

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ 1916 — ΦΥΛΛΑΔ. 28 - 30 — ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Le Gérant : STEPHANOS PARGAS

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΙΔΗ, ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ - ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ; Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΓΗΣ ΜΟΥ - ΨΥΧΑΡΗ, ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΩΣ - ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΙΔΗ, ΑΓΩΝΙΕΣ - ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, ΤΑΞΕΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ - ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΒΟΥΤΥΡΑ, ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ; - Θ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ, ΜΕΤΑΝΟΙΑ - ΠΕΤΡΟΥΛΑΣ ΦΗΛΟΡΕΪΤΗ, ΜΙΚΡΕΣ ΠΡΟΞΕΣ - ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΔΑΪΔΗ, ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ - ΓΚΟΥΡΑ ΤΟΥ ΔΕΣΙΤΟΥΡΓΗΤΟΥ, ΘΛΙΦΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ - ΡΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ, ΤΑΞΕΙΔΙ - ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΑΜΑ, ΣΟΝΕΤΤΑ - ΚΑ. ΠΑΡΑΣΚΟΥ, ΧΙΜΑΪΡΑ - ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ, ΜΕ ΚΑΘΕ ΜΠΟΡΑ ΠΓΑΙΝΩ, ΕΜΕ ΜΟΥ ΑΡΕΣΕΙ - ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ, ΑΘΑΛΑΣΙΑ, Σ' ΕΝΑ ΣΑΤΥΡΟ - ΜΥΡΤΩΤΙΣΣΑΣ, ΜΟΪΡΟΛΟΪ; ΠΑΘΟΣ - ΡΕΤΡΑΡΣΑ, ΜΕΤΑΦ. ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ, 2 ΣΟΝΕΤΤΑ - ΟΡΑΤΙΟΥ, ΜΕΤΑΦ. Γ. ΣΠΑΤΑΛΑ, ΘΑΕΣ - ΣΑΙΣΠΗΡ, ΜΕΤΑΦ. ΚΩΝΣΤ. ΘΕΩΤΟΚΗ, Η ΤΡΙΚΥΜΙΑ - ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ, ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΟΥΡΟΥΠΟ - ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ; Η ΑΝΤΙΚΑ - PIERRE LOUYS, ΜΕΤΑΦ. Β. Κ. Π. ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΙΤΟΣ - ΖΑΧΑΡΙΑ ΠΑΠΑΝΤΟΝΙΟΥ, ΓΕΛΟΣΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΝΙΚΟΔΑΪΔΗ ΚΑΙ ΝΙΡΒΑΝΑ - ΒΕΡΓΙΛΙΟΥ, ΜΕΤΑΦ. ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ, ESCLOGA I, II - ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΙΔΗ, ΑΛΕΞΑΝΤΡΙΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΡΟΔΙΝ, ΜΕΤΑΦ. ΓΙΑΝΝΗ ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΥ, ΑΦΡΟΔΙΤΗ - JEANNE MARQUÈS, ΜΕΤΑΦ. ΝΤΙΛΛΕΤΑΝΤΗ, ΖΩΗ ΑΜΕΛΙΑΚΤΗ ΖΩΗ - AUG. STRINDBERG, ΜΕΤΑΦ. Ρ. Π., CORAM POPULO - Β. Κ. Π., Η ΔΥΝΑΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗ - Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗ, Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΙ ΤΑΞΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ - HENRI THUÏLE, ΜΕΤΑΦ. Β. Κ. Π., Η ΗΡΩΪΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ Ν. ΒΕΛΑΥΔΙΝ - ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ, Η ΓΛΑΥΚΑ - ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΑ "ΓΡΑΜΜΑΤΑ" - ΠΕΡΙΔΗ, ΝΙΚΟΔΑΪΔΗ, ΚΕΦΑΛΛΗΝΟ, ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗ, ΒΑΛΣΑ, ΨΥΧΑΡΗ, ΑΓΙΑΣΣΟ, ΜΕΝΑΚΑ, Ρ. Π., ΑΣΛΙΕΤΤΙ - ΕΙΚΟΝΕΣ ΨΥΧΑΡΗ, ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ, ΜΥΡΤΩΤΙΣΣΑΣ, ΙΔΑ, ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ.

ΑΝΔΡΕΑΣ Π. ΚΑΜΠΑΣ

Κεντρικά Γραφεία: ΑΘΗΝΑΙ, ὁδὸς Φιλελλήνων 8.
Ἐργοστάσια καὶ ἀποθήκαι:
ΕΝ ΚΑΝΤΖΑ καὶ ΓΙΑΛΟΥ (Ἀττικῆς).

Σῆμα Κατατεθὲν

Ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς

Ο ΟΙΚΟΣ ΚΑΜΠΑ, ὁ μεγαλύτερος καὶ ἀρχαιότερος ἐν Ἑλλάδι Γνησίων Ἑλληνικῶν

ΚΟΝΙΑΚ ΚΑΙ ΟΙΝΩΝ ΥΜΗΤΤΟΥ

Ἰδρῦθη τῷ 1882, παρὰ τοῦ Ἀνδρέου Π. ΚΑΜΠΑ, ὅστις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐργασιῶν του.

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐκθέσεσι Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς διὰ χρυσῶν μεταλλίων καὶ τιμητικῶν διπλωμάτων.

5 ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΧΗΜΙΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ τῶν διασημοτέρων χημικῶν Ἑλλάδος καὶ Δύσεως, καὶ 62 πιστοποιητικὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἰατρῶν Ἑλλάδος καὶ Ἐξωτερικοῦ πιστοποιοῦν τὴν γνησιότητα τῶν ΚΟΝΙΑΚ καὶ ΟΙΝΩΝ τοῦ ΟΙΚΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ Π. ΚΑΜΠΑ

Ο ΟΙΚΟΣ ΚΑΜΠΑ ὑπόσχειται 100 χιλιάδων φράγκων εἰς ὄντινα ἀποδείξῃ ὅτι τὸ Κονιάκ καὶ οἱ Οἶνοι αὐτοὶ δὲν εἶνε προϊόντα ἀγνά ἐκ σταφυλῆς.

ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ τοῦ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥΤΟΥ, Κονιάκ καὶ Οἶνοι, ποιότητες γνήσιαι καὶ παλαιαὶ εἰσὶν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐγγύησις δὲ τῆς γνησιότητος αὐτῶν ἡ σφραγὶς καὶ ἡ ταινία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐφ' ἐκάστης φιάλης.

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ Κονιάκ ἐξ ἀποστάγματος οἴνου 1.500.000 λίτρων. Σημαντικαὶ δὲ ἀποθήκαι Οἴνων Ὑμηττοῦ λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΟΙ ΑΜΠΕΛΟΦΥΤΕΙΑΙ ἐν Κάντζα καὶ Γιαλοῦ (Ἀττικῆς) περὶ τὰ 5.000 στρέμματα ἐξ ὧν ἐτησίᾳ παραγωγή οἴνων 5.000.000 λίτρων.

Τὰ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ καὶ ΑΠΟΘΗΚΑΙ μὲ ἴδιον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗΣ

Τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων,

„ Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Σερβίας,

τοῦ Μ. Δουκὸς Παύλου τῆς Ρωσσίας,

„ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ τῆς Ἑλλάδος, κλπ. κλπ.

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι διὰ τὴν Αἴγυπτον, Σουδάν, Ἀβυssiνίαν καὶ Ἐρυθραίαν: **DROSSOS & COMPANY.**

— ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΦΥΛΛΑΔ. 28 - 30

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ:

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΖΩΗ:

I Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΓΗΣ ΜΟΥ

II Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ ΜΟΥ

Σαλεύει μέσα μας ἓνα οἶσθημα καὶ μιὰ σκέψη, καὶ ὅταν φτάσει ἡ ἱερὴ στιγμή τῆς πλημμύρας, ἀναβράει ὁ στίχος. Θύμησης, γεγονότα, ὄραματισμοί, δονοῦνται στὶς ἀναπάσεις τοῦ ρυθμοῦ. Ἡ ψυχὴ μας παθαίνεται, ἀνατείνεται σὲ μιὰ νίκη ἢ κουρνιατίζει σὲ μιὰν ἀνέλπιδη θλίψη. Ἀνώμαλα περνοῦν τὰ φαινόμενα ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις μας πολύχρωμα καὶ γενοῦν μέσα μας αἰσθήματα καὶ στοχασμούς.— Ἀποδίνουμε τότε τὸ ψυχικὸ μας καθρέφτισμα μιᾶς στιγμῆς. Τώρα γέλιο καὶ ὕστερα λυγμό.

Ὁ μεγάλος δημιουργὸς στὸ ἀσυνάρτητο ρέμμα τῆς ζωῆς, ὅπως ἐκδηλώνεται στὶς συγκινήσεις μας, ἀντιδρᾷ μὲ τὴ Συνείδηση. Πρόκειται γιὰ μιὰ φιλοσοφικὴ δύναμη ἢ ἡ αἰσθαντικότητά του εἶνε τόσοσ ὑψηλόφρονη πού ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν περιστάσεων καὶ τῶν συγκινήσεων ξεχωρίζει τὶς λεπτομέρειες, τὰ καθέκαστα καὶ τὶς ἀδυναμίες γιὰ νὰ βλαστήσει τὸ μαγεμένο δέντρο τῆς ποίησης πολύτροσο;

Ὁ μεγάλος ποιητὴς εἴτε ἐξορμᾷ ἀπὸ τὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση εἴτε ἀπὸ τὴν ἀπέραντη αἰσθαντικότητά του, πού ἀγκαλιάζει στὸ κύκλο τῆς σὲ μιὰ θαναταστικὴ ἐνότητα τὴν ποιητικὴ καὶ τὴ φιλοσοφικὴ γνώση, ἐμπνέεται καὶ ἐπεξεργάζεται τὸ αἰσθημά του μὲ μιὰν ὑπερτερὴ ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς του.

Ὁ μεγάλος δημιουργὸς ἐμπνέεται ἀπὸ τὴ ζωὴ. Ἡ δύναμή του θὰ βάλει ὡς ἄθλο στὴν ἐμπνευση νὰ λουστῆι στὸ βυθὸ τῆς ζωῆς. Ἢ ἀγωνιστῆι νὰ ξεπεράσει τὰ πλάνα κύματα τῆς ἐπιφάνειας καὶ ν' ἀντικρύσει τὰ βάθη ὅπου ἡρεμοῦνε οἱ γάργαρες πηγὲς τῶν αἰνιγμάτων. Τὸ βαθὺ καὶ βαρὺ, ἀπὸ κόσμο ζωῆς, νόημα, πού θ' ἀντλήσουν ἐκεῖθε εἶνε τὸ μεγάλο ἰδανικὸ καὶ ἡ μεγάλη ἐλπίδα πού τοὺς ποτίζει τὴν πίστη καὶ τὴν ἐξαρση. «Ὁ ἔρωτάς σου γιὰ τὴ ζωὴ νὰ εἶνε ὁ ἔρωτάς τῆς ὑψηλότερης ἐλπίδας σου καὶ ἡ ὑψηλότερη ἐλπίδα σου νὰ εἶνε ἡ ὑψηλότερη σκέψη τῆς ζωῆς.» λέγει ὁ Νίτσε.

Ὁ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ εἶνε ἐνθεὸς ἀπὸ τὴν «ὑψηλότερην ἐλπίδα»

«Ὁ Γῆ μου, σὲ λυτρώνω αἰώνια
σήμερα ἀπ' τὸν ξένο».

Καὶ ἡ ὑψηλότερη ἐλπίδα του εἶνε ἡ ὑψηλότερη σκέψη τῆς ζωῆς. Στὴν ποίησή του ἐνσαρκώνεται ἡ θεία φωνὴ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ὅταν δίνει τὴν ὑπερτάτην ὑπόσχεση ζωῆς στὸν ἥλιο τῆς.

Σὰν ἀποκαλυφτῆι τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς, μὲς στὴν πληθώρα

της λανθάνουσας γνώσης, σὲ φαινόμενο μαγικῆς λαμπρότητας καὶ αὐτάρκειας, ἢ μεγάλη χαρὰ θὰ σκιρτήσει παντοδύναμη.

«Ὡ λυτρωμέ, ὦ χαρὰ μου, ἐνῶ μισοκοιμώμουνα
στὴ λήθη τοῦ ἑαυτοῦ μου, νὰ βρεθῶ ἀντιμέτωπος
σὲ τέτοια τρικυμία!»

Τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς, ὅπως ἐνωράθηκε ἀπὸ τὸν ποιητὴ, εἶνε ἡ ἑλληνικὴ γῆ, προσωποποιημένη σὲ μυστικὴ θεότητα ὑγιείας καὶ λύτρωσης. Ποτὲ ποιητὴς δὲν ἔσχυρε μὲ τέτοια γαληνώτατη πίστη στὰ μαστιάρια τῆς γῆς του, γιὰ νὰ βυζᾶξει τὴ ζωή. Καὶ ποτὲ πιὸ ἄδολη λαχτάρα στὸ πλησίασμά της δὲν ἀποδόθηκε, ὅπως ἀπὸ τὸν Σικελιανό.

...«Σὰν τὸ ἄλογο πὸν σκάβοντας, ὄλοένα
μὲ τὸ πόδι του,
ξάφνου ἔνωσε κάτου ἀπὸ τὸ νύχι του
τὸ κεφαλαίρι ὄλοχρο π' ἀναπήδαε —
τὴ βαθιὰ Ἰπποκρήνη!..»

ἔσταμάτησα σὲ κάθε σπιθαμὴ σου,
ὄλος τρεμάμενος, μυρίζοντας, ρωτῶντας,
σκάβοντας, — ὅσο πὸν στέρεα διάφανη
ἔγινες γιὰ μὲ — στέρεα, κι' ὅμως ἀλλάζοντας
τὴν ὄψη καὶ τοῦ πλούτου σου τὸ βάθος,
ὅπως ὁ οὐρανός!»

Ποτὲ ἡ φύση δὲν παρουσιάστηκε μὲ τέτοια ξιάστερη τρυφερότητα, μὲ τέτοια μαγγανεία πὸν σ' ἔνα ἀπλὸ φαινόμενό της νὰ βρεθεῖς μπροστὰ σὲ θαῦμα, θαῦμα ζωῆς:

«Κι' ὅπως τὸ ζῶο τὸ εὐγενικό
ἄλογο ἐξαίρετο ἢ ζαρκάδι
ὅταν τοῦ δίνεις κάτι μὲς στὴ
φουχτα νὰ γευτεῖ
ὡς τὸ γεύεται, τὰ δάκρυα
ξάφνου τρέχουνε ἦσυχά, ἀπ' τὰ
μάτια του,
μεγαλονόητη καλωσύνη —
εὐγνωμοσύνη ἀπόκρυφη
τῆς φύσης —
πηγὴ τοῦ ἀδούλωτου ἀγαθοῦ —
ἔτσι καὶ σύ, ὅταν ἔκοβα
μπροστὰ σου,
τὴν ἀτάραγη κερήθρα, τῆς
καθάριας ἡδονῆς!»

Ἡ ἑλληνικὴ γῆ ἀνάδωκε στὸ φῶς, τὴν πιὸ ἰσορροπημένην ζωή, τὴ ζωὴ πὸν ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τὸν εὐλαβικώτερο πιστό της καὶ τὸν πιὸ ἐλευθερωμένο της λειτουργό.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ, ἡ φιλοσοφία της, τὰ μυστήριά της, οἱ μῦθοί της ἀποτελοῦνε γιὰ τὸν ποιητὴ ἀκένωτη πηγὴ ἔμπνευσης. Ἀπὸ κεῖ ἀντλεῖ τὰ βαθυνόητα σύμβολά του. Ἀλλά, τὸ θαυμαστότερο καὶ τὸ μοναδικό, φρεσᾶ στάρχαία σύμβολα καὶ στοὺς μῦθους μὲ τέτοια πνοὴ ζωῆς πὸν μπορεῖ νὰ ἰσχυριστῆ ὅτι τὰ δημιουργεῖ. Ἡ ἑλληνικὴ φύση τὰ ἐγέννησε μὲ φορὰ κι' ὁ ποιητὴς τῆς ἑλληνικῆς φύσης σήμερα τὰ ξαναπλάθει. «Τὸ φτεράτο καὶ νυχάτο λαγωνικό» ὁ ἀητὸς τοῦ Δία, εἶνε ἐκεῖνος πὸν εἶδε μὲ μέρη στὰ Σταυρωτά, ὑψηλὴ προσωποποίησι τῆς αὐτοπεποιθήσεως καὶ τῆς αὐτοσυνείδησεως.

Συχνὰ ξεχωρίζει στὴν ποίησι τοῦ Σικελιανοῦ ἡ λιτὴ γραμμὴ τῆς ὀμηρικῆς χάριτος, τῆς γαλήνης καὶ τῆς οἰκειότητος. Παντοῦ φωτοβολεῖ ὁ συμβολισμὸς τῶν Ἐλευσινιακῶν μυστηρίων. Τὰ Ἐλευσινια μυστήρια, στὴν ὀριμότητά τους, ἦταν ἡ τελειότερη προσαρμολογία τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως στὸν εἰδωλολατρικὸν συμβολισμὸν. Ἡ ἀναπαράστασι τοῦ δράματος τῆς ζωῆς ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ ἀνήλιωτο σκοτάδι τοῦ Ἄδη καὶ τελειώνοντας στὴ φωτοπλημύρα τῆς ζωῆς πὸν ξαναγύρισε, εἶνε ἡ λειτουργία τῶν μυστηρίων. Εἶχε ὡς συμβολικὸ ἀποκορύφωμα τὸ ἱερὸ στάχυ. Ποιὸ εἶνε τὸ μυστήριο πὸν δίνει προζύμι στὸ σπόρο γιὰ νὰ φτάσει στὴν τελειότητα τοῦ σταχυοῦ; Αἰώνιο αἰνίγμα τῆς φιλοσοφίας, πὸν περιλαμβάνει ὄλο τὸ μυστήριο καὶ ὅλη τὴ ποίησι. Οἱ θεότητες τῆς γῆς ἢ Δήμητρα, ἢ Περσεφόνη, ὁ Ἰακχος καὶ ὁ Διόνυσος, οἱ θεοὶ τῶν μυστηρίων, εἶνε τὰ πιὸ θαυμαστά πλάσματα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, στὴν ὑπεριτάτην ποιητικὴν ἐκδήλωσή της. Ἀπὸ αὐτὴν ἦταν βαθεῖα ποτισμένη ἡ τραγικὴ ποίησι. Οἱ μύστες τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων ἦταν ἡ ἀριστοκρατία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἡ ἔμπνευσι αὐτὴ ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνας δίνει στὴν ποίησι τοῦ Σικελιανοῦ τὴν ἀποκαλυπτικὴν ἔξαρσι τοῦ ἱεροφάντη.

Στὸ τραγοῦδί του ὁ ποιητὴς καλεῖ τοὺς κατοίκους τῆς γῆς του — τὴ Φυλὴ. Τὴν καλεῖ νὰ τρέξει στὸν ἦχο πὸν ἐξαπολύεται στὸ διάστημα ἀπὸ τὴ σάλπιγγα του, γιὰ εἶνε ἡ φωνὴ τῆς γῆς της. Τὴν Ἄρτεμη, τὴ πολεμικὴ παρθέναν, πὸν προστατεύει τὸ «πάλαμμα τῆς ἀγκυλιᾶς» ἐπικαλεῖται ὁ ποιητὴς νὰ φουρήξει στὴν ψυχὴ τῆς Φυλῆς τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ τὴ λύτρωσι.

«Στέρεο σκαλί σου
ὁ θάνατος γιὰ ν' ἀναβεῖς!»

Πότε θὰ δοῦμε;

«σὰ μὲς στὸ φῶς θὰ
νὰ κριθεῖ ὁ ἀγῶνας —
καὶ τὰ κρόνεα παλληκάρια,
θὰ κληθῶν τὸν ἐνάντιο στὸ
γκρεμό —
καὶ κάθε ζωὴ, θὰ θεριστεῖ
στὸ χρυσὸ φῶς,
σὰ δίπλα ἀπ' τὸ χερσόβολον
ἢ παταροῦνα
ἀλύγιστα καὶ σιωπηλά;»

Ὁ ὕμνος στὴν Ἄρτεμη εἶνε ὁ γνήσια ἀρχαιοπρεπέστερος ποῦ ἐνεπνεύσθη νεώτερος ποιητής.

Ἡ Φυλὴ καλεῖται στὸν ἀγῶνα, στὴν περισυλλογή, στὴν ἐξύψωση καὶ στὸ ξεπέραςμα, γιὰ νὰ φτάσει στὸ μεγάλο σκοπὸ τῆς. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ καλεῖται νὰ αὐτογνωριστεῖ γιὰ νὰ βοηθήσει στὴ δημιουργία τοῦ τελείου Ἑλληνα:

«Δίπλα ὁ γονιός, ἡ μάνα, ἡ
ἀδερφή δουλεύοντας, βλογώντας
κι' ὁ καθάριος γιὸς
ποῦ μὲ τὸ ἀτσάλινο ξυστρί σὰ
μισοφέγγαρο
στὴ βρύση ὀμπρός,
ἐλίστρωνε τὰ μέλη σιωπηλά ὀλοένα—
ὡς ποῦ τὸ σῶμα του ἐκαθρέφτιζε ὅλο τέλος
τοὺς θεούς!

Αὐτὸς θὰ εἶνε ὁ Τέλειος Ἕλληνας Ἄντρας!

Οἱ εἰκόνες στὴν ποίηση τοῦ Σικελιανοῦ ἐρχονται ἀτελείωτες, μὰ μὲ τὴ διάφανη καὶ τελείως καθωρισμένη γραμμὴ ποῦ ἔχουν οἱ κυματωσιές τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς θάλασσας. Κι' ὁ ποιητὴς αἰσθάνεται καὶ βλέπει ὅλη τὴ φύση. Στὶς ἀντιτιθεμένες παρομοιώσεις τοῦ Σικελιανοῦ δὲν ὑπάρχει ριζικὴ ἀντίθεση παρὰ μᾶλλον διαβάθμιση, μιὰ θαυμάσια ἀπόκρωση ἐπὶ πλέον στὸ δεύτερο μέρος τῆς παρομοίωσης. Καὶ αὐτὸ γίνεται μὲ μεγάλη τέχνη. Ἡ ἀντίθεση στὸ Σικελιανὸ δίνει τὴ γραμμὴ, ποῦ συγκλίνει στὴ περιγραφή τῆς εἰκόνας τελειότερα.

Δὲν κάνουμε κριτικὴ, τουλάχιστο κριτικὴ ποῦ ἀπαιτεῖ τέτοιο ἔργο. Θὰ ἔπρεπε στᾶλήθεια νὰ μελετηθεῖ καὶ νὰ φωτισθεῖ τὸ ἔργο στίχο πρὸς στίχο καὶ νὰ βαλθεῖ μέσα στὸ πλαίσιο τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν ἀπαραίτητων σημειώσεων. Ἀλλὰ ὁ ποιητὴς μᾶς ζητεῖ νὰ περιμένουμε. Δὲν μᾶς παρουσίασε ὅλον τὸν κύκλο τοῦ Τραγουδιοῦ του. Περιμένουμε, παραδομένοι στὸν ἦχό του.

Ἄν θὰ ἔπρεπε νὰ δοθεῖ ἕνας χαρακτηρισμὸς στὴν ποίηση τοῦ Σικελιανοῦ, μῶν τῆ μοναδικῆ πρωτοτυπία τῆς, περισσότερη πιθανότητα ἐπιτυχίας θὰ εἶχεν ὁ ὅρος λυρικὴ ποίηση. Δηλαδὴ ποίηση ἐξάρσης καὶ προσωπικοῦ αἰσθήματος. Ὅμως πάντα ἡ συνείδηση τοῦ ποιητῆ ἀγρυπνᾷ γιὰ νὰ διευθύνει τὸ στίχο στὸν ἴδιο του τὸ σκοπὸ. Στὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ποίησης ἡ κεντρικὴ ιδέα δὲν βρίσκεται πούθενά—δηλαδὴ βρίσκεται σὲ κάθε στίχο.

Ἄς γύρουμε ὅλοι εὐλαβητικοὶ στὸν μεγάλο Ὕμνο τῆς Ζωῆς. Εἶνε ἡ ἑλληνικὴ γῆ, ἡ ἑλληνικὴ φωνὴ ποῦ μᾶς μιλά μὲ τοὺς οἰωνοὺς τῆς καὶ μὲ τὰ σύμβολά τῆς. Ἡ φυσιολατρεία μας τότε θὰ εἶνε ἡ ρυθμικὴ κατάκτηση τῆς φύσης. Θὰ εἶνε ἡ ὑπέρτερη ὑγεία. Ἄθηνᾶ καὶ Διόνυσος.

Οἱ βέβηλοι ἄς σωπάσουν. «Νὰ φέρεστε πρὸς τὰριστουργήματα ὡς εἶνε συνήθεια νὰ φέρονται οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς βασιλεῖς. Δὲ μιλά κανεὶς πρῶτος πρὸς αὐτοὺς, περιμένει. Σταθεῖτε μπρὸς στὰριστουργήματα καὶ περιμένετε νὰ σᾶς μιλήσουν», λέγει ὁ φιλόσοφος.

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΠΕΡΙΔΗΣ

Α.

«Υε»

Ὅρθιε σκοπὲ τῆς Φύσης!

Ὁ ἄνθρωπος ποῦ θέλει ν' ἀνασάνει,
σηκώνεται ὀλος νὰ γεμίσει ἀναπνοὴ ὡς τὸ κόκκαλο—
καὶ καθὼς ὁ ὄριμος θεός, μ' ὅλο τὸ πρόσωπον ἀνάγυρο
πρὸς τὸ νυχτερινὸ οὐρανό,
μὲ τὸ λαμὸν ὄρθο καὶ μὲ τὸ γένι του, ὡσὰ σύριγγα
στημένο ἀπάνου,
ἀφίνει βίαια στὸ σκοτάδι, σὰν ἀηδόνι, τὴ Στροφή!

Οἱ ἦχοι ἄς χτυπᾶνε στὸ κορμί του ὀλοῦθε, ὡς τὸ
σφυρὶ ποῦ πλάθει τὸ ἀνακουφιστὸν ἀσῆμι μέσαθε,
ἐνῶ τριγύρα ὁ θίασος τῶν μικρῶν θεῶν, ποῦ ὅπως
τὸ ζῶο, μπορεῖ ἀκόμα νὰ σαλέψει ἐδῶ καὶ κεῖ
τ' ἀντί, γοῖγορα, πότε τῶνα-πότε τ' ἄλλο, ἢ καὶ
τὰ δνὸ μαζί,
γυρίζει γιὰ ν' ἀρπάξει τὴν ἠχὸν ὀλογύρα ἀδιάκοπα,
λοξεύοντας τὸ ἀσπράδι τοῦ ματιοῦ καὶ δείχνοντας
τὸν τρόμο ἢ τὴ χαρά, ὡς τὴν ἄκρη τῆς ὄρᾶς.

Ἄπο τὴν κατάνυφλη νυχτιά,
βαστημένος ἀλαφρὰ ἀπὸ τίς μασχάλες, ἀφίνοντας
τὸ βάρος μου σὲ χέρια ὀποῦ δὲ γνώριζα,
πειῶντας μπρὸς χορευτικὸ τὸ πόδι,
ἐπρωτοβῆκα, γῆ μου, σὰ ὄριμα ὄργιά σου.

Τὸ χῶμα εἶτανε τεντωμένο, καθὼς τὸ τομάρι
τοῦ βωδιοῦ στὸ τύμπανο, γιὰ μένα, ποῦ
ἐδοκίμαζα μονάχα, τότε, μὲ τὴ φτέρνα
τὸ Ρυθμό.

* ΣΗΜ. ΓΡΑΜΜ. Ἄπο τὸ βιβλίον ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΖΩΗ.

Σὰν ὁ τυφλὸς ἀπὸ τῆ γένηνα,
ποῦ καὶ σὺ μικρότερο ἤχο δίπλα του,
σηκώνει ἀδέλγητα ψηλά τὴν ἄσπρη κόρη τῶν
ματιῶν, σὰ νᾶρχεται παντοινὰ ἀπὸ πάνωθε
ἢ φωνή—κι' ἀπὸ τὴ φτέρνα σὴν κορφή,
ὑποταχικὸς ἀκούει τὰ πάντα,
ἀλλ' ἅμα σκόσει τὴ φλογέρατον τὴ μπρούτζινη
σὺ στόμα, δὲν ἀκούει πιά τίποτε ἀνυπόταχτος,
χτυπῶντας μὲ τὸ πόδι τὸ ρυθμό,
δὲν ἀκούει πιά!—
ἀλλὰ, ἐνῶ χορεύουνε τὰ μάτια του ἄσπρη
μὲς στὰ βλέφαρα, κάνουν νὰ βουίζουν ὅλες
οἱ φωνές μὲς στὴ φωνή του—
κι' ἡ ψυχὴ του δέρνει τρέμοντας, στὸν αἴρα,
τὸ κρουμιμένο φῶς,
τέλος, γνωρίζοντας μὲ τὴν ἀφή, τοῦ ἡμίμου
τὰ κρούσπεδα, ἀρπάζεται καὶ ἀκράτητος
πηδάει μὲς στὸ ἴδιο ἄρμα τοῦ Θεοῦ,
ἔτσι καὶ γώ, στὰ ὄριμα ὄργια σου, ὦ γῆ
μον, σὴν κατάνυφλη νυχτιά!

Ἔ μισροὶ Θεοί, ποῦ ἔτσι μεθῶντας σὺ
σκοτάδι—τρομάζοντας σὺν ἴσκιω σας ἢ
μάταια κεντρισμένοι, ἀκράτητοι τραβᾶτε
ὀμπρός, σὰν τὸ ἄλογο, ποῦ πάει μὲ τὴν
κοιλιά σὺ τέσσερα, ἅμα μυριστῆ τὸ
σταῦλο,
ποῦ ἢ ἴδια ὄρα, σᾶς γίνεται μαστίγι στὰ
πλευρά,
(ἐνῶ σὴν ἄκρη ἀπὸ τὸ δρόμο, τὸ γομάρι
ποῦ βαστάει τὸ Σειλιγρό, γιὰ νὰ γκαρίσει,
σκόνει πίσωθὲ του τὴν οὐρά, ὡσὰ σάλπιγγα),
μὲ τὴν κοιλιά σας, ὅποῦ ἀδιάζει καὶ γεμίζει
σὰν ἀσπί,
ἀπὸ σᾶς εἶδα τὸν ἀκράτητο, μὰ κοιτοπόδαρο
Χορό, ποῦ ἐσήκωνε φουσκάλες σὺ κορμὶ σας,
ὅπως τὸ πολὺν κριθάρι, σὺ κορμὶ τοῦ αἰμοῦ.

Σὰν κληματαόβεργες ποῦ σέρποννε σὺ χῶμα, δίχως
ἀντιστόλι,
σκόρπιοι ἔπειτα, πεσμένοι χάμον,
ἀκοῦτε ἀπάνωθὲ σας τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ὅποῦ
κνλάει ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, ὡσὰ βροντή—καὶ λεί
μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ κεραννοῦ, τὸν κόμπο τῆς ἀκράτητης
βροχῆς.

Καὶ μ' ὄλο π' ὁ ἴδρωτας κνλάει ἀπ' τὰ μηλίγγια
σας σ' ἀντιὰ σας — κι' ἢ ὄψη σας εἶνε, πὺ ἀναμμένη
ἀπὸ τ' ἀνθρώπου, ὅποῦ σκνυμένος ὄρες μὲ τὴν
πνοή του σνδανλίζει τὴ φωτιά κι' ὡς τὸ μαλλί
τοῦ κεφαλιοῦ τὸ πρόσωπό του εἶνε περρότερο
ἀπ' τὴ φλόγα ποῦ πηδᾶ σὴν πνοή,
δὲν ξεχωρίζετε τὸ λόγο, ὅποῦ χτυπάει ἀπάνου
σας, σὰν ἢ χοντροστάλη βροχὴ καὶ τὸ χαλάζι,
σὴν φωτιά!

Κι' αὐτός, τινάζοντας ἀπάνωθὲ σας τὰ μαλλιά
του, σταζοβολάει καθὼς τὸ δρῦ σὴν ζαταιγίδα
καὶ στέλνει ἄσπρότερο ἀπὸ κύννο, στὰ λιβάδια,
ποῦ ἐπλημμύρησε ἢ νεροποντή, τὸν κεραννό,
ἐνῶ τὸ χῶμα καναλίζει τὸ χοχλό, σὰν αἷμα,
κάτου ἀπὸ τὰ πόδια του!

Καὶ ἴμένα ἢ ὠμορφιά του, ἀπ' τὴν ἀρχή, μοῦ
ἀφαίρεσε τὸ φόβο—κι' ὁ μικρός μου ἀγῶνας
ἀφανίστηκε σὺ πλοῦτος τοῦ σκοποῦ,
ὄχι γιὰτὶ ἐσβῆσα σὴν πατητήρα, τῶν μελῶν
τὴ φλόγα, ξερωγιάζοντας τὰ ἀβάσταγα
τσαμπιά,
ἀλλὰ γιὰτὶ ἠθελα—κι' ἄς ἡμουνα ὁ στερονός
καὶ σὺ κομπὶ ἀδοκίμαστος, νὰ μὲ καλέσει,
σὰν ἐσθ' ἢ ὄρα, σὺ θεϊκὸ ταξίδι.

Καθὼς, ἀπῶνα σ' ἄλλο μακρονὸ χωριό, ὀλοένα
φεύγοντας ἀπὸ τὸ γάμον, οἱ ζυγὲς τῶν παιχιδιῶν,
ποῦ γιόμιζαν τὸ διάστημα, σὰν ὄβλη ἢ γῆ πίσω
ἀπ' τὸ λόφο νᾶναι χοροδάλαμος, ἀκούονται

πιὸ θαμπά—
κ' ἢ γκαῖδα πῶβγανε πυκνοὺς τοὺς ἤχους ἀπ'
τ' ἄσκι καὶ πλούσιους σὰ μελίσσια, βοῦίξει, ὡσὰ
χρυσόμυγα, στοῦ κάμπου τὴν ὀκνή φωτιά,
ἔτσι κ' ὁ θίασος τῶν μικρῶν θεῶν, ἐμάκρανε
ἀπὸ μέ!

Σὰν ἦρθε ἡ ὥρα, ὁποῦ ὁ ἄμμος τρίζει κάτω
ἀπὸ τὰ πόδια ζωντανῆ φωνῆ—
καὶ τὰ πανὰ σὰν κροῖνα ἀνοίγουν μόνα τους
στὸν ἄερα,
ὄλοι οἱ συντρόφοι μὲ μιὰ γνώμη ἐσπρώξαμε
τὸ σκάφος μὲς στὴ θάλασσα—
καὶ σὰν ἡ ὁρμή μας βγάνοντας τὴν πρύμνα
ἀπ' τὸ χαλίκι, ἀνάλαφρα τὸ χόρευε μὲς στὰ νερά—
ἡ γῆ μοῦ ἐφάνηκε μακρὰ τὴν ἴδιαν ὥρα
κ' ἢ καρδιά μου ὑψώθηκε καθὼς ὁ αὐγερινός,
ποῦ μιὰ στιγμήν ὅμοιος μὲ φλόγα πισυκοῦ,
ποῦ ἀνάφτηκε σὲ κορφοβούνη,
ἀνοίγεται ἄξαφνα στὸν Οὐρανό!

Γλίγορα ἐφεύγαν πίσωθὲ μας τὰ λακκάκια
τοῦ κουπιῦ—καὶ στὴ δίπλα τοῦ ἀκνυμάτιστου
πελάου, κολύμπιαν τὰ στεφάνια τους ἀργά.

Ὡσὰν ἡ ἀνάσα στὸν αὐλόν, οἱ στοχασμοὶ μας
ἐκνλοῦσαν στὴ σιωπῇ—στὴ χυτὴν ἄπλα ποῦ
ἐξεράχιαζαν τὰ ψάρια κ' ἔφευγαν ἀπάνω
οἱ κύκλοι τοῦ φτεροῦ τους σιωπηλοί.

Καθὼς ὁ ἄερας ἐφιλοῦσε τὴν πηγὴ τοῦ
ἀνασασμοῦ μας, ὁ οὐρανὸς ἐρημωνότανε
σ' αἰῶνια κίνηση ἀπὸ σύγνεφα ἀγανά—
κ' ἢ θαμπὴ λάμψη τῶν βουνῶν μακρὰ, ποῦ
ἀφίναμε, ἀνοίγε μὲς στὰ στήθη μας, τὸ ἀμύριστο
ἄνθος τῆς ἀβύσσου.

Πρωϊνὴ ψιγάλα ἐράντιζε τὸ πέλαο κάποτε—
κ' ἀπάνω ξύπναε μιὰ βοή στρωτὴ, σερνάμενος

κελαϊδισμός, ὡσὰ γὰ διάβαινε τὸ ρέμμα ἀπὸ
τὸ χτένι τ' ἀργαλιοῦ.

Καὶ τὰ νησιά μακρὰ, στὸ μάτι, ἐσιμίγανε
τὶς ἄκρες τους, ὡσὰν τριγόνια ποῦ φιλιοῦνται,
σκαλιστὰ σὲ μαργαριταροῦριζα, θαμπά.

Καὶ ἀγύριστα, κάθε στιγμή, οἴγμαμεπίσω μας,
στὸ ρέμμα, τὸ ζωνάρι μιᾶς καινούριας
παρθενιάς.

Χάραμα, γύρω ἀπ' τὰ νησιά, ἀναπλέαν τὰ
πούπουλα τῶν ἀγριοπεριστεριῶν, ποῦ ὡς
ἐδιαβαίναμε κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιο, τὸν ὀλόδροσο,
τῶν βράχων,
βγαίνανε σύγνεφο ἀπὸ τὶς σπηλιές τους σκόρπια—
κ' ἔπειτα πάλι, ὅλα μαζί πλενρίζοντας,
γλιστρούσανε μὲς στίς γαλάζιες σκισηματιές.

Καὶ κάποτε, ὡς διαβαίναμε ἄκρη στὴ
θυμαρωτὴ πλαγιά, οἱ βουνοχελῶνες ἐροίγναν
τὸν ἴσκιο τους ἀσάλευτο, ὡσὰ βράχοι.

Καὶ γὰρ στερνὸς σὰν πάντα καὶ δοσμένος
στὸ κουπί, τὸ βύθιζα στὴ θάλασσα, σὰ
σαῖτα μὲς στὸ γνέμμα, ὑφαίνοντας τὸ δρόμο—
κ' ἢ ψυχὴ μου ἀκλούθαι τὸ καρδί, καθὼς
τὸ ἀργὸ κ' ἀκούραστον ἀρμένισμα τοῦ
γλάρον, ὅλο μπροστά.

Κ' οἱ σύντροφοι γιὰ ἐμεράζανε τὸν κόπο
ἀναμεσό τους, ἦσανχοι, δεόνταν ἔτσι, πρὸς
τοὺς Θεοὺς.

«Ὡ, τώρα μ' ἀναμα τὰ βλέφαρα, ἀπ' τὴ
λιτὴν ἀγρύπνια ἀναπαμμένα,
ἡ ψυχὴ μας ἀσάλευτη ἀντιφέγγει τὰ πάντα,
κατὰ τὴν τάξη τῆς σιωπῆς.

Καθὼς ὅταν ἀχροροδίσει ἡ πρώτη πυράδα τῆς
αὐγῆς τὸ πέλαον ὄλο,—

πηδάει ὄρτο σὴν ἠσυχία τὸ ψάρι, πρὸς τὴ
γαλήνη, ἀπ' τὸ βαθὺ στοιχεῖο του, τὸν ἀέρα
ν' ἀνασάνει—

καὶ σκιριτῶντας ἀστράφτει σὺν πετράδι—
καὶ κάθε ὥρα σαῖτεύοντας βυθίζει πάλι,
κι' αὐτὸ εἶν' ὁ μόνος ἤχος τοῦ πελάου
τὴν ἄπλα τὴ βουβή—

ἔτσι καὶ μᾶς ὁ στοχασμὸς κι' ὁ λόγος,
ἔτσι μᾶς σέρνει ὁ ἀέρας σας, ὦ Θεοί,
καὶ π' τὴν κορυφὴν σὶά νύχια ἀγροντων
ὄλο μας τὸ σῶμα ἐλεύτερο ἀπὸ πλάνον
ὄνειρο ἢ τὸ βάρος τοῦ ἐφιάλτη,
νιώθει ὄπον ἀρμός, τριγύρα, νὰ φτερουγίζει
ὁ πόθος σας καὶ ὑψώνει σὴν ἄκρη
ἀπὸ τὰ δάχτυλα, τὸν "Υμνο!"

"Ἐτσι εὐχονταν ἐξεῖνοι—κι' ἡ φωνή μου μόνο
δὲν ἀκούονταν μέσα σὶς δικές τους.

'Αλλὰ σὺν ἐπιυσε τὸ καλοκαίρι μεσοπέλαγα—
καὶ τὰ νερὰ ἐγαλιάνισαν—κι' ἡ πόρη ἐστρωσε
πλάκα ἀπανεμιὰ—καὶ μάζεψε τὴ σπῖθα τοῦ
ἡλιου ποῦ ποῖν χόρευε ἀναοιδμητη σὶά
πέλαγα—

κι' ἀπ' τὰ μηλίγγια τους ὁ ἰδρωτὰς ἔτρεχε,
καθὼς οἱ στάλες τοῦ νεροῦ ἀπὸ τὰ κοντιὰ,
(κάθε σιγμὴ κι' ἄς σκύβανε νὰ πάρουν
ἄριμη νὰ δροσίσουνε τὴν ὄψη, πάλι γρηγορὰ
ἔπηξε λαμπρίζοντας σὶά γένια τους τ' ἀλάτι)—
κι' ἔβραζε ἀμίλητο τὸ φῶς,
τὰ μάτια ἐγλάρωσαν μισάνοιχτα κι' ὄνειρευόνταν,
τὰ κοντιὰ τοὺς πέσαν ἄζαφρα ἀπ' τὰ χέρια—
κι' ὄλοι ὑπνώσαν ξαφριζὰ μολύβι, τὸν
καταμεσήμερο ὕπνο.

Καὶ τότε, ὦ θάμα ξένο, σὲ πρωτόειδα,
παιδί ἀκόμα, μυστικὰ ἀκυβέρνητη ζωή!

Γιατὶ—

δίχως ν' ἀφρίζει ἡ πρόμυνα,
δίχως ν' ἀφίνει ἀχνάρι ἢ πλώρα,
δίχως ἀέρα,
τὸ καράβι ἐπήγαινε ἔμπροσά!

Γυμνὸς σὴν πρόμυνα, τί, κι' ἂν
ξαπλωμένος εἶτανε, ὁ θεός;

Τὰ μάτια του εἶτανε μισόγλειστα, σὰ νὰ
φανόντανε ἡ ματιὰ μέσ' ἀπ' τὸ βλέφαρο—
ὄχι ὅπως μισοκλεῖ τὰ μάτια τὸ λιοντάρι,
ποῦ οὔτ' ἔξω του, οὔτε μέσα βλέπει,
κι' ὡς ἀβέβαιον ὄνειρο θαδιά του κονφοβροάζει
ἢ πῆνα—

καὶ δὲν ξυπνάει παρὰ γιὰ νὰ χυθεῖ νὰ σκίσει
ὄμπρός του ὅ,τι βρεθεῖ—
(γιατὶ ἔξω ἀπὸ τὸ φλογισμένο του ἀποκόρωμα,
ὄλα σαλεύουν γύρω του ἐχθρικά)—

'Αλλὰ καθὼς, καταμεσὶς τοῦ κάμπου, ὁποῦ
φλογίζει ἡ λαύρα τοῦ μεσημεριοῦ, ἕνας βράχος,
ἀναβράει βωμός, ὅλης τῆς ζέστας τὸν καπνὸ—
ἔτσι ἔτρεμε ὁ ἀγέρας ὄλος καταικόκκινος,
ἀπάνω ἀπ' τὸ γυμνὸ κορμὶ τοῦ θεοῦ!

Καὶ καθὼς ὁ βουτηχτής, ἔμπροσά σὶό
πρυμνοστάσι,
σκύβει κι' ἀνασαίνει τὸ χλωρὸ σφογγάρι
π' ὄβγαλε ἀπ' τὰ βάρη—
κι' εἶναι τέτια ἢ ἄσωτη δροσιὰ τῆς εὐωδιάς,
ποῦ κι' ἂν σηκώσει τὸ κεφάλι γιὰ νὰ πάρει
ἀναπνοή σὶόν ἔξω ἀέρα,
πάλι ἀμέσως σκύβει, πνίγοντας σὶό ἀδάμαστο
ἄρωμα, τὴ λευτεριά τοῦ ἀνασασμοῦ, ἔτσι καὶ
γώ, "Ορθιε σκοπέ τῆς Φύσης, ἀπὸ πάνω σου!"

Ἄλλ' ὅταν ἔγινε τὸ θάμα σου —
καὶ τὰ πανιὰ τοῦ καραβιοῦ τὰ τύλιξε ἢ
ψαλλίδα τοῦ ἀμπελιοῦ σου —
κι' ἀπὸ τὸ κατάρι σου ψηλά, σὰ λύχνος
ἐκρεμάστηκε πολὺκλώνος, ὁ μέγας σου καρπός,
— τῶν αὐλῶν ἄξαφνα ἢ βοή καὶ τῶν
κυμβάλων σου, ὄλο γέμισε τὸν ἀέρα,
σὰ νεροφίδαις τὰ κονπιὰ ἐγλιστρούσανε
βαθιά—
κι' οἱ ναῦτες ἀπ' τὸ ἀπάντεχο κακὸ
ξυπνῶντας, μανιακοὶ γιὰ νὰ γλυτώσουν,
ἐγινόντανε δελφίνια—
ἐγὼ δὲν ἔσπρα ἀπὸ τὴν καρδιά μου
τοῦ ἥρωα τὴ φωνή, ὅταν οἱ σύντροφοὶ τοῦ
ἐλύσανε στὸν ὕπνο τῶν ἀνέμων τὸν ἀσός,
ἀλλ' ἀνάμεσα ἀπὸ δυὸ μεγάλα κύματα,
σὰ γλάρος καθισμένος, εἶπα :
« ὦ λυτρωμέ, ὦ χαρά μου, ἐνῶ μισοκοιμώμωνα
στὴ λήθη τοῦ ἑαυτοῦ μου, νὰ βρεθῶ ἀντιμέτωπος
σὲ τέτοια τρικυμία ! »

ὦ τρικυμία, καθὼς ὁ γλάρος ἀπιθώθηκα
στὸν ἴδιο σου σφυγμό,
στὴ μέση ἀπὸ δυὸ κύματα βοννά,
ποῦ μ' ἔσκωναν κάθε φορὰ μὲ τὸν ἀφρό τους
στὴν κορφή !

Βυθὲ τῆς ζωῆς, δὲ λούστηκα σὶς πιθυμιές
μου, μὲ τὸ πόδι δοκιμάζοντας τὸ πέλαγο,—
μηδέ,
καθὼς τῆς Εὐβοίας τὸ κανάλι ὁ Γλαῦκος,
ποῦ καιρὸ πολὺ συνάλλαζε τὸ κῆμα μὲ τὴ γῆ,
δισταχτικός,
πότε σκαφτιᾶς, πότε ψαρῶς, ὡς ποῦ ἔδοκίμασε
τὸ μυσικὸ χορτάρι ποῦ ἔβαψε ὀλογάλανα τὰ
φρένα του — κι' ὅπως τὸ ψάρι ξαφνικὰ μ' ἔνα
του τίναγμα κόβει τ' ἀγκίστρι, χύμιζε
ἀστραπή μὲς σὶς βυθό,
καὶ τότε τὰ ἑκατὸ ποτάμια ἐλούσαν τὸ

κεφάλι του κι' οἱ Ὀλύμπιοι τοῦ διαδάσαν
τὴν καθαριστικὴ ἐπωδό,

ἀλλά,
καθὼς ὁ γέρος ὁ ἑκατοχρονίτης, ὁποῦ
γνώρισα στὸ ἴδιο νησί μου, στὴ
Λευκάδα,
ποῦ ἀφοῦ πέρασε βροχὸς σαράντα χρόνια
στὴ βουνοκορφή, σὰ Σιαρωτά,
καταίβηκε νὰ παντρευεῖ μὰ μέρα, στὸ γιαλό,
στὸ Μεγαρήσι — κι' ἀπὸ τότε ἐγίνηκε ψαρῶς—
κι' ἀπόχτησε τρεῖς θυγατέρες —
κι' ὅσο εἶτανε μικρές, κυβέροναι μοναχὸς τὸ
ψαροκάϊκο, τὸν πεζόβολο, τὰ παραγάδια
καὶ τὰ δίχτυα—
κι' ἅμα ἢ πρότῃ θυγατέρα ἦρτε σὶς χροῦδι
της, τὴν πῆρε σὰ κονπιὰ νὰ δέσει τὸ
κορμί της—
κι' ἔπειτα τὴν πάντρεψε καὶ πῆρε τὴν
κατοπινὴ—
κι' ἀφοῦ ἔδωσε καὶ τούτῃ, ἐκράτησε λίγο
καιρὸ τὴν τρίτη σὰ κονπιὰ—
καὶ σὰν τὴν πάντρεψε κι' αὐτὴ—

ἔμεινε πάλι μὲς στὴ βάρκα μοναχὸς,
προσμένοντας τὸ θάνατο, ἦσπρα νὰ τὸν
ἀγγίξει, καθὼς σβεῖ στρωτὰ ὁ ἀέρας,
στὸ νερό, τὰ δειλινά.

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΩΣ *

ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΜΟΥ ΦΙΛΟΙ

Μοῦ στέλνετε τόσο ταχτικά, τόσο ἀγαθὰ τὰ προκομμένα σας τὰ Γράμματα, πὸν ὁμορφο ἀπὸ μέρους μου δὲ θὰ εἶτανε, μιὰ καὶ μοῦ δίνεται κάποιμ μικρούτσικη ἀφορμὴ νὰ σᾶς πῶ, ἔτσι, ἕνα ἐφαριστιῶ, νὰ μὴν ἀποκριθῶ στὸ τυπωμένο τὸ ῥώτημα πὸν μοιράσατε σὲ ὅλους σας τοὺς ἀναγνώστες, στὴν ἔρευνα γιὰ τὶς μελλοντικὲς φυλετικὲς κατευθύνσεις, πὸν ἰδοῦ μάλιστα καὶ τὸ πρῶτο τῆς ἀρθροδράκι.

— «Φρονεῖτε ὅτι μὲ τὴν ἀποκατάσταση τῆς φυλῆς κατὰ μέγα μέρος σὲ ὄγκο συνοχῆς, ἢ μελλοντικὴ κατεύθυνση, θὰ μείνει ἐνιαία πρὸς ἐθνικιστικὴ δράση; Ἡ ἐθνικιστικὴ ἰδέα, ὅπως οἱ περιστάσεις καὶ ἡ φυλετικὴ κατάσταση στὰ περασμένα τὴν εἶχαν μορφώσει ὑποχρεωτικά, θὰ μείνει ἀναλλοίωτη καὶ θὰ κεντρίζει τὶς ὁρμὲς πρὸς ἕναν ἱμπεριαλισμὸν ἀποκλειστικοῦ πατριωτισμοῦ; Πρέπει ἄρα γε νὰ τείνουμε πρὸς κάποιον εὐρωπαϊκὸ πατριωτισμὸ, πρὸς ἕναν πατριωτισμὸ πολιτισμοῦ—πὸν τὸ πρῶτο του βῆμα εἶνε ὁ Βαλκανικὸς πατριωτισμὸς;»

Βέβαια πὸς ἀπὸ τὸ σύνολο τοῦ παραγράφου ἀφτοῦ, παστρικά παστρικά τὸ νόημα δὲ βγαίνει. Καὶ δὲν τὸ λέω γιὰ νὰ σᾶς κατηγορήσω. Γιὰ νὰ σᾶς κατηγορήσω δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ, ἀφοῦ γιὰ νὰ σᾶς κατηγορήσω δὲν ἤρθα. Ἦρθα νὰ κουβεντιάσουμε σὰ φίλοι, νὰ συζητήσουμε ἂν εἶναι ἀνάγκη. Μπορεῖ μάλιστα νὰ σᾶς ἀξιῶ ἔπαινος ἀντὶς κατηγορίο. Μὲ τὰ σωστά μου τὸ θαῤῥῶ, ἴσκι ἴσκι ἐπειδὴ τῆς φρασούλας—τούτης ἐδῶ καὶ τῶν ἀλλωνῶνε παρακάτω—ἡ κάποια σκοτεινάδα μᾶς δείχνει πὸς σᾶς ἀρέσκουνε τὰ μεγάλα, τὰ φιλοσοφικά, τὰ πολύπλοκα τὰ ζητήματα, καὶ σᾶς τιμᾶ κανεὶς γιὰ τὴ σοβαρὴ τὴν προσπάθεια, γιὰ τὴ σπουδαία τὴ πάσκιση (τὶ καλὸς ὄρος γιὰ τὸ effort!), ὅταν πολεμάτε, μὲ τόση ἀμάχη, νὰ μᾶς ἐκφράσετε κείνο πὸν θέλετε, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ καταφέρετε πάντα.

Καὶ δὲ φταίτε σεῖς. Φταίει καθὼς ξέρετε ἢ καθαρῶνσά μας ἢ προκομμένη, ἀπὸ τὸ συνήθειο πὸν ἔχει νὰ μὴν τὰ συλλογέται ὁωμαῖκα, παρὰ νὰ μιλᾷ φράγικα μὲ τύπους ψευτοελληνικούς, μὲ τύπους δηλαδὴ πὸν ἀρχαῖοι δὲν εἶναι, πὸν ἀκόμα λιγώτερο συμφωνοῦνε μὲ τὴ ζωντανὴ μας τὴ γραμματικὴ. Τέτοιος ὁ τύπος κατεύθυνσις, κατευθύνσεις. Ἡ λέξη δυσκολονόητη κι ἀπρόφορη. Ὡστόσο εἶναι ἡ λέξη πὸν στὴν ἔρεβνά σας ἔχει τὴν πρώτη θέση. Καταλάβατε τώρα; Μιὰ καὶ ἡ κριώτερη λέξη, ἐκείνη πὸν μέσα τῆς συγκεντρώνει ὅλο τὸ νόημα, καθαρὴ δὲν εἶναι, φυσικὸ νὰ θολώσῃ, νὰ σκοτεινιάσῃ, νὰ χαλάσῃ ὅλο τὸ κείμενο.

* ΣΗΜ. ΓΡΑΜΜ. — Παρμένο ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο βιβλίο μας «Ἐρευνα γιὰ τὶς μελλοντικὲς κατευθύνσεις τῆς φυλῆς μας».

Ἐποθέτω πὸς ἢ κατεύθυνσις βγήκε στὴ μέση γιὰ νὰ μεταφράσῃ τὸ γαλλικὸ direction ἢ τὸ γερμανικὸ Richtung, ὅπως ἀγαπάτε. Μὰ ἐμεῖς θέλουμε πρῶτα πρῶτα, ἕνας ὁωμαῖκος ὄρος νὰ μεταφράζῃ ὄχι φράγικη καμὶαν ἀντίληψη, παρὰ μιὰ ὁωμαῖκη, ὄχι φράγικες ψυχές, παρὰ τὴν ψυχὴ τὴ ὁωμαῖκη. Ἀπάνω σ' ἀφτό, σίγουρο πὸς συμφωνοῦμε. Γιατὶ κοιτάξτε πὸς εἶναι δυνατό νὰ μάθουμε τι ἔχει μέσα τῆς ἢ φυλῆ μας καὶ πὸν πάει, ἂν τὸ ὁωτήσουμε, καλέ, τί λέω; ἂν τὸ σκεφτοῦμε τέτοιο πρᾶμα μὲ λέξεις πὸν δὲν εἶναι τῆς φυλῆς μας.

Φρόνιμο μοῦ φαίνεται τὸ λοιπὸ νὰ γυρέψουμε πὸς νὰ ποῦμε τὴν κατεύθυνσις ὁωμαῖκα καὶ γιὰ τοῦτο, ὁωμαῖκα νὰ τὸ συλλογιστοῦμε. Εἶναι τὸ σύστημα τὸ καλῆτερο. Εἶναι κ' ἕνα πῶ καλῆτερο ἀκόμη, μὰ πὸν φέτο δὲ μοῦ εἶναι πρόχειρο. Νὰ πιᾶσῃ κανεὶς ὁμιλίεσ μὲ ἀπλοὺς ἀθρώπους καὶ κεί πὸν τὸ φέρνει ὁ λόγος, νάχῃση νὰ ξηγήσῃ, ὅπως μπορέσῃ, τὴν κατεύθυνσις, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ προσφέρῃ τὴ λέξη τὴν ἴδια. Θακούσῃ τ'ἀνέλπιστα κι ὁ κατάλληλος ὄρος θὰ πεταχῇ μοναχός του ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ.

Ἀλήθεια πὸς καὶ μὲ φίλους, σὰ δὲν ὑπάρχει γύρω μας λαός, γίνεται ἄριστη δουλειά, φτάνει νὰ μὴν τοὺς ὁωτοῦμε ρητά, πὸς θὰ ποῦνε τὸ τὰδε ἢ τὸ τὰδε, παρὰ νάνοίζουμε κουβέντα μακρονῆ γιὰ τὸ ἀντικείμενο τὸ ἴδιο πὸν μᾶς βασανίζει, καὶ θὰ διῆτε πὸς ἄξαφνα στῆς κουβέντας τὴ σειρά θὰ παρουσιαστῇ ὁχαλίδικα τὸ σωστὸ καὶ τὸ μόνο. Θαπορήσετε μάλιστα κάμποσες φορὲς, ἐπειδὴ στὴ θέση τῆς εἰκόνας, τῆς μεταφορᾶς πὸν πορσμενοῦμε, ἀπορσμόνητη καμὶ εἰκόνα ξετροπῶνει, πὸν ἀπὸ τὴν καθαρὸ ὁωμαῖκη ἀντίληψη τῆς ζωῆς καὶ τῶν πραγμάτωνε βασιτᾶ. Ἐτσι καὶ γιὰ τὴν κατεύθυνσις, οἱ καλλιεργημένοι ἐμεῖς, οἱ ξενοθρεμμένοι θὰ βάλουμε τὰ δυνατά μας νὰ ὑποσημειώσουμε στὸν ὄρο μέσα τὴ σημασία τῆς direction ἢ καὶ τῆς διεφτυσης φτάνει νὰ τὸ ποῦμε ὁωμαῖκα, μὰ ὁ βέρος ὁ Ῥωμηὸς μπορεῖ περίφημα νὰ στοχαστῇ φυσικά του ἀντίθετη μιὰ εἰκόνα καὶ νὰ σοῦ κάμη λόγο γιὰ τὴν καταστάλαξη τῆς φυλῆς, βλέποντας δηλαδὴ μὲ τὸ νοῦ του ὄχι κίνηση, μὰ στάσιμο.

Ἐδῶ στὴν ἐξοχή, ὅπου σᾶς τὰ γράφω, μῆτε φίλο δὲν ἔχω φέτο νὰ τὸ ξετιάσουμε. Ἄς προσπαθήσουμε κ' ἔτσι. Τί δρόμο παίρνεις, πὸν πᾶς; Ἡ φυλῆ μας πὸν πάει, τί δρόμο παίρνει; Νὰ θαῤῥῶ τὰ ὁωμαῖκα τᾶληθινά. Κ' εἶναι ὁραία. Τὸ ἴδιο κ' οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἀγαποῦσανε τᾶφερημένα τὰ οὐσιαστικά προτιμοῦσανε τὰ ῥήματα, ὅπως τὸ συνηθίζει πάντα ὁ λαός μας.

Μὰ θὰ μοῦ πῆτε, ἀλλάζουνε τὰ πράγματα, ἢ ζωὴ μας ἢ φιλοσοφική, συγκοινωνική, τυπογραφική, ἀλλάξε ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά. Σήμερα τὰ οὐσιαστικά τᾶφερημένα μᾶς κατανήσανε ἀπαράτητα.

Ἐύμφημι. Λοιπὸν ἄς δοκιμάσουμε.

Δοκίμασα, εἶδα ὅμως πὸς ἐδῶ μὲ τὸ δρόμο, τὴ δρομιά, τὴ δρομήση—κοιτάξτε κι ἄλλα τέτοια στὴ Ζωὴ κι Ἀγάπη—προκοπὴ δὲ βγαίνει.

Μπορεῖ νὰ βγῆ μὲ τὸ βαδίζω, βάδισμα, βάδιση, βαδισιὰ κι ὅ τι ὀρίζετε παρόμοιο. Ἴσως τὸ βαδίζω, μαζί του καὶ τὸ βάδισμα, σὰς φανοῦνε κάπως ἀργόποδα, ἴσως τὰ θελήσετε πῶ γοργά· μὰ ἐγὼ τὴν ἀργητά, τὸ ἀργοβάδισμα τουλάχιστο, δὲν τὰ περνῶ γιὰ ἐλαττώματα· ἢ γοργάδα περιττὴ στὴν ὑπόθεσι τῆ δικῆ μας· δὲν τρέχει ἕνα ἔθνος ἢ σωστότερα, δὲν πρέπει νὰ τρέξη· πῶ φρόνημα βαδίζει. Λοιπὸν τὸ βάδισμα γιὰ τὴν κατεύθυνσις πάει ρολοῖ. Ἄν ὅμως, καλὰ καὶ σώνει, ζητᾶτε νὰ τὸ μεσώσετε μ' ἕνα κατὰ, νὰ πάρη δύναμη, κάμτε τὸ καταβάδισμα, καταβαδισιὰ, καταβάδιση. Ἔτσι, κουτσὸς στραβὸς, βρέθηκε πᾶ ἕνας ὄρος, πὺν ὅτι κι ἂν ποῦμε, χίλιες φορὲς πῶ ξάστερος εἶναι ἀπὸ τὴν παινεμένη μας τὴν κατεύθυνσις, πὺν πρέπει τῶρα χωρὶς ἄλλο νὰ τῆς δώσετε δρόμο.

Ἄργησα καὶ γώ, τί λέτε;
Διόλου!

Καιρὸ κερδίσαμε. Βέβαια, χασομέρι δὲν εἶναι, μὰ καὶ στάθηκε ὁ σκοπὸς μας νὰ ξεκαθαρίσουμε, ὅσο τὸ δυνατό, τοὺς λογαριασμοὺς μας, νὰ ξαστερώσουμε τὴν ἰδέα μας.

Ξαστερώνω. Τὶ ὁμορφι, τὴ μοναδική, τὶ ὁωμαίϊκη λέξι! Ξαστερώνει ὁ οὐρανὸς, ὅπως καὶ ξημερώνει. Τὰρίφνητά του, τὰ λαμπρά του τὰστέρια, σεργιάνι μᾶς τὰ βγάζει. Καὶ φέγγει τότες ἢ νύχτα σὰ νάτανε ἄλλη μέρα. Σύννεφο, συννεφάκι πουθενά. Σηκώνει τὰ μάτια του ὁ Ῥωμιὸς καὶ στὸν οὐρανὸ του σκοτεῖνια δὲ βροίσκε· παντοῦ καὶ παντοῦ ξαστεριά.

Ἐλάτε τῶρα μαζί νὰ πέσουμε, ἀδέρφια, νὰ προσκυνήσουμε μαζί τὴν ψυχὴ τῆς Ῥωμοσύνης. Γιατί πὺν στὸν κόσμῳ ἀκουστήκε τέτοια ψυχὴ, ψυχὴ πὺν καὶ τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι τὸ θέλησε φωτερό;

Καὶ φανταστῆτε τὶ ἀληθινὸ πὺν εἶναι ἀφτὸ πὺν λέμε, ἀφτὸ πὺν ξεδιαλίζουμε δῶ, ἀφοῦ στὴν κοινή, στὴν καθημερινή μας τὴν κουβέντα τὸ ξαστερώνω σημαίνει δίνω φῶς—κι ὡστόσο εἶναι εἰκόνα παρμένη ἀπὸ τὸ φῶς τὸ νυχτερνό.

Καταλάβατε τῶρα; Τὸ μελλοντικὸ φυλετικὸ καταβάδισμα δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ παρὰ ὀλοένα πρὸς τὸ φῶς.

Καὶ δὲν εἶναι ὀρητορικὴ ὁ λόγος μου τοῦτος, εἶναι ἱστορία.

Ἡ δόξα τοῦ Ἑλληνισμοῦ στάθηκε πὺν ἀπαρχῆς ξαστέρωσε τὰ καθέκαστα, τὴ φιλοσοφία, τὴ φιλολογία, ὡς καὶ τὴν ἐπιστήμη ἀκόμη. Τὰ θεμέλια πὺν λένε πὺς μᾶς ἀνοίξανε οἱ προγόνοι, μὲ περισσότερο δίκιο θὰ εἰπωθοῦνε ξαστεριῆς πὺν πρῶτοι τοὺς χαράξανε καὶ λίγο λίγο ἀπλώσανε στὸ κάθε σκοτάδι τοῦ ἀθρώπινου τοῦ νοῦ.

Ἄπὸ τὸ φῶς λοιπὸν ἔρχεται κ' ὕστερις ἀπὸ αἰῶνες μάρβρους κατάμαβρους, στὸ φῶς γυρίζει ὁ Ῥωμιός.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Μὰ τὸ φῶς ἀπὸ πῶς εἶναι; Τὸ φῶς ἀπὸ ἔχει ὀνόματα πολλὰ. Λέγεται ἰδανισμός, πὺ εἶναι νὰ πῆ τινάς, τὸ γνώρισμα τῆς φιλῆς, λέγεται δικιοσύνη, πὺ εἶναι ἀπὸ τὶς ὠγύμες ὁρμές τοῦ ἑλληνισμοῦ, λέγεται ἀλήθεια, πὺ σὰ δὲ γελιοῦμαι ἢ Ἑλλάδα τὴ μελέτησε, ἢ Ἑλλάδα τὴν ξαστέρωσε πρώτη στὸν κόσμον.

Καὶ νὰ μὴν ξεχνοῦμε ποτὲ μας τὸ σημαντικώτερον, πὺς ὅ τι καὶ ἂν ἔχει μέσα τῆς ἢ ψυχῆ μας—ἰδανισμό, δικιοσύνη, ἀλήθεια—πρέπει νὰ τὸ ξαστερώσουμε—καὶ δὲν ξαστερώνεται τίποτε δίχως τὴ γλώσσα τὴν ἔθνηκή.

Δὲν ἔχουμε καιρὸ, μῆτε καὶ ταιριάζει ἐδῶ νὰ ὀρξίσουμε ξαστερώματα γιὰ τὸ τί σημαίνει καθαπτό ἰδανισμός, δικιοσύνη ἀλήθεια.

Εἶναι ζητήματα πὺ θέλουνε οὐρανόμακρα φτερουγίσματα. Πολὺ πὺ χαιμηλά, πολὺ πὺ ταπεινά, μποροῦμε νὰ προοδιορίσουμε τί χρειάζεται γιὰ τὴν ὥρα.

Χρειάζεται γερὴ συμμαχία μὲ τὸ Σέρβο καὶ μὲ τὸ Ῥωμοῦνον. Ὑστερις ἀπὸ τόσες σφαιγές, ἀπὸ τόση κακοήθεια, δὲν ἀκούτε τὸ Βούλγαρο πὺς φωνάζει ἀκόμα καὶ πὺς σφιδάρει; Ἄνάγκη ὀλά-τελα νὰ τσακιστῇ. Ἄπὸ πὺ ἢ δικιοσύνη τὸ θέλει.

Καὶ τί θέλει ὁ ἰδανισμός; Ἄπειρους παραδες, οἰκονομικά μάλμα, στρατιὸν διαμάντι, ναφτικὸν ἄουμπάνι. Ἄλλιως τοῦ κάκου! Ἄδύνατο νὰ νικήσῃ ὁ ἰδανισμός, ἀδύνατο νὰ σκύβουνε τὸ κεφάλι τοὺς μπροστά του, τὰ πόδια του νὰ φιλήσουνε οἱ κατεργαριστοὶ, φουδέκηδες, μασκιραδες, μακαρονάδες, φαφλατάδες, πεζεβεγκηδες, φονιάδες, ψέφτες, ἀχρεῖοι καὶ λοιπά, πὺ ἔχουνε τὰ τουφέκια.

Νὰ πὺ ἦρθε, ὕστερις ἀπὸ τὴ δικιοσύνη καὶ τὸν ἰδανισμό, καὶ ἢ σειρά τῆς ἀλήθειας.

Τί θέλει τώρα λοιπὸν ἢ ἀλήθεια;

Ἡ ἀλήθεια θέλει κάτι νὰ σὰς πῶ.

Θὰ σὰ; τὸ πῶ σὰφτι—ἀφοῦ πρῶτα ὅμως σὰς πῶ δυνατά, πὺς διαβάζω, πὺς καμαρώνω τὰ Γράμματά σας, πὺς πέρασα τὸ τελεπταῖο τὸ φυλλάδιο (γιατὶ τάχα τὸ τεῦχος;) ἀπὸ τὴ σελίδα 97 στὴ σελίδα 176, πὺς ἀπόρησα μὲ τὸ ταλέντο, τὴν ποίηση, τὴν ψυχὴ, τὴν ἔκφραση, τὴ δύναμη, τὴ χάρη, τὴ ζωὴ, τὴν τέχνη, τὴν πίστη πὺ ἔχει ὁ καθένας ἀπὸ σὰς.

Ἄπὸ ταιριάζει νὰ τὸ φωνάζουμε. Τιμὰ τὸ Ῥωμαῖκο τόση προκοπή.

Φέρετε πὺ τὴν τῶρα καὶ τὰφτι σας.

Κοινὸ γνώρισμα σὲ ὅλους μοῦ φαίνεται σὰ νὰ παρατήρησα κά-ποια σκοτεινάδα.

Σὰ νὰ μὴ σᾶς ἀρέσει κιόλας νὰ ξαστερώνατε τοῦ λόγου σας. Σκοῦρα τὰ προτιμᾶτε. Φοβᾶστε μήπως καὶ σᾶς καταλάβῃ πάρα πολὺ γλήγορα ὁ ἀναγνώστης, Κάλλια, λέτε, νὰ γυρέψῃ μὰ ὦρα μιάμιση τὸ νόημα—ὅταν ἔχει ἔτσι τὸ χαίρεται περισσότερο. Ἐσεῖς εἴχνετε, ὁ ἓνας πιὸ βαρὶ, ὁ ἄλλος πιὸ ψιλὸ ἓνα βέλο ἀπάνω στὰ γραφτά σας.

Γιατί κι ἀπὸ ποῦ;

Ἄξιζε θαρῶν νὰ ψυχολογηθῇ.

Μὲ δίκιο, στὸ ῥωμαϊκὸ, μερικοὶ ποὺ εἶναι πιὸ προχωρημένοι, πιὸ καλλιεργημένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὴ δημοτικὴ μας, ἀντὶς νὰ τὴν περνοῦνε ὅπως οἱ δύστυχοί μας οἱ καθαρεβουσιάνοι, γιὰ χυδαία καὶ γιὰ πρόστυχη, τὴν περνοῦνε ξεναντίας γιὰ πολὺ ἀριστοκρατικὴ, καὶ λάθος δὲν ἔχουνε, ἀφοῦ σήμερα τὴν παραδέχτηκε μονάχα, ποὺ νὰ ποῦμε, μιὰ κάποια διανοητικὴ μας λιγαρχία.

Καὶ τότες τί ἀκολουθεῖ;

Ἀκολουθεῖ ποὺ τὸ ἴδιο ἀριστοκρατικὰ, φίνα, θρονιασμένα κάποτε ἀψηλά, κάμποσο μακρυνὰ θαρῶν ἀπὸ τὸν ὄγλο, στέκουνε περιοδικὰ σὰν τὸ δικό σας, ὅπου σὲ κάθε σελίδα μοιάζει σὰ νὰ ρχεται κανένας νὰ λειτουργᾷ στὸν ἀποκρυμμένο τὸ ναὸ τῆς Δημοτικῆς.

Κ' ἔτσι, φυσικὰ ὅσο παίρνει, θυμίζει τὸ περιοδικό σας παρόμοια περιοδικὰ τῆς Ἑβρώπης, ποὺ καὶ τοῦτα, ἀποτραβηγμένα σὲ κανένα κορφοβούνι, δὲν τὸ καταδέχονται νὰ ῥίξουνε μιὰ ματιὰ σὲ ὅ τι ζῆ καὶ κινιέται στὰ ῥιζὰ τοῦ βουνοῦ.

Γιὰ τοῦτο κιόλας εἶναι σὰ σκοτεινούτσικα τὰ γραφτά τους. Δὲν τοὺς στρέγει νὰ συγκοινωνοῦνε μὲ τοὺς πολλοὺς, ποὺ γιὰ νὰ ποῦμε καὶ τὴ μάβρη, συχνὰ εἶναι κ' οἱ πιὸ ἀνόητοι.

Μιὰ ὅμως κ' ἓνα περιοδικὸ ῥωμαϊκὸ παραβῆκε στὸν ἀριστοκρατισμὸ μ' ἓνα περιοδικὸ ἑβρωπαϊκὸ, ἀθελά μας φανταζοῦμαστε πὺς τὸ γνώρισμα τοῦ ἀριστοκρατισμοῦ εἶναι ἡ σκοουράδα.

Μὰ παιδάκια μου ἀγαθὰ, στὴ Γαλλία ὁ ντεκανταντισμὸς ἔχει τὸν λόγο του. Ἀκούς ἐκεῖ; Κατόπι ἀπὸ αἰῶνες κ' αἰῶνες δημοτικῆς φιλολογίας, ἔχει κάποιο δικαίωμα ἓνας ντεκανταντισμὸς, ἓνας *suigeneris* ξεπεσμός, νὰ ξεφυτρώσῃ. Στὴν Ἑλλάδα ὅμως, ὅπου ἡ δημοτικὴ τώρα μόλις ἀρχίζει νὰ γράφεται, ἡ φιλολογικὴ σκοτεινιάδα νόημα δὲν ἔχει.

Καὶ νὰ μὴ νομίσετε πὺς σὰν τὸν μουνταλά—ἢ τὸ δίσκαλο, ποὺ ἴσως κιόλας ἀπὸ τὸ ἴδιο αἷμα, τὸ νερουλιασμένο, νὰ βαστοῦνε—καὶ γὼ τὰ θέλω ἔτσι ὅλα τους μὲ τὸ νῦ καὶ μὲ τὸ οἶγμα. Πὺς νὰ τὸ θέλω, πὺς νὰ τὸ πιστέβω κιόλας δυνατὸ τέτοιο πράμα; Ἐχουμε ἴσια ἴσια στὴν Ἑλλάδα ἓναν ποιητὴ ποὺ στοὺς στίχους του συχνὰ λάμπει ἓνα γλυκόθολο φῶς, ἓνα φῶς μελανό, ποὺ μέσα του νοιώθει δὲν ξέρω τί πόνους μυστικούς, δὲν ξέρω τί θανάτους καὶ τί ἀλάλητη ζωῆ. Ἐχουμε τὸ μεγάλο μας τὸν Παλαμᾶ, τὸν τρελοαγαπημένο μου, ποὺ ποτέ σας, παιδάκια μου, δὲν πέπειε νὰ λέτε τὸ νομά του δίχως νὰ συλλογιέστε τὴν ἴδια τὴ στιγμή πὺς τοῦ φιλεῖτε τὸ χέρι.

Μὰ τοῦ Παλαμᾶ ἢ κάποια σκοτεινάδα ἔχει ἄλλους λόγους, πηγαίνει ἀπὸ ἄλλη πηγὴ.

Πὺς νὰ σᾶς τὸ πῶ;

Νά, θαρῶν πὺς μιὰ σύγκριση θὰ μᾶς βοηθήσῃ.

Ἀπίστεφτο εἶναι κι ὁσὸσο ἀληθινὰ πὺς ἓνας Ῥουσώ, ἓνας Γκέτες, ἀκόμη στὴν ἀρχὴ κ' ἓνας Chateaubriand περάσανε ἀπὸ τὴ Βενετιὰ, δίχως νὰ καταλάβουνε τὴν δημοφιλίαν.

Χρειάστηκε νὰ κατέβῃ ἀπὸ τᾶφωτα λιμέρια τῆς Ἀγγλίας ἓνας ποιητὴς ποὺ προστά στυχοῦς τοῦ οἱ στίχοι τοῦ Παλαμᾶ εἶναι βροῦση κρουσταλλένια, χρειάστηκε νὰ διῆ μὲ τὰ μάτια του τὴ Βενετιὰ ὁ Μπαῦρωνας, γιὰ νὰ φανερωθῇ στὸν κόσμον ἢ ποιήσῃ τῆς.

Καὶ γιατί ἀφτό;

Γιατί ὅλα στὴ Δημιουργία δὲν εἶναι ξάστερα σὰν τὸν οὐρανὸ μας, ποὺ κι ὁ ἴδιος μὴν τὸ φαντάζεστε πὺς μᾶς μολογῇ τόσο γλήγορα τὰ μυστικά του. Ἐχουνε γύρω τους τὰ πράματα ἓνα ὕφασμα, μιὰ θολάδα, μ' ἓνα λόγο, ἓνα χνούδι ποὺ τὰ μισοσκεπάζει, ποὺ κάποτες τἀποσκεπάζει τελειωτικά.

Τέτοιο χνούδι σκέπαζε τὰ κανάλια, τὰ δρομάκια, ὡς καὶ τὸν ἥλιο τῆς Βενετιᾶς.

Τέτοιο χνούδι, ποὺ τόσες φορὲς περιτυλίγει τὴ Δημιουργία, τὴν ἱστορία τοῦ ἀθρώπου καὶ τὴν ψυχὴ του, ἀποβλέπει κανεὶς στοὺς θεοὺς τοὺς στίχους τοῦ μοναδικοῦ μας τοῦ ποιητῆ.

Ἐχει μάλιστα ἡ σκοτεινάδα τοῦ Παλαμᾶ κάτι σπαραχτικὸ, κάτι τραγικὸ εἶναι σὰ νὰ στέκεται κάποτες ὁ ποιητὴς στὴ μέση τῆς νύχτας τῆς ἀνάστερης, σὰ νὰ νανοίγῃ μὲ δύναμη τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, σὰ νὰ τρέμῃ τὸ εἶναι του ὅλο, γιὰ νὰ διῆ τἀνειδωτά, γιὰ νὰ πῆ τἀνειπωτά, γιὰ νὰ ξεδιαλίξῃ τἀξεδιάλιστα, καὶ σὰ νὰ τοῦ ξεφεβῆ ξαφνικὰ στὴν ἀμάχη μιὰ κραβγὴ τοῦ πόνου κ' ἓνὸς ἀβάσταχτου καημοῦ.

Ἄγιος πόνος καὶ τρισάγια ψυχῆ. Μὲ τὴ συνηθισμένη του τὴν καλοσύνη ὁ Παλαμᾶς ἔγραψε στὸ «Νομὰ» πὺς ἡ δική μου ἢ ποιήσῃ—ἄχ! ἂν ἔχω!—εἶναι ποιήμα τῆς υγείας. Μπορεῖ. Ἄν ὅμως ἔννοεῖ πὺς ἡ δική του εἶναι ποιήμα τῆς ἀδρόστιας, τότες, μὰ τὸ ναί, θὰ τὸ ποθοῦσα πολὺ νὰ εἶμαι λιγάκι ἀδρόστος καὶ γῶ.

✱

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὺς ἀφτό ἐμένα τὸ σκοτάδι, ἀφτό ποὺ χαρκτηρίσαμε πιὸ ἀπάνω, μοῦ λείπει ὀλότελα καὶ καταβάθῃ μου τὸ νοιώθω πόσο τόντις μοῦ λείπει, ἀφοῦ εἶναι μεγάλη ἔλλειψη, ῥώτημα δὲν ὑπάρχει.

Ἐχω μανία νὰ τὰ ξαστερώνω ἓνα ἓνα καὶ σώνει. Θὰ τὸ φέρνῃ πιστέβω καὶ ἡ γλωσσολογία μου. Κάποτες μάλιστα, καὶ τὸ ξέρω, τὰ ξαστερώνω μὲ τὸ παραπάνω. Γιὰ τοῦτο ἴσως νὰ σᾶς τραβῶ μὲ τὸ μέρος μου. Ὅχι, ἐπειδὴ—καὶ στὸ συμπέρασμα τοῦτο ἤθελα νὰ φτάσω—ἐπειδὴ μεταξὺ τῆς σκοτεινάδας ποὺ φωτίζει τὰ ἔργα τοῦ

Παλαμά καὶ τῆς σκοτεινάδας πὸν παρατήρησα—ἢ πὸν οὐ φαίνεται τουλάχιστο πὸς παρατήρησα στὰ παινεμένα μου τὰ Γράμματά σας, εἶναι μιὰ μικρούτσικη διαφορά. Μικρούτσικη καὶ μεγαλούτσικη.

Ἄπο φυσικό του εἶαι ὅπως εἶναι ὁ Παλαμάς, ἐνῶ φοβοῦμαι—φοβοῦμαι εἶπα—μήπως σὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς νέους μας τοὺς ζηλευμένους ἢ περίφημη σκοτεινάδα εἶναι ἀπὸ σύστημα, ἴσως, ποιὸς ξέρει; κι ἀπὸ μίμησι. Τότες πιά χρέος ἀπαραίτητο νὰ βαλθῇ στὸ ὄραφι.

Στὸ ὄραφι μπορεῖ νὰ τὴ βάλουμε κι ἄλλες φορές, γιατί ἔρχεται ἀπὸ κάθε εἶδος λόγους, κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς κοινότερους, ἡ τεμπελιά. Σκοτεινὰ μέσα του θὰ τὰ καθρεφτίσῃ, σκοτεινὰ θὰ τὰ δῇ, σκοτεινὰ θὰ τὰ πῆ ὅποιος δὲν ἔμαθε στὸ νου του καὶ στὴν πέννα του δουλειά. Μὲ τὴ μέθοδο, μὲ τὴν ἀναθροφή, μὲ τὴ μάθησι, μὲ τὴ μελέτη καὶ μὲ τὴν κοιτική, ἀποχτοῦμε σαίττες, νὰ σαίττέψουμε, ὄχι τὸν ἥλιο μαθές, παρὰ τὸ σκοτάδι, ἔξον ἂν τὸ καμαρώνουμε καὶ μᾶς συμφέρει, ἐπειδὴ συχνὰ σκοτεινὸς εἶναι ὅποιος γράφει χωρίς νάχη τίποτε νὰ πῆ.

Καλὴ ἀσκηση, ὠραῖο γύμνασμα εἶναι νὰ πάρῃ κανεὶς ἕνα συγγραφεὺ τοῦ γαλλικοῦ δέκατου ἑβδομοῦ αἰῶνα καὶ νὰ σπουδίῃσῃ κατάβαθα, ἔτσι, στὰ γερά, νὰ διεορμητέψῃ ἕνα κατεβατό. Ἀκόμη ὠφελιμότερο νὰ μεταφράσῃ στὸ ὁωμαίικο τοῦ Ἀριστοτέλη δυὸ τρεῖς σελιδοῦλες ἢ τοῦ Ἰσοκράτη.

Μὰ τί κάθουμαι καὶ σᾶς δίνω τόσες ὁδηγίες; Τόχετε μέσα ἑσεῖς, στὴ νιότη σας, στὴν ψυχὴ σας, τόχετε τὸ φῶς. Ἄλλο δὲ σᾶς λείπει παρὰ νὰ βλέπετε τὴν ψυχὴ σας, καὶ τὸ φῶς τῆς νὰ μᾶς τὸ δώσετε λιγάκι ὄξω. Πόσο σᾶς ζουλέβω ἑσᾶς! Τὶ χάξι, τὶ χαρὰ νὰ κοιτάξῃ κανεὶς τὸν οὐρανό, ἐκεῖ κάτω, στὰ μέρη τὰ φωτόλουστα, καὶ νὰ συμμορφώνῃ τὴ ζωὴ του μὲ τὸ ῥυθμὸ πὸν τοῦ μαθαίνουνε τὰστέρια τὰ ξεσκέπαστα τοῦρανοῦ!

Τὶ ἀνάγκη λοιπὸν ἔχετε σεῖς, τί ἔρχεστε καὶ ρωτᾶτε τοὺς γέροντες γιὰ τὴ μελλοντικὴ φυλετικὴ καταντία μας; Τὸ ἔθνος πάει ὅπου πάτε σεῖς, σίγουρα, δηλαδὴ, πρὸς τὸ φῶς.

Ὁ πιστός σας φίλος

ΣΑΒΒΑΤΟ, 13 ΤΟΥ ΣΤΑΒΡΟΥ, 1913

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΓΩΝΙΕΣ*

Ὁ μάταιος χρόνος, ὁποῦ σέρνετε
τὴ Σκέψη,
ὡσὰ μιὰ μαύρη μυμηχοσυρμη,
ποῦ ἐδῶ κι' ἐκεῖ χτυπώντας τὴ
τραβᾶει, σὲ πείνας ζῶδι ἀτέλειωτο,
μιὰ πεταλοῦδα ὀρτοφτέρη, νεκρή!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

I

Δὲν ἦταν ἀπὸ κείνες τὶς γνωριμίες πὸν λέμε ἀξέχαστες οὔτε ἀπὸ κείνες πὸν λέμε πὸς ἔξατοῦμε τὴν εὐτυχία τῆς ζωῆς μας—ἡ γνωριμιά μας δὲν ἦταν τόσο διαβατήρα.

Σμίξαμε στὸν ἴδιον δρόμο τυχαῖα. Ἡ συνάντησή μας ἦταν ἀπὸ τὶς ἀβίαστες ἐκείνες συμπτώσεις πὸν ἔρχονται μὲ τὴν ἀργότατη βεβαιότητα τοῦ ἀναπόφευχου. Ἀπὸ τὰ περιστασιακὰ ἐκείναι, πὸν δὲν ξαφνιάζεσαι ἅμα σοῦ συμβοῦν—τόσον ὁ ἑαυτός μας ἦταν προετοιμασμένος νὰ τὰ δεχτεῖ.

Δὲν θὰ διηγηθῶ τὸ πρῶτον ἀντίκρισμά μας. Χάνεται μὲς τὰ βαθεῖα τῆς μνήμης μου, γιατί δὲ μπορῶ νὰ ξεχωρίσω καλὰ-καλὰ τὰ καθέκαστα τῆς γνωριμίας μας. Ἔχουν μέσα μου ἀνακιτωθεῖ οἱ λεπτομέρειες, ἀφομοιώθηκαν στὸ μυαλό μου τὰ πρῶτα καὶ τὰ ὅστερα, πὸν νὰ μὴ μπορῶ—τόσον ἀτάξιαστο μοῦ φαίνεται—νὰ ξεδιαιλῶ τὴν ἀρχή.

Ὁ φίλος μου ἦταν γὰ μένα ἀνιλόσπαστο μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μου. Ἔτσι τὸν ἐγνώρισα. Σὰν κατάλαβα ποιὸς ἦταν, ἔτσι μοῦ ἀναφάνηκε. Οἱ ὁμιλίες του, τὰ λόγια του, ἡ ζωὴ του, ὅπως τὰ ζωντάνευε μὲ τὴν ἀφήγησή του, ἐφάνηκαν σιγά-σιγά μὲ τὴ ψυχὴ μου. Γιατὶ ἦταν πολὺ τρυφερὴ ἡ ἡλικία πὸν τὸν πρωτόειδα καὶ ὁ κόσμος ὁ δικός μου ὁ ἑσωτερικός ἀκόμη ἀσημῆτιστος. Ἔδενε τὸ πνεῦμά μου σὲ μιὰν ἀνήθησι μὲ τὴ δροσιὰ τοῦ λόγου του. Σιγοβομβοῦσε ἡ γνώση μέσα μου μὲ τὸ ρυθμὸ τῶν δικῶν του σὺλλογισμῶν. Οἱ δικές του ἀσχές, οἱ τρυφερές του σκέψεις ντυμένες σὲ μιὰ γλώσσαν ἡρεμῆ, μαλακὴ, τονισμένες στὸν ἀπάδον ἤρω τῆς φωνῆς του, ῥέανε ἀπ' τὸ δικό του στόμα στὸ δικό μου, σὰ νερό. Καὶ ὅταν, μὲ τὰ χρόνια, ἐμεστώθηκα ἀπὸ τὴ σοφία του καὶ ἀναγάμισα στὴ δόνησι ἐνὸς κόσμου συγγινήσεων, πὸν ἐδονοῦσεν ἐκεῖνος, ἐννοίωσα τὸν ἑαυτό μου νὰ γερᾷ ἀπὸ ἐκείνον ὀλόφρον. Καὶ

* Τὸν τίτλο τοῦτο τὸ χωριστῶ στὸ φίλο μου κ. Βύρ. Πασχαλίδη.—

ἔτσι, ὅταν ἔφθασα στὴν ἡλικία τῆς νόησης, ἐγνώρισα τὸν ἑαυτό μου, ὅπως τὸν ἔπλασεν ἐκεῖνος. Γι' αὐτὸ κι' ἡ ἀρχικὴ του θύμηση γάνεται μαζί με τὰ πρῶτα ψεῦδη τοῦ πνεύματός μου. Γι' αὐτὸ δὲ μπορῶ νὰ τὸν ξεχωρίσω ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου. Δὲ ξέρω, μέσα μου, ποῦ τελειώνει ἐκεῖνος καὶ ἀπὸ ποῦ ἀρχίζω ἐγώ. Σὰν τὸν θυμηθῶ, ὅταν ὁ νοῦς μου σταματῆσιν στὴν ἀλησιμόνητη γνωριμία του, με πλημμυρᾷ ἡ ἀνάμνησή του, ὅχι σὰν κάτι συγκεκριμένο, μὰ σὰν τὸ φευγαλέο κῆμα τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ψυχικῶν ἀπολαύσεων ποῦ δοξίμασα κοντά του. Σὰ νὰ μὴν ἔχει γὰ μένα τὸ πρόσωπό του φυσικούς χαρακτήρες. Καὶ μάταια πολλές φορές προσπαθῶ νὰ τὸν ἀναπαραστήσω νοερά με μιὰ φυσιογνωμία. Τόσο ξεχωριστή, ἀποκλειστικὰ πνευματικὴ, μοῦ ἐστάθη ἡ φιλία του! Εἶνε γὰ μένα ἕνα τραγικὸ μουσικὸν αἰνίγμα καὶ μιὰν ἀλαφροῦ σκέψη.

Κομματιασμένες καὶ χωρὶς μέθοδο οἱ ὁμιλίαι μας, κατὰ τὴ φυσικὴ τάξιν τῆς κουβέντας, ἀνιστοροῦσαν πάντα τὶς περιπέτειες τῆς ζωῆς του, μάλιστα τὶς διανοητικὰς. Ἀναφέρονταν στίς ιδέαις του καὶ στὰ ὄνειρά του. Ἐρμηνεύανε τὶς νοσταλγίαις καὶ τὶς πίκραις του, ἀργά, με τὸ ἀπελπισμένον ζετύλιγμα ποῦ ἔπερναν οἱ γαλάζιαις μουσελίνας τοῦ σιγάρου του. Χωρὶς μέθοδο λοιπόν, ἔτσι, καθὼς ἔρχονται στὸ νοῦ μου τώρα, θ' ἀραδιάσω τὰ ὅσα μοῦ εἶπε, ὅσες φορές τὸν συναντοῦσα—καὶ τὸν συναντοῦσα πολὺ συχνά—τὰ πολλὰ χρόνια ποῦ ἔμεινε στὴν Ἀλεξάνδρεια.

Στὴν Αἴγυπτο εἶχεν ἔρθει ὁ Φίλος μου ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Εὐρωπαῖος ποῦ δὲν τὸν ἔσθουεν ἕως ἐδῶ οὔτε ἡ λιπαρὴ λάσπη τοῦ Νείλου, οὔτε τὸ μαλακὸ κλίμα ποῦ τραβίει τοὺς περιηγητάς. Εἶχεν ἔρθει ἐδῶ, ὅπως παντοῦ ταξειδεύει ὁ Εὐρωπαῖος, καὶ σ' ὅλη τὴ γῆ ριζοβολαίει. Ἡ Εὐρώπη κυκλώπειος φλογοβόλος βωμὸς ἀχιδοβολαίει παντοῦ τὴ ψυχὴ τῆς. Ὁ Φίλος μου εἶχεν ἔρθει στὴν Αἴγυπτο καὶ ἤρθε χιλιάδες ἄλλους πατριωτῆς του. Καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι μοιάζανε μεταξύ τους ἀπελπιστικά. Ἐμοιάζε καὶ ἐκεῖνος μ' αὐτούς, εἶχεν ὁμοίως καὶ κάτι ποῦ δὲν ἀρκοῦσαν μόνον τὰ μάτια γὰ νὰ τὸ ἰδεῖς. Ὁ Φίλος μου ἦταν Εὐρωπαῖος, ὅσο κανεὶς ἄλλος, μὰ καὶ τόσο ξένος στοὺς πολλοὺς Εὐρωπαίους.

✱

Ἀπὸ τὰ πῶ παλιὰ του λόγια. Ἦσαν βραδυνὰ στὴν ὄχθη τοῦ Νείλου. Ἐφώταε τὸ ἴσιο πλακόστρωτο ὁ ὑποπράσινος ἀχνὸς τοῦ ἀεριοφώτος. Στὸ γυαλιστερό μαῦρο νερὸ ἔσβηνεν ἀπλόρυσθμο τραγοῦδι σείχη.

—Πῶς πολέμω, ἀπὸ καιρὸ τώρα, νὰ δώσω μιὰ συγκεκριμένη μορφὴ στὴ σημερινὴ ἰδεολογία. Περίεργο. Αὐτὴ τὴ στιγμή πόσο θὰ ἤθελα νὰ ἑναρμονισθῶ με τὴ γύρω μου σιγαλιά! Μὰ σὰ νὰ μοῦ φαίνεται πῶς πάντα ἡ φύση με ὀρμηθεύει ἀντίθετα.

Λοιπὸν ἡ σκέψη τοῦ αἰῶνά μας ἀναδίνεται ἀπὸ ἕνα καμίνι. Αὐτὴ τὴν ἐντύπωση μοῦ δίνει τὸ μανιασμένον πάλεμα καὶ ἡ πολυθόρυβη σύγκρουση τῶν εὐρωπαϊκῶν ἰδεολογιῶν. Δὲ μοῦ στέζει

ἐμένα στὴν ἰδιοσυγκρασία μου νὰ καθίσω τώρα νὰ ξεχωρίσω τὶς θεωρίαις, νὰ τὶς ξεδιπλώω, γὰ νὰ φτάσω σ' ἕνα τύπον ἀπλό καὶ συνολικό. Σὰ νὰ μοῦ φαίνεται μάλιστα, πῶς τέτοια μέθοδος στὴ μελέτῃ τῶν ιδεῶν, τὶς εὐνοηγεῖ, ἀπορροφᾷ τὴ ζωὴ τους καὶ τὶς καταντᾷ ἀναμικτοὺς τύπους. Ἐγὼ μάλιστα ποῦ δὲ μελετῶ τὶς ιδέαις, ἐγὼ ποῦ τὶς ζῶ, ποῦ παθαίνομαι ἀπὸ τὴν πάλη τους, τὶς αἰσθάνομαι νὰ κυκλοφοροῦν με τὸ αἷμά μου καὶ ἡ πύξη τους με μεθαίει. Ὅταν προσπαθῶ λοιπὸν νὰ τὶς ἀντιληφθῶ, με μιὰ ματιά, με πιάνει ἄλλο τι καὶ μοῦ φαίνεται πῶς ἡ σκέψη τοῦ αἰῶνά μου ἀναδίνεται ἀπὸ ἕνα καμίνι.

Ἡ σιωπὴ τραγουδοῦσε με τὸ γοῦλο. Πέθ' ἀπὸ τὴν ἄλλην ὄχθη, στὰ χωράφια, τὰ ἠλεκτροικὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀνοίγανε στὸ σκοτάδι μενεξεδένια φωτεινὰ διαστήματα.

Ὁ Φίλος μου τώρα ἐσφύριζε ἕνα τελευταῖο πεταχὸ τραγοῦδι. Ἦταν παράξενο. Στὴ στιγμή, ἡ κουραστικὴ συλλογὴ ξεθύμανε σὲ ἀνάλαφρο σκοπὸ. Ὁ φίλος μου εἶχε τὸ νοῦ του ἄλλου. Ἦσως ἐσκέπτετο ἀκόμα. Ἄλλο τίποτε ὁμοίως δὲν μοῦ εἶπε ἐκείνη τὴ βραδυνά. Βαδίζαμε σιωπηλοί. Τὸ νερὸ κυλοῦσε δίπλα μας, σὲ ἀντίθετη διεύθυνση.

✱

—Ἀρχισα τὴ ζωὴ μου ὡς ποιητής, μοῦ ἔλεγε μιὰ μέρα. Με σίγαε κατόπι κοινωνιστικῆς θεωρίαις, ἀνακατώδηρα με ἀναρχικούς, πολέμησα γὰ τὶς ιδέαις μου, με τὴ πέννα καὶ με τὸ γοῦλο, ἀπαγοητεύθηκα στὸ τέλος, πρῶτα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὶς ιδέαις, ἔβλεπα πῶς δὲν ὑπῆρχανε ἐκεῖνοι ποῦ ἤθελα νὰ διορθώσω, πῶς δὲν ἔκανα πια νὰ ἑνσαρκώνω ὄνειρά μου με τὴ παρὰ αἰσθησὴν ὅτι καλλιτερεύω τοὺς συμπολίταις μου, κατὰλαβα πῶς κληρονομήσα μιὰν οὐτοπία ὀδνηροῦ, γὰτὶ τὸ συγχρότισμα τῶν ἀνθρώπων με πείραζε σὲ ὅ,τι λεπτὸ εἶχα μέσα μου.

Ἀρκετὰ κουρασμένος πιά, θέλησα ν' ἀποσυρθῶ ἀπὸ τὴ γλαυχίαι. Μὰ ἀρχισα νὰ νοιώθω πῶς εἶχα χίσει στὴν πάλη μου πολλὰς δυνάμεις πολυτίμες. Στ' ἀγκάθια τοῦ δρόμου, ποῦ πέρασα ἀφήκα κάτι ἀπὸ τὸν πλοῦτό μου καὶ, ἀηδιασμένος τώρα, γύρευα τὴν ἠρεμία. Μὰ δὲ μποροῦσα νὰ σβύσω, ἔτσι εὐκόλα, τὸ μέρος τῆς ζωῆς ποῦ ἔζησα. Μὰς σφιχτοδέδονεν με τὰ περασμένα στερεῆς ἀνυσίδες καὶ περπατᾷμε με τὸ βάρος τους καὶ με τὴ συνοδεία τῆς κλαγγῆς τους πάνω στὴ σιγάτα. Γιὰ νὰ μὴν ἀκούω τὸ βουητό τους κεντοῦσα τὸ πνεῦμά μου καὶ τὸν ὀργανισμό μου με ὅλα τὰ ἐρεθιστικὰ τῆς φαντασίας. Καὶ ὅταν ἔφτανε νὰ ξεδιπλώσω τὸ πυρετό μου, εἶχα, σὰν ἀναπόφευγην ἀνταπόδοση, τὴν κούραση καὶ τὴν κατάρπωση. Ἄλλος ἀγῶνας τότε γὰ νὰ φτάσω ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε.

Δὲν ἦταν ὁμοίως λίγες οἱ στιγμῆς ποῦ ἔβλεπα ξάστερα. Αὐτὸ με ἱκανοποιούσε γὰ ὅλους τοὺς πόνους. Εἶνε ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔφραξαι νὰ ἐρμηνεύσω τὸν ψίθυρο καὶ τὸ μουγκρητό τῆς ζωῆς. Ἀργὰ καταστάλαζε μέσα μου ἡ ἀνθρώπινη σοφία. Ἰδέαις καὶ πράγματα γὰ νὰ φτάσουν μέσα μου ἔπρεπε νὰ λαμπρυνθῶν στὸ φῶς καὶ ν' ἀπαυθινθῶν στὴν ἠρεμία.

Μὰ τὸ δίχτυ τῆς μοίρας μου ἐπλέκετο γύρω μου, χωρὶς νὰ τὸ ὑποψιάζομαι. Μὲ ἔμπλεξε, μ' ἐτύλιξε στὰ πλεγματίαι του. Βρέθηκα μιὰ μέρα παραδομένος στὴν ἐξουσία τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὴν ὕστερη δύναμη κατόρθωσα νὰ ξεφύγω, νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, πού φέρνω, ἀλλοίμονο! μέσα μου.—Νά, μιὰ γρήγορη ματιά στὴ ζωὴ μου.

Ἄμα τέλειωσε, ἔσφιξε τὰ χεῖλα, ἐμόρφωσε μὲ ἀπορία, κτύπησε πέρα, στὸ βιάος. Κατάλαβα πῶς ἐπέβλεπε στὸν ἐναντίου του νὰ σταματήσει τὴ σειρά τῶν συλλογισμῶν.

—*

Ἐνα προῖ τὸν συνάντησα γελαστό. Πρόσχαρο ἦτανε τὸ βλέμμα του. Ἀπὸ τὰ λόγια του κατάλαβα πῶς γελοῦσε μὲ τὸν ἐαυτόν του.

—Τὶ ἀστείο! Ἀνὸ-τροεὶς φροεὶς τὸ ἔπαθα στὴ ζωὴ μου. Ἀποπειράθηκα δηλαδὴ νὰ γδυθῶ τὸν Εὐρωπαϊο. Ἡ ἱστορία, ἡ φιλολογία καὶ πολὺ-πολὺ φαντασία, συνομοτήσανε γιὰ νὰ μὲ πείσουν πῶς μπορούσα ν' ἀπαρηθῶ τὸν ἐαυτό μου καὶ νὰ ζήσω μιὰ ξένη ζωὴ ἄλλων καιρῶν ἢ ἄλλων τόπων. Πρῶτα-πρῶτα ἄρχισα νὰ πείθω τὸν ἐαυτό μου πῶς θὰ τ' ἐκατόρθωσα. Μπορετὸ ἦτανε. Ἐνοιωθὰ μέσα μου ὅλη τὴ νοχέλια καὶ τὴ βίρασησιὰ ἐνὸς ἀσιήτη, γιὰ παρὰδειγμα. Μόλις χόνεψα αὐτὴν τὴν ιδέα, ἄρχισα νὰ δημιουργῶ γύρω μου ἕνα περιβάλλον πού θὰ μὲ βοηθοῦσε ν' ἀποσπῶμαι ἀπὸ τὴν ἐσωτικὴ μου ζωὴ. Φορέματα ἰδιόρρηθμα, τρόποι παρὰξενοί, συνήθειες νέες, τὸ σάτι μου συγκοιμημένον ὅπως ἔπρεπε, γιὰ νὰ ἀισθανθῶ τὴ ζέση τῆς ζωῆς πού γύρευα. Ἐπειτα καλοῦσα κοντά μου τίς σκιεὶς τῶν εἰδώλων μου. Μελετοῦσα τὴ ζωὴ τους, τίς ἀντιλήψεις τους. Ἐβαλα γύρω μου μιὰν ἀσφαλιστικὴ ζώνη γιὰ νὰ μὴ μὲ φτάνει ἡ σημερινὴ ζωὴ. Ἐστοῦπωνα τ' αὐτιά μου γιὰ νὰ μὴν ἀκούω. Ἦμωνα ὅλως περιφρόνηση καὶ οἰκτος γιὰ τοὺς συγκαίριτέζ μου. Πού νὰ μὲ πιάσεις ἐμένα στὴ μακρονή μου ζωὴ. Ἐφτανα νὰ δημιουργῶ μιὰ θρησκεία καὶ νὰ κινούμαι σύμφωνα μ' ἕνα λειτουργικὸ τυπικό. Οἱ μέρες μου περνοῦσανε στὰ μουσεῖα, στὴ μελέτη καὶ στὴν ὄνειροπόληση. Ὅλα τείνανε σ' ἕνα σκοπὸ. Ν' ἀναστήσουν γιὰ μένα τὴ ζωὴ τοῦ θαυμασμοῦ μου. Μιὰ φορὰ πού μὲ τραβοῦσαν ἡ ἰαπωνέζικη ζωὴ, ἐσπύραξα ἀπὸ ἀνυπομονησία γιὰ νὰ ταξιδεύσω στὴν Ἰαπωνία. Τί μ' ἔκαμε νὰ παρατήσω τὴν ἰαπωνέζικη περιπέτειά μου; Ἡ ἐπιθυμία μᾶς γυναικίως...

Σὲ μιὰν ἄλλη περίπτωσιν ἔφτανε μιὰν ἀνάμνηση γιὰ νὰ μοῦ παραλύσει κάθε χίμμαρα. Καὶ γυροῦσα τότε ἐγὼ στὴ πραγματικότητα μὲ τὴ πίκρα τῆς ἀπαγοήτευσης, μὲ τὴν ἀηδία τῆς συνάσθησης τῆς ἀδυναμίας μου. Ἡ ζωὴ πού μοῦ σφραγίσθησαν ὁ χρόνος καὶ ἡ τύχη ἐβάραινε πολὺ γιὰ νὰ μὴ μοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀλλάξω. Ὅσοσο γελῶ μὲ τίς μεταμορφώσεις αὐτὲς πού ἐφαινόσθηκα.

Στὴν ἀρχὴ νόμισα πῶς μιλοῦσε μέσα του ἡ εὐθυμία. Τὸν κτύπησα στὰ μάτια καὶ ἐννοίωσα στὰ δικὰ μου, τὴ λεπίδα τοῦ σκληροῦ σαρκασμοῦ.

—*

Ἀπόγευμα σ' ἕνα δρόμο. Περπατοῦσαμε, σέροντας τὰ πόδια μας ἀπὸ τὴ κούραση. Σιγοψιγνοῦσαμε μὲς στὸ ὑγρὸ κάμμα, δυὸ ὄρες περίπατο. Ὁ Φίλος μου ἐβράδιζεν ἀσάτα, σὰ ν' ἀκολουθοῦσε τὴ διεύθυνση τοῦ ἀόριστου βλέμματός του, πού ἐχάνατο στὸ πλημμυριστικὸ φῶς... Τρεκλίζοντας διάβηκεν ἀπὸ μπροστά μας συνοδεία τυφλῶν, πού ὀδηγοῦτανε ἀπὸ τὴ κοινὴ τύχη. Στραφογυρίζοντας οἱ τυφλοὶ τὸ κεφάλι τους σὰ νὰ διαγράφανε ἕναν κύκλον στὸν ἄερα, πού ὅλο καὶ ἀνέβαινε πρὸς τὸ λευκόχρυσον φῶς... Τὸ βλέμμα του σταμάτησε στοὺς ἀθλοῦς. Γιὰ μιὰ στιγμὴ νόμισα πῶς τὸν ἐνδιέφερον ἡ δυστυχία τους. Τὸ κάτω χεῖλὶ του εἶχε γυροῦσε πρὸς τὰ ἴσα. Μιὰ βαθεῖα ρυτίδα ἀυλάκωνε τὸ ἀριστερὸ του μάγουλο. Ἦτο δεῖγμα τῆς ἐπιμονώτερης προσπάθειας νὰ συλλάβει τὴν ἀπροσδιόριστη σκέψη πού ἔφενγε... Καὶ σκεπτόμουννα ἐγὼ, πού, συλλογισμό νὰ ἐπροκίωσενε στὸ ἀνήσυχον πνεῦμά του, τὸ διάβα τῶν τυφλῶν.

—Θέλον πάντα νὰ ποῦν πῶς ὁ ἀνθρώπος κενεγὰ τὴν ἀλήθεια, ὅπως οἱ τυφλοὶ αὐτοί, μ' ἕνα μορφασμὸ χαμογέλιου, γυροῦν τὸ χεῖρι τοῦ φωτός στὰ σβυσμένα μάτια τους. Καὶ ἔπρηξε καιρὸς πού ἐπίστευσα καὶ ἐγὼ ὅτι φέροντε μέσα μας τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ τρέχουμε πάντα πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας. Ὁ πόθος νὰ γνωρίσω καὶ ἐγὼ, ν' ἀγναντεύσω τὰ μάτια, ἢ ἀνέκφραστη λαχάρα τοῦ ὄνειρου, ἐκεῖνο πού μ' ἔκαμνε νὰ ξεγνέμαι στὸ ἀντίκρουσμα ἐνὸς βουνοῦ ἢ στὸ μεγαλόπρεπον κύκλον μᾶς σκέψης, μοῦ φάνηκεν σημάδια τοῦ ἔρωτά μου γιὰ τὴν ἀλήθεια. Καὶ ὅταν παρακολουθοῦσα καὶ στοὺς ἄλλους τὴν ἴδια τάση, ὅταν, στὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν ἰδεῶν, ἐξεχώρισε μπροδὸς στὰ μάτια μου ἡ ἴδια ἀνησυχία καὶ ἡ ἴδια ἐπιθυμία, ἔφτασα νὰ πεισθῶ ὅτι τὰν-θροῦπιον πνεῦμα φτερουγίζει πάντα πρὸς τὴν ἀλήθεια. Ἐνας ἕνος, ἐννοίωσα, νὰ πάλλει μέσα μου καὶ μιὰ νίκη. Γιὰ πολὺ, τὸ μαρτύριο τῆς ἀνθρώπινης ἔρευνας μὲ συγκαλοῦσε καὶ ἡ πλέον ἀνοιχτοκαρδι ἀγάπη ἐσπύραζε μέσα μου γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ φαντασία μου τοὺς ἔβλεπεν ὅλους, μὲ τὴν ἔπαρξή τους συγκεντρωμένη στὴν ἀγωνία τῆς ἀναμονῆς, νὰ τρέμουν παραδομένοι στὸν μακρονὸ ἀντίκλον μᾶς φωνῆς. Ἡ τριζυμία τοῦ πάθους τους μοῦ προκάλυψε τὰ δάκρυα. Ἡ τύχη ἐκείνων πού κενήγησαν τὴν χίμμαρα—τὸ εἶδωλο τῆς ἀλήθειας, ὅπως ἐνόμισα—μοῦ κινούσε τὸν ἀξιοπρεπέστερον οἰκτο καὶ τὸν εἰλακρονέστερον θαυμασμό. Ἦτανε αὐτοὶ οἱ ἀγαθοὶ ἀπατημένοι τῆς ιδέας, πού ἐπλάνησε τὸ μονοπάτι τῆς ἴδιας ἀγαθότητος. Ἦτανε οἱ τρελοὶ καὶ γι' αὐτὸ οἱ πλέον συμπληρητικοί.

Ἦλθεν ὁμως ὁ καιρὸς τῆς θλιβερῆς ἀποκάλυψης. Ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ δυσπιστία ἄρχισαν νὰ σκαλίζουν πείσματα τὴ θεωρία τῶν πραγμάτων. Μὲ τὸν ψυχραμότερον μορφασμὸ, τὸ φοιμασμένο πνεῦμά μου ἀναμόχλευε τὰ πάντα. Καὶ ἦλθε στιγμὴ πού ἀπόμεινε μὲ τὴ στεγνότερη ἀπαγοήτευση. Ὁ ἄδολος λόθος τῆς ἀλήθειας, πού τὴ φαντάσθηκα σὰν ἀγνωστὴ χώρα γιὰ τὴ τολμηρότερη κατάρτηση, μοῦ ἀποκαλύφθηκε σὰν ἕνας παρδαλὸς κόσμος ὁρέσεων. Πού πιά ἡ ἐνότητα τῶν ἀγώνων καὶ ἡ ἔπαρξή τοῦ σκοποῦ! Στοὺς ἴδιους ἀθλητὲς τῆς ἀλήθειας ἀνακύβητα τὴν ἀντίφαση, τὴν ἀλλαγὴ, σύμ-

φωνα με τον άνεμο που έπνε, την κατάλληλη μεταστροφή και, πάντα, την επιδέξια φροντίδα της δικαιολογίας και του συμβιβασμού. Έκείνο που επιστεύεται χθές, παρούλαζε λίγο σήμερα—τόσο λίγο, που να γίνει άλλο πράγμα. Έκείνο που μας παρουσιάσθηκεν άλλοτε λευκό, βεβηλώνεται σήμερα, ερυθρό σύμβολο της λιωπλάνης, παραμορφώνεται ή κάθε ιδέα, που να μη μπορεί να την αναγνωρίσει ο εφευρέτης. "Ολα, ρευστά, πέρνουν το σχήμα του περιβάλλοντός των και υιοθετούνται από τους πλέον παρτάταρους σφετεριστές. Στο στραβωμένο στόμα του επαίτη της σήμερα βροντολακιάζει ο λόγος του αριστοκρατή της χθές....

Είχα χάσει το μπουσουλα στη γενική αυτή σύγχυση—μου ξέφυγε από τα χέρια ο μίτος των ώρισμένων έννοιων και βρέθηκα μες στο λαβύρινθο με τους άπειρους δαιδάλους....

Έφτασα τέλος ν' αναγνωρίσω την πραγματικότητα και να τη παραδεχτώ. Ο καθείς φέρνει μέσα του την αλήθειά του και πέρνει το κατόπι ένα όνειρο για να μη τώβρει στο τέλος πουθενά. Και σε μια στιγμή αυτοσυγκέντρωσης είδα τη φύση, τα πράγματα και τους ανθρώπους μυριόχρωμα.

Στο τραπέζι της μελέτης. Απολησμονημένος στη σύλλογή. Τα μάτια του άνοιχτά στη σκέψη.

—Πώς σου μιλά η φύση; Νά μια ερώτηση, που μπορεί να νομιστεί άφελής και που είναι σπουδαιότατη—δείχνει τον τρόπο της αισθηματικότητάς μας.

Φαντάζομαι τους άπλους ανθρώπους, που ζούν κοντά στη φύση δόλοτα απαλλαγμένους από την έγνοια του προβλήματος αυτού. Όπως όλοι οι φυσικοί οργανισμοί, δεν αισθάνονται την ανάγκη, και που μίτε μπορούν, να ξεχωρίσουν τον έαυτό τους από το περιβάλλον τους, έτσι και οι άνθρωποι της φυσικής ζωής τη νοιώθουν γύρω τους με όλα τα φαινόμενά της, σε μια ζωοδότην ατμόσφαιρα. Μέσα της βλασταίνουν, αναπτύσσονται, ανθίζουν με το χυδι και τον πόλεμο των φυσικών στοιχείων. Η εκδήλωση καθενός από αυτά έχει μέσα τους τον φυσιολογικόν αντίκτυπο. Η βροχή δε δροσολόγα μόνο στους κάμπους. Αναζωογονά και τον άνθρωπο από τα κάμματα του θέρους. Οι πρώτες ραντίδες του φθινοπωρινού συννέφρον δίνουν το ανατριχιαστικό ξαλάφρωμα στη γη και στους ανθρώπους της. Ο χυμός βορράς παγώνει μαζί δέντρα και ανθρώπους.

Φυσικοί οργανισμοί χωρίς τη συνείδηση της φύσης. Η ζωή τους δηλαδή ξετυλίγεται στη φύση χωρίς άλλη απόλαυση, από κείνες που δίνει η φύση, παρά την φυσιολογική, που δεν έχει άλλο σκοπό παρά να υποβοηθήσει τον οργανισμό στη ζωική του εξέλιξη.

Μόνο σαν άνθισε στην υπερίστην ανθρωπικότητα εκδήλωση της η άρχαία ελληνική ζωή, επλάσθη η αισθητική απόλαυση που παρέχει η φύση, όχι σαν ένα αίσθημα με αντικειμενικότητα, θα έλεγα, όπως η σημερινή φυσιολογία. Πάλι φυσιολογικό, αλλά με συνείδηση πλέον. Η συναίσθηση μας μακαριότητας στο πλησία-

σμα της φύσης, ιδού η αισθητική απόλαυση του άρχαίου Έλληνα. Στην άθλητική εξάσκηση του σώματος ο Έλληνα ζητούσε τη συνειδητοποίηση της κατά φύσιν ζωής.

Τα φυσικά στοιχεία έθεοποιήθησαν από αυτόν με μιαν εύλαβεια και μιαν ευγνωμοσύνη που έδειχναν τη βαθειά στοργή παιδιού προς μητέρα.

Υπήρξε έπειτα εποχή, που η φύση ντύθηκε τα μακρυνά φορέματα της ήθικης και οι φυσικές δυνάμεις έσσαρκωθήκανε στα άναμικά σώματα των χριστιανικών άρετών. Έβάραινε πάνω στους ανθρώπους η πίστη σ' έναν κόσμο μεταθανάτιο και τη φαντασία τους κεντούσε τρομόπληκτος παροξυσμός.

Σήμερα το φυσιολογικό μας αίσθημα είναι περισσότερο ζωγραφικό. Η φύση απλώνεται μπρός στα μάτια μας σαν ένας πίνακας. Έρεθίζει το όπτικό νεύρο μας. Ο οργανισμός μας βαθειά μένει ασυγκίνητος. Γι' αυτό, γενικά, στη σημερινή τέχνη το αίσθημά μας για τη φύση δεν είναι συγκλονιστικό. Μακάριος εκείνος όμως που θα έννοιωθε στο κορμί του τους χυμούς της να κυκλοφορούν ζείδωροι με την άνοιξη και θα άκουε τις «θείες φωνές» της.

Εμείς, όταν δε βλέπουμε ένα τοπίο, σε μια καλοβαμμένη σκηνοθεσία, μικρογραφία μάλλον, παρακολουθούμε, κατά προτίμηση, την αποσύνθεση των φυσικών στοιχείων, τη φυλλοροή και το ξεθώριασμα, για νάβρουμε την ευκαρία να θρηνήσουμε τη δική μας άρρώστεια.

Όταν ο μωβ άχνός του σουρουπώματος, σε μιαν άτρομη ανέλιξη, τυλίγει τα δέντρα και έπειτα ψηλώνει προς το γαλάζιο στερέωμα, μέσα μου κλαίει παλαιοί λογισμοί και χαμένα όνειρα και θλιβερές άναμνήσεις.

Ο θρίαμβος του φωτός και της ζωής, το φλογάτο μεσημέρι, αν δεν ήδυνει τα μάτια μου με το όλοχρύσωμα του κόσμου, θα μ' άφίσει αδιάφορο ή θα μου ψήσει τον κουρασμένον οργανισμό.

Όταν σκούζουν οι άερες έξω και παλεύουν τα στοιχεία τον άγωνα της ύπαρξης, κλειδώνομαι στο σπτήτι μου και πολύ κοντά στο τζάκι, αν δεν άφγκράζομαι τη μουσική της πάλης, τρέμω για μιαν ήττα που έρχεται....

Κάθε που το πνεύμα, ανεπηρέαστο, θεάται τη ζωή, όλο και διερωτάται. Θα έρθει η απολύτρωση;

Ποτέ δεν είχα ιδεί, από όλο το είναι του, ν' αναδίνεται, με τέτοιο πάλλο, ή λαχτάρα της ζωής.

Η αιδερία χάρη του παραμυθιού! Χρειάζεται όλη η άφέλεια του παιδιού και η λεπτότερη ευπάθεια διαλεχτής ψυχής για να πιστεύσουμε στο παραμύθι.

Τα κοκκινοπά φώτα που ανάβουν όλοι οι νύκτιοι στρατοκόποι των σοκακιών, έσοτίσαν τη χαρά και τρομάζανε την άλαφριά πεταλοίδα της ξεγνοιασιάς και της πίστης. Ο νους μας σαγηνευμένος έφτερουγισε προς την τρεμουλιαστή φλόγα και στην άκαρπη

πύρη της έχασε τη δροσιά του. Τὸ παραμύθι καὶ ὁ θρούλλος σβύσανε στὴ καρδιά μας....

Μὰ τὰ θαμπὰ φῶτα ὅλο καὶ δυναμώνουν, ὅλο κι' ἀνοίγουν μὲς στὸ σκοτάδι φρωτεινὲς τρύπες, ποὺ πάντα πληθαίνουν, πάντα ἐνόνονται σὲ μιὰ φλόγα δυνατὴ. Τὸ φέγγος της μᾶς κτυπᾷ στὰ μάτια, θέλουμε καὶ δὲ θέλουμε. Στὴν ἀρχὴ μορφαίνονται καὶ σφαιλῶντας τὰ βλέφαρα, τἀνοίγουμεν ἀμέσως ἔπειτα στὴ λάμψη καὶ πάντα στὸ τέλος ἢ ἀνησυχία καὶ ἢ δίψα μᾶς ἀναγκάζουν ν' ἀνοίξουμε τὰ μάτια μας διάπλατα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε προσηλωμένοι, ὄχι σὲ ἀποκάλυψη, μὰ στὴ προοπτικὴ νέων ἀγνώστων καὶ νέων μυστηρίων.

Τὰ παραμύθια καὶ τὰ ὄνειρα ξελαργεύουν πρὸς τὰ ὑψηλὰ καὶ τἀπάτητα. Στὶς κορφές. Ὅσο τὸ πλῆθος βοῖζει καὶ ἡ ζωὴ μας γιὰ τίς φρεσιλογικὲς της ἀνάγκες ἀπλώνεται στὸ κνηγί νέων ἀπλοποιήσεων καὶ νέων φροντίδων, σπαιταράει ἡ ψυχὴ μας, ὅλο καὶ μὲ πιδὸ περίτρομο σπασμό, γιὰ νὰ ξεφύγει πρὸς τὸν ἐλεύθερον καὶ πολὺ μακρυνὸν αἰθέρα....

Πολλὲς φορὲς μοῦ εἶχε πεῖ τὸ παράπονό του, ποὺ ἦταν τόσο μικρότερο, ὅσο δυσκολώτερη ἦταν ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς ἀνησυχίας καὶ τὸ πέταγμα πρὸς τὰ σάλευτα ὑψη τῶν ἐλαφροτήτων.

Ὅσες φορὲς ὅμως κατόρθωνε ν' ἀπομονωθεί στὰ κρογιαῖα, ὅπου ἔσπαναν ἀσίγητα οἱ μαγγανείες τῶν μύθων, τὸ πνεῦμά του ἔπερνε τὸν πάλμὸ τοῦ φτεροῦ καὶ τῆς πονπουλένιας φαντασίας κι' ἐταξίδευε στὸν ἀσύλληπτο κόσμον τῶν αἰνιγμάτων. Ἐξοῦσε τότε στὴ βαθύτερη ἠρεμία καὶ στὴ βεβαιότερη ξαστεριά. Στὸ ζετύλιγμα τῶν παραμυθιῶν ἐννιῶθε στὰ δάχτυλά του νὰ κουβαριάζεται ἡ ἐννοια τῆς ζωῆς, σὰν τὸ χᾶδι τοῦ ἀέρα, ὅταν μόλις φρεσᾷ. Ἡ ἀπαλάμη του τότες ἀπόσταζε τὴ γνώρα.

II

Ἔτσι πάντα μιλοῦσε. Ἡ σκέψη του ἐκρυβ'ε κόσμονες ὀλόκληρους δράσης. Ἦταν τὸ πολὺτιμο καταστάλλαγμα ὕστερ' ἀπὸ χρόνια πάλης καὶ τὸ γενεσιουργὸ στοιχεῖο γιὰ ἄλλες νίκες, γιὰ ἄλλες ἤττες, γιὰ μιὰν ἄλλη ζωὴ ποὺ δὲν ὑπῆρξε καὶ δὲ θὰ ὑπῆρξε ποτέ. Στεκοῦταν τὸ πνεῦμά του στὰ σύνορα ἐνὸς κόσμου πείρας καὶ μελέτης περασμένου κι' ἐνὸς ἄλλου φανταστικοῦ, ἀσύλληπτου.

Ἐκεῖ ἐξεδιπλώνετο ἐνέργεια ἠρώων ἐκεῖ ἐφάνταζαν κατακτιήσεις μυθικὲς καὶ ὄνειρα μεγαλονόητα—ὅλα, ὄχι ὀλιγώτερο πραγματικά, ὄχι ὀλιγώτερο μάγα καὶ ἀκαταγώνιστα, ἀπὸ τίς ἀληθινὲς περιπέτειες τῆς ζωῆς.

Ξανοίγονταν σὰν δράματα καὶ σὰν φαντάσματα ὄνειρων. Μετασηματίζονταν κ' ἐκινούντο σ' ἓνα κόσμον πλατύτερο ἀπ' τὸ πραγματικό, σ' ἓναν κόσμον περιεκτικὸ χίλων ἄλλων ζωῶν, χίλων ἄλλων ὑπάρξεων.

Ἀποτραβηγμένος ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ σωματικὴν ἐνέργεια, καθισμένος σὲ φανταστικὴν ἐξάιδραν ἀφιερωμένη στὸν ἑαυτό του ἀπὸ μιὰ πνευματικὴ παντοδυναμία, σκύβει στὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς σὰν

ἓνας περίεργος μελετητῆς, σὰν ἓνας ξένος θεατῆς, ποὺ γυρεύει νὰ ξεδιψάσει τὸν πρετό τῆς μάθησης. Δοκιμάζει τὰ αἰσθήματα περιστατικῶν, ἀνθρώπων ποὺ ἡ ματιά του ἔπιασε στὸ διάβα, συγκινεῖται χαίρει καὶ λυπᾷται γιὰ χίλιους, γιὰ νὰ μείνει στὸ τέλος μὲ ὀδυνηρώτατο συναίσθημα τοῦ ἀδείου, τοῦ ἀνοφέλετου. Σὲ μιὰ στιγμή αὐτεξέτασης ἀνακαλύπτει πὼς τὸν τραβοῦσε, κάτω, ὄχι ἀνύπαρχο, ἀλλὰ ἓνα ὄνειρο νεκρό.—Τέτοιος ὁ Φίλος μου.

Δὲν εἶχε τοῦλάχιστο τὴν παρηγοριά ὅτι ἦταν ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του. Πόσοι στὴ δικαιολογία αὐτῆ—ὅτι πάσχουνε ἀπὸ ἓνα κακὸ ποὺ πλημμυρεῖ τὴν ἀτμοσφαῖρα ὅλον τοῦ αἰῶνα—δὲν ἀντιοῦνε ὄχι μόνο σιχώρηση, ἀλλὰ καὶ δόξα!

Ὁ Φίλος μου ἦταν λίγο ἀργοπορημένος στὴ ζωὴ του. Σὰ νὰ γεννήθηκε μιὰ μέρα, ποὺ οἱ συγκροῖτές του τὴ λογαριάζανε χτεσινὴ. Ἡ ἰδεολογία του, τὸ βάθος τῆς αἰσθαντικότητάς του καὶ τῶν ἀντιλήψεών του, εἶχε φτάσει στὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἐπίπεδο ὅθε τὰ πράγματα ἀντικροῦνται μὲ τὴν ἀφιλόκερδη γαλήνη τῆς ἀληθινῆς γνώσης. Ἐπίπεδο ποὺ γιὰ λίγο σταμάτησε συνολικὰ ἡ σκέψη μᾶς ἐποχῆς γιὰ νὰ παρασποθεῖ γρήγορα ἀπὸ συμβιβασμοὺς καὶ ἀνάγκες τῆς χαμηλότερης ζωῆς.

Σπρωγμένος ὁ κόσμος σὲ μιὰ ἠλεκτρικὴ δόραση ποὺ ἐποίλιπλασίωσε καὶ ἐπερίπλεξε ἡ καταπληκτικὴ γεννοβολὴ τῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν, ζήτησε ἀποκοῦμι σὲ στερεά, ὅπως ὅπως ξεδιαλεγμένα, πρόχειρα πολλὲς φορὲς, πνευματικά, βάρη, ἀντισεισμικὰ στὰ πιθανὰ τραντάγματα τοῦ ἐπαναστάτη λογισμοῦ. Βιαζότανε νὰ προχωρήσει, νὰ προελίσει καὶ τοῦ χρειάζονταν νὰ ἔχει ἀσφαλισμένη τὴν ὁμὴ του ἀπὸ τίς ἐνοχλητικὲς ἀμφιβολίες τῆς κάθε στιγμῆς. Ἡ ζυγαριὰ τῆς θέλησης ἔπρεπε νὰ πάρει, μιά γιὰ πάντα, μιὰν ἰσορροπία. Ὁ διαταγμὸς δὲ θὰ χωροῦσε παρὰ στὴ περίπτωση ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ προτιμηθεῖ ἓνα μέσο ἀποτελεσματικότερο κι' ἓνας δρόμος συντομότερος. Κάθε παράγοντας δὲ θὰ ἐξεταζότανε ἀπὸ ἄλλη ἀποψη,—μόνο ἂν ἦτανε συντελεστικὸς τοῦ σκοποῦ, ἂν ἦτανε ἀπλῶς ὠφέλιμος. Θὰ βασιζότανε πάνω στὴ λυδία πέτρα τῆς ἐφαρμογῆς.

Ὁ ἄνθρωπος πλάτυνε ὀλοένα τὴν κυριαρχία του πάνω στὰ πράγματα. Καὶ μὲ μιὰ νίκη του ξεσκαπᾷ χίλιες ἄλλες πιθανές. Ἡ βολίδα ποὺ σίγνει δοκιμαστικὰ στάνεξερεῖνητα νερὰ τῆς πραγματικότητος γίνεται τὸ κέντρο ἀτέλειωτων κ' κλών ποὺ τὰ χάρια τους διαγράφουν ὅλο καὶ πλατύτερος ὄριζοντες δράσης. Καὶ βρέθηκε ἡ ἀνθρώπινη διάνοια σκορπισμένη, κομματιασμένη στὸν ἀνεξάντλητο κόσμον τῶν πραγμάτων—ἐξὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

Ἡ διοικητικὴ μονάδα τῶν λαῶν δὲν εἶνε πιά τὸ ἔθνος, ἀλλὰ ἡ κοινον'α. Οἱ ἀρχηγοὶ τους, οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατόρθωσαν ἐπιτυχέστερα νὰ ἐφαρμόσουν τὰ παραπάνω γνωμικὰ καὶ νὰ σωρεῖσουν γύρω τους περισσότερη ἰβη, ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά δὲν ἀνήκουν σὲ κανένα ὀρισμένο κράτος—πατρίδα τους εἶνε ὁ τόπος ποὺ τοὺς ἀποφέρει μεγαλύτερο τόκο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, αὐτοὶ εἶνε ποὺ ἐξοπλίζουν τὴν κοινονία, ποὺ ὀδηγοῦνε, γιὰ τὴ περίπτωση, ποὺ θὰ

τύχει τὸ συμφέρον τους ν' ἀπαιτεῖ μιὰν ἔνοπλο δράση καὶ αὐτοὶ νὰ εἶνε ἀρχηγοὶ τῆς κοινωνίας ποὺ ἐξοπλίσανε. Ὁ δεσμός τους μὲ μιὰ κοινωνία εἶνε τυχαῖος καὶ προσωρινός. Καὶ μολαπαῦτα ὁ φλογωρότερος πόθος τους εἶνε νὰ μὴν ἐπέλθει καμμιά ἀλλαγὴ στὴ τωρινὴ τάξη τῶν πραγμάτων. Πρόκειται γιὰ ἀντινομία; Ὅχι, μόνο ποὺ ὁ πόθος τους αὐτὸς εἶνε ἀνώνυμος. Τεῖνει ὄχι πρὸς ὀρισμένη κοινωνία ἀλλὰ πρὸς τὸν τύπο τῆς κοινωνίας. Τὸ πᾶν γι' αὐτοὺς εἶνε ἡ ἐπιτυχία. Καὶ «ἐπιτυχία εἶνε, ὁ παρᾶς, οἱ τιμὲς καὶ οἱ γυναῖκες».

Ἡ ἰδεολογία ποὺ θὰ τροφοδοτοῦσε τέτοια ζωὴ, ἔπρεπε νὰ τὴν εὐνοεῖ. Καλλίτερα, ἡ τέτοια ζωὴ ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ τὴ φιλοσοφία τῆς. Καὶ εἶχε τὴν πρόνοια—τὴν πρόνοια τῶν φυσικῶν νόμων νὰ τὴ διαμορφώσει ἐξυτηρητικὴ τῶν τάσεων τῆς καὶ τῶν ὁρμῶν τῆς.

Βάση ἀσυζήτητη: ἡ δράση. Γιὰ νὰ διενκολυνθῇ αὐτή, ἀπλὲς καὶ βέβαιες ἠθικὲς ἐνέσεις. Δικαιολογία τους: ἡ χρησιμότητά τους. Στὴ φλόγα τοῦ κοινωνικοῦ καμινιοῦ θὰ δοκιμαστῇ ὁ χρυσὸς τῶν ἀληθειῶν.—Φτάνει νᾶνε στερεὲς οἱ ἀλήθειες κι' ἄς μὴν εἶνε χρυσές.

Παραμέρα λίγο στὸν ξεκουρασμένο χορὸ μορούσανε νὰ σταθοῦν μερικοί. Ὅχι ἀρνητές του—μὰ κριτές του. Ἄπ' αὐτὴ τὴ ράτσα κι' ὁ Φίλος μου.

Οἱ τέτοιοι ἄνθρωποι δὲν ἀνέχουν μόνο στὴν ἐποχὴ τους. Ἀποτελοῦν τὴν ἐπιλογή. Τὸ περιβάλλον τους δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς ὑποτάξῃ ὀλοτέλα στὴν ἀλυσίδα του. Ζοῦνε μὲ μιὰ ἀδιάκοπη ἀντίδραση ἐναντίον του. Καὶ ἔτσι μένουν ἐλεύθεροι, κατορθώνουν γιὰ μιὰ στιγμή ν' ἀνεβοῦν σὲ μιὰ πέτρα ποὺ ξεπερνᾷ τὸ ρέμμα τοῦ ποταμοῦ γιὰ ν' ἀντιληφθοῦν τὴ ροὴ του. Αὐτοί, ἀντίθετα στοὺς συγκερῶτες του, ἔχουν τὴν ψυχὴ τους συγκεντρωμένη. Εἶνε οἱ ἄνθρωποι.

Τὴ ζωὴ δὲν τὴ ζοῦν τόσο, ὅσο τὴν ἐννοοῦνε. Κι' ἄν, ἀπὸ μιὰν ἀποψη, θὰ τοὺς θεωροῦσε κανεὶς καταδικασμένους, ἡ καταδίκη τους εἶνε ἡ εὐγενέστερη—ἔχουν νὰ ἐξηγήσουν σὲ μᾶς ποὺ ζοῦμε, γιατί ζοῦμε. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ζοῦμε—κολυμποῦμε ζαλισμένοι στὴν ἐπιφάνεια, μὲ τὴ παραίσθησις ὅτι, στὰ πλάνα κέματα ποὺ τὴν ἀλλοιώνουν, περικλείεται ὅλη ἡ ζωὴ. Μὰ τὰ βάρη ἤρεμοῦνε. Καὶ ἡ ματιὰ τῶν ἐλεγκτῶν ἀνθρώπων θὰ τὰ τρυπήσει ὡς κάτω στὴν πηγὴ τους, ποὺ ἀναβράει ξάστερη καὶ γαλήνια.

Ἀλαφρωμένος ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ μέριμνα τῆς μικτῆς ζωῆς, εἴτε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, εἴτε σὲ πολὺτιμες στιγμὲς ἐξαγνισμού καὶ ἀπολύτρωσης, θεάται καὶ ἀποδέχεται τὸ μυστικὸ ψῆφισμα τῆς. Εἶνε ἡ ὑψηλότερη αἰσθητικὴ στάσις. «Τότε μόνο τὰ πράγματα μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ τὰ δοῦμε ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ὁμορφιάς των, σὰ πάφουμε νὰ τὰ θεωροῦμε ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ὠφελιμότητος των ἢ τῆς ἠθικῆς των ἀξίας», λέγει ὁ φιλόσοφος.

III

Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐφενείσσουμε θλιβερὴν ἡμέρα γιὰ νὰ τὴ βάζουμε πλαῖσιο σὲ φοβερὸ γεγονός; Τὰ φρικτὰ συμβάντα ἐξαγγέ-

λων ἄραγε τὴν ἔλευσίν τους μὲ τρομεροὺς οἰωνούς; Ἡ ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία φαντάσθηκε τὴ στενὴ προβλεπτικότητά της, ἴδιο τῆς φύσης συστατικὸ; Καὶ στὴ θύρα τῶν ἀπανθρώπων γεγονότων ἔβαλε τὸν κόρακα τῶν ἀγγελμάτων, γιὰ νὰ μᾶς φανεῖ ἔτσι ἡ συμφορὰ πρὸ δικαιολογημένη καὶ πρὸ φυσικῆ;

Μὰ ἡ φύση μᾶς ξεπερνᾷ καὶ στὴ προβλεπτικότητα—δὲν εἶνε ἀνθρώπινα προβλεπτικὴ! Τὰ αἷτια, ποὺ γενοῦν ἀποτελέσματα ποὺ βλέπουμε μπροστά μας, ἐκεῖνη τὰ βάζει τόσο μακριά, τόσο ἔξω ἀπὸ τὰ πηχναῖα μέτρα μας, ὥστε στὸ ἀναμεταξὺ νὰ μποροῦν θεῖα νὰ χορέψουν ὅλες οἱ πιθανότητες καὶ ὅλες οἱ τύχες. Καλοπροαίρετα καὶ δυσοίωνα—πέρα ἀπὸ τὸ σύνορο κάθε καλοῦ καὶ κακοῦ.

Ποιὸς θὰ ἔλεγε πὼς τέτοια ζωοποιὰ ἡμέρα, στὸν ἄφραστο κύκλο τῶν ὁρῶν τῆς θὰ μᾶς ἔφερνε τὸ ἄγγελμα τέτοιου Κακοῦ;

Οἱ ἐρασιμότητες ὅλες τῆς ἀνοιξῆς καὶ τὸ ἀργὸ ξύπνημα τῶν χυμῶν τῆς, ἀνασαίνοντας πρὸς ἓνα ὑψηλότερο συμπλήρωμα, εἶχαν ἀργὰ παρασκευάσει τὴ θερινὴ αὐτὴν ἡμέρα, ποὺ ἄλλωνε τοῦ μεγάλου τῆς τὸν κτανόχρυσο μαντῶ πάνω ἀπὸ τὴν πόλη μας. Ἄφραστο κορῶφωμα τῶν ἐποχῶν ἡ γαλανὴ ἡμέρα!

Στοὺς δρόμους τῆς πόλης ἡ ἴδια συνοικιακὴ κίνησις. Οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὰ μικρὰ τους συμφέροντα, σαλεύανε κάτω ἀπὸ τὸ θαῦμα τῆς ἡμέρας ἀδιάφοροι καὶ ἀνύποπτοι. Ὅλη ἡ πόλη σιγῶ βράζε σὰν τέμμα, ποὺ δὲν ἀναδίνει μὴδὲ ἀναθυμιάσεις. Ζεῖ πάντα μὲ τὴν ἀνησυχία τῆς προσωρινότητος.

Ἦβρα τὸ Φίλο μου κατὰ τὸ μεσημέρι στὸν ἐξοχικὸ δρόμο ποὺ χωρίζει τὴν πόλη ἀπὸ τὰ προάστεια. Περιπατοῦσε μὲ ἀνασκηκωμένο τὸ κεφάλι πρὸς τὸν οὐρανὸ, γιατί, καθὼς ἔλεγε, δὲν ἐχόρταινε ποτὲ τὸ αἰγυπτικὸ στεροῦμα καὶ τὸ φῶς του. Μόλις πλησίασα:

—Εἶνε μιὰ ὥρα ποὺ κιντᾶζω τὴν ἀτμίδα ἐκεῖνη στὸν οὐρανό. Ἰδὲς τη. Ὅνειρωδῶς λευκόχρυση. Θὰ ἤθελα νὰ τραγουδήσω τὴ ζωὴ τῆς ἀτμίδας αὐτῆς...

Ἐπροχωρήσαμε πρὸς τὴν πόλη. Ἡ ἀφιλόξενη ἀσφαλτος τῶν δρόμων ἀκτινοβολοῦσε μὲ πολλαπλασιασμένη ἔντασις τὸ μεσημερινὸ κᾶμμα Ἄπὸ τὰ στόματα τῶν καθέτων πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλης δρόμων χύθηκε τότε μιὰ βοή - ἡ βοή τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀγγέλλανε καὶ συζητοῦσαν τὸ μεγάλο γεγονός. Ἡ εἶδησις πετοῦσε τρεμάμενη ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, φλογερὴ σὰν ἓνα στεφάνι λάμψης ποὺ ἐχόνησε στὴν φωτοπλημμύρα. Οἱ ἄνθρωποι ἦταν συγκινημένοι. Εἶχαν ἀνάψει. Τὸ περλάτημά τους πρὸ βιαστικὸ. Ἡ φροντίδα τους πρὸ ἐκδηλωτικῆ. Στὴ κίνησίν τους τότε ἦταν ἐνδιαφέροντες. Νοιώθαμε τὴ συγκίνησις ποὺ ἀνάδινε ὁ συνωστισμός τους καί, πρὶν πλησιάσουμε, τὸ ἐνδιαφέρον μας εἶχε ἤδη κορῶσει.

Προχωρήσαμε κι' ἐνωτισθήκαμε κι' ἐμεῖς τὴν εἶδησις. Εἶχαν προηγηθεῖ προημενιάματά της τίς προηγούμενες μέρες, μὰ πρὸ δὲν ἔδιναν καθόλου μιὰ βεβαιότητα, μιὰ πιθανότητα κᾶν ὅτι θὰ πραγματοποιηθεῖ. Ἡ εἶδησις γι' αὐτὸ μᾶς ἐχόρταινε ἀέροια στὴ σπουδαιότητά της. Στὴ σκέψιν τῆς ἀφάνταστης πραγματικότητος ποὺ περικλειοῦσε, μᾶς ἐγέμισε τὸ ἀγνωστο, ἡ περιπέ-

τεια κι' ένα μεγαλείο. Ίσως οι γύρω μας άνθρωποι ἐκινούντο για να ξεδιψάσουν την ἀνησυχία τους μόνο. Ἐμείς εἴχαμε σταλάξει συγκινηθεῖ.

Τὰ μεγάλα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, τὰ πρῶτα, τὰ πολιτισμένα, τὰ φοβερά, εἴχανε κηρύξει τὸν πόλεμο ἀναμεταξύ τους.

Λοιπόν, χίμαιρες ὅλα; οὐτοπία, ὁ πολιτισμός τους;

Μήπως πάλι, καθὼς μᾶς ἤρχετο βαβουριστὰ ὁ ἀντίλαλος ἀπὸ τὴν Ἱστορία, ἐμελλαν νὰ συγκρουστοῦν οἱ φυλὲς γιὰ ἓνα νέο ζήλωμα, γιὰ μιὰ νέα ἀνέλιξη;

Ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ παρακολουθήσουμε τὴν ἀνάλυση τοῦ παρδαλοῦ μίγματος ποῦ εἶνε ὁ πολιτισμὸς μας, στὴ κοσμοσώτεια φλόγα τοῦ πολέμου;

Θὰ βγαίναμε ὅλοι ἀπὸ τὸ παίδεμα τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ χαλασμοῦ, ἰσχυρότεροι;

Ἀπὸ τὴν τρικυμία θὰ ἔβγαιναν οἱ ἄνθρωποι θαλασσοδαρμένοι, μὲ τὴ συνείδηση τοῦ κακοῦ ποῦ περᾶσανε καὶ στοὺς γιαιλούς δὲ θὰ ἦτανε σωρευμένα παρὰ τὰ φῆκα;

Μιὰν ἀτέλειωτη θεωρία σακατήδων.....;

Ξεγέλασμα καὶ σαρκασμὸς.....;

Ἐπειτα: ἡ ἀφάνταστη ἀνθρώποροη ποῦ θὰ κυλοῦσε στὶς πεδιάδες, στὰ βουνὰ καὶ στὰ φαράγγια τῆς Εὐρώπης. Θύελλες μαχῶν. Συλλήψεις σχεδίων. Ὁργανώσεις. Μεγαλόπρεπες συνθέσεις.

Ἡ ζωὴ ἐπὶ τέλους ἢ ζωὴ. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πει πὼς εἶχε ζήσει στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα. Τὶ θὰ ἔβλεπαν τὰ μάτια μας!

Στὸ τέλος: μιὰν ἀνησυχία καὶ μιὰ λύπη. Γιατί νὰ ζοῦμε παρατεταμένοι στὴ πιὸ ἀνέμελη χώρα. Εἴμαστε καταδικασμένοι νὰ μᾶς ἀπομένει μόνο ἡ ἔγνοια;

Ὅλες αὐτὲς οἱ σκέψεις ἀνιάτατα, μὲ τὴν ὑποψία μόνο, εἴχανε περάσει σὰ γρήγορες σκιὲς σιννέφου, ἀπὸ τὸ νοῦ μας.

Ἡ ζωὴ μας πρέπει νὰ γεμίζει ἀπὸ γεγονότα, ἔχουν πεῖ. Δὲ μᾶς ἐχρειάζοντο ἐμᾶς τὰ μακρινὰ ταξείδια καὶ τὰ ἐξωτικά ἐφευρήματα. Ἡ περιπέτεια θὰ ἤρχετο νὰ μᾶς εἴρει μόνη της. Οἱ ποιητὰ δὲ θὰ εἴχαν πιά νάπαρῶσαν ἀπὸ τὸ γνῶριμο ἀκρογᾶλι γιὰ ταξείδια «μὲ τὰ μάτια στ' ἀνοικτὰ καὶ τὰ μαλλιά στὸν ἀνεμο». Ἡ ζωὴ μας ὅλη θὰ ἐπῶλενε μὲ τὴν τραχύτερη πραγματικότητα.

Ὅλες αὐτὲς οἱ πιθανότητες καὶ οἱ προοπτικὲς ἀνλόκωσαν τὴ φαντασία μας τότες μὲ τὰ πανιά τους, φουσκωμένα ἀπὸ τὸν ἀνεμοτῶν οὐεῖρων μᾶς. Δὲν εἴχαμε ἀνταλλάξει παρὰ μερικὰ μονοσύλλαβα. Ἡ ματιὰ μας μόνο ἦταν ἀναμμένη. Καὶ χωριστήκαμε ζαλισμένοι ἀπὸ τὸ στριφογύρισμα τῶν πόθων μὲς στὸ κεφάλι μας.

Τὸν ἤρα πᾶσι κατὰ τὸ βράδυ, ξαπλωμένο στὸν ἄμμο τῆς παραλίας νὰ καρφώνει τὰ μάτια, μὲς ἀπὸ τὶς ρόδινες μουσελίνες τῶν σιννέφου, ποῦ ἐξαθλωνε ὁ ὥριμος ἥλιος τῆς δύσης, στὸν βαθύτατον οὐρανὸ τοῦ δειλινοῦ γλαυκῆν ἄβυσσο μεγαλείων.

Παρατήρησα στὴ φυσιογνωμία τοῦ κάτι ποῦ δὲν ἤμουννα συνειδησένος νὰ βλέπω. Μιὰ λάμψη, ποῦ προβαλότανε ἀπὸ μέσα, ἐφώτιζε τὸ πρόσωπό του καὶ τὸ περιχόσε μὲ μιὰ λαχτῶρα ἀσυνείδηστη. Ἦτανε σὰ νὰ μὴν εἶχε τὸ νοῦ του σὲ μένα καὶ στὰ γύρω του.

Τὸν εἶχα ἀπὸ πολλὴν ὥρα πλησιάσει καὶ καθόμουνα δίπλα του χωρὶς ν' ἀνταλλάξουμε λέξη. Ἡ σιγή, ἐκείνη τὴ στιγμὴ, ἦτανε ἱερή. Τὴν ἔλυσεν ἐκεῖνος καὶ μοῦ εἶπεν ἀργά.

—Στὴν πλούσια πεδιάδα ποῦ βρίσκειται τὸ χωριό μου, κοντὰ στὰ σύνορα, αὐτὴ τὴ στιγμὴ, στὴ συμφωνία τῶν λάμψεων ποῦ ἀναδίνει τὸ μεγαλεῖο τῆς μέρας ποῦ σβύνει, ἴσως προστίθεται καὶ μιὰν ἄλλη—ἡ λάμψη τῶν τουφεκιῶν μας καὶ τῶν κανονιῶν μας ποῦ προσπίζουν τὴ γῆ μας....

Ἡ ματιὰ του ἦτανε ξαναμμένη. Νοσταλγοῦσε, ἐκείνη τὴ στιγμὴ, μὲ μιὰν ἀνήσυχη ἔγνοια.

Σὲ λίγο ἐπρόσθεσε.

—Δὲ ξέρω τί σκέπτεσαι γιὰ μένα τώρα. Θὰ σοῦ πῶ τὴ βαθύτερη μου σκέψη. Θὰ σοῦ φανεῖ παράξενη γιατί δὲ μοιάζει μὲ τὸν τρόπο ποῦ σκεπτόμουνα μέχρι σήμερα. Γιατί, ἐγὼ ὁ ἀπιστος, θὰ σοῦ πῶ ὅτι ξεκινῶ ἀπὸ ἓνα δόγμα, ποῦ θέλω νὰ θεωρῶ ἀναμφισβήτητο, ἀφοῦ πρῶτος ἐγὼ δὲν τὸ συζητῶ. Χωρὶς νὰ καταβάλλω καμμιά προσπάθεια, θρονιαστικὴ μόνο του στὴ συνείδησή μου. Τὸ μόνο ποῦ ἔκαμα ἐγὼ ἦτανε νὰ τὸ ἀνεχθῶ καὶ σιγά-σιγά νὰ τὸ παραδεχθῶ. Ἐχει ἀπειρες συνέπειες. Τὸ πλῆθος τους ὅμως, ξέρω γώ; δὲ μὲ φοβίζει. Ἄκου λοιπὸν. Ὅταν, ἐνῶ ἀκόμα ἤμουννα ἐρεθισμένος ἀπὸ τὴ μεγάλη εἶδηση, ἡ θύμησή μου σταμάτησε στὸ χωριό μου—καὶ ἦτανε φυσικὸ νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ, ἀφοῦ τὸ χωριό μου, ὅπως σοῦ εἶπα, εἶνε παραμεθόριο—χωρὶς νὰ ξέρω γιὰ ποιά λογικὴ αἰτία, προβλήθηκε ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις μου μιὰν εἰκόνα καθαρὴ κι' ἐπιβλητικὴ: Τὰ ὑψηλότερα καμπαναριὰ ποῦ ὀρθώνονται πάνω ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν διασταυρωμένων τόξων τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, στὴν πόλη ποῦ ξαπλώνεται στὴν ὄχθη ἑνὸς παραποτάμου. Πολλὲς φορὲς ὅταν ἐπεροῦσα τὰ τελευταῖα σπῖτια τοῦ χωριοῦ μου, ποῦ περιτριγυρίζουν τὴ μοναδική μας ἀγορὰ τροφίμων, καὶ ἀνέβαινα τὸ λόφο, θυμοῦμαι, πάντα βιαστικὸς καὶ δρασκελώντας τοὺς λάκκους, στὴν κορφὴ ἔμενα σιωπηλός, στηλώνοντας τὰ μάτια μου στὴν δυτικὴ πόλη, περισσότερο στὸ μεγαλεῖο τοῦ καθεδρικοῦ τῆς ναοῦ ποῦ ἔβαν:ίλενε, ἄφραστος, ἀξεπέραστος σὲ μιὰ τῆς πλατεῖα. Ἦταν γιὰ μένα ἓνα ὄραμα ποῦ ἄλλαζεν ὄψεις, ὅταν τὸ ὑπώπτενα, ἀχνό, μέσα ἀπὸ τοὺς ἀτμούς τῆς ὀμίχλης, ἢ ὅταν προβαλλότανε ἐπιβλητικὸς τὶς λαμπρὲς ἡμέρες.

Μοῦ παρουσιάσθηκε λοιπὸν ἡ ἀνάμνηση τοῦ γοθικοῦ κτιρίου καί, καθὼς ἤμουννα βυθισμένος σὲ παράξενα αἰσθήματα νοσταλγίας καὶ λύπης, σὰ νάκουσα τὸν ἀντίλαλο τῶν βαριῶν ἤχων ποῦ ἐξαπολοῦσαν τὰ καμπαναριὰ καὶ ποῦ φτάνανε ἄλλοτε σταυτιά μου ἀνάερα, σὰ νὰ ἔσταζαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ.

Ὅσο καὶ ἂν εἴμαστε συνειδησένος στὴν πᾶλη τῶν σκέψεων ὅσο καὶ ἂν νομιζοῦμε πὼς ἡ προσωπικότητά μας πάντα εἶνε ἀγωνοθέτης των, ἐξαρθώμεθα τὶς περισσότερες φορὲς ἀπὸ τὴν κρυφὴ δύναμη μιᾶς ἀναπαράστασης. Ἡ εἰκόνα τοῦ γοθικοῦ ναοῦ ἀπλώθηκε στὸ νοῦ μου σὰ πλημμύρα καὶ μοῦ ἐσάρωσε κάθε τεχνιτὸ φραγμὸ σκέψης. Στάχνὸ περίγραμμα τῆς εἰκόνας αὐτῆς δὲ μπορῶ πιά νὰ νάντισαθῶ. Παρηγοροῦμαι μόνο πὼς δὲ μοῦ ἀπαρέσει ἡ γοη-

τεία της και ξεγελιέμαι έτσι από μιὰ πλάνη συνείδησης.

Τὸ δόγμα πού σου ἔλεγα, εἶνε, ὅτι ἐπιβλήθηκε στὸν ἑαυτό μου ἡ πραγματικότητα τῆς εἰκόνας αὐτῆς και, ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ και ἡ γοητεία πού ἔξασκεί ἐπάνω μου τώρα. Τὸ δόγμα εἶνε ἡ γοητεία τῆς. Δὲ προσπαθῶ νὰ τὴν ἐξηγήσω. Ἴσως και νὰ μὴν ἠμπορῶ. Κατολαβαίνω μόνο πῶς, ἂν κατόρθωνα νὰ τὴν ἀναλύσω, θὰ τὴ διέλυνα.

Ἀκούω τὰ καμπαναριὰ νὰ σημαίνουν στὴ καρδιά μου... Ἐμπνοῦν μέσα μου αἰσθήματα ἀλλόκοτα πού ποτὲ δὲν ἔδοκίμασα, μὰ πού δὲ μοῦ φαίνονται γι' αὐτὸ ὀλιγώτερο δικὰ μου. Ἄδρατη δύναμη, ἀνεξήγητη, μὲ τραβᾷ κάπου ἄλλοῦ. Καί, προηγήθηκε ἄρα γε τὸ αἶσθημα αὐτό, ἢ ἀκολούθησε τὰ πρῶτα, νοιώθω κάτι νὰ μὲ τραβᾷ... ναί, ἄς μὴν ἀναλύω τὸν ἑαυτό μου και ἄς μιλῶ ἀπλᾶ, μὲ καλοῦνε, φίλε μου, στὰ προχώματα τοῦ χωριοῦ μου...

Χωριστήκαμε, ἄργά πιά τὸ βράδυ, μὲ τὴν ἠχώ τῶν τελευταίων αὐτῶν λόγων.

Μόνο μετὰ τρεῖς ἡμέρες τὸν ξανάειδα, γιὰ μερικὲς στιγμές, πάνω στὴ γέφυρα τοῦ βαποριοῦ.

Ἐφηνγε γιὰ τὴν πατρίδα του. Μόλις μὲ εἶδε συγκινημένος και σὰ νὰ θελε νὰ μοῦ δώσει πιότερες ἐξηγήσεις γι' αὐτὸ πού ἔκανε, μ' ἐπλησίασε δοκιμαζοντας τὴν ἀνάγκη νὰ δικαιολογηθεῖ σὲ μένα γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό του ἐκείνης τῆς βραδιάς.

—Μὲ βλέπεις, φεύγω. Ἄρα γε βιάζομαι, μήπως και κρυώσει ὁ ἐνθουσιασμός μου; Μὰ μὴ φοβᾷσαι. Ἐστερεοποίησα τὰ αἰσθήματά μου μὲ τοιμέντο τῆς λογικῆς. Ἐπειτα, τὸ ἔχω πάρει ἀποφασί. Εἶνε ζήτημα θέλησης, νομιζῶ.

Σοῦ εἶχα πεί, τὴν ἄλλη μέρα, ὅτι ὁ πατριωτισμός μου μοῦ ἦρθε σὰ μιὰ νοσταλγία τοῦ χωριοῦ μου, τῆς γνώριμης ζωῆς του, και τῶν ἀξεδιάλυτων και σκοτεινῶν αἰσθημάτων πού μοῦ φέρνουν ἡ ράτσα μου και τὸ αἷμά μου. Πίστευσε πῶς ὅλα αὐτὰ τὰ αἰσθήματα ἔπρεπε νὰ εἶνε πολὺ πραγματικά και πολὺ δυνατά, γιὰ νὰ ἐπιφέρουν μέσα μου τὸ ἀποτέλεσμα πού βλέπεις και πού ἂν ἤθελες νὰ σοῦ τὸ παραστήσω σὲ μιὰν εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ μου, θὰ σοῦ ἔλεγα: Μὲ τὰ φρούδια ζαρωμένα και σφιγμένα τὰ χεῖλη, ἀνατιάζοντας τὸ κεφάλι γιὰ νὰ διώξω κάθε σκέψη πού θὰ γεννοῦσε μέσα μου τὴν ἀμφισβήτηση και τὸ δισταγμό, τρέχω τυφλὸς και κουρῶς σ' ἓνα τέρμα. Νὰ ἡ ἀληθινὴ κατάσταση τῆς συνείδησής μου. Ὅχι πῶς δὲ θὰ μποροῦσα νὰ ἐφεύρω λογικὲς βάσεις γιὰ νὰ τὴ στηρίξω. Μὰ μοῦ φαίνονται περιττές— ἢ ἂν θέλεις, ὅπως διόλου βοηθητικά σπολῖδια. Μολαταῦτα ἄς κρεμάσουμε μερικά. Ἡ ἡμέρα εἶνε τόσο λαμπρὴ και τὰ ὄρατα κοσμήματα ποτὲ δὲ θὰ ἦτανε περιττά.

Γιὰ νὰ ἠσυχάσουμε ἀπὸ τὸν πηγαίνοντα τῶν τοξιδιωτῶν ἀποσυρθήκαμε στὴ πρύμνα, στὴ σκιά, πού ἔκαναν οἱ τέντες, ἐνῶ, τὴ μεταμεσημβρινὴ ἐκείνη ὥρα, τὰ πλακόστρωτα και τὰ σιδερικά τοῦ λιμένα, οἱ σωροὶ τῶν ἐμπορευμάτων, ἡ κίνηση τῶν ἀνθρώπων και τὸ λιπαρό, ἀκίνητο νερὸ ἀνάπνεαν ἓνα δλόφλογο κᾶμμα.

—Πολλοὶ θέλουν νὰ ὑψωθοῦν πάνω ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς διακρίσεις, ἄρχισε νὰ μοῦ λέγει μὲ τὸ μέτωπο διαρκῶς ζαρωμένο, ἐνῶ

σ' ὄλη τὴν ὀμιλία του παρακολουθοῦσε προσεκτικὰ τὰ παιχνίδια τοῦ σιγάρου του.

Δὲν ὀμιλῶ γιὰ τοὺς οὔτοπιστὲς κοσμοπολίτες, ἀλλὰ γιὰ ὅλους ἐκείνους, τοὺς ἀληθινὰ ἀνθρώπους, πού ἔχουν ἀρκετὰ ἀνοιχτὰ τὰ μάτια γιὰ ν' ἀντιληφθοῦν ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη και ὅλοι οἱ τόποι μποροῦν νὰ μᾶς προσεγγίσουν ἓνα ἐνδιαφέρο γιὰ τὴ ζωὴ, και μάλιστα σήμερα πού τέχνες, ἐπιστῆμες και ἐμπόριο εἶνε κοινὰ πράγματα σὲ ὅλους τοὺς λαούς. Εἶμαι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους και ἐγώ.

Μὰ ἔρχονται στιγμὲς πού μιὰ βαθύτερη παρατήρηση μοῦ δείχνει πῶς τὰ ἔθνη μ' ὅλους τοὺς σιδηροδρόμους και τὶς συγκοινωνίες μ' ὄλη τὴ κοσμοπολιτικὴ ἐπιστήμη τους, εἶνε σὰν ὑγρὰ διάφορες πυκνότητας, πού ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ συγχωνευτοῦνε ποτέ. Τὰ διάφορα ἔθνη ἔχουν διάφορη πυκνότητα. Καί δὲ θὰ χρειάζομουν μεγαλὴν ἀνάλυση γιὰ ν' ἀποδείξω πῶς ὁ πολιτισμός κάθε ἔθνους ἔχει μιὰ ξεχωριστὴ φυσιογνωμία. Καί ἀκριβῶς ἡ φυσιογνωμία του αὐτὴ εἶνε ὁ χαρακτῆρας του. Ἄν συμβαίνει αὐτό, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ εὐχόμεστε, ὁσοδήποτε και ἂν ἀλλάζουν οἱ συνθήκες αὐτὲς τῆς ζωῆς τῶν λαῶν, νὰ μένουν πάντα διάφορες. Στὸ βάθος θὰ εὐρούμε πῶς ὁ ἀτομισμός ἐνός πολιτισμοῦ καθορίζεται ἀπὸ τὴ φυλετικὴ ἰδιοσυγκρασία. Ἄ! μιὰ στιγμὴ. Γνωρίζω τὴ θεωρία πού χωρίζει τὸ Κράτος ἀπὸ τὴ Φυλὴ...

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη μᾶς πλησιάζει ἓνας παχουλός, ροδαλὸς κύριος, πού στὸ πρόσωπό του ἦταν χυμὴν ἄσβυστη διάχυση και, μιλώντας στὸ Φίλο μου.

—Εὐτυχῆς, εὐτυχῆς, πού σᾶς βλέπω ἐδῶ, εἶπε.

Και χαμηλώνοντας τὴ φωνή, ἐψιθύρισε—αὐτὴ τὴ στιγμὴ πού σᾶ, μιλῶ, τοὺς σαρώνουμε τοὺς μασκαράδες και...ἀλλά, παρτόν, σᾶς ἐνοχλῶ.

—Συμπατριώτης, μοῦ εἶπε ὁ Φίλος μου, ἐνοχλητικὴ μυῖγα.

Λοιπόν, φίλε μου! Φυλὴ, κράτος, ἄλλο πρᾶγμα, σοῦ λένε. Ναί, σχεδόν, καλὴ θεωρία, λοιμική, πού ἐξηγεῖ πολλὰ πράγματα. Μὰ τέλος πάντων. Ποιὸς εἶνε βέβαιος, ποιὸς μπορεῖ, αὐτὴ τὴ στιγμὴ νὰ μὲ διαβεβαιώσει ἀδιάτακτα πῶς στὸν πόλεμον αὐτὸν πού γίνεται ἂν καταστραφεῖ τὸ Κράτος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκω, θὰ ἐπιζήσει ἡ Φυλὴ μου; Θὰ σοῦ εἰδικεύσω καλλίτερα τὴν ἀπορία μου. Τὸ χωριό μου, πού εἶνε τόσο κοντὰ στὰ σύνορα, ἂν καταληφθεῖ ἀπὸ τὸν ἐχθρό, ποιὸς μοῦ λέγει πῶς θὰ ἐξακολουθήσει νὰ ζεῖ ὅπως πρῶτα. Καί πρὸς τί αὐτό; θὰ ρωτοῦσες. Μὲ τὴν ἀλλαγὴ θάρθει κάτι καινούργιο πού θὰ διασκεδάσει και τὴν πλῆξη μας. Θάναί ἴσως καλλίτερο, και θὰ ὑπόσχεται περισσότερα. Μὰ ποιὸ θάναί τὸ κριτήριο μας τῆς καλλιτέρευσης; Ἡ ζωὴ τοῦ χωριοῦ μου, ὅπως βασιστὰ ἀπὸ τὶς παλιὲς ρίζες αἰῶνων ὀλόκληρων, ἔχει πάρει μιὰ κατεῦθυνση, κ' ἓνα χρῶμα. Τὸ χρῶμα αὐτὸ δὲ θὰ ἤθελα γιὰ κανένα λόγο νὰλλάξει. Ἡ ψυχὴ μου ποτίστηκε ἀπὸ τὴ βαφὴ του και ἐγώ στὴ δικὴ μου τὴ ζωὴ μπορῶ νὰ γίνω ὁ παραδολώτερος ἀρλεκίνος, μὰ θέλω νὰ νοιώθω πῶς στὸ μακρινό μου χωριό ἡ ζωὴ κυλᾷ ὅπως τὴν ἔσπειραν οἱ προπάτορές μου και οἱ γονεῖς μου. Νὰ γίνε καλλίτερη; Ὅχι δὲ θέλω. Ποιὸς θὰ πεί πῶς ἡ βελτίωση εἶνε τὸ πᾶν;

Σ' ένα παλιό ἔθνος τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ τοῦ κράτους ζυμώθηκαν μετὰ τὴ φυλετικὴ ψυχὴ ἀξεδιάλυτα. Ποιὸς θάρθει νὰ μᾶς πει νὰ ἀλλάξουμε ζωὴ; Νὰ διατηρήσουμε τὶς πηγὲς τῆς ζωῆς μας τὸ ἔδαφος μας μετὰ τὴν ἀτμοσφαιρὰ του, ὄχι μόνο τὴ φυσικὴ, ἀλλὰ καὶ κείνη ποὺ ἐφτιάζουμε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἴδιας γράσας μετὰ τὶς ἀνάγκες μας, τὶς φωνὲς μας, τὰ μαλλώματά μας, τὴ τέχνη μας καὶ τὸ πνεῦμά μας. Σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ μᾶς πει νὰ ἀλλάξουμε, θ' ἀπαντήσουμε μετὰ τὰ τουφέκια μας στὰ προχώματα τῆς πατρίδας.

Ξεχνῶ τὸ σημάδι τοῦ κοπαδιοῦ στὸ ὁποῖον ἀνήκω, ἐνόσω νοιώθω ἀπὸ πίσω μου ἐλεύθερη τὴ μάντρα μου. Ὅταν ἡ ἀνάγκη μοῦ ἐπιβάλλει νὰ διαλέξω, πῶς θὰ διστάσω; «Ἄν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἀδελφοί μου, τί θὰ μοῦ εἶνε πιά ὅλα αὐτὰ ἐκεῖ;»

Σηκωθήκαμε. Ἐπρεπε νὰποχωριστοῦμε. Τὴ τελευταία στιγμή μετὰ κίτταξε μετὰ μάτια ὅπου συγκέντρωσε ὅλα τὰ γενναϊόδωρα αἰσθήματα ποὺ περικλειοῦσε ἡ καρδιά του, καὶ μοῦ ἔσφιξε ἀμίλητα τὸ χέρι. Παρατήρησα στὰ μάτια μιὰν ἀνέκφραστη ἀγωνία. Ἡ στιγμή εἶτανε δραματικὴ. Τὸ ἄγνωστο, πρὸς τὸ ὁποῖο ἔτρεχε μετὰ τέτοια γερὴ συνείδηση, τὸν ἐξύψωνε. Εἶχε συναίσθηση τῆς θέσης του καὶ δαισιθανότανε τὸ ἄγνωστο, μυστηριώδικο, ἴσως ἀπειλητικὸ.

IV

Ἐμεῖς ποὺ καθήσαμε παραπεταμένοι σὲ μιὰν ἀνέμελη χώρα δὲ θὰ εἶχαμε νὰ δεχτοῦμε παρὰ τὸν ἀντίπαλο τῆς κοσμοχαρασῆς. Καὶ ὁ ἀντίπαλος μᾶς ἦρθε, σὰ πολὺβη βροντὴ, μᾶς ἔσεισε καὶ μᾶς ἔλουσε μετὰ οἶγην συγκίνησης, ἐκπληξης, ἴλιγγου, καὶ ἔπειτα μετριάσθηκε σ' ἓνα βουητὸ μονότονο καὶ ἐξακολουθητικὸ, ποὺ φτάσαμε νὰ τὸ συνειθίσουμε, νὰ τὸ βαρεθοῦμε, ὥσπου τὸν δὲν μᾶς προκαλοῦσε πιά παρὰ τὴν ἀδυσμία, τὴν πλήξη, τὸν οἶκτο καὶ τὴν ἀγανάκτηση.

Μαθαίναμε: Στίφη ἀνθρώπων, μυρμηγκιαστὲς μᾶζες, μετὰ ἄγριο, ἀντίβου ποδοβολητὸ χυθῆκανε στὶς πεδιάδες καὶ στὰ βουνά, δλοῦνα πλημμυρίζοντας, σαρώνοντας σὶδὸ διάβα τοὺς πληθυσμούς ποὺ ἀλαλιασμένοι, ξάφρενοι σκορπιζόντανε, πανικόβλητα κοπάδια... ὁ χεῖμαρρος κατέβαινε βράζοντας, ἀφρίζοντας, ἀκατάσχετος καὶ ὑποταχτικός. Μιὰ στιγμή. Τραγικὴ προσδοκία! Θὰ ξεσποῦσε; Στοιμάτησε, ἐκόλωσε. Συγκρούσεις, πιέσεις. Θεώρατοι, παντοδύναμοι μοχλοὶ ἀπὸ ἀνθρώπινες στρατιᾶς πλησιάζουν, ζουλιοῦνται, πλακώνουν ἀξεκόλλητοι τὸ ἔδαφος, στήνουν τὴ φωτιὰ καὶ καρᾶδοκοῦν.

Ἄλλοῦ μᾶζες ἄλλες ἐπέρχονται, πλημμυρίζουν τὰ ἐδάφη, κολώνουν, καταστρέφονται, ξαναορμοῦν, διαλύνονται καὶ πνίγονται. Ἄδυσωπιοι ποταμοὶ καὶ λίμνες στὸ σκληρὸ, λαμπρὸ πάγωμά τους συνθλίβανε μυριάδες ἀνθρώπινες ζωές. Ἄγῶνας τιτάνων. Ἄμπωτις, καὶ παλίσροια, παλίσροια καὶ ἀμπωτις, στὸ ἴδιο μέρος, μετὰ τὸ τόσο πείσμα, μετὰ τόση λύσσα, τόσες φορὲς καὶ μετὰ τέτοια ἀπαρασάλευτη ἀκρίβεια, ποὺ νομίζεις πῶς ἐπεμβήκανε ἐπὶ τέλους οἱ φυσικοὶ νόμοι καὶ πρόκειται ἐπ' ἀπειρο νὰ δαιωνιστεῖ αὐτὸ τὸ φαινόμενο, καταλογιζόμενο πιά στὰ φυσικὰ φαινόμενα!

Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, ἡ ἐφευρετικότης του, ἡ πειθαρχία του,

ἡ πονηρία του, ἡ σκληρότητά του, ὅλα ἐπιστρατευθήκανε καὶ πυρετώδεια κολλήσα'ε στὴν ἕλη γιὰ νὰ τῆς ἀπομυζήσουν τὰ μυστικὰ ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέπουνε νὰ τὴ μετατρέψουνε σὲ κεραυνούς καὶ φλόγες. Τὰ ἐδάφη καφαλισθήκανε ἀπὸ τὸ χῶτο τῆς φωτιᾶς, ποὺ ἔπιανε, καθὼς τὴ φρουσοῦσαν οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἀνάπνια τοῦ πυρετοῦ των, ὁ ἀέρας ἐγέμισε ἀπὸ γεράκια καὶ κοράκια καὶ οἱ θάλασσες ἀπὸ σκυλλόψαρά.

Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἔρευε, ἔρευε, σὰ μαύρη στάχτη.

Ἡ ἀρρώστεια τοῦ πολέμου ξαπλώθηκε παντοῦ. Στὰ κρουφά, ὑπουλα τεντώνει τὰ φαρμακερὰ τῆς πόδια παντοῦ, γιὰ νὰ μολύνει τὸν κόσμον ὅλο.

—*—

Ἐπέρασαν μῆνες ὀλόκληροι, κ' ἐσυμπληρώθηκε ἓνας χρόνος ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔφυγε ὁ Φίλος μου καὶ δὲν εἶχα λάβει ἀκόμα εἶδησή του. Καθὼς συνείθισα ἀπ' αὐτὸν ν' ἀκούω κάθε εὐρωπαϊκὴ ἀντίληψη, νὰ μαθαίνω κάθε εὐρωπαϊκὴ ἰδέα καὶ τεχνολογία, τώρα ποὺ ὁ πόλεμος ὑπῆρξεν ἓνα μεγάλο ξεγέλασμα γιὰ μᾶς ποὺ δὲν αἰσθανόμαστε τουλάχιστο ἄμεσα νὰ κινδυνεύει ἓνα ζωτικὸ μας σκεπτόμενο καὶ ἔτσι δὲν τυφλωνόμαστε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ὑπαρξῆς, ἡ ἀντιπάθειά μου γιὰ τοὺς εὐρωπαίους, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω ἀπλώθηκε καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ συμβόλιζε γιὰ μένα τὴν Εὐρώπη. Μόλις τὸ ἀντελήφθηκα, θέλησα ν' ἀντιδράσω μετὰ τὴ λογικὴ καὶ νὰ πείσω τὸν ἑαυτό μου νὰ βρεῖ ἐπιχειρήματα γιὰ τὸ Φίλο μου. Ἐπρεπε, σκεπτόμενον, νὰ χωρίσω ἐκεῖνον ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους καὶ ἀπὸ τὸ τυφλὸ κοπάδι, γιατί ἦταν διάφορος καὶ μάλιστα ἀνώτερος. Ἐγὼ ποὺ εἶχα παρακολουθήσει τὴν τίμια πάλη, ποὺ ἔγινε μέσα του, ὅταν ἀποφάσισε νὰ πάει νὰ πολεμήσει, ἔπρεπε νὰ τὸν ἐννοήσω καὶ νὰ τὸν δικαιολογήσω. Καὶ πράγματι ἔφτανε νὰ τοῦ ἐλαφρύνω τὴ θέση, νὰ τὸν ἀνεβάσω μάλιστα στὴν πρώτη του ὑψηλὴ θέση, ποὺ κατεῖχε πάντα μέσα μου. Μ' αὐτὸ γινότανε ὑστερ' ἀπὸ λογικεῖωση. Ὅταν ὅμως, σὲ στιγμή μιᾶς σύγκρισης ἢ μιᾶς προσέγγισης τῶν περασμένων πρὸς τὰ τωρινά, ἄξια σταντατοῦσα σ' ἐκεῖνον, διεπίστωνε μέσα μου μιὰν ἀλλαγὴ, μάλιστα μιὰν ἀνάγκη ν' ἀπομακρυνθῶ, σὰ φοβισμένος ἢ σὰ νὰ ἤθελα νὰ προφυλαχθῶ ἀπὸ μερικὰ αἰσθήματα ποὺ μοῦ θύμιζαν αὐτὸν ἢ τὴν εὐρωπαϊκὴ μασκαράτα— ὅπως τὴν ἔβλεπα τώρα.

Δὲ θὰ μπορούσα ὅμως ποτὲ νὰ σβύσω ἀπὸ μέσα μου τὸν Εὐρωπαϊκὸ Φίλο μου. Οὔτε θὰ μπορέσω καὶ μῆτε ποὺ τὸ εἶχον.

Γι' αὐτὸ, ὅταν, πρὶν τρεῖς μῆνες πάνω κάτω, ἔλαβα μετὰ τὸ ταχυδρομεῖο ἓνα μεγάλο φάκελλο μ' ἓνα γράμμα του χρονολογημένο τὴν 12 Αὐγούστου 1915 καὶ ἕξ φύλλα σημειώσεις κατοργαμμένες, μετὰ μολύβι, ἡ καρδιά μου ἐχτύπησε δυνατὰ. Ἐπικοινωνοῦσα πάλι μετὰ τὸ βαθὺ αἶσθημα καὶ μετὰ τὴν πλατεῖα σκέψη τοῦ Φίλου μου, αὐτὴ τὴ φορὰ, στὴ διήγησή των ἀπανθρώπων περιπετεῖων ποὺ πέρασε καὶ ποὺ ἐπλήρωσε τόσο τραγικὰ.

Στὸ γράμμα τοῦ μοῦ ἔλεγε νὰ διαβάσω «μετὰ τὴν ψυχὴ μου» τὶς σημειώσεις του. Τὶς διάβασα πράγματι μετὰ τὴ ψυχὴ μου. Καὶ

τότε, όταν είχα πιά μπροστά μου συμπληρωμένη όλη τή ζωή του, τις ιδέες του, τó περιβάλλον του, τή τύχη του, είπα σάν τά διηγηθώ, νά μñ αναφέρω ούτε τόνόμά του ούτε τó έθνος στό όποϊον ανήκει. Σκέφτηκα πώς δέ θά μπορούσα νά δικαιολογήσω γιατί ó Φίλος μου νά έχει όρισμένο όνομα και όρισμένη πατρίδα τή στιγμή πού θά μπορούσαν χίλια άλλα όνόματα και τόσες πατρίδες, όσα είνε τά ευρωπαϊκά κράτη, πού πολεμούν, νά διεκδικήσουν τόν ήρωά μου, όπως θά προσπαθούσα νά τόν παρουσιάσω.

~

Έλεγαν οί σημειώσεις του.

«12 Δεκεμβρίου. Για νά ξυλαφρωθώ, για νά καταλάβω κ' έγώ ó ίδιος τήν κατάσταση μου, ρίχνω όποτε εύρω καιρό άτακτα τις έντυπώσεις αυτές πάνω στό χαρτί. Θά μπορέσω νά δώ μέσα τους, σά σέ καθρέφτη, τή συνείδησή μου πιδ ήσυχη και πιδ δυνατή;

Μεσάνυχτα. Είνε λίγη ώρα πού φτάσαμε έδω στός καταναλισμούς μας πίσω από τó μέτωπο ύστερ' από δυό ώρες πορεία. Δυό δλόκληρες μέρες μέσ στα χαρακώματα.

Έπρεπε νά αηδιάσω και τή μυρουδιά τής γής. Σά νάτανε μονγλιασμένη, αναδίνει μιá βρώμα έμετική. Η ύγρασία με πηρουνιάζει ως στα κόκκαλα. Σκυμμένοι εκεί μέσα, είμαστε πάντα έτοιμοι ν' απαντήσουμε στήν επίθεση τού έχθρου. Ω, έκείνη ή στιγμή! Οί όβίδες του πέφτουν βαρείες 'πá στα τμπούρια τών χαρακωμάτων μας και δέν είνε σπάνια ή έκρηξή τους, πάνω από τά κεφάλια μας. Απαγιά από πίσω τó πυροβολικό μας. Καθώς είμαστε χωσμένοι μέσ στό υπόγειο τών χαρακωμάτων μας ακούμε φοβερό τó μηκνυμό τών κανονιών.

Όταν αρχίζει ή επίθεση τών λόχων τού έχθρου, αρχίζουν τά πολυβόλα μας, μ' ένα ένκεντροστικό κράκ-κράκ όπως όταν σχίζεται πανί, νά σπείρουν κανονικά βροχή σφαιρών.

Είνε τρείς εβδομάδες τώρα, είχαμε νά εκτελέσουμε έμεις μιάν επίθεση. Ξετρύπώσαμε από τά χαρακώματα και βαδίσαμε σκυφτοί. Έφ' όπλου λόγη. Στή μέση τού δρόμου μ' έπιασε, ένας παροξυσμός, φώναξα άσυναίσθητα και έτρεμα. Ήμουν άκράτητος και θά πήγαινα νά πέσω στα χέρια τού έχθρου, αν με λυπούντανε στό αναμεταξύ οί σφαιρες, όταν αισθάνθηκα νά με τραβούνε οί σύντροφοί μου. Γύρισα πίσω τρέχοντας με τόν ίδιο παροξυσμό. Στό χαρακώμα ξαπλώθηκα άναίσθητος. Σάν ανάλαβα, ένοιωσα κάτι νά με πειράζει στό πόδι. Τινάχτηκα. Ένας, μεγάλος σά σκύλλος, ποντικός γλύστρησε κοντά στό πρόσωπό μου. Όλο μου τó σώμα με πονούσε. Τά μηλίγγια μου χτυπούσανε.

20 Ίανουαρίου. Μήνες τώρα διαρκεί όλη αυτή ή ιστορία. Έπί τέλους άς σκεφτώ. Όλη αυτή ή άσχημία γιατί γίνεται; Για τήν «πατρίδα και τόν πατριωτισμό της» όπως μās είπε στή θεωρία ó αξιωματικός. Άλλοίμονο, νά καταντήσουμε νά μās φωτίζουν οί αξιωματικοί!

Έγώ έδω, υπόφεροντας, πυρέσσοντας προασπίζω τόν πολιτι-

τισμό τής πατρίδας μου; Έτσι υπερασπίζονται τούς πολιτισμούς; Έναντίο τών βαρβάρων; Θυμούμαι τά λόγια ενός από τούς μεγαλύτερους άνθρώπους τής Ευρώπης; σήμερα: «Ευρωπαίοι άνόητοι, πού μελετούνε ν' άλληλοσφαγούνε, όταν ó ίδιος πολιτισμός τούς περιβάλλει και τούς ένώνει.»

Δέ θά ήτο δυνατό επί τέλους νά κανονισθούν άλλοιώς οί διαφορές τών αρχόντων μας...

Χαμένος ó καιρός πού έζησα σκίβοντας στήν άβυσσο τών αιώνων πού πέρασαν για νά πιάσω τόν ψίθυρο τών ανθρώπινων αγώνων για τις ιδέες τους, για τις άλήθειες τους, για τις πλάνες των. Και πλάνη ή συγκίνησή μου για τή σκληρή τύχη πού τούς χτυπούσε άλύπητα, με τó μαστίγι τής πιδ άκαρδης άναισθησίας, όταν σωρεύοντας με χίλιες δυσκολίες και προπέτειες τόν πολύτιμο θησαυρό τών γνώσεών τους, τήν άτίμητη έλευθερία με τήν όποία θά μπορούσαν ν' άντικρύσουν μιá μέρα άφοβα και τούς θεούς τών προλήψεών τους, και νά σύρουν σιάπλωμένα λεβάδια τó χορό τής Ζωής, οί αναθυμιάσεις τών βούρζων μεθούσανε τόν όγλο τών καταικτητών και τών αποστόλων πού άπλώνανε, για νά κούψουν τόν Ήλιο, τά σύννεφα τού φόβου, τού μίσους και τής θλίψης. Ναι, πλάνη και χαμένος καιρός, όταν σήμερα δέν έχω άρκετή άντίληψη και πιδ μεγάλη ζωτικότητα για νά παρακολουθήσω, τó άποτρόπαιο θέαμα τής ανθρωπότητας νά κραιπαλεί ξάφρενα μες στις φλόγες και τó αίμα, προσφέροντας στό φρικωδέστερο Μολώχ τó άνθος τών παιδιών της, καταστρέφοντας έτσι και τó αύριο.

Από τά φαράγγια μας σήμερα από τή βελούδινη γλόη πού έπανθει σάν τρυφερότητα τής γής, από τά άνθη μας και τά δέντρα μας αναδίνεται μιá σαπίλα κόλασης, μιá βρώμα άποπνικτική. Με τόν μαυρο καπνό τών πόλεων πού καίονται, με τις κατάρτες τών ανθρώπων πού σφάζονται, με τούς άντίλαλους τής αγανάκτησης και τής άρās πού κλυούνε από βουνό σέ βουνό, ή γή μας σπαραίζει κάτω από τά φρικώδη γαμφόνυχα τού όλέθρου.

Άύριο τó χόρτο θά φυτρώνει στή γή μας μονγλιασμένο, σά ξεφτίδια σάπιου κορμιού πάνω στός τάφους.

Και τó κακό αυτό θά είνε ή πίστη, οί άρετές, τά καθήκοντα τών ανθρώπων πού τó έγκυμονήσανε. Και νά μου φαίνεται τώρα πώς ó κόσμος δέν έκανε άλλο, τόσα χρόνια, παρò νά βηματίζει με τή λαμπρότερη χαλκοσπροωπία τής άσυνείδητης ήλιθιότητας στήν κόλαση όπου δέρνεται σήμερα.

25 Φεβρουαρίου. Τó έπρόβλεπα. Ήτανε μιá βεβαιότατη πιθανότητα. Στό Νοσοκομείο...

Έξακολουθούσε ó αγώνας τού πυροβολικού. Δέν είχαμε κατεβεί στό υπόγειο γιατί φοβούμαστε αφηνδιασμό τού έχθρου. Νίχτα μαύρη και θλιβερή. Έβλεπα τά σκοτάδια της πυροπολημένα από τήν έκρηξη τών άνιχνευτικών όβίδων. Είχα πάψει νά σκέπτομαι κ' έχάξευα σχεδόν άναίσθητος. Άξαφνα μιá όβίδα σπάζει από πάνω μας. Δέν πρόφτασα νά τó άντιληφθώ κ' αισθάνθηκα φοβερό πόνο στό δεξί μου μάτι. Κυλίστηκα βαρύν μες στή ζάλη τής λιποθυμίας.

8 Μαρτίου. Πρέπει να χάσω το μάτι μου, κατάλαβα. Είναι ανάγκη να μου κάμουν έγχείρηση. Έτσι αντιλήφθηκα από τα μισόλογα του γιατρού χτές. Δυστυχία μου, το μάτι μου!

Ο οργανισμός μου ήταν τόσο κουρασμένος, ώστε μόλις έπεβάρουν το μυαλό μου και ή ιδέα της δυστυχίας μου, παράλυσα. Έπεσα χαμένος στην αναισθησία, όλη την ημέρα. Το απόγευμα σά νάνελαβα. Άλλα δι' μπορούσα να σκεφτώ την κατάστασή μου. Κατά το δειλινό, μ' επλάκωσε ο επιάλτης. Παράξενη κατάσταση! Δεν μπορούσα ν' αντιληφθώ την πραγματική μου θέση, μ' μου φαινόταν πως ή ζωή μου ολάκερη περνούσε απ' τις αισθήσεις μου. Με απολείπουν οι λέξεις για να εκφράσω την κατάσταση, όπου βυθισμένα το σώμα μου και το πνεύμα μου, παλεύανε με μι' δύναμη ζωής που απόδινε τους τελευταίους της παλμούς. Πολλές φορές δεν ήμπορεσα να ξεωτεριεύσω με λέξεις εκείνο που έννοιωθα, αλλά ποτέ δε βρέθηκα στην τελείαν αδυναμία ν' αντιληφθώ το ό,τι συμβαίνει μέσα μου, καθώς την ώρα εκείνη. Κάθε συναίσθημα που πολεμούσε ν' απομονωθεί για μι' στιγμή στη συνείδησή μου και να μου γίνει έτσι αντιληπτό, παρασέρονταν χωρίς αντίσταση από μι' δίνη σκοτεινών και άμορφων σκέψεων που έιτυχε να έχω δοκιμάσει άλλες φορές. Ήταν ο έαυτός μου αδέσποτο πεδίο που το διεκδικούσαν οι πιό άπληστοι δούλοι μου. Και ο άγωνας που κατέβαλλα για ν' ανασύρω στο φως τη συνείδησή μου εκείνης της στιγμής μου έδινε τόν ύλιγγο...

Βαρνές-βαρνές αιστανόμωνα να κυλούν άπάνω μου οι στιγμές, να μου επεκτείνουν τη ζωή που μ' ένα διστακτικό κραδασμό ξετυλίγονταν. Και ή ζωή μου φαινόταν ξένη. Άθελά μου κυλούσε. Δέ μπορούσα ν' αντισκόψω τάργότετο ρέμμα της με μι' θεληματική αντίδραση.

Τάτέλειωτο δειλινό, καθώς ήταν στο μούχρωμά του μου φαινότανε βαθύ σά μι' αν αιωνιότητα... "Όρα άνέκφραστη, που στο μυστήριό σου, μου πήρες άγύριστα την άξεδιάλυτη δέσμη των αινιγμάτων μου! Άωωτο ξεχείλισμα του ύπορεύματος όλης της ζωής, θά σέ νοιώσω ποτέ με τέτοια πλημμύρα να μου ξεφεύγει από τα δάχτυλα ;

Οι θύμησές μου αναδίνονταν από το βάθος της μνήμης μου στο άπαλό μισόφωτο της ώρας εκείνης, συγκεχυμένες, παρδαλές, έξωφρενικές. Βομβούσαν τρελλά πίσω από το μέτωπό μου...

"Ηρθε ή δροσερή νύχτα κι' όμως δε μ' έσωσε από το παράδερμα. Άπ' τ' α μαστάρια των σκοταδιών της ήθελα να πιώ τη δροσιά και το ξαλάφρωμα. Μά του κέκου! Ένοιωθα σά μι' κλίγγια μου ολόφλογο πυρετό. Σηκώθηκα. Το ρίγος διακλαδώθηκε σ' όλο το κορμί μου. Το κεφάλι μου μου φαινότανε ότι θά έσπανε. Και τώρα που ήσυχασμένος λιγάκι, γράφω, έρχονται στιγμές που χάνω τη συναίσθηση του έαυτού μου.

Η έγχείρηση έγινε. Πέρασα μέρες που δε μπορού να τις λο-

γαριάσω στη σειρά της συνειδητής μου ζωής, μ' οι όποιες ίσως έχον αποφασίσει την τύχη που με περιμένει.

Το μάτι μου το σκεπάζει ένα κάλυμμα που είναι προσδεμένο γύρω στο κεφάλι μου. Ως σήμερα δεν κατώρθωσα να το ιδώ πως είναι.

... Τ' α κλίγγια μου πάντα φλογισμένα, χτυπάνε, χτυπάνε για να σπάσουν...

Σήμερα το πρωί ή ώραία νοσοκόμα μου ξεχασε πάνω στο τραπέζι με τα γιατρικά, το τσαντάκι της μ' ένα καθρεφτάκι μέσα.

Πήρα το καθρεφτάκι και πλησίασα στο παράθυρο. Άνασήκωσα το κάλυμμα και καθρεφτίστηκα. "Όχι! Άνατόγισα ο ίδιος. Πούνε το μάτι μου, το μάτι μου! Τι είναι αυτό εκεί; Έρεθισμένη κατακόκκινη σάρκα, ραμμένη. Μι' ραφή μου έλεισε για πάντα τις εικόνες, τη χαρά, τόν Ήλιο...

Πως ξεχείλισεν ή καρδιά μου από παράπονο και μυρολογία! "Άξαφνα έννοιωσα το στήθος μου ν' ανασηκώνεται από έγωϊσμό, από μίσος, κι' έπρόφερα τότε μι' κατάρα, κατάρα στη ζωή μου, κατάρα στους ανθρώπους, κατάρα στον κόσμο όλο.

Το μάτι μου! Αυτό ήταν το έπαθλο όλης μου της ζωής!

Μ' έπιασαν στο τέλος λυγμοί. Θα τρελλαθώ, θά τρελλαθώ ..."

V

Τρελλάθηκε...

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1915

ΜΙΧΑΗΛΣ ΠΕΡΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΙΔΙΟ ΡΟΜΑΝΤΣΟ

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

Μην έμποδίζετε τους Ίσκιους που απλώνουν. Ο Ίσκιος που απλώνει είναι δυνατός καθώς ή θέλησής μας.

Ταξιδεύοντας ξαναβλέπω τώρα πως άλλοτε είχα ξαναπεράσει από τους ίδιους δρόμους, γιατί είχα πρωτοπεράσει από τους ίδιους δρόμους. Ξαναβλέπω τώρα τις παλιές ήμέρες και τ' α παλιά βλέμματα, πεταλούδες καρφωμένες στους τοίχους παρθενικών δωματιών, με βλέπουν με άπαθειαν οδυνηρήν. Ήταν άλλοτε έδω ή κατοικία ιδανικών. Άκόμη ζούν έδω όσα τότε άνθιζαν για με και για τ' α παλιά ιδανικά. Ξαναβρίσκω την ίδια τη ζωή, την πρωτινή, ντυμένη με τ' α ίδια φορέματα που φορούσαν άλλοτε μαζί μου, στις γιορτές της χαράς και της λύπης, την ίδια τη ζωή όπως μι' φορά την είχα προσκυνήσει και είχα χαϊδέψει τ' α μαλλιά της, τ' α μαλλιά

ποῦ φιντάζομαι πῶς καὶ τόρα ἠμποροῦν ν' ἀλώθοῦν στὰ γόνατά μου. Καὶ τόρα ἠμπορεῖ ν' ἀπλωθοῦν στὰ γόνατά μου καὶ ἴσως ἀκούσω τὴν ἴδια τὴ ζωὴ νὰ μοῦ λέγη: Πίρε τα, χαϊδεψέ τα, φίλησέ τα—εἶναι τὰ ἴδια.

Εἶναι ἡ ζωὴ ἡ ἴδια ἐκεῖνη. ποῦ τόσο τὴν εἶχα μιὰ φορὰ ἐπιζητήσῃ καὶ ποῦ τόρα λυπητερὰ τὴν ξανάβλεπα..

Ἦμουν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ δεμένος μαζὴ τῆς καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ μοῦ εἶχε ἀπομείνῃ νὰ μὲ γνωρίζουν μὲ τὸν ἴσκιό καὶ τὸνομα τῆς παλιᾶς ζωῆς μου. Στὴν ψυχὴ μου καὶ στὴ φόρμα μου εἶχε ἀπλωθεῖ ἡ παλιὰ ζωὴ καὶ ἡ οὐσία τῆς ἦταν τὸνομά μου.

Σήμερα, ποῦ ταξιδεύω χωρὶς τὴν παλιὰ ζωὴ μου—μοῦ λέγουν: πῶς ζω! πῶς ὑπάρχω χωρὶς ζωὴν, χωρὶς τὴν ζωὴν μου! Καὶ πῶς εἶμαι σὰν ἀρρωστος. Μὲ κυττάζουν ὡς νὰ ἡμαί τρελλός. Ἄλλὰ κ' ἂν φεύγωμεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, καὶ ἂν ταξιδεύωμεν μόνοι, φέρομεν μέσα μας τὴν οὐσίαν τῆς, τὴν σφραγίδα τῆς γνωριμίας τῆς. Καὶ ἡ ματιὰ μου εἶναι τόσο ἡσυχὴ ἐμπρὸς τοὺς ἀνθρώπους ποῦ δὲν μαντεύουν π ὡς ζω τόρα, π ὡς ἐγὼ ἐννοῶ τὴν ζωὴν μου.

* *

Μὲ τὴν ἀγνότῃ πνοῇ μου καὶ τὸ πειὸ ξάστερον βλέμμα ξαναπερνῶ τόρα καὶ πάντα ἀπὸ τὴν κατοικία τούτη, ποῦ μιὰ φορὰ μὲ συντρόφευεν ἡ γαλήνη. Καὶ ἡ ὑπερηφάνειά μου στὴ νέα συνάντησι, ξαναγεννιέται καὶ χρωματίζει μὲ ξανθὸν αἶμα τὴν ἀγνότῃά μου. Ἐξὼ μοῦ λέγουν: Εἶδαμε τὴ ζωὴ σου. Τὶ ὠμορφὴ ποῦ εἶναι ἡ ζωὴ σου. Ἄλλὰ δὲν γνωρίζουν ὅτι ἡ ὠμορφιά τῆς ζωῆς μου εἶναι κάτι ἄλλο ποῦ ποτὲ δὲν θὰ μάθουν: ὅτι εἶναι ἡ δική μου ζωὴ. Ὅτι δὲν θὰ μποροῦσα νὰ τὴν ἀλλάξω αὐτὴ τὴ ζωὴ. Ὅτι ὅλες τὶς ζωὲς τόρα πειὰ θὰ τὶς ζῆσω, τὶς ζω, μὲ τὴν ἰδική μου ζωὴ, μ' αὐτὴν τὴν ὠμορφὴ ζωὴ.

Ὅ,τι κ' ἂν εἶχα τὸ ἔκαμα χάρισμα σ' αὐτήν. Ὅλη μου τὴν ψυχὴ, ὅλους τοὺς θησαυροὺς μου. Καὶ τόρα ποῦ θὰ μὲ εἰποῦν προδότῃ κάθε ἄλλης ζωῆς, θὰ εἶναι ὅτι δὲν εἶμπορῶ πειὰ νὰ δώσω τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου ἀκόμη μιὰ φορὰ, ὅπως τὸν ἔδωκα τὴν ἅγια πρωϊνὴ ὥρα τῆς γνωριμίας μας...

Ἐγνωρίσα τὰ πάντα μαζὴ τῆς. Τὸ ψέμμα καὶ τὴν ἀλήθεια. Τὴν τρικυμία καὶ τὴ γαλήνη. Ἐως ποῦ μιὰ μέρα ἦλθεν ὁ θάνατος.

* *

Κάτι σήκωσαν ἀπὸ τὴν κατοικία μας τὴν ἴδια. Ὅτιαν ἔμενα μὲ τὴ Σιωπὴ μου καὶ μίλησα μαζὴ τῆς γιὰ ὅλα ὅσα εἶχα τόσο γνωρίσει, κάτι πειὸ δυνατὸ εἶχε τότε συντελεσθεῖ. Στὶς γωνιὲς καὶ στοὺς τρίποδας, ποῦ ἔως τότε ἐταίριαζαν τὰ στολίδια τοῦ πεθαμένου ποῦ εἶχε φύγει, τόρα εἶχαν ἀπλώσει ἕνας καινούργιος κόσμος, ἄσωτος καὶ βαθύς, ὁ κόσμος τῆς Γνώσεως. Ὁ ἀπέραντος κόσμος, ποῦ ἔρχεται μὲ μεγάλα μυστικὰ φτερὰ ὕστερ' ἀπὸ τὸν θάνατον.

* *

Ὅλα πειὰ μοῦ εἶναι μακριά. Τόρα ἡ ζωὴ μοῦ ἔγινε σκέψις καὶ μυστήριον. Νοιώθω κ' ἀισθάνομαι πῶς ζω ἔξω καὶ μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκούω μιὰ νέα θάλασσα καὶ εἰσπνέω ἕνα καινούργιον ἄερα. Γύρω μου ἀψηλώνουν ἀλλόκοτα βουνὰ καὶ κατεβαίνουν ἀπὸ μυστικὲς πηγὲς ποτάμια μὲ νερὰ ποῦ κινεῖς δὲν ξέρεῖ ποῦ ἀρῖγουν, ποῦ χάνονται—πῶς ἐπανερχονται εἰς τὴν πηγὴν...

Δὲν ἐνθυμοῦμαι πειὰ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ μιὰ φορὰ τοὺς ζητοῦσα ὅταν ἀρρώσταινα... Διότι τόρα ἡ ἀρρώστια μου ἡ ἴδια ξεπέρασε τὰ σύνορα τῆς θεραπείας. Ὅλα μοῦ ἔγιναν ζωὴ, γιὰ τὴν ἦλθεν ἡ γνῶσις καὶ μὲ τὴν γνῶσιν νοιώθω πῶς εἶμαι τριγυρισμένος ἀπὸ μεγάλες φωτιὲς ποῦ οἱ ἴσκιό των δὲν πλάθουν τίποτε τὸ ἀνθρώπινον.

Ὁ κόσμος τῶν οὐσιῶν καίει ἐντός μου καὶ οἱ ἴσκιό των, ἀχνάρια ἀστεριῶν δεμένων μὲ ὄνειρον, εἶναι τὰ πράγματα ποῦ σχεδιάζουν τοὺς ἐξωτερικοὺς κύκλους τῶν γύρω ἀπὸ τὸ δένδρο μου, στὴν ἡλιοφωτισμένη γῆ μου.

Ἐύρηκα τὴ γῆ μου. Εύρηκα τὸ μυστικὸ τῆς γῆς μου καὶ τὴν ἔστησα στὴ βία ποῦ ταίριαζε στὴ στάσι μου. Καὶ τὴν ἀλή στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου τὴν ἔκομα μιὰ καινούργια ὑπαρξί μου. Ἐδημιούργησα τὴ γῆ μου μέσα σ' ἕνα νέο χάος. Καὶ ρίχνοντας τὸ σπῆρο τῆς δημιουργίας μου, ἐβλάστησαν μέσα μου οἱ στοχασμοὶ οἱ ἀδολοὶ καὶ ἀνθισαν τὰ σύμβολα τὰ πλέον ἡμερα κ' εὐγενικὰ—ἡ συμφωνία μου εὗρεκε τοὺς πρώτους τόνους τοῦ ἀγνώστου τῆς.

Καὶ ὅλα τόρα ὑποβλητικὰ μοῦ ἀνάβουν τὴν ἐπιθυμία νὰ ξεκινήσω, νὰ ξανοιχθῶ στὸ ταξίδι τῆς γῆς μου. Ποῦ μὲ ὠθοῦν τ' ἀγαπημένα; Τί μοῦ ἐπιφυλάσσουν, τ' ἀθῶα, στὸ νηοὶ ποῦ δὲν πηγαινῶ; Τί σιγολὲν οἱ φωνὲς μέσα μου; Τί ἐτοιμάζουν; Γιατί μὲ χαιρετοῦν ἔτσι θερμὰ στὸ ταξίδι μου—γιὰ τὸ μακάριο νηοὶ τῶν περασμένων;

* *

Ταξιδεύω τόρα μὲ καινούργια συνείδησι, ὕστερ' ἀπὸ τόσες θυσίαι ποῦ δὲν μοῦ ἀφήσαν θλίψεις στὴν ψυχὴ μου. Καὶ ξαναπερνῶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους δρόμους ποῦ τόσες φορὲς ξαναπέρασα μὲ τὴν παλιὰ τὴν χαμένη μου συνείδησι. Ἐδῶ ἔρριξα τοὺς σπόρους τῶν θυσιῶν μου, ποῦ δὲν ἦταν μισραῖο νὰ βλαστήσουν. Ἦταν τόσο τυχαῖο καὶ ἀστοχαστὸ τὸ σκόρπισμα τῶν θυσιῶν μου. Μάταια ἐσφράγισα μὲ τὸ αἶμα μου τὶς ἀδυναμίες. Ἦ παλιὰ μου συνείδησις ἦταν ἕνας κίνδυνος γιὰ τὴν ἀξία τῶν θυσιῶν μου καὶ μέσα μου ἐσώρευεν λύπες. Ἐγὼ ὁ ἴδιος ἤμουν μιὰ μεταίτιος γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Τὰ πλέον ἀθῶα, τὰ πειὸ φωτισμένα, ἡ παλιὰ μου συνείδησις τὰ ἐπαιρνε μέσα τῆς σὰν ἐγκλημα καὶ ὅλα ὅσα ἦταν στὸ φῶς καὶ γιὰ τὴν ζωὴν τοῦ φωτός, τὰ παρέσυρα σὲ σκοτεινὲς κάμαρες κοί σὲ κρυφὲς γωνιὲς—κ' ἐκεῖ, ἀνάμεσα σὲ τόσες φαρμακερὲς μαγεῖες, τὰ μετεμόρφωσα καὶ τὰ κατανόησα ἀσχημίες. Τὶς ἀσχημίες αὐτὲς παρουσίαζα ὕστερα στὸ φῶς ὡς ἔργα μου, ἔργα τοῦ κόπου μου. Καὶ πάντα ἤμουν ἔτοιμος σὲ ὑποταγὴν. Εἰς κάθε πονηρὸν καὶ κάθε ληστὴν, εἰς κάθε πεινασμένον, ἐχάριζα τὸν ἑαυτόν μου, καὶ ἦταν ἐκεῖνοι, ποῦ ἀργότερα μὲ καλοῦσαν θῆμα τῶν καὶ μ' ἐ-

στιγματίζαν με την Ἀχαριστία ὅτι ἀρνιόμουν τὴν προστασία τους, ὅταν ἡ καινούργια μου συνειδήσις δὲν ἀνεγνώριζε πειὰ τὴν σωτηρίαν τῶν εὐεργετημένων ἀπὸ μένα, τὴν σωτηρίαν τῶν ληστῶν τοῦ πλούτου μου. Εἶχα εὖρει τὴν ζώην μου, τὴν κατοικία τοῦ ἀληθινοῦ ἰδανικοῦ μου. Ἐπρόβαλε πειὰ ἡ ὑπόσχεσις τῆς γνώσεως καὶ ξεχώριζα τώρα πῶς με τὴν καινούργια μου στάσι εἶχε καὶ γιὰ μέ, ἀπὸ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι, ἀναγυρίσει ἡ σκάλα τῶν παληῶν ἀξιών.

Ἦταν ἡ τελευταία τῶν θυσιῶν μου: ὅτι ἔφυγα στιγματισμένος ἀπὸ τὴν παληὰ ζωή. Ἐφερα μαζί μου τὸ σίγμα τῆς Ἀχαριστίας— αὐτὴ τὴ βαρεὰ πέτρα, ποῦ εἶναι τώρα τὸ σύνορο τῆς παληᾶς καὶ τῆς καινούργιας μου συνειδήσεως. Ἦταν ἡ τελευταία μου θυσία. Ἀπ' ἐκεῖ καὶ πέρα ἄρχιζεν ἡ μέθη τοῦ νέου κόσμου. Δὲν ξανασκέφθηκα ποτὲ πειὰ ὅτι ἦμουν ἄλλοτε ἕνας ἀνθρωπος. Ὅλα τὰ βλεπα γιὰ πρώτη φορά, ἐγνώριζα ἕνα κόσμον με καινούργια μάτια... Ὅ,τι ἦταν μιὰ φορά δικό μου, ἔφυγα μακριὰ του. Τὰ πειὸ ἱερὰ τῆς παληᾶς μου συνειδήσεως μ' ἀνακαλοῦσαν, ὅταν περνοῦσα τίς ἀλλέες μου ἐν στοχασμῶ καὶ λύπη. Φωνές καὶ χειρονομίες ἀπελισμῶν μ' ἔκραζαν στὸν παληὸ δρόμο. Ἀπ' ὅλα χωρίσθηκα με τὸν αὐστηρὸ σεβασμὸ γιὰ τὴ ζωή, ποῦ δὲν μ' ὠδηγοῦσε σ' αὐτά—ποῦ μ' ἔσυρε μακριὰ ἀπ' αὐτά. Ἐτσι ἐθυσιάσα ὅλα μου στὸ καλλίτερο. Καὶ τὸ καλλίτερο ἦταν ἐκεῖνο ποῦ ἐγὼ ἔκαμα.

*
**

Ἐτσι μιὰ νύκτα τὸ ποτάμι, κάτω ἀπὸ τὸ δένδρο, με συνεπῆρε στὸν ἄσωτο δρόμο του. Καὶ με τὸ βῆμα μου ἀνοίγα τὴ γραμμὴ ἑνὸς καινούργιου δρόμου πρὸς ἐμέ τὸν ἴδιο, ἀνάμεσα ἀπὸ ἀνόμοια στοιχεῖα ποῦ ἐννοιωθα τὸ βαθύτερο σκοπὸ τους. Σιγομίλητη ἡ νεροποντὴ στὸ πλάγι μου διηγόταν τίς ἱστορίες ὅσων ἐπέρασαν κι' εἶχαν σταματήσει.

Δὲν τὸ λογάριζα. Με τὸ βῆμα μου ἐχάραζα τὴ γραμμὴ τοῦ καινούργιου δρόμου πρὸς ἐμέ. Ἐννοιωθα πῶς ἡ ὑπόσχεσις ποῦ ἦρχε το, ἦμουν ὁ ἴδιος ἐγὼ.

Ἄλλ' ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ βάθος τότε ἤλθεν ἡ φωνὴ ἡ μοιραία ποῦ μου ἐφώναξεν Ἄλτ!

Ἡ γραμμὴ ἐστάθη.

Τὸ ποτάμι ἐξακολουθοῦσε τὸν ἄσωτον δρόμον του. Ἐκεῖ ποῦ ἡ δική μου συνειδήσις ἐφθάνεν, μιὰ ἄλλη ζωὴ ἄρχιζε τὸ ταξίδι της.

Τὰ μάτια ἐκλείναν. Ὁ μεγάλος κίνδυνος εἶχεν ἀγγελθεῖ. Κάτι ἀπὸ τὴν ζωὴν μου ἐχωριζόταν τώρα. Τὰ μάτια ἐκλείναν. Σκέφθηκα τότε ὅτι κλείουν κάποτε τὰ μάτια. Καὶ δὲν ἠμποροῦσα νὰ γνωρίζω τί γίνεται ὅταν κλείουν τὰ μάτια. Ὅτι δὲν τὰ ξαναβλέπουν, ὅτι τὰ ἴδια δὲν ξαναβλέπουν ποτὲ πειὰ τὰ χεῖλη νὰ τοὺς μιλοῦν.

Τότε γιὰ πρώτη φορά ἡ καινούργια μου συνειδήσις ἐννοιωθε τὸ βαθὺ μυστήριον τοῦ θανάτου. Τότε πρωτοαισθάνθηκα τὸν μεγάλο κίνδυνον ποῦ ἔρχεται στὴ σκέψι καὶ τὸ αἶσθημα, ὅταν δὲν εὐρίσκουν διέξοδον ἐμπρὸς στὰ κλεισμένα μάτια.

Τὸ ποτάμι κυλοῦσε πάντα στὸ πλάγι μου, ἀνασταίνοντας στὸ διάστημα τίς ψυχές τῶν χρῆνων.

Ἦταν ἡ πρώτη φορά ποῦ ἔσταξε τὴν εὐλογημένη πίκρα της ἡ ζωὴ σὲ μένα.

*
**

Ἀπὸ τότε ταξειδεύω ἐμπιστευμένος εἰς τὴν φύσιν, τὴν μεγάλην φαρμακολύτριαν, ποῦ συμμορφώνει τὸ εἶναι μας πρὸς τὴν ζωὴν καὶ μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν γαλήνην.

Μὲ τὰ μάγια της ἐταξείδενσα ἕως ἐδῶ, περνώοντας ἀπὸ ὅλους τοὺς δρόμους ποῦ εἶχα ξαναπεράσει, με ἔλαφρὰ τὴν καρδιά—ἕνας ταξιδιώτης χωρὶς ἀνώφελες ἀποσκευές. Ἀπὸ τὴν παληὰ μας ζωὴ περνοῦμε με μιὰ λύπη, ποῦ νομίζουμε πῶς εἶναι ὁ πειὸ πικρὸς χαμός. Ἄς περνοῦμε. Δὲν εἶναι ἡ παληὰ ζωὴ. Εἶναι ἡ μοιραία λύπη ποῦ θὰ νοιώθουμε πάντα νὰ μᾶς παραῖτη. Ἄς περνοῦμε πάντα. Κι' ἂν δὲν ξαναβρίσκουμε τὴν παληὰ, τὴν ἀθῶα ἥσυχην ἀναπνοή, ὅμως ἂς γνωρίζουμε πῶς ἡ γῆ μας ἐκράτησε πάντα γιὰ μᾶς τὰ τελευταία της μυστικά, ἐκεῖνα ποῦ θὰ μείνουν ἡ οὐσία τοῦ αἰωνίου μας κόσμου.

Ἐτσι ξαναἤλθα στὴν κατοικία τῆς παληᾶς ζωῆς μου, ἐδῶ ποῦ ὑπάρχουν ὅλα ὅσα μ' ἀφορὰ ἦταν γιὰ τοὺς δυὸ μας, ποῦ ζοῦν τώρα σὲ μένα. Ἐδῶ τώρα θὰ ξαναστήσω ἀφοβαμίαν ἀπὸ τίς παληές γιορτές—καὶ θ' ἀνοιξῶ διάπλατα τὰ παράθυρα καὶ στὰ πεζούλια τους θὰ στήσω τίς γλάστρες με τ' ἀμάραντά μας. Τίς ἴδιες με τὰ νεροστάχια. Καὶ θὰ τ' ἀφήσω ν' ἀναφυλλισθοῦν ἀπὸ τ' ἀγέρι καὶ ν' ἀλλθουν τὰ γνωστὰ πουλιά, οἱ παληοὶ φίλοι τῆς Ραψωδίας τοῦ ἄλλοτε.

Καὶ ὅλα αὐτά, τ' ἀναφυλλητά, οἱ πνοές τοῦ ἀτόμακρον, ἂς ἔμπουν στὰ στήθη μου, κι' ἂς ξαναζήσω σὲ μιὰ τρεμάμενη σιωπῇ ὅ,τι ἄλλοτε τόσον πολὺ ἐγνώρισα—ὅ,τι με τὴν καταστροφή του, μοῦδωκε τὴν καινούργια μου συνειδήσι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 1915

ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΔΟΣ

ΠΩΣ ΕΓΕΙΝΕ;

Αὐτὸ τὸ βράδυ διωγμένος ὁ Παδίγκος, καθὼς πήγαινε στὸ σπίτι του, ἀρραδιάζε τι καὶ τί εἶχε κάνει, τί θυσιές, γιὰ τὸ χατήρι τῆς ξανθιάς γαλανομάτας κόρης, ποῦ ἀπ' τὴν ἀγάπη της εἶχε δεθεῖ, σκλαβωθεῖ ἀπὸ καιρὸ.

Καὶ θυμήθηκε καὶ τὸν καιρὸ ποῦ εἶχε πάει, ποῦ οἱ γονεῖς της, φτωχοὶ τότε, τοῦ πετοῦσανε λόγια, με τρόπο τοῦ λέγανε, βλέποντάς τον νὰ κυτᾶζει με θαυμασμὸ τὴν ξανθιά τους κόρη, πῶς τὸν θέλανε γιὰ γαμπρό, ἡ κόρη των θὰ ἦτανε δικιά του.

Καὶ ἡ κόρη φοροῦσε τότε, κοντὰ φορέματα καὶ εἶχε σὲ πλεξίδες τὰ ξανθιά της μαλλιά. Καὶ ἀπ' τὸ πρωτὸ ἕως τὸ βράδυ βρισκότανε, ὅπως καὶ ἡ μάνα της, κάτω στὴ βαθεῖα καὶ ὑγρὴ ἀποθήκη, με τοὺς σωρούς τῶν σανῶν, σέρνοντας στὰ πόδια της κάτι

παλιοπαντοφλες, και γυριζε κει ὅπως οἱ ὄρνιθες γυρίζουνε στην αυλή μέσα στις κοπιές τῶν ἀλόγων. Ἄ, πόσο εὐτυχής ἦτανε τότε!

—Κύριε Παδίγκο, γιά κύττα αὐτό τὸ φόρεμα! σὰς ἀρέσει; τοῦ ἔλεγεν, ὅταν τῆς φορούσανε κανένα νέο φόρεμα, τρέχοντας σ' αὐτὸν νὰ τοῦ τὸ δείξει.

Κι' αὐτὸς βύθιζε τὰ μάτια του στὰ γαλανὰ της μάτια, χωρὶς νὰ προσέχει στὸ φόρεμα ποῦ τοῦ ἔδειχνε, και χανότανε μέσα σ' αὐτά.

Και εἶχε ἀγαπήσει μαζί τὸ σπῆτι, τὸ θόρυβό του, τὸ μαγαζι μὲ τὰ σπασμένα, σάπια πατώματα, ποῦ μύριζε μούχλα, ὑγρασία, τὸ παράθυρο μὲ τὰ σίδερα και τὰ βρώμικα τζάμια, τὸ ταβάνι μὲ τοὺς μαυρισμένους δοκοὺς.

Ὁ Παδίγκος ἔφερε μὲ τὸ νοῦ του τὸ μαγαζι και τὸ εἶδε, ὅπως ἦτανε τότε, γιὰτὶ τώρα, τώρα εἶχε ἀλλάξει, εἶχε γίνει ἀγνώριστο, δὲν ἦτανε πιά ἐκεῖνο. Τώρα εἶχε ταβάνι, οἱ μαυρισμένοι δοκοὶ δὲν φαινότουσαν πιά, τὰ σανδία τὰ σάπια εἶχαν ἀλλαχτεῖ και ὁ τοῖχος δὲν εἶχε τὸ κόκκινο λερὸ χρῶμα, ἀλλὰ γλυκὸ φιστικί.

Ἄλλὰ κι' τὸ σπῆτι, ποῦ καθότανε τοῦ Μουλίδα ἡ οἰκογένεια, και ποῦ βρισκόταν ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴ βαθειὰ ἀποθήκη, και αὐτὸ εἶχε ἀλλάξει, δὲν γνωρίζοτανε πιά. Τὰ παράθυρα ἦτανε νέα, γαλλικά, τὰ ἄλλα τὰ ξεβαμμένα μὲ τὶς σπασμένες γυῦλλιες εἶχανε ριχτεῖ σὴν φωτιά, ὁ τοῖχος ὁ μαδημένος ἦταν ἄσπρος τώρα ἀπ' τὴν μαρμαροκονία και γυάλιζε.

Μαζὶ ὅμως μ' αὐτὰ εἶχαν ἀλλάξει και οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ κόρη, ποῦ ἀπὸ κάμποσο καιρὸ φοροῦσε μακρὰ και εἶχε τὰ μαλλιά της σηκῶσει, δὲν κατέβαινε πιά κάτω. Οὔτε ἡ μητέρα της. Δὲν πατοῦσανε πιά, ἡ κάποτε περαστικίς, ὅταν ἔβγαιναν ἔξω, ντυμένες σὰν κούκλες.

Και ἀπὸ κάμποσο καιρὸ εἶχε πάρει ὁ Μουλίδας νὰ λέει γιά τὴν κόρη του και νὰ δίνει ἐλπίδες στὸν Παδίγκο. Εἶχε γέινει σιωπὴ γι' αὐτό. Ὁ Παδίγκος ὅμως ἂν και εἶδε αὐτό, και ἂν και κατὰλαβε ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχει καμμιά ἐλπίδα, γιὰτὶ ὁ πλοῦτος, ποῦ σωρεῖθηκε σὶδὸ σπῆτι αὐτό, και ποῦ φρόντισε, παιδεύτηκε και αὐτὸς πολὺ νὰ πέσει, τὰ εἶχε ἀλλάξει ὅλα, δὲν θέλησε νὰ φύγει, οὔτε νὰ ζητήσῃ αὔξησῃ τοῦ μισθοῦ του, ὅλλ' ἔμεινε κει σκλάβος, δούλος σωσιδὸς τῆς ἀγάπης τῆς ξανθιάς κόρης. Εἶνε ἡ ἀλήθεια πῶς ἡ ἐλπίδα δὲν τὸν εἶχε ἀφίσει ὅλως διόλου. Ἐρχότανε κάποτε ὅταν συναντιοῦσε τὴν κόρη, ὅταν τὸν κύταζε αὐτή.

Στὴν ἐνθύμησῃ αὐτή, πῶς τὸν κύταζε ὅταν τοῦ μιλοῦσε, αἰσθάνθηκε ὁ Παδίγκος, και τώρα ἀκόμα τὴν ἴδια ἡδονὴ νὰ τρέχει σὶδὸ νοῦ του και μαζί νὰ σέρονει και τὴν ἐλπίδα. Και πάλι θέλησε νὰ τὴν σκεφτεῖ, θέλησε νὰ σκεφτεῖ γιὰτὶ τὸν κύταζε ἔτσι και νὰ ἐλπῖσει μὴ...ἀλλὰ γρήγορα τὰ πέταξε.

—Τί τὰ θέλεις αὐτά; αὐτὰ πᾶνε!. Δὲ κυτᾶζεις τί σοῦ κάνανε!. εἶπε.

Και περπάτησε πὶο γρήγορα. Και ἡ νύχτα ἦταν ἡσυχη, γλυκειὰ νύχτα και μέσα σὴν σιωπὴ της ἀκυσσε φωνὴ νυχτοπουλιοῦ.

—Και τί ἔκανα, τί ἔκανα γιά τὸ χατήρι της! αὐτὸ νὰ σκεφτεῖς! εἶπε σὲ λίγο.

Και θυμᾶται και ταράζεται τὸν ἔμπορο τὸν πατριώτη του, ποῦ τὸν τύλιξε στὰ βρόχια τοῦ Μουλίδα και τὸν κατὰστρεψε! Και μὴ αὐτὸν μόνε; Πόσους και πόσους ἄλλους;

Ξαφνικὰ ὅμως στάθηκε και ρώτησε τὸν ἑαυτὸ του.

—Μὰ δὲ μοῦ λές, γιὰτὶ κάνεις ἔτσι; γιὰτὶ λυπᾶσαι; Ἄν στὴν ἔδινε θὰ λυπόσουνα;

Τὴν αἰσθάνθηκε αὐτὴ τὴν ἐρώτησῃ, τὴν αἰσθάνθηκε σὰ χτύπημα και μαζί νὰ εἶδε τότε τὸν ἑαυτὸ του, ποῦ σὰ νὰ μὴ τὸν εἶχε ἰδεῖ ἀπὸ καιρὸ, τὸν εἶδε πόσο ἦταν ἀλλοιωτικός, πόσο εἶχε ἀλλάξει ἀπ' τὴν ἡμέρα, ποῦ εἶχε γέινει σκλάβος τῆς ἀγάπης.

Και θύμωσε μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

—Μὰ πῶς ἔγαινα, πῶς! εἶπε τινάζοντας τὰ χέρια και κυτᾶζοντας ψηλά.

Εἶδε στὸν οὐρανό, καθὼς σήκωσε τὸ κεφάλι, ἕνα σύννεφο μαῦρο, μεγάλο ἀπλωμένο και τοῦ φάνηκε σὰ δαίμονας, γίγαντας δαίμονας, μὲ ἀνοιχτὲς τὶς φτεροῦγες νὰ ἔχει σκεπάσει τὴ γῆ!

ΑΘΗΝΑ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

METANOIA

— On souffre. On fait souffrir. Et le plus malheureux, n'est pas toujours, celui qui souffre.

ROMAIN ROLLAND

Ἦσουνα γλωπιῦ. Ἐρχόμενες.—Ὅλη τὴ νύχτα μονομαχοῦσαμε...τὸ κεφάλι βαρὺ ἀπὸ στοχασμοὺς—τοῦλλας στοχασμοὺς—ἔγερονε στὰ χέρια σου ἀπάνω—στὰ χέρια τῆς προσφορᾶς και τῆς παρράκλησῃς.

Τὸ φῶς τῆς λάμπας, ποῦ φώτιζε μονάχα τὰ μαλλιά σου και τὸ μέτωπο—ἐνῶ τὰ μάτια σου φωσφοροῦσαν μέσα σὴν σκιά—τὸ φῶς τῆς λάμπας ποῦ σκοροῦσε τὸ μυστήριό τοῦ ἀβεβίμου, και τὶς ἀνατοχίλες τοῦ ἐτοιμοθάνατου στὰ πρόγμια ἀπάνω—ἄρχισε νὰ παλαίη τώρα μὲ τῆς ἀγγῆς τὸ φῶς—τὸ ψυχρὸ και μπλάβο—ποῦ σοῦ ὀρωνε ἀπ' τὶς σμιμαδες τῶν παραθύρων.

Σιωποῦσες και περιμένες.—Πόσον καιρὸ, περιμένες τὴ μάταιη λέξη;

Ἡ ἔντασῃ τῆς παρράκλησῃς, εἶχε συμπληρώσει πειὰ τὴν ἀγωνία τῆς ἀναμονῆς. Κ' ἐγὼ ὁ ἀψυχος κι' ὁ δηλητηριασμένος—ἔτσι νόμισα—αἰσθάνθηκε τὴν ὑποχώρῃση. Ἴσως γι' αὐτό, νὰ μὴ βιάσῃτα πειὰ τῶν ματιῶν σου τὸ παρᾶτονο—ἴσως γι' αὐτό νὰ τραβῆσα τὶς κουτινές—κι' ἀνοιξα τὰ παράθυρα—και ζήτησα στῆς ἀγγῆς τὸ φέγγος, τὴ δύναμη τῆς ἀρησῃς. Μὰ ψυχρὴ ἦταν ἡ ἀγγή, και μαβιά σύννεφα, μὲ στρέφαν πάλι σὴν ζεστασιὰ κοντὰ τῆς ψυχῆς σου.

Κι' όταν σηκώθηκες, κ' είδα στη μορφή σου, τῆς ἀτελεισίας τὸ κορψόφωμα—πὸν προκαλεῖ τὸ θαῦμα τῶν κινήσεων—καὶ τῶν λέξεων τὴν ἀρμονία—φοβήθηκα πῶς θὰ ἐκτελοῦσα τὴν ἀνίερη πράξη—ἔτσι νόμισα—καὶ μίλησα:

—Γιατί;

—Θέλω!

—Ἀκόμα;

—Πάντα!

—Θεέ μου!...

—Σὲ περιμένα. Ἦρθες.

—Μὰ πὸ ἀπόμακρος παρὰ ποτές...

—Ὁχι. Ἀφοῦ οἱ περιπλάνησες σου οἱ ἀνέλπιδες, σοῦ δείξαν πάλι τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ, θὰ πῆ πῶς ἡ ψυχὴ μου—πὸν δὲν κορυφάζεται—εἶχε τὴ δύναμη νὰ σὲ φέρῃ.

—Δὲν εἶμαι πειὰ ὁ ἀνθρώπος τῶν περασμένων, πὸν ἡ παιδιατικὴ ψυχὴ σου ὠνευρεύτηξε.

—Εἶσαι. Ἀκόμα καὶ πάντα, ὁ γόης!

—Ἄλλοίμονο...

—Μὴν κορβέσα! Μὴ θέλεις δῆθεν νὰ φανῆς καλὸς καὶ δυνατός. Ξέρεις πῶς παντοτεινὰ θ' ἀνήκουμε στὰ πάθη μας, στίς μιξέριες τῆς ψυχῆς μας... Μὴ σπρώχνεις πίσω τὴν ὁρμὴ μου.

—Παιδί μου!.. Ἀδερφοῦλα μου!..

—Χά!.. Χά!.. Χά!.. Παιδί σου, ἀδερφοῦλα σου, ἐγώ!..

Ἦσουνα τρομερὰ ὄραία ἔτσι, κ' ἀκατανίκητη ἡ γοητεία τοῦ κορμοῦ σου. Μὰ ἐγώ, πὸν νοιώθω τὴ ψυχὴ μου τόσο ποτισμένη ἀπὸ τὴν ιδέα τοῦ ἀνεπανόρθωτου—τῆ ψυχῆ μου, πὸν πειὰ δὲν τὴν ἀφίνει νὰ ἠσυχάσῃ ἢ ἀνάμνηση τῶν περασμένων, καὶ τὸ σπηροῦνι τῆς ἀμφιβολίας—ἐγὼ πὸν θέλησα νὰ σὲ νομίζω πάντα ἰερή—ἀφρησα καὶ πάλι τὴν ἀρνηση, νὰ μᾶς τυλίξῃ μὲ τὴν παγωνιά της.

Μὰ ἡ ψυχὴ σου—τὶ βιολογτσέλλο πάθους!—μὰ τὸ κορμί σου—τὶ δοξεῖο πόθου!—ξυζολουνθώντας τῶν κινήσεων τὸ θαῦμα—καὶ τῶν λέξεων τὴ συμφωνία—ὀρθωθήκαν πάλι ἀνήλια, ἀπαιτώντας τὸ φόρο τῆς συνείδησης μου!

—Λοιπόν; (τὰ μαλλιά σου χάιδεψαν τὸ μέτωπο μου, καὶ τὰ χεῖλη σου πὸν καίγανε μ' ἔκαμαν ν' ἀνατριχιάσω) Λοιπόν;

—Ἄφησε με. Ἐγὼ σὲ ἰκετεύω τώρα! Ἄφησε με νὰ πιστέψω, πῶς ὅλα μέσα μου δὲ χάθησαν ἀκόμα...

—Ἡ βεβαιότητα τούτη πὸν ζήτης, εἶνα φτωχὴ καὶ ἄθλια, μπροστὰ στὴν ὥρα τῆς ἀπόλωσης; πὸν σοῦ προσφέρω...

—Φοβοῦμαι τίς τύψεις!..

—Δεῖλέ!

—Ἴσως!.. Μὰ θέλω νὰ κρατήσω ἀγνή τὴν ἀνάμνηση τῆς νύχτας τούτης, πὸν πέρασα κοντά σου δίχως ν' ἀγγίξω τὴν παρθενιά τῆς ὑπαρξης σου...

—Ποιὰ παρθενιά; Ἀφοῦ ἡ ψυχὴ μου δὲν εἶνα ἀγνή; Ἄν εἴξερες τίς νύχτες—τόσον καιρό—ὅταν ἔσερνες τὴν ὑπαρξὴ σου μα-

Ι Δ Α Σ
(ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ)

κονιά, ζητώντας ἀνώφελα τὴν εὐτυχία, ἂν εἴξερες, τὶ ὄνειρα ἁμαρτωλά, στὸ σῦθαμπο μέσα τοῦ δωματίου, ἢ ἄρρωστη μου φαντασία—τὶ πάθους ὄνειρα, ποῦ ἐκλωθε—καρτερώντας σε...Καὶ τώρα ποῦ ἦρθες, ἦρθε καὶ γιὰ μένα «τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου!»

—Ναί, ἦρθα. Μὰ γιὰ νὰ ξεράσω. Ἡ ἐποχή, ποῦ τὸ ἀσυνείδητο κυβερνοῦσε τὴ ζωὴ μου, πέρασε. Τώρα ἔχω ἀνάγκη, λήθης καὶ καλοσύνης.

—Τὴν ἄρνηση, τὴ νομίζεις καλοσύνη; Ἀγαπημένε!.. ὦ! Ἐσύ! Τὰ εἴχουσι μου χρόνια—κύταξε τα πῶς φουντώσαν καὶ ἀνθίσαν—μόνο στὰ δικὰ σου χέρια θέλουν ν' ἀπιθώσουν τὰ θεῖα τους δῶρα...

—Σιωπή! Αὐτήσου τὴ νύκτη σου!

—Ἡ νύκτη μου θὰ βρῆ τὸ δρόμο της...

—Θὰ μείνη ρημαγμένη!

—Γιατί;

—Γιατὶ ὄλο φεύγω κι' ὄλο πάω...

—Ποῦ θὰ πᾶς;

—Στὸ ἄγνωστο...

—Νομίζοντας πῶς κάνεις;

—Ἐνα καλό.

—Ὅστε οὔτε τούτη τὴ φορὰ;

—Ὅυτε...Φτάνει...Πολλὲς κακιὲς βαραίνουν τὴ συνείδησή μου...

Εἶναι καιρὸς ποῦ προσπαθῶ νὰ κόψω τοῦ περασμένου τοὺς δεσμούς... Ἐχὼ ἀνάγκη, νὰ περπατῶ ἐλεύθερος, ἐδῶ κι' ἐμπρός...

—Νομίζεις...Καὶ τὸ λὲς ἐπὶ αὐτό! Φτάνει νὰ δῆ κανεὶς τὰ μάτια σου, γιὰ νὰ πεισθῆ πῶς νοσταλγεῖς...

—...μὰ περίοδο γαλήνης...

—Ὅχι!

—Ἀλλά;

—...ἡδονικώτατες ἁμαρτίες!

Ἐλεγε ἀλήθεια...

Καὶ τὶ χιμῶδες ἀγάπης, ποῦ μίαντενε κανένας στὸ κορμί σου... Καὶ πόσο ὀδυνηρὸ ποῦ ἦταν, νὰ κρατᾶ κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του ψυχραίμο, προστά σου...Μὰ τώρα δὲ μιλοῦσαν πειά, οὔτε ἡ λογική—οὔτε τὸ καθῆκον—οὔτε θεωρίες ἐξαγνιστικές... Ἀντιμέτωπα στὸ πάθος καὶ τὴν εὐλιχρίνεια σου, ἔφωνόνταν τώρα ὁ ἐγωϊσμός μου! Κι' ὅταν τὸν ἐνοιώσες κι' ἐσύ, τότε μόνο εἶδες τῆς προσπάθειας τὸ μάταιο, κι' ἄφηκες τὴν καλοσύνη σου νὰ κλάψη...

Θυμᾶμαι τοὺς λυγμούς σου. Ὑπέροχη ἐσύ!..—Ἦταν ἤρεμοι, μακρόσυρτοι, σὰ νὰ μὴ θέλαν νὰ τελειώσουνε ποτέ...Καὶ ὅταν βγῆκα ἔξω, ἀφίνοντας σε, μόνη μετ' τὴ θλίψη σου, αἰσθάνθηκα—πρώτη φορὰ—πῶς ἐμισοῦσα θανάσιμα τὸν ἑαυτὸ μου...

ΜΙΚΡΕΣ ΠΡΟΖΕΣ

ΜΑΥΡΙΑΝΟΣ

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ

I

“Ο νέος ὁ ὑπερήφανος εἶπε ἓνα βράδυ μεθυσμένος:

—Δὲν εἶναι στὸν κόσμο τίμια γυναῖκα καμμιά! Τὸ ἀκριβὸ λουλουδι τῆς τιμῆς δὲν τὸ κρατάει καμμιά ἀμάδιστο. “Ολες εἶνε γιὰ τὸ κέφι μας. “Ἐνα γλυκόλογο, ἓνα χᾶδι, καὶ παραδίνονται σ’ ὅποιον καὶ νᾶναι.

Ξέχασα πόσες φίλησα, μὰ θυμοῦμαι πὼς δὲ μοῦ ἀντιστάθηκε ποτὲ οὔτε μιὰ. Ἀσκητῆς θὰ πάω, ἀπὸ τὴν ἀπελπισία τῆς εὐκόλης κατάκτησης.

Φέρτε μου μιὰ τίμια γυναῖκα, τὴν ξαγοράζω μὲ τὸ αἷμα μου. Σ’ ὅποιον μοῦ φέρει μιὰ τίμια γυναῖκα θὰ δώσω τὸ σπαθί μου!..

“Ο νέος ἦταν μεθυσμένος καὶ μιλοῦσε ἀστοχάστα. “Ὅμως ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀκρὴ τοῦ τραπεζιοῦ, ἓνας ἀπὸ τοὺς γλεντιστάδες χλώμιασε καὶ σκοτείνιασε ἡ ὄψη του.

Καὶ σὰν τέλειωσε τὸ φαγωτότι καὶ διασκορπιστῆκαν οἱ χαροκόποι, σηκώθηκε σκυθρωπὸς καὶ εἶπε ἦσυχά τοῦ νέου τοῦ μεθυσμένου.

—Εἶπες λόγια ἄπρεπα.

—Εἶπα τὴν ἀλήθεια.

—“Ολες οἱ γυναῖκες δὲν εἶνε ἄτιμες καὶ εἶνε γυναῖκες ποὺ δὲ φίλησες, καὶ οὔτε θὰ φιλήσεις ποτές!

—Δὲν τίς ξέρω...

—Εἶναι, ἡ ἀδερφή μου!

—Τὴν ἀδερφή σου δὲν τὴ γνώρισα. Δὲν ξέρω ἂν εἶναι τίμια ἢ ἄτιμη.

—“Ἡ ἀδερφή μου εἶναι τίμια!

—Δὲν τὸ ξέρω.

—Καὶ δὲν τὸ πιστεύεις;

—Οὔτε τὸ πιστεύω, οὔτε ὄχι, εἶπα, δὲν ξέρω...

—Τότε νὰ τὸ μάθεις.

—Αὐτὸ κ’ ἐγὼ στοχάζομαι...

—Θὰ σὲ σκότωνα, σὰν τὸ πιὸ βρωμερὸ σκυλί ἂν δὲν ἤθελα νὰ σὲ δῶ ἄτιμασμένο ἀπὸ τὰ ἴδια σου τὰ λόγια...

Σ’ ἀφήνω...πήγαινε, πάσκησε νὰ κάμεις ὅ,τι μπορεῖς, τὸν πύργο μου τὸν ξέρεις.

—...Ἐσύ; ὁ ἀδερφός!

—Ἐγὼ ὁ ἀδερφός. “Ἄν βγεῖς γελασμένος σὲ ξαρματώνω καὶ σὲ φτύνω μπροστὰ στὸν κόσμο· ἂν βγῶ ἐγὼ γελασμένος, μοῦ πέρνεις τὴ ζωή. “Ὁρκίσου!...

“Ὁρκίζομαι...

II

—“Ἄχ, πόσο γλυκὸ εἶναι τὸ στόμα σου, καλέ μου πολυαγαπημένε...Εἶσαι ἐστὶ πιδ ἀκριβὸ ἔχω. Τὸ κρῖμα μου εἶναι συχωρεμένο γιατί εἶναι ὅλη μου ἡ ζωὴ καὶ ὅλη μου ἡ χαρά...

“Ἡρθεσ παλί...Πόσο σὲ καρτέρεψα...πόσο ἡ καρδιά μου ἔλυωνε στὴ θύμησή σου. “Ὀλη μου ἡ καρδιά λαχταροῦ στὴ θύμησή τῆς ἀγκαλιᾶς σου ἀκριβέ μου...Δὲν εἶμαι ἐγὼ τίποτα—τίποτα καλέ μου... Εἶμαι ἓνα ἄμαθο ταπεινὸ πλάσμα ποὺ ἡ ἀγάπη σου πλημμύρισε, μὲ ἓνα λαμπερὸ φῶς καὶ πετῶ ἑλαφριά σὰν τὸ μαδημένο λουλούδι ποὺ φεύγει στὸν ἄνεμο...καὶ εἶμαι τρελαμένη ἀπὸ τὰ φιλιὰ σου, κί ἀπ’ ὄλο ἐσένα εἶμαι τρελαμένη...Τὸ ἀγαπῶ τὸ κρῖμα μου τὸ γλυκὸ. Γιατί τίποτα ἄλλο γλυκότερο δὲ θὰ δώσει ὁ Θεός...“Ἄχ, πὼς εἶναι δυνατὰ τὰ χέρια σου...καὶ πόσο γλυκά! Νοιώθω ἐπάνω σου δὲ βαρένω τὸ βάρος ἐνὸς πουλιοῦ. Πὼς ἦρθες ξαφνικὰ δίχως νὰ σὲ περιμένο καὶ μὲ γιόμισες μὲ χαρά! Δὲν εἶξερα πὼς εἶναι τόσο γλυκεῖα ἡ ἀγάπη...Ποτέ μου δὲν τὴν στοχάστηκα ἔτσι τὴν ἀγάπη... Τώρα καὶ νὰ πεθάνω, κί ὅ,τι καὶ ἂν πάθω θάμαι εὐτυχισμένη, τρελαμένη ἀπὸ τὴν ἴδια χαρά...

Καλέ μου ἐσύ, γλυκέ μου, πολυαγαπημένε. Τὰ μαλλιά μου, τὰ στήθια μου, τὰ χέρια μου ὅλο μου τὸ κορμί τὸ γνώρισες. Κλειῶ τὰ μάτια μου, καὶ παντοῦ ἀπάνω μου νοιώθω τὰ χεῖλή σου τὰ ζεστά... “Ὅποιος μὲ κυτᾶξει, στὰ μάτια μου θὰ δεῖ ἐσένα, ὄλο ἐσένα. Τὸ ἀκριβὸ μου μυστικὸ τὸ μαρτυρεῖ ὄλο μου τὸ κορμί...Πὼς τρέμω, πὼς λυγáει ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὴν ἀγάπη...“Ἀπὸ ποῦ ἦρθες γλυκέ μου ἄντρα! Δὲ σὲ καρτερούσα...Καὶ ἦμουν ἀνήξερη καὶ δειλιούσα, καὶ τρόμαζα μὰ σ’ ἀγαπούσα...

III

—Καὶ τώρα!...Λέγε...“Ολες οἱ γυναῖκες εἶναι ἄτιμες!...“Ολες! Δὲν ξεχωρίζεις ἐστὶ νέε καμμιά;..Οὔτε μιὰ!..

Οἱ νέοι παράτησαν τὰ ποτήρια. Χλωμοὶ ὄλοι σταμάτησαν νὰ δοῦνε τὴ φριχτὴν ἱστορία...

—Λέγε! “Ολες εἶναι ἄτιμες; Δὲν ξεχωρίζεις καμμιά!..

—Ναί, μιὰ ξεχωρίζω...Τὴν ἀδερφή σου...Πάρε μου τὸ σπαθί καὶ φτύσε με!

—Εἶσαι ἄτιμος, καὶ σὲ φτύνω!...

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΟΥ ΣΤΙΧΟΥ ΤΟΥ SAMAIN :

«Mon âme est une infante en robe de parade.»

—Μοῦ εἶπατε! «Τὶ κρῖμα ποὺ στὴν πολυτέλεια τῆς ψυχῆς σου δὲ μπορῶ τίποτα ἄλλο πολυτιμότερο νὰ προσφέρω ἀπὸ τὴν πολυ-

τέλεια τοῦ πλούτου.» Ἔτσι μοῦ εἶπατε, κ' ἐγὼ πὸν πολὺ γνωρίζω τὶ ἀξίζουν καὶ οἱ δύο αὐτὲς πολυτέλειες, σὰς λέω πὸς τίποτα καλύτερο δὲ θὰ εἶχατε νὰ μοῦ δώσετε. Κύριε μου, ἂν ἡ ψυχὴ μας διατάσσεται πριγκιπικὰ καὶ τὸ σῶμα μας κοιμᾶται εἰς ἓνα ὑγρὸ κατώγι, αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιά ἀξία. Γιατί, ἂν εἴσατε καὶ σεῖς καθὼς ἐγὼ ἓνα ἀλήτης, ὅμως εἶχατε σὰν καὶ μένα ἓναν κόσμον μέσα σας ὅλο καμωμένο ἀπὸ ἑλεφαντίνους πύργους, ἐγὼ θὰ σὰς κυτοῦσα μὲ περιγέλοιο καὶ ἀκόμα θὰ σὰς περιφρονοῦσα. Μάθετε, πὸς τὰ ὠραία πράγματα, ποτὲ δὲν εἶναι ὠραία σὰν δὲν εἶναι βαλμένα ἐκεῖ πὸν τοὺς ἀξίζει. Ἀπαράλλαχτα καὶ μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας.

Πλεῖστες φροῆς περιφέροντας ἐγὼ, στοὺς δρόμους τὴν ἀθλιότητα μου, τὴν ἀντελήφθηκα βαθειὰ αὐτὴ τὴ δυσαρμονία τῆς ὑπαρξης μου. Γυροῦσα τότε στὴν τρύπα μου, ξάπλωνα στὸ στρώμα μου καὶ συλλογιζόμουν.

Σεῖς τώρα νομίζετε, ἐπειδὴ ἓνα βράδυ σὰς μίλησα κάπως διαφορετικότερα ἀπ' ὅτι πολὺ δίκαια ἐπέριμένετε, πὸς θὰ φαινόμενον δύστροπη στὰ δῶρα σας καὶ πὸς θὰ περιφρονοῦσα καὶ σὰς πὸν ἐπιστέψετε πὸς ἐπειδὴ μὲ βρήκατε ξεπαγιασμένη καὶ νὰ πεινῶ ἤμουν κιόλας πρόθυμη νὰ ξεπέσω ἔτσι εὐκόλα χάνοντας τὴν ἀκατάδεκτη μου καὶ στυγνὴ ὑπερηφάνεια. Καὶ ἀλήθεια σύμφωνα μὲ τὴ ψυχὴ μου ἐκείνης τῆς νύχτας δὲν ἔπρεπε τίποτε νὰ δεχθῶ. Ἀλήθεια ἔπρεπε νὰ σὰς ἀποκριθῶ: Κύριε μου, τὰ τραγούδια πὸν μοῦ τραγουδαίει τὸ ἀηδόνι πὸν ἔχω στὸ νοῦ μου, δὲν πληρώνονται μὲ λίγο χρυσάφι. Ἀλήθεια ἔτσι ἔπρεπε νὰ σὰς ἀποκριθῶ. Ὅμως φίλε μου συχωρέστέ με, δὲ μπορῶ πιά νὰ σκέπτομαι ἔτσι. Τὸ χεῖμῶνα κάνει πολὺ κρῦο καὶ δὲν εἶναι εἶκοιο νὰ τουρτουρίζει κανεὶς αἰωνίως. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ οἱ μιξέριες καὶ ἡ ἀθλιότητα, μάθετε, μολύνουν τὸ κορμί, ὅσο καὶ τ' ἀγκαλιάσματα τῶν δρόμων, καὶ δὲν ὑπάρχει φριχτότερη καὶ ἀσημότερη ἀτιμία ἀπὸ τὴν ἀτιμία τῆς δικῆς μου πείνας.

ΑΘΗΝΑ

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ

Ἡ Κεραμαρηδίτσα στὸ ροδάκι τῆς μπροστά, ἔκλωθε νῆμα, κ' ὁ Κεραμαρηδίτσας ὀρθὸς, ἔκλωθε στὴν ἀδραχτιά του τρίχα γιὰ τριχόσκινο· καί, γιὰ πολλὴν ὥρα στὸ κεφάλι καὶ τῶν δυσονόνε κλώθονταν ἡ ἴδια σκέψη:

—Ποῦ ἀκούστηκε νάσαι στὸ χωριὸ λείψανο καὶ γάμος τὴν ἴδια μέρα.

Σ' ἓνα τόσο δὲ χωριουδάκι πὸς μπορεῖ νάσαι Χάρος καὶ Χαρὰ δίχως νὰ τρακάρουν;

Τὸ πορδοφυλαχτάρι τῆς Κεραμαρηδίτσας καὶ τοῦ Κεραμαρηδίτσα,—ἓνα μονόσπιτο μακρυνάρι, μὲ ἀλλή μπροστὰ καὶ κοπιὰ πίσω, μὲ χόρτα καὶ παράθυρο στὴν ἀλλή, μὲ πόρτα καὶ παράθυρο στὴν κοπιὰ,—ἦτανε τ' ἀλῶνι πὸν ὁ Χάρος ἀφ' τῆς μιά, κ' ὁ Ὑμέναιος ἀφ' τὴν ἄλλη, χυμοῦσαν καὶ συνκρουόντουσαν ξεφρενιασμένα.

Γάμος στ' ἀρχοντονοικοκύρη τοῦ Παπαδόπουλου. Λείψανο στ' ἀρχοντονοικοκύρη τοῦ Πόντικα. Καὶ στὸ φτωχικὸ τῆς Κεραμαρηδίτσας... ἓνα κοντσέροτο ἀπὸ ξένα γέλοια, ξένα κλάματα καί... τὸ ροδάκι πὸν ὅλο γύριζε βουίζοντας θλιβερὰ μονότονο ἀκομπανιμέντο, καὶ ὁ ἀδραχτᾶς τοῦ Κεραμαρηδίτσα πὸν γύριζε βουβός, καί... ὁ ἀδραχτᾶς ἡ σκέψη πὸν ἔκλωθε ξένες ἔγνοιες στὰ κεφάλια τῶν δυὸ γέρον.

—Θεομπέτη! Θεομπέτη Παπαδόπουλε· σήμερον βοήκηες νὰ παντρέψηες; Ἀφορεσμένοι, χαρὰ στὸ μῖσος καὶ τὴν ἀμίχη σας!

—Πέθαναν ἀσυχώρετοι οἱ ἀφορεσμένοι οἱ γονιοὶ τους καὶ τοὺς ἀφισαν κλερονομιά τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐχθρότη τους!

✱

Θὰ πίστευε κανεὶς πὸς ἦταν αἷμα ἀναμεσὸν τῶ δυὸ φαμελιῶν, κ' ὁσὸσο δὲν ἦταν παρὰ μιὰ γουλιὰ πιζρόνερο!.. Ἱστορία γνωστὴ στὸ χωριὸ, γνωστὴ καὶ στὰ δικαστήρια τῆς χώρας.

Εἶχε ἀνοίξει μιὰ φλέβα νερὸ στὸ χερσοτόπι τοῦ γέρο Πόντικα, κ' ὅτι τὸκανε μπροστάνι, ὁ Παπᾶ Κωσταντῆς ἔσκαψε ψηλότερα σὲ δική του γῆ καὶ τοῦκοψε τὴ ροή. Οἱ ἀνθοὶ τῶν κολοκυθιῶν τοῦ γέρο Πόντικα πέσανε χωρὶς νὰ δέσουν. Τὸ μπροστάνι ξεράθηκε, κ' ἀναστήθη ἄλλο στὴ γῆ τοῦ Παπᾶ Κωσταντῆ. Πέσανε στὰ δικαστήρια. Τάισε ὁ ἓνας, τάισε κ' ὁ ἄλλος. Μέσα ὁ ἓνας, μέσα κ' ὁ ἄλλος, ἡ δίκη τραβοῦσε σὲ μᾶκρος καὶ ποὶ βγει μιὰ δίκαιη-ἄδικη ἀπόφαση, ἔδωσε ὁ θεὸς κ' ἐστέρωσε ἡ φλέβα. Ξεράδια τοῦ Πόντικα, ξεράδια καὶ τοῦ Παπᾶ. Μιὰ γουῖβα ἡ ξερόστερα τοῦ ἐνοῦ τῆ γῆ, μιὰ γουῖβα καὶ στ' ἄλλονοῦ, πὸν χάσκουν ὡς τὴν ὥρα σὰν τάφοι ἀνοιχτοί, σὰ στόματα πεινασμένα.

✱

Ὁ Κεραμαρηδίτσας, ὀρθὸς κοντὰ στὸ ἓνα παράθυρο ἔβλεπε τὸν κόσμον ποῦτραγε στὸ γάμο τοῦ Γιάννου, κ' ἡ Κεραμαρηδίτσα

καθιστή πλάϊ στ' άλλο έβλεπε κείνους που τρέχανε στη θανά της Γιαννούλας.

—Και στα δικά σας άνύπανδροι, εφώναζεν ο γέρος.

—Ζωή σ' ελόγου σας, εφώναζεν η γρηά!

Κάποιοι σταματούσαν να κουρκουσουρέψουν.

—Μέρα που διάλεξε ο Παπαδόπουλος να παντρεύει το γιού του!

—Δέ μπορούσε, καλέ, να κάμει κι' άλλοιώς, γιατί μπαίνουμε σε δίσεχτη χρονιά.

—Καλέ σώπα, κι' έχουμε και την Κεριακή, κι' αν δέν ήταν για τ' άχτι δέ θάστηναν γάμο καθημερινή μέρα.

—Όχι, καλέ, είναι γιατί είναι μόδα στη χώρα να παντρεύουν μεσοβδόμαδα, κι' οί Παπαδόπουλοι ξέρετε άκλουθάνε πάντα τις χωραίτικες μόδες.

Κι' ύστερα τραβοῦσαν για στο λείψανο για στο γάμο.

Μιά στιγμή, ύστερα από μιá μακρινά σιωπή, ο γέρος έμουρμούρισε μέσ' άφ' τὰ δόντια του:

—Άρχισε να τρώει κι' ανθρώπους το μίσος τους!

Και σε λίγο:

—Οί άφορεσμένοι οί άλλοτοι γονιοί τους, κληρονομιά τους άφήσανε την εχθροτά τους, και η βρουκόλακοι την παραστέκουν, η από την πίσσα τους την κυβερνάν και την διαφεντεύουν...γιατί κι' ο Σατανάς άκόμη δέ θάβαζε τ' άγγόνια τους ν' άγαπηθούν!.. Δόλια Γιαννούλα... Η ξερόστερνα του Παπα Κωσταντή έχαψε τη ζωή της δόλιας!

—Σώπα, γέρο, και κολάζεσαι, τον αντίκοψε η γρηά. Σώπασε. λέω, και δέ ξέρουμε αν είν' αλήθεια.

—Τί λέω;...αυτό που ξέρει ο κόσμος όλος.

—Μά ποιό τὸ λένε, γέρο;

—...Όλος ο κόσμος.

Η γρηά βυθίστηκε σε μιá σγλοή. Τὸ ίδιο κι' ο γέρος. Τὸ ροδάνι έγύριζε, μά όλοένα και ποιό άργά ως που σταμάτησε όλό-τελα. Τὸ ίδιο κι' ο άδραχτάς. Έκλωθε μικρές όργιές, που τις τύ-λυγε άργά-άργά, ως που σταμάτησε κι' αυτός, κι' οί γέροι φαντά-ξανε σαν πετρομένοι δουλευτάδες.

Της γρηάς είχε σταματήσει η μηχανή του κρανίου της και όπως ο ώροδίκητης του χαλασμένου ρολογιού, δείχνει επίμονα την ίδιαν ώρα, η σκέψη της έπρόβαλε στη συνείδησή της, επίμονα και σταθερά μιάν ερώτηση:

—Τάχα νάνα αλήθεια πώς ο Γιάννος κι' η Γιαννούλα ήτανε κρυφαγαπημένοι;

Ο γέρος, εδοκίμαζε κι' αυτός μ' άθρητικούς συλλογισμούς να τὸ ξεδιαλίνει. Ήταν βέβαιος γι' αυτό όταν τὸ εἶπε. «Έλεγε εκείνο που ξέρει όλος ο κόσμος»· μά η γρηά του σάλαξε την άμφιβολία.

—Αλήθεια...ποιοί τὸ λένε;.. Όλος ο κόσμος!.. μά ποιοί και ποιοί;...!

✱

Οί Μαρηδίτσες είναι ένα περιβόητο ζευγάρι.

Η Κεραμαρηδίτσα—κοκόνα Μαρηδίτσα πριν—όταν παντρεύτηκε τὸν κύρ Φιλίππη, αντίς να γίνει κυρά Φιλίππίδυνα, έγινε κυρά Μαρηδίτσα, Κεραμαρηδίτσα, κι' ο κύρ Φιλίππης έγινε Κεραμαρηδίτσας.

Ο κύρ Φιλίππης ήτανε ο μαλακότερος άνθρωπος στο χωριό. Ή κοκόνα Μαρηδίτσα...Ω!

Κι' όχι πώς μπόρεσε κανείς να την εἰπεί κακιά, στρίγγλα, διεστραμένη, της όργης του Θεού γυναίκα, η άλλο τι! Ούτε καν άνάποδη μπόρεσε να την εἰπεί κανείς με τη συνείδησή του.

Όλοι στο χωριό την βλέτανε, καθώς βλέπουν οί σταφιδάδες που έχουν σταφίδα άπλωμένη, ένα σύννεφο βροχερό.

Κι' ούτε πούφερνε ποτέ καταστροφή, άνακάτωμα. Ούτε που μπόρεσε να πεί κανείς πώς έγλωσσότρωγε τὸν κόσμο.

Ήτανε η άναγελάστρα του χωριού.

—Δέ χωνεύω τὰ παράξενα, έκανε. Ξου, ξου, ξου τσουπρες, ξου, ξου, ξου, ξου νοικοκυράδες, μαζεύτε τ' άπλητά σας, μωρή, γιατί αν τὰ δώ! αν τ' άδραξώ! θαν τὰ κάνω μπαϊράκια.

Τὸ μυστικό σου αν της έλεγε; τάφος του γινόντανε και τό-κρυβε. Μά αν τὸ μάθηνε, έτσι, κατά τύχη! βούκινο γινόντανε και τὸ διαλαλούσε στους τέσσερις άνέμους!

—Δέν μου τὸ εμπιστεύηης, κόρη μου, έλεγε, δέ μου τὸ εμπιστεύηης. Τὸ βρήκα κατάστρατα και τὸ κάνω οτι θέλω.

Κι' είχε μιá μωροδιά! όπως έλεγε, ένα μάτι!! που δέ μπορούσε τίποτα να της ξεφύγει.

—Μά τι σου εἶμαι γι' αυτό! Έ;

Κι' αν κανείς έκανε να μη πιστέψει για κάποιαν ύποψία της, έλεγε μ' ένα πονηρότατο χαμόγελο!

—Ένοια σου, έννοια σου κι' αν είναι ρόδο θε ν' άνοίξει, κι' αν είναι ρόιδο θε να σκάσει.

Και τὸ χαμόγελο αυτό τὸ πονηρότατο έστεκε φωλιασμένο στο δεξί της άκρόχειλο, για να λυθεί σε ήρερό γέλιο όταν γρήγορα-άργά ξεκαθάριζε η ύποψία της.

—Χί, χί, χί, χί, εἶδετέ τα;!

Ο γέρος την είχε σε μεγάλην ύπόληψη.

—Ξέρει τι λέει η γρηά...

Κι' επαναλάβαινε την παροιμία της!

—«Αν είναι ρόδο θε ν' άνοίξει, κι' αν είναι ρόιδο, θε να σκάσει.»

✱

Τὰ σόλλοικά του γέρου άναδευόντουσαν:

—Η γρηά τὸ προτοξίτε...δέν ξέρω αν τόξε πεί προτιτέρα κι' άλλος, μά εγὼ τὸ προτάκουσα άπ' άφτήν...Ύστερα τ' άκουσα μιá νύχτα, να τὸ λέει κι' ο μπαρμπέρης...μά εγὼ τὸ εἶχα πεί τὸ πρωτὶ στη γυναίκα του...σίμιατε; αυτό τὸ δρόμο άκολούθησε η κουβέντα;

Κι' ἔκαμε μέσ' ἀφ' τὰ δόντια του :

—Γρηά...! γρηά ἐσὺ τῶβγαλες!...

Κι' ἡ γρηά...συνεχίζοντας δυνατὰ τὴν ἐνδόμυχη σκέψη της, ποῦ ὅτι ἔπερνε νὰ σαλέψει σὰ μνίγα ποῦ κάνει νὰ δοκιμάσει νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ μιὰ πυγμὴ ἀράχνη!

—Εἶδα τὸ Γιάννο νὰ συχοπερνᾷ τὴν ὥρα ποῦ ἡ Γιαννοῦλα ἐφρόντιζε τὶς γλάστρες της... Τί τὸν ἔκαμνε νὰ συχοπερνᾷ;

Κι' ἐκεῖνη... τὴν εἶδα μιὰ στιγμὴ ποῦ περνοῦσε πολὺ σιμά της, νὰ χουφτιάξει ἓνα κλωνὶ βασιλικό, καὶ νὰ τόνε τριβεῖ, νὰ τόνε τριβεῖ...Γιατί ἔκαμε τὸν ἀέρα ν' ἀναστένει ἀπὸ τὸ βασιλικό;

—Σώπα γρηά!

—Ἄμ...μιὰ φορὰ ποῦ ὁ Γιάννος ἔλειψε γιὰ κάμποσες μέρες ἀπὸ τὸ χωριό, ἔπαψε νὰ συχοποτιῖζει τὶς γαρουφαλιές της! Τῆς εἶπα: Εἶναι μέρες νὰ ὀξείεις, κόρη μου, νερὸ στίς γαρουφαλιές σου, κι' ἀρχισαν νὰ μαραζόνουν...κι' ἐκεῖνη μ' ἀπεκρίθη!..Ἀλήθεια, θεία Μαροηδίτσα...ἀρχισαν νὰ μαραζόνουν.

—Σιώπα γρηά.

—Ἄμ'...ὁ Γιάννος...ἔνα βράδυ μοῦ λέει:

—Θὰ λάβω τὴν ἀνάγκη σου, θεία Μαροηδίτσα.

—Τοῦ Χρηστοῦ καὶ τῆς Παναγίας γιὲ μου...Πές μου.

—Ἀκόμη ὀχτῶ-δέκα μέρες καὶ θὰ σὲ βάλω σὲ κόπο θεία...

—Πρόθυμη σ' ὅτι περνᾷ ἀφ' τὸ χέρι μου γιὲ μου...Καὶ κάτω ἀπάνω τὸ φεγγάρι καὶ τὸ εἶδα νά'ναι στὴ γάση του...Γιατί δὲ μοῦπε, παρὰ μόνον ἔκαρτεροῦσε νὰ μοῦ τὸ πεί στὴ γέμιση τοῦ φεγγαριοῦ!

Κι' ὅταν περνοῦσαν μέρες καὶ δὲ μοῦ μίλησε, τοῦτα:

—Ἐ; Γιάννο! δὲ μοῦ λές; ἔχουμε τώρα γέμιση φεγγαριοῦ καὶ θὰ πιάσει ἡ προξενιά. Ἀναστένανε τὸ παιδί καὶ δὲ μ' ἀποκρίθη. Ὑστερα πάλι τὸν εἶδα νὰ κρατᾷ ἓνο μωσκομίηλο κι' ἀγνάνια της ὀρθὸς νὰ τὸ πλουμίζει!

—Σώπα γρηά!

—Ἐ!..κ' ἐκρεβατώθη ἡ Γιαννοῦλα τὴν ἴδια μέρα ποῦ ὁ Γιάννος ἄλλαξε δαχτυλίδι μὲ τὴ Στανροῦλα!

Ἐνα γέλιο μπήκε ἀφ' τῆ μιὰ πόρτα. Ὁ γέρος μουρμούρισε:

—Ὁ λογισμὸς της θὰ τῶχει πλάσει.

—Τί;

—Ὁ λογισμὸς σου, λέω, θὰ τῶχει πλάσει.

—«Ἄν εἶνε ρόδο θὲ ν' ἀνοίξει, κι' ἂν εἶνε ρόδο θὲ νὰ σκιάσει.»

Ἐνα κλάμα μπήκε ἀπὸ τὴν ἄλλη πόρτα.

Ὁ γέρος κούνησε τὸ κεφάλι καὶ στέναξε:

—«Ἄν εἶναι ρόδο θὲ ν' ἀνοίξει...»

Τὸ ροδιάνι κι' ὁ ἀδραχτᾶς ἀρχισαν νὰ γυρίζουν.

Ἡ γρηά εἶπε ἄξαφνα!

—Γέρο...θὰ πάω στὸ λείψανο!..

Ὁ Γέρος τὴν ἀνάβλεψε.

—Ἐσὺ νὰ πᾶς στὸ γάμο...μ' ἔνοιωσες;

Ἐχαμηλοσκομφώθη ἡ γρηά μ' ἓνα μαῦρο κεφαλοπάνι, κι' ἔρηξε ἀπὸ πάνω ἓνα μαῦρο τσεμπέρι. Ὁ γέρος ἀνοίξε τὴν παλιοκα-

σέλα κι' ἐντῆθη τὰ τσόχινά του, κι' ἐτράβηξαν, ὁ γέρος στὴ χαρά, κι' ἡ γρηά στὴ λύπη.

~

Ἡ Κεραμαροηδίτσα οὔτε σὲ γάμο πήγαινε ποτὲ οὔτε σὲ ξόδι. Προξενιὲς ἔκανε, γάμους τέλειωνε, μὰ στὴ χαρὰ δὲ πήγαινε ποτέ.

—Ὅχι κόρη μου, ἔλεγε, ἐγὼ τὸν ἐφτιαξα, ἐσεῖς χαρεῖτε τον.

Σὰν μπήκε στὴ σάλα,—ἦταν στὴ μέση, πάνω σὲ μιὰ τραπεζόταβλα ἢ νεκρὴ ντυμένη νυφιάτικη στολή.—Τὰ πορτοπαράθυρα ἀνοιχτά. Καὶ στίς τέσσαρις γωνιές τῆς τραπεζόταβλας κι' ἀπὸ μιὰ λαμπάδα.

Καθένας ποῦμπαινε, φιλοῦσε τὸ σταυρὸ ποῦτανε στὰ στήθη τῆς νεκρῆς, ἔπερνε θέση γύρω, σιωπηλός, κι' ἀργοκουνοῦσε τὸ κεφάλι. Οἱ γονιοὶ χύναν δάκρυα βουβὰ κι' ἔκάνανε γκριμάτσες συκρατημένου πόνου.

Ὁ θάνατος μέσ' τὸ σπῆτι τους κι' ἀκόμη κρατᾷ τὴ περηφάνεια! Οὔτε ἀπαντᾷνε κἂν στοὺς ξένους ποῦρθαν νὰ συγχαλοῦν. Καὶ πῶς δὲ βάλανε τὴ δουλίτσα στὴ ξόπορτα νὰ λέει: δὲ δεχόμαστε!

Τοῦ πλούσιου, ὅπως τὰ σκουτιὰ εἶναι διαφορετικά, ἔτσι καὶ ἡ ἐξωτερίκεψη τοῦ πόνου του διαφέρει, ἔτσι καὶ τῆς χαρᾶς του.

Σὰν ὁ Κεραμαροηδίτσας πήγε στὴ χαρὰ—βρήκε τῆς πόρτας τὸ ἓνα φύλλο κλειστό, κι' ἄκουσε ἀπὸ πάνω τὸ δουλικὸ νὰ φωνάζει στὰ παιδιά ποῦ εἶχαν μαζευτεῖ ἐκεῖ, νὰ φύγουν, γιατί θὰ τὰ καταβροῦξει! Στὴ γωνιά καθόντανε ὁ πατέρας μὲ πεντέξη ξενοπολίτες κι' μιλοῦσαν γιὰ πολιτικά, κι' ἡ πεθερὰ μουρμούριζε πῶς ἦρθαν κι' ἀκάλεστοι στὸ γάμο!

Ἡ νύφη κλειστὴ μὲ τὴ χωραίτισσα ράφτρα, ἐτέλειωνε τὸ στολισμὸ της.

Στὸ λείψανο,..... ὄλοι στέκανε βουβοί. Κάποτε ἓνας ἔλεγε στεναχτά: «Βιάσανα πῶχ' ὁ κόσμος!» κι' ἄλλος ἀρχιζε νὰ λέει γιὰ τὴ ματαιότητα τοῦ προσκαρινοῦ βίου: «Γεννιόμαστε!..πεθαίνουμε!..»

Μιὰ στιγμὴ ἡ γρηά εἶπε στεναχτά:

—Ἐδῶ ποῦταν γιὰ νὰ στρωθεῖ τραπέζι γάμου, στήθηκε νεκρόταυλα...

—Ζάβαλε!

—Ποιὸς τ' ὄλιπιζε! εἶπε μιὰ γυναῖκα, ἔπεσε στὸ στρώμα καί... ἄχ!...δὲ ξανασηρώθη.

Κι' ἡ Κεραμαροηδίτσα μίλησε:

—Τὸ λοιπὸν, κανεῖς, κανεῖς δὲ ξέρει...

—Καὶ τί νὰ ξέρει κανεῖς;

—Ἐκεῖνο ποῦ εἶναι.

—Τόσα χρόνια τῆς χάρισε ὁ Θεός.

—Κανεῖς δὲ ξέρει τὸ λοιπὸν...Ἡ Γιαννοῦλα κρεβατώθηκε τὴ μέρα π' ὁ Γιάννος ἄλλαξε δαχτυλίδι μὲ τὴ Στανροῦλα!..

—Σώπα Κεραμαροηδίτσα...Χριστὸς καὶ Παναγιά μου. Γιατί;... τὸν ὀχτῶ τῆς φραμῆλιας της νὰ ζηλέψει;!

Ἡ γρηά ἔκλεισε τὰ σταφιδιασμένα της χεῖλη κι' ἐβυθίστη στὴ συλλοή:

—Ἐτσι...γιατί οἱ Παπαδόπουλοι κι' οἱ Ποντακαῖοι ἔχουν ἀνα-

μεσό τους ἔχθρα, δὲ μπορούσε νάταν κι' ἀγάπη...;

Στὸ γάμο,.....
ὁ γέρος στεκότανε κάμποσην ὥρα στὴ μπάντα.—Σὰν παραπονεμένος ἔξω ἀπὸ τὴ χαρά.—Κι' ἔτσι, σὰν τὸ σκυλὶ ποῦ μπήκε σὲ ξένην αὐλή, ἀργοκουνάει τὴν οὐρά του, κυτώντας πότε τὸν ἕνα, πότε τὸν ἄλλο, κι' ἔχοντας σηκωμένο τὸ μπροστινὸ του πόδι ἀπαντέχει ν' ἀκούσει μιὰν ἀπαλὴ φωνή, ἢ νᾶβρει μιὰν ἄλλη περίσταση, μιὰ γάτα νὰ περάσει καὶ νὰ τῆς γαυγίσει, μιὰ κότα, νὰ πάει νὰ τοιμπήσει κάποιο φυτό, καὶ νὰ τὴ διώξει,—γιὰ νὰ ξεθαρέψει καὶ νὰ κινηθεῖ σὰν σκυλὶ τοῦ σπιτιοῦ, ἔτσι, λέω, κι' ὁ γέρος στεκότανε συμμαζεμένος. Μιὰ στιγμὴ χρειάστη νὰ μετακομιστεῖ ἕνα βαρὺ ἐπιπλο γιὰ νὰ γίνεῖ ἀπλοχωριά, κι' ὁ γέρος ἐπλησίασε νὰ βοηθήσει. Ἐμίλησε, τοῦ μίλησαν, κι' ἐξανοίχτη σὰν τοὺς ἄλλους τοὺς καλεσμένους κι' αὐτὸς. Καλύτερα...σὰ σπιτικός.

Ὅταν βγήκε ἡ νύφη,—νόστιμη καὶ σεραπετοῦλα—ἀπὸ τὴν κάμαρα στολισμένη σὰ χωραίτισσα νυφοῦλα, ἄκουσε ὁ Κεραμαρηνδίστας κάτι κορίτσια ποῦ καταχνώναναι παράμερα, γιατί τάχα τὰ κάνουν ὅλα χωραίτικα, ὅλα ἀνάποδα!

—Κι' ἀντίς νὰ γίνεῖ ὁ γάμος στὸ σπίτι τῆς νύφης κατὰ πῶς εἶναι ἡ σειρὰ γίνεται στοῦ γαμπροῦ...ὡς εἶναι δά!

Σεθάρεψε ὁ Κεραμαρηνδίστας καὶ μίλησε:

—Ἡ Στανροῦλα, βρὲ κοπέλλες, θὰ κοπίασε πολὺ γιὰ νὰ κερδίσει τὸ Γιάννο...

—Ἀκριβὸς καὶ περιζήτητος γαμπρὸς εἶτανε ὁ Γιάννος.

—Κι' ἀκόμη, ἐξακολούθησε ὁ γέρος, λένε πῶς ἀγαποῦσε τὴν κόρη τοῦ Πόντικα...τὴ Γιαννοῦλα ποῦ συχωρέθηκε σήμερα.

—Καλὲ σόπλα! Χριστὸς καὶ Παναγία...ἀπὸ τοῦ ὀχτροῦ τῆς φαρμίλιας του ν' ἀγαπήσει ὁ Γιάννος!

Ἐλοῦφαζε ὁ γέρος κι' ἀναρωτιόνταν:

—Τάχα...ἀνάμεσα στὴν τόσην ἔχθρητα τῶ δυὸ φαρμελιῶν μπορούσε νὰ χωρέσει ἀγάπη;

Στὸ λείψανο.....

ἡ γρηά, πότε μὲ συλλογισμοὺς καὶ πότε ρίχνοντας παντοῦ ἐρευνητικὰ ἀναβλέμματα προσπαθοῦσε νὰ ξεδιαλίνει τὴν ὑπόψία της.

Ἄν εἶταν ἐκεῖ μέσα μιὰ ἀγάπη ποῦ νᾶφερε θάνατο, μπορούσε τάχα νὰ μὴ ἀφίσει σημάδι;

Ἄν ἡ ἀγάπη ἔφερε τὸ θάνατο, δὲ θᾶφεγγε—μιὰ τέτοι' ἀγάπη!—γύρω στὴ νεκρόταυλα οὔτε ὅσο φωτᾶει ἕνα πεντάλεφτο κερί;

Τίποτα! Τίποτα!!

Οἱ πλούσιοι ποῦ κρεμοῦν μπερτέδες στὰ παράθυρά τους γιὰ νὰ κρύβουν τὰ καμόματά τους, ἔτσι φασκιώνουν καὶ τὴ θλίψη τους.

Τίποτε ἄλλο πάρεξ βουβὰ δάκρυα, στεναγμοὺς καὶ τοῦ λιβαριοῦ ἢ μυρωδιά—τοῦ λιβανιοῦ!—Κάποτε καὶ ἀσυγκράτητοι λυγμοὶ τῆς μάνας καὶ τῆς θειάς, ποῦ ἀκολουθοῦσε ἕνα μακρὸν σύθρηνο ποῦ ἔπεφτε σιγά-σιγά καὶ καλμάριζε σὰν ἡ διαβατικὴ μπόρα.

Στὸ γάμο.....

εἶδε ὁ γέρος μιὰ στιγμὴ τὸ Γιάννο συλλοισμένο καὶ εἶπε μέσα του: «Εἶναι συλλοισμένος!» μ' ἀμέσως τὸν εἶδε νὰ σταματᾶει τὸ

βλέμμα του στὴ φωτιὰ τοῦ σιγάρου του, ποῦ δίχως ἄλλο, τοῦ ἔλεγε πολὺ-πολὺ ἀνοιχτόκαρδη κουβέντα γιατί τοῦ χαμογελοῦσαν τὰ μάτια.

Τοῦ κάκου ὁ γέρος ἔστεινε παντοῦ τ' αὐτὶ καὶ παρακολουθοῦσε καὶ τὴν παραμικρὴ κίνηση τοῦ Γιάννου.

Τίποτα! Τίποτα!!

Τὸ μέτωπο τοῦ παλληκαριοῦ, εἶταν σὰν ξάστερος οὐρανός, καὶ φαινότανε πῶς ἀνάπνεε τὴ πιὸ γαληνεμένη χαρά.

✱

Ὁ γέρος δὲ μπόρεσε νὰ πάρει τὸ μυστικὸ ἀπὸ τοὺς χαρούμενους.

Ἡ γρηά δὲ μπόρεσε νὰ τὸ πάρει ἀπὸ τοὺς λυπημένους. Ἄδημονοῦσε ποῦ δὲν ἔβλεπε νὰ ἔρχονται οἱ μοιρολόιστρες. «Ἄπ' αὐτὲς θὰ βγεῖ» σκεφτότανε, γιατί εἴξερε πῶς οἱ θλιβερὲς αὐτὲς τραγουδίστρες γιὰ νὰ κατορθώνουν νὰ παρατεντόνουν τίς ψυχὲς στὸν Πόνο ἐμάθαιναν κι' ἔλεγαν τὸ πῶς καὶ τὸ γιατί προήλθε ὁ θάνατος. Ἀρώτησε κι' ἔμαθε πῶς δὲν καλεστήκανε.

—Οὔτε ἡ Μανιάτσια πῶχει τὴ χάρη!

Κι' ἐξεφώνησε ἡ γρηά:

—Κύρι' ἐλέησο! ἀμοιρολόιτη θὰ θάψουνε εἴκοσι χρονῶ κοπέλλα;!

Ἡ περιέργεια—τὸ πείσμα της ἐφούντωσε. Καὶ ὅταν μπήκε ὁ καντηλανάφτης τῆς «Παναγίας» μὲ τ' ἅγια ἄμφια κι' εἶπε πῶς ὁ Παπᾶς ἔρχεται, δὲ βᾶσταξε. Ἐσηκώθη, κι' ἔκαμε νὰ ρωτήσῃ τὴ μάνα, τὴ θεία ἢ κανέν' ἄλλον ἀπὸ τοὺς Ποντικαίους, μὰ μόλις τοὺς ἀντίκρουσε κατάλαβε πῶς δὲ θὰ βγεῖ τίποτε ἀπ' αὐτούς.

—Καρδιὲς φασκιωμένες! μουρμούρισε, κι' ἐστράφη πρὸς τὴ νεκρή...ἐπλησίασε κι' ἔσκυψε πάνω ἀφ' τὸ κεφάλι τ' ὄχρό.

Τί ἤθελε ν' ἀκούσει ἀπὸ τὰ χεῖλη ποῦ κλειστήκανε γιὰ πάντα;

Τὸ μυστικὸ! Τὸ μυστικὸ!!

Μελετοῦσε τ' ὄνομα τῆς Γιαννοῦλας βλέποντάς τη μ' ἕνα χαμόγελο ἥρεμο σὰ γιὰ νὰ τὴν καλοπιάσει νὰ τὴν πλανέψῃ καὶ νὰ τῆς πάρει τὸ μυστικὸ.

—Γιαννοῦλα! Γιαννοῦλα! Γιαννοῦλα!;

Τίποτα. Τίποτα νέο!

Ἄξαφνα ἡ γρηά ἀνατινάχτηκε!

—Τί;

Ἐσκυψε ἀπάνω στὴ νεκρή.

—Τί;

Τρίζανε τὰ γλωρὰ λεῖμονόφυλλα ποῦ εἶτανε γεμισμένο τὸ προσκέφαλο τῆς πεθαμένης.

Δὲ μπόρεσε πιά νὰ βασταχτεῖ κι' ἄρχισε νὰ λείε γοερά:

—Τί σὲ μάνας λεῖμονιά μου; Γιατί ἄφισες τοὺς γονιούς σου φρεγάδα μου;...τί ἤθελες καὶ στ' ἀρνήθηκαν...;

Κι' ἐκύταξε, ἐπίμονα ἐρευνητικά, τὴ νεκρή.

Τίποτα!

Ἐκίταξε τοὺς γονιούς. Τίποτα! μοναχὰ μέσ' τὴν πλημμύρα τοῦ καῦμοῦ τοὺς ἐφάνη κάποιο ἀποδοκιμαστικὸ κατσούφιασμα.

Οἱ ξένες γυναῖκες ἄρχισαν νὰ θρηνοῦνε ὀλολύζοντας.
Ἐλύσε τὸ τσεμπέρι τῆς κι' ἔρριξε πίσω τὴν ἄκρῃ του, καὶ μετὰ τὴν ὀρμὴ μιᾶς ἀφηνιασμένης περιέργειας μ' ἓνα ὑστερικὸ πείσμα— ποῦ μποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ πάρει γιὰ...παροξυσμὸν ὀδύνης— ἄρχισε νὰ μοιρολογᾷ στρέφοντας τὸ λόγῳ τότε στὴ νεκρῇ, τότε στοὺς γονιούς, τότε στὸ πλῆθος.

Ἀυτοσχεδίαζε μοιρολόγια.
Τίποτα! τίποτ' ἄλλο ἀπὸ στεναγμούς κ' ἀναφυλλιτὰ γι' ἀντίφωνο στὸ μοιρολόγι.

Τώρα μοιρολογοῦσε κατὰ προσωποποίηση. Ἐλεγε λόγια σὰ νὰ προέχονταν ἀπὸ τὴ νεκρῇ.—Λόγια παραπονετικὰ γιὰ τὴν ἐκοψε τὴ ζωὴ ἀνθρώπινο καὶ ὄχι θεϊκὸ χέρι.

—Σώπα γρηά, εἶπε ὁ Πόντικας...Πάψε...
—Φανταστεῖτε! γιὰτ' εἶνε ἀρχόντοι δὲν εὐλαβοῦντε τὸ μοιρολόγι!

Καὶ μετὰ μιὰ νέαν ὀρμὴ ξανάρχισε. Ἄλαξε ἡ ὄψη τῆς. Ἐχλώμασε ἀπὸ τὸ πείσμα τῆς. Τὰ λόγια βγαίνανε βραχνὰ ἀφ' τὸ λαρύγγι τῆς.

Ἄλλοι, ξένοι καὶ συγγενεῖς πάψανε τὰ κλάματα καὶ τὴν κύταξαν μετὰ ἀπλήρη!

Δὲν τὴν ἤξεραν τὴν Κεραμαρῆδίτσα τόσο συμπονετικὰ!

Ἐλεγε τώρα ἓνα τραγοῦδι παλαϊκό!

Ἄλλοι, εἶπαν, πῶς ξεφρενιάστηκε!

«...Χωρὶς θέρημ θερμάστηκε, χωρὶς ὄριον ἐριάστη

δίχως τὸν πονοκέφαλο ἔπεσε στὸ κρεββάτι.

Μάνα, ψυχὴ, μάνα καρδιά, μάνα καὶ τὸ κεφάλι.

Μάνα θολὰ εἶναι τὰ βουνὰ καὶ σκοτεινὸ τὸ σπῆτι.

Κόρη μ' καλὰ νε τὰ βουνὰ καὶ λαμπερὸ τὸ σπῆτι,

μὰ σὺ, κάποιον ἀγάπησες.....»

Ὁ στίχος πλέχτηκε στὸ λαρύγγι τῆς, κι' ἡ γρηά σωριάστηκε

στὴ γῆ σὰ μιὰ μαύρη φορεσιὰ ποῦ γλήστησε ἀπὸ τὸ καρφὶ ποῦ-

τανε κρεμασμένη.

✱

Ἄρχισε νὰ χτυπᾷ λυπητερὰ ἢ καμπανοῦλα τῆς «Παναγίας» κι' ὁ παπᾶς μετὰ τὰ παιδιὰ ποῦ κρατοῦσαν τὰ ξαφτέρικα καὶ τὸ θυμιατήρι μπῆκανε στὸ λείψανο. Σὺγκαιρα, ἔμπαινε καὶ στὸ γάμο, ὁ παπᾶς τ' «Ἀη-Γιώργη». Θυμωμένος, μουρμούρης, γρυνιάρης.

—Γάμος καὶ ξόδι τὴν ἴδια μέρα, τὴν ἴδιαν ὥρα! Τέτοιο πρᾶμμα δὲ ξανασυνέβη στὸ χωριὸ μας!

—Σώπα παπα! εἶπε θυμωμένῃ ἡ πεθερὰ, μὴ μελετᾷς τέτοια λόγια ἐδῶ μέσα!

Κι' ὁ Παναγῆς ὁ Παπαδόπουλος, εἶπε, στὰ χορατὰ τάχα:

—Πάψε...καὶ ξέρω γὼ πὸς εἶναι ὁ καῦμός τοῦ παπαῖ!...

Ἔνοια σου παπαῖ μου...ἐγὼ ἀπὸ μέρους μου, θὰ πλερώσω καὶ τὸν

παπαῖ τῆς «Παναγίας» σὰ νὰ ἦταν κι' αὐτὸς στὸν γάμο τοῦ γιου μου. Ὅσο γιὰ τὸν...χαμένο...τὸν πατέρα τῆς πεθαμένης δὲ ξέρω τί θὰ κάνει γιὰ τὴν ἀγιοςύνη σου.

Ὁ παπᾶς, εἶπε, πῶς ἦλθε ἐπίτηδες γιὰ νὰ τοὺς συμβουλέψει νὰ περιμένουνε λίγο ἴσαμε νὰ πάρουνε τὸ λείψανο στὸ κοιμητήρι.

Ἄλλοι βρεθήκανε σύμφωνοι.
—Ἄλλο μᾶς ἔλειπε! νὰ βγοῦμε τώρα γιὰ ν' ἀντικρύσουν τὰ παιδιὰ μας τὸ θάνατο! Σὰ νὰ μὴ φτάνει π' ἀκούνε τὰ λυπητερὰ καμπανίσματα.

—Κι' ἀκόμη, εἶπε ὁ παπᾶς, νὰ ξέρετε πῶς δὲν εἶνε σωστὸ νὰ χτυπῆσ' ἢ καμπάνα...

Ἡ πεθερὰ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τὸ συγγενολοῖ ἔμπηξαν τὶς φωνές! ὁ πατέρας ἐγοῦρλωσε τὰ μάτια.

—Τί; Νὰ παντρέψουμε τὰ παιδιὰ μας χωρὶς καμπάνες!; Καὶ τί μᾶς νοιάζει ἐμᾶς...καὶ τί μᾶς νοιάζει ἐμᾶς!;...Μυστήριό ἐκεῖ, μυστήριό κι' ἐδῶ...

Προστρέξαμε οἱ ξένοι καὶ τὸν καθησυχάσαμε.

—Κύρ Παναγῆ!...κύρ Παπαδόπουλε...δὲν εἶναι σωστὸ...δὲν εἶναι σωστὸ...

Ὁ παπᾶς ἀποτραβύχτη μουρμουρίζοντας:

—Γάμος καὶ ξόδι τὴν ἴδια μέρα, δὲ ξανασυνέβη στὸ χωριό...

—Σαματὶς θὰ πέθαινε ἡ Γιαννοῦλα σήμερα ἂν δὲν ἦταν γιὰ νὰ παντρευτεῖ ὁ Γιάννος; ἔκανε σιμά του ὁ Κεραμαρῆδίτσας, μὰ ὁ παπᾶς δὲν ἔδωσε προσοχὴ κι' ἐμουρμούρησε ἀκολουθώντας τὸ στοχασμὸ του:

—...Ὁ θάνατος δὲ περιμένει μὰ δὲ καθήκανε κι' ἡ μέρες ἀφ' τῶν χρόνων τοὺς μῆνες γιὰ γάμο!

✱

Ἡ γρηά ἤρθε στὶς αἰσθήσεις τῆς τὴν ὥρα ποῦ σηκώνανε τὸ νεκρὸ στὸ ξυλοκρέββατο. Ἀκολούθησε ἀπὸ σιμά, μετὰ τρέμουλα βήματα καὶ λυμένα τὰ γόνατα, καὶ σὺν ἔφτασαν στὴν ἐκκλησοῦλα, ἐδιπλώθη μέσα σ' ἓνα στασίδι.

Σ' ὄλο τὸ διάστημα ποῦ ψέλνονταν ἡ νεκρῶσιμη ἀκολουθία, τὴ διαφέντευε ἡ ἴδια ἀνάγκη, καὶ ὅταν ὁ παπᾶς ἐκάλεσε γιὰ τὸν τελευταῖον ἀσπασμό, ἐχύμηξε πρώτη καὶ σκύβοντας στὸ πεθαμένο στόμα προσπαθοῦσε νὰ ρουφίξει τὸ μυστικὸ του!

—Πές το Γιαννοῦλα, πές το...δὲ θὰ τὸ μάθει κανεὶς... Εἶνε κάτι τις μέσα μου π' ὀλημερὶς πεισμανεύει μετὰ τὰ συλλοϊκά μου, καὶ ποῦ δὲ μπορῶ νὰ τὰ κρίνω! Πές το Γιαννοῦλα, μὴ καὶ τρελλαθῶ καὶ πάρω τις στρατές καὶ τὰ βουνὰ. Πές το μου, τί ἂν τρελλαθῶ θὰ σ' ἔχω στὴν τρελλὴ ἔγνοια μου, καὶ θὰ μείνει τὸ νομὰ σου μιᾶς τρελλῆς καταλαλιά.

Τίποτα! Τίποτα!

—Θεοῦλη μου, θὰ τρελλαθῶ! θὰ πεταχτεῖ τὸ καῦκαλο τῆς κεφαλῆς μου.

Τὴν τραβήξαμε παράμερα. Ἄλλοι τὴν θωρούσανε ἔντρομα.

—Κύριε λήσο! Τί έπαθε!..

—Γιὰ τὸ Χριστὸ πές τε το σεῖς! εἶτανε ἢ δὲν εἶτανε..

—!!....

—...Ἔτσι λένε...εἶπε μιὰ γυναῖκα.

Ἡ γρηὰ ἀναγάλιασε.

—Ἄ!...ἔτσι λένε...! ὁ Γιάννος καὶ ἡ Γιαννούλα εἶτανε κρυφαγαπημένοι...

—Καλέ, πάψετε...Χριστὸς καὶ Παναγία, εἶπε μιὰ ἄλλη, ποιοὶ τὸ λένε...;

—Ἄ!... ποιοὶ τὸ λένε;!...Πές το κυρά μου...νὰ σοῦ φιλήσω τὰ χέρια...Πές το, καὶ σλάβρα σου νὰ γίνω...παριακαλοῦσε ἡ γρηὰ!

—...!!

Σηκώσανε τὸ λείψανο καὶ τὸ βγάλανε στὸ νεκροταφεῖο. Ὅλοι τ' ἀκολούθησαν, κι' ἔμεινε μονάχη ἡ γρηὰ ποῦ χτυποῦσε τώρα μὲ μανία τὸν πετρόστυλλο λές κ' ἐπίστευε πὼς κάτωθι του εἶτανε κρυμμένο τὸ μυστικό, κι' ἤθελε νὰ τὸν γαρμεῖσει γιὰ νὰ τὸ ξεθάψει, ἀδιαφορόντας, πὼς θὰ σωριαζώτανε ἀπάνω της ἡ ἐκκλησιά!

Καὶ πάλε, βρέθηκε ἀπάνω ἀπὸ τὸ λείψανο, τὴ στιγμή ποῦ τὸ κατεβάζανε στὸ μνήμα.

—Γιαννούλα!;...Ἄχ!

Δὲν εἶχε τότε ἄλλο τι νὰ κάνει, παρὰ σὰν τοὺς ἄλλους κι' αὐτὴ νὰ πῆρε μιὰ χουφτιὰ χῶμα καὶ νὰ τὸ ρίξει ἀπάνω στὸ νεκρὸ.

Καὶ τοόντις, σὰν τοὺς ἄλλους καὶ αὐτὴ, πῆρε λίγο χῶμα, μά... ὄχι! τὸριξε μακρὰ πίσω.

Ἄς τὴν ἔβλεπε στὸν ὕπνο της! ἄς τὴν ἔβλεπε, ἴσως καὶ τῆς ἔλεγε τὸ μυστικό!!

—*

Ἐγείνανε τὰ στεφανώματα στὸν «Ἀη-Γιώργη» δίχως καμπανίσματα μόνο ποῦ ρίξανε δυὸ-τρεις πιστολιές κάποιου φίλου τοῦ Γιάννου.

—Καλορίζικα νᾶνε καὶ δὲ πειράζει...

Ἴσα μὲ νὰ γυρίσουν σπίτι, ἔπερνε νὰ βασιλέψει ὁ ἥλιος.

Ἄρχισε ἡ Χαρά, μὲ βιολιά καὶ μὲ λαοῦτα.

Σὲ κάθε τόπο, εἶναι πάντα κ' ἓνα κορόιδο, ἓνας χωρατατζῆς καθὼς τοὺς λένε, ποῦ κωλεσμένος κι' ἀκάλεστος πάει ὅπου εἶναι γάμος.

Εἶναι ἡ ἀνάποδη ὄγη τῆς μοιρολογίστρας.

Ἐχει τούτος, τὴν ἐπιτειδιότη ν' ἀνοίγει τὶς καρδιές καὶ νὰ λύνει τὰ γέλοια.

Ἡ Μανιάτισσα εἶτανε στὸ χωριό, ἡ ξακουσμένη μοιρολογίστρα, καὶ ξακουσμένος χωρατατζῆς εἶταν ὁ Κοντὸς ποῦ ἐλάγενε καμιά φορὰ νὰ λείπει ἀπὸ κανένα γλέντι, ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ κάποιος ποῦ νὰ προσπαθήσει νὰ τὸν μιμηθεῖ ὅσο τοῦ βολοῦσε.

Ὁ Κοντὸς στὸ γάμο τοῦ Γιάννου δὲ καλέστηκε, (ὅπως δὲ καλέστηκε κι' ἡ Μανιάτισσα στὸ ξόδι τῆς Γιαννούλας) καὶ τὴ νύχτα

στὸ τραπέζι, πολὺ νωρὸς ἄρχισε ἡ ἀμιλισιά κι' ἡ νύστα, τόσο, πούκανε ἐντύπωση στὸν Κεραμαρηδίτσα, σὰ νὰ βάρενε ἐκεῖ μέσα μιὰ θλίψη,—μιὰ θλίψη σύμπυκνη ἀπὸ τὶς ἀναθυμιάσεις πούβγαζαν ἀπὸ κάποια θλιβερὴν ἔγνοια, πρόχειρα κρυμμένη ἐκείδᾳ.

—Ἄ! ἔχουνε ἔγνοια!...ἐσκέφθη, νᾶνε τάχα...;

Κι' ἀπὸ σκοποῦ ἔκανε στεναχτά.

—Θεὸς σχωρέστηνε!

Ἐνα γέλοιο, ἓνᾳ χάχανο ἀντίχισε στὴ σάλα! Οἱ νυσταγμένοι γλεντοκόποι ποῦ οἱ λογισμοὶ τοὺς δὲν εἶχανε καμιά σχέση μὲ τῆς πεθαμένης τὴν ἔγνοια, θαρρέψανε πὼς ὁ γέρος τῶπε στάστεια.

Ἔτσι τάχα. «Λείψανο ἔχουμε ἔδω, ἡ νύφη»;

—Γιὰ σου Κεραμαρηδίτσα! δίκιο ἔχεις!

—Δὲ τὸν ξέραμε γιὰ χωρατατζῆ τὸν Κεραμαρηδίτσα...

Τοῦ κεράσανε ξέχειλο ποτήρι. Ἄρχισαν πάλι τὰ βιολιά καὶ ξανάναψε τὸ γλέντι. Μέθυσε ὁ γέρος καὶ πιστεύοντας τότε κι' ὁ ἴδιος πὼς εἶτανε χωρατατζῆς ἄρχισε νὰ κάνει τὸν παλιάτσου! Καὶ δόστου! τὰ γέλια καὶ τὰ πειράγματα ἔπερναν κι' ἔδειναν.

Δὲ ξεγνοῦσε ὅμως στὴν ἀρχή, καὶ τὸ σκοπὸ του. Εὔρισκε τρόπο νὰ σκύβει σὲ μερικὰ αὐτιά, καὶ νὰ κάνει.

—...Τυχερὸ της εἶτανε τῆς Σταυρούλας, τυχερὸ εἶτανε αὐτῆς...Κι' ὁ Γιάννος ὅμως, καλὸ παιδί! Ἄν καὶ λένε πὼς...μὰ ἄς εἶνε, μπορεῖ νᾶνε καὶ ψέμα...λένε, πὼς τὰ εἶχε μὲ τὴ κόρη τοῦ Πόντικα. Μὲ τὴν κόρη τοῦ Πόντικα ποῦ πέθανε σήμερα...μὰ, δὲ βαριέσαι,...μπορεῖ νᾶνε καὶ ψέμα...Ἐπέθανε μάλιστα ἀπὸ τὸ καὶ μὸ τῆς...

Ἦστερα τὸν παρέσυραν τὰ χάχανα καὶ δὲ φρόντιζε, παρὰ πὼς νὰ κάνει ἀστεῖα!

Ὅλοι τοὺς κάμνανε γᾶζι.

—Βρὲ τὸ γέρο! Δὲ τὸν ξέραμε γιὰ τόσο χωρατατζῆ!

Τοῦ κερνούσανε ὀλοένα, ποῦ τὸ δεχότανε καθὼς δεχότανε καὶ τὶς σβερωκιές ποῦ κάπου-κάπου τοῦρχονταν, ἔτσι, σὰ χωρατά!

Κι' ἔλεγε καὶ κάτι λόγια! Τρομάρα του! ποῦ ἔκανε τὶς γυναῖκες νὰ κρατᾶνε τὸ πλευρὸ τους ἀφ' τὰ γέλια, καὶ τὶς τσοῦπρες νὰ ξεροκοκκινίζουν.

—Σώπα γέρο!...σώπα, τί ἂν σ' ἀκούσει ἡ γρηὰ σου θὰ σὲ δείρει...

—Δὲ τὴν ἐφοβᾶμαι...δὲ τὴν ἐστιμᾶζω, καί, θὰ τὴν διώξω νὰ πάρω ἄλληνα γιατί...

—Ψέμματα λές!...ψέμματα, ἐσύσε ὁ ἀνήμπορος. Ἡ Κεραμαρηδίτσα στέκει καλύτερα ἀπὸ σένα...

Πειράχτη στὸ φιλότιμο ὁ γέρος κι' ἄρχισε νὰ ὑπερασπίζεται. Τὸν πεισματεύανε καὶ κεῖνοι...δόστου! ὅλα τὰ μυστικά, κι' ὅλες οἱ κρυφές ἀδυναμίες τῆς Κεραμαρηδίτσας βγήκανε στὴ φόρα!

—Χί! χί! χί! χί!

—Καλὲ θὰ μπορέσουμε νὰ βαστάξουμε τὰ γέλια σὰ θάντι-κρίσουμε αὔριο τὴ Κεραμαρηδίτσα!

—*

Ἐπιστρέφοντας ἀφ' τὸ νεκροταφεῖο, μπήκε κ' ἡ Κεραμαρηδίτσα μὲ τοὺς λυπημένους, — νὰ ρουφιῆ κανένα φλιντζάνι ζουμι ἢ δόλια.

— Ἡ καὶμένη ἢ Κεραμαρηδίτσα!... δὲ τηνὲ ξέραμε γιὰ τόσο συμπονετικιά!!...

Τώρα εἶτανε κάπως ἡσυχότερη, μὰ, πάντα φρόντιζε τὴν ἴδιαν ἔγνοια. Ἀρώτησε πιά παραστήκε τὴν ὥρα ποῦ ξεψυχοῦσε ἡ συχωρεμένη καὶ τὴν ἔξετασε μὲ τρόπο.

— Παράπονο!; ... Χριστὸς καὶ Παναγία μου... καὶ στὴν ἀρώστια της καὶ στὸ ξόδι της ὅλα τῆς ἔγιναν... καὶ μὲ τὸ παραπάνω...

Βοῆκε τρόπο νὰ ρωτήσῃ κι' ἀπὸ τοὺς Ποντικαίους. Τῆς εἶπαν «ὄχι».

— Ὁχι!! πὼς θάταν δυνατὸ τέτοιο πράμα!! Ἐμᾶς κ' ἡ σκύλλα μας ἄμ' ἀνταμῶσει τὸ σκυλλί της τοῦ κάνει ἄρ, ἄρ!

Ἐφυγε ἄργά, μεσάνυχτα, τὴν ἴδια ὥρα ποῦ ἔφυγε κι' ὁ γέρος ἀπὸ τὸ γάμο.

Λυγισμένη, τσακισμένη ἢ γρηᾶ ἀπὸ τὸν ἀγώνα καὶ τὸ θρήνος. Μεθυμένος, ξεθεωμένος ὁ γέρος ἀφ' τὸ γλέντι.

— Τίποτα! σκεφτότανε ἢ γρηᾶ. Ἄρα γες, νὰ κατὰλαβε τίποτε ὁ γέρος;

— Τίποτα! σκεφτότανε ὁ γέρος, μὰ ἢ γρηᾶ ποῦ εἶναι μὰνα στὰ τέτοια, θὰ τὸ ξεκαθαρίσει.

Τριῖζανε τὰ κλειδιά στὶς κλειδαριές. Οἱ πόρτες ἀνοῖζανε.

— Ἐσύ σαι γέρο;

— Ἐσύ σαι γρηᾶ;

— Ἐ;!

— Ἐ;!

— Τίποτα!

— Τίποτα!!

Καί, τσιμουδιά.

Γιὰ πολλὴν ὥρα ὁ γέρος ἀκουμπισμένος στὸ παραθύρι, θεωροῦσε τὸ φωτισμένο παράθυρο τῆς νυφιάτικης κάμαρας τοῦ Γιάννου.

Τί μποροῦσε νὰ κατὰλάβῃ ἕνας Κεραμαρηδίτσας ἀπὸ ἕνα φωτισμένο παράθυρο;

Κι' ἢ γρηᾶ... ἀφ' τᾶλλο παραθύρι, θεωροῦσε ἀντικρὺ ἀφ' τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο τῆς κάμαρας ποῦ ξεψύχισε ἢ Γιαννούλα, τὸ στρώμα τυλιγμένο, κι' ἀπὶνω στὸ κρεββάτι νὰ καίει ἕνα καντύλι.

Τί μποροῦσε νὰ πεῖ σὲ μιὰ Κεραμαρηδίτσα τὸ φῶς τοῦ καντυλιοῦ;

ΚΑΠΟΙΑ ΘΛΙΦΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΕΜΟΥΝ ΑΧΟ ΛΙΓΑ ΒΟΥΝΑ ΑΛΑΡΓΙΝΑ ΠΟΥ ΜΟΥΔΩΚΑΝ ΤΟ ΦΩΣ ΝΑ ΖΗΣΩ!

Ο ΞΕΜΟΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΑΡΓΑ

Σὲ μιὰ γωνιά κάποιου κελιοῦ, στὰ βάρη τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παπαντῆς, σὲ μιὰ τσόφα πάνω ὁ ξεμόλογος ἀγκομαχᾷ. Στὴν ἄκρη τῆς φωτογониᾶς ὁ ἀδελφός του ὁ Κώστας, χάμου γερός ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια, κούφει τ' ἀραχνιασμένο πρόσωπο στὰ χέρια του. Πότε πότε ξυπνᾷ καὶ σηκώνει τὰ μάτια του μὲ πόνο καὶ κοιτάζει τὸν ἄρρωστο. Θεοσοκόταδο. Ἡ σιὰ σιγοσβύνει. Εἶναι νύχτα τῶν Χριστουγέννων κρούα καὶ ἄγρια. Ὁξω γροικιέται ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ὁ βοριάς μανιασμένα νὰ φουᾷ.

Κι' ὁ ξεμόλογος δοκίμασε ν' ἀνασηκωθῇ κι ὅπως δὲν ἐδυνότου, ἔσυρε τὰ πονετικά τὰ μάτια του κατὰ τὸν ἀδελφὸ καὶ λέει του σιγανὰ βυθισμένος σὲ παραλόισμα:

«Προβαίνει τὸ αἰθέριο ροδοχάραμα!... καὶ ραντίζεται ἢ ψυχὴ μου ἀπὸ κάποια τρεμουῖλα, τί πῆξει τὸ σκοτάδι καὶ βράζει μέσα μου ἀπὸ τότε ποῦ μίσησα σὰ ξένα! καὶ γεύομαι τὴ φρίκη!»

Στάσιμο.

«Ἄϊ ἄϊ... ἐσυνάχθη στὰ στήθια μου... ἢ ψυχὴ!... Παναγία μου!... Κώστα, ἀναψε τὸ λύγνο... κι' ἄμε σβέλτα νὰ καλέσης τὸν παπὰ νὰ μὲ κοινωνήσῃ... πνίγομαι!...»

Ὁ Κώστας, ποῦ στὴν ψυχὴ βαθυὰ ἐκροτοῦσε τὰ λόγια τ' ἀδελφοῦ του, πετάχτη τρομαγμένος. Ἀρπάξε κάποιον ζούτσουρο ἀπ' τὴ γωνιά ἀναμμένο τὸ φύσηξε κι ἀναψε σὲ μιὰ του ἀναλαμπῆ ἕνα κίτρινο ἀγιοκέρι καὶ τὸ κόλλησε στὸ τραπέζι. Κι ἀπὲ χάθηκε.

«... Ἀκίνητος στέκεται μου ὁ θρήνος... τὸ σαράκι... μου τὰ θέρισε τὰ σωθικά μου!...»

«... Τὸν παπὰ!...»

Ἐπρόβαλε στὴ θύρα ὁ παπᾶς ξέσκουφος, φορεμένος τὸ πετραχίλι κ' ἐβάστα ἀψηλὰ τάγια Μυστήρια. Προχώρησε πρὸς τὸν ἄρρωστο καὶ σταμάτησε.

Ὁ Ξεμόλογος ἐστύλωσε ὀρθάνοιχα τὰ μάτια του σ' αὐτὸν κ' ἐβάρησε νὰ σηκωθῇ, ἀλλὰ ἢ δύναμι τοῦ ἔλειψε. Ἐφερε τὸ τρεμάμενο χέρι του στὸ κεφάλι νὰ σύρῃ τὸ σκούφο του. Κ' ἐνῶ ὁ παπᾶς σιγομελέτα τὰ στερονὰ γράμματα, ὁ ξεμόλογος, ποῦ κάποια φωτεινὴ παρηγοριὰ χύθηκε στὴ μορφὴ του.

«Μνήσθητι Κύριε... Μνήσθη...» μελετᾷ κι' ἀφοῦ σταυροκοπήθηκε μετᾶλαβε.

Νεχρική σιγαλιά.

Καὶ κόρφωσε ὁ ξεμόλογος τ' ἀγριεμένο βλέμμα του κατὰ τοὺς θρηνητικὸς τοίχους. Ξεδιάλυσε τώρα ὁ νοῦς του φανταστειρὰ στὸ φόντο τους κάποια θλιμμένη εἰκόνα, ποῦ τοῦ ἔτρωγε τὴ φαντασία κι'

άνοιγε τὰ μάτια του τὰ θολωμένα, γὰ νὰ κλείσῃ πλέρια τὸ εἰκόνημα μέσα τους. Καὶ φάνη κάποιον ἀπόμακρον μίλημα νὰ φτάνη του κ' ἀφουγκριέται.

«Δὲ θὰ τὰ ξανεμίση ὁ ἄνεμος τὰ λόγια σου!... Στὸν πίσω ἥλιο νὰ τᾶξες πεῖ νὰ μὴν τᾶξω γροικίσει, Ἰούδα!... Τὶ κόλασές μου τὴν ψυχὴ στὴν ἁμαρτία σου καὶ πότισες μου φαρμακερὸ μαράζι τὴ ζωὴ μου!...» λέει ξερὰ καὶ μὲ φωνὴ βαθυά. Καὶ χρονονομώντας ἄγρια κ' ὀργισμένα. «Νὰ στίς δόξες σου!»

Στάσιμο.

«Κώστα!»

«Ἀδέρφι!» τ' ἀπολογήθη ὁ Κώστας καὶ πῆγε καὶ κἀθήσε σιμὰ του. Καὶ κείνος τὸν ἐκοίταξε βαθυά στὰ μάτια καὶ τοῦ ἔπιασε τὸ χέρι·

«Μαδάει μου τὰ σπλάχνα κάποιος καημός!»

ἔμίλα του.

Στάσιμο.

«Σφίξ' τὴν καρδιά σου!... κ' ἄκουσε!... τί ἡ ὄρα διαβαίνει... τάφος γενεῶν... τὸ μυστικὸ μου νὰ δεχτῆς... τί εἶσαι ὁ κληρονόμος!...»

Σταμάτησε. Κι' ἀπὲς θλιμμένα πρόσθεσε·

«Ἀνήμερα τῆς Ἄης Παρασκευῆς, στὸ ξωκλήσι νὰ λειτουργήσω πῆγαινα... εἶχανε πάρεϊ τὰ χαράματα... σὰ διάβαινα τὴ ροῦγα... ἄξαρνα... μὰ πόρτα ἄνοιξε... κ' ἀπάντεχα... ἕναν ἄνομον ἀντίκρουσα... Τί θές αὐτοῦ; τοῦ κρένω τέτοια ὄρα!... ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου! πλάκα στὸ ξεμυστήρεμά μου!... μὴ μὲ καταδιώκῃς!... ἔβόγγα με!... Μοῦ φανέρωσε ὁ Ἰούδας τὰ πάντα!... Δὲν ἐτόλμησα... κ' εἶχε σημάνει ἡ στιγμή τῆς κρίσεως!... φέρθηκα ἄντρας!... κ' ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει!... Κρατήθηκα τ' ἀδέρφι!... Τὶ ἐγὼ ξεμολόγος!...»

Στάσιμο.

«Τοῦ καταδότη τῆς τιμῆς μας... τὸ θάνατο!... ἄμωσε!... τί μοῦ βάραινε τὴν ψυχὴ μου!... καὶ πότισέ μου τὴ ζωὴ... φαρμακερὸ μαράζι!...»

Στάσιμο.

«Μὴν τόνε συχωρέσης!... στὸ κριζὸ ἀπὸ τὸν Κάτω Κόσμο τοῦ παίνω... τί ἡ γίς θ' ἀνοίξῃ!... καὶ σύγκορμον θὰ σὲ καταπιῇ!...»

ΚΩΣΤΑΣ. «Νὰ σχωρέσω τὸν ὄχτρο μας!... Ξαγορὰ ἄτιμη εἶναι!... Ἄμῳ σου ἀδέρφι, τὴν ἄγια τούτην ὥρα... τὸ ξολοθρεμὸ του! κατανόμασέ τον!»

ΞΕΜΟΛΟΓΟΣ. «Ὁ..... Ὁ..... Κουβέντιασε κ' ἐπαράδωσε.»

ΚΩΣΤΑΣ. «Ἀδέρφι... Ἀδέρφι!...»

Ἐσκυψε σιμὰ στὸ προσκεφάλι του καὶ τὸν εἶδε βασιλευμένο. Τὸν ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιὰ πονετικά καὶ τοῦ φιλοῦσε τὸ πρόσωπο γλυκά. Κι' ἀπὲς τοῦ σφάληξε τὰ μάτια, γονάτισε στὰ πόδια τοῦ νεκροῦ καὶ ἔξασε σὲ κλάμα.

Η ΜΟΥΡΛΗ

Τριβοζολάν τὰ κούτσουρα στὴ στυί, καὶ στὴ φλόγα τους τὸ σκοτεινὸ χαμῶγι λάμπει.

Σὲ μιὰ κασπέλα παραστιᾶς κουβριασμένη ἡ Λυγερὴ τὸ σκόνταμα τὸ φοβερὸ τῆς θυγατέρας μελετᾶ καὶ πιάνει τὴν τὸ παράπονο, ξεχνᾶει κάποιον μονόσκοπον θρηνητικὸ μοιρολόγι τῆς γενιᾶς. Ἐφτασε ἡ Δάφνη στὴ φραγὴ καὶ γροικίσησε τὸ γὸ τὸ θρηνηρὸ στὸ δάσος νὰ ξεχύνεται καὶ θέλησε νὰ κοινοσταθῇ. Δὲ στάθηκε. Παρὰ διαβαίνοντας ἀργὰ ἄκουσε τῆς Μάνας τῆς τῆ φωνή.

«Φωλιάζει ἡ φουροτοῦνα κάτω ἀπὸ τὴ στέγη μου, κ' ἡ καταχνιά τῆς βαφαίνει μου τὸ στήθος.»

Καὶ σὰν ἐπρόβαλε ἡ Δάφνη στὸ κατῶφλι μὲ τὸ σταμνὶ στὸν ὄμο·

«Γύρε τὴ θύρα, κριματερή, κ' ἀκαρτέρει τὸ λόγο ποῦ θὰ σοῦ κρένω.»

Εἶπε τῆς ἡ μάνα μὲ σοβαρὸ πρόσωπο.

Ἐτρομάξε στὸ ἄκουσμα ἡ Δάφνη καὶ βλέποντας τὴ Μάνα τῆς χλωμή, τὰ μάτια βγαλμένα ἀπὸ τὶς κόχες, μ' ἄγρια τὴν ἔκφρασι ἐπάνιασε.

«Μάνα μου!...» μονοκοφώνησε.

«Μὴ μὲ ζυγαῶς... τί τὸ κριμα σου θὰ μὲ μολέφῃ, Μιαρὴ!...» ξεστομάει ἡ Γριὰ φαρμακερά.

Στάσιμο.

Κι' ἀπὲς θρηνηλογίει·

«Θεὸ δὲν ἔχεις, σκρόφα... π' ἐπάτησες τὰ πάντα δίχως νὰ λογιᾶσῃς τὶς δεμῆνιες μου... σ' ἀνάστησα νὰ γεῦομαι φαρμάκια... ἀπλοήσου!... σὲ πιανοῦ ἀγκαλιὰ ἀνεβλόγητη στὴν ἁμαρτία ἔπεσες!» Καὶ μοναμιᾶς σηκώθηκε ἀγριεμένη, τὴν ἄραξε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν ἔσυρε σιμὰ στὸ κόνισμα.

«Μολόγα μου πῶς στάθηκε!...»

Κι' ὅπως στεκότουν ἀσάλευτη ἡ Δάφνη, δίχως νὰ βγάλῃ ἄγνα κ' ἔπινε τὸν πόνο τῶν λόγων ποῦ τῆς ἀλύχτα ἡ Μάνα τῆς, τῆς ξαναεἶπε ἡ Γριὰ.

«Γνώρα ἔχεις πῶς δὲ λαθεῖω ἐγὼ!... μισόλογα στὴ ροῦγα νὰ γροικίση... ἀνάπαιγμα!... κρένε μου! μπροστὰ στὴν ἄγια εἰκόνα τὸ κριμα σου τὸ ἀνίερο, νὰ τ' ἀκούσουν κ' οἱ ἴσχοι τῆς ξακουστῆς γενιᾶς σου κ' ἀναρριγίσουν στὸν ξεπεσμό τὸν ἄτιμο!»

«Δὲν ἄκοις ποῦ σοῦ κρένω!...» τῆς ρώτησε ἀγροικὰ ἡ Γριὰ καὶ τὴν ἀδράχτει ἀπ' τὰ μαλλιὰ καὶ τὴ σέρνει χάμου μ' ὄλη τῆς τὴ δύναμι.

«Θὰ σὲ ξεκάνω... ἄτιμη... ἀπλοήσου!...» Βογγάει τῆς βραχνὰ καὶ τὴν ἔσπρωξε πέρα μὲ δύναμι.

«Χάσου στίς νύχτας τὰ σκοτάδια νὰ μὴ σὲ ξαναδῇ πιά μέρα...» ἔμιλησέ τῆς θλιβερὰ καὶ σωριαστὴ μπρὸς τὸ κόνισμα καὶ λύθηκε σὲ κλάμα.

Στάσιμο.

Ὁ ἀέρας τοῦ πελάου βοῦίξε μὲς τὰ δειντὰ ποῦ θρηνησανε φρικάζοντας. Ἡ Μάνα γύρισε καὶ κοίταξε βουβὴ κατὰ τὴ θύρα.

Ἄκρουμάστη βαθυά κ' ἀπὲς εἶπε φαντασιασμένη·

«Πεθαμένα μου θυμητικά!.. Δὲν ξημέρωσε ἡ τιμωρία!...»

Ἡ Δάφνη πισωπάτησε στὸ ἄκουσμα τρομασμένη καὶ στυλώθη στὸν τοῖχο μίνα καὶ πέση.

«Μάνα μου !...» τῆς μίλησε μοιρολογητά. Καὶ πιάσισε κάτι νὰ τῆς πῆ κ' ἡ φωνή της ξεράθηκε στὸ λάρυγγα καὶ στὴν ὄψι της γράφτηκε ὁ θλιβερός ἥσιος μᾶς ἀπελπισμένης ἀπόφασις. Καὶ σὰ νὰ κουβέντιαζε μοναχὴ της βαθνᾶ, πῶς σὰ μιᾶ σὲ ὄνειρο·

«Ἄκουμε, Μάνα... ἄκουμα... μιὰ τέτοια νύχτα τὸν ἔβρηκες στὸ δάσος... ἄφρωστο... τὸν περιμάζεψες στὸ ἔρμο σου τὸ φτωχικό... καὶ τοῦ στάθηκες Μάνα !...»

— «Αὐτὸν ποῦ βγήκε φυγόδικος !...» τῆς ἔκανε ἡ Γριά. Κ' ἡ φωνή της ἔτσι ἔκρουσε βαθνᾶ στὴ σιγαλιὰ πὸν τρώμαξε καὶ τὴ Δάφνη.

— «Ναί» ἀπολογήθη της ἡ Δάφνη μὲ πνιγμένη ἀναπνοή. Κι' ἀπὲ πρόστεσε.

«Μὰ τέτοια νύχτα βαθνᾶ ἡ λύπη μᾶσφιξε... στὸ στῶμα του ξαγρύπνησα !... παρᾶστεκα καὶ τοῦ ἔβαζα κρῖνα νερὰ στὸ κεφάλι... νὰ τοῦ πέση ἡ κάψα... Σὲ ὄνειρο μαγευτικό ἐγύριζε ὁ λογισμὸς του τί μοῦ πῆρε τὸ χέρι... καὶ μέσους πάνω του καὶ μὲ κοίταζε μᾶγάπη...» «εἶχες πάει νὰ καλέσης τὸ γιατρό... ὅταν ἀνάγειρα δίπλα του...» «μιὰν ἀνοιξιάνικη πνοὴ ἀνθίσε στὸ φουσκομένο στήθος μου ... ἐνῶ τὰ χεῖλη του ρουφοῦσαν τὰ χεῖλια μου...» «τὸ σῶμα μου ἔτρεμε, ἐνῶ ἀντίκριζα τὸν ἥλιο !...», «παράξενη ἀνατριχίλα νὰ γροί- κησα σὰν ξίπνησα κεῖδα τὰ στήθια στεγνὰ μαραγκιασμένα !... τὰ χεῖλια μαδημένα !... τὰ ρούχα ματωμένα !...»

— «Συφορὰ μου !...» ἐμούγγρισε ἡ Γριά καὶ σφίγγοντας μὲ λύσσα τὶς γροθιές της κατὰ τὰ γόφτικα·

«Κατὰρα!...»

— «Μὴν τόνε καταριέσαι Μάνα!... Γυναιῖκα μου θὰ γενῆς, μοῦ εἶπε, ... τῆς μοῖρας βλέπεις θέλημα ἦτανε!...»

Κ' ἡ Γριά ἔτσι πῶς εἶχε βουτηγμένο τὸ κεφάλι στὶς χουφτες της κ' ἔκλαιε ἔλεε της κουνώντας τὸ κεφάλι θλιβερά·

— «Βοτάνι δὲ χωράει στοῦ πόνου μου τὴ λαβοματιὰ!...»

«...Φονιά!...» «ἔχωνεψες σὴ χάβολη τὸ ἀγνὸ κρῖνο!... στὰ γονικὰ σου πὰ δὲ θὰ γυρίσης!» κουβέντιασε σιγαλὰ σὰ στὸν ἑαυτὸ της ἡ Γριά.

Κι' ἀπὲ τῆς ἔκρουε μ' ἀποφασιστικὴ στὴν ὄψι.

«Γροῖκα, κοιματερή, τὴ βουλή μου τὴ στερνή.» ...

«Σῆρε κ' ἔβρετον... κ' ἂν σὲ στεφανωθῆ μὲ δόξα καὶ τιμὴ γύ- ρισε στὸ φτωχικό σου ... κ' ἂν ὄχι στήστον ἀμάχη... τί βούλωμαι νὰ τὸν ἐγδικηθῆς, μιὰ καὶ συγκαλᾶ στὴν ἄβυσσο τὸ ξακουσμένο τῆς γενιᾶς μας ὄνομα... καὶ χάσου!...»

Ἐδραμε ἡ Δάφνη κατὰ τὸ Σταυρὸ ὁποῦ οἱ βοῦδολάτες σταλί- ζανε καὶ τοὺς ρώτησε.

«Ὡρες καλές!... κατέχετε ποῦ βρίσκεται ὁ Χαραμῆς;»

«Μὴν τὸν ἀναζητᾶς... τί ἐχάθη ἀπὸ μέρες καὶ τὸν ζητᾶνε οἱ δικοί!» τῆς ἀποκρίθηκαν.

«Ἄι! Μάνα μου... ἄι!» ἐμούγκρισε κ' ἔπιασε τὸ κεφάλι της ἡ νιά.

Ἐκρουσε της βαρῆ τὰ λογικὰ ὁ ἀπάντεχος χαμὸς τοῦ ἐδικοῦ, ποῦ σάλεψαν τὰ σὺλλοικά της. Στὸ σκοῦξιμο τ' ἀπάντεχο ἀλαφιαστή- κανε κ' οἱ βοῦδολάτες καὶ συγκοιταχτήκανε·

«Τὶ τάχα νὰ παθε;»

Μουρλή ἡ Δάφνη δρομαίει τὶς μέρες στὰ βουνά, μιλεῖ στὰ δάσα τὰ δεντρὰ καὶ τὰ κρεμάμενα νερά, διαβαίνει τ' ὄρθολίθια καὶ ἀνα- ρωτᾶ τὰ πέλαγα ποῦ βρίσκεται ὁ δικὸς καὶ χύνεται σὲ κλάμα θρη- νερό, χτυπᾶ τὰ στήθια της καὶ σέρνει χουφτες τὰ μαλλιά της.

Κάποιες νύχτες βαθνὲς βαρᾶ μὲ πιμονὴ τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλη- σιᾶς νὰ τὸ γροικῆσῃ ὁ δικὸς καὶ σύρη καὶ τὴν πᾶρη, τί τότε κω- τερᾶ!

Ο ΚΑΤΑΔΟΤΗΣ

Καὶ φάνηκε ἡ Βλάχαινα στὸ κατώφλι μὲ τὸ καλμικερὶ τ' ὀλό- μαυρο·

— «Σκοτίστηκαν τὰ φρένα μου καὶ βυθίστη σὲ θρηῆνος ἡ ψυχὴ μου!... χάθηκα... σαββανώθηκα καὶ δὲν ἀντέχω ἡ ἀραχνή!... μὲ πῆρε στὸ λαιμό του!... μ' ὀφράνεψε ὁ Γιὸς σου!...» σὰ μοιρο- λόγι ἄγριο χυθῆκανε τὰ λόγια τῆς Γριάς τοῦ Βλάχου καὶ ὁ Ἄντριᾶς ποῦ ἐφαντάστη κατὰβαθα τὴν προσβολὴ πῆδησε καὶ τὴν ἄδραξε ἀπὸ τὸν ὦμο καὶ κοιτάζοντάς τηνε κατὰματα ἀγριεμένος.

— «Τὸ μολογᾶς;» τῆς ρώτησε.

— «Ναῖσσε Ἄντριᾶ» τοῦ ἀπεκρίθηκε ἡ Γριά καὶ κούνησε τὸ κεφάλι θλιβερά.

— «Ἄι χάσου!...» τῆς φώναξε πνιχτὰ ὁ Γέρος καὶ τὴν ἔσπρωξε πέρα μὲ θυμό.

— «Καταδότη!...»

— «Μέτρα τὰ λόγια σου!»

— «Ποιὰ λόγια μου!... ποῦ ὅλα τὸ μολογᾶνε...»

«Ἄναβουίζει ἡ ἀλήθεια!... ποῦθε ν' ἀρχέψω νὰ σοῦ τὰ ξεστο- ρίσω... παραλόγησα... γροῖκα νὰ στὰ κρένω καὶ γένου ἐσὺ κριτῆς τοῦ δικίου». Σταμάτησε καὶ ἀνάσανε βαθνᾶ καὶ ἀπὲ θλιμμένα πρό- στεσε· «Βαθνᾶ στὴν Κακορεματιὰ ὁ Βάγιος μου ἀντάμωσε τὸ Γιὸ σου πλαγιασμένο κάτου ἀπὸ κάποιον ἔλατο μὲ τὰ τραγιά του ποῦ στάλιζαν αὐτοῦ σιμά του στὶς πλαγιές... — Ὡρα καλὴ! τοῦ εἶπε ὁ δικὸς σου ... μ' ἀπόκρισι δὲν ἔλαβε ... τί διάβαινε σὰ σύγγεφο ὁ Γιὸς σου καὶ χόνεβε κατὰ τὴ Σπηλιὰ... καταπόδι του κάποιος ἐχρόντανε καὶ στὸ ἔβγα τοῦ δάσου τὸν ἔχασε... — Ποῦθε ρέ, νὰ τράβηξε ;... ἀρώτησε τὸ Γιὸ σου καὶ Κεῖνος ἀπολογήθη— «Κατὰ τὴ Σπηλιὰ.»

«Ἄπόβραδα τ' ἀπόσπασμα τὸν ἔφερνε πιστάγκωνα δεμένο. Τὸν εἶδα καὶ λύθηκα στὰ κλάματα... Παναγιὰ μου!» Καὶ σφούγγισε κάποιο της δάκρυ ποῦ κύκλωσε στὰ μάτια. «Καταχωνιάζει ὁ θρη- νος τὸ κατώφλι λιμάνι κατακαίτρας φλόγας!...» Σταμάτησε καὶ στέ- ναξε βαθνᾶ. «Ἡ φοῦρα τὸν προσμένει !... τί εἶναι βαρουποινίτης καὶ φρυγόδικος!...» «Τοῦ Γιοῦ μου καταδότης, Ἄντριᾶ, ὁ Γιὸς σου στάθηκε!».

— «Γιὰ ματαπές το!»

— «Ό,τι μοῦ γνώρισε ὁ Γιός μου εἶπα τα!».

— «Προδοσιά!... Προδοσιά!... Γιὰ γροίκα λόγο!... βονίζανε οἱ άνεμοι!... κι οἱ κουκουβάγιες ξανάπανε τὸ μίλημα!... σιέται συνθέμελα ὁ Πύργος καὶ τὸν ἀκὼ καὶ δειλιάω... καὶ προβάλλει μου καὶ τὴ θωροῦ ἀπὸ τὸν Κάτω Κόσμο σὰ σὲ δευτέρα Παρουσία ἡ ξακουσμένη μου Γενιά κι ἀναβουίζει μου.—Τὸ λόγο ποῦ ἐμελέτησε νὰ πάρη πίσω ἡ Μιαρή!»

«Ἀνάπαιγμα!... Ἡ τιμὴ τιμὴ δὲν ἔχει καὶ χαρά στὸν ποῦ τὴν ἔχει!... Ἔλα ν' ἀκουμαστής σὰ στήθια μου τὴν αἰμομάνα τῆς Γενιάς π' ἀναβουίζει γδικιωμό!... τί ἀντροπιαστή σέρνει ἡ Γενιά μου τὴν τιμὴ τώρα κι αἰῶνες! κ' ἡ δόξα θὰ τόχης ἀκουστά πῶς τῆς ἔχαμογέλασε καὶ τήνε χαιρετάει κι ἀκόμα!...»

«Ξεφτέλισμα τοῦ τόπου!... Βλάχα!... σάθηκες ἐσὺ στὸ στόμα σου νὰ πάρης τὸ τίμο τῆς Γενιάς μου ὄνομα!... φεύγα!...» Καὶ τὴν ἄμπωξε μὲ τὰ δυὸ του χέρια ἀφοῦ τὴν ἔφτυσε κατὰ πρόσωπο.

Κι ἐνῶ χανόταν ἡ Γοιὰ τοῦ Βλάχου ἀργοπερπάτητη στὴ σκοτεινιά «Κατάρια θεϊκιὰ νὰ σέ βρη καταδότη» ἐμουγκοφώνησε κι ἔσυρε τὸ καλμικερί τῆς κι ὁ Γέρο Ἀντριὰς ποῦ ἄκουσε τὸ μίλημα ξεφώνησε ξέφρονα· «Ἡλιος!» καὶ τῆς ἔδωκε μιὰ μουντζα.

Ἡ Ἀντριὰς κουνάει τὸ κεφάλι θλιβερὰ κι ἀπὲ μιλεῖ καὶ λέει σὰ νὰ κουβέντιαζε μὲ τὰ δέντρα στὸ δάσο.

— «Στὸ σοῖ μου καταδότη δὲν ξανοίγω!».

Ἐκανε κάποια βήματα ἐπάνω κάτω. Φωτιὰ πέταγε τὸ κορμί του. Βονίζανε τὰ μελίγγια του.

— «Ὁ Γιός μου τέτοιος νὰ σάθηκε!»

Κάθησε σιμὰ στὸ παραγκῶνι κι ἔμεινε ἔτσι ἀκίνητος χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλη γιὰ ὄρες κοιτάζοντας μὲ μάτια ἀσάλεντα νὰ σβύνη ἢ φωτιὰ. Ἀξαφνα τοῦ φάνηκε πῶς γροίκησε κάποιο κάλεσμα... Ἀκουμαστή. Νεκρική σιγαλιά. Καὶ φαντάστη τὴ Βλάχαινα ἄγρια νὰ τοῦ κράξῃ μ' ἀπειλητικὴ χερουομία.

«Ἡ φοῦρκα θὰ μοῦ φάῃ τὸ παιδί μου!... κ' εἶναι ὁ Γιός σου ποῦ τὸν κατὰδωκε!» Καὶ ξεπετάχτη ξαναμμένος. Κοίταξε γύρω του καὶ βόγγισε· «Ἡλιος!»

Ἡ τόπος δὲν τονὲ χωρεῖ. Θέλει ἄερα. Σταματάει στὴ θύρα καὶ ξεχνιέται. Λειτουργεῖ στὴν Πλάσι ἢ αὐγή. Κι ἐφάνη στὴν ἄλλη ἄκρα τότε τ' ἀπόσπασμα βαρυὰ νὰ ρωβολάη τὸν κατήφορο φέρνοντας πιστάγκωνα δεμένο τὸ Βλάχο. Καὶ σὰν προσπέρασε ἄκουσε νὰ τονὲ κράξῃ κάποιος· «Καταδότη!» Οἱ ράγες ξανάπανε τὸ μίλημα καὶ τὸ φαντάστη ἄγριο κι ἀναρίγισε. Ἡ προσβολὴ κατάκαρδα τὸν ἔκαψε· «ἢ φοῦρκα!» τ' ἀποκρίθη, «ἢ φοῦρκα!» Καὶ δρόμησε κατὰ τὸ πέρα τὸ χωριὸ ὁποῦ κενεῖ ὁ Γιός του τώρα καὶ λίγες μέρες γιὰ τὸ χαμὸ τῆς Μάνας του μὲ κάποια μαύρη ἀπόφασι ποῦ ἐβουλήθη ὁ νοῦς του.

ΤΑΞΙΔΙ

Στ' αὐτοκίνητο μαζί.
Νύχτα καὶ φεγγάρι.
Ἄχ ἢ νιότη μου ἀναζῆ
κι ἄλλο δρόμο ἄς πάρη.

Τὰ δυὸ μάτια σου μπροστά
φέγγουν κι ὀδηγοῦνε.
Γύρε πλάγι μου πιστὰ
καὶ στοιχειὰ μᾶς κροῦνε.

Τρέχει ἀπόκοντα ὁ καιμὸς
κ' ἡ κρυφή μας ἔνια.
Μακρινὸς ὁ λυτρωμὸς
στράτα μου ἀσημένια.

Μ' ἐνὸς ἄγγελου φτερά
γοργοπέτα ρόδα.
Τὴν ἀλάλητη χαρὰ
κέρνα καὶ προβόδα.

Καὶ ποτέ σου ἐδῶ στὴ γῆ
μὴ μᾶς σταματήσης.
Φέρε μας τὴν κονταυγή
στὸ γρεμὸ μᾶς δύσης.

Μ' ἓνα κύλισμα δεινὸ
ἀπ' τ' ἀνθρώπινο ἄχτι
τοῦ φιλοῦ μας τὸ στερνὸ
σύντριπέ μας φράχτη.

Σμίξε μας σ' ἓνα κορμί,
καὶ στὸ χιῶς, τελώνια,
μὲ μ' ἀχόρταστην ὀρμὴ
γύρνα μας αἰώνια.

Οἱ κόσμοι οἱ μέσα κι οἱ ἔξω μου σωπᾶνε ἀλαφιασμένοι!
 Σὰν τὸ θολὸ χεινόπορο καὶ τῆς καρδιάς μου ὁ πόνος·
 Καὶ βαρεῖα σέρνεται ὁ ἀργὸς κι ὁ μαραζιάρης χρόνος,
 Ποῦ τ' ἀραχνόπεπλα πικρὰ τοῦ πόθου μας ὑφαίνει.
 Μὰ λαγαρή, κι ἀπ' τὰ μικρὰ κι ἀπὸ τὰ πάθη ξένη,
 Πρόβαλε ἡ λύπη γέροντας, ὡς γέρνει ἐτιᾶς ὁ κλώνος,
 Καὶ πὰ δὲν εἶμαι ὁ ἀφιλος καὶ στήν ἔρμιά μου μόνος,
 Μοῦ παραστέκει ἡ ἀδάκρυτη, μὴν ὁμορφιά ταμένη.
 Καὶ μέσ' ἀπ' τὴς κακοκαιριῶς καὶ πέφ' ἀπὸ τὰ ξένα,
 Πῶς θάρθουν τὰ μαγιάπριλα ἡ λύπη ἂν δὲν ξανοίγει,
 Τὴν ὀλογάληνη ματιὰ γέρνει στὰ περασμένα.
 Κ' ἐκεῖθε ἡ ἀγάπη ἀπλώνεται καὶ μὲ τὴ λύπη σίμγει
 Κ' αἰῶνες ἀδερφῆς οἱ διό, λέξ, ξαναγίνονται ἕνα!
 Καὶ μένα σφίγγει ἡ ἀπαντοχὴ σφιχτά, καὶ δὲ μὲ πνίγει.

Στὸ λόφο ποῦ μᾶς ἄρξε νὰ μένουμε μονίχοι
 Κι ἡ σιγαλιὰ μᾶς χιῖδενεν ἀπαλινὰ τὰ μύγια,
 Τώρα τὰ ὄρνια μὲ βραχνὲς κραξιῆς κι ἀρπάγια νύγια,
 Κι ἄγρια τὸ θῦμα σπάραιζαν, κι ἄγρια κρατοῦν ἀμάχη.
 Καὶ τῆς νοτιᾶς ἡ καταχνιά σέρνεται ράχη ράχη,
 Κ' ἐκεῖ ποῦ σιάχει στὴ σταχτιά πλαγιὰ Κυνλώπεια τείχια,
 Τὴν ξένουν οἱ ἀλαφροὲς πνοές, καὶ ξέφτια—πολυτρίχια—
 Κρεμιόνται στίς μαβιῆς κορφές, στὰ μολυβιὰ τὰ βράχια.
 Κ' ἔστρεψα ἀράθυμη ματιὰ, κι οἱ πίκρες τὴ βαρᾶιναν,
 Κι εἶδα τοῦ κάμπου τὰ χωριὰ ν' ἀχνίζουν μέσ' στὴν πίκρη,
 Καὶ γύρο ἀπ' τὸ πενκόδασο μοῦ νεῦαν καὶ σωπαῖναν
 Ἴσκιοι χλωμοί, οἱ παλιῆς χωρὲς ποῦ χάρηγες μ' ἔμένα.
 Κ' ἔρμη ψυχὴ! σὰ μέλισσα ποῦ τὴν κρατᾶει ἡ ἀράχνη
 Στὸ δίχτυ, ὅμοια παρὰδερνεζ μέσα στὰ περασμένα.

Μιὰ σκύλα, ἡ ἔγνια μου ἡ στεγνὴ, ὀλονυχτὶς ἀλύχτα!
 Καὶ μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα καὶ μὲ τὸ σύγκροτο τρόμο
 Τὴν ἄκουγα, σὰν τὴ βουὴ τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὸ δρόμο
 Νὰ λέει—« Παράτα τὴ ζωὴ καὶ τὰ ὄμορφα ὅλα πνίχ' τα
 Καὶ τῆς ἀγάπης τ' ὄνειρο νὰ τὸ σκεπάσει ἡ νύχτα.
 Μὲ τάξαν ὁ καλόγερος κι ἡ σκλάβια κληρονόμο,
 Ποῦ ἡ θέλησή τους κυβερνᾷ τὸν ἄγραφο τὸ νόμο
 Κι ὀρίζει τὰ προεπούμενα, ποῦ τόλμα ἂν θῆς καὶ ρίχ' τα! »—
 Κι ἀφοῦ τὰ σκότη ἡ γλυκαυγὴ μὲ ἄσπρο φῶς χαράζει,
 Καὶ σὰ λουφάζει ἡ ἔγνια μου, τότε σὰ μύγια νοιώθω
 Πῶς κι ἄλλη μέρα θὰ διαβεῖ τὴν πίκρα τῆς νὰ στάζει·
 Τὴν πίκρα ποῦ φαρμάκωσε καὶ προσδοκία καὶ πόθο,
 Καὶ πνίγει τὸν ἐνθουσιασμό ψυχῆς, ποῦ σκλάβια σέρνει
 Σὰν ἄλυσσιδες τ' ὄνειρο κι ὅσα ἡ ἀγάπη φέρνει.

Καθὼς ἡ λύπη καὶ ἡ νοτιὰ, σιγαλινὰ κι ἂν πάρει,
 Θ' ἀκοῦν τὸ κῦμα ἀτόμακρα οἱ ἀνταριασμένοι κάβοι,
 Ποῦ βαθυκίνητο ἡ νοτιὰ κι ἀπλόχωρο τὸ σάβει
 Τὰ σκότη κλώθοντας μαζί, ποῦ δὲν τὰ σκιοῦνε οἱ φάροι.
 Κι οἱ πόθοι εἶνα σὰν κύματα σκληροῦ βοριά, κουρσάροι
 Ποῦ μὲ βουὴ κι ὄρμη πηδοῦν στὸ ἀνύποπτο κοράβι.
 Κι ἀγκομαχοῦν οἱ ναῦτες του γὰ νὰ μὴ πέσουν σκλάβοι
 Καὶ τὸν ἀγῶνα τὸ βαρὺ φωτίζει τὸ φεγγάρι.
 Μὰ τοῦ βοριά σὰν πέσει ἡ ὄρμη τὸ κῦμα θ' ἀπαλύνει,
 Ὁ σάλος ὅμως τῆς νοτιᾶς μέγας καὶ στὴ γαλήνη.
 Γι' αὐτὸ θαλασσινοῦ ἡ φωνή, στοῦ μισμοῦ τὴ φούρια,
 Λέει στ' ὄνειρο, ποῦ βιαστικὸ τὴν ἀγκοῦρα σαλπάρει:
 —Γέρο βοριὰν ἀρμένιζε καὶ νότο παλληκάρι!
 Παλιὸ τὸν πόθο κρατάγε, τὴ λύπη σου καινούρια.

ΧΙΜΑΙΡΑ

Mais la vie est là-bas violente et féconde
Qui mord à galops tous les grands chemins du monde.

VERHAEREN

Πῶς, σὲ λιόγαρο κῆπο χουσόφεγγα,
μὲς τὰ φύλλα τὰ δλόχλοα κρυμμένα,
τὰ καλόρεχτα μῆλα, λιγώνουνε
μὲ τὴ γλιανεύωδιά τους τὰ φρένα,

Μὲς τὴν ὄαση ποὺ τὰ δέντρα δροσόφυλλα
στὰ καθάρια νερά, τὰ βαρειά τους
τὰ κλαριά καθρεφτίζαν, μᾶς ἔκραζεν
ὀλοπράσινη ἢ πλούσια χαρά τους.

Μὰ ἐμεῖς, μέσα στὸ κάμμα ἐπροβαίναμε,
στὴν πλατειὰ σιγαλιὰ τῆς ἐρήμου,
ποὺ τὴν ἔλυε ὁ κρωγμὸς ὁ μακρόσυρτος
τοῦ πουλιοῦ μοναχὰ τοῦ πενθίμου.

Κι ὅσο ἂν νοιώθαμε κάποτε δλόστεγνα
τὰ φρυμένα μας χεῖλη, τὴ βρύση
δὲ γυρεύαμε, ποὺ ἔτρεχε ἀμάραντη,
τοὺς πικροὺς νὰ μᾶς γλυκοδροοσίσει.

Στὴν πολύχη σιωπῇ, βαθειομίλητην
ποὺ ἀγροικούσαμε ἐντὸς μας, λουσιμένοι
μὲ τὴν ἴδια μας δίψα ἐχορταίναμε,
πάντα ὀλόδιφοι κι' ὄνειροσερμένοι.

Κι ὅπως ὅταν σὲ θύελλα, στὸ πέλαγος
Ξαφνικῇ, ποὺ τὸ πλοῖο τὶς κορφαδες
τῶν κυμάτων πηδάει τὶς δλάφριστες,
ἀπ' τὶς ἄγριες ποὺ βλέπεις λαμπράδες

Τρέμεις ὄλος, παρόμοιο κι ἀπ' τ' ὄραμα
ποὺ κλεισμένο βαθειὰ στὴ ματιά μας,
τὴν κατάλαμπε ὀλοένα λαμπρότερο,
ὄρες-ὄρες, τὸ ἀναφτεριασμὰ μας.

Μὰ μιὰ μέρα, κῆς ζωῆς ποὺ τρογύρω μας
τὸ τρελλὸ πανηγῦρι ἀπ' τὶς ἄλλες
τὶς ἡμέρες πλιὸ πλανόμορφο ἐμάνιζε,
τὶς ἀκρόατες ἀπ' τὶς ἀντράλες

μεθυσμένοι κι ἐμεῖς, ποὺ ἐγυρέψαμε
μὲς τὰ δέντρα τὰ δλόχλοα τὴ βρύση
τὴν ἀρχαία, πλέον ἐκεῖ δὲν τὴ βρήκαμε
τοὺς πικροὺς νὰ μᾶς γλυκοδροοσίσει.

ΑΘΗΝΑ

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΜΕ ΚΑΘΕ ΜΠΟΡΑ ΠΓΑΙΝΩ

Τρῶζει τὸ ξύλο τῆς ἔληᾶς ἂν τὸ μπουρίνι ἀψιώση,
Κι' ὁ θόρυβος ξαπλώνεται βαβουριστὰ
Τοῦ ποταμοῦ, σὰν ἡ βροχὴ τὸ ρέμα του φουσκώση·
Πάντ' ἄλλη αἰτία κι' ἄλλη ψυχὴ στὰ πράματα ξυπνᾷ.

Καὶ συλλογιέμαι τοὺς πικροὺς ποῦ πέρασαν στὴ λήθη
Μὲ μόνη μιὰ ψυχὴ,
— Βαλτονεριὰ ἀνετάραγη τ' ἄπραα σκυμένα πλήθη—
Κ' ἐμεινε ξένη, ἂν κ' ἔζησαν, γιὰ κειοὺς πάντα ἢ ζωῇ.

Πιὰ δὲ μὲ δένεις ἄπραγη τῆς πείρας λογικῇ,
— Κόρη το' ἀνάγκης πρόσκαιρη μὲ τὶς στιγμὲς πλασμένη,
Ποῦ τὴ Ζωὴ μὲ τὶς στιγμὲς φυλάς, — ἓνας Πρωταίας αὐτῇ—
Κάθε κανόνας ἀπὸ πρὶν καὶ μιὰ ζωὴ χαμένη.

Καὶ πιὰ στὸ μάκρος π' ἔζησε, κ' εἶναι περσοῦ μεγάλο,
Μὰ φέβγοντας μικραίνει
Ποιὸς στ' ὄ,τι ἐλόγιαζε σωστὸ δὲν ἔπραξε κατὶ ἄλλο
Τὶς πιὸ περσοότερες φορὲς, ὅπως ἡ ἀνάγκη κρένει;

Στὸ στρατολάτι ἂν ἄξαφνα πυρὸ λιοντάρι ὀρμήση,
Κ' εἶτε ἄλλο ἀπὸ τὰ θεριά,
Μὲς τὴν τρομάρα τοῦ χαμοῦ σὲ ἀψιὰ ζαλάδα ποῦ ξεσπᾷ
Τὸ «μὴ ἀντιστῆς στὸν πονηρὸ» νὰ πῆ ποιὸς θὰ τολμήση;

Μὰ ἂν νὰ πεθάνῃ ὁ ἄνθρωπος ἢ Μοῖρα ἔχει γραμμένο
Καὶ ἡ ὥρα εἶναι τυφλή,
Τῆ φρονημάδα ἄς χαίρονται οἱ γνωστοῖ σοφοί,
Στὸ χάος τῆς Ὑπαρξῆς ἐγὼ μὲ κάθε μπόρα γαίῖνω,

Καὶ συλλογιέμαι τοὺς πικροὺς ποῦ πέρασαν στὴ λήθη
Μὲ μόνη μιὰ ψυχὴ,
— Βολτονφριά ἀνετάραγη τ' ἄπρῃα σκυμένα πλήθη,—
Κ' ἔμεινε ξένη, ἂν κ' ἔζησαν, γιὰ κειοὺς πάντα ἢ Ζωή.

ΕΜΕ ΜΟΥ ΑΡΕΣΕΙ

Γιατί ζητᾶς τὰ αἰσθήματα στὰ ζωντανά μου στήθια
Νὰ θάψῃς λογικὴ ;
Ποιὰ μάταια πείρα σ' ἔπεισε πῶς εἶνε μιὰ ἢ ἀλήθεια
Καὶ δένει τὴ ζωὴ ;

Ὁραῖο νὰ ζῆς ἀμέριμνα καθὼς τὸ ἀργὸ ποτάμι
Σὲ κάμπο ξαπλωτό,
Ὁραῖο καὶ τὸ ν' ἀντιχτυπᾷς σὰν τὸ λιανὸ καλάμι
Ποῦ φουρτουλίζει καὶ θροεῖ στ' ἀγέρι τ' ἀψιερό.

Μὰ ἐμὲ μοῦ ἀρέσει στὰ γκρεμὰ ποῦ περπατῶ νὰ φτάσω
Στὴν τρίψηλη κορφή,
Κι' ἀπὸ τὴν μέθη τοῦ γκρεμοῦ στὴ λήθη νὰ περάσω,
Σὰν φλογιστὸς ἀερόλιθος ποῦ λιώνει ὅπως χυθῆ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1916, ΑΘΗΝΑ.

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΑ

Τὰ κορμιά μὲ τοῦ κάλλους τὴ μαγεία
Στάχτη θὰ καταπτήσουνε στὸ χῶμα·
Δὲν ἔχει ἡ ζήση μπόρεση καμμία
Τὰ μάτια, τὸ χαμόγελο, τὸ στόμα,
Στὴν ἔνθεη νὰ χαρίσει Ἀθανασία.
Καὶ μόνο ἡ Τέχνη μὲ ἦχους ἢ μὲ χοῶμα,
Μάρμαρο ἢ στίχο—ἀφάνταστη ἁρμονία!—
Φυσάει πνοὴ καὶ στοὺς νεκροὺς ἀκόμα!
Τὶ καὶ στοῦ τάφου τὴν πυκνὴ μαρμίλα
Θὰ νοιώθουν μυστικὴν ἀνατριχίλα
Γιὰ τὸ ἔργο τους ποῦ ἀθάνατο θὰ ζήσει·
Φτίνει μιὰ σπίθα, ὦ ναί, μιὰ σπίθα μόνη
Τὴν ψυχὴ, ποῦ κι' ὁ Χάρος δὲ νεκρώνει,
Στὴ γήϊνη τὴ ζωὴ νάχε φλογίσει.

Σ' ΕΝΑ ΣΑΤΥΡΟ

ΕΡΓὸ ΤΟΥ ΒÖCKLIN

Τῆς ἀγάπης ὁ πόθος σὲ πλανεῖει
Κι' ἀποζητᾶς τῆς σάρκας τὸ μεθύσι·
Σύγκορμον ἢ λαχτάρα σὲ κυριεῖει,
— Τῆς ἡδονῆς ἀστεῖρευτη εἶναι ἡ βρούση! —
Τοῦ Ἔρωτα τὸ μυστήριο ποῦ μαγεῖει,
Φλόγα τρελλὴ ζητᾷ νὰ καταλύσει,
Σὰν τὸ θεριὸ ποῦ ἀνήκουστα ἀγριεῖει
Ποθῶντας τὸ ζαρκάδι νὰ ξεσκίσει.
Πάρε τὴ σάρκα, τὴν ἀχόρταγη ἔλη
Τῆς ἡδονῆς ν' ἀδειάσεις τὸ ποτήρι·
Ρούφα τὴν μὲ τὰ μάτια, μὲ τὰ χεῖλη!
Μὰ σὰ σωθεῖ τὸ λάγνο πανηγύρι
Συντριμμια μὲς τὴν ἔκτασι τοῦ ἀπείρου.
Θὰ κοίτεται ὁ παλμὸς ὁ ἀγνὸς τοῦ ὄνειρου.

ΚΕΡΚΥΡΑ

ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

ΜΟΪΡΟΛΟΪ

Τί ἄλλο, Καλέ μου, ζητᾶς ἀπὸ μένα
Καὶ στέκεις θλιμένος μπροστὰ στὴ μορφὴ μου,
Ἄφοῦ κ' ἡ καρδιά μου, ἀφοῦ κ' ἡ ψυχὴ μου,
Κι' ἄς εἶσαι νεκρὸς — πλημμυροῦν ἀπὸ Σένα!

Τὰ θεῖα τραγούδια σου ἔνα πρὸς ἓνα
Τὰ ζεῖ κάθε νύχτα ἢ ψάλτρα φωνὴ μου
Γενῆκαν αὐτὰ μοναχὴ προσευχὴ μου
Ἄγνῃ προσευχῇ γεννημένη ἀπὸ Σένα!

Γιατί μὲ κνττάξεις μὲ μάτια θλιμένα;
Λαμπάδα σοῦ ἀνάβω τὴν ἴδια ψυχὴ μου
Καὶ μέρα τὴ μέρα σκορπᾶ ἡ ζωὴ μου
Γιὰ Σένα, τὰ ρόδα της τὰ γλωμισμένα.

ΠΑΘΟΣ

ᾠ! τὰ μάτια, τὰ μάτια σου
ποῦ ὄλο χρώματ' ἀλλάζουν,
μὲ γητεύουν τὰ μάτια σου
καὶ βαθειὰ μὲ σπαράζουν.

Μὲς τὰ χέρια, — τὰ χέρια σου —
τὰ γερά, τ' ἀτσαλένια,
τρεμουλιάζουν τὰ χέρια μου
σὰν πουλιὰ λαβωμένα!

Καὶ τὸ σῶμα, τὸ σῶμά σου
νευρικό κι' ἀντρειωμένο
πὼς τὸ λυώνει τὸ σῶμά μου
τὸ βαρεῖα κουρασμένο...

PETRARCA

ΣΟΝΕΤΟ LXXI

Σὰν ξανασυλλογιοῦμαι τὴ ματιὰ της
— Τώρα στολίδι τ' οὐρανοῦ—τὴν κλίση
Τῆς κεφαλῆς, τὴν πάναγνη λαλιά της,
Ποῦ μ' ἔχει ἀναγαλλιάσει καὶ λυπήσει,
Πῶς ζῶ θαυμάζω· κι' ἂν ἡ ὠραία θωρηά της
Στῆς νυχτὸς δὲν ἐρχόντανε τὴ Δύση
— Ἡ σεμνὴ καὶ πανέμοστη ὁμορφιά της—
Κοντὰ μου, δὲ θὲ νάμουνα στὴ ζήση.
ᾠ τὴ θερμὴ δεξίωση καὶ θεῖα,
Καὶ πὼς μὲ προσοχὴ γλυκεῖα ἀγροικαίει
Τὴ μακρονὴ τοῦ πόνου μου ἰστορία!
Στὰ οὐράνια ποῦ γι' αὐτὴν δὲν εἶναι ξένα
Ξαναέρνει, τὶ ἡ αὐγὴ τὴν ἀκλουθαίει,
Μὲ μάτια καὶ μὲ μάγουλα βρεμένα

ΣΟΝΕΤΤΟ CCXLI

Ψυχὴ μακάρια, ποῦ ἐδῶ κατεβαίνεις
Καὶ τῆς θλιμένης νύχτας μου τὴ ζάλη
Μὲ τ' ἄσβυστά σου μάτια, πῶχον ἄλλη
Λάμψη πὺρ ὠραία ἀπὸ τὰ θνητά, πρᾶαίνεις,
Πόσο σ' εἶχαριστῶ, ποῦ μοῦ γλυκαίνεις
Μὲ τὴν εἰδὴ σου τὴ ζωὴ καὶ πάλι
Καὶ ξαναβρίσκω τ' ἄχραντά σου κάλλι
Στὰ μέρη ὅπου ἐσυνειθίζεις νὰ μένεις.
Κεῖ ποῦ γιὰ σένα ἐτραγουδοῦσα χρόνους
Τώρα γιὰ σέ, θωρεῖς, θρηνεῖ ἡ καρδιά μου,
ᾠχι γιὰ σέ, γιὰ τοὺς δικούς μου πόρους!
Κι' αὐτὴ εἶναι ἡ μοναχὴ παρηγοριά μου:
Νὰ σὲ νογῶ, ὅταν ἐρχεσαι, ἀπ' τὸ βῆμα,
Ἀπ' τὴ φωνή, ἀπ' τὸ πρόσωπο, ἀπ' τὸ ντύμα.

ΣΤΗ ΧΛΟΗ. ΒΙΒΛΙΟ Ι. ΩΔΗ XXIII

ὦ! γλόη, σὰν τὸ ζαρκάδι πέρα
 Πῶς ἀπὸ μένα, τῆ μητέρα
 Ποῦ τὴν ἀνήσυχη ζητᾶ,

Καὶ μάταιος τρόμος τῷχει πιάσει,
 Κι' ἀπ' τοὺς ἀνέμους κι' ἀπ' τὰ δάση,
 Πάνου στ' ἀδιάβατα βουνά.

Γιατ' ἂν στὰ φύλλα θορυβήσῃ,
 Ὅπου κινιοῦνται σὰ γυρίσει
 Καὶ ἡ ἀνοιξη, κι' ἂν βατσουινᾷ

Οἱ ποίσινοι γουστέροι σειοῦνε,
 Τὰ γόνατά του παραλνοῦνε,
 Χτυπάει στὰ στήθια του ἡ καρδιά.

Μὰ ἐγὼ σ' ἀφρικανὸ λιοντάρι,
 Ἦ σ' ἄγρια τίγρη τὸ ποδάρι
 Δὲν πῆρα πίσω σου, ὡς κιτᾶς,

Νὰ σὲ σπαράξω. Τῆ μητέρα,
 Ὅρμη γιὰ τέρι περιστέρα,
 Πάψ' ἐπὶ τέλους ν' ἀκλουθῆς.

ΣΤΟΝ ΑΙΛΙΟ ΛΑΜΙΑ. ΒΙΒΛΙΟ Ι. ΩΔΗ XXVI

Ἐγῶμαι φίλος τῶν Μουσῶν καὶ στῶν καιρῶν τῆ λύσσα
 Στέρνω τρομάρες καὶ καϊμούς,
 Γιὰ νὰ τοὺς πᾶν στὰ πέλαγα τῆς Κρήτης τ' ἄγρια ἴσα.

Στὴν Ἄρχτο ποίονε βασιλιά, βασίλεια σκεπασμένα
 Μὲ πάγονς, τρέμουν καὶ ποιανοὺς
 Ὁ Τυριδάτης σκιαῖζεται, λίγο μὲ νοιάζει ἐμένα.

Σὺ ποῦ τίς βρούσες προτιμᾶς τίς καθαρὲς καὶ κρύες,
 Πιμπλιότησσα παρθένα, ἐσὺ
 Ἐλα λουλούδια σύναξε μὲ κάλλη κ' ἐβωδίες

Καὶ τοῦ Λαμία, ὦ Μοῦσά μου, στεφάνι σὰν τὰ πλέξεις,
 Κάμετα δῶρο. Τάχα τί
 Καὶ τὰ καινέματα φελοῦν ἂν σὺ δὲν τὰ συντροξέεις;

Μόνο σ' ἐσὲ καὶ στὸ ἀδερφεῖς στέκει στὴ Λέσβια λύρα
 Τραγοῦδι ν' ἀρμονίστε νιὰ
 Γι' ἀφτόν και νὰ τ' ἀνοίξετε τὸ ἀθανασίας τῆ θύρα.

ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

Η ΤΡΙΚΥΜΙΑ

(THE TEMPEST)

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΟΥ ΓΟΥΛΙΑΜΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΘΕΟΤΟΚΗ

1914

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΑΛΟΝΣΟΣ βασιλιάς τῆς Νάπολης.

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ἀδερφός του.

ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ ὁ νόμιμος δούκας τοῦ Μιλάνου.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ὁ ἀδερφός του καὶ ἀπὸ σφετερισμὸ δούκας τοῦ Μιλάνου.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΤΟΣ ὁ γιὸς τοῦ βασιλιά τῆς Νάπολης.

ΓΟΝΖΑΛΟΣ ἕνας τίμιος παλαιὸς συμβουλάτορας.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ)
αὐλικοί.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ)

ΚΑΛΙΜΠΑΝ ἕνας ἄγιος καὶ κακόμορφος σκλάβος.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΟΣ ὁ μεσημερῆς τοῦ βασιλέα.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ἕνας μεθυσμένος κελλήρης.

Ὁ καπετάνιος, ὁ ποδότης, καὶ οἱ ναῦτες ἐνοῦ πλοίου.

ΜΙΡΑΝΤΑ ἡ θυγατέρα τοῦ Πρόσπερου.

ΑΡΙΕΛ ἕνα ἀγγελικό.

ΙΡΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΑ)
ξωτικά.

ΗΡΑ)

Ναράϊδες, Θεριστάδες καὶ

Ἄλλα ξωτικά στὴ δούλεψη τοῦ Πρόσπερου.

Ἡ ΣΚΗΝΗ: Ἐνα καράβι στὴ θάλασσα· κατόπι ἕνα νησί.

ΠΡΑΞΗ Α΄.

ΣΚΗΝΗ Α΄. Σ' ἕνα καράβι στὸ πέλαγο.

Ἀκούεται πάταγος ἀπὸ βροντὲς καὶ ἀστραπὲς τρικυμίας.

Ἔρχονται ὁ καραβοκύρης καὶ ὁ ποδότης ξεχωριστά.

ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΗΣ. Ποδότη!

ΠΟΔΟΤΗΣ. Ἐδώ, καπετάνιε! Πῶς πᾶς;

ΚΑΡΑΒ. Καλά. Πῆς στοὺς ναῦτες: Βάλτε τὰ δυνατά σας, ἀδεμὴ ποντιζόμεστε. Κουνηθεῖτε, κουνηθεῖτε. (Ἔρχονται οἱ ναῦτες).

ΠΟΔΟΤ. Αἱ παιδιά! Καρδιά, καρδιά, παιδιά! Μ' ὄρεξη, μ' ὄρεξη! Μαζέψτε τὸ λατίνι! Προσοχὴ στὴ σφυρίχτρα τοῦ καπετάνιου.— Φύσα ὡς νὰ σκάσει ὁ ἀγέρας σου, ἄ βρεῖς μέρος. (Ἔρχονται ὁ Ἀλόνσος ὁ Σεβαστιανός, ὁ Ἀντώνιος, ὁ Φερδινάντος, ὁ Γονζάλος καὶ ἄλλοι).

ΑΛΟΝΣΟΣ. Καλὲ Ποδότη, τὸ νοῦ σας! Ποῦ εἶναι ὁ καπετάνιος; Κάμετε σὰν ἄντρες.

ΠΟΔΟΤ. Κολιάστε κάτω τώρα, στὴ ζωὴ σας!

ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Ποῦ εἶναι ὁ καπετάνιος, Ποδότη;

ΠΟΔΟΤ. Δὲν τὸν ἀκοῦτε; —Μᾶς μποδάτε σ' τὴ δουλειά μας! Ἄμετε στὲς καμπίνες σας. Βοηθάτε τὴ φουρτούνα.

ΓΟΝΖΑΛΟΣ. Δίηο ἔχεις καλέ, μὰ λάβε ὑπομονή.

ΠΟΔΟΤ. Ἄν εἶχε καὶ τὸ πέλαγο. Κάτω ἀπὸ δῶ! Γνοιάζονται λὲς γιὰ τοῦ βασιλιά τὸνομα οἱ μούγγριδες οἱ φυσσοῦνοι; Στὴν καμπίνα, σιγάτε, μὴ μᾶς σκοτίζετε!

ΓΟΝΖ. Καλά, μὰ σκέφρου ποιὸν ἔχεις ἐδῶ μέσα.

ΠΟΔΟΤ. Κανέναν ποῦ ν' ἀγαπάω καλῆτερα ἀπὸ τὸν ἐαυτό μου. Τουλόγουσον ποῦσαι συμβουλάτορας, πρόσταξε νὰ σιγάσουν αὐτὰ τὰ στοιχεῖα καὶ κατάφερε νὰ γένει εἰρήνη στὴ στιγμή, κ' ἔτσι ἐμεῖς δὲ θὰ πιάσουμε κλιὰ σκοινὶ στὸ χέρι· φανέρωσε τὴν ἐξουσία σου! Μὰ ἂ δὲ μπορεῖς, κάτεχε χάρι τοῦ θεοῦ πῶς ἔζησες τόσα χρόνια, κ' ἐτοιμάσου στὴν καμπίνα σου γιὰ τὴν ὑστερή σου τὴν ὥρα, ἂν ἔτσι μᾶς μέλλεται.—Μ' ὄρεξη, μ' ὄρεξη, παιδιά!—Ὁξω ἀπὸ τὴ μέση σᾶς λέω! (Φεύγει).

ΓΟΝΖ. Μοῦ ἴδωκε παρηγοριὲς μὲ τὸ σκακὶ αὐτὸς ὁ καυμένος. Δὲν ἔχει, μοῦ κᾶζεται, ἄπάνω του κανένα σημάδι πῶς εἶναι γιὰ πνίξιμο, μοῦ φαίνεται ἀντὶς ὀλόστατος πῶς τοῦ μέλλεται ἡ κρεμάλα. Στάσου στέρη, μοῖρα καλή, στὸ κρέμασμα του· κάμε τὸ σκοινὶ τοῦ ριζικοῦ του παλαμάρι μας, γιὰ τὸ δικό μας λίγο φελάει. Ἄν ἴσως αὐτὸς δὲν εἶναι γεννημένος γιὰ τὴν κρεμάλα ἢ θέση μας εἶναι ἐλεεινή. (Φεύγει).

(Ξανάρχεται ὁ Ποδότης).

ΠΟΔΟΤ. Κάτου τ' ἄλμπουρε! Γειά σας, γειά σας! Πιὸ κάτου, πιὸ κάτου! Ἄς ἀρμενίσουμε μ' ἕνα παννί! (Ἀκούεται μιὰ φωνὴ ἀπὸ μέσα). Ἀνάθεμα τὰ φωνατά τους! Κάνουν ἀντάρα περισσότερη ἀπὸ τὴ

φουρτούνα κι' ἀπὸ μᾶς ποῦ δουλεύουμε. (Ξανάρχονται ὁ Σεβαστιανός, ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὁ Γονζάλος.) Πάλε πίσω! Τί θέλετε ἐδῶ; Πρέπει ν' ἀλεπιστοῦμε καὶ νὰ πνιγοῦμε. Ἐχετε ὄρεξη νὰ πνιγοῦμε;

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ. Ἀγκούσα στὸ λαρύγγι σου, φωναρά, βλάστημε, ἀπονοσυλί.

ΠΟΔΟΤ. Δουλεύετε ἐσεῖς κᾶνε.

ΑΝΤΩΝ. Στὴν κρεμάλα, ζαγάρι, στὴν κρεμάλα! Παληόμουλε, ἀδιάντροπε, φωναρά, ἐμεῖς τὸν πνιγμὸ τὸν φοβόμαστε λιγώτερό σου.

ΓΟΝΖ. Ἐγγυητὴς πιάνομαι ἐγὼ πῶς δὲ θὰ πνιγῶ, ὡς κι' ἂν ἦταν τὸ καρᾶβι μας ἀδύνατο σὰν καρυδοτσέφλιο, καὶ ραγισμένο ὅσο μία ξεπατωμένη κούρβα.

ΠΟΔΟΤ. Προσάνεμα ἀρμενίστε· ἀπλώστε καὶ τὰ δύο τὰ παννιά! "Ὁξω στ' ἀνοιχτά, στ' ἀνοιχτά! (Ἐρχονται ναῦτες βρεμένοι).

ΟΙ ΝΑΥΤΕΣ. Ὅλα εἶναι χαμένα! Στου θεοῦ τὸ χέρι ἄς περικαλοστοῦμε ὅλα εἶναι χαμένα.

ΠΟΔΟΤ. Τί λέτε; Πρέπει νὰ πνιγοῦμε;

ΓΟΝΖ. Ὁ βασιληᾶς κι' ὁ γιός του δέησες κάνουν.

Κ' ἐμεῖς μαζὴ ἄς προσευκηθοῦμε, ἢ ἴδια
Εἶναι κ' ἐμᾶς ἡ τύχη μας.

ΣΕΒΑΣΤ. Δὲν ἔχω

Πιὰ ὑπομονή!

ΑΝΤΩΝ. Οἱ μεθύστακες ἐπαῖξαν

Μὲ τὴ ζωὴ μας δολερά! Γιὰ κοίτα

Ἐκείνον τὸ φαρδύστομο ληστή!—

Ὡ ποῦ νὰ σὲ ξεπλύνει στὸν πνιγμὸ σου

Δέκα φορὲς ἢ στέγνη κ' ἢ πλημμύρα!

ΓΟΝΖ. Κι' ἄλλο θὰ πάει στὴ φούρκα! κι' ἄς ὁμόνει

Κάθε σταξιά ἄρμη τὸ ἐναντίο, κι' ἄς ἄσκει

Γιὰ νὰ τὸν καταπιεῖ πλατειὰ τὸ κῆμα.

ΑΝΑΚΑΤΕΜΕΝΕΣ ΦΩΝΕΣ ΑΠΟ ΜΕΣΑ. Θεέ, ἐλέησέ μας.—Τσακίζομαστε, τσακίζομαστε!—Γειά σας, γυναῖκα καὶ παιδιά!—Γειά σου ἀδερφέ!—Τσακίζομαστε, τσακίζομαστε, τσακίζομαστε!

ΑΝΤΩΝ. Πᾶμε ὅλοι νὰ βουλήσουμε μὲ τὸ βασιλέα. (Φεύγει).

ΣΕΒΑΣΤ. Πᾶμε νὰ τὸν ἀποχαιρετήσουμε. (Φεύγει).

ΓΟΝΖ. Τώρα θᾶδινα χίλια μίλια θάλασσα γιὰ μιὰ ζευγιά φτωχιά γῆς, κι' ἄς ἦτουν ὅλη ῥίκια, ὅλη μινράγκαθα, ὅ,τι κι' ἂν ἦταν. Τοῦ οὐρανοῦ τὸ θέλημα ἄς γένει, μὰ θὰ προτιμοῦσα νὰ πεθάνω ἀπὸ θάνατο στεγνό. (Φεύγει).

ΣΚΗΝΗ Β'. Τὸ νησί· μερὸς στὸ κελλὶ τοῦ Πρόσπερου.

Ἐρχονται ὁ Πρόσπερος καὶ ἡ Μιράντα.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἄν μὲ τὴν τέχνη σου ἔφερες, πατέρα

Πολὺ ἀκριβέ, σ' αὐτὴν τὴν ταραχὴ

Τὴν ἄγριαν ἄρμη, ἡσύχασέ την τώρα.

Δείχνει ὁ οὐρανὸς πῶς θᾶθελε νὰ χύσει
Κάκοσμη πίσσα, ἂν, ὡς τὸ πρόσωπό του
Τὰ κύματα ἀνεβαίνοντας, τὴ φλόγα
Δὲν ἔσβυναν. Ὡ! ἐπόνεσα μ' ἐκείνους,
Ποῦ εἶδα νὰ τυραγνιῶνται! Ἐνα ὄρηο πλοῖο,
Ποῦ βέβαια μέσα του εἶχε εὐγενικά
Πλάσματα, ὅλο συντρίμια! τσακισμένο!
Ἄχ! τὴν καρδιά μου καθαυτὸ ἔχει κρούσει
Κεῖνη ἢ κραυγή! Ψυχὲς δυστυχισμένες
Ποῦ χάθηκαν! Ἄν ἦμιον δυνατὸς
Θεός, μέσα στὴ γῆ θάχα βυθίσει
Τὸ πέλαγο, πρὶν ἢ ἄρμη καταπιεῖ
Τὸ μορφο πλοῖο κι' ἀντάμα τὲς ζωὲς
Ποῦ μέσα του βαστοῦσε!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐλα στὸ νοῦ σου!

Πιὰ μὴ φοβᾶσαι· εἰπὲς τῆς τρυφερῆς σου
Καρδιάς: κακὸ δὲν ἔγινε κανένα.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Μαύρη μέρα!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Δὲν ἔγινε κανένα

Κακὸ γιὰ σὲ μονάχα τᾶκαμα ὅλα
Γιὰ σέ, ἀκριβή, γιὰ σένα, κόρη, ποῦ
Δὲν ξέρεις ποιά εἶσαι, ἀφοῦ δὲν ξέρεις ποῦθε
Κρατιέμαι ἐγὼ, μηδὲ πῶς εἶμαι κάτω
Περσότερο ἂν τὸν Πρόσπερο ποῦ ὀρίζει
Ἐνα πολὺ φτωχὸ κελλὶ καὶ πούναι
Ὁ ὄχι μεγαλείτερος γονιὸς σου.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὁ νοῦς μου δὲν ἐγνοιάστηκε ποτὲ
Νὰ μάθω περισσότερα.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Μὰ εἶναι ὦρα

Περσότερα νὰ ξέρεις. Δὸς μου χέρι
Τὸ μαγικό μου φόρεμα νὰ βγάλω. (Πιθώνει χάμου τὸ πανοφόρι του.)
Ἔτσι.—Αὐτοῦ στάσου, τέχνη μου.—Καὶ τώρα
Παρηγορήσου· στέγνωσε τὰ μάτια·
Τὸ τρομερὸ τὸ θέαμα τοῦ πνιγμοῦ,
Ποῦ ἄγγιξε στὴν καρδιά σου καθαυτὸ
Τοῦ σπλάχνους τὴν οὐσία, μὲ τέτοια πρόνοια
Τῆς τέχνης μου τὸ διόρισα καὶ τόσο
Ἀσφαλισμένα, ποῦ οὔτε μιὰ ψυχὴ,—
Ὁχι, κανένα πλάσμα μήτε τριχὰ
Δὲν ἔχασε στὸ πλοῖο πῶχεις ἀκούσει
Νὰ σκούζει καὶ ποῦ τό εἶδες νὰ βουλάει.
Κάθου, τί πρέπει πλειότερα νὰ μάθεις.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἀρχίσεις νὰ μοῦ πεις πολλὲς φορὲς
Ποιά εἶμαι, μὰ πάντα ἐσώπαινες, τοῦ κάκου
Ἀφίνοντάς με νὰ ρωτῶ, καὶ πάντα
Ἐτέλειωνες: «Ἀκόμα δὲν εἶν' ὦρα.»

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τώρα ἦρθε ἡ ὦρα! Αὐτὴ ἢ στιγμὴ προστάζει
Τ' αὐτιά ν' ἀνοίξεις· σύγκλινε καὶ γούκα!

Μπορείς να θυμηθείς έναν καιρό
Που ακόμα στο κελλί δεν είχαμε έρθει;
Δεν το πιστεύω, τι δεν είχες κλείσει
Τρεις χρόνους.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Βέβαια, αφέντη, εγώ θυμοῦμαι.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σάν τί θυμάσαι; Σπίτι, πρόσωπα άλλα;

Πές μου από κάποιο πράμα μιάν εικόνα
Που νάμεινε στο νοῦ σου.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἀπόμακρη είναι

Σάν ὄνερο, ὄχι πράμα θετικό
Που νά τὸ βεβαιώνει ἡ θύμησή μου.—
Δεν είχα μιὰ φορά πέντ' ἔξι δούλες
Που μ' ἐπροσέχαν;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Είχες, ναί, Μιράντα,

Ἀκόμη περισσότερες. Μὰ πῶς

Ἔμεινε αὐτὸ ὀλοζώντανο στοῦ νοῦ σου;

Καὶ τί ἄλλο βλέπεις πίσω στοῦ σκοτάδι

Καὶ στοῦ καιροῦ τὴν ἄβυσσο; Μὰ ἂν κάτι

Θυμάσαι ἀπὸ πρὶν ἔρθεις ἐδῶ πέρα,

Ἴσως θυμάσαι κι' ὅλας καὶ πῶς ἤρθες.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Αὐτὸ ὄχι.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐδῶ καὶ δώδεκα χρονιές

Ὁ κύρης σου ἦταν δούκας τοῦ Μιλάνου

Καὶ δυνατὸς αφέντης.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Κύριε, ὁ ἴδιος

Πατέρας μου δὲν εἶσαι;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἡ μάννα σου ἦταν

Ὅλη μιὰ καλωσύνη καὶ ἐμολόγα

Πῶς ἦσουν θυγατέρα μου καὶ δούκας

Τοῦ Μιλάνου ὁ πατέρας σου ἦταν κ' εἶχε

Μονάχη μιὰ βασιλοπούλα κόρη,

Βλαστάρι ἀπὸ τὸ αἷμα του.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὡ οὐρανέ μου!

Ποιὰ μαύρη μοῖρα μᾶς ἔδιωξε ἐκεῖθε

Ἡ τὸ καλὸ μας;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Καὶ τὰ δυὸ παιδί μου.

Μοῖρα κακὴ μᾶς ἔδιωξε ὅπως εἶπες,

Μὰ ἡ τύχη ἐδῶ μᾶς γλύτωσε.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὡ ἡ καρδιά μου

Ματώνεται ὅταν σκέφτομαι τὴν πίκρα

Που σοῦδωκα καὶ δὲν τὴνε θυμάμαι!

Ξακλούθησε, ἂν ὀρίζεις.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ὁ ἀδερφός μου,

Καὶ θεὸς σου, Ἀντώνιος, τὸνομα του, γρίκα

Παρακαλῶ σε, (νὰ βρεθεῖ ἀδερφός

Ἄπιστος τόσο!) ἐκεῖνος που σιμά σου

Ἦταν γιὰ μένα ὁ πλιὸ ἀκριβὸς στὸν κόσμο,

Καὶ που τοῦ κράτους τοῦχα παραδώσει

Τὴ βασιλεία, τὴν πρώτη τότε ἀπ' ὅλα
Τᾶλλα ρηγάτα, καθὼς πρώτος δούκας
Ὁ Πρόσπερος ἐκείνον τὸν καιρὸ ἦταν,
Καὶ γιὰ τὸ ἀξίωμα του ξακουστὸς
Κι' ἀνόμοιαστος στὲς λεύτερες τὲς τέχνες,—
(Αὐτὲς μονάχα ἐγὼ καλλιεργοῦσα
Κι' ἀφησα τὸ βασίλειο τοῦ ἀδερφοῦ μου,
Καὶ γιὰ τὸ κράτος ἤμουν τέλεια ξένος,
Τι οἱ μυστικὲς σπουδὲς μὲ συνεπαίρναν,
Μὲ συναρπάζαν,)—ὁ ἄνομος ὁ θεὸς σου...
Μ' ἀκοῦς;

ΜΙΡΑΝΤΑ. Προσέχω, Κύριε, ὅσο μπορῶ.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Μιὰ κ' εἶχε μάθει πῶς νὰ κάνει χάρες

Καὶ πῶς νὰ τὲς ἀρνιέται, ποιὸν νὰ φέρνει

Ὅμπρὸς καὶ ποιὸν ὀπίσω νὰ κρατεῖ

Γιὰ νὰ μὴν παραψόνεται, ἀρχινάει

Νὰ ξανακλώθει αὐτὸς τὰ πλάσματά μου,

Ἡ νὰ τὰ κάνει ἀλλοιώτικα ἢ κι' ἀλλοιῶς

Νὰ τὰ ξεκαινουργόνηι τὸ στερηφτάρι

Ἰῆς θέσης καὶ τοῦ υπάλληλου κρατῶντας,

Σήκωνε κάθε καρδιά μὲς στοῦ κράτος

Στὸν ἦχο που ἦταν ἀρεστὸς στ' αὐτί του·

Κ' ἔτσι ἐγινε ὁ κισσός, που τὸν κορμὸ μου

Τὸ δουκικὸ εἶχε κρύψει, κ' ἐμυζοῦσε

Ὅλην τὴ γλωρρωσιά μου! Δὲν προσέχεις;

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὡ ναί προσέχω, αφέντη!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄν θέλεις, ἄκου!

Τοὺς κοσμικοὺς σκοποὺς ἔτσι ἀμελῶντας,

Ὅλος ἀφιερωμένος στὴ μονάζια,

Καὶ στὸν καλλωπισμὸ πάντα τοῦ νοῦ μου

Μ' αὐτὸ που μονοχὰ γιὰ εἶναι τόσο

Ἀπόκρυφο περισσότερη ἔχει ἀξία

Ἄπ' ὅσα ξετιμῶνει ὁ κοινὸς κόσμος,

Στοῦ δολεροῦ ἀδερφοῦ μου τὴν καρδιά

Ξύπνησα μιὰ προαίρεση κακούργα,

Κ' ἡ ἐμπιστοσύνη πουῦχα, ὅπως λαχάινει

Σ' ἓναν καλὸ γονέα, μέσα σ' ἐκείνον

Ἐγέννησε τὸ ἀντίθετο: ἓνα δόλο,

Μεγάλον τόσο, ὅσο ἡ δική μου ἡ πίστη

Που τέρμονα δὲν εἶχε, ἀληθινὰ

Μιὰ πίστη δίχως ὄρια. Κι' ὄντας ἔτσι

Κύριος αὐτὸς ὄχι μονάχα ἀπ' ὄλο

Τὸ εἰσόδημά μου ἀλλὰ κι' ἀπ' ὅσα εἰμπόρειε

Τὸ ἀξίωμά μου στανικῶς νὰ εἰσπράξει,—

Σάν ἓνας που μὲ τὸ νὰ λέει τὸ ψέμα,

Τόσο ἔκαμε νὰ φταῖξει τῆς ἀλήθειας

Τὴ μνήμη του που ὁ ἴδιος δίνει πίστη

Στὸ ψέμα του,—ἔτσι ἐπίστεψε κ' ἐκεῖνος

Πώς ήταν τῶντι ὁ δούκας, μὲ τὸ ποῦ ήταν
Στὸ ποδάρι μου κ' εἶχε τῆς ἀρχῆς
Τὸ θῶρι μόνο μὲ ὄλα τὰ προνόμια.
Ἡ φιλαρχία του ἀξαινοντας μ' αὐτά ...
Μ' ἀκούς;

ΜΙΡΑΝΤΑ. Τὴν κουφαμάρα θὰ γιατρεῦαν,
Ἄφέντη, ὅσα μοῦ λές.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Γιὰ νὰ μὴν εἶναι
Μηδὲ φραγμὸς ἀνάμεσα στὸ μέρος
Καὶ τὸ πρόσωπο πῶπαιζε, ἦταν χρεία
Νὰ γένει δούκας τοῦ Μιλάνου ἀπόλυτος.
Γιὰ ἐμέ, τὸ μαῦρο, ἡ βιβλιοθήκη μου ἦταν
Ἄρκετὴ δουκαρχία, γιὰ βασιλεία
Κοσμικὴ ἤμουν ἀνάξιος, ἐσκεφτότουν
Κ' ἐνώθη (τόσο γιὰ ἐξουσία διψοῦσε)
Μὲ τὸ Ναπολιτᾶνο βασιλεία,
Τάζοντάς του προσκύνηση καὶ φόρο
Χρονικὸ κ' ὑποτάζοντας τὸ στέμμα
Στὴν κορώννα του κ' ἔτσι τὸ δουκάτο.
Τὸ ἀλύγιστο ὡς τὰ τότε, (ὦ δυστυχία σου
Μιλᾶνο!) σ' ἀτιμώτατη δουλεία
Τὸ ἀνάγκασε νὰ σκύψει.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὁχ, οὐρανὲ μου!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τὴ συμφωνία τους γρίκα καὶ τὴν ἐβγασή
Κ' ἔπειτα πὲς μου ἂν ἦταν ἀδερφός!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὁ ἁμάρταινα ἂν κοκὸ γιὰ τὴ γιαγιά μου
ἔβαζε ὁ νοῦς μου. Διαστρεμμένα τέκνα
Ἄπο ἀγαθὰ λαγγόνια ἐγεννηθῆκαν.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄκου τὴ συμφωνία: ὁ Ναπολιτᾶνος,
Ποῦ ἦταν ὀχτρός μου παλαιός, συγκλίνει
Σ' ὅ,τι ὁ ἀδερφός μου ἐζήτει δηλαδή,
Μ' ὄρο νὰ προσκυνήσει καὶ δὲν ξέρω
Πόσο φόρο νὰ δίνει κάθε χρόνο,
Ὁ βασιλεῆς ἀπ' τὸ δουκάτο ἀμέσως
Τὸ αἶμα μου καὶ μὲ νὰ ξεριζώσει,
Καὶ τῶμορφο Μιλᾶνο τοῦ ἀδερφοῦ μου
Νὰ παραδώσει μ' ὄλες τὲς τιμές.
Κ' ἕνα προδοτικὸ φουσαίτο τότες
Ρογεύει ὁ Ἀντώνιος κ' ἕνα μεσανύχτι,
Γιὰ τὸ ἔργο ἐκεῖνο στοιχειωμένο, ἀνοίγει
Τὲς πόρτες τοῦ Μιλάνου καὶ στὴ νέκρα
Τῆς νύχτας ὄργανά του διορισμένα
Μᾶς ἄρπαξαν ἐκεῖθε, ἐμὲ καὶ σέ,
Πῶβαλες τίς φωνές!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὁϊμέ, τί λύπη!

Ἐγώ, ποῦ δὲ θυμοῦμαι πῶς θρηνοῦσα
Τότες, ἕς ξανακλάψω. Αὐτὴ ἡ ἀφορμὴ
Τὸ δάκρυ ἀπὸ τὰ μάτια μου στραγγίζει.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄκουσε λίγο ἀκόμη καὶ σὲ φέρνω
Ἄμέσως στὴν ὑπόθεση ποῦ τώρα
Μᾶς γγίζει καὶ ποῦ δίχως τῆς θεῆ νάταν
Τούτη ἡ ἱστορία πολὺ ἄκαιρη.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Γιατί
Κεῖνην τὴν ὥρα δὲ μας ἀφανίσαν;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐρώτηση σωστή, κορίτσι κ' ἄρζει
Τὸ ζήτημά σου ἡ ἴδια μου ἡ ἱστορία.
Δὲν ἐτολμήσαν, ἀκριβὴ μου τόσην
ἀγάπη τρυφερὴ μοῦχε ὁ λαός μου
Καὶ δὲν ἐβάλλαν τέτοια αἵματερὴ
Σφραγίδα ἀπάνου στὸ ἔργο τους, μὰ ἐδῶσαν
Χρῶμα πλιὸ ὠραῖο στὴ σκοτεινὴ βουλή τους.
Κοντολογίς μᾶς ἔρριξαν σὲ μία
Βάρκα, μᾶς πῆραν στ' ἀνοιχτὰ καμπόσα
Μιλια, κ' ἐκεῖ εἶχαν ἔτοιμο ἕνα σάπιο
Σκαφίδι καραβιοῦ, χωρὶς παννιά
Χωρὶς κατάρτια, οὐδ' ἄρμενα, οὐδὲ ξάρτια,
Ποῦ τῶχον παραιτήσει κ' οἱ ποντίκοι
Ὅρμημενοὶ ἀπὸ τὸ φυσικὸ τους.
Σ' αὐτὸ μᾶς ἐφορτῶσαν νὰ θρηνοῦμε
Τοῦ πελάγου ποῦ ἐμούγγριζε σ' ἐμᾶς
Καὶ στεναγμοὺς νὰ ρίχνουμε τοῦ ἀνέμου,
Ποῦ, σπλαχνικὸς ἀντιστενάζοντάς μας,
Μᾶς ἔκανε κακὸ μόνο ἀπὸ ἀγάπη.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὁϊμέ! γιὰ σὲ τί βάρους ἤμουν τότες.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἦσουν γιὰ μένα Χερουβὶμ σωτήριο!
Χαρογελοῦσες ὄλη ποτισμένη
Μὲ οὐράνιο θάρρος, ἐνῶ ἐγὼ μὲ στάλες
Ἐράντιζα τὴ θάλασσα ἀρμυρές,
Βογγῶντας κάτου ἀπὸ τὰ βάρσανά μου.
Κι' αὐτὸ μέσα μου ἀνάστησε μιὰ ἀντρεία
Καρτερικὴ καὶ θάρρος νὰ ὑλομεῖνω
Ὅ,τι θ' ἀκολουθοῦσε.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Καὶ πῶς τότες

Ἄράξαμε;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ.—

Εἶχαμε λίγα θρόφιμα καὶ λίγο
Γλυκὸ νεράκι ποῦ ἕνας Ναπολίτης
Ἄρχοντας, ὁ Γονζάλος, (αὐτὸς ἦτον
Τότες ὁ διορισμένος πρωτοστάτης
Στὸ σκέδιο αὐτό,) μᾶς τῶδωσε ἀπὸ σπλάχνος,
Μαζὴ καὶ πλούσια ρεῦχα καὶ λινά
Κι' ἄλλα χρειασίδια διάφορα ποῦ ὡς τώρα
Πολὺ μᾶς ἐχρησίμεψαν κ' ὁμοίως,
Ἐφέροντας ποῦ ἀγαποῦσα τὰ χαριὰ μου,
Εὐγενικὰ μ' ἐπρόβλεψε ἀπὸ μέσα
Ἄπὸ τὴ βιβλιοθήκη μου μ' ἐκείνα

Τὰ βιβλία ποῦ περισσότερο γιά μένα
Ἄξιζον παρά ὁ θρόνος μου.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Μιά μέρα
Νᾶβλεπα αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐγὼ τώρα

Σηκόνομαι. Κάθου ἤσυχη τὸ τέλος
Τοῦ θαλασσοδαρμού μας νὰ γοικήσεις.
Φτάσαμε ἐδὼ σὲ τοῦτο τὸ νησί,
Κ' ἐδὼ, ἐγὼ δάσκαλός σου, σ' ἔχω κάμει
Νὰ προκόψεις περισσότερο παρά ὅσο
Μποροῦν βασιλοπούλες ἄλλες πῶχουν
Πλειότερες εὐκαιρίες γιά μάταιες ὥρες
Κι' ὄχι δασκάλους τόσο γνοιαστικούς.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἄς σ' τὸ κατέχει ὁ Θεός! Καί τώρα, ἀφέντη,
Πές μου: (εἶναι ἀκόμη ὁ νοῦς μου ἀνταριασμένος):
Ποιὲς ἀφορμὲς σ' ἐκάμαν νὰ σηκώσεις
Αὐτὴν τὴν τρικυμία;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Μάθε ὡς καί τοῦτο.

Πρᾶμα πολὺ παράξενο: εὐεργέτρα
Τώρα, ἀκριβὴ κυρά μου, ἔφερε ἡ μοῖρα
Τοὺς ὄχτρούς μου σὲ τοῦτα τ' ἀκρογιάλια,
Καί τὸ προορατικό μου μ' ὀρμηγεύει
Πῶς τὸ ζενίθ μου κυβερνιέται ἀπῶνα
Ἄστρο πολὺ εὐτυχιστικό, ποῦ ἂν τώρα
Στὴν ἐνέργεια του δέν το καλοπιάσω
Καί τὸ παραμελήσω, θὰ ξεπέφτει
Στερνά γιά πάντα ἡ τύχη μου. Ἐδὼ παύει
Πιὰ τώρα κάθε ρώτημα. Νυστάζεις.
Καλὴ εἶναι τούτη ἡ νύστα: μὴν τὴ διώξεις.
Τὸ ξέρω ἀλλοιῶς δὲ δύνασαι νὰ κάμεις. (Ἡ Μιράντα ἀπο-
κοιμείται).

Ἔλα, ὑπὴρκτη, πρόβαλε! Εἶμαι τώρα

Ἐτοιμος, Ἄριελ μου, ἔλα ἐδὼ σιμά μου. (Ἐρχεται ὁ Ἄριελ).

ΑΡΙΕΛ. Ὑγεία, μεγάλε ἀφέντη, ὑγεία σεβάσμιε!

Ἦρθα ὅποια χάρη θέλεις νὰ σοῦ κάμω:

Νὰ πετάξω, νὰ πλέξω, νὰ βουτήσω

Στὲς φλόγες, ἢ καβάλλα ν' ἀνεβῶ

Στὰ γνέφη τὰ σγουρά: στὴ δυνατὴ σου

Τὴν προσταγὴ προσκάλεσε τὸν Ἄριελ

Καί κάθε μπόρεσή του.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τὸ δρολάπι

Τελείως καθῶς εἶχα διορίσει, Πνέμα,

Τὸ σήκωσε;

ΑΡΙΕΛ. Δὲν ἔλειψε οὔτε ἰῶτα.

Ἐχύμησα στὸ πλοῖο τοῦ βασιλέα,

Πότε στὴν πλώρη πότε στὰ πλευρά,

Στὴν κουβέρτα καί σ' ὅλες τὲς καμπίνες

Ἄναβα τρόμο. Κάποτε ἐσκιζόμουν

Κ' ἔβγαζα φλόγα σὲ πολλὲς μεριές,
Στ' ἄμπουρο, βτὲς ἀντέννες, στὸ μπονπρέσσο
Ἐλαμπα χωριστά, κ' ἔσμιγα πάλι

Κ' ἔνας γενόμεν. Οἱ ἀστραμιές τοῦ Δία,

Τῆς τρομερῆς βροντῆς οἱ προμηνύτερες,

Δὲν ἦταν τόσο ξαφνιστές καί μήτε

Τόσο πολὺ ἀπ' τὸ βλέμμα πὸ γοργές

Ὁ βρόντος, οἱ φωτιές, ἡ ὄσμὴ τῆς θειάφης,

Ξεσπαίνοντας, τὸ ἀπόκοτο τὸ κύμα

Τοῦ δυνατοῦ τοῦ Ποσειδῶνα ἐσειοῦσαν

Καί τὸ δεινὸν τρικράνι του ἐταράζαν.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄξιο μου Πνέμα, ποιὸς εὐρέθη τόσο

Ἀκλόνητος, ποιὸς τόσο σταθερός,

Ποῦ ὁ νοῦς του δὲν ἀρρώστησε σ' ἐκείνον

Τὸν πάταγο;

ΑΡΙΕΛ. Δὲν ἔμεινε ψυχὴ

Ποῦ τρέλλος νὰ μὴ γοίκησε καῦλα

Καί νὰ μὴν ἔκαμε ἔργα ἀπελπισμένα.

Ὅξω ἀπ' τοὺς ναῦτες, ὅλοι στοὺς ἀφροῦς

Τῆς ἄρμης ἐβουτήσαν παραιτώντας

Τὸ πλοῖο ποῦ τόχα ὀλόβολο φλογίσει.

Ὁ γιὸς τοῦ βασιλέος ὁ Φερδινάντος

Μ' ὀλόρθα τὰ μαλλιά, καλάμια τότες

Κι' ὄχι μαλλιά, στὸ πέλαγο αὐτὸς πρῶτος

Ἐπήδησε φωνάζοντας: «Εἶναι ἄδεια

Ἡ κόλαση, κ' ἐδὼ εἶναι ὅλοι οἱ διαβόλοι.»

ΠΡΟΣΠΕΡ. Εὐγε σου, Πνέμα! Ἄλλὰ αὐτὸ δὲ συνέβη

Σιμά στὴ γῆ;

ΑΡΙΕΛ. Τέλεια σιμά, Κύριέ μου,

ΠΡΟΣΠΕΡ Κ' ἐγλύτωσαν;

ΑΡΙΕΛ. Δὲ χάθηκε οὐδὲ τρίχα.

Στὰ πλέρια τοὺς φορέματα οὔτε μία

Κουκίδα πλιὸ καινούργια εἶναι ἀπὸ πρῶτα:

Καί στὸ νησί ὅπως πρόσταξες μπουλούκια—

Μπουλούκια τοὺς ἐσκόρπισα τριγύρω.

Τὸ βασιλόπουλο ἔβγαλα μονάχο

Καί τὸν ἀγέρα τ' ἄφησα νὰ κρυώνει

Μὲ στεναγμούς σὲ μιὰ ἔρημη ἀγκωνὴ

Τοῦ νησιοῦ, καθισμένο μὲ τὰ χέρια

Σ' αὐτὸν τὸν τρόπο θλιπτὰ σταυρωμένα.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Μὲ τὸ βασιλικὸ τὸ πλοῖο, τοὺς ναῦτες,

Καί μ' ὄλον τὸν ἐπίλοιπο τὸ στόλο

Τί ἀπόκαμες;

ΑΡΙΕΛ. Τὸ πλοῖο τοῦ βασιλέα

Γλύτωσε στὸ λιμάνι: στὸ βαθὺν

Τὸν κόρφο, ἐκεῖ ποῦ ἐστὶν ἕνα μεσανύχτι

Μ' ἐκάλεσε δροσοῦλα νὰ σοῦ φέρω

Ἄπο τὲς ἀνησύχαστες Βερμοῦδες.

Τόχω κρύψει τούς ναύτες μὲς στ' ἀμπάρια
Πλαγιασμένους τούς ἄφησα καὶ τώρα
Ἔνα δικό μου μάγεμα κ' οἱ κόποι
Ποῦ ὑπόφεραν τούς βύθισαν στὸν ὕπνο.
Κι' ὁ ἐπίλοιπος ὁ σιόλος ποῦ τὸν εἶχα
Σκορπίσει, ξαναενώθηκα ὅλος πάλι
Καὶ στὸ Μεσόγειο πέλαγο ἀρμενίζει,
Στὴ Νάπολη περίλυπα γυρνώντας,
Μὲ τὴν ἰδέα πὼς εἶδε τὸ καράβι
Τοῦ βασιληᾶ πνιγμένο καὶ χαμένο
Τὸ πρόσωπό του τὸ ὑψηλό.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Μὲ ἀκρίβεια
Τὸ θέλημα, Ἄριελ, μῶκαμες· μὰ ἀκόμη
Τὸ ἔργο σου δὲν ἐτέλειωσε. Τί ὥρα εἶναι;

ΑΡΙΕΛ. Τὸ μεσημέρι πέρασε.
ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄπο δυὸ ὥρες
Τοῦλάχιστο. Ἄπ' τὰ τώρα ἴσια μὲ βράδυ
Τὲς ἔξι εἶναι ὁ καιρὸς καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας
Πολὺ ἀκριβός.

ΑΡΙΕΛ. Θᾶχω τυράγνια κι' ἄλλα;
Μὰ ἀφοῦ μὲ κάνεις τόσο νὰ κοπιᾶζω,
Ἄς σοῦ θυμίσω κἂν τί μῶχεις τάξει
Κι' ἀκόμη δὲ μοῦ τῶκαμες.
ΠΡΟΣΠΕΡ. Πῶς, πῶς;
Ἐχόλιασες; τί θέλεις ἀπὸ μένα;

ΑΡΙΕΛ. Τὴ λευτεριά μου!
ΠΡΟΣΠΕΡ. Πρὶν σωθεῖ ὁ καιρὸς;
Μὴ μοῦ τὸ ξαναπειεῖς.

ΑΡΙΕΛ. Παρακαλῶ σε,
Θυμήσου ποῦ πιστὰ σ' ἔχω δουλέψει,
Ποῦ ψέματα δὲ σοῦλα, ποῦ σὲ λάθη
Δὲν ἔλεσα, ποῦ ἐργάστηκα χωρὶς
Μουρμούρια κι' ὀχτροπάθεια κ' ἕνα χρόνο
Ἐτάξες νὰ μοῦ ἀφήσεις.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄπο τί
Μαρτύρια σ' ἔχω βγάλει, τὸ ξεχνᾷς;

ΑΡΙΕΛ. Ὁχι.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ναί, τὸ ξεχνᾷς καὶ λὲς βαρὺ εἶναι
Στὰ βάθη τοῦ πελάγου νὰ πατεῖς
Στὴ βουρβούρη, καβάλα ἀνεβασμένος
Πάνω στὸν κρύο βορηᾶ νὰ πνιλαεῖς,
Νὰ μὲ δουλεύεις μὲς τῆς γῆς τὲς φλέβες
Ἄπο τὴν ψήνει ὁ πάγος.

ΑΡΙΕΛ. Ὁχι, Κύριε.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Λὲς ψέμα, πράμα κνηρό. Ξεχνᾷς
Τὴ μίερὴ τὴ στρίγλα Συκοράκα,
Ποῦ σὺν τορκὸ τὴν εἶχαν καταστήσει
Τὰ γερατεῖα κι' ὁ φτόνος. Τὴν ξεχνᾷς!

ΑΡΙΕΛ. Ὁχι ὄχι, Κύριε.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ναὶ τὰ λημονᾶς!

Ποῦ ἦτανε γεννημένη; Μίλειε, λέγε.

ΑΡΙΕΛ. Στ' Ἀλγέρι, Κύριε!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἀλήθεια; Κάθε μῆνα

Πρέπει νὰ σοῦ θυμίζω τί ἦσαν πρῶτα,

Γιατὶ τὸ λημονᾶς. Ἡ κολασμένη

Ἡ μάισσα Συκοράκα γιὰ τὰ πλήθια.

Τὰ κακουργήματά της καὶ τὰ μάγια

Τὰ πάρα τρομερὰ γιὰ νὰ τ' ἀκούσει

Ἀνθρώπου αὐτί, τὸ ξέρεις, ἀπ' τ' Ἀλγέρι

Εἶχε διωχθεῖ. Γιὰ κἂν ποῦχε κάμει,

Τὴ ζωὴ δὲν τῆς πῆραν. Εἶναι ἀλήθεια;

ΑΡΙΕΛ. Ναί, Κύριε.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐδὼ τὴ μπλαβοβλέφαρη τὴ στρίγλα

Γαστρομένη τὴν ἔφεραν κ' ἔδω

Τὴν ἄφησαν οἱ ναύτες. Κ' ἦσαν τότες

Δοῦλος δικός της, σκλάβε μου, καθὼς

Ἀνάφερες ὁ ἴδιος. Μὰ ἐπειδὴ ἦσαν

Πνέμα πάρα γλυκὸ γιὰ ν' ἀφοκᾶσαι

Τὲς ταπεινὲς καὶ σκληρὲς προσταγές της,

Καὶ στὸν τρανὸ ὄρισμό της ἐσὺ ἀρνιόσουν

Νὰ ὑποταχεῖς, βοηθώντας οἱ ὑπουργοὶ της

Οἱ πλιὸ μεγαλοδύναμοι, στὴ λύσσα

Τοῦ ἀνήμερου θυμοῦ της, μέσα σ' ἕναν

Σκισμένον πεῦκο σ' ἔκλεισε. Καὶ σὺ

Σ' αὐτὴν τὴ σκασματιὰ φυλακωμένος

Δώδεκα χρόνια ἐπάθιασες καὶ μέσα

Σ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἀπέθανε ἡ στρίγλα

Καὶ σ' ἄφησε ἐδὼ πέρα, στεναγμούς

Τόσο πυκνοὺς νὰ ρίχνεις, ὅσο ἀχᾶνε

Τοῦ μύλου τὰ ληθάρια. Μορφή ἀνθρώπου

Καμὰ τότες ἔχτὸς ἀπ' τὸ παιδί της,

Τὸ παρδαλὸ στριγλόβγαλο κουτάβι

Ποῦ ἐδὼ τόχε ἀπορριζέει, δὲν τιμοῦσε

Τὸ νησι αὐτό.

ΑΡΙΕΛ. Ναὶ ὁ Κάλιμπαν ὁ γιός της.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ναί, κουτὸ πρόμα! Ὁ Κάλιμπαν αὐτὸς

Ποῦ δοῦλο μου τὸν ἔχω τώρα. Ξέρεις,

Πολὺ καλὰ, σὲ τί μαρτύρια σ' ἤρρα.

Οἱ λύκοι ἀπὸ τοὺς βόγγους σου ἐριαζόνταν,

Καὶ τοὺς ἀκοῦαν κατάκαρδα κ' οἱ ἀρχοῦδες

Οἱ πάντα ἀγριεμένες κολασμένων

Μαρτύριο ἦταν αὐτὸ ποῦ ἡ Συκοράκα

Ξανὰ δὲν μπόρειε νὰ τὸ λύσει. Μόνο

Ἡ τέχνη μου ἔκαμε, ὅταν ἦρθα ἐδὼ

Καὶ σ' ἀκουσα, τὸ πεῦκο νὰ χασκίσει,

Κ' ἐβγήκες ὄξω.

ΑΡΙΕΛ. Εὐχαριστῶ σε, Κύριε.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄν μουρμουράς ἀκόμα, ἐγὼ θὰ σκίσω
Ἐνα ἰδρὺ καὶ σὰ σφήνα θὰ σὲ μπῆξω
Στὰ ροζιασμένα σπλάχνα του νὰ σκούζεις
Δώδεκα χειμωνιὲς ἀπόκει μέσα,

ΑΡΙΕΛ. Συχώρα, ἀφέντη θὰ σ' ἀκούω τὸ λόγο
Καὶ θὰ σφαντάζω πρόθυμα.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄν τὸ κάμεις
Θὰ σ' ἀπολύσω ἀπάνου σὲ δυὸ μέρες.

ΑΡΙΕΛ. Γενναιόκαρδέ μου Κύριε, τί νὰ κάμω;
Εἰπές μου, τί νὰ κάμω;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄμε νὰ γένεις
Θαλασσινὴ νεράϊδα. Ἄς σὲ ξανοίγει
Ἡ ματιά μου μονάχα κ' ἡ δική σου,
Κι' ἄλλος βολβὸς ἂς μὴ σὲ βλέπει. Σύρε
Πάρε αὐτὴν τὴν εἰδὴ κι' ἅμα τὴν πάρεις
Ξανάγυρε μ' ἀσποῦδα φύγε ἀπ' ὧδε. (Ὁ Ἀριελ φεύγει.)
Ξύπνα ἀρκετὰ κοιμήθηκες, καρδιά μου
Ξύπνα, ἀκριβή.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἡ παράξενη ἱστορία
Μοῦφερε βάρος.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Διῶχ' το κ' ἔλα πᾶμε
Τὸ σκλάβο μου τὸν Κάλιμπαν νὰ βροῦμε
Ποῦ δὲ γλυκοαπυτᾶ ποτέ του.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἀφέντη,
Τὸ τέρας δὲ μ' ἀρέσει νὰ τὸ βλέπω.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄλλὰ ὅπως ὅπως χρειαστὸς μᾶς εἶναι.
Ἀνάβει τὴ φωτιά, μᾶς φέρνει ξύλα,
Καὶ χρήσιμες δουλειὲς μᾶς κάνει.—Ποῦ εἶσαι,
Κάλιμπαν, σκλάβε, χῶμα, ξεβουβάσου!

ΚΑΛΙΜΠΑΝ (ἀπὸ μέσα). Μέσα εἶναι ξύλα μπόλικα!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐβγα λέω!

Γιὰ ἄλλη δουλειὰ σὲ χρειάζομαι χελώνα
Ἐβγα! ἀδὲ μὴ... (Ξανάγεται ὁ Ἀριελ σὰ θαλασσινὴ νεράϊδα).
Φάντασμα ὄραϊο!—Χαριτωμένε μου, Ἀριελ,
Ἄκου στ' αὐτί.

ΑΡΙΕΛ. Θὰ γένει καθὼς μοῦπες. (Φεύγει).

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σκλάβε φαρμακερὲ ποῦ σ' ἔχει σπείρει
Ὁ Πειρασμὸς ὁ ἴδιος μὲ τὴν ἀχρεία
Τὴ μάνα σου, ἔβγα λέω!—(Ἐρχεται ὁ Κάλιμπαν).

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. Ὅση δροσιὰ φαρμακερὴ ἀπὸ βάλτους
Μολεμένους, μὲ κόρακα φτερά

Ἐχει ἀνασύρει ἡ μάνα μου, νὰ στάξει

Ἀπάνου σας! Νοτιάς νὰ σᾶς φουσήξει

Καὶ νὰ σᾶς φουσκάλιασει ὅλο τὸ σῶμα!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐγνοια σου! Ζαρονεύριδες ἀπόψε
Γι' αὐτὰ ποῦ λὲς θὲ νᾶχεις καὶ σφαγιά
Ποῦ θὰ σοῦ πιάνουν τὴν πνοή· ἀχινιοὶ

Θὰ βγοῦν στῆς νύχτας τὰ βουβὰ νὰ κάμουν
Ὅ,τι μποροῦν ἄπάνου σου· δὰ γένεις
Ἀπὸ τὲς τσιμπισιὲς τους σὰν κηρήθρα,
Κι' ἀψύτερες θὲ νᾶναι οἱ τσιμπισιὲς τους
Ἀπὸ τοῦ μελισσιοῦ ποῦ τὴ δουλεύει.

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. Θὰ κάμω γιῶμα τώρα. Τὸ νησι
Εἶναι δικό μου· ἀπὸ τὴ Συκοράκα
Τὴ μάνα μου ἐγὼ τῶχα· μοῦ τὸ κλέφτεις.
Ὅταν πρωτόρθες χάρδια εἶχες γιὰ μένα,
Μ' ἔσεβόσουν καὶ μοῦδινες νερό
Μὲ μοῦρες καὶ μοῦ δίδαχνες πῶς λένε
Τὸ πιὸ μεγάλο φῶς καὶ τὸ μικρὸ
Ποῦ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν νύχτα λάμπουν,
Καὶ τότες σ' ἀγαποῦσα. Σοῦδειξα ὅλα
Τοῦ νησιοῦ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά,
Τὲς γλυκὲς νερομάνες, τὲς γλυφάδες,
Γὰ καρπερὰ καὶ τ' ἀκαρπα τὰ μέρη...
Ἀνάθεμά με ἐμένα πῶκαμα ἔτσι!—
Τῆς Συκοράκας ὅλες οἱ μαγεῖες:
Νυχτερίδες, ἀσκάθροισι, φρουνοὶ
Ἀπάνου σας νὰ πέσουν· γιατί ἐγὼ εἶμαι
Ὁ ὅλος σου λαός, ἐγὼ ποῦ πρώτα
Ἦμωνα τοῦ ἑαυτοῦ μου βασιλέως·
Κ' ἐσὺ ἐδῶ μ' ἔχεις κλείσει, σὰν τὸ χοῖρο,
Μέσα σ' αὐτὸν τὸ βράχο καὶ μοῦ παίρνεις
Τὸ ἐπίλοιπο νησι.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Εἶσαι φεύτης, σκλάβε,
Ποῦ μονάχα οἱ ξυλιὲς σὲ στρώνουν κι' ὄχι
Ἡ καλωσύνη!—Ἐφέρθηκα μὲ σένα,
Τὴ λέρα, σπλαχνικά καὶ στὸ κελί μου
Σ' ἐπῆρα, ὅσο ποῦ ἐπάσκισες νὰ βιάσεις
Τοῦ κοριτσιοῦ μου τὴν τιμή!

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. Χι, χι!
Νᾶχα πιτύχει! Ἐπρόλαβες, ἀλλοιῶς
Στὸ νησι θᾶχα σπείρει Κάλιμπάνους.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ὁ σκλάβε μισητέ, ποῦ τὴ σφραγίδα
Ποτέ τῆς καλωσύνης δὲ θὰ λάβεις
Κάθε κακὸ ὄντας ἄξιος νὰ τὸ κάμεις.
Εἶχα σπλᾶχνος μαζί σου, ἔκαμα κόπο
Γιὰ νὰ σὲ μάθω νὰ μιλεῖς· κάθε ὥρα
Σοῦδειχνα πότε τῶνα πότε τᾶλλο,
Ἐνῶ οὔτε οὔ, ἄγριοι, τότες τὴ λαλιά σου
Δὲν ἐνόγας, μόν' ἐκρωζες σὰ χτήνος·
Τοὺς λογισμούς σου ἐπροίκισα μὲ λόγια
Γιὰ νὰ τοὺς ἐξηγιέσαι, μὰ ἡ καρδιά σου,
Ἡ τιποτένια, κι' ἂς ἐμάθαινε, εἶχε
Μέσα της κάτι ποῦ μ' αὐτὸ κανένα
Πλάσμα ἀγαθὸ δὲ μπόρειε νὰ συγκάμει,

Κ' ἔτσι σ' αὐτὸν τὸ βράχο, ὅπως σοῦ ἀξίζει
Σ' ἐκλείσα, ἐνῶ χειρότερα σοῦ ἀρέπουν
Ἀπὸ τῆ φυλακῆ.

ΚΑΛΙΜΠΙΑΝ. Ἐσὺ μ' ἔχεις μάθει
Νὰ μιλῶ καὶ τὸ μόνο διάφορό μου
Εἶναι, ποῦ ξέρω πῶς νὰ καταριέμαι.—
Τὸ θερμολοιμικὸ νὰ σὲ θερίσει
Γιὰ τὴ λαλιὰ ποῦ μοῦμαθες.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Γκρεμίσου
Ἀπ' ὠδε, στρίγλας γέννημα! ἄμε φέρε
Ξύλα καὶ γιὰ καλό σου μὴν ἀργήσεις,
Γιατὶ ἔχεις κι' ἄλλο θέλημα. Σηκόνεις
Τὲς πλάτες, τέρας! ἂν ὅ,τι προστάζω
Τ' ἀμελήσεις ἢ ἀπρόθυμα τὸ κάμεις
Θὲ νὰ σὲ μαρτουρέψω μὲ προεστοὺς
Ζαρονεύριδες, ὅλα σου τὰ κόκκαλα
Σφαγιά θὰ τὰ γιομίσω, θὰ σὲ κάμω
Νὰ βογγᾶς τόσο ποῦ τὰ ζᾶ θὰ τρέμουν
Ἀπὸ τὸν τάραχό σου.

ΚΑΛΙΜΠΙΑΝ. Ἀχ, μὴν τὸ κάμεις!
(Κατὰ μέρος). Πρέπει ν' ἀκούσω ἢ τέγγη του ἔχει τόση
Δύναμη, ποῦ μπορεῖ νὰ τοῦ ὑποτάξει
Καὶ τὸ Θεὸ τῆς μάννας μου τὸ Σέτεβο
Καὶ νὰ τὸν κάμει λῆζιο του.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Μ' ἀκοῦς;

Ἀπ' ὠδε φύγε, σκλάβε!—
(Ξανάρχεται ὁ Ἀριεὺ ἀθώρητος παιζοντας καὶ τραγουδώντας ὁ Φερδινάντος
τὸν ἀκολουθεῖ.)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΡΙΕΛ

Στὴν ξανθὴ ἀμμονδιά ἐδῶ ἐρθεῖτε
Καὶ χεροπιαστεῖτε

Μὲ φιλιὰ καὶ προσκυνήματα—
Ἦουχα εἶναι τ' ἄγρια κύματα—

Μπρός, πηδάτε εὐγενικὰ

Γύρω ἐδῶ καὶ ξωτικὰ

Ἦμερα στὴν τραγουδία

Θὰ βαστοῦν μεσοφωνία.

Ἄκουε κράζουν!

Ο ΧΟΡΟΣ. Γουάου, γουάου!

Οἱ μαντρόσκυλοι φωνάζουν!

Ο ΧΟΡΟΣ. Γουάου, γουάου!

Ἄκουγε, ἀκουγε! γρικῶ

Νὰ λαλεῖ τὸν πετεινό,

Ποῦ καμαροπερπατεῖ

Κράζοντας κικικί!

ΦΕΡΑΙΝΑΝΤΟΣ. Ποῦ νᾶναι τούτη ἡ μουσική; Στὴ γῆς

Ἦ σὸν ἀγέρμ; Τώρα ἔχει σιγάσει,
Καὶ βέβαια τοῦ νησιοῦ κάποιος θεὸς
Τὴν ἔχει γιὰ δική του. Ἐγὼ ἐκαθόμουν
Ἀπάνω σὲ μιὰ ράχη κλαίοντας πάλι
Τὸν ποντισμὸ τοῦ βασιληᾶ πατέρα μου
Κ' ἐκείνη ἡ μουσικὴ μέσ' ἀπ' τὸ κύμα
Ζύγωσε πρὸς ἐμένα σιγανά,
Μὲ τὸ γλυκὸ σκοπὸ τῆς τὴν ὀργῆ του
Καὶ τῆς καρδιάς μου πραινόντας τὸ πάθος,
Κι' ἀπόκει ἦρθα κατόπι τῆς, ἢ κάλλιο
Μ' ἔσυρε αὐτή. Μὰ τώρα πλιά ἔχει φύγει.
Ἄχι ξαναρχινᾶ.—

Ο ΑΡΙΕΛ τραγουδαίει

Κοίτεται ὁ κύρις σου βαθεῖα
Πέντε ὀργνὲς μὲς στὰ νερὰ
Μαργαριτάρια ἔχουν γενεῖ
Τῶ ματιῶνε του οἱ βολβοὶ
Καὶ τὰ κόκκαλα μερτζάνια.
Πράματα ἀκριβὰ καὶ σπάνια
Ἐκαμε ἡ ἄρμη ὅ,τι ἀπ' τὸ σῶμα
Καταλύεται μὲς στὸ χῶμα.
Κ' οἱ Ναράιδες τὴν κάθε ὥρα
Τοῦ θανάτου, γρικάε τώρα,

ΧΟΡΟΣ. Ντίν, ντόν!

Τὴν καμπιὰνα κουρταλοῦν,

ΧΟΡΟΣ. Ντίν, ντόν!

Τὲς ἀκοῦω : ξανὰ βαροῦν.

ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Μελετᾶ τὸ τραγοῦδι τὸν πνιμένο
Πατέρα μου ἔργο ἀνθρώπινο δὲν εἶναι,
Κ' ἡ γῆ δικού της δὲ μπορεῖ νὰ κραῖζει
Τοὺς ἦχους του.—Ἀπὸ πάνου μου τὸ ἀκοῦω.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τὲς κροσσωτὲς κουρτίνες τοῦ ματιοῦ σου
Ἀσήκωσε τί βλέπεις ἐκεῖ πέρα;

ΜΙΡΑΝΤΑ. Τί εἶναι αὐτό; Πνέμα; Θέ μου πῶς τηράζει
Τριγύρω! Ἀφέντη, πιστεψέ με ἢ εἰδῆ του
Παράκαλη εἶναι! Μὰ εἶναι βέβαια πνέμα.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄχι, παιδί μου τρώγει καὶ κοιμάται
Κ' ἔχει τὲς ἴδιες αἰσθησες μὲ μᾶς!

Ὁ λεβέντης ποῦ βλέπεις στὸ νανάγιο

Ἦταν, καὶ μόλο ποῦ τὴν ὄψη κάπως

Τοῦχει χαλάσει ἢ λύπη, τὸ σκουλήκι

Ποῦ τρώει τὴν ὁμορφάδα, ὁμορφον ἄντρα

Μπορεῖς νὰ τὸν εἰπεις. Τοὺς σύντροφούς του

Ἐχασε καὶ πλανιέται νὰ τοὺς εὔρει.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Θᾶλεγα ποῦναι πλάσμα θεϊκό,

Γιατὶ ποτέ μου τίποτα δὲν εἶδα

Τόσο λαμπρὸ στὴ φύση.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Προχωρεῖ

Τὸ πρῶμα, βλέπω, καθὼς ἡ ψυχὴ μου
Τῷθελε, Πνέμα! Διαλεχτό μου Πνέμα!
Σὲ δυὸ μέρη γι' αὐτὸ σ' ἔλευτερόνω.

ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Εἶναι ἀσφαλτα ἢ θεὰ ποῦ τὰ τραγοῦδια
Στῆ δούλεψή της τάχει.—Νὰ μοῦ πεῖς
Στρέξε, παρακαλῶ σε, ἂν ἴσως μένεις
Σὲ τοῦτο τὸ νησί, καὶ δός μου ὀρμηίεια
Πῶς ἔχω νὰ πορευομαι ἐδὼ πέρα·
Καὶ πρῶτο ρώτημά μου ποῦ ὑστερνὸ
Τὸ λέω, εἶναι τοῦτο, ὦ θᾶμα ἐσύ, κοπέλλα
Εἶται ἢ δὲν εἶσαι;

ΜΙΡΑΝΤΑ. Θᾶμα ἐγὼ δὲν εἶμαι
Μὰ κόρη μόνο.

ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Ἡ γλῶσσα μου, οὐρανέ!
Ἄπ' ὅσους τὴ μιλοῦν ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος,
Ἄν ἦμουν κεῖ ποῦ τὴ μιλοῦν.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ὁ πρῶτος!
Τὶ θὰ γενόσουν ἂν ὁ βασιλέας

Τῆς Νάπολης τὰ λόγια σου γρικοῦσε;
ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Τὸ πλάσμα μοναχὰ ποῦ ἐγὼ εἶμαι τῶρα,
Καὶ ποῦ ξενίζει ἀκούοντας νὰ ὀνομάζεις
Τὸ βασιληᾶ τῆς Νάπολης· ἐκεῖνος
Ἄκούει τί λέμε καὶ γιὰ τοῦτο κλαίω!
Τῆς Νάπολης ἐγὼ εἶμαι ὁ βασιλέας,
Ἄφόντις μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια,
Ποῦ δὲ λειψονεριάσαν ἀπὸ τότες,
Εἶδα νὰ ποντιστεῖ τὸ βουσιλέα
Πατέρα μου,—

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὡ τρομάρα!

ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Ναι, σὰς λέω,
Κι' ὄλους τοὺς αὐλικούς τον. Δυὸ ἀπ' αὐτούς,
Ὁ δούκας τοῦ Μιλάνου ἦταν καὶ ὁ γιός του.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ὁ δούκας τοῦ Μιλάνου καὶ ἡ καλή του
Ἡ κόρη θὰ σὲ διόρθωναν, ἂν ἦταν
Τώρα καιρός. (Κατὰ μέρος). Τὰ μάτια τους ἐπαίξαν
Ἄμα πρωτοῖδωθήκανε. Γιὰ τοῦτο,
Ἄριελ χαριτωμένε, θὰ σοῦ δώσω
Τὴ λειτεριά (Στὸ Φερδινάντο.) Ἐνα λόγο, Κύριέ μου.
Φοβοῦμαι ποῦ ἀδικεῖσαι. Ἐνα λόγο.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Γιατί μιλεῖς τόσο σκληρά, πατέρα;
Ὁ τρίτος ἄντρας εἶναι ποῦ εἶδα, ὁ πρῶτος
Ποῦ ἐγὼ γι' αὐτὸν ἐοτέναξα· τὸ σπλάγγος
Τὸν πατέρα μου ἂς κάμει νὰ συγκλίνει.

ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Περθένα ἂν εἶσαι κ' ἐρωτα δὲν ἔχεις,
Βασίλισσα τῆς Νάπολης σὲ χάνω.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σιγά, Κύριέ μου, ἔνα ἄλλο λόγο ἀκόμα!
(Κατὰ μέρος). Κ' οἱ δυὸ τους κρέμονται ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλον.
Μὰ πρέπει αὐτὴν τὴ γλιγωρη δουλειά τους

Νὰ τήνε δυσκολέψω, μήπως κάμει
Τὸ κέρδος τὸ πάρα εὐκολο μικρὴ
Τῆς ἰκῆς τὴν ἀξία. (Στὸ Φερδινάντο.) Ἐνα λόγο, Κύριε!
Προστάζω νὰ προσέξεις! Ἐσὺ παίρνεις
Ὅνομα ξένο ἐδὼ, κ' ἔχεις χωρέσει
Κατάσκοπος σὲ τοῦτο τὸ νησί,
Ἐμὲ ποῦ τὸ ἐξουσιάζω νὰ τὸ ἀρπάξεις.

ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Ὅχι σοῦ λέω σὰν ἄντρας!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Σ' ἕναν τέτοιο

Νὰ κακὸ κάνενα δὲ μπορεῖ
Νὰ κατοικήσει, γιατί ἂν εἶχε σπίτι
Τὸ πονηρὸ τὸ πνέμα τόσο ὠραῖο,
Νὰ κατοικοῦν μαζὴ του θὰ πασκίζαν
Καὶ τ' ἀγαθὰ τὰ ὄντα.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ὑπάκουσέ με.—
Σὺ μὴ μιλεῖς γι' αὐτόνε· εἶναι προδότης!
Προβάτει! χέρια καὶ λαιμὸ μαζὴ
Θὰ σοῦ σπεδίσω, θάλασσα θὰ πίνεις
Καὶ τ' ἀυλακιῶ κοχύλια θένα τρῶς
Καὶ μαραμένεες ρίζες καὶ τὰ τσέφλια
Ὅπου τὰ βυλιανίδια κουναριῶνται.
Ὑπάκουσε.

ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Ὅχι ἐγὼ θ' ἀντισταθῶ
Σὲ τέτοιο μεταχείρισμα, ὅσο ὁ ἔχτρος μου
Δὲ μὲ νικάει. (Ξεσπαθώνει, ἀλλὰ μαγεμένος δὲ μπορεῖ νὰ κινήσει).

ΜΙΡΑΝΤΑ. Πατέρα μου ἀκριβέ,
Πάρα γοργὰ μὴν τότε δοκιμάσεις,
Τὶ σπλαγχνικός εἶναι ὅχι τρομερός.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τί; θὰ μοῦ βάλεις νόμο;— Τὸ σπαθὶ σου
Κρύφ' τ', προδότη· ἐπίδειξες μοῦ κάνεις,
Μὰ δὲν κοτᾶς καὶ νὰ βαρέσεις, τόσο
Πλακωμένη ἀπ' τὸ κρῖμα εἶναι ἡ καρδιά σου.
Ἄφησε αὐτὴν τὴ στάση, γιατί ἐγὼ
Μὲ τοῦτο τὸ ραβδί σὲ ξαρματόνω
Καὶ τὸ σπαθὶ σοῦ ρίχνω χάμου!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἄφεντη!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Πίσω, σοῦ λέω, ἀπ' τὰ ροῦχα μὴ με πιάνεις!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Σπλαχνίσου, Κύριε ἐγγύτρα του ἐγὼ μπαίνω.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σιωπὴ! Μιὰ λέξη ἀκόμη θὰ μὲ κάμει
Νὰ σὲ μαλώσω ἢ καὶ νὰ σὲ μισήσω!
Νὰ γένεις δικηγόρος ἐνοῦ ψεύτη!
Σοῦ! Ἐσὺ λὲς πῶς δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι
Παρόμοιοι ἄνθρωποι, τί δὲν εἶδες ἄλλους
Ἄντρας παρὰ τὸν Κάλιμπαν καὶ τοῦτον
Τρελλή! σιμὰ στὸ πλῆθος τῶν ἀντρῶν
Αὐτὸς εἶναι ἕνας Κάλιμπαν, κ' ἐκεῖνοι
Ἄγγελοι εἶναι μπροστά του!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Καὶ λοιπὸν

Οἱ ἀγάπες μου εἶναι πάρα ταπεινές !
Φιλοδοξία νὰ ἰδῶ πλὴ ὁμορφους ἄντρες
Δὲν ἔχω !

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ὅμπρός, προβάτει! Ὑπάκουσέ με !
Τὰ νεῦρα σου παιδιοῦ ξαναγινήκαν
Καὶ πλιὰ δὲν ἔχουν δύναμη !

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. Εἶναι ἀλήθεια.
Σὰ σὶ ὄνειρο ἐγὼ ἀκούω τὲς μπόρεσές μου
Κοιμένες. Τοῦ πατέρα τὸ χαμό,
Τὴ δέιλια ποῦ γρικῶ κι' ὄλων τῶν φίλων
Τὸ ποντισμό, κι' ὡς καὶ αὐτουνοῦ τοῦ ἀνθρώπου,
Ποῦ μ' ἔχει τώρα σκλάβο, τὲς φοβέρες,
Ὅλα θὰ τὰ βαστοῦσα, ἂν μπόρεια μόνο
Μέσα ἀπ' τὴ φυλακὴ μου κάθε μέρα
Νὰ βλέπω αὐτὴν τὴν κόρη ! Λευτεριά
Τῆς γῆς κάθε ἄλλη ἂς χαιρεταὶ ἀγκωνή,
Ἐμὲ ἀρκετὴ εἶναι τέτοια φυλακὴ.

ΠΡΟΣΠΕΡ. (Κατὰ μέρος). Πάει μπρός! — (Στὸ Φερδ.) Προβάτει τώρα !
(Στὸν Ἀριελ.) Διυλεχτέ μου.

Ἄριελ, τὸ χρέος σου τῶκαμες! — (Στὸ Φερδ.) Ἀκλούθα !
(Στὸν Ἀριελ.) Ἀκουσε τί ἄλλο ἀκόμα θὰ μοῦ κάμεις.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Παρηγορήσου, Κύρ·ε· ἄνθρωπος εἶναι
Καλήτερης ψυχῆς ἀπ' ὅ,τι δείχνουν
Τὰ λόγια του ὁ πατέρας μου. Ποτέ του
Δὲ συνηθᾶ νὰ φέρνεται ὅπως τώρα.

ΠΡΟΣΠΕΡ. (στὸν Ἀριελ.) Σὰν τοὺς βουνίσσιους ἀνεμούς θὰ γένεις
Ἐλεύτερος, μὰ κάμε ὅ,τι προστάζω
Καὶ σὶδὸ παραμικρό !

ΑΡΙΕΛ. Ναί, κατὰ γράμμα !
ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐμπρός, ἀκλούθα ! — Μὴ μιλεῖς γι' αὐτόνε!

ΠΡΑΞΗ Β΄.

ΣΚΗΝΗ Α΄. Ἐνα ἄλλο μέρος τοῦ νησιοῦ.
Ἐρχονται ὁ Ἀλόσος, ὁ Σεβαστιανός, ὁ Ἀντώνιος,
ὁ Γονζάλος, ὁ Ἀδριανός, ὁ Φραγκίσκος καὶ ἄλλοι.

ΓΟΝΖ. Καλὴ καρδιά, παρακαλῶ σε, Κύριε!
Ἐχεις αἰτία νὰ χαιρετα, ὅπως κι' ὄλοι
Ἐμεῖς, τὶ ὁ λυτρωμός μας ἔχει ἀξία
Ἀνώτερη πολὺ ἀπὸ τὸ χαμό μας.
Τοῦ θρηνοῦ μας κοινὴ εἶναι ἡ ἀφορμὴ :
Καθημερνὰ ἢ γυναικᾶ κάποιον ναύτη,
Ὁ καπετάνιος κάποιον καραβιοῦ,
Ἡ κι' ὁ πρῶματευτῆς ποῦ τοξειδεῖται
Ἐχουν τὴν ἴδια αἰτία γιὰ νὰ θρηνοῦν.

Μὰ γιὰ τὸ θᾶμα λέω τοῦ λυτρωμοῦ μας
Λίγοι μποροῦν ἀνάμεσα σὲ μύριους,
Ὅπως ἔμεῖς, νὰ κουβεντιάζουν· κ' ἔτσι
Ζύγισε, Κύριε, γνωστικὰ τὴ θλίψη
Μὲ τὴν παρηγοριά μας.

ΑΛΟΝΣ. Πάψε, ἂν θέλεις.
ΣΕΒΑΣΤ. Παίρνει σὰν κρύο ζουμί τὴν παρηγόρια.

ΑΝΤΩΝ. Μὰ κι' ὁ πνευματικὸς εὐτὺς δὲ φεύγει.

ΣΕΒΑΣΤ. Κοίτα, ὀλοένα κουρδίζει τὸ ρολοῖ τῆς ἐξυ-
πνάδας του. Σὲ μιὰ στιγμὴ θὰ σημάνει.

ΓΟΝΖ. Κύριε !...

ΣΕΒΑΣΤ. Μία ! — Μέτρα ...

ΓΟΝΖ. Θροφή ἂν δοθεῖ στὴ λύπη ποῦ μᾶς θλίβει,
Κερδίζει ὁ τροφοδότης της...

ΣΕΒΑΣΤ. Μιὰ λίρα.

ΓΟΝΖ. Γίνεται λύρα τὸ μυαλό του. Ἀληθινὰ, ἐμίλησες σοστότερα
ἀτ' ὅ,τι ἐλογάριαζες.

ΣΕΒΑΣΤ. Ἡ ξήγησή σου εἶναι πλιὸ γνωστικὰ ἀπ' ὅ,τι τὸ περι-
μένα ἀπὸ σένα.

ΓΟΝΖ. Λοιπόν, Κύριέ μου...

ΑΝΤΩΝ. Οὐ! πῶς ἀνεμοσκορπάει τὴ γλώσσα του.

ΑΛΟΝΣ. Παρακαλῶ λυτήσου με !

ΓΟΝΖ. Καλὰ, ἐσώπασα· μὰ ...

ΣΕΒΑΣΤ. Θὰ μιλήσει.

ΑΝΤΩΝ. Ἐνα καλὸ στοίχημα: — Ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυό, αὐτὸς ἢ ὁ
Ἀδριανὸς θὰ πρωτοκαλήσει ;

ΣΕΒΑΣΤ. Ὁ παλιὸς ὁ πετεινός.

ΑΝΤΩΝ. Τὸ πετεινὰρι !

ΣΕΒΑΣΤ. Ἄς εἶναι ! Τί στοιχηματίζουμε ;

ΑΝΤΩΝ. Ἐνα γελοκόπι.

ΣΕΒΑΣΤ. Ἐγίνηκε.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ. Ἄν καὶ τοῦτο τὸ νησί φαίνεται ἔρημο...

ΣΕΒΑΣΤ. Χαχαχά. Ἐτσι εἶσαι πλερωμένος.

ΑΔΡΙΑΝ. Ἀκατοίκητο καὶ ἀπροσπλησίαστο πέσ...

ΣΕΒΑΣΤ. Ὅμως !...

ΑΔΡΙΑΝ. Ὅμως ...

ΑΝΤΩΝ. Μποροῦσε νὰ λείψει ;

ΑΔΡΙΑΝ. Πρέπει χωρὶς ἄλλο ἢ εὐκρασία του νάσαι ἕνα πρᾶμα
λεφτό, φιλό, μαλακό, χαριτωμένο.

ΑΝΤΩΝ. Ἡ εὐκρασία ἦταν ὁμορφη κοπέλλα.

ΣΕΒΑΣΤ. Ναί, καὶ ἤξερε πολὺ φιλὲς κατεργαριές, καθὼς σοφώ-
τατα μᾶς τὸ ξήγησε ἢ ἀφεντιά του.

ΑΔΡΙΑΝ. Τὸ ἀέρι ἀναπνέει ἐδὼ γλυκύτατα ἐπάνω μας.

ΣΕΒΑΣΤ. Σὺ νᾶχε πλεμονία καὶ μάλλιστα σάπια.

ΑΝΤΩΝ. Ἡ σὰ νᾶταν μοσκοβολισμένο ἀπὸ κανένα βάλτο.

ΓΟΝΖ. Ἐδὼ βρίσκεται καθε πρᾶμα ὀφέλιμο στὴ ζωή.

ΑΝΤΩΝ. Βέβαια ! ἔχτος ἀπὸ τὰ χροιστά στὴ ζωή.

ΣΕΒΑΣΤ. Ἀπὸ αὐτὰ δὲν ὑπάρχει κανένα, ἢ μοναχὰ λίγα.

ΓΟΝΖ. Τί δύναμη και τί θυμός φαίνεται στο χορτάρι ! Πώς είναι πράσινο !

ΑΝΤΩΝ. Ἡ γῆ πραγματικά είναι κιτρινόμαυρη.

ΣΕΒΑΣΤ. Μὲ μίαν ιδέα ἀπὸ πραισινάδα μέσα.

ΑΝΤΩΝ. Δὲν τοῦ ξεφεύγουν και πολλὰ πράματα.

ΣΕΒΑΣΤ. Ὅχι, ἀλλὰ τὰ βλέπει ὅλα ἀνάποδα.

ΓΟΝΖ. Ἴσως τὸ πλιὸ παραξένο ἀπ' ὅλα, ποῦ εἶναι πὲς ἀληθινὰ ἀπίστευτο ...

ΣΕΒΑΣΤ. Ὅπως πολλὰ παραξένα βεβαιωμένα.

ΓΟΝΖ. Εἶναι πὼς τὰ φορέματά μας, ποῦ ἦταν σὰ νὰ ποῦμε μοσχεμένα στὴ θάλασσα, βαστοῦν μ' ὄλον τοῦτο τὴν καινούργια-σύνη τους και τὴ λαμπράδα τους, ὥστε ποῦ φαίνονται πολὺ περισσότερο ξαναβαμμένα, παρὰ ξεθωριασμένα ἀπὸ τὴν ἄρμη.

ΑΝΤΩΝ. Ἄνισως μία ἀπὸ τὲς τσέπες του εἰμπόρειε νὰ μιλήσει δὲ θὰ τοῦλεγε: «Ψέμματα λές;»

ΣΕΒΑΣΤ. Βέβαια. Ἄλλοιὼς πολὺ δολερὰ θὰ τσέπωνε τὰ λόγια του.

ΓΟΝΖ. Νομίζω πὼς τὰ ροῦχα μας εἶναι ἀκόμη τόσο καινούργια, ὅσο ὅταν τὰ πρωτοφορέσαμε στὴν Ἀφρική στὸ γάμο τῆς ὁμορφῆς βασιλοπούλας μας, τῆς Κλαριμπέλλας, μὲ τὸ βασιληᾶ τοῦ Τουνιζιῦ.

ΣΕΒΑΣΤ. Μία προκομμένη χαρὰ ! Κ' εὐτυχηθήκαμε φοβερὰ στὸ γυναικισμό μας.

ΛΑΡΙΑΝ. Τὸ Τούνιζι ποτὲ πρὶν δὲν ἔλαβε τὴ χάρη νὰ ἔχει ἓνα τέτοιο ἀσύγκριτο πλάσμα βασιλίσσα.

ΓΟΝΖ. Ὅχι, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς χήρας Διδῶς.

ΑΝΤΩΝ. Τῆς χήρας; Κἀκὴ ὥρα νᾶχει ! Τί θέλει αὐτὸ τὸ «χήρα».

Χήρα ἢ Διδῶ !

ΣΕΒΑΣΤ. Αἶ, κι' ἂν εἶχε κι' ὅλας μελετήσῃ τὸν ἀπόχηρο Αἰνεΐα ; Θεὲ και Κύριε ! Πὼς παραξενεύεσαι.

ΛΑΡΙΑΝ. Ἡ χήρα ἢ Διδῶ, εἶπες ; Μὲ κάνεις νὰ τὸ συλλογίζομαι. Αὐτὴ ἦταν ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα, ὄχι ἀπὸ τὸ Τούνιζι.

ΓΟΝΖ. Αὐτὸ τὸ Τούνιζι, Κύριε, ἦταν ἢ Καρχηδόνα.

ΛΑΡΙΑΝ. Ἡ Καρχηδόνα ;

ΓΟΝΖ. Σὲ βεβαιώνω, ἢ Καρχηδόνα.

ΑΝΤΩΝ. Ὁ λόγος του κάνει περισσότερο ἀπὸ τὴ θαματούργη τὴ λύρα.

ΣΕΒΑΣΤ. Ἐσήκωσε τειχιὰ και σπίτια ἀντάμα.

ΑΝΤΩΝ. Ποιὸ πρᾶμα ἀδύνατο θὰ τὸ κάμει εὐκολο σὲ λίγο ;

ΣΕΒΑΣΤ. Θὰ πάει, στογάζομαι, σπίτι του τοῦτο τὸ νησι στὴν τσέπη του, και θὰ τὸ δώσει τοῦ παιδιοῦ του γιὰ μῆλο.

ΑΝΤΩΝ. Και σπέρνοντας τὰ κοκκαράκια του στὴ θάλασσα θὰ κάμει νὰ βγοῦν κι' ἄλλα νησιά !

ΓΟΝΖ. Ἀλήθεια ;

ΑΝΤΩΝ. Ὁ καλότυχος !

ΓΟΝΖ. Ἐλέγαμε, Κύριε, πὼς τὰ ροῦχα μας φαίνονται τόσο καινούργια, ὅσο ὅταν εἴμασθε στὸ Τούνιζι στὸ γάμο τῆς θυγατέρας σου ποῦ τώρα εἶναι βασιλίσσα.

ΑΝΤΩΝ. Και ἢ πλιὸ ἐξάφρητη ἀπ' ὅσες ποτὲ ἐπῆγαν ἐκεῖ.

ΣΕΒΑΣΤ. Παρεχτός, παρακαλῶ, ἀπὸ τὴ χήρα Διδῶ.

ΑΝΤΩΝ. Ὡ ἢ χήρα ἢ Διδῶ ! ἢ χήρα ἢ Διδῶ.

ΓΟΝΖ. Δὲν εἶναι τὸ σωκάρδι μου καινούργιο σὺν τὴν ἡμέρα ποῦ τὸ πρωτόβαλα ; Σ' ἓναν κάποιο τρόπο, λέω ...

ΑΝΤΩΝ. Αὐτὸς ὁ κάποιος τρόπος καλὰ ἐψαρεύτηκε.

ΓΟΝΖ. Ὅταν τὸ φόρεσα στὸ γάμο τῆς θυγατέρας σου.

ΑΛΟΝΣ. Στοιβάξετε στ' αὐτιά μου αὐτὰ τὰ λόγια,

Χωρὶς νᾶχω στομάχι νὰ τ' ἀκούω !

Ἐκεῖ ποτὲ τὴν κόρη ἄς μὴν τὴν εἶχα

Παντρέψει, γιατί γέροντας, τὸ γιό μου

Ἐχασα και χιμμένην λέω ὡς κ' ἐκείνην,

Ποῦ ζεῖ τόσο μακρὰ ἀπ' τὴν Ἰταλία.

Πιὰ δὲ θὰ τὴν ἰδῶ ! Ὡ ἐοῦ διαδοχέ μου,

Στὴ Νάπολη, στὸ θρόνο τοῦ Μιλάνου,

Ποιὸ τέρας τοῦ πελάγου ἔχεις χορτάσει ;

ΦΡΑΓΚ. Κύριε, ἴσως ζεῖ. Τὸν εἶδα νὰ χτυπᾷει

Τὸ κῆμα κάτωθι του, καβαλλάρης

Στὴ ράχη του ἑπατοῦσε τὰ νερά,

Τὴν ἔχτρα τους πετοῦσε μακρὰ του,

Κ' ἐστήθιαζε τὸ κῆμα ποῦ χυμοῦσε

Ἄνάντια του ὀλοφούσκωτο ἀπὸ πᾶνον

Ἄπ' τὸν ἀφρὸ τὸν ὀργισμένο ἐβάστα

Τ' ἀφρόβό του κεφάλι, κι' ἀντρεϊεμένα

Λαμνοκοποῦσε μὲ γερὲς λασιὲς

Πρὸς τὴ στερεὰ ποῦ, θάλασσοσκαμμένη

Στὰ ριζοθέμελά της, προσκυνοῦσε

Σὰ νᾶσκυφτε γιὰ νὰ τονε βοηθήσει.

Ἐγὼ εἶμαι βέβαιος βγήξε ζωντανός.

ΑΛΟΝΣ. Ὅχι, ὄχι, ἐχάθη.

ΣΕΒΑΣΤ. Κύριε, χροῖστα χάρη

Γιὰ τούτη τὴ μεγάλη συμφορὰ

Τοῦ ἑαυτοῦ σου τοῦ ἴδιου ποῦ, μὲ τὸ παιδί σου,

Δὲ θέλησες ἢ Εὐρώπη μας νὰ γένει

Μακάρια, κ' ἐπροτίμησες ἀντὶς

Μ' ἓναν Ἀφρικανὸ νὰ τήνε χάσεις·

Και στὸ ὕστερο ὕστερο, εἶναι ἐξορισμένη

Ἐκεῖ, μακρὰ ἀπ' τὰ πατρικά σου μάτια

Πῶχουν αἰτίες τὴ θλίψη σου νὰ ὀγραίνουν.

ΑΛΟΝΣ. Παρακαλῶ σε, πάψε !

ΣΕΒΑΣΤ. Μπροστά σου ἐγονάτισαμε ἐμεῖς ὅλοι,

Και τόσο σ' ἐσταυρώσαμε ! Ὡς και ἢ ἴδια

Ἡ ὥραϊα ψυχὴ τῆς κόρης κλονιζότου

Στὴν ἀντιπάθεια ἀνάμεσα τοῦ γάμου

Και στὴν ὑποταγή, χωρὶς νὰ ξέρει

Πρὸς ποιὰ μεριὰ τῆς ζυγαριᾶς νὰ κλίνει.

Ἐχάσαμε τὸ γιό σου και φοβοῦμαι

Γιὰ πάντα· και γι' αὐτὴν τὴν παντρεία

Περσότερες γυναῖκες στὸ Μιλάνο

Και στὴ Νάπολη χῆρες ἐγίνθησαν,

Ἄπ' ὅσους ἄντρες φέρουμε μαζί μας
 Νὰ τὲς παρηγορήσουν. Φταῖς ὁ ἴδιος.
 ΑΛΟΝΣ. Δικός μου κι' ὁ δεινότερος χαμός.
 ΓΟΝΖ. Σεβαστιανὲ Κύριέ μου, στές ἀλήθειες
 Ποῦ λές, κομματί ὁ εὐγενικός ὁ τρόπος
 Τοὺς λείπει, κ' ἡ στιγμή ἀκατάλληλή εἶναι
 Ξυεῖς τὴν πληγὴ ἀντὶς μπλάστρι νὰ τῆς βιάλεις.
 ΣΕΒΑΣΤ. Πολὺ καλά.
 ΑΝΤΩΝ. Καὶ τέλεια σὰ χειροῦργος.
 ΓΟΝΖ. Κακὸν καιρό, σὰ συγνεφιάξεις, Κύριε,
 Ἐχομε ἔμεις!
 ΣΕΒΑΣΤ. Κακὸν καιρό;
 ΑΝΤΩΝ. Καὶ μαῦρο!
 ΓΟΝΖ. Ἄν ἔπρεπε, Κύριέ μου, νὰ ἡμερώσω
 Τὸ νησι αὐτό...
 ΑΝΤΩΝ. Θὰ τῶσπαιονε τσουνκνίδες.
 ΣΕΒΑΣΤ. Ἡ λάπαθα ἢ μολόχες.
 ΓΟΝΖ. Κι' ἂν γινόμεον
 Βασιληῶς του, τί θάκανα;
 ΣΕΒΑΣΤ. Δὲ θάταν
 Κρασί καὶ θάχες κόψει τὸ πιτό.
 ΓΟΝΖ. Στὴν πολιτεία μου θὰ κατόρθωνα ὅλα
 Μὲ ἀντίθετες ἀρχές, γιατί οὔτε ἔμποριο,
 Καμιᾶς λογῆς δὲ θὰ ἔδεχόμεον, οὔτε
 Ὄνομα ἀπὸ ἔξουσία γνωστά δὲ θάταν
 Τὰ γράμματα οὔτε πλούσιοι, οὔτε φτωχοί,
 Οὔτε καθόλου δοῦλοι: συμφωνίες,
 Κληρονομίες, κλεισίματα, τερμόνοι,
 Σκαπίματα, ἀμπελώματα καθόλου!
 Ἄγνωστα καὶ τὰ μετᾶλλα, τὸ σάρι,
 Τὸ λάδι, τὸ κρασί· δονλειὰ καμία
 Ἄνεργοι οἱ ἄντρες ὅλοι κ' οἱ γυναῖκες,
 Μὰ ἀθῶες κι' ἀγνές· καὶ βασιλεία καθόλου!
 ΣΕΒΑΣΤ. Μὰ λόγου του μονάρχης!
 ΑΝΤΩΝ. Τὸ σῶσμα τῆς πολιτείας του λησμοναίει τὴν ἀρχή.
 ΓΟΝΖ. Γιὰ τὸ κοινὸ ὅλα θὰ γεννοῦσε ἡ φύση
 Χωρὶς ἴδρο καὶ κόπο. Προδοσίες,
 Κλεψιές, κοντάρια, μάχαιρες, ντουφέκια,
 Σπαθιά, οὔτε ἀνάγκη ἀπὸ ἄρματα, δὲ θάχα.
 Θὰ χάριζε μονάχη τῆς ἡ φύση
 Ὅλες τὲς ἀφρονίες, ὅλους τοὺς θέρους
 Γιὰ νὰ θρέφει τὸν ἄκακο λαὸ μου,
 ΣΕΒΑΣΤ. Δὲ θάκαναν παντρεῖες οἱ ὑπήκοοί του;
 ΑΝΤΩΝ. Ὄχι ἀδερφέ, κανέναν! Ἄνεργοι ὅλοι,
 Κατεργαρέοι καὶ πόρνες.
 ΓΟΝΖ. Τόσο τέλεια
 Θάξερα ἐγὼ νὰ κυβερνήσω, Κύριε,
 Ποῦ κι' ὁ χρονὸς αἰῶνας θὰ φρονουῖσε.

ΣΕΒΑΣΤ. Ζήτω ὁ Γονζάλος!
 ΑΝΤΩΝ. Ζήτω ὁ βασιλέας!
 ΓΟΝΖ. Καὶ ἡ χάρις σου μ' ἀκούει;
 ΑΛΟΝΣ. Παρακαλῶ σε
 Πάψε, γιὰ μένα τίποτα δὲ λές.
 ΓΟΝΖ. Σὲ πιστεῖω βέβαια, ὑψηλότατε, καὶ τόκαμα μόνο γιὰ νὰ
 δώσω ἀφορμὴ σ' αὐτοὺς τοὺς Κυρίου, ποῦ τὰ πλεμόνια τοὺς
 εἶναι εὐκολοπάθιαστα καὶ τόσο σεργιὰ ποῦ μὲ τὸ τίποτα συ-
 νηθοῦν πάντα νὰ γελᾶνε.
 ΑΝΤΩΝ. Ἐγελάσαμε μὲ σένα!
 ΓΟΝΖ. Ποῦ σὲ τέτοιας λογῆς τρελλὰ χαροκόπια δὲν εἶμαι τίποτα
 μπροστά σας. Κ' ἔτσι μπορεῖτε νὰ ξεκολουθήσετε καὶ νὰ γε-
 λάτε γιὰ τίποτα.
 ΑΝΤΩΝ. Χτυπησιὰ ποῦ μᾶς ἔδωκε.
 ΣΕΒΑΣΤ. Μόν' ἔπρεπε διπλωρωτή.
 ΓΟΝΖ. Ἀρχόντοι εἴσατε, καμωμένοι ἀπὸ καλὸν πηλό. Θὰ ση-
 κώνετε τὸ φεγγάρι ἀπὸ τὴ σφαῖρα του, ἂν ξεκολουθοῦσε τὸ
 δρόμο του σ' αὐτήνε πέντε βδομάδες χωρὶς ν' ἀλλάξει.
 (Ἐρχεται ὁ Ἄριελ ἀθώρητος, παίζοντας μίαν κατανυχτικὴ μουσική).
 ΣΕΒΑΣΤ. Θὰ τὸ κάναμε κ' ἔπειτα θὰ βγαίναμε στὸ κυνήγι τῆς
 νυχτερίδας μὲ φανάρια.
 ΑΝΤΩΝ. Ἐλα, καλέ μου Κύριε, μὴ θυμώνεις.
 ΓΟΝΖ. Ὄχι σὰς βεβαιῶνω! Τόσο κουτὰ δὲ θὰ ζιντύνενα τὴ γνώση
 μου. Θέλετε νὰ γελάσετε μαζί μου σὰν ἀποκοιμηθῶ; γιατί
 εἶμαι πολὺ κοιιασμένος.
 ΑΝΤΩΝ. Ἀποκοιμήσου κι' ἀκούε μας.
 (Ὅλοι ἀποκοιμοῦνται ἐχτὸς ἀπὸ τὸν Ἀλόνσο, τὸ Σεβαστιανὸ καὶ τὸν Ἀντώνιο).
 ΑΛΟΝΣ. Ὅλοι κοιμοῦνται κι' ὅλας! Ὡ νὰ κλειοῦσαν
 Τὰ μάτια μου, κι' ἀντάμα οἱ στοχασμοὶ μου!
 Γρικῶ πῶς ἔχουν ὄρεξη γιὰ ὑπνο.
 ΣΕΒΑΣΤ. Μὴν ἀρνηθεῖς, παρακαλῶ σε, Κύριε.
 Τὸ βαρὺ κάλεσμά του· δὲ σιμόνει
 Συχνὰ τὴ θλίψη· κ' εἶναι ὅταν τὸ κάνει
 Παρηγορήτης.
 ΑΝΤΩΝ. Κύριε, ἔμεις οἱ δύο
 Ὅση ὥρα κοιμηθεῖς θὰ σὲ φυλάμη
 Γι' ἀσφάλεια σου ἀγρουπνῶντας.
 ΑΛΟΝΣ. Φχαριστῶ σας.
 Τί νύστα θιαμασιή! (Ὁ Ἀλόνσος ἀποκοιμῆται ὁ Ἄριελ φεύγει).
 ΣΕΒΑΣΤ. Περίεργη ὑπνίχα
 Τοὺς πλάκωσε!
 ΑΝΤΩΝ. Εἶναι ἡ ἰδιότητα τοῦ ἀγέρου.
 ΣΕΒΑΣΤ. Καὶ πῶς τὰ βλέφαρά μας δὲ βαραίνει;
 Νύστα καθόλου δὲ γρικῶ.
 ΑΝΤΩΝ. Οὔτε ἐγώ.
 Ὁ νοῦς μου εἶναι ἀλαφρὺς. Μαζὴ ὅλοι ἐπέσαν
 Χάμου σὰ νάχαν πρῶτα συμφωνήσει,
 Σὰν ἀστραποζωμιένοι ἐσοριαστήσαν.

Ἄξιε Σεβαστιανέ! Τί θὰ μοροῦσε ...
Μὰ φτάνει! Ἄλλὰ μοῦ κάζεται ἐγὼ βλέπω
Στὸ πρόσωπό σου, αὐτὸ πῶπρεπε νάσαι·
Τούτη ἡ ὥρα σοῦ μιλεῖ· κ' ἡ δυνατὴ μου
Ἡ φαντασία θωρεῖ νὰ κατεβαίνει
Πάνω στὴν κεφαλὴ σου μιὰ κορώννα.

ΣΕΒΑΣΤ. Τί λές; Ἐξυπνος εἶσαι;

ΑΝΤΩΝ. Δὲν μ' ἀκοῦς
Ποῦ σοῦ μιλῶ;

ΣΕΒΑΣΤ. Σ' ἀκούω· καὶ θετικά εἶναι
Λαλιὰ ἀποκοιμισμένη καὶ μιλεῖς
Στὸν ὕπνο σου. Σὰν τί ἦταν αὐτὸ ποῦ εἶπες;
Ἄνάσασμα παράξενο! Κοιμᾶσαι
Μὲ δλοάνοιχτα τὰ μάτια! Νᾶναι ὀρθός,
Νὰ κουβεντιάζει; νὰ κινιέται! κ' ὅμως
Βαθειὰ κοιμᾶται!

ΑΝΤΩΝ. Τὴ μοῖρα σου ἀρίνεις,
Γενναῖε Σεβαστιανέ μου, νὰ κοιμᾶται,
Μάλιστα νὰ πεθαίνει! Ὄντας ξυπνός
Κλειστὰ κρατεῖς τὰ μάτια σου.

ΣΕΒΑΣΤ. Ρουχάζεις
Ξάστερα, κ' ἔχει νόημα ὁ ρουχασμός σου.

ΑΝΤΩΝ. Εἶμαι πολὺ πλιὸ σοβαρὸς ἀπ' ὅ,τι
Τὸ συνηθίζω, κ' ἔτσι πρέπει νάσαι
Καὶ ὁ ἴδιος· ἂν προσέχεις κ' ἂν τὸ κάμεις
Θὰ γένεις ὁ τριπλός.

ΣΕΒΑΣΤ. Νεκρὸ νερό εἶμαι.

ΑΝΤΩΝ. Ἐγὼ νὰ τρέχεις σὲ μαθαίνω.

ΣΕΒΑΣΤ. Ναί,
Κάμε το, τί ἡ προγονικὴ ὀκνηρία
Μ' ἔμαθε μόνο νὰ ριχαίνω.

ΑΝΤΩΝ. Ὄ ἂν ἴσως,
Ἡξερεις μοναχὰ πόσο λατρεύεις
Τὸ στοχασμό μου ἐνῶ τὸν περιπαίζεις,
Πῶς ὅσο περισσότερο τὸν γδύνεις
Τόσο τὸν περιντύνεσαι! — Οἱ ἀνθρώποι
Ποῦ ὄλο ριχαίνουν πρέπει ἀληθινὰ
Νὰ τρέχουν τὸ συχνὸ σιμὰ σὲ βάρη,
Ὅπου ἡ ὀκνηρία κ' ὁ φόβος τοὺς τοὺς σέρνει!

ΣΕΒΑΣΤ. Λέγε παρακαλῶ σε! Τῶν ματιῶν σου
Τὸ κοίταγμα καὶ ἡ ὄψη σου κηρύττουν
Μιὰ σκέψη κ' ἓνα γέννημα ποῦ ἀλήθεια
Ὅσο νὰ βγεῖ σοῦ δίνει πλείους πόνους!

ΑΝΤΩΝ. Ἄκουε: Μολονότι ὁ Κύριος, τοῦτος
Μὲ τὸ θυμητικὸ τὸ ἀστενισμένο,
Ποῦ ἡ μνήμη του ἄλλο τόσο θᾶναι λίγη
Ὅταν θαρτεῖ, ἐκατάπεισε κοντά,
Γιατί εἶναι πνέμα πειθωμοῦ καὶ μόνο

Νὰ πείθει ξέρε, ἐδῶ τὸ βασιλεῖα
Πῶς εἶναι ἀκόμα ζωντανός ὁ γιός του·
Τόσο εἶναι βολετὸ νὰ μὴν ἐπνίγη
Ὅσο νὰ πλέει κ' ὁ ἴδιος ποῦ κοιμᾶται.

ΣΕΒΑΣΤ. Πῶς δὲν ἐπνίγη πλιά καμίαν ἐλπίδα
Δὲν ἔχω.

ΑΝΤΩΝ. Ὡ ποιὰ μεγάλη ἐλπίδα βγαίνει
Γιὰ σὲ ἀπὸ τούτην τὴν καμίαν ἐλπίδα!
Ἡ καμία ἐλπίδα ἀπὸ ἓνα μέρος εἶναι
Τόσο μεγάλη ἐλπίδα ἀπὸ ἄλλο μέρος,
Ποῦ δὲ μορεῖ ἡ φιλοδοξία παρῆκει
Νὰ ρίξει οὔτε ἓνα βλέμμα, μὰ διατάζει
Γιὰ ὅ,τι ξανοίγει ἐκεῖ.—Κάνεις καλὰ
Ποῦ ὁ Φερδινάντος πνίγηκε;

ΣΕΒΑΣΤ. Πάει πλιά!

ΑΝΤΩΝ. Καὶ ποιός εἶναι κατόπι ὁ κληρονόμος
Στῆς Νάπολης τὸ θρόνο;

ΣΕΒΑΣΤ. Ἡ Κλαριμπέλλα.

ΑΝΤΩΝ. Αὐτὴ ποῖναι βασίλισσα στὸ Τούνιζι,
Ποῦ δέκα μῖλια κατοικεῖ πλιὸ ἀλάργα
Ἄπ' ὅσο δρόμο ὁ ἀνθρώπος μορεῖ
Σὲ μιὰ ζωὴ νὰ κάμει, ποῦ ὡς νὰ λάβει
Ἄπὸ τὴ Νάπολη εἶδηση (ἂν δὲν ἔχει
Τὸν ἥλιο ταχυδρόμο,—πᾶρα ὀκνός
Τοῦ φεγγαριοῦ εἶναι ὁ ἀνθρώπος) μαλλιᾶζει
Τοῦ βρέφους τὸ πηγούνη γιὰ ξυράφι,
Αὐτὴ ποῦ ἀπὸ ἀφορμὴ τῆς ἐμᾶς δλους
Ἡ θάλασσα ἐκατάπει,—ἂν καὶ καμπόσους
Ἐξέρασε ξανά—κ' αὐτὸ γιατί ἦταν
Ἡ μοῖρα τους νὰ κάμουν ἓνα πρᾶμα
Πῶχει τὰ περασμένα πρόλογό του,
Καὶ ποῦ τὰ ἐρχόμενά του ἐμεῖς οἱ δυὸ
Στὸ χέρι τὰ βιστοῦμε!

ΣΕΒΑΣΤ. Τί εἶν' αὐτά;
Τί λές; Ἡ κόρη τοῦ ἀδερφοῦ μου ἀλήθεια
Τοῦ Τουνιζιοῦ βασίλισσα εἶναι κ' ἡ ἴδια
Στῆς Νάπολης τὸ θρόνο κληρονόμα·
Μὰ διάστημα καμπόσο ξεχωρίζει
Τοὺς δυὸ τοὺς τόπους.

ΑΝΤΩΝ. Διάστημα ποῦ κάθε
Πήγυς του, πές, φωνάζει: «Ἡ Κλαριμπέλλα
Στὴ Νάπολη γυρνώντας πῶς ξανά
Θὰ μᾶς μετρήσει;—Στὸ Τούνιζι μείνε
Κι' ἄς ἀγρυπνᾷ ὁ Σεβαστιανός.»—Γιὰ πές μου,
Ἄνισως ἦταν θάνατος αὐτὸ
Ποῦ τοὺς ἀδραξε τώρα, αὐτοὶ δὲ θᾶταν
Χειρότερα ἀπ' ὅ,τι εἶναι. Ὑπάρχει κάποιος
Ποῦ τὴ Νάπολη εἶναι ἄξιος ν' ἀφεντέψει,

Τόσο καλά ὅσο τοῦτος ποῦ κοιμάται·
Κ' εἶναι αὐτικοὶ ποῦ ξέρον ἄλλο τόσο
"Ασχοπα καὶ πλατειὰ νὰ φαφλατίζον
"Ὅσο ὁ Γονζάλος τοῦτος. Θὰ μπορούσα
Σοφὴ πολυλογούσα καλοιακούδα
Κ' ἐγὼ νὰ γίνω. "Ὡ νῆρες τώρα κι' ὁ ἴδιος
Τῆ γνώμη τῆ δική μου! Τί ὕπνος θάταν
Τοῦτος γιὰ νὰ ὑψωθείς! —Καταλαβαίνεις;

ΣΕΒΑΣΤ. Πιστεύω ναι.

ΑΝΤΩΝ. Καὶ πῶς καλοσκαμνίζει
Τὴν τύχη τῆ χρονῆ ἢ φαριστήσῃ σου;

ΣΕΒΑΣΤ. Θυμοῦμαι ἐπαρამέριδες κ' ἐσὺ
Τὸν ἀδερφό σου Πρόσπερο.

ΑΝΤΩΝ. Εἶναι ἀλήθεια.

Καὶ κοίτα πῶς μοῦ στέκονται καλά
Τὰ ρούχα μου· ὁμορφότερα ἀπὸ πρῶτα·
Συντρόφοι μου ἦταν τότες τοῦ ἀδερφοῦ μου
Οἱ δοῦλοι, τώρα εἶναι ἄνθρωποι δικοί μου.

ΣΕΒΑΣΤ. Ἄλλὰ ἡ συνείδησή σου;

ΑΝΤΩΝ. Αἶ ποῦ φωλιάζει;

Χιονίστρα ἂν ἦταν, Κύριε, τὲς παντοφλες
Θὰ μ' ἔκανε νὰ βάλω μὰ στὰ στήθια
Ἐκεῖνη τῆ θεότη δὲ γρικᾶω.
Συνείδησες πενήντα ἄς ἐχωρίζαν
Ἐμένα ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ Μιλάνου,
Κι' ἄς λυώνουν κι' ἄς σκληραίνουν, δὲ μοῦ κάνουν
Πείραξη ἐμὲ καμμία! Τώρα ὁ ἀδερφός σου
Κοίτεται ἐδῶ· κἀλήτερος δὲ θάταν
Ἀπὸ τῆ γῆ ποῦ ἀπάνω τῆς κοιμάται.

"Ἄν ἦταν ὅ,τι φαίνεται : νεκρός.

"Ἐγὼ μπορῶ μ' αὐτὸ τὸ ὑπάκουο ἀτσάλι,
Μὲ τρία του μόνο δάχτυλα γιὰ πάντα
Κρεββάτι νὰ τοῦ στρώσω, ἐνῶ σὺ ὁ ἴδιος,
Κάνοντας ἔτσι! θάκαινες νὰ κλείσει
Τὰ μάτια του γιὰ πάντα, στὸν αἰῶνα,
Αὐτὸ τὸ ἀρχαῖο χαράκι, ὁ κὰρ Φρονήσιος,
Ποῦ τὸ ἔργο μας δὲ χρειάζεται νὰ ψέξει·
"Ὅσο γιὰ τοὺς ἐπίλοιτους, αὐτοὶ
Τὸ δόλωμα θ' ἀδράζουν σὰν τοὺς γάτους
Ποῦ γλείφουνε τὸ γάλα· θὰ μετροῦνε
Τὲς ὥρες γιὰ κάθε ἔργο ποῦ θὰ λέμε
Πῶς εἶναι τοῦ καιροῦ του.

ΣΕΒΑΣΤ. Ἐγὼ δὲ νῆχω

Παράδειγμα μου τὰ καμώματά σου.
"Ὅπως ὁ ἴδιος πῆρες τὸ Μιλᾶνο,
Μπαίνω καὶ γὼ στὴ Νάπολη. "Ὅμπρός τραβᾶ
Τὸ σπαθί σου! Ἐνα χτύπημα ἀπ' τὸ φόρο
Σ' ἐλευτερόνει κ' ἐγὼ βασιλέας

Θὰ σ' ἀγαπῶ.

ΑΝΤΩΝ. Ἐσπιάθωσε καὶ σὺ,
Κι' ὅταν σηκώσω χέρι, κάμε τὸ ἴδιο,
Καὶ τὸ Γονζάλο χτύπησε.

ΣΕΒΑΣΤ. Μιά λέξη!

(Μιλοῦν κατὰ μέρος. Μουσική. Ξανάχεται ὁ Ἄριελ ἀθώρητος.)

ΑΡΙΕΛ. Μὲ τὴν τέχνη του ὁ ἀφέντης μου προβλέπει
Τὸν κίντυνο ποῦ τρέχουν τοῦτοι οἱ φίλοι του
Καὶ μ' ἔστειλε, εἶδεμὴ τὸ σκέδιό του
Χάνεται, τῆ ζωῆ νὰ τοὺς φυλάξω.

(Τραγουδάει στ' αὐτὶ τοῦ Γονζάλου:)

Ἐνῶ κοιμόσαστε ἐδῶ βαθειὰ
Ἐνῶ προδοσία μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτὰ
Φυλάει τὴν ὥρα!
Ἄν ἔχετε ἔγνοια γιὰ τῆ ζωῆ
Τὸν ὕπνο διώχτε καὶ προσοχή.
Ξυπνᾶτε τώρα.

ΑΝΤΩΝ. Λοιπὸν μὲ μᾶς καὶ οἱ δύο μας.

ΓΟΝΖ. Καλοὶ ἀγγέλοι,

Τὸ βασιλῆᾶ φυλάχτε! (Ξυπνοῦν)

ΑΛΟΝΣ. Τί εἶναι αὐτό;

Τί τρέχει ἐδῶ; Ξυπνήστε! Τὰ σπαθιά σας
Γιατί γυμνά εἶναι; τί κοιτᾶτε ἔτσι ἄγρια;

ΓΟΝΖ. Τί στάθηκε;

ΣΕΒΑΣΤ. Ἐνῶ ἐστέκαμε ἐδῶ πέρα

Τὸν ὕπνο σας φυλάοντας, τώρα τώρα
Ἐσπᾶσαν κάτι μουγγρισμοὶ μουγγροί,
Ποῦ ἐμοιάζαν σὰν ἀπὸ βουβῆλια ἢ κἀλλιο
Ἀπὸ λιοντάρια. Δέ σας ἐξυπνήσαν;
Ἐμὲ τρομαχτικά βροντοῦν τ' αὐτιά μου.

ΑΛΟΝΣ. Τίποτα ἐγὼ δὲν ἄκουσα.

ΑΝΤΩΝ. "Ὡ ἡ βαβούρα

Κ' ἐνοῦ θεριοῦ θὰ τρομάζε τ' αὐτιά,
"Ὡς καὶ τῆ γῆ θὰ μπόρεις νὰ ταράξει·
Ἐνα κοπάδι ὀλάκερο λιοντάρια
Ἐμοῦγγριζε.

ΑΛΟΝΣ. Τὴν ἄκουσες, Γονζάλε;

ΓΟΝΖ. Στὴν τιμὴ μου ἐγὼ, Κύριε, ἓνα μουρμουρι,
Καὶ μάλιστα παράξενο, ἔχω ἀκούσει·
Σ' ἐκούνησα κ' ἐφώναξα, Κύριέ μου·
Κι' ὅταν τὰ μάτια μου ἀνοίξα τοὺς εἶδα
Ἐσπᾶθωτους. Ἀλήθεια κάποιος βρόντος
Ἄκούστηκε. Τὸ πλιὸ καλῆτερο εἶναι
Νὰ φυλαχτοῦμε ἢ ἄς φύγουμε ἀπὸ δῶ.
Ἐσπᾶθωτοι ὅλοι!

ΑΛΟΝΣ. Ἄς φύγουμε ἀπὸ τοῦτο

Τὸ μέρος, καὶ τὸν ἄτυχο τὸ γιό μου
Ἄς πᾶμε νὰ γυρέψουμε τριγύρω. (Φεύγουν.)

ΓΟΝΖ. "Ας τὸν φυλάξῃ ὁ θεὸς ἀπ' τὰ θηρία
Γιατὶ εἶναι βέβαια στὸ νησί.

ΑΛΟΝΣ. Προβάται. (Φεύγουν.)

ΑΡΙΕΛ. "Ὅ,τι ἔχω κάμει πρέπει νὰ τὸ μάθει
"Ὁ Πρόσπερος, ὁ ἀφέντης μου· καὶ σὺ
"Ἄμε νὰ βρεῖς τὸ γιό σου στὸ νησί.

ΣΚΗΝΗ Β. "Ἐνα ἄλλο μέρος τοῦ νησιοῦ
(Ἔρχεται ὁ Κάλιμπαν μ' ἓνα γιομάρι ξύλα).
(Ἀκούεται κρότος βροντῆς).

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. "Ὅσα θανατικά ἀνασέρνει ὁ ἥλιος
"Ἀπὸ βαρκά, ἀπὸ βούρκους, ἀπὸ βάλτους,
"Ἀπάνου ὅλα στὸν Πρόσπερο νὰ πέσουν,
Καὶ σάρκα ὄγγια γερὴ νὰ μὴν τοῦ ἀφήσουν!
Μ' ἀκοῦν τὰ ξωτικά του, κι' ὅμως πρέπει
Νὰ καταριῶμαι. Δὲ θὰ μ' ἔτσιτοῦσαν,
Δὲ θὰ μ' ἐσκιάζαν μ' ἴσκιους, μὲς στὴ λάσπη
Δὲ θὰ μ' ἐρρίχναν, οὔτε θὰ μ' ἐκάναν,
Αὐτὰ δαυλιά, νὰ χάσω στὰ σκοτιάδια
Τὸ δρόμο, ἃ δὲν τὰ πρόσταζε. Μὰ ἐκεῖνος
Ἐνάνια μου γιὰ τίποτα τὰ ρίχνει,
Κάποτε σὰ μαίμοῦδες ποῦ μοῦ κάνουν
"Ἀσκημα μοῦτρα κρώζοντας κι' ἀπέκει
Μὲ δαγκάνουν, καὶ πάλι ἄλλες φορὲς
Σὰ σκαντζόχοιροι γένονται κουβάρια
Στὴ στράτα ὅθε ξεπόλυτος διαβαίνω
Στηλόνοντας τ' ἀγκάθια ὅπου πατήσω,
Κι' ἄλλες φορὲς ὀχιές μὲ περιζώνουν
Ποῦ μὲ σκισμένες γλώσσες μὲ βουρλίζουν
"Ἀπὸ τὲς σφύριξίς τους.—Νά το, νά το!
Ἔρχεται τώρα ἐδῶ ἓνα ξωτικό του
Γιὰ νὰ με βασανίσει, γιατί ἀργοῦσα
Τὰ ξύλα νὰ τοῦ πάρω. Ἐγὼ θὰ πέσω
Ξάπλου στὴ γῆ, ἴσως δέ με καταλάβει.

(Ἔρχεται ὁ Τρίγκουλος).

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει οὔτε βεργό, οὔτε χαμόκλαδο γιὰ νὰ
ἀποσκευαστεῖ κανεὶς ἀπὸ τὸν καιρό, κι' ἀράδα ἀράδα κι' ἄλλη
φουρτούνα γίνεται. Τὴν ἀκούω νὰ τραγουδάει στὸν ἀέρα
ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ μαῦρο τὸ σύγγεφο, ἐκεῖνο τὸ τρανό, μοιάζει σὰν
ἀσὶ σκασμένο ποῦ θ' ἠθέλε νὰ χύσει ὅ,τι ἔχει μέσα. "Ἄν θὰ
βροντήσῃ ὅπως πρῶτα δὲν ξέρω ποῦ νὰ κούψω τὸ κεφάλι μου.
Ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ σύγγεφο δὲ μπορεῖ νὰ κάμει ἄλλοιῶς παρὰ νὰ
ρίξῃ νερὸ μὲ τὸ καντάρι.—Τί ἔχουμε ἐδῶ;—Εἶναι ἄνθρωπος ἢ
ψάρι; Ψόφιο ἢ ζωντανό; Εἶναι ψάρι μυρίζῃ σὰν ψάρι· μία
παλημυρωδιά ἀπὸ ψαρήλα, σὰν ἀπὸ μπακαλιάρο ὅχι πολὺ
νωπὸ. Παράξενο ψάρι! "Ἄν ἦμον νῶρα στὴν Ἀγγλία, ὅπως

μὰ φορὰ, κ' εἶχα τοῦτο τὸ ψάρι μονάχα ζωγραφιστό, κάθε κυ-
ριακάτικος κοτζοκούγερας θὰ μοῦδινε βέβαια ἓνα ἄσπρο ἀση-
μένιο. Ἐκεῖ αὐτὸ τὸ τέρας θὰ μ' ἔκανε ἄνθρωπο. Κάθε παρά-
ξενο θεοῦ μπορεῖ νὰ σὲ κάμει ἐκεῖ πέρα ἄνθρωπο. Μ' ὅλο ποῦ
αὐτοῦ κάτου δὲ δίνουν οὔτε ἓνα μισόβολο γιὰ νὰ πορέψουν ἓναν
κρατημένον, θὰ ξόδιαζαν δέκα γιὰ νὰ ἴδουν ἓναν πεθαμένον
Ἰντιάνο. Σκέλια ἔχει σὰν ἄνθρωπος! Καὶ οἱ πλέγες του εἶναι
σὰ χέρια! Κ' εἶναι ζεστό, μὰ τὴν πίστη μου! Τώρα ἀλλάζω
γνώμη, δὲ στέκομαι πλιά στὴν ἴδια γνώμη: αὐτὸ δὲν εἶναι ψάρι·
εἶναι κάποιος νησιώτης ἀπὸ δῶ, ποῦ θ' ἀπαθε ἀπὸ τώρα κάτι
ἀπὸ τὸ ἀστραποπέλεκτο. (Βροντᾷ). Ὠϊμένα! Νά σου πάλι ἡ κακο-
καιρία. Τὸ καλῆτερο εἶναι νὰ χωστῶ ἀποκάτου ἀπὸ τὴν κάππα
τοῦ ἄλλο ἀποκοῦμπι ἐδῶ τριγύρου δὲν ὑπάρχει. Ἡ ἀνέχεια
κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ γνωριστῇ μὲ παράξενους συντρόφους
στὸ κρεββάτι. Θὰ κουκουλωθῶ ἐδῶ ὡς ποῦ νὰ περάσει τὸ
κατακάθι τῆς φουρτούνας.

(Ἔρχεται ὁ Στέφανος τραγουδώντας μὲ μία μουκαλά στὸ χέρι).

ΣΤΕΦΑΝ. «Θάλασσα θάλασσα ἔχε γειά, σὴ γῆς ἐδῶ θὰ σώσω!»
Αὐτὸς εἶναι ἓνας πάρα ψωριάτικος σκοπός, καλὸς νὰ τραγου-
διεταί μοναχὰ σὲ ξόδι. Καλά! ἐδῶ εἶναι ἡ παρηγοριά μου. (Πίνει).
"Ὁ πλοίαρχος, ὁ πλύστης, ἐγὼ κι' ὁ νάυλερος
Κι' ὁ πρῶτος κανονιέρης μαζὴ κι' ὁ δευτέρως,
Τὴ Μάρω εἶχαμε ταῖρι, τὴ Ρήνη, τὴ Ρηνιό,
Μὰ οὔτε ἓνας δὲ γνοιαζότου γιὰ τὴν Κατερινιό,
Γιατὶ σκληροίματα εἶχε στὴ γλώσσα τῆς σκληρὰ
Ποῦ ἐφώναζαν τοῦ ναυτῆ: «Ἄϊ νίξου, φουκαριά!»
Τοῦ καταμιοῦ, τῆς πίσσας τὴν πείραζε ἡ ὄσμη
Μὰ τὴ φαγούρα ὁ ράφτης ἤθελε νὰ τῆς ξυεῖ.
Λοιπὸν παιδιὰ στὸ πλοῦ κι' ἄς πάει νὰ κρεμαστῇ.
"Ὡς κι' αὐτὸς εἶναι ψωριάτικος σκοπός· μὰ νὰ τὴν ἢ παρηγοριά
μου. (Πίνει).

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. Μὴ μὲ βασανίζεις ὦ!

ΣΤΕΦΑΝ. Τί τρέχει; Διαβόλους ἔχουμε ἐδῶ πέρα; Μᾶς γελοπαί-
ζεις μὲ ἀγριανθρώπους καὶ μὲ Ἰντιάνους; Ἄ, δὲν ἐγλύτωσα
ἀπὸ τὸν πνιμό γιὰ νὰ σκιάζῃμαι τώρα τὰ τέσσερα πόδια σας!
Γιατὶ ὡς κι' ὁ λόγος τὸ λέει: «ὅσο κι' ἂν ἐστάθηκε ποτὲ ὁμορ-
φος ἄνθρωπος, ποῦ νάχει προβατήσῃ σὲ τέσσερα ποδάρια, δὲ
μπορεῖ νὰ τόνε κάμει νὰ πάει πίσω» κι' αὐτὸ πρέπει νὰ ξα-
ναιπωθεῖ ὅσο ὁ Στέφανος βγάζει ἀνάσα ἀπὸ τὰ ρουθούνια.

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. Τὸ ξωτικό μὲ βασανίζει ὦ!

ΣΤΕΦΑΝ. Αὐτὸ εἶναι κάποιος τέρας τοῦ νησιοῦ μὲ τέσσερα πόδια,
ποῦ ἀπ' ὅ,τι βλέπω τόπιασε τὸ θερμοκρονο. Ποῦ στὸ διάβολο
ἔμαθε τὴ γλώσσα μας! Θὰ τοῦ δώσω λίγο δυναμωτικό, ἂν ὄχι
γι' ἄλλο τοῦλάχιστο γιατί ἂν ἴσως μᾶν πιτύχει νὰ τὸ γλυτώσω
καὶ νὰ τὸ μερώσω καὶ νὰ τὸ φέρω μαζὴ μου στὴ Νάπολη, αὐτὸ
θάναι ἓνα χάρισμα καλὸ γιὰ κάθε ἀντοκράτορα ποῦ νὰ πάτησε
ποτὲ σὲ βωϊδιοῦ τομάρι.

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. Μὴ μὲ βασανίζεις, παρακαλῶ σε. Θὰ φέρω τὰ ξύλα μου πλὴθὺ γλίγωρα σπίτι.

ΣΤΕΦΑΝ. Τώρα τὸν ἐπίσασε ἡ ἀσβολή του καὶ παραλογάει! Πρέπει νὰ δοκιμάσει τὴ μπουκάλα μου! Ἄνισως δὲν ἐπὶ κρασί ποτέ του, θὰ τοῦ διώξει πρὸς τὴν ἀρρώστεια του. Ἄν μπορέσω νὰ τὸ γλυτώσω καὶ νὰ τὸ μερώσω, δὲ θὰ χαλάω καὶ πάρα πολλὰ γι' αὐτό, θὰ πλερώνει αὐτὸ γιὰ κείνον ποῦ τ'ἔχει, καὶ μάλιστα μὲ τὸ παραπάνου.

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. Ὡς τὰ τώρα δὲ μῶκαμες πολὺ κακό, μὰ σὲ μιὰ στιγμή θ' ἀρχίσεις, τὸ καταλαβαίνω ἀπὸ τὸ τρεμουλιό σου. Ὁλονένα ὁ Πρόσπερος δουλεύει ἀπάνου σου!

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Ἐλα, ἔλα, ἄνοιξε τὸ στόμα αὐτὸ εἶναι, γαττί μου, κάτι ποῦ θὰ σὲ κάμει νὰ μιλεῖς. Ἄνοιξε τὸ στόμα : αὐτὸ θὰ σοῦ διώξει τὴν τρεμουλιὰ σου τὸ λέω ἐγὼ καὶ σοῦ τὸ βεβαιῶνω : δὲ μπορεῖς νὰ ξεχωρίσεις ποιὸς εἶναι ὁ φίλος σου. Ἄνοιξε πάλι τὰ σιαγόνια.

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Σὰ νὰ τὴν γνωρίζω αὐτὴν τὴ φωνή! Θάναι τοῦ... Μὰ ἐκεῖνος ἐπνίγηκε! καὶ τοῦτοι θάναι διαβόλοι. Ὡ βοήθεια!

ΣΤΕΦΑΝ. Τέσσερα πόδια καὶ δύο φωνές! Ἐνα τέρας πάρα νόστιμο! Ἡ μπροστινὴ του ἡ φωνὴ τώρα θὰ λέει καλὸ γιὰ τὸ φίλο του, ἡ πσινὴ του φωνὴ θ' ἀσκημομιλεῖ καὶ θὰ κακολογáει. Ἄνισως ὅσο κρασί ἔχει ἡ μπουκάλα μου μπορεῖ νὰ τὸ γλυτώσει θὰ τοῦ γιατρέψω τὸ θερμοκόρου. Ἐλα, γλοῦ, γλοῦ, γλοῦ, καὶ ἀμὴν· θὰ χύσω λίγο καὶ σι' ἄλλο σου τὸ στόμα.

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Στέφανε!

ΣΤΕΦΑΝ. Τ' ἄλλο σου τὸ στόμα μὲ κραῖζει. Ὡ Θε μου, ὦ Θε μου! Εἶναι διάβολος κ' ὄχι τέρας. Θὰ τὸ ἀφήσω. Δὲν ἔχω τόσο μακρὸν κουτάλι γιὰ νὰ τρώω μαζὶ μὲ τὸν πειρασμὸ ἀπὸ ἓνα σκουτέλι.

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Ἄν εἶσαι ὁ Στέφανος ἄγγιξέ με καὶ μίλησέ μου, γαττί ἐγὼ εἶμαι ὁ Τρίγκουλος, ὁ καλὸς σου ὁ φίλος ὁ Τρίγκουλος.

ΣΤΕΦΑΝ. Ἄν εἶσαι ὁ Τρίγκουλος ἔβγα ὄξω. Θὰ σὲ τραβήξω ἀπὸ τὰ πλὴθὺ φρενὰ ποδάρια. Ἄν ἐδῶ εἶναι τοῦ Τρίγκουλου τὰ πόδια βέβαια θάναι τοῦτα. Εἶσαι ὁ Τρίγκουλος ἀληθινά, πῶς ἐκατάφερες νὰ γίνεις τὸ ἀποπάτημα αὐτουνοῦ τοῦ ἀπορορίμματος; Ἐχει τὴ δύναμη νὰ κλάνει Τρίγκουλους;

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Ἐνόμισα πῶς τὸ ἀστροπελέκι τ'ἔχει κάψει. Μὰ δὲν ἐπνίγηκες, Στέφανε; Ἐλπίζω τώρα νὰ μὴν ἐπνίγηκες; Ἐξεθύμανε ἡ φουρτοῖνα; Ἐγὼ ἐκρύφτηκα κάτω ἀπὸ τὴ γούνα τοῦ ψόφιου ἀπορορίμματος, γαττί ἐφοβήθηκα τὴν κακοκαιρία. Κ' εἶσαι ζωντανός, Στέφανε; Δύο Ναπολίτες γλυτωμένοι!

ΣΤΕΦΑΝ. Σὲ παρακαλῶ, μὴν κάνεις νὰ μοῦρχεται σκοτούρα, τὸ στομὶ μὲν δὲν εἶναι πλέριο.

ΚΑΛΙΜΠΑΝ. Τοῦτοι φίλὰ εἶναι πλάσματα, ἂν δὲν εἶναι Ἐωτικά, καὶ λαμπρὸς θεὸς ἐκεῖνος, Κ' ἓνα ποιτὸ ἔχει οὐρανίον, ἐγὼ μπροστά του Θὰ γονατίσω!

ΣΤΕΦΑΝ. Πῶς γλύτωσες; Πῶς ἤρθες ἐδῶ; Ὁρκίσου πάνου σὲ τούτην τὴν μπουκάλα, πῶς ἤρθες ἐδῶ. Ἐγὼ ἐγλύτωσα ἀπάνου σὲ μιὰ

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ
(ΘΕΩΡΗ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ)

- βαρέλλα λιάντζο ποῦ οἱ ναῦτες τόχαν πετάξει ἀπὸ τὸ καράβι
ναί, μὰ τούτην τὴ μπουκάλα, ποῦ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια τὴν
ἔκαμα ἀπὸ φλούδα δέντρου, ἀφοῦ τὸ κύμα μ' ἔρριξε στὴ στέγνη.
- ΚΑΛΙΜΠ. Θὰ ὀρκιστῶ, πάνου σὲ τούτην τὴμποτίλια, πῶς θάμαι
πιστὸς ὑποτασσόμενός σου, γιὰτὶ αὐτὸ τὸ πιὸτὸ δὲν εἶναι
πρῶμα τουτουνοῦ τοῦ κόσμου.
- ΣΤΕΦ. Ἐδώ. Ὅρκισου πῶς ἐγλύτωσες.
- ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ἐκολύμπησα, ἀδερφέ μου, πρὸς τὴ γῆς σὰν τὸ νη-
σάρι, ἐγὼ ξέρω καὶ πλέω σὰν τὸ νησάρι. Θέλω νὰ μὲ ὀρκίσεις.
- ΣΤΕΦ. Νά, φίλησε τὸ βιβλίον. Μ' ὄλο ποῦ ξέρεις νὰ πλὲς σὰ νη-
σάρι, ἐγίνηκες χίνα.
- ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ὡ Στέφανε, ἔχεις κι' ἄλλο λίγο ;
- ΣΤΕΦ. Τὴ βαρέλλα δλάκερη, ἀδερφέ! Τὸ κελλάρι μου εἶναι μέσα
σ' ἓνα βράχο σ' ἀκρογιάλι, ἐκεῖ εἶναι τὸ κρασί μου κρυμμένο.
Αἱ ἀπόρριμμα, τί κάνει τὸ ρυό σου;
- ΚΑΛΙΜΠ. Δὲν εἶσαι οὐρανοκατέβατος ;
- ΣΤΕΦ. Φεγγοροκατέβατος, σὲ βεβαίονω. Ἡμιονα ὁ ἄνθρωπος
τοῦ Φεγγαριού, ὅταν ἦταν ὁ καιρὸς του.
- ΚΑΛΙΜΠ. Κεῖ ἀπάνου σ' ἔχω ἰδεῖ καὶ σὲ λατρεύω,
Μοῦ σ' ἔδειξε ἡ κηρά μου μίαν ἡμέρα
Μὲ τὸ σκυλί σου καὶ τὴ βασιναῖά σου (*)
- ΣΤΕΦ. Ἐλα δώ ὀρκίσου πάνου σ' αὐτό. Φίλησε τὸ βιβλίον· θὰ τὸ
ξαναγομίσω μὲ καινούριον πρῶμα. Ὅρκισου.
- ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Μὰ τοῦτο τ' ἅγιο φῶς, εἶναι τέρας πάρα ἀνόητο ! Ἐγὼ
νὰ τὸ σκιάζομαι ! Ἐνα τέρας τέλεια ἀγαπῶ ! Ὁ ἄνθρωπος τοῦ
Φεγγαριού ! πάρα κακορίζικο εὐκολόπιστο τέρας ! Ὁραῖα τὸ
τσούζεις, τέρας, μὰ τὴν ἀλήθεια !
- ΚΑΛΙΜΠ. Κάθε φοροκὶ γῆς καρπερῆς σὲ τοῦτο
Τὸ νησι θὰ σοῦ δείξω· θὰ φιλήσω
Τὰ πόδια σου ! Θεός μου στρέψε νᾶσαι.
- ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Μὰ τοῦτο τὸ φῶς, εἶναι ἓνα τέρας πάρα ἀουνεῖδητο
καὶ μεθυσιάρικο ! ὅταν ὁ Θεός του θὰ κοιμᾶται, αὐτὸ θὰ τοῦ
κλέπτει τὴ μπουκάλα.
- ΚΑΛΙΜΠ. Θέλω νὰ σοῦ φιλήσω τὰ ποδιάρια
Μ' ὄρο μου θέλω δοῦλος σου νὰ γίνω.
- ΣΤΕΦ. Ἐλα λοιπόν, πέσε χάμου καὶ ὀρκίσου.
- ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Θὰ οκάσω ἀπὸ τὰ γέλωια μὲ τοῦτὸ τὸ κονταβοκέφαλο
τέρας. Πάρα ψωριάτικο τέρας ! Θάχα ὄρεξη νὰ τὸ δεῖρω.
- ΣΤΕΦ. Ἐλα, φίλησε !
- ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Μὰ τὸ κακόμοιρο τὸ τέρας εἶναι μεθυσμένο. Συχαμερὸ
τέρας !
- ΚΑΛΙΜΠ. Τὲς πλιὸ καλὲς βρυσούλες θὰ σοῦ δείξω,
Θὰ σοῦ μαζεύω μοῦρες, θὰ ψαρεύω
Γιὰ σέ, καὶ ξύλα θὰ σοῦ φέρνω πλήθια !
Θανατικὸ στὸν τύραννο ποῦ μ' ἔχει !
Γογγύλια πλιὰ δὲ θὰ του κουβαλήσω,

(*) Ποβλ. Dante. Inf. XX, 126, Par. II, 140.

Μὰ ἐσένα θ' ἀκολουθῶ, ἀξιοθάμαστε ἄντρα!
ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Πάρα γελοῖο τέρας, ποῦ τὸ ξυπάζει ἓνας κακομοίρης με-
θύστακας.

ΚΑΛΙΜΠ. Παρακαλῶ, ἀφησέ με νὰ σὲ πάρω
Στὲς ἄγριες τὲς μηλιές, θὰ σοῦ ξεσκάψω
"Υγνες ἐκεῖ μὲ τὰ μακρὰ μου νύχια,
Θὰ σοῦ δείξω τῆς κίσσας τὴ φωλιά,
Καὶ θὰ σοῦ μάθω πῶς νὰ παγιδεύεις
Τὸ λυγερὸ μαίμουδι· θὰ σὲ φέρω
Στὲς πυκνὲς φουντουκιὲς καὶ κάπου κάπου
Γλαρόπουλα ἅπ' τοὺς βράχους θὰ σοῦ πιάνω.
Θάρθεις μαζί μου; —

ΣΤΕΦΑΝ. Σὲ παρακαλῶ τώρα, δεῖξε τὸ δρόμο χωρὶς ἄλλες κουβέν-
τες. Τρίγκουλε, ὁ βισιληᾶς κι' ὅλη μας ἡ ἐπίλοιπη συντροφιά
ἐπνιγήκανε, ἐμεῖς θὰ τοὺς κληρονομήσουμε ἐδῶ. Πάρε, βάστα
τὴ μπουκάλα μου. Ἀδερφε Τρίγκουλε, τὴ ξαναγεμίζουμε σὲ
λίγο.

ΚΑΛΙΜΠ. (τραγουδάει μεθυσμένος).

Σ' ἀφίνω ἀφέντη υγεία,
Σ' ἀφίνω υγεία, υγεία!

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Οὐρλιάρικο τέρας, μεθυσμένο τέρας.

ΚΑΛΙΜΠ. Κλεισιὲς γιὰ τὰ ψάρια πλιά δὲ θὰ στένω,
Δὲ θὰ μὲ γνοιάζει
Γιὰ ξύλα, κι' ἂν κρᾶζει,

Κανκιὰ καὶ πινάκια πλιά δὲ θὰ πλένω,
Καινούριο βρῆς δουλο, τὸ Μπὰν-Καλιμπάν,
Ποῦν' ἄλλος, μαζί τους κύριοι ἄλλοι τὸν πᾶν.

ΣΤΕΦΑΝ. "Ω τέρας ἄξιο δεῖξε μου τὸ δρόμο.

ΠΡΑΞΗ Γ'.

ΣΚΗΝΗ Α'. Μπρὸς στὸ κελλί τοῦ Πρόσπερου.
"Ερχεται ὁ Φερδινάντος φέρνοντας ἓνα γογγύλι.

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. Ξεφάντωσες ὑπάρχουν ποῦ κουράζουν
Καὶ ποῦ τὲς κάνει ὁ κόπος πιὸ γλυκές,
Εὐγενικά ὑπομένονται περίσσιοι
Ξευτελισμοί, καὶ πράματα τελείως
Φτωχά, πλούσιο σκοπὸ ἔχουν στὸ σημάδι.
Τὸ ταπεινὸ μου τοῦτο τὸ ἔργο θάταν
Τόσο βαρὺ καὶ μισητό, γιὰ μένα,
Μὰ ἀνασταίνει ἡ κυρά, ποῦ ἐγὼ δουλεύω,
"Ὡς καὶ νεκροὺς καὶ κάνει νὰ γενοῦν
Οἱ κόποι μου χαρά. Δέκα φορὲς
"Εκείνη πλιὸ γλυκότεροπὴ εἶναι ἅπ' ὅ,τι
Τραχὺς εἶναι ὁ πατέρας της, γιομαῖτος
"Ὀλος ἀγριοσύνης! "Εγὼ πρέπει

Νὰ κουβαλήσω κάμποσες χιλιάδες
"Ἀπ' τὰ γογγύλια αὐτὰ καὶ νὰ τὰ κάμω
Σελίδα, ὅπως μ' ἐπρόσταξε σκληρά
Καὶ κλαίει ἡ γλυκειὰ κυρά μου σὰ μὲ βλέπει
Νὰ δουλεύω καὶ λέει πῶς δὲν εὐρέθη
Ποτὲ γιὰ ἓνα ἔργο τόσο ταπεινὸ
Τέτοιος ἐργάτης. Λησμονῶ· μὰ τοῦτοι
Οἱ στοχασμοὶ οἱ γλυκοὶ εἶναι μιὰ δροσιά
"Ὡς καὶ στὸν κόπο, κι' ὅταν λησμονήσω
Εἶμαι ἀνεργὸς μοῦ κᾶζεται, τελείως.

("Ερχεται ἡ Μιράντα καὶ ἀπὸ μακρὰ ὁ Πρόσπερος).

ΜΙΡΑΝΤΑ. "Ὠϊμέ! παρακαλῶ σε, μὴ δουλεύεις
Τόσο πολὺ σκληρά! "Ἀχ, νὰ τᾶχε κάψει
Τᾶστροπελέκι ἐκεῖνα τὰ γογγύλια,
Ποῦ πρέπει νὰ στιβάξεις! Ρίξ' το χάμου,
Παρακαλῶ, καὶ ἤσυχασε. Τὸ ξύλο,
Γιατὶ σ' ἔχει μουδιάσει, στὴ φωτιά
Δάκρυ θὰ χύσει! Βυθισμένος εἶναι
Στὴ σπουδὴ του ὁ πατέρας μου· ἀναπάμω,
Παρακαλῶ σε· δὲ θὰ μᾶς πειράξει
Τρεῖς ὥρες.

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. "Ὡ πολυάκριβη κυρά μου,
Θὰ βασιλέψει ὁ ἥλιος πρὶν τελειώσω
Τὸ μεροκάματό μου.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Κάθου ἂν θέλεις,
Κι' ὡς τόσο ἐγὼ σοῦ κουβαλῶ τὰ ξύλα.
Δός μου το αὐτὸ στὴ στίβα νὰ τὸ πάρω.

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. "Ὀχι, πλάσμα ἀκριβό, ἄς μοῦ σπάσουν κάλλιο
Τὰ νεῦρα! κάλλιο οἱ πλάτες μου ἄς ἀνοίξουν!
Παρὰ νὰ λάβεις τέτοιαν ἀτιμία,
"Ενῶ θὰ κάθομαι ἀνεργὸς.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Μοῦ πρέπει
Κ' ἐμένα, ὅσο κι' ἐσέ. Καὶ τὸ ἔργο θάταν
Γιὰ μὲ πολὺ εὐκολώτερο, γιατί
"Ἀπὸ καλή μου θέληση τὸ κάνω,
Καὶ σὺ μὲ τὸ στατιό.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Καῦμένη κάμπια!
Μολεύτηκες· γι' αὐτὸ ἤρθες καὶ τὸν ἠῆρες.

ΜΙΡΑΝΤΑ. "Εμουδιάσες· τὸ βλέπω!

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. "Ὀχι, κυρά μου!
Γιὰ μένα εἶναι σιμά σου, ὡς καὶ τὴ νύχτα,
Δροσάτη αὐγὴ· παρακαλῶ σε, πές μου,
Πῶς σὲ λὲν γιὰ νὰ βάζω τὸνομά σου
Στὲς προσευκὲς μου;

ΜΙΡΑΝΤΑ. Μιράντα.—"Ὡ πατέρα,
Παράκουσα τὸ λόγο σου καὶ τόπα.

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. "Ὡ θιαμαστή Μιράντα, ἀληθινὰ
Τοῦ θιαμαστοῦ ἡ κορφὴ, ποῦ ἀξίζεις ὅ,τι

Στὸν κόσμον ὑπάρχει πλὴν ἀκριβό, περίσσιες
Κυρίες προσεχτικὸς ἔχω τηράξει
Κ' ἐσκλάβωσε συχνὰ ἢ μελωδική τους
Λαλιά τ' αὐτιά μου, ποῦ ἄκουαν μ' ἐπιμέλεια,
Γιὰ κάποιες ἀρετές, μοῦ ἀρέσαν κάποιες
Γυναῖκες, τόσο δλόφρυγα ποτὲ
Καμία, τί πάντα κάποιο ἐλάττωμά τους,
Τὴν πλὴν ψηλὴ τους χάρη πολεμῶντας,
Στὰ μάτια μου τὴν ἔκανε ψεγάδι·
Μὰ ἐσύ, ὦ ἐσύ, τόσο ἀνόμοιαστη καὶ τέλεια,
Μὲ τάνθι κάθε πλάσματος ἐπλάστης!

ΜΙΡΑΝΤΑ. "Ἄλλη καμία ἀπ' τὸ γένος μου δὲν ξέρω,
Καὶ πρόσωπο γυναίκας δὲ θυμοῦμαι,
Ἐχτὸς ἀπ' τὸ δικό μου, ἀπ' τὸν καθρέφτη·
Κι' οὐτ' ἄλλους, ποῦ θὰ μπόρεια νὰ ὀνομάσω
Ἄντρες, δὲν εἶδα ὅσω ἀπὸ σέ, καλέ μου
Φίλε, κι' ἀπ' τὸν πολυάκριβο γονῆ μου.
Μοῦ εἶν' ἄγνωρα τὰ κάλλη τοῦ ὅσω κόσμου,
Ἄλλά, μὰ τὴ σεμνότη μου, τὸ μόνο
Πετράδι τοῦ προικιοῦ μου, ὅσω ἀπὸ σένα
Δὲ θ' ἄθελαι ἄλλο σύντροφο στὸν κόσμον,
Μήτε μπορεῖ νὰ πλάσει ἢ φαντασία
Μορφή ποῦ νὰ μοῦ ἀρέσει ὅσο ἢ δική σου!
Μὰ κάπως πάρα ἀκράτητα φλυαρίζω,
Καὶ ξεχνῶ τὲς ὀρμήνευες τοῦ πατέρα.

ΦΕΡΔΑΙΝΑΝ. Ἐγὼ εἶμαι βασιλόπουλο, Μιράντα,
Θαρωῶ καὶ βασιληᾶς, (ποῦ νὰ μὴν ἴμουν!)
Καὶ τὴ σκλαβειὰ νὰ κουβαλῶ γογγύλια
Θὰ μπόρεια τόσο λίγο νὰ ὑπομένω,
Ὅσο καὶ μιὰ χρυσόμυγα μολεύτες
Στ' ἄχρῆλι μου. Ἄκου, σοῦ μιλεῖ ἡ ψυχὴ μου:
Τὴν ἴδια τὴ στιγμή, ποῦ σὲ πρωτόειδα,
Στὸν ἔρωτά σου ἐρρίχτηκε ἡ καρδιά μου,
Κ' ἔμεινε αὐτοῦ γιὰ νὰ τοῦ γίνῃ σκλάβαι,
Καὶ ὁ ὑπομονετικὸς εἶμαι ὁ βαστάζος
Μόνο ἐξ αἰτίας ἐσένα!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Μ' ἀγαπᾶς;
ΦΕΡΔΑΙΝΑΝ. Ἄχ οὐρανὲ καὶ γῆ! γενεῖτε ἐσεῖς

Στὸ λόγο τοῦτο μάρτυρες, κι' ἂν ἴσως
Ἄληθεια λέω, μὲ τέλος βολικὸ
Τὸν ὄρκο στεφανώστε ἂν ἴσως ψέμα,
Τὸ πλὴν μεγάλο ἀπ' τὰ καλά, ποῦ ἡ μοῖρα
Μοῦ γράφει, κάμετέ το σφοδρά!
Πέραθε ἀπ' ὅλα τὰ ὄρια ἀπ' ὅ,τι ὑπάρχει
Στὸν κόσμον, ἐσὲ ἀγαπάω, τιμᾶω, δοξάζω!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Εἶμαι τρελλὴ νὰ κλαίω γιὰ ὅ,τι μὲ κάνει
Νὰ χαίρομαι.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τί ὥραϊα, ποῦ ἀνταμωθῆκαν

Δυὸ ἀγάπες 'τόσο σπάνιες! Οὐρανοί,
Βρέξετε χάρες σ' ὅ,τι ἀνάμεσό τους
Βλασταίνει.

ΦΕΡΔΑΙΝΑΝ. Γιατί κλαῖς;
ΜΙΡΑΝΤΑ. Γιατί δὲν ἔχω

Ἄξιάδα νὰ τολμήσω νὰ προσφέρω
Ὅ,τι ποθῶ νὰ δώσω καὶ τρομάζω
Πλειότερο ἀκόμα ἐγὼ ν' ἀποδεχθῶ
Ἐκεῖνο ποῦ ἂν τὸ στερηθῶ πεθαίνω
Μὰ παιδιαρίζω, κι' ὅσο αὐτὸ πασκίζω
Νὰ κρυφτεῖ, τόσο δείχνει πλὴν μεγάλο
Κορμί! — Μακρῶς, ντροπιᾶρα ὑποκρισία,
Κι' ὀρμήνευέ με ἀπλὴ κι' ἀγία ἀθωότη! —
Γυναῖκα σου εἶμαι, ἂ θέλεις νὰ μὲ πάρεις,
Δούλα σου, ἂν ὄχι, θέλω νὰ πεθάνω.
Μπορεῖς νὰ μοῦ ἀρνηθεῖς ταῖρι σου νᾶμαι,
Μὰ θέλεις καὶ δὲ θέλεις θὰ γενῶ
Δούλα σου.

ΦΕΡΔΑΙΝΑΝ. Πολυάκριβη κυρά μου!
Κ' ἐγὼ, ὅπως τώρα, πάντα ταπεινός.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἄντρες μου τὸ λοιπὸν;

ΦΕΡΔΑΙΝΑΝ. Ὡ ναί! Καὶ τόσο

Μὲ πρόθυμη καρδιά, ὅσο κ' ἡ σκλαβιά
Γιὰ λευτεριά εἶναι πρόθυμη. — Τὸ χέρι!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Πάρε το, καὶ σ' αὐτὸ καὶ τὴν καρδιά μου! —

Τώρα, ὡς ἐδῶ καὶ μισὴν ὄρα, γειά σου!

ΦΕΡΔΑΙΝΑΝ. Χίλιες χιλιάδες γειά σου!

(Ὁ Φερδινάντος καὶ ἡ Μιράντα φεύγουν).

ΠΡΟΣΠΕΡ. Δὲν μπορῶ

Νὰ χαίρομαι γιὰ τοῦτο, ὅσο κ' ἐκεῖνοι
Ποῦ ἡ ἀναγάλλιασή τους τοὺς κυριεύει!
Μὰ δὲ θὰ μπόρεια πλὴν μεγάλῃ νᾶναι
Γιὰ τίποτα ἢ χαρὰ μου! — Στὸ βιβλίον
Θὰ ξαναγύρω, γιὰτὶ ἀκόμα πρέπει
Ν' ἀποτελειώσω πρὶν ἀπὸ τὸ δειπνῶ
Πολλὲς δουλειὲς ποῦ ἀνάλαβα νὰ κάμω. (Φεύγει).

ΣΚΗΝΗ Β'. Ἐνα ἄλλο μέρος τοῦ νησιοῦ.

Ἐρχεται ὁ Κάλμπαν μὲ μία μπουκάλια, ἀκολουθῶντας
τὸ Στέφανο καὶ τὸν Τρίγκουλο.

ΣΤΕΦΑΝ. Μὴ μοῦ λὲς λόγο· ὅταν ἡ βαρέλλα ἀδειάζει, θὰ πίνουμε
νερό· οὔτε σταξιά πρωτιέτρα. Λοιπὸν ἀπάνου τὸ τιμόνι, καὶ
στ' ἀνοιχτά! — Δούλο τέρας, πιε στὴν ὑγεία μου.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Δούλο τέρας! — Τί τρελλονῆσι εἶναι τοῦτο! Ὡς λένε,
πέντε κατοικοῦν σὲ τοῦτο τὸ νησί· οἱ τρεῖς εἶμαστε ἡμεῖς· ἂν
ἴσως καὶ οἱ ἄλλοι ἔχουνε τὰ μυαλά μας, τὸ κράτος καλανταρίζει.

ΣΤΕΦΑΝ. Πιέ, δουλο τέρας, ἀφοῦ σοῦ τὸ προσταῶ. Τὰ μάτια σου εἶναι πὲς μπασμένα μέσα στὸ καύκαλό σου.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ποῦ ἄλλου θάταν μπασμένο; Ἄληθινὰ θάταν περίφημο τέρας, ἂν τᾶχε στὰ καπούλια.

ΣΤΕΦΑΝ. Ὁ τερατάνθρωπος μου ἐπνίξε τὴ γλώσσα του στὸ κρασάκι. Ὅσο γιὰ με οὔτε ἡ θάλασσα δὲ μπορεῖ νὰ με πνίξει. Ἐκολύμπησα, πρὶν πιάσω γιὰλό, τριάντα πέντε λεῦγες ἀπόδω κι' ἀπόκει' μὰ τοῦτο τὸ φῶς, θὰ σ' ἔχω, τέρας, σπαθάρη μου ἢ φλαμπουριάρη μου.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Σπαθάρη σου ἂν ἀγαπᾶς, γιατί δὲν εἶναι φλάμπουρο.

ΣΤΕΦΑΝ. Δὲ θ' ἀρεντεύουμε, σιδρ τέρας.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Οὔτε δὲ θὰ προβατεῖτε, μὰ θὰ κειτόσαστε σὰ σκύλοι, καὶ δὲ θὰ λέτε λόγο!

ΣΤΕΦΑΝ. Ἀπόρριμμα! μίλησε μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ σου, ἂν εἶσαι ἀπόρριμμα καλό.

ΚΑΛΙΜΠ. Τί κάνεις ἢ εὐγενεῖα σου; Ἄχ ἀφησέ με

Νὰ σοῦ γλύψω τὸ πόδεμα· δὲ θέλω

Γι' ἀφέντη αὐτὸν τὸν ἄλλο· ἀντρεῖος δὲν εἶναι.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ψέματά σου, ἀμαθέστατο τέρας! Ἐγὼ ἔχω καρδιά νὰ τὲς παίξω καὶ μ' ἓνα χωροφύλακα! Τί πᾶς καὶ λὲς εὐού, εὐού διαστρεμμένο ψάρι! Ἐστάθικε ποτὲ ἄνθρωπος δειλός, ποῦ νάχει πιεῖ τόσο κρασάκι, ὅσο ἐπία ἔγῳ σήμερα; Θέλεις νὰ πεῖς ἓνα ὀλάκερο τερατώδικο ψέμα, εὐού πούσαι μισὸ ψάρι καὶ μισὸ μόνο τέρας.

ΚΑΛΙΜΠ. Διὲς τί περγέλοια ποῦ μοῦ κάνει, ἀφέντη!

Καὶ τὸν ἀφίνεις;

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Τόνε κραῖζει, ἀφέντη! — Πῶς μπορεῖ νάναί τόσο κουτόμυαλο ἓνα τέρας!

ΚΑΛΙΜΠ. Ἰδές, ἰδές! Ξανὰ μὲ περγελάει!

Δάγκασ' τον, σκότωσέ τον, στὴ ζωὴ σου!

ΣΤΕΦΑΝ. Τρίγκουλε, πρόσεξε νὰ μαζέψεις τὴ γλώσσα σου! Ἄ βρεθεῖς ἀντάρτης, στὸ πρῶτο δέντρο σέ... Τὸ καυμένο τὸ τέρας εἶναι ὑπήκοός μου, καὶ δὲν πρέπει νὰ μοῦ τὸ βρίζουνε.

ΚΑΛΙΜΠ. Εὐχαριστῶ τὸν ὑψηλό μου ἀφέντη. Ἐχεις εὐχαρίστηση ν' ἀφοκραστῆς ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸ παρακάλιο ποῦ σοῦκαμα;

ΣΤΕΦΑΝ. Ναί, σιὴν ἀλήθεια! Γονάτισε καὶ ξαναπές το' ἔγῳ θὰ στέκομαι ὀρθός, ὅπως κι' ὁ Τρίγκουλος.

(Ἔρχεται ὁ Ἄριελ ἀθώρητος).

ΚΑΛΙΜΠ. Καθὼς σοῦλεγα πρῶτα, εἶμαι ὑποταγμένος σ' ἓναν τύραννο, σ' ἓνα μάγο ποῦ μὲ τὲς τέχνες του μοῦκλεψε τὸ νησί.

ΑΡΙΕΛ. Λὲς ψέμα!

ΚΑΛΙΜΠ. Ἐοῦ λὲς ψέμα, ἀστεῖα μαῖμου!

Θάθελα, ναί, ὁ γενναῖος ὁ κύριός μου

Νὰ σὲ χαλάσει. Ψέματα δὲ λέω.

ΣΤΕΦΑΝ. Τρίγκουλε, ἂν ἀκόμη μιὰ φορὰ τόνε πειράξεις στὴν κουβέντα του, μὰ τοῦτο τὸ χέρι, σοῦ πετάω κᾶνα διπὸ δόντια.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Αἶ, μὰ δὲν εἶπα τίποτα.

ΣΤΕΦΑΝ. Σῶνει λοιπόν, καὶ λούφαξε! (Στὸν Κάλιμπαν). Ξακλούθα.

ΚΑΛΙΜΠ. Λέω τὸ νησί μὲ μαγγανεῖς τὸ πῆρε!
Μοῦ τὸ πῆρε! Κι' ἂν θέλει ἡ ἐπιμονὴ σου,
Ἄς μὲ γδικήσει· ξέρω πῶχεις τόλμη,
Κι' αὐτὸ τὸ ζῶ δὲν ἔχει!

ΣΤΕΦΑΝ. Αὐτὸ εἶναι βέβαιο.

ΚΑΛΙΜΠ. Τοῦ νησιοῦ θᾶσαι ἀφέντης· κ' ἔγῳ δουλος σου.

ΣΤΕΦΑΝ. Πῶς νὰ σταφνιστεῖ τώρα αὐτὴ ἡ δουλειά; Μπορεῖς νὰ μὲ φέρεις στὸν ἄνθρωπό μας;

ΚΑΛΙΜΠ. Ναί ναί, Κύριέ μου, ἔγῳ ἀποκοιμημένον

Σ' τὸν καταδίνω, κ' ἔτσι ἓνα καρφί

Μπορεῖς μὲς στὸ κεφάλι νὰ τοῦ μπήξεις.

ΑΡΙΕΛ. Λὲς ψέμα! δὲν μπορεῖς.

ΚΑΛΙΜΠ. Τί πάρδαλο

Ζουρλόπραμα εἶναι αὐτό! — Κουρελιασμένε

Ψωρίτα! — Ἡ μεγαλειότη σου ἄς τοῦ δώσει

Καμπόσο ξυλοκόπι, κ' ἄς τοῦ πάρει

Τὴ μπουκάλα του. Ἄφοῦ τοῦ λείπει ἐκείνη,

Ἄρμη θὰ πίνει μόνο, γιατί ἔγῳ

Δὲ θὰ τοῦ δεῖξω τὲς γλυκὲς τὲς βρύσες.

ΣΤΕΦΑΝ. Τρίγκουλε, μὴ βάνεσαι σὲ κίντυνα μεγαλείτερα! Ἀντίσκοψε τὸ τέρας μ' ἓνα λόγο ἀκόμη μονάχα, καί, μὰ τοῦτο τὸ χέρι, θὰ διώξω ὅξω ἀπὸ τὴν πόρτα τὸ σπλάγχνος, καὶ θὰ σὲ κάμω γιὰ τὸ ἄλατι.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Αἶ καὶ τί ἔκαμα; Τίποτα δὲν ἔκαμα. Ἐγὼ θὰ φύγω ἀπ' ὧδε.

ΣΤΕΦΑΝ. Δὲν εἶπες πῶς λέει ψέματα;

ΑΡΙΕΛ. Λὲς ψέμα!

ΣΤΕΦΑΝ. Ἐγὼ λέω ψέμα; Πιάσε! (Τόνε δέρνει). Ἄν σοῦ ἀρέσει αὐτὴ, πὲς με ψεύτη κι' ἄλλη μιὰ φορὰ.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Δὲ σ' εἶπα ψεύτη! — Ἐχάσατε τὸ μυαλό σας καὶ τὴν ἀκοιή σας! — Ἀνάθεμα τὴ μπουκάλα σας! — Αὐτὰ τὰ φέρνει τὸ κρασάκι καὶ τὸ πιτό. — Περίδρωμος νὰ σὲ κόψει τέρας! καὶ ὁ διάλογος νὰ πάρει τὰ δάχτυλά σου!

ΚΑΛΙΜΠ. Χά, χά, χά.

ΣΤΕΦΑΝ. Ὅμπρὸς τώρα, τὴν κουβέντα σου. — Κάμε τὸ καλό, στέκα παράμερα.

ΚΑΛΙΜΠ. Βάρ' του καλὰ καλὰ! ὡς κ' ἔγῳ σὲ λίγο

Θὰ τόνε δέρνω.

ΣΤΕΦΑΝ. Στάσου ὀπίσω. — Ἀρχίνα.

ΚΑΛΙΜΠ. Ὡς σοῦλεγα λοιπόν: στερνὰ ἀπ' τὸ γιῶμα

Συνηθᾶ νὰ κοιμάται τὰ μυαλά

Τότες εὐού μπορεῖς νὰ τοῦ πετάξεις,

(Ἄφοῦ τοῦ ἀρπάξεις πρῶτα τὰ βιβλία του.)

Ἡ νὰ τοῦ πλάσεις τὸ κουτούκι μ' ἓνα

Γογγύλι, ἢ μ' ἓναν πάλο νὰ τοῦ βγάλεις

Τᾶνιερα, ἢ νὰ τοῦ κόψεις τὸ λαρύγγι

Μὲ τὸ σουγιά σου· μὰ θυμήσον: πρῶτα

Τὰ βιβλία νὰ τοῦ ἀδράξεις, γιατί δίχως

Αὐτά, εἶναι μόνο μπαίγνιο, σὰν κ' ἐμένα,
Κι' οὔτε ἓνα ζωτικὸ πλιά δὲν δορίζει.
Αὐτὰ τότε μισοῦν τόσο βαθειά,
Ὅσο καὶ γώ. Μονάχα τὰ βιβλία
Κάψε του. Ὁραῖα χρειασιδία, ὅπως τὰ λέει,
Ἔχει, μ' ἐκεῖνα θέλει νὰ στολίσει
Τὸ σπίτι του, ὅταν τὸ ἀποχτήσει ἄλλὰ ὅ,τι
Πρέπει πολὺ βαθειά νὰ στοχαστεῖς
Εἶναι ἡ ὡμορφιά τῆς κόρης του, ποῦ ὁ ἴδιος
Ἀνόμοιαστη τὴν κράζει. Ἄλλη γυναῖκα
Δὲν ἔχω ἰδεῖ παρὰ τὴ Συκοράκα
Τὴ μάννα μου κι' αὐτήν· μὰ ξεπερνάει
Αὐτὴ τόσο πολὺ τὴ Συκοράκα,
Ὅσο καὶ τὸ πολὺ τὸ πάρα λίγο.

ΣΤΕΦΑΝ. Τόσο ὡμορφο εἶναι ἐκεῖνο τὸ κορίτσι ;

ΚΑΛΙΜΠ. Μάλιστα, ἀφέντη· αὐτὸ τοῦ κρεββατιοῦ σου,

Σ' τὸ βεβαιώνω, θάναι τὸ στολίδι,

Κι' ὡμορφο γεννοβόλι θὰ σοῦ βγάλει.

ΣΤΕΦΑΝ. Τέρας, θέλω νὰ σκοτώσω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο. Ἡ θυγατέρα
του κ' ἐγὼ θάμαστε βασιληᾶς καὶ βασίλισσα· ζήτω ἡ χάρις μας !
καὶ ὁ Τρίγκουλος καὶ οὐ θάσαστε ἀντιβασιληάδες. Σοῦ ἀρέσει
τὸ σκέδιο, Τρίγκουλε ;

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ἐξαίρετα.

ΣΤΕΦΑΝ. Δὸς μου τὸ χέρι σου : μοῦ πονεῖ ποῦ σ' ἔδειρα, μὰ ὅσο
ζεῖς βάστα τὴ γλώσσα σου.

ΚΑΛΙΜΠ. Σὲ μισὴν ὥρα θὰ κοιμᾶται· τότες

Τόνη σκοτώνεις ;

ΣΤΕΦΑΝ. Βέβαια, στὴν τιμὴ μου !

ΑΡΙΕΛ. Αὐτὸ θέ να τὸ πῶ τοῦ κύριού μου.

ΚΑΛΙΜΠ. Ἔχω χαρά ! Μ' ἐγέμισες θαράπια !

Ἄς εὐφρανθοῦμε ! Θέλεις νὰ τριλλίσεις

Τὸ χαβᾶ ποῦ ἀπὸ τώρα μούχεις μάθει ;

ΣΤΕΦΑΝ. Ὅ,τι γυρέψεις τέρας σοῦ τὸ κάνω !

Ὅ,τι, ὅ,τι !—Ἐλα, Τρίγκουλε, ἄς τραγουδήσουμε. (Τραγουδάει :)

Τοῦς κοροϊδεύουμε, καὶ χαρχατουρεύουμε,

Καὶ χαρχατουρεύουμε καὶ κοροϊδεύουμε

Λεύτερη εἶναι ἡ σκέψη !

ΚΑΛΙΜΠ. Ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι αὐτός.

Ὁ Ἀριελ παίζει τὸ σκοπὸ μὲ ντέφι καὶ φλογέρα.

ΣΤΕΦΑΝ. Τί εἶναι αὐτό ;

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ὁ σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ μας, παιγμένος ἀπὸ τὴν εἰ-
κόνα τοῦ Κανενού.

ΣΤΕΦΑΝ. Ἄν εἶσαι ἄνθρωπος φανερώσου μὲ τὰ πιθέματά σου, ἂν
εἶσαι δαίμονας πάρε τὰ λόγια μου ὅπως θέλεις !

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ὡ συχώρεσέ με τὸν ἁμαρτωλό.

ΣΤΕΦΑΝ. Ὅποιοι πεθαίνει, ξεπλερόνει ὅλα του τὰ χρέη. Δὲ σὲ ψη-
φάω !... Ἐλεος, Θέ μου !

ΚΑΛΙΜΠ. Σκιαῖσαι ;

ΣΤΕΦΑΝ. Ὅχι τέρας ! ἐγὼ, ὄχι.

ΚΑΛΙΜΠ. Μὴ σκιαῖσαι· εἶναι τὸ νησι γεμάτο

Ἦχους γλυκοὺς κι' ἁρμονικὲς λαλιές

Καὶ μελωδίεσ ποῦ εὐφραίνουν καὶ δὲ βλάφτουν,

Συχνὰ χίλια λαλούμενα τριλλίζουν

Γύρω στ' αὐτιά μου καὶ συχνὰ φωνές

Ποῦ, ὅταν ξυπνήσω ἀπὸ πολύωρον ὕπνο

Μὲ ἀποκοιμοῦν ξανά, καὶ στ' ὄνειρό μου

Μοῦ κάζεται τὰ γνέφη τότε ἀνοίγουν

Καὶ τόσο βιός, παρέτοιμο νὰ πέσει

Ἀπάνου μου, μοῦ δείχνουν, ποῦ ξυπνῶντας

Νὰ ξαναἰδῶ φωνάζω τὸνειρό μου.

ΣΤΕΦΑΝ. Αὐτὸ θάναι γιὰ μένα ἓνα λαμπρὸ βασίλειο, ὅπου θάχω τὴ
μουσικὴ μου χάρισμα.

ΚΑΛΙΜΠ. Ἄφοῦ χαλαστεῖ πρώτα ὁ Πρόσπερος.

ΣΤΕΦΑΝ. Αὐτὸ σὲ λίγο γίνεται. Θιμοῦμαι τὴν κουβέντα σου.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ἐφυγε τὸ λάλημα· ἄς τὸ ἀκολουθήσουμε, κ' ὕστερα κά-
νομε τὴ δουλειά μας.

ΣΤΕΦΑΝ. Ὅμπρός, τέρας· ἐμεῖς σὲ ἀκολουθᾶμε. Ἦθελα νὰβλεπα σὺ-
τὸν τὸν τυμπανιστὴ· ξέρει καλὰ τὸ ἔργο του.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ἐρχεσαι ; —Ἐγὼ θὰ πάω κατόπι, Στέφανε. (Φεύγουν).

ΣΚΗΝΗ Γ'. Ἐνα ἄλλο μέρος τοῦ νησιοῦ.

Ἐρχονται ὁ Ἀλόσος, ὁ Σεβαστιανός, ὁ Ἀντώνιος,

ὁ Γόνζαλος, ὁ Ἀδριανός, ὁ Φραγκίσκος καὶ ἄλλοι.

ΓΟΝΖ. Μὰ τὴ Δέσποινα, Κύριε, δὲν μπορῶ

Νὰ προχωρήσω πλιά ! Μοῦ δίνουν πόνους

Τὰ παληά μου τὰ κόκκαλα· ἐδὼ ἀλήθεια

Σὲ γόγλες κ' ἴσιους δρόμους προβατοῦμε

Μέσα σ' ἓνα λαβύρινθο. Συμπάθα,

Πρέπει ν' ἀναπαυτῶ.

ΑΛΟΝΣ. Παληέ μου φίλε,

Δὲν μπορῶ νὰ σὲ ψέξω, τί ὡς κ' ἐμένα

Τόσο πολὺ μ' ἔχει μουδιάσει ὁ κόπος,

Ποῦ καὶ τὸ λογικὸ μου ἔχει θολώσει.

Κάθισε κι' ἀναπάψου.—Ἐγὼ ἐδὼ πέρα

Θὰ παραιτήσω πλιά κάθε μου ἐλπίδα

Καὶ πλιά δὲ θὰ δεχτῶ τὲς γαληφιές της.

Αὐτὸς ποῦ προσπαθοῦμε νὰ τὸν βροῦμε

Ἐπνίγηκε· κ' ἡ θάλασσα γελαίει

Ποῦ στὴν ξηρὰ τοῦ κάκου τὸν ζητᾶμε.

Ὅρα καλὴ του !

ΑΝΤΩΝ. (κατὰ μέρος στὸ Σεβαστιανό). Χαίρομαι πολὺ

Πῶχασε κάθε ἐλπίδα. Μὴ ἀθετήσεις

Ἀμέσως γιὰ μιὰ σκούντρα τὸ σκοπὸ

Πούχες ἀποφασίσει.

ΣΕΒΑΣΤ. (κατά μέρος στον Αντώνιο). "Αμα πιγύχει

"Η βολικιά στιγμή, δὲ θὰ μᾶς φύγει.

ΑΝΤΩΝ. (κατά μέρος στο Σεβαστιανό). "Ας εἶναι ἀπόψε γιατί τώρα αὐτοὶ

"Απ' τὸ ταξείδι κοπιασμένοι, τόσο
Δὲ θ' ἀγρυπνοῦν, κι' ἂν τόθελαν, σὰ νᾶταν
Σερμούδιαστοι.

ΣΕΒΑΣΤ. (κατά μέρος στον Αντώνιο). Λοιπὸν ἀπόψε. Φτάνει !

(Κατανυκτικὰ καὶ παράξενη μουσικὴ καὶ ὁ Πρόσπερος ἀπὸ πᾶνου ἀθώρητος. Ἐρχονται διάφορες παράξενες μορφές φέρνοντας ἕνα συμπόσιο, καὶ χορεύουν γύρου στὸ τραπέζι μ' εὐγενικὰ προσκυνήματα, κ' ἔχοντας καλέσει μὲ χειρονομίες τὸ βασιλῆα καὶ τοὺς ἐπίλοιπους νὰ γεματίσουν, φεύγουν).

ΑΛΟΝΣ. Τί μουσικὴ εἶναι αὐτή ! Γρικᾶτε, φίλοι !

ΓΟΝΖ. Σπᾶνια, γλυκειὰ ἁρμονία.

ΑΛΟΝΣ. Φυλάξετέ μας

Οὐρανοί ! Ποιοὶ ἦταν τοῦτοι ;

ΣΕΒΑΣΤ. Ζωντανές

Θεατρόκουκλες ! Τώρα θὰ πιστεύω
Πῶς καὶ λικόρνια ὑπάρχουν, πῶς ὑπάρχει
Στὴν Ἀραπιά ἕνα δέντρο, τὸ θρονοὶ
Τοῦ φοίνικα, πῶς τώρα βασιλεύει
Ἐκεῖ πέρα ἕνας φοίνικας.

ΑΝΤΩΝ. Κ' ἐγὼ

Θὰ τὰ πιστεύω αὐτά, κι' ὅ,τι ἄλλο ὑπάρχει
Ἄπιστευτο, ἄς τὸ ἀκούσω καὶ θὰ ὁμόνω
Πῶς εἶναι ἀληθινό. Ποτὲ δὲν εἶπαν
Οἱ ταξιδιωτὲς ψέμα ἂν κ' οἱ τρελλοὶ
Τοὺς κατακρένουν μένοντας στὸ σπῆτι.

ΓΟΝΖ. Στὴ Νάπολη ἂν τὰ ἀνάφερα ὅλα τοῦτα,

Θὰ πιστεύαν ; Ἄν ἔλεγα πῶς εἶδα
Νησιώτες τέτοιους (γιατὶ βέβαια αὐτοὶ εἶναι
Τοῦ νησιοῦ τούτου οἱ κάτοικοι) ποῦ μ' ὄλην
Τὴν τεράστια μορφὴ τους, ἔχουν ὅμως
Τρόπους πολὺ πλιὸ εὐγενικοὺς ἀπ' ὅ,τι
Βρίσκεις σ' ἀνθρώπους κάποιους τῆς γενιᾶς μας,
Πὲς σὲ καθέναν ...

ΠΡΟΣΠΕΡ. (κατά μέρος). Τιμημένε Κύριε,

Καλὰ εἶπες, γιατί κάποιοι ἐκεῖ σιμά σας
Κι' ἀπ' τοὺς δαίμονες εἶναι πλιὸ κακοί.

ΑΛΟΝΣ. Δὲν ἠμπορῶ περισσὶα νὰ θαυμάσω,

Τέτοιες χειρονομίες, τέτοιες μορφές,
Καὶ τέτοιους ἤχους ποῦ ἦτανε σὰ μία,
(Ἄν καὶ τὸ δῶρο τῆς λαλιᾶς τοὺς λείπει.)
Ἐξαίρετη λαλιὰ μὲ δίχως λόγια.

ΠΡΟΣΠΕΡ. (κατά μέρος). Ἐπαίνα μόνο σὰν ἰδεῖς τὸ τέλος.

ΦΡΑΓΚΙΣΚ. Παράξενα ἔχαθῆκαν !

ΣΕΒΑΣΤ. Δὲν πειράζει,

"Αφοῦ ἐδὼ μᾶς ἀφήσαν τὰ φαγητά τους,

Κ' ἔχουμε ἑμεῖς στομάχι. Εἶναι ὁ ὀρισμὸς σου
Νὰ τὰ γευτεῖς ;

ΑΛΟΝΣ. Ἐγὼ ὄχι

ΓΟΝΖ. Στὴν ἀλήθεια,

Δὲν πρόπει, Κύριε, νὰ φοβάσαι. Τότες
Ποῦ εἴμαστε ἑμεῖς παιδιὰ, μήπως κανέναν
Ἐπίστευε πῶς βρίσκονται βουνήσιοι
Ἀνθρώποι μὲ μαντῆλες σὰν ταυριά,
Ποῦ ἀπ' τὸ λαιμὸ μιὰ γκούσα σαρκερὴ
Τοὺς κρέμεται, ἢ πῶς ὑπαρχαν ἀνθρώποι
Μὲ κεφάλια στὸ στήθος κολλημένα,
Πρᾶμα ποῦ τώρα κάθε ταξιδιωτῆς,
Ἄπ' αὐτοὺς ποῦ ἀσφαλίζουν τὴ ζωὴ τους,
Μ' ἀπόδειξη μπορεῖ νὰ βεβαιώσει ;

ΑΛΟΝΣ. Θὰ βάλω χέρι καὶ θὰ φάω, κι' ἄς εἶναι

Τὸ ὑστερό μου. Δὲ μὲ μέλει, νοιώθω
Πῶς τὰ καλὰ τὰ χρόνια ἔχουν περάσει.
Ἄδερφέ μου, καὶ ὁ ἴδιος, Κύριε Δούκα,
Ὅριστε ἐδῶ, καὶ κάμετε τὸ ἴδιο.
(Ἀστραπὴ καὶ βροντὴ. Ἐρχεται ὁ Ἄριελ σὰν ἄρπια, χτυπᾶ τὰ φτερά
του ἀπάνου στὸ τραπέζι, καὶ τὸ συμπόσιο, χάρις σ' ἕνα ὄμορφο μη-
χάνημα, ἀφανίζεται).

ΑΡΙΕΛ. Εἴσαστε τρεῖς ἁμαρταλοί, κ' ἡ Μοῖρα,
Ποῦ ὁ κάτου κόσμος τοῦτος μ' ὅ,τι ὑπάρχει
Μέσα του εἶναι ὄργανό της, ἔχει κάμει,
Ἡ θάλασσα ἢ ἀνέχορταγὴ σ' αὐτὸ
Τ' ἀπάτητο νησί νὰ σᾶς ξεράσει
Μ' ἀνθρώπους δὲν ἀξίζατε νὰ ζεῖτε !

(Ὁ Ἄλόνσος, ὁ Σεβαστιανὸς καὶ οἱ ἄλλοι ξεσπαθώνουν).

Σᾶς ζούρλανα ! Παρόμοια εἶναι ἡ ἀντρεία
Κ' ἐκείνων ποῦ κρεμιῶνται μοναχοί τους
Καὶ πνίγονται ! Τρελλοί ! κ' οἱ συντροφοί μου
Κ' ἐγὼ ὑπηρέτες εἴμαστε τῆς Μοῖρας.
Τὰ στοιχεῖα ποῦ ἀτσαλώσαν τὰ σπαθιά σας
Θὰ μπόρειαν ἄλλο τόσο νὰ λαβώσουν
Τοὺς βροντεροὺς ἀνέμους, ἢ μὲ κούφριες
Τριπησιές τ' ἀνεχώριστα νερά
Νὰ θανατώσουν, ὅσο κ' ἕνα χνοῦμι
Μονάχα τοῦ φτεροῦ μου νὰ πειράξουν.
Κι' ἂν μπόρειε νὰ μᾶς βρεῖ τὸ σίδερό σας,
Πάρα βαρεῖα εἶναι τώρα τὰ σπαθιά σας
Γιὰ νὰ τὰ ἀνασηκόνει ἡ δύναμή σας.
Μὰ θυμηθεῖτε, (αὐτὸ ἔχω νὰ σᾶς πῶ !)
Πῶς διώξατε κ' οἱ τρεῖς ἀπ' τὸ Μιλάνο
Τὸν ἀγαθὸ τὸν Πρόσπερο κ' ἐκείνον
Μαζῆ μὲ τὸ ἀκριμάτιστο παιδί του
Τοὺς βγάλατε στὸ πέλαιο ποῦ τώρα
Σᾶς πλέρωσε. Γι' αὐτὴν τὴ μαύρη πράξη,

Ἐνάντια στήν εἰρήνη σας ἀψυῶσαν
Θάλασσες καί στερείες καί κάθε πλάσμα
Οἱ Μοῖρες, ποῦ ναι ἀργοῦν μὰ ποῦ θυμοῦνται!

Ἐσένα, Ἄλόνσο, τὸν υἱοῦ σου πῆραν
Αὐτές, καί μὲ τὸ στόμα μου προλέγουν,
Ποῦ ἀφανισμὸς ἀργὸς καί πλιὸ σκληρὸς,
Ἄπ' ἄλλο θάνατο ἄξαφνο, σὲ κάθε
Βῆμα θὰ σὰς προσμένει ὅπου κι' ἂν πᾶτε,
Κι' ἂν θένα φυλαχτεῖτε ἀπ' τὴν ὀργή τους,
Ποῦ ἀλλοιῶς σὲ τοῦτο τὸ ἔρημο νησί
Ἀπάνου στὸ κεφάλι σας θὰ πέσει,

Τὸ μέσο εἶναι μονάχα: συντριβὴ
Καρδιάς καί ζήση ἀμόλευτη κατόπι. (Γένεται ἀφαντος μέσα σὲ
βροντές· ἔπειτα μὲ γλυκεῖα μουσικὴ ξανάρχονται τὰ φαντάσματα καί
χορεύουν μὲ περγελαστικά κινήματα, καί παίρνουν τὸ τραπέζι).

ΠΡΟΣΠΕΡ. (κατὰ μέρος). Ἄξια τῆς ἀρπυίας, Ἄριελ μου, τὸ μέρος

Παράστησες ἐσὺ. Χαριτωμένα
Ἐχαφτες τὰ φαητὰ. Μῆτε μιὰ λέξη
Ἄπ' ὅτι σοῦ παράγγειλα νὰ πεις
Δὲν ἄφησες, κι' ὁμοίως ἀπὸ καρδιάς
Ἐπαῖξαν, καί μὲ σπάνια προσοχή,
Κ' οἱ πλιὸ κατωτεροὶ μου συνεργάτες
Τὸ μέρος τους καθέννας. Οἱ ὑψηλές μου
Μαγεῖες δουλεύουν, κι' ὅλοι τοῦτοι οἱ ἔχτροί μου
Σφιγτὰ εἶναι μὲ τὴν τρέλλα τους δεμένοι.

Στὰ χέρια μου τοὺς ἔχω καί σὲ τοῦτο
Τὸ βούρλισμά τους τώρα τοὺς ἀφίνω
Καί πάω νὰ βρῶ τὸ νέον τὸ Φερδινάντο,
Ποῦ αὐτοὶ τονὲ στοχάζονται πνιγμένον,
Καί τὴν ἀγαπημένη του ἀκριβή μου. (Φεύγει ἀπὸ πάνω).

ΓΟΝΖ. Στ' ὄνομα τοῦ θεοῦ, γιατί Κύριέ μου,
Τὰ μάτια σου παράξενα γουρλόνει;

ΑΛΟΝΣ. Πράμα τεράστιο! Τρομερό! Λαλιὰ εἶχ' ἂν
Τὰ κύματα, θαρρῶ, καί μοῦ τὸ λέγαν!
Μοῦ τῶψαλλαν οἱ ἀνέμοι, κ' ἡ βροντή,
Τὸ φοβερὸ βραχνόφωνο λαρύγγι,
Μοῦ πρόφερνε τὸν Πρόσπερο, ὡς κ' ἐκεῖνη
Φωνάζοντας βαρεῖα τὸ ἀνόμημά μου.

Τὸ βούρκο ἔχει γι' αὐτὸ κρεββάτι ὁ γιός μου,
Κ' ἐγὼ θὰ πάω νὰ τὸν εὐρῶ στὰ βάθη
Ἄπου ποιὲ δὲν ἔπιασε σκαντήλι,

Κ' ἐκεῖ μαζὴ του θὰ χωστῶ στὴ λάσπη. (Φεύγει).

ΣΕΒΑΣΤ. Μονάχα ἓνα δαιμόνιο τὴ φορὰ,

Καί μ' ὅλα τὰ φουσαῖτα τους τὰ βάζω!

ΑΝΤΩΝ. Κ' ἐγὼ εἶμαι συβοηθός σου! (Ὁ Σεβαστιανὸς καί ὁ Ἀντώνιος
φεύγουν).

ΓΟΝΖ. Ἄπελπισμένοι

Εἶναι καί οἱ τρεῖς τους, τὸ μεγάλο κρίμα,

Καθὼς ἓνα ἄφρομάκι ποῦ τὸ δίνουν
Γιὰ νὰ ἐνεργήσῃ σὲ πολὺν καιρὸ,
Τώρα ἀρχινᾷ στὸ νοῦ τους νὰ δουλεύει.

Ἐσεῖς πῶχετε πόδια πλιὸ ἐλκυστὰ,
Παρακαλῶ, κατόπι τους τρεχάτε
Γλίγωρα καί φυλάχτε τους ἀπ' ὅτι
Τοὺς σπρώχνει τώρα ἡ μάνητα νὰ κάμουν.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ. Παρακαλῶ, ἀκολούθησε καί ὁ ἴδιος. (Φεύγουν).

ΠΡΑΞΗ Δ΄.

ΣΚΗΝΗ Α'. Μπρὸς τὸ κελλὶ τοῦ Πρόσπερου.

Ἐρχονται ὁ Πρόσπερος, ὁ Φερδινάντος καί ἡ Μιράντα.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄν ἦταν ἡ ποινὴ πάρα σκληρὴ,
Ἡ ἀνταμοιβὴ σου τώρα σὲ πλερόνει.
Τι ἔδω μιὰ γίνα σουδῶσα ἀπ' τὴν ἴδια
Τὴ ζωὴ μου, αὐτό, ναι, ποῦναι ἡ ζωὴ μου.
Στὰ χέρια σου ξανά σοῦ τὴν προσφέρω·
Ἄλλα τὰ βάσανά σου ἦταν μονάχα
Δοκιμὲς τῆς ἀγάπης σου, ποῦ ἐσὺ
Θιαμαστὰ τὲς ἐβάσταξες. Ἐδώ,
Μπρὸς στ' οὐρανοῦ τὴν ὄψη, βεβαιώνω
Τὸ πλούσιό μου τὸ δῶρο. ὦ Φερδινάντε,
Μὴ μοῦ χαμογελάς ποῦ τόσα ἐγκώμια
Τῆς πλέκω, τί θὰ βρεῖς πῶς ξεπερνάει
Κάθε ἔπαινο καί ὀπίσω τῆς τὸν κάνει
Νὰ φαίνεται κουτσός.

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. Σοῦ τὸ πιστεύω,
Κι' οὔτε μαντεῖο τὴ γνώμη δέ μου ἀλλάζει.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σὰ δῶρο μου λοιπὸν καί ἀπόκτημά σου.

Ποῦ ἐὸν γενναῖα τόχεις κερδίσει, πάρε
Τὴν κόρη μου. Μὰ ἂν ἴσως τὸ ζωνάρι
Τῆς παρθενιάς τῆς λύσεις, πρὶν βλογήσει
Παπᾶς τοῦ γάμου τὸ μυστήριό μ' ὅλες
Τὲς ἄχραντες εὐκὲς καί ἱερουργίες,

Ἄς μὴν ἀφήσουν οἱ οὐρανοὶ νὰ πέσει

Ράντισμα καρπερὸ γιὰ νὰ βλαστήσει

Ὁ σημερινὸς δεσμός σας, ἀλλὰ στεῖρα

Ἐχτρα, φαρμακομμάτα καταφρόνια

Καί διχόνοια ἧς σκορπίσουν στὸ κρεββάτι

Αὐτῆς τῆς ἐνωσῆς σας ἀγρία χόρτα,

Καί τόσο ἀηδιστικά ποῦ νὰ σὰς γίνε

Μισητὸ καί στοὺς δυό. Λοιπὸν φυλάξου,

Ὅς νὰ σὰς φέξουν τοῦ ἕμεναῖο οἱ λαμπάδες.

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. Μὲ τὴν ἐλπίδα πῶχω ν' ἀπολάψω

Ἄουχες μέρες, τέκνα ὠραῖα καί μακρὸς

Ζωῆς μὲ τόση ἀγάπη ὄσσην καὶ τώρα,
Ἡ πλιὸ σκοταδερὴ σπηλιά, τὸ μέρος
Τὸ πλιὸ εὐκαιρο καὶ ἡ πλιὸ φρενοζαλίστρα
Ὁρμήνεια τοῦ κακοῦ τοῦ δαίμονά μας,
Τὴν τιμὴ μου, σὲ ἀσέλγεια δὲ θὰ λυῶναν
Ποτέ, τὴν κόψη τῆς γιορτῆς χαλῶντας
Αὐτῆς τῆς μέρας, ὅταν θὰ πιστεύω
Πῶς τ' ἄλογα τοῦ Φοίβου ἐκρατηθῆκαν
Κ' εἶναι στὸν Ἄδη ἢ Νύχτα ἄλυσομένη.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Καλά· κάθου μαζί της καὶ μιλήστε.—

Αἰ Ἄριελ, Ἄριελ, ἄσκη δουλευτή μου. (Ἔρχεται ὁ Ἄριελ).

ΑΡΙΕΛ. Τί θέλει ὁ δυνατὸς Κυριὸς μου; Ἐδὼ εἶμαι.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐσὺ κι' οἱ σύντροφοί σου οἱ πλιὸ κατώτεροι

Τὸ τελευταῖο σας ἔργο ἐκάματε ἄξια
Καὶ πάλι γιὰ ἓνα τέχνασμα παρόμοιο
Σὰς ἔχω ἀνάγκη. Πήγαινε νὰ φέρεις
Ἐδῶ, σ' αὐτὸν τὸν τόπο, τὸ φουσαῖτο,
Ποῦ ἀπάνου του ἄπειρη ἐξουσία σοῦ δίνω,
Γοργὰ κάμε τοὺς νᾶρθουν γιὰτι πρέπει
Νὰ παραστήσουν μπρὸς στὸ νέο ζευγάρι
Μία φαντασία τῆς τέχνης μου. Τοὺς τῶχω
Τάξει, καὶ τὸ προσμένουν ἀπὸ μένα.

ΑΡΙΕΛ. Ἀμέσως τώρα;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ναι σὲ μιὰ στιγμή.

ΑΡΙΕΛ. Ἄμε κ' ἔλα ὡς ποῦ νὰ πείς,

Καὶ πνοὲς νὰ πάρεις τρεῖς,
Κι' ὡς νὰ κράξεις: «Βγεῖτε ἔσεῖς»
Ἐδῶ ὀμπρός σου θένα ἰδεῖς
Ν' ἀκροπερπατεῖ στὴ γῆς
Μὲ τὰ νάζια του καθεὶς.—
Μ' ἀγαπᾷς; Μὲ συμπαθεῖς;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ναι, κι' ἀκριβὰ, χαριτωμένε μου Ἄριελ.

Μὴν ἔρθεις πρὶν μ' ἀκούσεις νὰ σε κράξω.

ΑΡΙΕΛ. Πολὺ καλά· ἐκατάλαβα. (Φεύγει).

ΠΡΟΣΠΕΡ. Φυλάξου,

Καὶ κράτησε τὸ λόγο. Τὰ παιγνίδια
Χαλίνωσε κομματί· οἱ πλιὸ φριχτοὶ ὄρκοι
Εἶναι σανός, μπρὸς στὴ φωτιά τοῦ αἱμάτου.
Περιορίσου, εἰδεμὴ πὲς καλὴ νύχτα
Στὸ τάξιμό σου.

ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Κύριε, μείνε βέβαιος
Πῶς τὸ ἄσπρο, κρῦο, τὸ ἀπάρθενο τὸ χιόνι
Τὴ λάβρα σβήνει μὲς στὰ σωθικά μου.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Καλά.— Ἄριελ, ἔλα τώρα καὶ μαζί σου

Πνέματα φέρε κάλλιο περισσά,
Παρὰ νὰ λείψει κ' ἓνα. Ὀμπρός, φανίσου!
Σιωπή. Τὰ μάτια ἀνοίχτε. Μὴ μιλεῖτε.

(Γλυκιὰ μουσική. Ἔρχεται ἡ Ἰριδα).

ΙΡΙΔΑ. Ὁ Δῆμητρα, ὦ πολὺδωρη θεά,
Τὰ πλούσια σου χωράφια, τὰ σπαρτά,
Τὴ σήκαλη, τὸ βρώμι, τὰ κριθάρια,
Τὰ κουνιά, τὰ λαθύρια, τὰ σιτάρια,
Τὰ χορτερά βουνά σου ὅπου τᾶρνι
Βόσκει τὴ γλωρωσιά τὴν παγανή,
Τὲς βαθειές σου λακκιές ποῦ τὲς στεγάζει,
Ἡ φλέστρινη σκεπὴ ὅπου αὐτὸ ἡσυχάζει,
Τὲς ἀκροχωραφιές ποῦ τοὺς παχειοὺς
Χωμούς τους καὶ τοὺς λάκκους τοὺς νωποὺς
Μὲ λούλουδα ὁ πολὺβροχος ὁ Ἄπριλης
Στολίζει ὅταν ἐσὺ τὸ παραγγεῖλεις,
Γιὰ νὰ πλέκουν μ' αὐτὰ παρθενικά
Στεφάνια τοῦ νεροῦ τὰ ξωτικά,
Τὰ κλαδεμένα ἀμπέλια σου, τὰ νάπη
Τὰ σπαρτερά, ὅπου ὁ νιός, ποῦ τὴν ἀγάπη
Διωγμένος ἔχει χάσει, στὲς ἰσκιές
Ὁ θλιβερός ζητᾷ παρηγοριές,
Τὸ πετρερό σου κι' ἄκαρπο ἀκρογιάλι
Ὅπου ἡ ἴδια ἀγέρα παίρνεις,— ἡ μεγάλη
Ρήγισσα, ποῦ μηνύτρα της ἐγὼ
Καὶ δοξάρι της εἶμαι νοτερό,
Νὰ τᾶφήσεις, ἡ οὐράνια της ἡ χάρη,
Σὲ προστάζει ὅλα αὐτά, καὶ στὸ χορτάρι
Ἐδῶ μαζί της νᾶρθεις στὴ χαρά.
Πετοῦνε τὰ παγώνια της γοργὰ
Σίμωσε ἐδῶ νὰ ξεφαντώσεις, πλούσια
Δῆμητρα, τὴ θεά τὴν ὑπερούσια.

(Ἔρχεται ἡ Δῆμητρα).

ΔΗΜΗΤ. Πολύχρωμη μηνύτρα, γειά σου, ἐσὺ
Ποῦ τῆς συμβίας τοῦ Δία τὴν προσταγὴ
Δὲν παρακοῦς ποτέ· ποῦ κρουσταλλένια
Δροσιά μὲ τὰ φτερά τὰ ζαφιρένια
Στὰ λούλουδά μου ρίχνεις καὶ σταξιές
Μελιοῦ· ποῦ τὲς πλαγιές μου τὲς γυμνές
Καί, γύρω στὰ σπαρτά μου, τὸ λογγάρι
Στολίζεις μὲ τὸ μπλάβο σου δοξάρι,
Τῆς πλούσιας γῆς μου ζώστρα λαμπερή,
Γιὰτι ἡ βασίλισσά σου μὲ καλεῖ
Τώρα στὸ σιάδι τοῦτο ποῦ ἡ ἀγριάδα
Μὲ τρυφερὴ τὸ ντύνει πρυσινάδα;

ΙΡΙΔΑ. Γιὰ νὰ βλογήσεις κ' ἡ ἴδια ἓνα δεσμό
Ἄληθινῆς ἀγάπης, κι' ἀκριβὸ
Χάρισμα νὰ προσφέρεις στὸ ζευγάρι
Τὸ εὐτυχισμένο.

ΔΗΜΗΤ. Οὐράνιο, ἐσὺ, δοξάρι,
Θὰ ξέρεις: ἡ Ἀφροδίτη στὴ γιορτῇ,
Ἡ ὁ γιός της, μὲ τὴ ρήγισσα θάρθει;

Τί, ἀφοῦ τὸ μαῦρον Ἔδη νὰ σηκώσει
 Τὴν κόρη μου ὀρμηνέφαν, ἔχω ὁμώσει
 Ποιέ μου πλιά νὰ μὴν ἀνταμωθῶ
 Μ' αὐτὴν καὶ τὸ παιδί της τὸ τυφλό.
 ΠΙΣΤΑ. Δὲ θὰ σμίξεις, μὴ σκιάζεσαι, μαζὶ της,
 Κατὰ τὴν Πάφο ἐγὼ μὲ τὸ παιδί της
 Περιστεροσυρμένη τῇ θεᾷ
 Τὰ γνέφη εἶδα νὰ σκίζει βιαστικά.
 Νὰ κάμουν λάγνα μάγια ἐβουληθῆκαν
 Τᾶγουρου καὶ τῆς κόρης ποῦ ἐταχῆκαν
 Τοῦ γάμου τὲς χαρὲς νὰ μὴ γευτοῦν
 Οἱ δᾶδες τοῦ ἕμναίου πρὶν ἀναφτοῦν.
 Τοῦ κάκου. Τώρα γέρνει ἀπ' τὸ σεφέρι
 Γ' Ἄρη ξανὰ τὸ φλογερὸ τὸ ταῖρι,
 Καὶ τὲς σαγίττες του ἔσπασε τ' ἀψὺ
 Παιδί της· νὰ μὴ γγίξει ἔχει ὀρκιστεῖ
 Δοξάρι πλιά· καὶ μὲ σπουργίτια θέλει
 Νὰ παίζει καὶ σωστὸ νᾶναι κοπέλι.
 ΔΗΜΗΤ. Ἔρχεται ἡ Ἥρα, ἡ ῥήγισσα ἡ τρανὴ
 Ἄπ' τὸ βῆμα τῇ γνώρισα. (Ἔρχεται ἡ Ἥρα).
 ΗΡΑ. ὦ ἀδερφή
 Πλουσιόδωρη, τί κάνεις ; Τὸ ζευγάρι
 Μαζὶ μου εὐκήσου καὶ δός του τῇ χάρη
 Νὰ γνωρίσει στὴ ζήση του εὐτυχίης
 Καὶ στὰ παιδιὰ του δόξες καὶ τιμές.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

ΗΡΑ. Δόξες, τέκνα, ὑγεία, πολλὰ
 Χρόνια κι' ὅλα τὰ καλά.
 Κ' ἡ χαρὰ πάντα σιμά σας,
 Ψάλλει ἡ Ἥρα καὶ βλογᾷ σας.
 ΔΗΜΗΤ. Πλούσιο θέρο ἡ γῆ ἄς γεννᾷ
 Καὶ καρπούς· ποτὲ ἀδειανὰ
 Τὰ κελλάρια κ' οἱ ἀχυρῶνες
 Ἄς μὴ στέκουν· κ' οἱ ἀμπελῶνες
 Ἄς φορτόνονται τσαμπιά,
 Κι' ἄς βαίξουν τὰ δεντρὰ
 Ἄπ' τὰ βάρη τους τὰ ὠραῖα
 Κι' ἀργητὴ γιὰ σᾶς ἡ νέα
 Ἄνοιξη ἄς προβαίνει εὐτὺς
 Σὰν τελειώνει ὁ τρυγητής,
 Κάθε ἀνάγκη μακρὰ σας,
 Ἔτσι ἡ Δήμητρα βλογᾷ σας.
 ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Μεγαλόπρεπο θέαμα εἶναι αὐτὸ
 Κι' ἀρμονικὴ μαγεία. Δὲν εἶναι τόλμη
 Νὰ σκέφτομαι πῶς εἶναι ξωτικά ;
 ΠΡΟΣΠΕΡ. Ξωτικά ποῦ ἀπ' τὰ κράτη τους τὰ κράζει

Π. ΝΙΡΒΑΝΑΣ
(ΓΕΛ. Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ)

Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
(ΓΕΛ. Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ)

Ἡ μαγική μου τέχνη γιὰ νὰ κάμουν
Ἐκεῖνο ποῦ φαντάστηκα.

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. Γιὰ πάντα
Θέλω νὰ ζήσω ἐδῶ! Τέτοιος πατέρας
Θαματοργὸς καὶ ταῖρι τόσο σπάνιο
Τὸν τόπο αὐτὸ παράδεισο τὸν κάνουν.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σιωπή, γλυκά μου τέκνα. Σοβαρὰ
Κρυφομιλῶν ἢ Δήμητρα κ' ἢ Ἡρα·
Κάτι ἄλλο θένα κάμουν. Σούτ! Σιγαῖτε,
Ἄλλοιῶς τὸ μάγεμά μου πάει χαμένο.

ΠΙΔΑ. Ναράιδες ποῦ λεγόσαστε Ναϊάδες,
Τοῦ φειδωτοῦ τοῦ ποταμοῦ κυράδες,
Στεφανωμένες βοῦρλα καὶ μὲ βλέμμα
Ἄκακο πάντα, τὸ σγουρὸ τὸ ρέμα
Ἀφῆστε. Ἐδῶ στήν πράσινη τῆ γῆ
Τῆς Ἡρας σὰς φωνάζει ἡ προσταγή.
Νεροκόρες σεμνὲς ἀποκριθεῖτε,
Ἐλάτε τώρα ἐδῶ καὶ μὴν ἀργεῖτε,
Νὰ γιορταστεῖ βοηθεῖστε ἕνας δεσμὸς
Ἄδολης ἐρωτικῆς παντοτεινός. (Μπαίνουν κάμποσες Ναράιδες.)
Μελαψοὶ θεριστὲς, ποῦ τὸ λιοπύρι
Τ' Ἀγούστου σὰς μονδιάζει, πανηγύρι
Νὰ κάμετε ἐδῶ ἐλάτε καὶ χαρές·
Τὰ σκιαδία σας φορέστε καὶ μ' αὐτὲς
Τὲς δροσερὲς Ναράιδες ἐνοθεῖτε
Καὶ σὲ χορὸ χωριάτικο πιαστεῖτε.
(Ἐρχονται κάμποσοι θεριστὰδες γιορτιάτικα
ντυμένοι, ἐνόονται μὲ τὲς Ναράιδες σ' ἕναν
ἁμορφο χορὸ. Πρὸς τὸ τέλος ἀξαφνα ὁ Πρόσπερος
σαστίζει καὶ μιλεῖ, κ' ὕστερα οἱ Ναράιδες
μὲ μιὰ μουγγή κ' ἀνακατεμένη βοή
ἀφανίζονται θλιβερά.)

ΠΡΟΣΠΕΡ. (κατὰ μέρος). Τῆ σκοτεινὴ συνωμοσία ξεχνοῦσα
Ποῦ μὲ τοὺς συμμορίτες τους εἶχε κλώσει
Ὁ Κάλιμπαν, τὸ ζῶο, γιὰ τὴ ζωὴ μου,
Κ' ἔφτασε πὲς ἡ διωρισμένη ἡ ὥρα.
(Στὰ φαντάσματα.) Ἐξαίρετα! Φευγαῖτε! Φτάνει πλιά!

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. Θιαμάζομαι! ἕνα πάθος δυνατὸ
Δουλεύει στοῦ πατέρα σου τὰ σπλάγνα.

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὡς σήμερα· ποτὲ μου δὲν τὸν εἶδα
Ἄπ' τῆ γολί του τόσο ταραγμένον.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἀλαλιασμένος φαίνεσαι, παιδί μου,
Σὰ φοβισμένος. Ἐλα στὸν ἑαυτό σου.
Τώρα οἱ ξεφάντωσές μας ἐτελειῶσαν.
Αὐτοὶ οἱ θεατρῖνοι ποῦ εἶδατε ἦταν ὅλοι,
Ὡς σὰς προεῖπα, ξωτικά κ' ἐλυῶσαν
Στὸν ἀέρα· στὸν ἄβαρον ἀέρα.
Καὶ ὅμοια μὲ τὸ ἀθεμέλιωτο τὸ χτίριο

Τοῦ ὄνειρου αὐτοῦ, κ' οἱ πύργοι ποῦ τὰ νέφη
Τοὺς κούκουλόουν, τὰ λαμπρὰ παλάτια,
Καὶ οἱ ἄχραντοι οἱ ναοί, κ' αὐτὴ ἡ μεγάλη
Σφαῖρα, κ' οἱ κάτοικοί της, ναί, θὰ λιώσουν·
Καὶ καθὼς ἀποσβήννεται καὶ τοῦτο
Τὸ θέαμα τὸ ἀνυπόστατο, οὔτε ἀχνὸ
Πίσω τοὺς δὲ θ' ἀφήσουν. Καμωμένοι
Εἴμαστε ἀπ' τῶν ὄνειρων τὴν οὐσία,
Καὶ ζῶναι ὁ ὕπνος τὴ μικρὴ ζωὴ μας.
Συγχύστηκα, Κύριέ μου, ὑπομονή!
Ζαλίστηκε τὸ γέρικο μυαλό μου,
Μὴ σὰς σκοτίσει τούτη μου ἡ ἀνημπόρεια·
"Ἄν ἀγαπᾶτε ἀμέτε στὸ κελλί μου
Κι' ἀναπαυτεῖτε· ἐγὼ θὰ σεργιανίσω
Γιὰ νὰ ἠσυχάσω τὴ βαρειά καρδιά μου.

ΜΙΡΑΝΤΑ ΚΑΙ ΦΕΡΑΙΝΑΝ. Θέλουμε τὴν εἰρήνη σου. (Φεύγουν).

ΠΡΟΣΠΕΡ. "Ἐλα "Αριεὺ! Φχαριστῶ. Γοργὰ σὰ σκέψη!
(Ἔρχεται ὁ "Αριεὺ.)

ΑΡΙΕΛ. Εἶμαι ἓνα μὲ τὴ σκέψη σου. Τί ὀρίζεις;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Πρέπει νὰ ἐτοιμαστοῦμε τώρα, πνέμα,
Νὰ σμιζοῦμε τὸν Κάλιμπαν.

ΑΡΙΕΛ. Ναί, Κύριε!

Ἐσκέφτηκα, ὅταν ἔπαιζα τὴ Δήμητρα,
Πῶς σοῦχα εἶπει γι' αὐτό, μόνο ἐφοβούμουν
Μὴ σὲ συγχύσω.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Λέγε μου ξανά

Ποῦ ἐξέμειναν ἐκεῖνοι οἱ τιποτένιοι;

ΑΡΙΕΛ. Σοῦ τόπα, Κύριε. Αὐτοὶ εἶχαν κοκκινίσει

Ἄπ' τοῦ κρασιοῦ τὴν πύρα κ' ἦταν τόσο
Γιομᾶτοι ἀντρεία, ποῦ ἐδέρναν τὸν ἀγέρα,
Γιατὶ στὸ πρόσωπό τους ἐφρυσσοῦσε,
Κι' ἐχτυποῦσαν τὴ γῆ γιατί ἐφιλοῦσε
Τὰ πόδια τους· μὰ πάντα στὸ σκοπὸ τους
Ἐμέναν σταθεροί· τὸ τούμπανό μου

Ἐκρουσα ἐγὼ, καὶ τότε σὰν ἀγύμνια

Πουλάρια, ἀπάνου ἐτέντωσαν τ' αὐτιά τους,

Ἐορθάνοιζαν τὰ βλέφαρα, ἐσηκῶσαν

Τὰ ροθούνια σὰ νὰ ἠθέλαν νὰ μυρίσουν

Μουσική· τόσο ἐμάγεψα τ' αὐτιά τους,

Ποῦ σὰ μωσκάρια τὸ μουγγάλισμά μου

Ἀκολουθῆσαν μὲς στοὺς ἀσμιλάγκους

Τοὺς δουλωτοῦς, στοὺς σουβλεροὺς παλιούρους,

Στοὺς μυτεροὺς τοὺς βάτους καὶ στὰ ἀγκάθια

Ποῦ ἐμπαῖναν στές γυμνές τους τὲς ἀρίδες·

Τέλος ἐγὼ στοῦ βάλτου τὲς σαποῦρες

Τοὺς ἄφησα, παρέκει ἀπ' τὸ κελλί σου·

Χορεῦαν ἐκεῖ μέσα ὡς τὸ πηγοῦνι,

Τόσο ποῦ ἡ λίμνη ἡ ἀκάθαρτη βρωμοῦσε

Περσότερο ἀπ' τὰ πόδια τους.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ὁραῖα,
Πουλὶ μου! Τὴν ἀθώρητην εἰδὴ σου
Ἀκόμη βάσταξέ την· ἀπ' τὸ σπίτι
Πήγαινε τὰ παληόρουχα νὰ φέρεις,
Δόλωμα γιὰ νὰ πιάσουμε τοὺς κλέφτες.

ΑΡΙΕΛ. Εὐτύς. (Φεύγει.)

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἐνα δαιμόνιο, γεννημένο
Δαιμόνιο, ποῦ ποτὲ στὸ φυσικό του
Ἦ ἀνατροφή δὲ δύναται νὰ πιάσει,
Καὶ ποῦ μ' αὐτὸ χαμένοι ἐπῆγαν ὅλοι,
Ἵλοι τελείως, οἱ σπλαγχνικοί μου οἱ κόποι!
Καὶ καθὼς μὲ τοὺς χρόνους ἀσκημαίνει
Τὸ σῶμα του, καὶ ἡ γνώμη του ψοφιάζει!
Ἵλους θὰ τοὺς παιδέψω ὡς νὰ μουγγρίζουν!
(Ἐανόρχεται ὁ "Αριεὺ φορτωμένος χρυσοκέντητα παληόρουχα.)
Κρέμασέ τα ἀπὸ τούτην τὴ λινιά.

(Ὁ Πρόσπερος καὶ ὁ "Αριεὺ μένουν ἀθώρητοι. Ἐρχονται ὁ
Κάλιμπαν, ὁ Στέφανος καὶ ὁ Τρίγκουλος καταβρεγμένοι.)

ΚΑΛΙΜΠ. Παρακαλῶ ἀλαφροῦ, ἀλαφροῦ, πατεῖτε.

Μὴν ὁ τυφλὸς ὁ χάμουργας νοῆσει

Τὸ σάλαγο· σιμά εἶναι τὸ κελλί του.

ΣΤΕΦΑΝ. Τέρας, τὸ Ἄερικό σου ποῦ, καθὼς λές, εἶναι ἓνα ἄκακο
ἄερικό, δὲν ἔκαμε ἄλλο καλῆτερο, παρὰ νὰ παίξει μὲ μᾶς τὸ
βρονκόλακα.

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Τέρας, μοῦ βρωμᾶνε ὅλα τὰ ἀλογόκατουρα τοῦ κόσμου,
καὶ ἡ μύτη εἶναι γι' αὐτὸ καταγαναχτησμένη.

ΣΤΕΦΑΝ. Κ' ἡ δική μου! Ἀκοῦς τέρας; Ἄν ἴσως σ' ἀναγούλιαζα,
βλέπεις—

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Θᾶσουν ἓνα τέρας χαμένο.

ΚΑΛΙΜΠ. Καλέ μου Κύριε, ἀκόμη μὴ μου πάρεις

Τὸ σέβας σου· λιγάκι ὑπομονή·

Γιατὶ ἐκεῖ ποῦ σὲ παίρνω, τὸ βραβεῖο

Θὰ ἀποτυφλώσει αὐτὴν τὴν ἀτυχία.

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Ναί, ναί! Μὰ νὰ χάσουμε τὲς μπουκάλες μας στὸ λιμνί!

ΣΤΕΦΑΝ. Αὐτὸ δὲν εἶναι μονάχα συφορὰ καὶ ἀτιμία, ἀλλὰ καὶ χαμὸς
ἀλογάριστος.

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Αὐτὸ εἶναι γιὰ μὲ πολὺ χειρότερο ἀπὸ τὸ βρέξιμο. Κι'
ὅμως τὸ χρωστοῦμε στ' ἄκακο τὸ ἄερικό σου, τέρας!

ΣΤΕΦΑΝ. Θὰ πάω νὰ ξαναβρῶ τὴ μπουκάλα μου, κ' ἄς πάω γιὰ
τὸν κόπο μου ἴσια μὲ πάνου ἀπὸ ταῦτιά στὸ βουρκο.

ΚΑΛΙΜΠ. Ἠσύχασε, νὰ ζήσεις, βασιληᾶ μου!

Βλέπεις, ἐδῶ εἶναι τοῦ κελλιοῦ ἡ μπασιά,

Μέσα ἄμε, δίχως θόρυβο, καὶ πράξε

Τὸ κρῖμα τὸ καλὸ ποῦ θένα κάμει

Δικό σου τοῦτο τὸ νησί γιὰ πάντα,

Γιὰ πάντα κ' ὅλα ἐμὲ τὸν Κάλιμπάν σου

Πιστό σου ποδογλείφτη.

ΣΤΕΦΑΝ. Δός μου τὸ χέρι! Ὁλονένα ἀρχίζω νὰ βλέπω αἷμα μπροστά μου.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ὡ βασιλιᾶ Στεφανῆ! ἀρχοντικὴ βασιλεία! ἄξιε Στεφανῆ. Ἴδὲς τί σκουτολάσια εἶναι ἐδὼ γιὰ σένα.

ΚΑΛΙΜΠ. Κουρέλια εἶναι, ζουρλέ, μὴ μᾶς σκοτίζεις!

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ὡ, ὦ τέρας! ξέρουμε κ' ἐμεῖς τί βρίσκεται στὰ παληοπουλιά! Ὡ βασιλιᾶ Στεφανῆ.

ΣΤΕΦΑΝ. Κατέβασε αὐτὸ τὸ πανωφόρι, Τρίγκουλε, μὰ τοῦτο τὸ χέρι, τὸ θέλω.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ἡ χάρη σου ἄς τὸ πάρει.

ΚΑΛΙΜΠ. Δρώπακας θὰ τὸν πνίξει, τὸ ζουρλόνη!

Γιὰ ποῖο σκοπὸ ζηλεύετε τόση ὥρα
Αὐτὰ τὰ παληοκούρελα;— Μὴ στέκεις,
Τὸ φόνο κάμε πρώτα, τὶ ἂν ξυπνήσει,
Ἄπ' τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια τὸ πεσί μας
Σουβλιᾶς θὰ τὸ γεμίσει, θὰ μᾶς κάμει
Πλάσματα ἀπὸ παράξενη οὐσία.

ΣΤΕΦΑΝ. Ἡσύχασε τέρας! (Ξεχερεῖ ἓνα ροῦχο καὶ τὸ φορεῖ.) Κυράτσα λινιά, αὐτὸ τὸ σωκάρδι εἶναι ἡ ἀγαπητικιά μου. Τώρα τὸ φορῶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ βρακκολινιά μου· μὰ ἐκεῖ μέσα, σωκάρδι, μπορεῖ νὰ μαδησεῖς ἀπὸ τὴ ζέστα καὶ νὰ γένεις σπανὸ σωκάρδι.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Πάρτο, πάρτο! Κλέφτουμε μὲ τὴ Λινιά καὶ μὲ τὸ ἀλφάδι, ἂν εἶναι μὲ τὸν ὀρισμὸ τῆς εὐγενείας σου.

ΣΤΕΦΑΝ. Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τοῦτο τὸ χωρατό. Πάρε ἓνα φόρεμα γιὰ πληρωμὴ σου. Ἡ ἐξυπνάδα δὲ θὰ μένει ἀνανταμοίδευτη ὅσο ἐγὼ εἶμαι βασιλέας σ' αὐτὸν τὸν τόπο. «Κλέφτε μὲ τὴ λινιά καὶ μὲ τὸ ἀλφάδι» αὐτὸ εἶναι ἓνα ὄραϊο ἀστειόλογο· πάρε ἄλλο ἓνα φόρεμα γι' αὐτό.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Ἔλα, τέρας, βάλε λίγον ἱξιὸ στὰ δάχτυλά σου καὶ πάρε τὸ φύγε μὲ τὰ ἐπίλοιπα τὰ ροῦχα.

ΚΑΛΙΜΠ. Γιὰ ἐμὲ δὲ θέλω οὔτε ἓνα. Τὸν καιρὸ μας

Θὰ χάσουμε μ' αὐτὰ καὶ θὰ μᾶς κάμει
Ὅλους ἢ δεντροχῆνες ἢ μαῖμοῦδες
Μὲ κούτελα κοντὰ κ' ἀσκημισμένα.

ΣΤΕΦΑΝ. Τέρας! ἄπλωσε ὡς καὶ σὺ τὰ δάχτυλα· βόηθα νὰ τὰ πάρουμε ἐκεῖ ποῦ εἶναι ἡ βαρέλλα μου μὲ τὸ κρασί, εἶδὲ μὴ θὰ σὲ διώξω ἀπὸ τὸ βασιλείο μου. Ἐμπρὸς πάρε αὐτό.

ΤΡΙΓΚΟΥΛΑ. Κι' αὐτό.

ΣΤΕΦΑΝ. Καὶ τοῦτο.

(Ἀκούεται ταραχὴ ἀπὸ κυνηγοῦς. Ἐρχονται διάφορα πνέματα σὰ λαγονικά καὶ τοὺς κυνηγοῦν τριγύρω. Ὁ Πρόσπερος καὶ ὁ Ἄριελ τὰ γκαρδιόουν.)

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σοῦ, Βούναρε, Σοῦ!

ΑΡΙΕΛ. Ἀργύρη, ἀπ' ὧδε πάει, Ἀργύρη!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ρινυά, ρινυά, ἀπὸ δῶ! Τοῦρκο, ἀπὸ δῶ. Ἀκοῦς, ἀκοῦς;
(Ὁ Κάλιμπαν, ὁ Στέφανος, ὁ Τρίγκουλος, κυνηγημένοι ἀπὸ τοὺς σκύλους, φεύγουν.)

Πήγαινε τώρα βάλε τὰ τελώνια μου
Νὰ τοὺς στρεβλώσουν μὲ ξεροὺς σπασμοὺς
Τὲς κλείδωσες· μὲ γέρικα σφαγιά
Τὰ νεῦρα νὰ τοὺς μάσουν· νὰ τοὺς κάμουν
Πιὸ παραδαλοὺς μὲ τὰ τσιμπήματά τους
Ἄπ' τὰ καπλάνια κ' ἀπ' τοὺς ἄγριους γάτους.

ΑΡΙΕΛ. Ἄκου, μουγγρίζουν.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄφησε τοὺς σκύλους

Νὰ τοὺς ξεκυνηγήσουν στὰ γερά!
Οἱ ὄχτροί μου εἶναι ὅλοι τούτην τὴ στιγμή
Στὸ χέρι μου· σὲ λίγο θὰ τελειώσουν
Οἱ κόποι μου· καὶ σὺ τῆς λευτεριᾶς
Θὰ λάβεις τὸν ἀέρα. Λίγο ἀκόμη
Στάσου ὑπάκουος σ' ἐμὲ καὶ δουλεψέ με.

ΠΡΑΞΗ Ε΄.

ΣΚΗΝΗ Α΄. Μπρὸς τὸ κελλὶ τοῦ Πρόσπερου.

Ἐρχονται ὁ Πρόσπερος μὲ τὰ μαγικά του φορέματα καὶ ὁ Ἄριελ.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τὸ σκέδιο μου κουκκούδι βγάζει τώρα·

Τὰ μάγια μου δὲ σπᾶν· τὰ πνέματά μου
Μ' ἀκοῦν· κ' ὀλόρθος μὲ τὸ φόρτωμά του
Ὅλο ὁ καιρὸς βαδίζει.— Τί ὥρα νᾶναι;

ΑΡΙΕΛ. Ἐξῆ, Κύριέ μου, ἡ ὥρα ποῦ ὅπως εἶπες
Τὸ ἔργο σου θὰ τέλειωνε.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σοῦ τῶπα
Ἄπ' τὴ στιγμή ποῦ ἐσήκωσα τὴ σύγλυση.
Πές μου, πνέμα, τί κάνει ὁ βασιλέας
Κ' οἱ σύντροφοί του;

ΑΡΙΕΛ. Εἶναι μαζῆ κλεισμένοι,

Ὅς πρόσταξες· ἐκεῖ ποῦ ὁ ἴδιος, Κύριε,
Τοὺς ἄφησες, στὸ λόγγο ἀπὸ φλαμμούρια
Ποῦ τὸ κελλὶ σου ἀπ' τοὺς καιροὺς φυλάει
Φυλακωμένοι εἶναι ὅλοι· δὲ μποροῦν
Χωρὶς τὸ λύσιμό σου νὰ σαλέψουν·
Ὁ ρήγας, ὁ ἀδερφός του κ' ὁ δικός σου
Ἀκόμη ἀλαλιασμένοι εἶναι κ' οἱ τρεῖς,
Κ' οἱ ἐπίλοιποι τοὺς κλαῖν γιομαῖτοι λύπη
Καὶ τρόμο, μὰ πλὴν ἀπ' ὅλους, Κύριε, ἐκεῖνος
Ὁ γέροντας ποῦ ἐσὺ ἀγαθὸ Γονζάλο
Τὸν εἶπες· ἀπ' τὰ γένεια του τὰ δάκρυα
Ἐστάξαν χάμον, σὺν ἀπ' τὲς ρονιᾶς
Τὲς καλαμένιες, τοῦ χειμῶνα οἱ στάλες.
Τόσο πολὺ ἐνεργοῦν τὰ μαγικά σου,
Ποῦ ἂν τώρα τοὺς θωροῦσες, θὰ γενότου
Πλὴν μαλακὴ ἡ καρδιά σου.

ΠΡΟΣΠΕΡ.

Ἔτσι λές, πνέμα ;

ΑΡΙΕΛ. Βέβαια ἢ δική μου, ἂν ἦταν ἀπὸ κρέας.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Καὶ τὸ χωστεῖ ἢ δική μου· ἐσὺ δὲν εἶσαι

Παρὰ ἀγέρας κί ὡς τόσο ψυχοπόνοια
Καὶ σπλάχνος γιὰ τὴ θλίψη τους σὲ γγίζει·
Κ' ἐγὼ ποῦμαι ἓνας ὅμοιος τους καὶ πῶχω
Τὰ ἴδια τους τὰ ἀνίκητα τὰ πάθη
Δὲν πρέπει φυσικώτερα ἀπὸ σένα
Νὰ συμπονώσω ; Τ' ἀδικήματά τους
Μ' ἐπλήγωσαν κατάκαρδα, μὰ ὁ νοῦς μου
Πλιὸ εὐγενικός, ἐνάντια στὴν ὀργή μου,
Πηγαίνει μὲ τὸ μέρος τους. Πλιὸ ὠραία
Ἄπ' τὴν ἐγδίκηση εἶναι ἢ καλωσύνη·
Ἄφοῦ τὸ μετανιωῶσαν ὁ σκοπὸς μου
Δὲν ἔχει τέλος ἄλλο· οὔτε ματιὰ
Στραβὴ δὲ θὰ τοὺς ρίξω· πῆγαινε, Ἄριελ,
Λευτέρωσ' τους· τὰ μάγια μου θὰ σπάσω !
Τὰ φρένα θὰ τοὺς γιάνω καὶ θὰ γύρουν
Στὸν ἑαυτὸ τους.

ΑΡΙΕΛ.

Τρέχω νὰ τοὺς φέρω. (Φεύγει.)

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ναράϊδες τοῦ βουνοῦ, τῶν ποταμιῶνε,
Τῆς λίμνης τῆς στεκάμενης, τοῦ λόγγου,
Καὶ σεῖς ποῦ ὅταν τραβιέται ὁ Ποσειδῶνας
Στὲς ἀμμουδιῆς τοῦ τρέχετε κατόπι
Χωρὶς ν' ἀφίνουν χνάρια οἱ πατουμιές σας
Καὶ φεύγετε μπροστά του ὅταν γυρίζει,
Καὶ σεῖς μικρὰ κονκλάκια ποῦ τὸ βράδυ
Στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ μὲ τοὺς χορούς σας
Κάνετε ἀλώνια ἀπὸ ξυνὰ χορτάρια
Ὅθε δὲ βόσκει πρόβατο, καὶ σεῖς
Ποῦ γιὰ ξεφάντωση σας τοὺς μανίτες
Κάνετε τοῦ μεσάνυχτου, καὶ ποῦ
Χαρά σας εἶναι τοῦ σπερνοῦ ν' ἀκοῦτε
Τὴ σοβαρὴ καμπάνα νὰ σημαίνει,
Ἔσεῖς ποῦ μὲ τὸ βοήθειο σας, κί ἄς εἶστε
Τεχνίτες λιγοδύναμοι μονάχοι,
Μεσημερνὰ ἐσκοτίνιασα τὸν ἥλιο,
Ἔσήκωσα ἀνυπόταχτους ἀνέμους,
Κί ἀνάμεσα στὴν πράσινη τὴν ἄομη
Καὶ στὸ γαλάζιο θόλο τὴν ἀντάρα
Ἔστησα τοῦ πολέμου· στὴ βροντὴ
Ποῦ τρομερὰ ἀντηχάει φωτιὰ ἔχω δώσει,
Καὶ μὲ τοῦ Δία ἔχω σκίσει τὸ πελέκι
Τὸ δυνατὸ τὸ ἰδρὺ ἀκρωτήρια πλέρια
Θεμελιωμένα τᾶκαμα νὰ τρέμουν,
Καὶ σύρριζους τοὺς πεύκους καὶ τοὺς κέδρους
Ἀνάσπασα καὶ μὲ τὴν προσταγὴ μου,
Τάφοι τοὺς ὑπνοκόπους τους ξυπνήσαν

Κί ὄξω νὰ βγοῦν τοὺς ἄφησαν· τόση ἦταν
Ἡ δύναμη τῆς τέχνης μου. Μὰ τώρα
Ἐδὼ ἀπαρνιέμαι τὴν τραχεῖα μαγεία,
Κί ἀφοῦ μία οὐράνια μουσικὴ διορίσω,
(Αὐτὸ ὀλοένα κἀνω) νὰ ἐνεργήσει
Στὸ νοῦ τους τὸ σκοπὸ μου, ποῦ γιὰ κείνον
Γίνονται αὐτὰ τ' ἀέρινα τὰ μάγια,
Θὰ σπάσω τὸ ραβδί μου, θὰ τὸ θάψω
Ἄοργιές μέσα στὴ γῆ καὶ θὰ βουλήσω
Σὲ βάθος ποῦ δὲν ἔλιασε ποτὲ
Σκοντήλι τὸ βιβλίό μου.—

(Κατανυκτικὴ μουσικὴ. Ξανάρχεται ὁ Ἄριελ· κατόπι του ὁ Ἄλόνσος
μὲ ἐξωφρενικὸ φέρισμο, συντροφεμένος ἀπὸ τὸ Γονζάλο· ὁ Σεβαστιανὸς
καὶ ὁ Ἀντώνιος στὴν ἴδια κατάσταση συντροφεμένοι ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸ
καὶ τὸ Φραγκίσκο· ὅλοι μπαίνουν μέσα στὸν περιγρᾶφο ποῦχε κάμει ὁ
Πρόσπερος καὶ στέκονται ἐκεῖ μαγεμένοι· κί ὁ Πρόσπερος βλέποντας
το λέει :)

Ἔνας σεμνὸς σκοπὸς κ' ἢ πλιὸ καλὴ
Κάθε ξεβδελλωμένης φαντασίας
Παρηγοριά ἄς γιαιτρέψουν τὰ μυαλά σου
Ποῦ ἄχρηστα τώρα μὲς στὸ καύκαλό σου
Βράζουν ! Αὐτοῦ σταθεῖτε, τὶ σᾶς δένει
Τὸ ξόρκι μου.—Γονζάλε τίμιε καὶ ἅγιε
Τὰ μάτια μου ποῦ τέλεια συνταιριάζουν
Μὲ τὴν εἰδὴ τῶν ἐδικῶν σου χύνουν
Δάκρυα συντροφικά.—Γοργὰ τὰ μάγια
Λυθῶνται, κί ὅπως ἢ αὐγὴ κρυφὰ προβαίνει
Λυθόνοντας τὴ μαυρίλα τῆς νυχτός,
Ὅμοίως τὰ λογικά τους δλονένα
Χαράζοντας ἀρχίζουν νὰ σκορπᾶν
Τὴν τυφλὴ καταχνιά ποῦ τοὺς σκεπάζει
Τὸν πλιὸ ξάστερο νοῦ.—Καλὲ Γονζάλε,
Ἄδολε λυτρωτὴ μου, κί αὐλικὲ
Πιστὲ τοῦ Κυρίου σου, θὰ πλ-ρώσω
Τὲς χάρες σου μὲ λόγο κ' ἔργο σίτι. —
Πάρα ἄσπλαχνος ἐδείχτηκες, Ἄλόνσε,
Μ' ἐμένα καὶ τὴν κόρη μου· ὁ ἀδερφός σου
Στὴν πράξη ἦταν πρωταίτιος γι' αὐτὸ τώρα,
Σεβαστιανέ, παιδεύεσαι ! Ὡς καὶ σύ,
Σάρκα δική μου κ' αἷμα μου, ἀδερφός μου,
Πῶθρεφες στὴν καρδιά σου φιλαρχία
Κ' ἐδιώξες τὴ συμπόνια καὶ τὸ σπλάχνος
Τὸ φυσικό, καὶ ποῦθελες μαζὴ
Μὲ τὸ Σεβαστιανὸ (γιὰ τοῦτο τώρα
Γοργὰ μέσα του αὐτὸς ἀψυὰ τυράγνια)
Νὰ σκοτώσετε ἐδὼ τὸ βασιλεῦσά σας,—
Σὲ συχωρῶ ὅσο ἀπάνθρωπος κί ἂν ἦσουν!—
Ἀρχίζει νὰ φουσκώνει ἢ νόσή τους

Καὶ σὲ λίγο ἢ πλημμύρα ποῦ σιμόνει
Τοῦ νοῦ τὰ περιγιάλια θὰ γιομίσαι
Ποῦ βουρκαωμένα κι' ἄπαστρα εἶναι ἀκόμη.
Κανένας ἀπὸ αὐτούς, κι' ἄς μὲ κοιτάζουν,
Ποιὸς εἶμαι δὲ μὲ ξέρει.—Πήγαινε, Ἄριελ,
Τὸ σκοῦφο νὰ μοῦ φέρεις καὶ τὴ σπάθα
Ἄπ' τὸ κελλί μου. (Φεύγει ὁ Ἄριελ). Θὰ φανερωθῶ
Καὶ θὰ δειχτῶ μπροστά τους ὅπως ἦμουν
Ἄλλοτες δούκας τοῦ Μιλάνου!— Πνέμα,
Γλίγωρα!—Θάσαι ἐλεύθερο σὲ λίγο.

(Ξανάχεται τραγουδώντας ὁ Ἄριελ καὶ βοηθαίει τὸν Πρόσπερο νὰ στολίσει).

ΑΡΙΕΛ. Ὅθε ἡ μέλισσα κι' ἐγὼ

Τὸ γλυκὸ ζουμι μυζῶ,
Στοῦ βοϊδόγλωσσου ἀκκουμπῶ
Τάνθι γιὰ νὰ κοιμηθῶ,
Σὰν τῆς σκλώπας αὐτιαστῶ
Τὸ μουγγὸ τὸ φωνατό.
Νυχτερίδα στὸ φτερό
Μὲ σηκώνει καὶ πετῶ
Μὲ τὸν ὠμορφον καιρὸ
Μὲ χαρὰ ξεκνηγῶ,
Ὡ χαρὰ χαρὰ γριῶ!

Κάτου ἀπ' τὸ λούλουδο τὸ κρεμασμένο
Ἄπ' τὸ κλωνάρι του, τώρα θὰ μένω.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Χαριτωμένε μου, Ἄριελ, θὰ μοῦ λείψεις,
Τὴ λευτεριά ὅμως πρέπει νὰ σοῦ δώσω!
Ἔτσι, ἔτσι! (*)—Τρέχα ἀθέατος ὅπως εἶσαι
Στὸ πλοῖο τοῦ βασιλέα, ἀποκοιμημένους
Θὰ βρεῖς τοὺς ναῦτες κάτω ἀπ' τὴν κουβέρτα,
Κι' ἀφοῦ ξυπνήσει ὁ πλοίαρχος κι' ὁ ποδοτῆς
Κάμε τους στανικῶς ἐδῶ νάρθουν,
Κ' εὐτίς, παρακαλῶ σε.

ΑΡΙΕΛ. Καταπίνω

Μπροστά μου τὸν ἀγέρα καὶ γυρίζω
Πριχουὸ σφυγμὸς σου δυὸ φορὲς χτυπήσει. (Ὁ Ἄριελ φεύγει.)

ΓΟΝΖ. Τὰ βάσανα, ὅλη σύγχυση, ἢ τρομάρα
Τὰ θάματα ἐδῶ πέρα κατοικοῦν!
Δύναμη οὐράνια ἀπὸ τὸν τόπο τοῦτον
Τὸ φοβερὸ ἄς μᾶς βγάλει!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἰδέξ! Μπροστά σου,
Ἄφέντη βασιλέα, εἶναι ὁ ἀδικημένος
Ὁ Πρόσπερος, ὁ δούκας τοῦ Μιλάνου.
Καὶ γιὰ νάσαι πλιὸ βέβαιος πῶς μαζῆ σου
Πρίγκηπας τώρα ζωντανὸς μιλεῖ,
Ἄπὸ καρδιάς σου λέω ἀγκαλιάζοντάς σε
Καλῶς ἦρθες καὶ σὺ καὶ ἡ συντροφιά σου.

(*) Τὰ λόγια αὐτὰ λέγονται στὸ ντόσιμο τοῦ Πρόσπερου.

ΑΛΟΝΣ. Ἄν εἶσαι ἐκεῖνος ἢ ὄχι, ἢ ἂν εἶσαι ἀνούσιο
Φάντασμα γιὰ νὰ μείνω γελασμένος,
Ὅπως καὶ πρὶν, δὲν ξέρω. Ναί, ὁ σφυγμὸς σου
Χτυπᾷ σὰ νάταν ἀπὸ σάρκα κ' αἶμα,
Κι' ἀπ' τὴ στιγμή ποῦ σ' εἶδα λιγαστεῖ
Ὁ πόνος τῆς καρδιάς μου, ποῦ μ' ἐκείνον
Ἡ τρέλλα μὲ συνέπαιρνε, φοβοῦμαι,
Μ' ἂν ὄχι βλέπω ἀληθινὸ εἶναι κάποια
Παραξενὴ ἱστορία γιὰ ἐξήγησή του
Γυρεύει.—Ἄπ' τὸ δουκάτο σου τραβιέμαι,
Καὶ γιὰ τὲς ἀδικίες ποῦ σοῦχω κάμει
Συμπάθειο σοῦ ζητῶ. Μὰ πῶς μπορεῖ
Ὁ Πρόσπερος νὰ ζεῖ καὶ νάνα ἐδῶ;
ΠΡΟΣΠΕΡ. Φίλε μου εὐγενικέ, ἀφῆσέ με πρῶτα
Νὰ φιλήσω τὰ γέρα σου, ἢ τιμὴ σου
Μέτρο δὲν ἔχει κι' ὄρια!

ΓΟΝΖ. Ἄν εἶναι ἢ ὄχι
Ἄληθινὸ ὅ,τι βλέπω, δὲν ὁμῶνω.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Οἱ πλάνες, ποῦ δοκίμασες σὲ τοῦτο
Τὸ νησί, δὲ σ' ἀφίνουν νὰ πιστέψεις
Οὔτε τὰ βέβαια πράματα! Κύριοί μου,
Ὅλοι σας καλῶς ἦρθατε! (Κατὰ μέρος στὸ Σεβαστιανὸ καὶ τὸν
Ἀντώνιο). Μὰ ἐσᾶς,
Ὁραῖο ζευγάρι! Θὰ μποροῦσα, Κύριοι,
Ἄν τῷθελα, τῆς χάρις του νὰ σύρω
Ἄπάνου σας τὸ ἀράθυμο τὸ βλέμμα
Καὶ νὰ σᾶς ἀποδείξω ἐγὼ προδότες!
Μὰ δὲ σᾶς φανερόνω γιὰ τὴν ὥρα.

ΣΕΒΑΣΤ. (κατὰ μέρος). Ὁ πειρασμὸς μιλεῖ ἀπὸ μέσα του!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ὅχι!—

Ὅσο γιὰ ἐσένα, κάκιστε, ποῦ ἂν ἴσως
Σ' ὀνόμαζα ἀδερφὸ θάχα μολέψει
Τὰ χεῖλη μου—τὸ κρῖμα σου τὸ ἀχρεῖο
Σ' τὸ συχωρῶ! τελείως σ' τὸ συχωρῶ,
Μόνον ἀπὸ σὲ ζητῶ τὴ δουκαρχία,
Ποῦ, τὸ γνωρίζω, στανικῶς μονάχα
Θὰ μοῦ τὴν ξαναδώσεις!

ΑΛΟΝΣ. Ἄν ἐσὺ εἶσαι
Ὁ Πρόσπερος, καθέκαστα διηγῆσου
Τοῦ λυτρωμοῦ σου πές μου πῶς εὐρέθης
Μὲ μᾶς ποῦ ἐσυντριφτήκαμε τρεῖς ὥρες
Πρωτῆτερα σ' αὐτὸ τὸ περιγιάλι,
Ὅπου ἔχασα, ἄχ! ἢ θύμηση μὲ σφάζει
Πικρά, τὸν ἀκριβὸ μου Φερδινάντο!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Πῶς τὸ λυπιέμαι, Κύριε!

ΑΛΟΝΣ. Εἶναι χαμὸς
Ἄδιόρθωτος· καὶ ἡ ἴδια ἢ ὑπομονὴ
Ὁμολογεῖ πῶς γιαιτρικὸ δὲν ξέρει.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τὸ βοήθειο της ἀντίς, ἐγὼ νομίζω,
Δὲν γύρευες ἢ χάρη της σ' ἕνα ὅμοιο
Χαμὸ θεράπιο μῶχει δώσει, κ' εἶμαι
Φχαριστημένος.

ΑΛΟΝΣ. Σὲ χαμὸ παρόμοιον;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Μεγάλον ναὶ ἄλλο τόσο καὶ κωπόνε!
Καὶ γιὰ νὰ κάμω τοῦ χαμοῦ τὸν πόνο
Ἵποφερτόν, πολὺ πλιὸ ἀνήμπορα εἶναι
Τὰ μέσα ποῦ ἐξουσιάζω ἀπ' ὅσα τοῦ ἴδιου
Μποροῦν νὰ δώσουν παρηγόριο. Ἐγὼ
Τὴ θυγατέρα μου ἔχασα!

ΑΛΟΝΣ. Μιὰν κόρη;

Ἄχ, οὐρανέ! στὴ Νάπολι κ' οἱ δύο
Βασιλῆας καὶ βασίλισσα νὰ ζοῦσαν!
Ἄς ὑπαρχαν, κ' ἄς ἤμουνα χωσμένος
Ἐγὼ στὸ βουρκοκρέββατο ὅπου ἔ γιός μου
Κοίτεται!—Πότε ἐσὺ ἔχασες τὴν κόρη;

ΠΡΟΣΠΕΡ. Σ' αὐτὴν τὴν τρικυμία! Παρατηρῶ
Πῶς τοῦτοι οἱ κύριοι γιὰ τὸ ἀπάντημά μας
Τόσο ἀποροῦν ποῦ κατατρῶν τὸ νοῦ τους
Καὶ μεταβιάς πιστεύουν πῶς στ' ἀλήθεια
Τὰ μάτια τοὺς δουλεύουν, πῶς πνοὴ εἶναι
Πραγματικὰ τὰ λόγια τους, ἀλλὰ
Ὅσο κ' ἂν σὰς παράτησαν τὰ φρένα,
Μείνστε βέβαιοι πῶς ἐγὼ εἶμαι ὁ Πρόσπερος,
Ἐκεῖνος ὁ ἴδιος δούκας τοῦ Μιλάνου
Ποῦχε διωχτεῖ, καὶ ποῦ σὲ τρόπο τέλεια
Παράξενον σὲ τοῦτο τ' ἀκρογιάλι,
Ἐδὼ ὅπου ἐναναγήσατε ἀπὸ τώρα,
Ἐβγήκε γιὰ νὰ γένει ἐξουσιαστής του.
Μὰ φτάνει πλιά; γιατί τὸ ἱστορικὸ μου
Εἶναι ἕνα χρονικὸ γιὰ κάθε μέρα,
Ὅχι γιὰ μιὰ ξενήστεια κ' οὔτε ἀρμόζει
Σ' αὐτὴν τὴν πρώτη σμίξη.—Καλῶς ἦρθες
Ἡ ἀδελή μου εἶναι σὲ τοῦτο τὸ κελλί.
Ἐδὼ ἔχω λίγους δούλους καὶ μὴτ' ἕναν
Ἵπῆκοο στὸ νησί; παρακαλῶ σε,
Κοίτα ἐκεῖ μέσα.—Ἄφου τὴ δουκαρχία
Ξανά μου τήνε δίνεις, σὲ πλερόνω. (Μῶχεις δώσει ξανά θὰ σὲ
πλερώσω).

Μ' ἕνα καλὸ παρόμοιο κ' ἕνα θᾶμα
Σοῦ παρουσιάζω, ποῦ ἄλλο τόσο κᾶνε
Θὰ σὲ καλοκαρδίσει ὅσο κ' ἐμένα
Ἡ δουκαρχία.

(Ἡ μπασιά τοῦ κελλιοῦ ἀνοίγεται καὶ φαίνονται ὁ Φερδινάντος καὶ ἡ
Μιράντα ποῦ παίζουν ζατρίκι).

ΜΙΡΑΝΤΑ. Γλυκέ μου Κύριε, μὲ γελᾷς!

ΦΕΡΔΙΝΑΝ.

Ὅχι, ὄχι,

Πολυάκριβή μου ἀγάπη δὲν τὸ κάνω
Γιὰ ὅλον τὸν κόσμο!

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ἄν ἦταν γιὰ καμπόσα
Βασίλεια, θὰ μποροῦσες νὰ μαλώσεις
Καὶ θᾶλεγα πῶς παίζεις τίμια!

ΑΛΟΝΣ. Ἄν ἴσως
Κι' αὐτὸ ποῦ βλέπω τοῦ νησιοῦ εἶναι σκυδῶμα,
Λυὸ φορὲς χάνω ἕνα ἀκριβὸ παιδί.

ΣΕΒΑΣΤ. Ὡ τρισμεγάλο θᾶμα!
ΦΕΡΔΙΝΑΝ. Σπλαχνικὰ εἶναι,

Κι' ἄς φοβερίζει, ἢ θάλασσα· ἐγὼ ἀδίκως
Τῆς ἔδωσα κατάρρα. (Ὁ Φερδινάντος γονατίζει μπρὸς στὸν Ἀλόνσο).

ΑΛΟΝΣ. Ὅλες οἱ εὐχὲς
Ἐνοῦ πατέρα ὀλόχαρου ἄς σὲ ζώσουν!—
Σηκώσου! Ἐδὼ πῶς ἦρθες, πὲς μου;

ΜΙΡΑΝΤΑ. Ὡ θᾶμα!

Ὡ πόσα πλάσματα ὁμορφα εἶναι ἐδῶ,
Πόσο εἶναι ὠραῖο τὸ ἀνθρώπινο τὸ γένος!
Λαμπρὲ καινούριε κόσμε, πῶχεις τέτοιο
Λαὸ!

ΠΡΟΣΠΕΡ. Γιὰ σὲ καινούριος εἶναι!

ΑΛΟΝΣ. Ποιὰ εἶναι

Ἡ κόρη ἐκείνη ποῦ ἔπαιζε μαζὶ σου;
Ἄπὸ τρεῖς ὥρες τὸ πολὺ πολὺ
Μπορεῖς νὰ τὴ γνωρίζεις; μήπως εἶναι
Ἡ θιά ποῦ μᾶς χώρισε καὶ πάλι
Μᾶς ἔνωσε;

ΦΕΡΔΙΝΑΝ. Θνητὴ εἶναι, μὰ μιὰ πρόνοια

Ἄθᾶνατη τὴ διόρισε δική μου.
Τὴ διάλεξα τὴν ὥρα ποῦ δὲ μπόρεια
Τὸ λόγο τοῦ πατέρα μου νὰ πάρω,
Οὐδ' ἔλεγα πῶς εἶχα πλιά πατέρα.
Κόρη εἶναι τοῦ περιφήμου τοῦ δούκα
Τοῦ Μιλάνου ποῦ ἐγὼ τόσες φορὲς
Τὲς δόξες του εἶχα ἀκούσει μὰ ποτέ μου
Δὲν εἶχα ἰδεῖ, καὶ ποῦ ἔλαβα ἀπὸ κείνον
Μιὰ δευτέρη ζωὴ, κ' αὐτὴ ἡ κυρία
Γιὰ μὲ τὸν κάνει δεῦτερον πατέρα.

ΑΛΟΝΣ. Εἶμαι κ' ἐγὼ ὁ δικός της. Μὰ ἄχ! Ὡ πόσο
Παράξενα βαρεῖ ποῦ ἐγὼ συμπάθειο
Ἄπ' τὸ παιδί μου πρέπει νὰ ζητήσω.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Πάψε ἐδῶ, Κύριε, περασμένη θλίψη
Τὴ θύμησή μας τώρα ἄς μὴ βαρύνει.

ΓΟΝΖ. Ἐκλαιγα ἐγὼ ἀπὸ μέσα μου, εἶδὲ μὴ
Θᾶχα μιλήσει ἀπὸ ὥρα.—Χαμηλώστε
Τὸ βλέμμα σας, Θεοί, κ' ἕνα στεφάνι
Βλοημένο ρίχτε ἀπάνου τους, τὶ ἔσεις
Χαράξατε τὸ δρόμο ποῦ ἐδὼ πέρα

Μᾶς ἔφερε.

ΑΛΟΝΣ. Ἐγὼ λέω, Γονζάλε : Ἀμήν !

ΓΟΝΖ. Ἀπ' τὸ Μιλάνο τοῦ Μιλάνου ὁ δούκας
Διώχθηκε γιὰ νὰ γένουν βασιληάδες
Στὴ Νάπολι οἱ βλαστοὶ του ! Ἀναγαλλιᾶστε
Ἀπὸ χαρὰ ἀσυνήθιστη καὶ ἀπάνου
Σὲ στύλους μαρμαρένιους γράφετέ το !
Σ' ἓνα ταξεῖδι ἢ Κλαριμπέλλα εὐρῆκε
Στὸ Τούνιζι ἀντρα, ταῖρι ὁ Φερδινάντος,
Τ' ἀδέρφι της, ἐκεῖ ποῦ ἦτον χαμένος,
Σ' ἓνα φτωχὸ νησί τὴ δουκαρχία
Ὁ Πρόσπερος, καὶ τὸν ἑαυτὸ μας ὄλοι,
Ὅταν κανεῖς δὲν ἦταν στὸν ἑαυτὸ του.

ΑΛΟΝΣ. (στὸ Φερδ. καὶ τὴ Μιρ.) Δώσατέ μου τὰ χέρια σας.—Γιὰ πάντα
Καημὸς καὶ θλίψη ἄς σφίγγουν τὴν καρδιά
Ἐκείνου ποῦ δὲ θέλει τὴ χαρὰ σας.

ΓΟΝΖ. Ἀμήν, ἀμήν !

(Ξανάρχεται ὁ Ἀριελ μὲ τὸν καπετάνιο καὶ τὸν ποδότη ποῦ τρομα-
σμένοι ἀκολουθοῦν).

Ὡ κοίτα, κοίτα, Κύριε !

Δικοί μας κι' ἄλλοι ! Τῶχα προφητέψει
Πῶς στὴ στερεὰ κρεμάλα ἀκόμα ἂν ἦταν
Τὸ μοῦτρο αὐτὸ δὲ θὰ πιγιότουν. Τώρα,
Βλάστημο πρᾶμα, πῶδιωξες τὴ χάρη
Τοῦ θεοῦ μὲ τοὺς ὄρκους σου ἀπ' τὸ πλοῖο,
Στὴ στέγνη πλιὰ νὰ ὁμόνεις δὲν κατέχεις !
Στὴ γῆς τὴ γλώσσα σου ἔχασες ! Τί νέα ;

ΠΟΔΟΤ. Τὸ νέο τὸ πλιὸ καλὸ εἶναι ποῦ ἐδῶ πέρα
Εὐρῆκαμε γερὸν τὸ βασιληᾶ μας
Κι' ὄλην τὴ συντροφιά· τὸ δεύτερο εἶναι
Πῶς τὸ καράβι, ποῦ τρεῖς ὥρες πρὶν
Τῶχαμε ἀποφασίσει συντριμμένο,
Εἶναι ἄβλαβο κι' ἀκέραιο καὶ μήτε ἓνα
Ἀρμενο δὲν τοῦ λείπει καθὼς ἦταν
Σὰ μπήκαμε στὴ θάλασσα.

ΑΡΙΕΛ. (κατὰ μέρος στὸν Πρόσπερο). Ὅλα τοῦτα
Τάκαμα ἀπ' τὴ στιγμή ποῦ σ' ἔχω ἀφήσει.

ΠΡΟΣΠΕΡ. (κατὰ μέρος στὸν Ἀριελ). Πιδέξιο πνέμα !

ΑΛΟΝΣ. Φυσικὰ δὲν εἶναι
Πράματα αὐτὰ ποῦ γίνονται, κι' ὀλοένα
Περσεύει τὸ παραξένο.—Ἐδῶ πέρα
Πῶς ἤρθατε ;

ΠΟΔΟΤ. Ἄν ἐπίστενα, Κύριέ μου
Πῶς βέβια εἶμαι ξυπνός, θὰ προσπαθοῦσα
Νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ.—Ἐκοιμώμαστε νεκροί,
Ὅλοι, δὲν ξέρω πῶς σωρὸ ἀπὸ κάτου
Ἀπ' τὴν κουβέρτα, ὅπου ἀπὸ τώρα μόλις
Διάφορες καὶ παραξένες ἀντάρες,

Οὐρλιάσματα, μουγγρίσματα, σκουσμοί,
Ἄλυσσοι ποῦ ἐσερνόνταν κι' ἄλλοι μύριοι
Κρότοι, ὄλοι φοβεροί, μᾶς ἐξυπνήσαν.
Ἐλεύτεροι μὲ μιάς ! Κ' εἶδαμε ἐκεῖ
Ἀχάλαστο τελείως κι' ἀρματομένο
Τὸ ὄραϊο, καλὸ, βασιλικὸ μας πλοῖο.
Πηδοῦσε ὁ καπετάνιος βλέποντάς το.
Μὰ ἄξαφνα σὰν στὰ δνεύρατα, ἂν ὀρίζεις,
Οἱ δυὸ μας χωριστήκαμε ἀπ' τοὺς ἄλλους
Κι' ἄλαλοι ἐδῶ βρεθήκαμε.

ΑΡΙΕΛ. (κατὰ μέρος στὸν Πρόσπερο). Σοῦ ἀρέσει ;

ΠΡΟΣΠΕΡ. (κατὰ μέρος στὸν Ἀριελ). Ἄξιε θεληματάρη μου, θὰ λάβεις
Τὴ λευτεριά.

ΑΛΟΝΣ. Ποτὲ ἀνθρωπος παρόμοιο
Λαβύρινθο δὲν πάτησε ! καὶ ὑπάρχει
Μέσα σ' αὐτὰ ποῦ γένονται ἐδῶ πέρα
Κάτι πολὺ περισσότερο παρὰ
Σ' ἐκεῖνα ποῦ ὀδηγός μας εἶναι ἡ φύση.
Πρέπει νὰ μᾶς φωτίσει ἓνα μαντεῖο.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Μὴν τυραγνᾶς, ἀφέντη μου, τὸ νοῦ σου

Μετρῶντας τὰ παραξένα ποῦ βλέπεις.

Σὰν ἔρθει ἡ ὥρα, καὶ θαρθεῖ σὲ λίγο,

Ἐνα πρὸς ἓνα ἐγὼ θὰ σᾶς ξηγήσω

Ὅ,τι ἔλαχε νὰ ἰδεῖτε, κ' εὐλόγα ὄλα

Θὰ σᾶς φανοῦν. Καλοκαρδίστε ὡς τόσο

Καὶ μὴν ἀνησυχᾶτε. (Κατὰ μέρος στὸν Ἀριελ). Ἐδῶ ἔλα, Πνέμα,

Μαζή μὲ τοὺς συντρόφους του τὸν Κάλιμπαν

Λευτέρωσε, καὶ διάλυσε τὰ μάγια. (Ὁ Ἀριελ φεύγει).

Ἡ χάρη σου τί κάνει ; Ἀκόμη λείπουν

Ἀπ' τὴ συντροφιά σου κάτι λίγον

Ἰδιότροπα παιδιὰ λησμονημένα.

(Ξανάρχεται ὁ Ἀριελ σπρόχγοντας μπροστά του τὸν Κάλιμπαν, τὸ
Στέφανο καὶ τὸν Τριγκουλο ντυμένους μὲ τὰ κλεμμένα φορέματα).

ΣΤΕΦΑΝ. Κάθε ἀνθρωπος ἄς μηχανεύεται γιὰ ὄλους τοὺς ἄλλους κι'
ἄς μὴ γνοιάζεται γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, γιατί τὰ πάντα εἶναι τύχη.

Κουράγιο, λυγερὸ τέρας ! Κουράγιο !

ΤΡΙΓΚΟΥΑ. Ἄν αὐτὰ ποῦ φορῶ στὸ κουτοῦκι μου εἶναι πιστοὶ κατὰ-
σκοποὶ, ἐδῶ τὸ θέαμα εἶναι λαμπρό.

ΚΑΛΙΜΠ. Ὡ Σέτεβε ! τί πνέματα στ' ἀλήθεια

Περήφανα ! τί ὄραϊα ποῦναι ντυμένους

Ὁ ἀφέντης μου ! Ἄχ ! θὰ μ' εὔρει ἡ τιμωρία.

ΣΕΒΑΣΤ. Χά, χά !

Τί πράματα εἶναι αὐτὰ, Κύριέ μου Ἀντώνιε ;

Μὲ χροῖματα ἀγοράζονται ;

ΑΝΤΩΝ. Νομίζω

Τῶνα εἶναι ψάρι ἀληθινὸ καὶ βέβαια

Γιὰ πούλημα.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Τηράτε, Κύριοί μου,

Τῆ ντυμασιά τους, κ' ἔπειτα μοῦ λέτε
"Ἄν εἶναι τίμοι. Αὐτοῦ τοῦ σημειωμένου
Ἡ μάννα του ἦταν μάγισσα καὶ τόσο
Δυνατή, ποῦ μποροῦσε ν' ἀντισκόφτει
Τὸ φεγγάρι, νὰ κάνει νὰ τραβιέται.
Καὶ νὰ φουσκώνει ἡ θάλασσα, νὰ παίρνει
Χωρὶς νὰ θέλει αὐτὸ τῆ δύναμή του.
Μαζὴ κ' οἱ τρεῖς τους μ' ἔκλεψαν, καὶ τοῦτος
Ἐμοῦλος τοῦ διαβόλου, (τέτοιος εἶναι !)
Συνόμωσε μ' αὐτοὺς νὰ μὲ σκοτώσει.
Γνωρίζετε τοὺς δυό, δικοί σας εἶναι.
Τὸ κολασμένο αὐτό, τὸ λέω δικό μου.

ΚΑΛΙΜΠ. Τὶ τσιμπησιὲς θανάσιμες προσμένω !

ΑΛΟΝΣ. Ὁ Στέφανος ! ὁ μέθυσος κελλάρης μου.

ΣΕΒΑΣΤ. Μεθάει καὶ τώρα ποῦ ἤρε τὸ κρασί ;

ΑΛΟΝΣ. Κι' ὁ Τρίγκουλος ! τόσο ὄρμος ποῦ δὲ στέκει

• Στὰ πόδια του.—Τὸ ἀθάνατο ποτὸ

Ποῦ ἐχρῶσσε τὴν ὕψη τους, ποῦ εὐρέθη ;

Πῶς τόσο ὠραῖα παστώθηκες ἐσύ ;

ΤΡΙΓΚΟΥΛ. Ἐπαστώθηκα τόσο πολὺ καλὰ ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ σ'
ἄφησα, ποῦ, φοβοῦμαι, ἡ ἀρμούρα ποτὲ δὲ θὰ φύγει ἀπὸ τὰ
κόκκαλά μου. Δὲ σκιαζομαι πλιά τὴ μῦγα μὴ μὲ τσιμπήσει.

ΣΕΒΑΣΤ. Αἰ Στέφανε ! πῶς πᾶς ;

ΣΤΕΦΑΝ. ὦ μὴ μὲ γγίξεις ! δὲν εἶμαι ὁ Στέφανος πλιά, παρὰ πα-
σάκορφα ἕνας ζαρονεύρης.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἡθελες, νοικοκύρη, βασιλέας

Νὰ γένεις τοῦ νησιοῦ !

ΣΤΕΦΑΝ. Αἱματοβαμμένος
Θάμοννα βασιλέας.

ΑΛΟΝΣ. (δείχνοντας τὸν Κάλιμπαν). Ποτὲ δὲν εἶδα
Πλάσμα τόσο παραῖξο !

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄλλο τόσο

Ἐνάποδα εἶναι τὰ φερσίματά του

Ἐσο καὶ τὸ κορμί του. — Στὸ κελλί μου

Μαζὴ μὲ τοὺς συντρόφους σου ἄγιε, σκλάβε,

Κι' ἂν θὰ σᾶς συμπαθήσω, ὅσο μπορεῖτε

Ἐμορφα συγυρίστε το.

ΚΑΛΙΜΠ. Ναί, ναί !

Καὶ φρόνιμος ἀπόδω καὶ μπροστὰ

Θᾶμαι καὶ θὰ πασκίσω νὰ κερδίσω

Τὸ σπλάγνος σου ! — Τρικουβερτο φορτίκι

Ἐμουνά ἐγώ ! νὰ πάρω γιὰ θεό μου

Ἐκεῖνον τὸ μεθούα καὶ νὰ λατρεύω

Ἐναν τρελλὸν ἀνέμικαλον.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Ἄμε, φύγε !

ΑΛΟΝΣ. Πηγαίνετε καὶ βάλτε αὐτὰ τὰ ροῦχα

Ἐκεῖ ὅπου τᾶχετε εὐρεῖ.

ΣΕΒΑΣΤ.

Ἡ κάλλιο κλέψει. (Ὁ Στέφανος καὶ ὁ Τρίγ-
κουλος φεύγουν).

ΠΡΟΣΠΕΡ. Κύριε, καλῶ τῆ Μεγαλειότητά σου

Κι' ὄλην τὴ συνοδιά σου στὸ φτωχό μου

Κελλί ν' ἀναπαυτεῖτε αὐτὴν τὴ νύχτα·

Ποῦ θὰ ξοδιάσω μέρος τῆς μὲ μία

Κουβέντα τόσο ἰδιότροπη, ὥστε οἱ ὄρες

Γοργὰ θὰ φύγουν βέβαια· τῆς ζωῆς μου

Θὰ εἰπῶ τὴν ἱστορία κι' ὅσα μοῦ ἐλάχαν

Ἐπ' τὴν ἡμέρα ποῦ ἦρθα στὸ νησί.

Καὶ τὸ πρῶτ' στὸ πλοῖο σας θὰ σᾶς φέρω

Κ' ἔτσι στερνὰ στὴ Νάπολι, ὅπου ἐλπίζω

Νὰ ἰδῶ τῶν δυό ἀκριβῶν μου ἀγαπημένων

Τὴν εὐλογία τοῦ γάμου· κι' ἀποκεῖ

Ἐποτραβιέμαι στὸ Μιλάνο μου ὅπου

Κάθε μου τρίτη σκέψη θάναί ὁ τάφος.

ΑΛΟΝΣ. Ἐχω πόθο ν' ἀκούσω τῆς ζωῆς σου

Τὴν ἱστορία ποῦ βέβαια θὰ σκλαβώνει

Παραῖξο τ' αὐτιά.

ΠΡΟΣΠΕΡ. Θὰ φανερώσω

Τὰ πάντα καὶ σᾶς τᾶζω βολικούς

Ἐνέμους, πέλαγα ἦσχα καὶ τόσο

Γοργὰ παννιὰ ποῦ ὀπίσω θὰ μείνει

Μακρὰ πολὺ ὁ βασιλικός σου ὁ στόλος.—

Ἐριεῖ, πουλί μου, αὐτὸ εἶναι τώρα τὸ ἔργο σου·

Στερνὰ μὲ τὰ Στοχεῖα ! Τὴ λευτεριά

Χαιρόσουν ! Γειά σου ! — Ἄν ἀγαπᾶτε, ὄριστε. (Φεύγουν).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

(τὸν ἀπαγγέλλει ὁ Πρόσπερος).

Ἐλα μου τὰ μαγικά

Ἐχαλάσαν τώρα πλιά,

Καὶ μονάχα ἡ δύναμή μου,

Ποῦναι λίγη, εἶναι δική μου.

Καὶ κλεισμένος πρέπει ἐγὼ

Φυσικά νὰ μείνω ἐδῶ.

Ἄν στὴ Νάπολι μαζὴ σας

Δὲν ἐρθῶ. Μὰ ἡ θέλησή σας,

Τώρα ποῦ ἐσυμπάθησα

Καὶ στὸ θρόνο ἐκάθισα,

Μὲ γητειὲς δὲ θὰ μ' ἀφήσει

Στὸ γυμνὸ τὸ ἐρημονῆσι.

Ἄς μοῦ δώσουν τὰ καλὰ

Χέρια σας τῆ λευτεριά
Κι' ἄς μοῦ λύσουν τὰ δεσμά μου·
Κ' ἄς φουσκώσῃ τὰ παννιά μου
Ἡ γλυκειά σας ἡ πνοή,
Ὁ σκοπός μου εἶδῃ καὶ μή,
Ποῦ ἦταν νὰ σᾶς διασκεδάσω
Πάει χαμένος. Δὲν προστάζω
Τώρα πλιὰ τὰ ξωτικά
Καὶ δὲν ἔχω μαγικά,
Καὶ θὰ σώσω ἀπελπισμένα
Ἄν δὲν κάμετε γιὰ μένα
Δέησες καὶ προσευκές,
Ποῦ ἀπολέμητες αὐτὲς
Τὸ θεῖο σπλάγγος μᾶς σκλαβόνουν
Κι' ἀπ' τὰ κρίματα λυτρώνουν.
Δώσῃτε μου ἐλευτεριά
Τώρα μὲ καλὴ καρδιά,
Ἔτσι ὁ θεὸς νὰ συμπαθήσῃ
Ὅσα τοῦχετε ἁμαρτήσῃ.

ΚΕΡΚΥΡΑ 30 ΑΠΡ. 1914.

ΑΠΟ ΤΟΝ "ἌΛΗΤΗ"

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΟΥΡΟΥΠΟ

Σὰν ἀγόρι ποῦ ἀπόστασεν ἀπ' τὰ παιχνίδια τῆς μέρας τὰ τρελά,
ἀργοσφαλνᾶ τὰ μάτια του ὁ Γῆλιος.

Τὸ σούρουπο μουγγὸ ξεχύνεται στὴν ἐρμία.

Ἐνας ἀντίλαλος παραπλανέθηκε στὸ βάθος τῆς λυπημένης κοι-
λάδας.

Πέρα τὸ μαῦρο τραῖνο, σὰν τὴν ἀνατριχίλα, ἔσυρε ξοπίσω του
τὴν εἰκόνα τῆς πολυκύμαντης ζωῆς ποῦ πέρασεν ἐδώθενες στὸ πα-
ρελθόν.

Ἡ Ἐξορία ξαναστυλώθηκε μπροστά μας μαρμαρένια κι ἐπί-
σημη.

Πέπλο της ἡ Συλφίδα, τὸ σούρουπο ρίχνει ἀπανωθιό της μὲ
χάρη τραγικὴ καὶ τὸν ἀντίλαλο βυζαίνει στὰ χεῖλια της.

Ἦσυχα !

Ἐνα βοῦδάμαξο μονάχα ὀδηγιέται τῶρ' ἀνάλαφρα πρὸς τὸ
κάπιο καμποχώρι ποῦ θαμποδεύχουνε τὰ λιγόζωα φωτάκια του.

Οἱ τροχοὶ του, λές, σκιαζοῦνται τὸν ληθαργημένο θόρυβο νὰ
ξυπνήσουνε, ἀπ' τὰ βοτάνια ποιᾶς Μάγισσας ἀλίμονο ;

Ξανθὸς χωριάτης στὸ ἄμαξι νιὸς καὶ πανέμνοστος κείτεται.

Κόκκινα ρόδα τὸ λυγερὸ κορμί του σκεπάζουνε κι ἄσπρα χα-
μόγελα τὸν τελευταῖο χυμὸ τῶν χειλιῶν του τρυγᾶνε.

Καὶ στοχαστήκαμε—θυμᾶσαι ; —πικρά :

Τάχα ὁ ἀποχαιρετισμὸς ἀρμονίζεται πρὸς τὸ φῶς ὅπου μίσεψε
σήμερα, ἢ ἓνα κομμάτι ἐλεψίνιαις τελετῆς εἰκονίζεται ἄξαργα ;

Ὅστόσο, ὀλόγυρα λίγες νέες γυναῖκες σκυμένες σὰ βρύσες...

Δὲν κρένουνε καὶ δὲ χερνομοῦν, ὠϊμένα μας !

Ἦσυχα...

Μόνο πονοῦνε τὸν ἀνέκφραστον πόνο ποῦ δυναστεύει τὸ δεῖλι
καὶ λύνεται πεπρωμένος σὲ δάκρυα ποῦ σταλάζουνε μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς
μυστικώπαθης στιγμῆς, ποῦ ματώνει τὴν ὑπαρξή μας.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

Η ΑΝΤΙΚΑ

Βρίσκεται ακόμα, σὲ κάποια κομψιά τῶν μανικετιῶν μου, μιὰ ἀσημένια ἀντίκα, ποὺ δὲν ἔχει καὶ μεγάλη ἀρχαιολογικὴ ἀξία. Εἶναι ἓνα ἀρχαῖο νόμισμα Σικυῶνος, μικρὸ σὰν νικέλινο πενταράκι, ποὺ δὲ θὰ μπορούσα ποτὲ νὰ κάνω τὴν τύχη μου μ' αὐτό, γιατί ἡ ἐμπορικὴ του τιμὴ δὲν εἶναι περισσότερὴ ἀπὸ πέντ' ἑξή δραχμές. Ὅμως γιὰ μένα ἔχει μιὰ τρυφερὴ ἀξία καὶ δὲ θάθελα νὰ τὸ χωρισθῶ ποτέ μου, γιατί τὸ μικρὸ αὐτὸ νόμισμα ἔχει τὴ μικρὴ του ἱστορία.

Ἡ ἱστορία του εἶναι ἀπλὴ καὶ μελαγχολικὴ, ὅπως ἦτανε καὶ ἡ ζωὴ ἐκείνου, ποὺ μοῦ τὸ χάρισε, τοῦ μακαρίτη τοῦ μπάριμπα Γιάννη, τοῦ Ἀποβροχάρη.

Ἀποβροχάρης λέω νὰ ἦτανε τὸ παρατσούκλι του. Ὅμως ἐγὼ ποτὲ δὲ γνώρισα τὸ ἀληθινὸ του ὄνομα. Ἡ γνωριμία μας εἶχε γίνῃ κάποιου, μακρυνὸ τώρα, δειλινό, σ' ἓνα περιγιάλι τῆς πατρίδας μου, ποὺ εἶχα πάει νὰ περάσω τὶς διακοπὲς τοῦ γυμνασίου. Ἴσως νὰ γίνῃκε καὶ σὲ καμμιά πλαγιά βουνοῦ, στὸν ἤσχιου κάποιου λευκοῦ μοναστηριοῦ ἢ σὲ καμμιά ρεματιά, δίπλα στὸ γάργαρο νερό. Αὐτὸ δὲν ἔχει ὅμως καμμιά σημασία, γιατί ὁ μπάριμπα Γιάννης μπορούσε νὰ βρεθῇ σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη καὶ σὲ ἄλλα τόσα ακόμα. Γέρος, μὰ κλωστοκεκούμενος σταλωμένος, καὶ μὲ δυνατὰ ποδάρια, ἀλώνιζε τὸ νησί ἀπ' ἀκρὴ σὲ ἀκρὴ, καὶ ὅπως τὸν ἔβλεπες στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, σκυφτὸ καὶ βιαστικὸ, νὰ δρασκελάη τὶς κατοπιεῖς, μὲ τὴν σκεβρωμένη του μαγκούρα, δεμένη πάντα μὲ τὰ χέρια του πίσω στὴ μέση, ἔτσι μπορούσε νὰ τὸν ἰδῆς καὶ κάτω στὸ περιγιάλι ν' ἀνακατεῖν μὲ τὰ χονδρά του παπούτσια τὴν ἀμμουδιά, σέρνοντας παραξένα τὰ πόδια του.

Ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι βέβαιο, εἶναι ὅτι ἡ γνωριμία μας ἔγινε σὲ κάποιον ἀπόβροχο ποὺ ἡ φρίση ἀλάκρη, λουσμένη καὶ ὀλοπάστρικη, στέγνωσε τὰ κάλλη τῆς σ' ἓναν καμαρωμένο ἥλιο. Γι' αὐτό, ὅπως εἶπα, εἶμαι βέβαιος. Γιατί ὁ μπάριμπα Γιάννης, ἀποβροχάρης ὄνομα καὶ παῖμα, τέτοιες ὥρες πάντα ἔπερνε τὰ βουνὰ καὶ κατοφορίζε τὶς ρεματιεῖς καὶ ροβολοῦσε ὡς τὰ γαλανὰ τ' ἀχρογιάλια. Ὅπως ἄλλοι, ὅταν λέσθι τὸ πρῶτο χιόνι, ἀρπάζουν τὸ τουφέκι καὶ ξεκινᾶνε γιὰ κυνήγι ἔτσι κι' αὐτός, ὅταν στραγγοῦσε ἀπ' τὰ σύννεφα κ' ἡ τελευταία σταλαγματιὰ τῆς βροχῆς, ἀρπάζε τὴ μαγκούρα του καὶ τὸ ψάθινό του τὸ σκιάδι, τὸ ἴδιο πάντα χειμῶνα-καλοκαίρι, τὸ κάθιζε, ὅπως-ὅπως, βιαστικὰ, στὴν κατακόκκινη, ἡλιοκαμένη του φαλάκρα καὶ δρόμο...

✱

Ἐβγαίνε γι' ἀντίκες. Καὶ ἦτανε μοναδικὸς στὸ νησί. Πολλοὶ πασχίσανε νὰ τοῦ πάρουνε τὴν τέχνη του, κάνοντας ὅμως δὲν τοῦ

βγῆκε μπροστά. Αὐτὸς ἤξερε, σπιθαμὴ μὲ σπιθαμὴ, ὅλα τὰ μέρη, ποὺ μὲ τὰ ρυάκια καὶ τὰ ποταμάκια, μαζῆ μὲ τὸν ψιλὸ τὸν ἄμμο, κατεβάσανε «παῖμα» ὅπως ἔλεγε. Μὰ δὲν ἦτανε μονάχα τοῦτο. Τὸ μάτι του ἦτανε ξεχωριστὸ μάτι. Ὅπως τὸ μάτι τοῦ γλάρου, ποὺ ξεχωρίζε ἀπὸ ψηλά, μέσα στὰ κύματα τὸ ἀνίδεο ψάρι καὶ, βουτώντας ὀλίγισια, τὸ κρατεῖ σὲ μιὰ στιγμὴ δικό του, ἔτσι καὶ τὸ μάτι τοῦ τρομεροῦ αὐτουνοῦ κυνηγάρη. Χίλιοι ἀνθρώποι μπορούσαν νὰ προσπεράσουνε μπροστὶ του καὶ νὰ ψαχουλιάζουν, μὲ πόδια καὶ μὲ χέρια, τὴν ἄμμο καὶ τὰ χώματα. Τίποτα! Περνοῦσε ὕστερ' αὐτός. Ἐσκυβε καὶ σήκωνε. Ποτὲ δὲν τὸν εἶδε κανένας νὰ σκύβῃ ἢ νὰ ψάξῃ. Κι' ὅταν ἔσκυψε, δὲν ἔσκυψε τοῦ κάκου. Πάντα ἔπρεπε νὰ σηκώσῃ κἄτι τι, νὰ τὸ τρίψῃ βιαστικὰ μὲ τὰ δυνά του δάχτυλα, νὰ τοῦ ρίξῃ μιὰ γρήγορη ματιὰ καὶ νὰ τὸ παραχώσῃ στὴν τσέπη τοῦ γλεέκου του. Ἔτσι ποτὲ δὲ βούτηξε τοῦ κάκου ὁ γλάρος μέσα στὸ κύμα, δίχως νὰ σηκώσῃ ἀπάνω, τινάζοντας ἀπὸ χαρὰ τὶς φτεροῦγες του, τὸ σπαρταριστὸ βροέμιό του.

Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸν χάνανε ἀπ' τὸ νησί. Μπαράκιζε στὸ βατόρι καὶ τραβοῦσε στὴν Ἀθήνα νὰ κάνῃ τὸ ἐμπόριό του. Λέγανε μάλιστα πὼς δὲν πήγαινε μονάχα στὴν Ἀθήνα. Πήγαινε καὶ σὲ ἄλλα νησιά, ποὺ ἤξερε αὐτὸς πὼς ἔχουνε «παῖμα», καὶ εἴτε ψαχούλευε μοναχὸς του, εἴτε ἀγόραζε, γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί, ἀπ' τοὺς ἀνήξερους νησιώτες ἀντίκες καὶ θησαυροὺς, ποὺ τοὺς μοσκοπουλοῦσε ὕστερα σ' ἐκείνους ποὺ ξέρανε. Ἔτσι μὲ τὸν καιρὸ ὁ μπαρμπα-Γιάννης ὁ Ἀποβροχάρης εἶχε ἀποχτήσῃ μιὰ ξεχωριστὴ σοφία. Δὲν εἶχε παρὰ νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ σ' ἓνα νόμισμα χαλκὸ, ἀσημένιο ἢ χρυσό, γιὰ νὰ σὴν πῆ μὲ τὸ νῦ καὶ τὸ σίγμα, ποιανοῦ καιροῦ εἶναι, ποιανῆς πολιτείας, ποιανοῦ βασιλεῖα καὶ ποιὰ εἶναι ἡ σημερινὴ του ἀξία. Οὔτε ὁ δάσκαλος τοῦ νησιοῦ δὲν τοῦβγαίνε μπροστὰ του. Ὅποιος εἶχε ἀντίκα ἢ πέτρα δαχτυλιδιοῦ τὴ γνώμη τὴ δική του ζητοῦσε. Κ' ἐκεῖνος ἔλεγε πάντα τὴν ἀλήθεια. «Αὐτό; Εἶναι Ἀλεξάνδρου, παιδί μου. Μπορεῖς νὰ πιάσῃ κανένα τάλληρο... Αὐτό; Ἄς εἶναι κι' ἀσημένιο! Ἀθηναϊκό. Πέντε στὸν παρὰ! Ρίχ' το στὸ γυαλὸ νὰ κάνῃ μπουνάτσα. Τοῦτο; Βυζαντινὸ! Δὲ φελάει. Ἐκεῖνο; Δακτυλιόλιθος. Δὲν ἔχει ὅμως τέχνη ἀπάνω του.» Κ' ἔδειχνε ὕστερα κάποιον χάλκινο, τριμένο νόμισμα, σὰν παληοδεκάρα, ποὺ δὲν τῶπιανε τὸ μάτι σου, κ' ἔλεγε πὼς, ὅσο ἀξίζει αὐτὸ δὲν ἀξίζουν ὅλα τὰ χρυσὰ καὶ τ' ἀσημένια, ποὺ εἶχε βοῆ στὴ ζωὴ του. Ποῦ τὰ εἶχε μάθει τώρα ὅλα αὐτὰ, ἀγράμματος ἀνθρώπος, ὅπως ἦτανε; Εἶχαν νὰ τὸ κάμουν στὸ νησί. Καὶ λέγανε μάλιστα, πὼς στὴν Ἀθήνα, ποὺ πήγαινε, τὸν ξέρανε, ὅλοι οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ πὼς μιὰ φορὰ «κοντραστάρισε» μ' ἓναν μεγαλὸ καὶ τρανὸ καθηγητὴ καὶ στὸ τέλος, ἀφοῦ κάνανε συμβούλιο ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς Ἀθήνας, τοῦ ρίξανε δίκιο τοῦ μπάριμπα Γιάννη καὶ τοῦ εἶπανε πὼς ξέρεῖ πιὸ πολλὰ αὐτὸς ἀπ' ὅλους τοὺς μαζῆ. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἔλεγε τίποτε κι' ὅταν τὸν ρωτοῦσανε γι' αὐτὴ τὴν ἱστορία καμινότανε τὸν ἀνήξερο κι' ἄλλαζε κουβέντα.

✱

Τέτοιος ήταν ο μάργμα Γιάννης ο Αποβροχάρης. Όταν τον πρωτογνώρισα, ήταν, όπως είπα, ένα κολοκαιριάτικο δειλινό σε κάποιον άκρογαίλι, σπαρμένο με άγριους βράχους, που σκύβανε με άγρια περηφάνεια και καθρεφτίζονταν, σά ζωντανοί δράκοι, μέσα στα κοιμισμένα νερά. Εγώ είχα κατεβή, μαζί με κάποια κατσίκια, όσο με βαστούσαν τα πόδια μου κ' η καρδιά μου, ως τις χαμηλές κουφάλες, που είχε σκάπη το κύμα μες στα σπλάχνα των βράχων, και είχα μαζέψη, σαν απόκοτος έρωτιάρης, απ' τις απλησίαστες παρθενικές σχισμάδες, αγριοβιολέττες και ανεμώνες, άνηφώντας, μιά τα νηάτα μου, τις φοβέρες του δράκου, που φύλαγε, άγριος πορτοφύλακας, τις λουλουδέσιες, αφίλητες παρθένες. Έτσι τουλάχιστον φάνταζε προστά στα ίδια μου τα μάτια το κατορθωμά μου. Και ήμουν περήφανος γι' αυτό.

Όταν, σκαρφάλονοντας με χέρια και με πόδια, βρέθηκα πάλι στην κορφή του βράχου, ξαπλώθηκα σε μιαν άγκαλιά της πέτρας, έβαλα κοντά μου τα λουλούδια, καμάρωσα το μακρονό πέλαγος σπαρμένο από λευκά πανάκια, κ' έπειτα έβγαλα απ' την τσέπη μου ένα μικρό κοκέτικο βιβλίο κ' άρχισα να διαβάζω άπρόσεχτα και άνησχα, χωρίς κ' εγώ να ξέρω το γιατί. Δίπλα στο βράχο περνούσε ο δρόμος, που πήγαινε στο χωριό, καμμιά ώρα μακρός άποκει. Αντίκρου το βραχόκτιστο βουνό, σπαρμένο από πένθιμα άσφοδίλια και θάμνους κ' άγκάθια, μοναχό στολίδι της κατοτοπιās, που τη σκαρφάλωναν, κουνουνίζοντας τα κύπριά τους, τα γιδοπρόβατα. Ψυχή δέν περνούσε την ώρα εκείνη και μονάχα κάποιος βουβός άχός ανέβαινε όλοένα απ' τις κουφάλες των βράχων, ένας άχός άγριος, που τον αντίσκοβε που και που ένα βραχνό γαύγισμα μαντρόσκυλου, απ' τις πλαγιές του βουνού. Είχα κλείση, δίχως να το καταλάβω, το βιβλίο μου, και μου φαινότανε πως όνειρενόμουννα με άνοιχτά μάτια κάποιον παρ'άξενον όνειρο.

—Γειά σου, καλό παιδί με ξύπνησε μιά φωνή.

Γύρισα προς το δρομαλάκι και είδα ένα μικροκαμωμένο γέρο, σταλωμένον όμως και καλοστεκούμενον στα πόδια του, με ροδοκόκκινο και γελαστό μούτρο μέσα σ' ένα στεφάνι από κάτασπρα, ψιλοκομμένα μαλλιά και γένεια, που προχωρούσε κατά πάνω μου, όπως τον έφερνε ο δρόμος, το κεφάλι πάντα σκυφτό λιγάκι και τα χέρια δεμένα πίσω στη μέση, με μιá σκεβρωμένη μαγκούρα, που τη σελεύανε τα δάχτυλά του, φοβέρα των σκυλιών, όχι άκουμπιστήρι των γερατιών ή αντίστύλι. Ήταν ο μάργμα Γιάννης ο Αποβροχάρης. Τον ήξερα καλά απ' τα μούτρα και είχα άκουστά πολλά γι' αυτόν και τις άντίκες του. Μονάχα γνωριμιά δέν είχαμε μεταξύ μας.

✱

—Γειά σου, μάργμα Γιάννη; του είπα, με τ' όνομα του. Κοντοστάθηκε.

—Τί κάνεις, μαθηταρούδι μοναχό σου έδω σιην έρημιά; με ρώτησε.

—Τί να κάνω; Διαβάζω...

—Τά μαθήματά σου; ξαναρώτησε. Μπράβο, παιδί μου. Άν

κοίταξα κ' εγώ τα γράμματα στον καιρό μου, άλλος κ' άλλος θάμουννα τώρα...!

Και άναστέναζε.

—Που μαθήματα; του είπα εγώ. Αυτά τ' άφισα στην Άθήνα. Διαβάζω ποιήματα... Ξέρεις τί είναι τα ποιήματα, μάργμα Γιάννη;

—Τραγούδια, μαθές. Δέν είναι τραγούδια;

—Τραγούδια... του είπα.

—Και βγήκε βιβλίο; με ρώτησε κοιτάζοντας το όμορφοτυπωμένο, χρυσόδετο βιβλιαράκι.

—Βγαίνουνε πολλά, του είπα. Δέν είναι τουτο μονάχα...

—Παραδοδουλές! Έκαν' εκείνος, κουνώντας το κεφάλι του. Ποιητάδες, σύννεφα, πράσιν' άλογα...

Παραδοδουλές! ο λόγος αυτός μούκανε κακό, μου φάνηκε σά μιá ιεροσουλία στην έρωτιάραν αυτήν ώρα. Ύστερα όμως τα «σύννεφα» που είπα, τα «πράσινα άλογα» και ο συμπαθητικός τόνος της φωνής, που έλεγε τα λόγια τουτα, μου φάνηκε πως κολάσανε την πρώτη βρυσιά και πως μούδιναν γιá την ποίηση μιá έκφραση ύποβλητική και μοντέρνα, στη συμβολικιά εικόνα, που πάντων, των πράσινων άλόγων. Έπειτα ο γέρος αυτός και η παρ'άξενη δουλειά του στις έρημιές, μου χάρισαν μιá συμπαθητικιά έντύπωση γι' αυτόν. Σε λίγα λεπτά είχαμε γίνει φίλοι και ύστερ' από λίγο γυρίζαμε μαζί στο χωριό.

—Άν είσαι τυχερός, μου είπα, θά κάνουμε κανένα βρέσιμο.

Προχωρούσαμε σκυφτοί κ' οί δύο. Μία στιγμή το μάτι μου κάτι πήρε να γυαλίξη άπάνω στ' όγκο το χώμα κ' έκανα να σκύψω.

—Δέν είναι τίποτα! Άδικο σκύβεις... Κουμπι παντελονιού, παιδί μου...

Προχωρούσαμε. Εκείνος καλά-καλά δέν κοίταζε στο χώμα. Όμως έβλεπε και χωρίς να σκύβη τα μάτια του. Άξαφνα στάθηκε, έσκυψε, κάτι σήκωσε από κάτω και προχώρησε, τρίβοντας το κάτι τι αυτό στα δάχτυλά του, χωρίς καμμιá περιέργεια να το κνττάξη.

—Τί είναι; τον ρώτησα, γεμάτος χαρά και λαχάρα, σαν να είχαμε βοή κανέναν θησαυρό.

—Μη βιάζεσαι! μου είπα. Ό,τι βρήκαμε δικό μας είναι.

Ύστερ' από λίγο σταμάτησε και κοίταζε το βρέσιμο, ένα μικρό άσημένιον νόμισμα, με φουσκώματα και στοργγυλέματα, που δέν μπορούσα να τα ξεχωρίσω, όπως έσκυψα μιá στιγμή άπάνω του. Εκείνος τα είχε ίδη όλα.

—Σικνώνος! είπα. Δέν είναι και μεγάλο πράγμα. Όμως πέντ' έξη δραχμές τις πιάνει...

Μία στιγμή νόμισα πως θά μου το χάριζε. Δέν είχε πη, πως άν είμαι τυχερός κάποιον βρέσιμο θά κάναμε; Εκείνος όμως δέν είπα τώρα τίποτε. Έβαλε στην τσέπη του γελέκου του την άντίκα, έστριψε ύστερα ένα τσιγάρο και προχώρησα. Είχαμε γίνη από τότε καλοί φίλοι.

Εγώ σε λίγες μέρες έφυγα γιá την Άθήνα, να προφτάσω τα μαθήματά μου.

✱

Πέρασαν χρόνια και δὲν εἶχα ξαναγυρίσει στὴν πατρίδα. Ἐνα καλοκαίρι τέλος πάντων ἀποφάσισα νὰ ταξιδέψω πάλι. Μὲ τραβοῦσαν οἱ πρασινάδες καὶ τὰ κρύα νερά. Ἐφτασα, μὲ τὸ καλὸ, ἕνα δειλινό. Ἦταν ἀπόβροχο πάλι, ὁ ἥλιος ἄστραφτε ἀπάνω σὲ χίλια διαμάντια ὀλόγυρα καὶ μοῦ φαινότανε σὰν νὰ ἦτανε τὸ ἴδιο τὸ δειλινό, ποῦ εἶχα γνωρίσει ἀπάνω στὸ βράχο τῆς ἀκρογιαλᾶς τὸν μπάριμπα Γιάννη τὸν Ἀποβροχάρι.

—Τί γίνεται αὐτὴ ἡ ψιχὴ; ρώτησα κάποιον δικό μου, ποῦ ἦρθε νὰ μὲ δεχτῆ.

—Ὁ μπάριμπα Γιάννης; μοῦ εἶπε κουνώντας θλιβερὰ τὸ κεφάλι του. Στραβώθηκε ἀπὸ χρόνια τώρα, ὁ κακομοίρης. Κάθεται κλεισμένος μέσα στὸ σπίτι του καὶ μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι λίγα τὰ σάββατά του. Παραγέρασε, βλέπεις, κιόλα...

Ἡ Μοῖρα τοῦ μπάριμπα Γιάννη μοῦ φάνηκε πολὺ τραγική. Οἱ Θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες, ποῦ εἶχε κἀνὴν τὴ γνωριμιά τους ἀπάνω στὶς ἀντίκες καὶ στὶς πέτρες τῶν δαχτυλιδιῶν καὶ ποῦ μιλοῦσε γι' αὐτοὺς σὰν νὰ ἦταν πρῶτα του ξαδέφια, τοῦχανε φανῆ πολὺ σκληροὶ καὶ πολὺ ἀχάριστοι. Καὶ μοῦκανε κακὸ νὰ συλλογίζωμαι πὼς ἐκεῖνα τὰ μάτια τὰ θανατοουργά, ποῦ καρφόνανε μέσα στὰ χῶματα ἕναν μικρὸ θησαυρὸ, σὰν νὰ ἦταν ὀρυμημένα ἀπὸ μιὰ οὐράνια δύναμη, εἶχαν σβύση τώρα γιὰ πάντα μέσα στὰ σκοτάδια.

Ἐνα πρωὶ γύρεψα νὰ πάω νὰ τὸν ἀνταμώσω. Κάποιος δικός του μὲ πῆγε στὸ σπίτι. Τὸν εἶδα νὰ περπατᾷ ἀπάνω κάτω στὴ μικρὴ κάμαρη, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό, μὲ τὰ χέρια δεμένα πίσω, ὅπως στὸν καλὸ καιρὸ.

—Καλῶς σὰς βοήθαμε! τοῦ εἶπα πιάνοντας τὸ χέρι του.

Μὲ γνώρισε ἀπ' τὴ φωνή.

—Καλῶς τὸ παιδί! μοῦ εἶπε. Χρόνια εἶχες νὰ μᾶς ἔρθης στὸ νησί.

Σὲ λίγο ξαναεἶπε.

—Ἐμένα τὰ χίλια μου τὰ βλέπεις. Τί νὰ σοῦ πῶ παραπάνω;

—Μὲ γνώρισες μπάριμπα Γιάννη; τοῦ εἶπα, κρύβοντας τὴν ταραχὴ μου.

—Ἀκοῦς! μουρμούρισα. Λὲς νὰ ξεκούτιανα τόσο; Θαρρῶ πὼς εἶναι τούτ' ἡ ὥρα, ὅξω στὰ βράχια, τῶχεις πάντα ἐκεῖνο τὸ βιβλίο; Χά, χά, χά!

Ποιήματα, αἶ; Σύννεφα καὶ πράσιν' ἄλογα! Θυμᾶσαι ποῦ σὲ πείραξα;...

Κ' ἔψαξε μὲ τὸ χέρι του νὰ μ' ἀγγίξῃ καὶ νὰ μὲ χαϊδέψῃ, γελώντας ἀκόμα ἕνα γέλιο, ποῦμοιαζε μὲ θρήνο.

Καθίσαμε.

—Κᾶτι σοῦ χρωστάω... μοῦ εἶπε σὲ λίγο. Δὲν τὸ ξέχασα...

Τράβηξε ἕνα σουτάρι κ' ἔβγαλε ἕνα μικρὸ τενεκεδένιο κουτί! τὸ ἀνοῖξε κ' ἄρχισε νὰ πασπατεύῃ μὲ τὰ δάχτυλά του.

—Ἐτούτῃ εἶναι... εἶπε κρατώντας μίαν ἀντίκα. Ἡ δικιά σου...

—Τί πράμα; εἶπα κάθοντας τὸν ἀνήξερο.

—Ἡ ἀντίκα! Δική σου εἶναι. Τῆς τύχης σου! Δὲν στῶπα τότε; Δική σου εἶναι καὶ θὰ τὴν πάρῃς νὰ μὲ θυμᾶσαι. Ποῦ ξέρῃς ἀν ξαναἰδοῦμε;

Τὸν εὐχαρίστησα, ὅσο μπορούσα. Γιὰ μένα τὸ χάρισμά του ἦτανε ὠραῖο θυμητικὸ καὶ δὲν μπόρεσα νὰ τοῦ κρύψω τὴ χαρά μου.

—Σικυῶνος! εἶπε σὲ λίγο. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἔχει ἕνα περιστέρι. Ἀπ' τὸ ἄλλο μιὰ Χίμαιρα. Μισὸς ἄνθρωπος, μισὸ ἄλογο, μισὸ φίδι. Θυμᾶσαι καὶ τὰ πράσιν' ἄλογα; Χά, χά, χά! Πάρ' τηρε νὰ τὴν κἀνῃς καρφίτσα, νὰ μὲ θυμᾶσαι...

Σὲ λίγο χωριστήκαμε καὶ δὲν ξαναἰδοθήκαμε πιά. Ἡ Χίμαιρα μ' ἀκολουθεῖ πιστὰ ἀπὸ τότε στὸ μικρὸ νόμισμα τῆς Σικυῶνος καὶ εἶναι στιγμὲς ποῦ θαρρῶ πὼς ἀκούω, σὰν νὰ εἶναι τούτῃ ἡ ὥρα, τὴ βραχνή, ραγισμένη φωνή, μὰ τόσο εὐθυμὴ μέσα στὸ καλοκαιρινὸ ἀπόβροχο, τὴ μακρυνὴ φωνὴ τοῦ μπάριμπα Γιάννη:

—Σύννεφα, πράσινα, ἄλογα...

Κι' ὡς τόσο ὁ μακαρίτης ὁ μπάριμπα Γιάννης ὁ Ἀποβροχάρις χαρίζοντάς μου μιὰ Χίμαιρα, δὲν εἶχε τίποτα περισσότερο στὸ νοῦ του, ἀπ' τὴν ἀγάπη καὶ τὴ καλοσύνη του.

ΠΕΙΡΑΙΑΣ.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

PIERRE LOUYS

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΛΙΤΩΣ

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΗΣ ΒΙΛΙΤΩΣ

Θριαμβευτικά οἱ συνοδοί, ἔφερανε, ἐμέ, τὴν Βιλιτώ, ὀλόγυμνη πάνω σὲ κοχλαδένιο ἄρμα καὶ μέσα οἱ σκλάβοι ὀλονυχτὶς ξεφύλλιζαν χιλιᾶδες ρόδα.

Ἦμουν ξαπλωμένη, τὰ χέρια γύρω στὸ λαιμό, μόνο τὰ πόδια εἶχα ντυμένα μὲ χρυσάφι, τὸ σῶμα μου ἠδονικὰ ἀναπαυόνταν πάνω σὲ κρεββάτι ἀπὸ τὰ ζεστουλά μου τὰ μαλλιά τ' ἀνάκατα μὲ τὰ δροσάτα φύλλα.

Δώδεκα παιδιά, μὲ φτερωτοὺς τοὺς ὄμους, μὲ ὑπηρετοῦσαν σὰν Θεά, ἄλλα μὴν ὀμπρέλα βάσταγαν κ' ἄλλα μ' ἀρώματα μὲ μούσκευαν ἢ νάρδο καίανε στὴ πλώρη.

Κι' ἀκουγα γύρω μου τ' ἀψὺ σούσουρο τοῦ ὄχλου ἐνῶ ἐπιθυμιῶν πνοὴ κυμάτιζε στὶς γραμμωσιᾶς ἐπάνω τὶς γυμνές μου στῶν ἀρωμάτων μέσα τὰ γαλάζια νέφη.

Στὸν περίβολο τὸν τρεῖς φορές μυστηριώδικο, ὅπου οἱ ἄνδρες δὲν εἰσχωροῦν ἐκεῖ ποτέ, ἐσὲ γιορτάσαμε, Νυχτιάτικη Ἀστάρτη τοῦ Κόσμου Μάννα, τῆς ζωῆς τῶν Θεῶν Πηγῆ!

Κάτι θὰ φανερώσω, μὰ ὄχι πιὸ πολὺ ἀπ' ὅτι ἐπιτρέπεται. Γύρω στὸν στεφανωμένο τὸν Φαλλὸ ἑκατὸν εἴκοσι γυναῖκες, μὲ φωνές κουινῶνταν. Φοροῦσαν οἱ μεμνημένες ροῦχα ἀνδρικά κι' ἄλλες εἶχανε σκιστοὺς χιτῶνες.

Ἄρωμάτων θυμιάματα καὶ πυρῶν καπνοὶ σὰν σύννεφα κυμάτιζαν ἀνάμεσά μας. Ὅλες στὰ πόδια τῆς Βαρβείας ἀνάσκελα ἐπέσαμε.

Τέλος, ὅταν μετάγεινε ἡ πράξις ἡ θρησκευτικὴ καὶ στὸ Μοναδικὸ τὸ Τρίγωνο ἐμπήξανε τὸν καταπόρφυρο Φαλλό, τότε τὸ μυστήριο ἄρχισε, μὰ πιότρεα δὲ θενὰ πῶ.

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

Οἱ πυκνοὶ σωροὶ τῶν δέντρων δὲν κουινοῦνται πιότρεα ἀπ' τὰ βουνά. Ἀστέρια γιομίζει ὁ οὐρανὸς ὁ ἄπειρος. Ἐνας ἀέρας σὰν ἀνάσα ἀνθρώπινη τὰ μάτια μου χαϊδεύει καὶ τὰ μάγουλά μου.

Ἦ Νύχτα ποῦ τὸς Θεοὺς ἐγέννησες! πόσο γλυκειὰ εἶσαι πάνω εἰς τὰ χεῖλή μου! πὼς θερμὴ εἶσαι πάνω στὰ μαλλιά μου! πὼς μπαίνεις μέσα μου τὴν νύχτα αὐτὴ καὶ πὼς αἰσθάνομαι νὰ μὲ γονιμοποιεῖς μὲ ὅλη σου τὴν ἀνοιξη.

Τὰ λούλουδα ποῦ θὰ ἀνθίσουν ἀπὸ ἐμένα ὅλα θενὰ γεννηθοῦν. Ὁ ἀέρας ποῦ πνέει εἶνε ἡ ἀνάσα μου. Τὸ ἄρωμα ποῦ περνᾷ εἶνε ἡ ἐπιθυμία μου. Ὅλα τ' ἀστέρια ἀνιφεγγίζουνε τὰ μάτια μου.

Μήπως ἡ φωνὴ μου εἶνε ὁ ἄχος τῆς θάλασσας, τοῦ κάμπου ἢ σιγῆ; Τὴν φωνὴ σου δὲν τὴν ἐννοῶ, μ' αὐτὴ μοῦ ρίχνει στὰ πόδια τὸ κεφάλι καὶ τὰ δάκρυά μου τὰ δυὸ μου χέρια πλένουν.

ΜΕΤΑΦΡ. Β. Κ. Π.

ΤΙΤΥΡΟΣ ΚΑΙ ΜΕΛΙΒΙΟΣ

ΜΕΛΙΒΙΟΣ.—Τίτυρ', ἐσὺ σὲ φροντοτὴ σκεπὴν ὀξιάς γυρμένος
 Παῖξεις τραγοῦδι' ἀγροτικά μὲ τὸ λιανὸ καλάμι,
 Κ' ἐμεῖς οἱ βαριορῖζικοὶ τῆ γῆ μας παρατοῦμε
 Καὶ τίς γλυκὲς μας τίς βοσκές. Διογμένοι ἀπ' τὴν πατρίδα,
 Τίτυρ', ἐμεῖς πᾶμε μακριά, μὰ σὺ ξασφαλισμένος
 Τοὺς λόγγους κάνεις ν' ἀντηχοῦν τὴν ὄρηα Ἀμαρυλίδα.

ΤΙΤΥΡΟΣ.—Μελίβιε, τὸ καλὸ σ' ἐμὲ θεὸς τῶχει δοσμένο,
 Γιατὶ θεὸς παντοτινὰ θάναι γιὰ μένα ἐκεῖνος
 Καὶ πάντ' ἀρνάκι τρυφερὸ θὰ βρέξῃ τὸ βομὸ του
 Ἦ τὸ δικό μου τὸ μαντρί. Τὰ βόδια νὰ βοσκᾶνε
 Αὐτὸς σ' ἐμένα ἐχάρισε, καθὼς κυτῆς, ἐκεῖνος
 Ὅτι ποθῶ νὰ τραγοῦδῶ σ' ἀγροτικὴ φλογέρα.

ΜΕΛΙΒΙΟΣ.—Δὲ στὸ φρονάω καὶ πίστευτο, περσοότερο θιαμάζω,
 Γιατ' ὄλες τσ' ἐξοχές, ποντοῦ, μιὰ ἀντάρα ἀναστατόνει.
 Νάτο κ' ἐγώ, π' ἂν κι' ἄρρωστος, μπροστὰ τίς αἶγες πέρνω
 Κ' ἐτούτη, μόλις, Τίτυρε, τὴ σέρνω, κ' ἀπὸ κάτω
 Στίς λεφτοκαριδιές ἐδῶ διπλὰ μῶχει γεννήσει,
 Ἐλπίδα ὠραία τοῦ κοπαδιοῦ καὶ τ' ἄφησα στὰ βράχια.
 Θυμοῦμαι ἀκόμα ὁ δίστυχος, ἂν δὲ μὲ σφάλῃ ὁ νοῦς μου,
 Π' οὐρανόσ' ἀστροπέλεκτα βαλανιδιές χτυποῦσαν
 Πολλές φορές, προλέγοντας τὰ σημερνὰ δεινὰ μας.
 Μὰ, Τίτυρε, ὁ θεὸς αὐτὸς πὲς καὶ σ' ἐμᾶς ποιὸς εἶναι;

ΤΙΤΥΡΟΣ.—Ἐλεα, Μελίβιε, ὁ κούτιακας κ' ἐγώ, π' ἐκεῖν' ἡ χώρα
 Ποῦ Ρώμη ὀνοματίζουνε, μὲ τὴ δική μας μοιάζει
 Τούτην ἐδῶ, ποῦ οἱ πιστικοὶ σιγὰ τὸ συνηθᾶμε
 Νὰ πέρνουμε τὰ πρόβατα. Ἐτο' ἤξερα πὼς μοιάζουν
 Τοὺς σκύλους τὰ ζουτάβια τους, τίς αἶγες τὰ κατσίκια,
 Ἐτο' ἤξερα μὲ τὰ τριά μικρὰ νὰ παρομοιάζω,
 Μὰ τόσο ἡ χώρα αὐτὴ ψηλά κι' ἀπάνου ἀπ' ὄλες τσ' ἄλλες
 Σηκώνει τὸ κεφάλι της, ποῦ μοιάζει κυταρίσι
 Ἦ ροδαφνοῦλες τρυφερές στὴ μέση φτυρωμένο.

ΜΕΛΙΒΙΟΣ.—Καὶ τόσο τί σ' ἀνάγκασε νὰ πῆς νὰ ἰδῆς τὴ Ρώμη;

ΤΙΤΥΡΟΣ.—Ἡ λευτεριά, π' ἂν κι' ἄργησε γιὰ τὴ δική μου ἀμέλια,
 Στὸ τέλος μὲ σπλαχνίστηκε, σὰν κόβοντας τὸ γένι
 Λευκότερ' ὄλο μ' ἐπεφτε. Μ' ὑπάκουσε στὸ τέλος
 Κ' ἤρθε κατόπι ἀπὸ καιρὸ ποῦ μ' ἐχ' ἡ Ἀμαρυλίδα,
 Στερνὰ ποῦ μὲ παράτησε καὶ μοῦφυγε ἡ Γαλάτια.
 Μὰ πρέπει κι' ὄλας νὰ τὸ πῶ, ὅσο ἡ Γαλάτια μ' εἶχε,
 Ὀλπίδα ἐγὼ γιὰ λύτρωση ποτές καμιά δὲν εἶχα,
 Κι' οὔτε γιὰ χεῖμα ἐφρόντιζα, μ' ὄλο π' ἀπ' τὸ μαντρί μου
 Πγαίναν θυσιές ὑπέροπλες καὶ τὸ τυρὶ ἐπηγῶνταν
 Παχὺ γιὰ τὴν ἀχάριστη τὴ χώρα. Δὲ θυμᾶμαι

Ποτὲς τὸ χέρι μου βαρὺ νὰ γύρισε ἀπὸ χρῆμα.
ΜΕΛΙΒΙΟΣ.—Ἐθιάμαζα κ' ἐγὼ γιατί μὲ λύπη ἐπαρακάλιες,
 Ἄμαριλίδα, τοὺς θεοὺς, γιὰ ποιοῦνε ἀπὰ στὰ δέντρα
 Τὰ φρούτα τους ὑπόμενες νὰ στέκουν κρεμασμένα!
 Ἐλεψε ὁ Τίτυρος μακρὰ! Τίτυρ', αὐτὲς οἱ πέφκες,
 Τὰ δειντικά σου, οἱ βρῦσες σου ἐσένα ἀποζητοῦσαν.
ΤΙΤΥΡΟΣ.—Τί νάκανα; Δὲ δύνομουν ἀλλιῶς νὰ ξεγλυτρώσω
 Μήτ' ἀπὸ τὴ σκληρὴ σκλαβιά, μὰ μήτε νὰ γνωρίσω
 Τόσο σπλαγχνιτικούς θεοὺς. Ἐκεῖ τὸ νιὸ πρωτόειδα,
 Μελίβιε, ποῦ τιμῶντας τον ἐξάμεροι καπνίζον
 Κάθε χρονιά 'πὸ δυὸ φορές μονομερνὰ οἱ βωμοὶ μου.
 Ἐκεῖ στὰ παρακάλια μου πρώτη φοράν ἐκεῖνος
 Σ' ἐμένανε ἀποκρίθηκε: «Τὰ βόδια σας βοσκίτε,
 Παιδιά, καθὼς πρωτίτερα καὶ ταύρους ἀναθρεῖτε».
ΜΕΛΙΒΙΟΣ.—Εὐτυχισμένε γέροντα! θὰ μένουνε δικοὶ σου
 Λοιπὸν οἱ ἀγροὶ; Κ' εἶναι ἀρκετὰ μεγάλοι γιὰ τὰ σένα,
 Μ' ὄλο π' ἀπὸ ξερόβραχους καὶ βουρκομένα βάλτα
 Μὲ σκοίνους, ὅλες οἱ βοσκὰς σκεπάζονται. Τσ' ἀρνάδες
 Ποῦναι ἀπὸ γένν' ἀνύμπορες νοπή, δὲ θὰ προσβάλουν
 Βοσκότοποι ἀσυνήθιστοι καὶ μήτε ἀπ' ἄλλα χτήνοι
 Γειτωνικά, μολύσματα κακὰ θὲ νὰ λαβαίνουν.
 Εὐτυχισμένε γέροντα! στίς ἰγερὲς βρυσσοῦλες
 Καὶ στὰ ποτάμια ἀνάμεσα, τίς ἰσοκρόνους αὔρες
 Θ' ἀπολαβαίνης, κ' ἀπ' τὴ μιὰ δεινροστοιχεῖες Ἰτένιες,
 Τέρμονες γιὰ τὸ γείτωνα, ποῦ τ' ἀνθια τους μελίσσια
 Ὑβλέικα καταβόσκησαν, σ' ἔπνο ἀλαφρὶ θὰ κρίζουν
 Συχνὰ μὲ τὸ ψυθίρισμα, κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλε
 Ἦδὲ κάτου ἀπ' τὸν ψηλὸ γρεμὸ θὰ τραγουδάη στ' ἀγέρι
 Ὅπου θὰ πνέη ὁ κλαδευτής. Κι' ὡς τόσο δὲ θὰ πάφουν
 Βραχνὰ τ' ἀγριοπερίστερα, στὴν κάθε σου φροντίδα,
 Καὶ τὰ τριγώνια ἀπ' τὸ φτελιὰ τὸ στεναγμὸ νὰ στέρνουν.
ΤΙΤΥΡΟΣ.—Προτοῦ νὰ μποῦν στὰ πέλαγα τὰ λάφια νὰ βοσκήσουν,
 Κ' οἱ θάλασσεσ τὰ ψάρια τους ἀφίσουν γιὰ νὰ ζήσουν
 Πὰ στὰ ἀκρογιάλια τὰ ξερά, καὶ πρὶν στὰ σύνορά τους
 Ποῦ τριγυρίζουνε κ' οἱ δυὸ διωγμένοι καὶ πλανιοῦνται
 Ὁ Γερμανὸς τὸν Τύγρι πγῆ καὶ τὸν Ἀράρη ὁ Πάρθος,
 Τὸ κάρφο του ἀπ' τὰ στήθια μου ποτὲς δὲ θὰ γλυστρήση.
ΜΕΛΙΒΙΟΣ.—Ὅμως 'πὸ μᾶς ἄλλοι ποδιῶ θὰ φτάσουν στο' Ἀφρικάνους
 Τοὺς δειψασμένους στὴ Σκυθία θὰ πᾶνε, κ' ἄλλοι πάλε
 Στὸν Ὄξο μὲ τὸ ρέμα του τ' ἀψι καὶ στὴ Βρετανία
 Ποῦναι μακριὰ στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης ἄλλοι.
 Καὶ ποιὸς ἤξερει ἂν μὲ καιρὸ καμιά φορά γυρνῶντας
 Στὸν πατρικὸ τὸν τόπο μου καὶ στῆς φτωχῆς καλύβας
 Τῆ σκεπαστῆ, χορτότουβλα ποῦ τὴ σκεπάζουν τώρα,
 Κατόπι στὰ βασιλεία μου κανένα ἀστάκι ἂν θαῖρω;
 Στρατιώτης τὰ χωράφια μου τὰ τόσο δουλεμένα
 Καταραμένος θὰ κρατῆ, βάρβαρος θὰ κατέχει,
 Ἄλλοι μου, τὰ γεννήματα! Κυτᾶτε π' ἔχει φέρει

Σκληρὴ διχόνοια τσ' ἄμοιρους πολῖτες; Συφορά μου!
 Κέντρωνε τώρα τσ' ἀπηδιές, Μελίβιε, καὶ τ' ἀμπέλια
 Κουλούμιαζε! Κινήσετε κατοῖκες μου καὶ πῆμα,
 Κοπάδι εὐτυχισμένο μου σ' ἄλλους καιροὺς ξεκίνα!
 Δὲ θὰ σᾶς ξαναῖδῶ ποτὲς σ' ἀπόσκια ξαπλωμένος
 Σηπλιά, μακριὰ νὰ κρέμεστε στὸν ἐγχερμὸ γιὰ βᾶτα,
 Κι' οὔτε τραγοῦδι ἄλλο θὰ πῶ. Μὰ οὐδὲ καὶ σεῖς θὰ φᾶτε
 Τ' ἀνθάτο τὸ τριφύλλι πιά, κατοῖκες μου, καὶ μήτε
 Μὲ τὴν πιερὴ τὴ γέψη τῆς Ἐτιά, σὰ θὰ σᾶς βόσκω!
ΤΙΤΥΡΟΣ.—Μαζί μου ἐδῶ στὰ πράσινα φυλλώματα μποροῦσε
 Ἀπόψε νὰ στεκόσουνε. Κάστανα ἐγὼ θὰ φέρω
 Μαλακομένα καρποὺς ὄρμους καὶ πληθὸς γάλα
 Πημένο, γιατί νὰ οἱ σκεπὲς τῶν καλυβιῶν καπνίζουν,
 Καὶ τῶν ψηλῶν βουνῶν οἱ σιγιὲς ὅσο καὶ πάει ἀξαίνουν.

ΜΑΗΣ 1914. ΑΘΗΝΑ.

ECLOGA II

Τ'ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΑ ΠΑΡΑΠΟΝΑ ΤΟΥ ΚΟΥΡΥΔΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΕΞΗ

Τὸν ὄμορφο Ἄλεξη ὁ βοσκὸς ὁ Κόρυδος ποθοῦσε
 Ποῦταν τ' ἀφέντη ἀπόλαψη, χωρὶς καὶ νᾶχη ὀλπίδα,
 Καὶ στίς πυκνὲς ὄξιες συχνά, ἰσχυροκοφὲς τραβοῦσε,
 Κι' ὁ μαῦρος μόνος στὰ βουνά, στοὺς λόγγους, σιὸν ἀγέρα
 Τ' ἄτεχνα καὶ τ' αὐτόρμητα παραπόνά του ἐσκόρπαι.
 Τοῦ κάκου ψάλλω, Ἄλεξη σκληρέ, δὲ μὲ προσέχεις,
 Δὲ μὲ πονεῖς; νὰ σκοτωθῶ στὸ τέλος θὰ μὲ κάμης.
 Τώρα τὰ ζὰ ζητοῦν δροσιά, τοὺς πράσινοους γουστέρους
 Κρύβουν τὰ χόρτα, θίγανη καὶ σκόρδα κοπανίζει,
 Πῶχουν τὴ μυροδιά βαριά, ἡ Θεστηλίδα τώρα
 Γιὰ τοὺς δαρμένους θεριστὲς 'πὸ τὸ καιτὸ λιοπύρι,
 Μ' ἀντάμα μου, ζητῶντας σε τὰ δέντρα ἠχολογᾶνε
 Στὸν ἀψὺν ἦλιο τὸ τραχὶ τραγοῦδι ἀπ' τοὺς τζιτζίρους.
 Δὲ θάταν προτιμότερο μὲ πόνο νὰ ὑπομένο
 Τσ' Ἀμαριλίδας τὸ θυμὸ, τὴ γαῖση καταφρόνια,
 Ἡ τὸ Μενάλκ' κ' ἂν ἦτανε μαῦρος, κ' ἂς εἶσ' ἐσὺ ἄσπρος;
 Ὅμορφο ἀγέρι στ' ἄσπρο σου κορμὶ μὴν καμαρόνεις,
 Τ' ἄσπρα λιγοῦτρα πέφτουνε, μὰ κόβοντας τὰ μύρτα.
 Καταφρονᾶς με, ὦ Ἄλεξη, καὶ δὲ ρωτᾶς γιὰ μένα
 Τὶ πλοῦτια ἔχω ἀπὸ πρόβατα κ' ἀπὸ χιονάτο γάλα.
 Πρόβατα χίλια στὰ βουνά τῆς Σικελίας βοσκίνε
 Καὶ γάλα δὲ μοῦ λείπει ἐμὲ γεμῶνα καλοκαιρι.
 Ὅσα ὁ Δερκαῖος Ἀμφίονας, τὰ βόδια σαλαγῶντας
 Στὸν Ἀττικὸν Ἀράκινθο, τραγοῦδαε τραγοῦδάω.
 Κι' οὐτ' εἶμαι τόσον ἄσκημος. Στὴν ὄχτη τὴ μορφὴ μου
 Κυτοῦσα ἐχτὲς ποῦ ἠσύχαζε, κ' ἂν δὲ γελᾶει τὸ κάρφο
 Ποτὲς, κ' ἐσὺ κ' ἂν ἐκρινες θὰ νέκουνα τὸ Δάφνη.

Μακάρι νῆπιες μ' ἐμὲ νά μένης στά χωράφια,
 Στίς κατοικίης τίς ταπεινές, νά κνηγῆς τὰ λάμια,
 Νά σαλαγῆς τίς αἶγες σου στό πράσινο χορτάρι!
 Μ' ἐμὲ σάν ψάλης στίς βοσκές θά μοιάζης μέ τόν Πάνα,
 Π' ἔδειξε πρῶτος μέ κερὶ νά σμίγουν τὰ καλάμια,
 Κ' εἶναι προστάτης τῶν ἀρνιῶν καί τῶν βοσκῶν τους ὁμοια,
 Καί μὴ βαραίνεις ἄν τριφτῆ τ' ἀχειλί ἀπ' τὸ καλάμι.
 Ὡς ποῦ νά μάθῃ αὐτὸ καί τί δὲν ἔκαμεν ὁ Ἀμίντας;
 Μ' ἔφτά καλάμια διάφορα δεμένα ἔχω φλογέρα,
 Ποῦ κάποτες σ' ἐμένανε τῆ χάρις ὁ Δαμοόντης
 Κ' εἶπε σ' ἐμὲ πεθαίνοντας: «Διάδοχον ἔχει ἐσένα»,
 Κ' ἐφτόνεσε σάν τ' ἀκουσεν ὁ κούτιακας ὁ Ἀμίντας.
 Καί δυὸ ζαρκάδια π' ἔπιασα σὲ τρομερὴ κοιλάδα,
 Πῶχουν ἀκόμα τὴν προβιά λευκόχουδη καί πίνουν
 Καθημερνὰ καθένα τους τὸ γάλα μιῆς ἀρνάδας,
 Τάχω γιὰ σέ. Καιρὸ πολὺ τὰ θῆλ' ἢ Θεστυλίδα
 Καί θά τὰ πάρῃ, σά σὲ τὰ δῶρα μου βρομοῦνε.
 Ἐλ' ἀγοράκι μου ὁμορφο, γιὰ σὲ γιομάτα κρίνα
 Καλάθια οἱ Νύφες φέρνουνε, γιὰ σὲ ἢ Ναϊάδα κόβει.
 Ἀκρύνεις παπαροῦνες καί βιολέτες ἄσπρες, σμίγει
 Νάρκισσο κι' ἄνθι ἀπ' ἄνθρον εὐωδιακὸ κι' ὠραῖο,
 Κ' ἀπ' ἔξω πλέχει μέ γατζιές καί μ' ἄλλα ὠραῖα χορτάρια
 Τὰ κρόκινα χρυσάνθεμα μέ τσ' ἀπαλές μερτοῦλες.
 Κ' ἐγὼ θά μάσω κάστανα καί χνουδοτὰ κιδόνια
 Ὅπου ἢ Ἀμαριλίδα μου τ' ἀγάπουνε κι' ἀκόμα
 Κερόχρωμα δαμάσκηνα κι' ὅλα γιὰ σένα θᾶναι.
 Κ' ἐσῆς ὦ δάφνη καί μερτιά θά κόψω καί θά βάλω
 Σιμά σιμά νά σμίγεται τῆ ζηλευτῆ εὐωδιά σας.
 Χοιριάτης εἶσαι, Κόρυδε, κι' ὁ Ἄλεξης δὲν προσέχει
 Στὰ δῶρα σου, μήτε μ' αὐτὰ βάζεται κάτω ὁ Ἰόλας!
 Ἄλλοῖμου, ἄλλοι καί τί ἔκαμα σ' ἄνθια νοτιά ἔχω ρίξει,
 Καί στίς πηγές, ποῦ καθαρές λαμποκοποῦνε, χοίρους!
 Τί μ' ἀποφεύγεις ἄμυαλε; Θεοὶ στά δάση μένουν,
 Κι' ὁ Πάρης τοῦ Πριάμου ὁ γυῖος. Ἡ Ἀθηνῆ στά κάστρα
 Ποῦ χτίζει ἄς μένη, ἢ ἐξοχὴ πῶ ποθητὴ ἄς μῆς εἶναι.
 Λύκο ξατρέχει ὁ λέοντας κι' ὁ λύκος αἶγα, ἢ αἶγα
 Π' ἀδιάκριτ' εἶναι κνηγάει τ' ἀνθάτο τὸ τροφύλλι,
 Κι' Ἄλεξη, ἐσένα ὁ Κόρυδος, καθέναν σέρνει ὁ πόθος.
 Κύτα, τ' ἀλέτρια ἀπ' τὸ λαϊμὸ τῶν ταύρων κρεμαστά εἶναι,
 Κι' ὁ γήλιος βασιλεύοντας διπλοὺς τοὺς ἴσκιους κάνει,
 Μὰ ἐμένα καίει ὁ ἔρωτας, γι' αὐτὸν τί μέσο ὑπάρχει;
 Ὡχ! Κόρυδε, ὦχ! Κόρυδε, τί τρέλα σ' ἔχει πιάση!
 Μισόκλαδο εἶν' τ' ἀμπέλι σου καί στό φτελιὰ προσμένει.
 Καί τί ἄλλο πῶ καλλίτερο καί χρηαστὸ ἔχεις τώρα,
 Παρὰ μέ σοῖνο μαλακὸ καί λυγαριὰ νά πλέξης;
 Κι' ἄν τόσο αὐτὸς σ' ἀρνήθηεν Ἄλεξη κι' ἄλλο θαύρησ

ΜΑΡΤΗΣ 1912. ΚΕΡΚΥΡΑ

ΜΕΤΑΦΡ. Γ. ΣΠΑΤΑΛΑ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Μὲ πόσες μορφές ἐκφράζομε τὴν ποιητικὴν μας διάθεση! Ἄν, στὴν πραγματικὰ του ὑπόστασι, τὸ μουσικὸν αἶσθημα ποῦ ξεχειλίζει στὴν ποίησιν καὶ ἀποτελεῖ τὴν αἰώνια οὐσία της, εἶνε ὁμοιόγενο καὶ παντοτεινὸ, πόσο πολύμορφα ὁμως καὶ πολύχρωμα ἐκδηλώνεται!

Ἡ μεγαλόπρεπη ροὴ τῶν ὠραίων καὶ μεγάλων ἐμπνεύσεων, μὲ τὴν ποιητικὴν μας διάθεση ἐξυψωμένην ἀπὸ τὴν ἠρωϊκὴν ὑπερέντασι τῶν αἰσθήσεων μας, τὸ βίαιον ἔσπασμα τῶν παθῶν μας στὸ ρυθμὸ τῶν στίχων, ἢ ἀτονία τῶν κουρασμένων μας αἰσθημάτων, μιὰ σοφὴ περισυλλογὴ, ἀνάμεσα στὴ λυπητερὴ θύμησι τῶν περασμένων καὶ τὴ μονοτονία τῶν ἡμερῶν τοῦ μέλλοντος, ἔπειτα ἓνα γέλοιο περαστικόν, ἓνα δάκρυ ἀδυναμίας, μὴν ἀνησυχία, μιὰ ξεγνοιασιά, τόσα καὶ ἄλλα τόσα μοτίβα τῆς ποίησός μας.

Στοὺς ποιητῆς, ἢ ἰδιοσυγκρασία, ἢ μόρφωσι, οἱ διανοητικῆς καὶ φυσιολογικῆς ἐπιρροῆς διαμορφώνουν μιὰν ὀρισμένην ψυχικὴν διάθεσι μὲ τὴν ὁποία, μὲ ὅσοσδήποτε λοξοδρομίες, ὑποτακτικὰ στὸ ὕστερον, ἀντικρῶζον τὴ ζωὴ. Καὶ πολλῆς φορῆς λέμε πῶς ὁ ταδε ποιητῆς ἤθερε τὸ δρόμον του, ὅταν ἀκριβῶς ἀκολουθῆσει τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ἐμπνεύσεως ποῦ προσδιορίζει ἢ ψυχικὴν του διάθεσι. Ἄλλοι ποιητῆς, αὐτοῖ, εὐνοοῦμενοι τῆς μεγαλοφυίας, ξεπερνοῦν τίς ἀνθρώπινες διακρίσεις τῶν ποιητικῶν εἰδῶν καὶ ἢ ποίησίν τους ἀπλώνεται καὶ ἀγκαλιάζει ὅλη τὴ ζωὴ. Στὸ πολὺκικλο τραγοῦδι τους ἀκούσ τὴ συμφωνία τῶν ἀνθρώπων αἰνιγμάτων γιὰ τὴν αἰωνιότητα. Ὁ ποιητῆς μὲ τὴ γενικώτατη σημασία, ὅταν τύχει νᾶνε ἔτσι παγκόσμιος, μπορεῖ νά προσδόσει στὴ σκέψῃ ὅλη τὴν ἔκτασι τοῦ ἀπεύρου, νά χαρίσει «μιὰ νέαν ἔννοιαν στὴ ζωὴ καὶ μιὰ κυβέρνησι στὸ χάος.»

Ἡ ποίησι δὲ μπορεῖ νά νοηθῆι μετρία. Μετριοτήτα καὶ ποίησι ἀποκλειόνται, εἶνε δυὸ πράγματα ἀντιφατικὰ.

Ποῖο εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ποίησος; Ποιὰ εἶνε ἢ δύναμι ἐκεῖνη τῆς σύλληψος ποῦ, ἄμα λείπει, ποίησι δὲν ὑπάρχει;

Ἡ ἐμφύσησι στὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων, ποῦ γεννῶνται στὴ μουσικὴ δόνησι τοῦ βαθύτερου ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, τῆς ζωῆς ποῦ πάλλει ἢ ποῦ ρεῖει μὲ μιὰν ἀδιάκοπη σειρὰ παραστατικῶν εἰκόνων καὶ κινήσεων— νά, σὲ ὅσο τὸ δυνατὸ περιεκτικὸν ὄρισμό, ὁ κύριος προορισμὸς τῆς ποίησος. Τὸ ποιητικὸ πνεῦμα εἶνε γεννοβόλο ἐνὸς κόσμου ποῦ χορεῖει, εἶτε μὲ ἀνάλαφρον καὶ γλιγορο ρυθμὸ, εἶτε μὲ τὴν ἁρμονικὴν βραδύτητα τῶν φαινομένων ποῦ πᾶνε πρὸς τὴν ἐξουθένωσι. Καὶ ἢ μεγαλωσύνη τοῦ ποιητῆ μετριοτάτα μὲ τὴ δύναμι αὐτῆ τῆς ἀναπαράστασος σὲ εἰκόνες βαθύγραμμες καὶ καθολικῆς.

ΣΗΜ. ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.— Γιὰ τὴ μελέτη τούτη ποῦ βγήκε καὶ σὲ ἰδιαίτερον βιβλιαράκι μίλησαν πολὺ ἐπαινετικὰ οἱ κ. κ. Γρηγ. Ξενόπουλος, Ἀριστοῦ Καμπάνης καὶ Χ. Παπαντωνίου.

“Όσο και ασθενέστερα βλέπει ο ποιητής τόσο και λιγότερο μπορεί να επιβληθεί στην αισθαντικότητα μας, τόσο και λιγότερο μπορεί αναμφισβήτητα να μας υποτάξει στην εξουσία του. Τόσο λιγότερο μεγάλος είναι. Μπορεί τότε να έχει το χάρισμα, με μια μουσικότητα του στίχου, να μας κάμνει να αισθανόμαστε το πέρασμα άχνων και άπροσδιόριστων εικόνων. Μπορεί να προκαλεί με το τραγούδι του μέσα μας το σάλεμα μιας σκέψης και μιας ανάμνησης, μιας έντύπωσης που κάτι μπορεί να μας υποβάλει. Στους τελευταίους αυτούς ανήκει ο ποιητής Καβάφης.

Είκοσι πέντε τώρα χρόνια σχεδόν αφ’ ότου έδημοσίευσε το πρώτο του ποίημα, παρουσιάζεται σήμερα με μεγάλες αξιώσεις. Δείγμα μιας σοβαρής εκτίμησης του έργου του θά ήταν μίαν αυστηρή κρίση. “Ό,τι μπορούσε να μας δώσει, το έχουμε μπροστά μας. Άδιστακτα μπορεί να πει κανείς πως, από τον Καβάφη, δεν περιμένουμε εκπλήξεις. Μένει ο ίδιος, άταράλλακτα ο ίδιος, από τα πρώτα του ποιήματα.

“Ο Καβάφης άμεσα δεν συγκινεί σχεδόν ποτέ. “Όχι έλειδη είναι διανοητικός. Δέ θά μπορούσαμε σήμερα να δεχτούμε μία ποίηση πραγματικά μεγάλης πνοής, αν δεν κατορθώνα να ζεστάνει και να συγκινήσει το πνεύμα μας. “Η ποίηση όμως του Καβάφη δεν κατορθώνει να μας ζωντανεύσει τη φιλοσοφία της, να ενσαρκώσει τη διάνοσή της, μ’ ένα κόσμο εικόνων και μ’ ένα σύνολον κινήσεων, χωρίς τις όποιες, δεν υπάρχει ποίηση. Και θά έφθανε κανείς στην ανάγκη να μη παραδεχτεί τον Καβάφη ως ποιητή, αν δεν έμεινε στη ποίηση κι’ ένας άλλος τρόπος εκδήλωσης και μία άλλη περιοχή, ή οποία βέβαια δεν είναι της μεγάλης ποίησης—ή υποβλητικότης. “Ο Καβάφης είναι ποιητής παράξενα υποβλητικός. Προκαλεί την υποβλητικότητα μάλλον παρά τη δίνει. “Η υποβλητικότης του δηλαδή δεν έχει μεγάλη ένταση. Κεντά τη φαντασία μας με μίαν άόρατη, άνεπαίσθητην άφορμή. Και κι’ αυτό θά έτολμούσε κανείς να πει, γυρεύοντας το καταλληλότερο χαρακτηρισμό, πως ο Καβάφης δεν έννοείται χωρίς τον άναγνώστη του. Δηλαδή για να μπορέσει να επέλθει ή επικοινωνία του άναγνώστη με τον ποιητή πρέπει να προηγηθεί κάποια συνεννόηση. Χρειάζονται κάποιοι όροι, χωρίς τους όποιους ο ποιητής μας κινδυνεύει να χαρακτηριστεί ως στερούμενος και της «ελαχίστης ποιητικής φλέβας». Και πρέπει πρώτα ο άναγνώστης να φέρει μέσα του ένα σπίλαιο, όπου, μία φωνούλα—ο άναμικτός στίχος του Καβάφη—θά μπορέσει να παραγάγει κάποιο αντίλαλον. Δέν άρκει αυτό. Τόν Καβάφη δεν άνέχονται και πολλοί μορφωμένοι και αισθαντικοί. Οί άναγνώστες του πρέπει να έχουν κάποιαν όρισμένην ιδιοσυγκρασία— να μπορούν να επιβάλλουν στον έαυτό τους να περάσουν από ένα δρόμο σκοτεινό, όταν γύρω τους ξανοίγονται άλλοι όλόφωτοι. Και πρέπει έπειτα να έχουν κάποιαν όρισμένη διάθεση. Να θέλουν να άφηνεραστούν μία ομιανή, ξεπνοη και άλλιώτικη φωνή, για να μπορέσουν να έρμηνεύσουν το ψήθυρό της. Και όταν φθάσουν να συγκινηθούν από την ποίηση του Καβάφη, ως είναι βέβαιοι πως συνέβαλαν στη συγκίνησή τους, πολυ-πολυ, οί ίδιοι. “Ετσι, ή ποίηση του Καβάφη δεν είναι για τους πολλούς. Δέ θά πει όμως πως άπευθύνεται σε όλους άνεξάρτητα τους εκλεκτούς. “Όπως είπα, υπάρχει ανάγκη κάποιας ιδιοσυγκρασίας στην αισθαντικότητα. Ξέρω πολλούς, εύπαθεις του στίχου, που δεν τους άρέσει ο Καβάφης.

“Ότε τη φύση θά βρούμε στη ποίηση του Καβάφη, ούτε πραγματικές εικόνες. Το άσθημα της φύσης δεν το έχει. Τα ποιήματά του φέγγονται

από ένα τεχνητό φως—μέσα σ’ ένα πράσινο δωμάτιο, όπως θέλει ο ίδιος στον «Πολυέλαιο» όπου μεταδίνεται στο αίμα μία παράξενη ήδονική πύξη. “Αποπειράθηκε να αισθανθεί τη φύση. “Αν τους στίχους, που είχαν το άτύχημα να ενσαρκώσουν την άπόπειραν αυτήν, δεν είχαν άποκηρύξει ο ίδιος ο ποιητής (δημοσιευμένοι είναι σ’ ένα ξεχασμένο “Άλεξαντρινό περιοδικό—εις καθαρεύουσαν) θά μου ήτο δυνατό να δείξω τι δύσχεπτο φαντασίωμα μπορεί να καταντήσει ή φύση, όταν δεν την νοιώθουμε πραγματικά. Στα τελειωτικά νόμια ποιήματά του άπέφυγε πάντα να μιλήσει για τη φύση. “Αναγκάστηκε μια φορά να την άναφέρει, αλλά γρίγορα-γρίγορα «ώς εν παρόδω». «“Η μέρα ήτανε ζεστή και ποιητική— ο ουρανός ένα γαλάζιο άνοιχτό.» Μπορούσε να βρει τον τρόπο ν’ άποφύγει τους δύο αυτούς στίχους.

Σά να τον τρομάζει ή φύση με τις αλλαγές της—πρό πάντων με τη ζωή της και με τις εικόνες της. “Έχει μία βαθειά άποστροφή για αυτή. Και στο βάθος της ποίησής του θ’ ανακαλύψουμε την πιο άπελπισμένη άδυναμία—άδυναμία με τη γενική σημασία. “Η ιδιότητα του αυτή τον πλησιάζει προς τους ποιητές της παρακμής, με όλη τη φαινομενικότητα συγκρατημένης λιτότητας και άσκητισμού στη φιλοσοφία του.

Είπαμε πως ή ποίηση του Καβάφη στερείται από εικόνες. Τις λιγοστές φορές που προσπαθεί να μας εικονίσει πραγματικά εκείνο που θέλει να πει, ή εικόνα δεν μας επιβάλλεται—δεν είμεθα βέβαιοι αν έτσι θά έπρεπε να μας παρουσιαστεί ή ιδέα και όχι άλλοιώς, όπως στις «“Επιθυμίες» και στα «Κερίά».

Δέ μπορεί με μία χαρακτηριστική εικόνα να μας παρουσιάσει ένα πρόσωπο όταν περιγράφει. Στη «Συνοδεία του Διονύσου» μας παρουσιάζει το Θεό «με θεσπεσιαν δόξαν έμπρός.» Κάθε θεός με την ίδιαν θεσπεσία δόξα θά περπατούσε.

Το πνεύμα του, σε άναζητηση μιας παράστασης, καταφεύγει τότε στα ιστορικά σύμβολα να εκφραστεί. Και ούτε τότε κατορθώνει να μας άναπαραστήσει το ιστορικό σύμβολο. Μας δίνει μίαν άφορμή, μας υποβοηθεί για να το φαντασθούμε. “Η ιστορία σά να του είναι άπαραίτητη. Στην άρχή μιας κοινωνίας ο Καβάφης θά έμεινε άλαλος, ως ποιητής. “Η ποιητική του ιδέα φτερουγίζει προς ένα ιστορικό έπεισόδιο, χαρακτηριστικό της έννοιας της, για να ένσωματωθεί. Νά του πάρει την έκφραση και να του δώσει το συμβολισμό. “Η έργασία μες το μυαλό του ποιητή θά είναι καταπληκτική. Γίνεται εκεί μέσα μία δουλειά μελέτης, έρευνας, προσαρμογής και έμπνευσης, που είναι θαύμα ότι μένει στο τέλος μία ποιητική πνοή για να μας υποβάλει κάτι.

“Ο Καβάφης ίσως εύκολα θά παραιτείτο από κάθε άπαίτηση επί των εικόνων και της φύσης. Θά άπαιτούσεν όμως τότε άμέσως να προσέξουμε τη σκέψη του και τη φιλοσοφία του. Βέβαια ο Καβάφης έχει δικαίωμα να το κάμει.

“Όταν ο στίχος δεν άρκείται σε κουνούνισμα ήχερών λέξεων, σε μία έξωτερική μουσικότητα, αλλά ύπνοσει κάτι βαθύτερο, ανθρώπινα βαθύτερο, όταν, με τις εικόνες και με τα σύμβολα μας τραβάει προς ένα νόημα για τη ζωή, για τον έαυτό μας, για τα αισθήματά μας, για το μυστήριο της ύπαρξής μας, κλείνει μέσα του βέβαια μία φιλοσοφία. “Η φιλοσοφία όμως της ποίησης δεν είναι άνεκτή ούν έρχεται να μας επιβληθεί με μία λογική ξηρότητα. Δέν υπάρχει άποκρουστικότερο είδος από το διδακτικισμό. “Η

φιλοσοφία στην ποίηση μᾶς ἔρχεται σάν αἶσθημα, σάν ὑπονοούμενη ἔννοια, σὰ μὴν ἀλήθεια τῆς φαντασίας μας, ὅταν πετᾶ στὸ κυνήγι τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας τῆς ζωῆς.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Καβάφη δὲν κυνηγᾷ νὰ πιάσει ἓνα γενικὸ νόημα τῆς ζωῆς. Σταματᾷ στὴν ἠθικὴ ἢ τοῦ ἀνθρώπου—ἀν στὸν ὄρο αὐτὸ δόσομεν εὐρύτατη σημασία. Μιὰ ἠθικὴ στωϊκὴ, μὲ χαμένη πιά τὴ πίστη στὴ θέληση—στὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς θέλησής μας, καὶ ὅμως μὲ μιὰν ἀδιάσειστην ἐπιμονὴ στὴν τιμὴ, ποῦ ἐπιβάλλει μιὰ ἀνώτερη ἀξιοπρέπεια καὶ ὁ ἀνθρωπισμός. Ὁ περίφημος ὁδηγητὴς κανόνας τῶν στωϊκῶν «κάμε ὅ,τι σοῦ ἐπιβάλλεται καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα, μένε ἀδιάφορος σὲ ὅ,τι εἶνε ξένο πρὸς τὴ θέλησή σου», ὑποδειχίνεται στὸν ἀνθρώπο σάν ἓνα «μεγάλαι ναι» καὶ σάν ἓνα «μεγάλου ὄχι» ποῦ πρέπει νὰ προφέρει στὴ κρίσιμη στιγμή, ἀδίστακτα καὶ ἂς «τὸν καταβάλλει—ἐκεῖνο τὸ ὄχι—τὸ ὄρθον εἰς ὄλην τὴν ζωὴ του».

Ἡ ἀλγισία ποῦ κρατεῖ ἀπαρασάλευτη τὴν ἠθικὴ αὐτή, μαλακόνεται στὴν ποίηση τοῦ Καβάφη ἀπὸ ἓνα ἐσωτερισμό, ποῦ δὲ μᾶς ἀφίνει νὰ ἔχομε πεποίθησι στὴ δύναμή μας, ποῦ μᾶς συγχωρᾷ πολλές φορές νὰ εἴμεθα ἄτομοι καὶ ὑποχωρητικοί.

Τέτοια φιλοσοφία, καὶ ὅπως τὴ παρουσιάσαμε, δὲν εἶνε ἄπλως τρόπος ἀντίληψης. Περιπλέκεται καὶ καταπνέει ἀκόμα παράξενη μὲ τὸ αἶσθημα, ποῦ τὴ διαπνέει στὸ βάθος, τῆς ματαιότητος κάθε ἀνθρώπινης ἀντίστασης στὸν ἀναπόφευγον ἐρχομὸ τοῦ μοιραίου.

Ὅμως ἡ πτώσις μας εἶνε βεβαία, Ἐπάνω
στὰ τεῖχη, ἄρχισεν ἤδη ὁ θρήνος.
Τῶν ἡμερῶν μας ἀναμνήσεις κλαῖν' αἰσθημάτων
Πικρὰ γιὰ μᾶς ὁ Πριάμος κι' ἡ Ἐκάβη κλαίνε.

Καὶ ὅμως πρέπει νὰ μένομεν ἐκεῖ ποῦ πρέπει! Ὁ ἀσκητισμὸς αὐτός, ποῦ πηγάζει ἀπὸ μιὰν ἀφθονία διανοητικοῦ πλοῦτου, μᾶς ἐπιτρέπει καμμιά φορά καὶ τὰ ἡρωϊώτερα ἄθλα—τὰ «ἐπικίνδυνα».

Δυναμωμένος μὲ θεωρία καὶ μελέτη
ἐγὼ τὰ πάθη μου δὲν θὰ φοβοῦμαι, σὰ δειλός.
Τὸ σῶμα μου στὲς ἡδονὲς θὰ δώσω
στὲς τολμηρότερες ἐρωτικὲς ἐπιθυμίες
στὲς λάγνες τοῦ αἵματός μου ὁρμές, χωρὶς
κανένα φόβο, γιὰτὶ ὅταν θέλω—
καὶ θάχω θέλησι, δυναμωμένος
ὡς θάμαι μὲ θεωρία καὶ μελέτη—
στὲς δύσκολες στιγμὲς θὰ ξαναβρίσκω
τὸ πνεῦμα μου, σάν πρῖν, ἀσκητικό.

Τολμήματα, βέβαια διανοητικά, καὶ ὅταν ἀκόμα ἀκούγεται ἡ δυνατὴ ὑποβλητικότης τῶν δύο αὐτῶν στίχων, ποῦ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὸν Καβάφη:

Κ' ἔπια ἀπὸ δυνατὰ κρᾶσιά, καθὼς
ποῦ πίνουν οἱ ἄνδρες τῆς ἡδονῆς.

Οἱ συμβογλὲς ὅμως καὶ οἱ προφυλάξεις καὶ οἱ δισταγμοὶ πολλές φορές ἔρχονται ἀλλεπάλληλοι. (Μάρτια εἶδοι, Θεόδοτος.)

Ἄλλοτε ἡ φιλοσοφία τοῦ κατασταλλάζει ἀπὸ ἀνθρώπινη σοφία καὶ πεῖρα τῶν συνειθειῶν μας, τῶν προλήψεων, ὅλων ἐκείνων, ποῦ μὲ τὴν ἀληθινὴ ἢ ψεύτικη γοητεία τοὺς συνιστοῦν τὴ ζωὴ μας.

Καὶ τώρα τί θὰ γίνουμε χωρὶς βαρβάρους;

Κι' ἂν πτωχικὴ τὴ βρεῖς, ἢ Ἰθάκη δὲν σὲ γέλασε
Ἔτσι σοφὸς ποῦ ἔγινες, μὲ τόση πεῖρα,
ἤδη θὰ τὸ κατάλαβες ἢ Ἰθάκης τί σημαίνουν.

Ἡ φιλοσοφία ὅμως αὐτὴ ξεφυλλίζεται καμμιά φορά σ' ἓνα εἶδος νοικοκυρστικῆς ὀλιγάρχειας, ὅπως στὸ τελευταῖο τοῦ ποιήμα ὁ «Θεόδοτος» ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ ἀτίχημα νὰ ἐξεγείρει τὴν ὀργὴ τῆς σύνταξης τῶν «Γραμμάτων». Καὶ ἀλήθεια. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ πραγματικὰ κατώτερη φιλοσοφικὴ τοῦ ἔννοια, κόβεται στὴ μέση μὲ τὸ περιφρονητικὸ ἐκεῖνο «τί ἀνώτερος;» ποῦ σὲ σταματᾷ ἀμέσως, σάν ὄλιω διόλου ἄτεχνα βυλμένο. Ὅστερ' ἀπ' ὄλες ἐκεῖνες τὶς ἀρνητικὲς φράσεις, ὁ σχετλιασμὸς μετριάζει μᾶλλον τὴ στερητικὴ ἔννοια ποῦ ἤθελε νὰ δώσει στοὺς στίχους τοῦ ὁ ποιητῆς.

Τὰ καλλίτερα γιὰ μένα ποιήματα τοῦ Καβάφη εἶναι τὰ μουσικά, ἐκεῖνα ποῦ μὲ τὴ σιγαλὴ μελωδία τοὺς, ὑποβάλλουν τὴ πιερότατη, καλλίτερα, τὴ πολυνοσταλημένη θύμησι ἐκείνων ποῦ πέρασαν, εἴτε ἀγαπημένα πρόσωπα εἶνε, εἴτε ἀλησιμόνητες στιγμὲς, ποῦ φαντασθήκαμε μιὰν εὐτυχία ἢ ποῦ μᾶς ἀποκαλύφθηκε ἡ πλίνη τῶν ὀνείρων καὶ τῶν σχεδίων μας.

Ὅταν νοιώθεις τὴν ἐξαύλωσι τῆς στιγμῆς αὐτῆς, ἀδάκρυτος καὶ ὑπερήφανος:

Σάν ἐτοιμος ἀπὸ καιρὸ, σὰ θαρραλέος,
σάν ποῦ ταιριάζει σε ποῦ ἀξιώθηκες μιὰ τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερὰ πρὸς τὸ παράθυρο,
κι' ἄκουσε μὲ συγκίνηση, ἀλλ' ὄχι
μὲ τῶν δειλῶν τὰ παρακάλια καὶ παράπονα
ὡς τελευταία ἀπόλαυσι τοὺς ἡζους,
τὰ ἐξαισια ὄργανα τοῦ μυστικοῦ θιάσου,
κι' ἀποχαιρέτα τὴν τὴν Ἀλεξάνδρεια ποῦ χάνεις.

Μὲ τραβοῦνε πολὺ ἀκόμα καὶ οἱ σύντομοι λυγμοὶ ποῦ ἄξαφνα ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ πολὺ, παρὰ πολὺ, προσεκτικὸ στόμα του. Στὸ «ἐπίστρεφε» (ἐπέστρεφε ἢ ἐπίστρεφε;) καὶ στο «Μακρὰ».

... Μόλις θυμοῦμαι πιά τὰ μάτια, ἦσαν θαρρῶ, μαβιά...
Ἄ ναι, μαβιά! ἓνα σαπφειρινὸ μαβί.

Πολλὲς φορές ὁ Καβάφης στὰ ποιήματά του μᾶς δίνει μιὰν ἐντύπωση. Ἔνα σχέδιο ἀπὸ λιτὲς γραμμὲς, ὅπου οἱ σκιὲς εἶνε μερικὲς γλιγορὲς σκέψεις. (Ἔνας Γέρος).

"Άλλοτε τὸν τραβᾶ ἡ ἑλληνοστικὴ ἐποχὴ καὶ προσπαθεῖ νὰ μᾶς ζωντανεύσει ἐπεισόδια τῆς χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ πει κανεὶς πῶς τὸ ἐπιτυχαίνει ποιητικά. Καμμιά φορὰ φαίνεται σὰ νὰ μὴ μπόρῃσε ν' ἀποφύγει τὴν γνωστὴ ἀρρώστια τῶν αἰσθητικῶν οἱ ὅποιοι, μὲ μιὰ τεχνητὴν ἀφαίρεση τοῦ ἑαυτοῦ τῶν, καμόνονται πῶς βρῖσκουν τὴ συγκίνηση καὶ στ' ἀνομοιότερα περιβάλλοντα. «Στὴν Ἐκκλησία» τοῦ μάταια ὁ νοῦς του «παινεῖ σὲ τιμὲς μεγάλες τῆς φυλῆς μας—στὸν ἔνδοξο μας Βυζαντινισμό», δὲ μᾶς συγκινεῖ.

Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθεῖ λ ι τ ὄ τ ε ρ ο ποιητὴ ἀπὸ τὸν Καβάφη. Τρέμει μὴ τοῦ ξεφύγει καμμιά παραπανήσια λέξη. Ζυγιάζει τοὺς στίχους του μὲ μιὰ πολυστάθμιστη λεπτολογία. Ἀποφεύγει ἐπίμονα τὰ ἐξωτερικὰ στολιδία. Κάμνει μιὰν ὀλόκληρη ἐργασία διαλογῆς, πού νὰ μὴν μπορεῖ νὰ διαφύγει ἀπὸ τὸ στενοπλέμματο κόσκινο τοῦ γούστου του κατὰ πού θὰ ἦτο περιττό. Καὶ αὐτὴ ἡ μοναδικὴ πραγματικὰ λιτότης προβάλλεται ἀπὸ τὸν ποιητὴ τὸν ἴδιο, ὡς ἡ ἀρετὴ του ἢ πιὸ συστατικὴ γιὰ τὴ συγγένειά του πρὸς τὴν ἀρχαία τέχνη. Ἄλλὰ ὁ Καβάφης δὲν εἶναι ἀρχαῖος Ἕλληνας! Φέρνει μέσα του, μὲ ὅλη τὴν ἡρεμὴ σοφία του, κάποια πίκρα καὶ κάποιαν ἀπαισιοδοξία, πού δύσκολα κρύβονται. Καὶ δὲν θ' ἀρχοῦσε ὁ σεβασμὸς τοῦ κλασσικοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἀρχαίας τέχνης: «μὲ μικρὰ μέσα, μεγάλα ἀποτελέσματα», γιὰ νὰ μᾶς ὑπώσει στὸ ἡρεμαῖον φῶς τῆς ἑλληνικῆς ἀντίληψης. Πόσο ξένος στὸν Ὀμηρικὸ ἦρωα εἶνε ὁ ταξιδευτὴς τῆς «Ἰθάκης» του—χωρὶς νὰ θέλω νὰ πῶ πῶς δὲ μοῦ ἀρέσει γι' αὐτό. Ἡ λιτότης τοῦ ποιητῆ εἶνε ἡ μεγάλῃ του ἀρετὴ. Δίνει στὴν ποίησίν του ἐκεῖνο τὸν ἐκλεκτικὸ τόνον πού τὸν ξεχωρίζει ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους, σὰν ἀριστοκρατικόν. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πῶς δὲν μπόρῃσαν ὁ ποιητὴς νὰ ξεφύγει τὸν κίνδυνον πού τοῦ στήνει ἡ ἴδια του ἡ ἀρετὴ. Ξεπέφτει πολλὰς φορὰς στὴν ἄγονη ξηρότητα. Ἡ σωτήρια δηλαδὴ ἀντίδραση, σ' ἓνα ξετραχηλισμένον λυρισμὸ τῶν πολλῶν, κατάντησε σύστημα, πού ὑπόταξε τὸν ἴδιο ἐπινοητὴ του. Καὶ ἔτσι μᾶς παρουσιάζεται πολλὰς φορὰς ὁ ποιητὴς ἀνεπαρκής, δηλαδὴ φτωχός. Περικόπτεται τὸν λυρισμὸ ἀπὸ ὑπερβολικὴν scurrile, καὶ, ὡσὰν νὰ τοῦ ἀπολίπανε τὰ θέματα, καταφεύγει σὲ ἀντιποιητικὰ ἱστορικὰ ἢ ἀνεκδοτικὰ ἐπεισόδια. (Ἡ δόξα τῶν Πτολεμαίων, Εὐρύωνος Τάφος, Λυσίου Γραμματικοῦ Τάφος.)

Ὁ Καβάφης μεταχειρίζεται τὸ ἔ λ ε ὑ θ ε ρ ο μ ἔ τ ρ ο, μὲ μιὰ μαεστρία. Ὁ ρυθμὸς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν πρέπει νὰ δουλεύουν στὸ ζετύλιγμα τῆς σκέψης. Σὲ πολλὰ μέρη, ὅπου νομίζει ὁ ποιητὴς ὅτι κατὰ πρέπει νὰ ἐκφρασθεῖ μὲ μιὰν ἀλλαγὴν τοῦ ρυθμοῦ, μεταχειρίζεται διάφορα μέτρα. Τέτοια ἐλευθερία, πρὸ πάντων γιὰ τὴ διανοητικὴ ποίηση, μοῦ φαίνεται ὡς πολὺ νόμιμη. Ἡ μουσικὴ καὶ ὁ ρυθμὸς, σὲ τέτοιο εἶδος εἶνε πολὺ ἐσωτερικὸν καὶ οἱ ἀλλαγές τῶν μέτρων σὰ νὰ ζωγραφίζοντις κινήσεις τῶν συλλογισμῶν καὶ τῶν παραστάσεων.

Γνωρίζω πῶς ὁ Καβάφης ἔχει ὀλόκληρη θεωρία γιὰ τὴν ἀξία τῶν φωνηέντων καὶ θέλει νὰ ἐκμεταλλεῖται τὴ τραχύτητα ἢ τὴ μαλακότητα τους γιὰ νὰ προσεξήσει τὴν ἐντύπωση πού πρέπει. Καὶ ἔτσι ὁ ποιητὴς ἔχει ὀλόκληρον σύστημα στιχογραφίας πού ἔφτασε στὸ τέλος νὰ καθορισθεῖ σὰν ἓνα ὄργανον ἀντικειμενικόν. Μὲ τὸν καιρὸ βέβαια κάθε γερός τεχνίτης κατορθώνει νὰ ὑποτάξει τὸ ὄργανόν του καὶ νὰ ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὰ διάφορα μέσα πού δίνει ἡ κυριαρχία του αὐτῇ. Μά ὅταν, στὴ ποίηση πρὸ πάντων, ἡ ἐπιδειξιότητα αὐτῆ παθεῖ νὰ ρυθμίζεται ἀπὸ μιὰν ἐσωτερικὴν ἀνάγκη, καταντᾶ μιὰ ἐπιδειξιὴ ἀκροβατικὴ.

"Ἔτσι ὁ Καβάφης θεωρεῖ τὴ στιχογραφία, ἴσως, ὡς τὰ δύο τρίτα τῆς ποίησης. Καὶ ὅμως δὲν γνωρίζω ποιητὴ πού νὰ τραβᾶει ὀλιγώτερον τὸν ἀναγνωστὴν του μὲ τὴν ἐξωτερικὴν τέχνη τῶν στίχων του. Καὶ φοβοῦμαι πῶς ἡ ξηρότης καὶ τὸ ἀντιποιητικὸν μερικῶν κομματιῶν του θὰ ὀφείλονται στὴ γνώμη του αὐτῇ γιὰ τὴ στιχογραφία. Ἄν λείπει δηλαδὴ ἡ ποίηση, παρηγοριεῖται μὲ τὴ στιχογραφία πού εἶνε τὰ δύο τρίτα! Θὰ καταντήσουμε τότε στὸν καλὸν ἐκεῖνον γέρον καθηγητὴ τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, πού ἔκαμνε εἰδικὰς μελέτες γιὰ τὴ λατινικὴ μετρικὴ καὶ πού μπροστά σ' ἓνα ἐξάμβλωμα νεώτερης ποίησης διερωτᾶτο: «Καὶ ἂν ἐπρόκειτο γιὰ ἀριστοῦργημα!»

"Ἐχουν χαρακτηρίσει τὴν ποίηση τοῦ Καβάφη σ π α ν ἱ α ν. Πράγματι. Φαντάζομαι νὰ πέφτει ἐπάνω τῆς ἓνα παράξενον, ἀσυνείθιστον ἡμίφωνον. Πρωτότυπη στὴ σύλληψή τῆς καὶ στὴν ἐκτέλεση, σὰ νὰ μοῦ φαίνεται γεννημένη μὲ τὸν Καβάφη καὶ προσωρισμένη νὰ πεθάνει μαζί του. Ἡ ποίηση τοῦ ἐπίτρεψε νὰ σταθεῖ σ' ἓνα κάποιο σκαλί, γιὰ νὰ μεταχειρισθοῦμε μιὰν ἔκφραση δική του. Σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀρχή, μπόρῃσε νὰ σφυγομετρήσει τὴν ἔμπνευσή του καὶ νὰ περιορισθεῖ ἐκεῖ πού ἔπρεπε. Ἀνομολόγητα ἴσως, ἀλλ' ὅμως ἀποτελεσματικὰ.

Ὁ κ. Ξενόπουλος, ὅταν τὸν πρωτοπαρουσίαζε στὰ «Παναθηναία» σκιαγραφοῦσε τὸν ἄνθρωπον ὡς «βαθεῖα μελαγχρονόν, μὲ μαῦρον μουστακάκι, μὲ περιβολὴν Ἀλεξανδρινόν κομψομομένον». Ἄμα διάβασα τίς γραμμὰς αὐτὰς προσπάθησα ν' ἀναπαραστήσω νοερά τὸν ποιητὴ. Μοῦ ἐστάθη ἀδύνατον. Τὸ σκίτσον, φαίνεται, πού μοῦ ἔδινε ὁ Ἀθηναῖος λόγιος δὲν παριστοῦσε τὸν ἄνθρωπον πού ἐγνώριζα ἐγώ. Ἀλήθεια, ὁ κ. Καβάφης οὔτε νέος εἶνε πιά, οὔτε κομψομένομος, οὔτε μαῦρον μουστακάκι φέρει—τὸ τελευταῖον μάλιστα αὐτό ἦταν, καθὼς κατάλαβα ἔπειτα, πού μ' ἐμπόδιζε νὰ συλλάβω τὴν πραγματικὴν εἰκόνα. Τώρα, μὲ τὴν παράξενον φυσιογνωμίαν του πού ὅλο καὶ κατὰ κράτος ἀπὸ διαρκίαν ἔκφραση συγκατάβασης καὶ ὑποχωρητικότητας, μὲ τὸ ἀόριστον ἐκεῖνον βλέμμα, πού, ὅταν σιωπᾷ, ἔχει κατὰ τὸ περίτρομον, μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει καὶ ἄλλα ποιήματα, σὰν τὰ καλὰ του. Μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσει στὸ ἔξῃς νὰ μᾶς δίνει μόνο «Θεόδοτους» καὶ «Ἐπιταφίους». Ἐνα πρᾶγμα εἶνε ὅμως βέβαιον πῶς, μὲ ὅλα τὰ ἐλαττώματά του, ὁ Καβάφης, ὅχι μόνο ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς ἐρασιτεχνικά φιλολογούντας ἔδω, μὲ μιὰν ἀφοσίωση στὸ ποιητικόν του ἔργον, ἀλλὰ εἶνε ποιητὴς—ἐκεῖ πού ἔφθασε, λίγο δὲν εἶνε.»

ΑΘΕΝΑΝΤΡΕΙΑ, 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1915.

ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΙΔΗΣ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

ΣΤΗΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ

Πλασμένη από τη θάλασσα που είναι ή πηγή κάθε δύναμης, μās μαγεύεις και μās κυριεύεις, με τη χάρη, που μόνη ή δύναμη έχει και μās μεταδίνεις την ήρεμία σου, που απλώνεται σαν το μαγικό μεγαλείο, κάθε δυνατής και σοβαρής μελωδίας.

Τι θρίαμβος τὸ εὐρωστό σου σῶμα ! Τι δυνατὲς σκιές !

Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἔρχονται νὰ σὲ θαυμάσουν ἄγαλμα σεβαστό. Τὸ βαθὺ δειλινό, μέσα στη σάλλα, μόνο σένα ἀφίνει νὰ ἀκτινοβολᾷς, ὅσο περνοῦνε σιωπηλές, οἱ βαρυνὲς ὄρες τοῦ Θανατισμοῦ.

Ἀκόμα ἀκούεις τίς φωνές μας ἀθάνατη Ἀφροδίτη ! Ἀφου ἀγάπησες τοὺς συγκαιρίτες σου, μās μένεις τώρα σὲ μās ὄλους, σ' ὅλο τὸν κόσμο. Νομίζει κανένας, πῶς ἡ ζωὴ σου, εἴκοσι πέντε αἰῶνες, καθιέρωσαν μόνο τὴν ἀνίκητη νεότη σου.

Κ' οἱ γενεές, τὰ κόματα τοῦ ὠκεανοῦ τῶν ἐποχῶν, ὡ νικήτρια τοῦ χρόνου, ἔρχονται καὶ ξανάρχονται σὲ σένα σερμένες καὶ καλεσμένες ὑποταχτικά. Ὁ θαυμασμός δὲν θρυφαλίζεται σαν τὸ μάρμαρο.

Στὸ ποιητὴ, στὸν αἰσθητικὸ, στὸν καλλιτέχνη, μέσα στὸ θόρυβο τῆς πόλης, προσφέρεις πολὺτιμο καταφύγιο.

Σπασμένη μένεις ὀλάκαιρη στα μάτια μας, κ' ὁ χρόνος σ' ἔβρουσε γιὰ νὰ μένεις παντοτεινὸ σημάδι τῆς ἀδυναμίας του τῆς ἱερόσυλης.

Δὲν εἶσαι μάταιο καὶ στεῖρο ἄγαλμα, ζωγραφιὰ ψεύτικη οὐράνια θεᾶς.

Ἐσὺ ζεῖς, ἀναπνέεις, εἶσαι ἡ Γυναίκα—ἡ μεγάλη σου δόξα.—

Εἶσαι μόνο γιὰ τ' ὄνομα : Θεά, τὸ νεκτάρ τῆς μυθολογίας δὲν τρέχει στὶς φλέβες σου. Ἡ ἄπειρη ἀγάπη πρὸς τὴν φύση που αἰσθάνθηκε ὁ δημιουργητὴς σου, εἶνε τὸ θεῖο αἷμα που σοῦ δίνει τὴ ζωὴ. Ὁ θουσιασμός του, ἡ ὑπομονὴ του—ἀνυπερβλήτη—μπόρεσαν νὰ σηκώσουν μιὰ γωνιά ἀπὸ τὸ πέπλο τὸ πολὺ βαρὺ γιὰ τὰ ἀκαμάτικα χέρια τῶν ἄλλων.

Ὅτε εἶσαι μωσαϊκὸ ἀπὸ θαυμάσιες φόρμες. Θαυμάσιες φόρμες εἶνε μόνο ἐκείνες που πρέπει, ἐκείνες, που ἡ κάθε μιὰ τους ἔχει ἀνάγκη τῆς ἄλλης, ἐκείνες που ὑπονοῦνται, που ἀκλουθᾶνε τὴν ἀπαιτητὴ λογικὴ τῆς ἁρμονικῆς ἀνάγκης, ἐκείνες που πέρνομε διαδοχικὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ.

Οἱ δικές σου σμίγουνε σ' ἓνα σύνολο ἀδιαίρετο, καὶ εἶνε ὁ ἥρεμος χεῖμαρος τῆς ζωῆς που χύνεται μέσα σου, ἀπὸ τὸ χεῖμαρο που γεννήθηκες καὶ πέταξες ὀλόγυμνη μὰ μοναδικά.

Ποτὲ καλονὴ σύνθετη* δὲν θὰ ἔφτανε σὲ τέτοιο σημεῖο ἐνότητος.

Τὸ μικρότερο κομμάτι ἀναρμόωστο μὲ τ' ἄλλα, ἢ μικρότερη διαφω-

* Σημείωση μεταφραστική : Στὸ κείμενο : rapportée. Ὁ Rodin ἀποκρίσει τὴν ἰδέα ὅτι γιὰ τὸ ἄγαλμα ἐπέλεξε ἀνὰ ἄλλους καλονὲς τῶν Ἀθηναίων, πρᾶγμα που θὰ κατέστρεφε τὴν ἐνότητὰ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου.

νία στὰ προφίλα, καὶ τὸ ἀριστούργημα θὰ καταστρεφότανε, ἄχρηστο, ψεύτικη κατασκευή, ἀπορημένο ἀπὸ τὸ φῶς, φτωχὸ, σκληρὸ. Αὐτὴ τὴ τύχη θὰ ἔχει κάθε σύνολο, καὶ καλοκατωμένο ἂν εἶνε, ἀπὸ κομμάτια τέλεια μὰ παρμένα ἀπὸ διάφορα μοντέλα.

Μὰ σὺ ζεῖς, σκέπτεσαι, καὶ οἱ σκέψεις σου εἶνε σκέψεις γυναίκας καὶ ὄχι θεᾶς ξένης, φανταστικῆς, ψεύτικης.

Εἶσαι κατωμένη ἀπὸ τὴν ἀλήθεια* καὶ μόνο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια γεννιέται ἡ παντοδυναμία. Τίποτα δὲν εἶνε δυνατό. Τίποτα δὲν εἶνε ὠμορφο, ὅταν δὲν εἶνε ἀληθινὸ. Ὅλοι μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὴν ἀλήθεια που κρύβεις μέσα σου, κ' οὐτὴ εἶνε : ἡ Γυναίκα που καθέννας νομίζει πῶς ξεύρει, ἡ πιστὴ συντρόφισσα ὅλων τῶν ἀνθρώπων* μὰ κανένας δὲν τὴν εἶδε, οὔτε οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι, οὔτε κἀν ὁ σοφός. Ποιὸς βλέπει τὰ δέντρα; Κανένας δὲν ἀνεῖναι τὸ φῶς.

Ἄν κανεὶς δὲν ὑποβληθεῖ στὴ σταθερὴ κ' ἀκριβὴ παρατήρηση τῆς πραγματικότητος, πάντα περισσότερο ἐμβαθύνοντας, δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτε.

Μερικοὶ λένε πῶς εἶσαι ἡ «ιδανικά». Ἄν αὐτὴ ἡ λέξη εἶχε καμμιὰ ἔννοια δὲν θὰ ἐσήμαινε παρὰ μιὰ ἀνοησία. Τὸ ἰδανικὸ ! Τὸ ὄνειρο !... Μὰ ἡ πραγματικότη τῆς φύσης ξεπερνᾷ κάθε ὄνειρο καὶ τὸ πιὸ φιλόδοξο ! Ἡ σκέψη μας εἶνε ἓνα μηδαμινὸ σημεῖο στὴ φύση. Τὸ μέρος δὲν ἀγκαλιάζει, δὲν ἐξουσιάζει τὸ ὅλο.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ, νὰ ἀνακαλύψῃ. Μόνο πλησιάζει πρὸς τὴ φύση ἤσυχα ἤσυχα καὶ μὲ ἀγάπη. Ἐξ ἄλλου αὐτὴ εἶνε πάντοτε μπροστά του. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει παρὰ νὰ βλέπει* θὰ τοῦ ἀφίσει νὰ δεῖ, ὅ τι μὲ τὴν ὑπομονὴ θὰ κατορθώσῃ νὰ καταλάβῃ μὰ μόνο αὐτὸ. Καὶ εἶνε ἀρχετό ! Μόνο μὲ τὸ Προμηθεᾶ μποροῦμε νὰ συγκρίνομε τὸν τεχνίτη που κατόρθωσε νὰ κλέψῃ ἀπὸ τὴ φύση, τὴ ζωὴ που λατρεύομε στὴν Ἀφροδίτῃ τῆς Μήλου.

Ἀφου μόνο μὲ τὴν ἐξακολουθητικὴ μελέτη, μās εἶνε δυνατό νὰ βροῦμε τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς, προσφέρετε τὴ ζωὴ σας, μὲ ὑπομονὴ καὶ πάθος γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴ Ζωή.

Τι θὰ κερδίσετε ὅταν κατορθώσετε νὰ τὴν γνωρίσετε ! Θὰ ζήσετε μέσα στὸν κύκλο τῆς χαρᾶς γιὰ πάντα.

Νὰ μπορούσαμε νὰ καταλαβέναμε, νὰ βλέπαμε—νὰ βλέπαμε ἀληθινά ! Πο ὅς θὰ ὀπισθοχωροῦσε μπρὸς στὴν ἀναγκαίᾳ ἐπιμονή, μπρὸς στὴν ἀταραΐτη μελέτη ὅσο δύσκολη, ὅσο μεγάλη κ' ἂν εἶνε, ἂν ἐνοιωθε πόση μεγάλη εἶνε ἡ εὐτυχία γιὰ κείνον που μπορεῖ νὰ καταλαβαίνει :

Ὅποιος γνωρίσει τὴ ζωὴ δὲν θὰ πεθάνει ποτὲ !

Γιὰ μένα τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα σμίγουν στὴν ἀνάμνησή μου μ' ὅλες τίς εὐτυχίες τῆς νεότητός μου* ἢ καλύτερα, ἢ Ἀρχαίότη εἶνε αὐτὴ ἡ νεότη μου, που ξαναβαίνει τώρα στὴ καρδιά μου καὶ μου κρύβει πῶς εἶμαι πιά γέρος. Στὸ Λοῦβρο, ἄλλοτε, σὰν ἄγιο στὸ καλόγερο μέσα στὸ μοναστήρι του, οἱ Ὀλύμπιοι Θεοὶ μοῦ εἶπαν ὅτι ὠφέλιμο μποροῦσε ἓνας νέος ν' ἀκούσει μ' ἐπρωστάτευαν καὶ μ' ἐνέπνευσαν. Ὑστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνῳ χωρισμό, τοὺς ἤδρα μὲ μὴν ἀνείπωτη χαρὰ καὶ τοὺς κατάλαβα. Αὐτὰ τὰ θεῖα κομμάτια, αὐτὰ τὰ γέρικα μάρμαρα—πάνω τῶν δυὸ χιλιάδων χρόνων—μὲ μιλοῦνε πιὸ δυνατὰ, μὲ συγκινοῦνε περισσότερο ἀπὸ ὅσους τώρα ζοῦνε. Ὁ καινούργιος αἰῶνας μὲ τὴ σειρά του, ἂς ἀρχίσει νὰ σκέπτεται

πάνω σ' αυτά τὰ θαύματα κι' ἄς προσπαθήσει νὰ τὰ φθάσει μὲ τὴν εὐφυΐα καὶ τὸν ἔρωτα. Θὰ τοὺς χρωστᾷ τὶς καλύτερές του χάρες.

Ἐὐνοῦτος μορεῖ νὰ δημιουργήσει τὴν εὐτυχία του.

Ἡ Ἀρχαιότης καὶ ἡ Φύση εἶνε δεμένες μὲ τὸ ἴδιο μυστήριον. Ἡ Ἀρχαιότης εἶνε ὁ ἄνθρωπος ἐργάτης ποῦ ἐφθασε στὸν ἀνώτατο βαθμὸ τῆς κυριαρχίας του, μὰ ἡ Φύση εἶνε πάνω ἀπ' αὐτόν. Τὸ μυστήριον τῆς Φύσης εἶνε πῶς ἀνεξήγητο ἀπὸ τὸ τῆς μεγαλοφυΐας. Ἡ δόξα τῆς Ἀρχαιότητος εἶνε ὅτι κατάλαβε τὴ Φύση.

✱

Ἐὐνοῦτος τῆς Μήλου, ὁ ὑπέροχος γλύπτης ποῦ σ' ἔπλασε μύροσε κι' ἔχουσε μέσα σου, τὸ τρεμούλιασμα τῆς γενναϊοφυΐας φύσης, τὸ τρεμούλιασμα αὐτῆς τῆς ζωῆς.

Ἐὐνοῦτος ἀψίδα θριαμβευτικῆς τῆς ζωῆς, γέφυρα τῆς ἀλήθειας, κίχλε ἀπὸ χάρες! Τὶ ὑπέροχο ποῦνε τὸ ὄμορφόν σου κορμὶ ποῦ στέκεται στέρεια πάνω στὰ δυνατὰ σου πόδια, κι' ἡ ἀπαλή σκιά ποῦ ἀπλώνεται, λές, γιὰ νὰ κοιμηθεῖ πάνω στὰ στήθια σου, πάνω στὴν κοιλιά σου, πλατεῖα σάν τὴ θάλασσα! Ἡ ἤρεμη ὄμορφη σάν τὴν ἀπέραντη θάλασσα...

Εἶσαι ἡ μητέρα τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ περιγραμμικὸ προφίλον τοῦ κορμοῦ σου μᾶς κάνει νὰ νοιώσουμε, μᾶς δείχνει τὶς ἀναλογίες τοῦ κόσμου.

Καί, ὁ θαῦμα, ὅλα τὰ προφίλα, ἀπ' ὅλες τὶς μεριές ἐκφράζουν μὲ ἀκατάληπτη μαγεία, τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ μὲ τὰ πάθη τῆς, καὶ τὸν χαρακτῆρα ποῦνε τὸ βάθος σὲ κάθε τι.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐπέτευχαν μ' ὅσο τὸ δυνατόν ὀλιγώτερες κινήσεις, μὲ τὸ modelé, τὸ χαρακτῆρα τοῦ προσώπου καὶ τὴ χάρη τὴ γεμάτη ἀπὸ μεγαλεῖο, ποῦ συνδέει τὴ μορφή τοῦ προσώπου μὲ τὶς μορφές τῆς παγκόσμιας ζωῆς. Τὸ modelé, σ' αὐτοὺς μοιάζει μὲ ὅλη τὴν ὄμορφη ποῦ ἔχουσε οἱ καμπύλες γραμμὲς τοῦ λουλουδιοῦ. Καὶ τὰ προφίλα εἶνε δυνατὰ, εὐρωστα, ὅπως ἐκεῖνα τῶν μεγάλων βουνῶν, μὲ γραμμὲς ποῦ μόνο στὴν ἀρχιτεκτονικὴ βρίζομε. Καὶ ὅλα ἀπλά, ὅλα ἤρεμα σάν τὰ φεῖδια τοῦ Ἀπόλλωνα.

✱

Ἴσως οἱ ἀνατομικὲς ὀνομασίες νὰ ἐβλάψαν πολὺ, γιὰτὶ ἀνάγκασαν τοὺς ἀνθρώπους νὰ χωρίζουν, λές ἀπὸ πρόληψη, τὶς ἀνθρώπινες φόρμες. Ἡ μεγάλη γεωμετρικὴ καὶ μαγνητικὴ γραμμὴ τῆς ζωῆς νομίζει κανέναν πῶς σπάζει στὰ μάτια τοῦ θεατῆ.

Οἱ ἀναλυτικὲς αὐτὲς θεωρίες στρεβλόνουνε τὴν αἴσθησιν τοῦ ἀληθινοῦ στοὺς ἀνίεους.

Τὸ ἀριστοῦργημα θὰ ἀντιμετωπίζει πάντα αὐτὲς τὶς ψεύτικες καὶ τεχνητὲς ἰδέες τῆς διαίρεσης. Οἱ ἀρμονισμένες αὐτὲς φόρμες ποῦ σμίουν καὶ πλέκονται ἀδιαίρετα ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη, σάν τὰ δαχτύλια τοῦ ἔρπετοῦ, εἶνε τὸ σῶμα μὲ τὴ πανώρια του ἐνότη.

Μοναχὸς του κάθε ἀνίεος βλέπει μόνο τὰ μικρὰ κομμάτια ποῦ τοῦ χτυποῦν στὸ μάτι, μὰ τοῦ διαφεύγει ἡ πηγὴ τῆς ἐκφρασης, ἡ σύνθεσις, ποῦ μόνο αὐτὲς μιλοῦνε. Εἶνε λυπηρὸ πῶς ἡ ἀνατομικὴ περιγραφή συντίνει στὴν ἀμάθεια τοῦ κοινοῦ, μὲ τὸ νὰ προκαλεῖ μὲ ὀνομασίες τὴν προσοχὴ του στὰ διάφορα μέλη ποῦ σχηματίζουν τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ σώματος. Οὕτε οἱ

σχολαστικοὶ ἀνατομικὸ ὀρισμοὶ τῆς κοινῆς χρήσης μοροῦν νὰ ἐξηγήσουν κατὰ τι μὲ τὴν πλαστικὴ τοῦ ἔννοιαν. Στὴ σύνθεσις τοῦ καλλιτεχνήματος, οἱ βραχίονες ἢ οἱ κνήμες (γιὰ παράδειγμα) λογαριάζονται μόνο ὅταν ἀναλογοῦν μὲ τὰ ἐπίπεδα ἐκεῖνα, ποῦ θὰ τὶς συνδέσουν γιὰ τὴν ἴδια ἐντύπωσι (effet). Τὸ ἴδιο συμβαίνει στὴ φύση ποῦ δὲν λογαριάζει διόλου τὶς ἀνατομικὲς μᾶς περιγραφές.

Οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες ἐργάζονται ὅπως ἡ φύση συνθέτει τὰ πράγματα καὶ ὄχι ὅπως ἡ ἀνατομία τὰ περιγράφει. Δὲν ζωγραφίζουν, δὲν γλύφουν τέτοιο νεῖρο ἢ τέτοιο κόκκαλο, ἢ τέτοιο μῦν γι' αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀλλὰ θέλουν τὸ σύνολο νὰ παραστήσουν καὶ νὰ ἐκφράσουν καὶ ἀπάνω σὲ μεγάλα ἐπίπεδα τὸ ἔργο πέρνει ζωὴ καὶ πάλλει στὸ φῶς ἢ χάνεται μέσα στὴ σκιά. Ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ βλέπω τώρα τὴν Ἀφροδίτη τῆς Μήλου ὄλο τὸ προφίλον τῶν τριῶν τετάρτων λάμπει ἀπὸ τὸ φῶς ἐνῶ ἡ ἀντίθετη πλευρὰ βυθίζεται στὴ σκιά. Μόνο δὲ πρὸς τὸ κάτω μέρος τοῦ προφίλου τῶν τριῶν τετάρτων διακρίνει κανέναν λίγη σκιά. Πῶς ψηλά τὸ κεφάλι ὑψώνεται καὶ βασιλεύει σχηματισμένο ἀπὸ τὰ φωτόσκια μέρη, ἐνῶ οἱ ἤρεμα γερμένες γραμμὲς τῆς ράχης σκοροῦνε τὶς σιωπηλὲς τοὺς μελωδίες. Τὶ γλυκεῖα ἐντύπωσι μᾶς μεταδίνουν οἱ μακρὲς γραμμὲς τῆς ράχης καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς μέσης ποῦ μπάνει σιγὰ σιγὰ μέσα στὸ σιόρφως.

Τὶ ὑπέροχη ὑπερρφάνεια ποῦζει τὸ μάρμαρο! Ζωὴ ἡσυχὴ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος! Ἡ φύσις εἶνε μία ἀδιάσπαστη ἁρμονία.

Παρατηρήσατε τὴν Ἀφροδίτη ἀπ' ὀλοιο προφίλον θέλετε. Ἐκεῖνο ποῦ ἐθαυμάσαμε παραπάνω εἶνε τόσο ὄμορφο ποῦ μᾶς συναρτάζει καὶ μᾶς γεννᾷ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀθάνατου. Μὰ ἄς ἀλλάξουμε θέση· νὰ ἔνα ἄλλο προφίλον· κι' αὐτὸ ἔχει τὴ σφραγίδα τῆς αἰωνιότητος. Μὰ καὶ ὅλα προκαλοῦν τὸν θαυμασμό καὶ τὴν ἀγάπη, εἶνε ὅλα ἐπιτυχημένα καὶ προβάλλουνε ἐλευθερα τὴν ἤρεμη ἀτμόσφαιρα.

Τὸ πρόσωπο αὐτὸ ἔχει ὅλη τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴ ποικιλίαν τοῦ λουλουδιοῦ· κι' ὁ καλλιτέχνης ποῦ σκύβει προσεκτικὰ κοντὰ τοὺς, σηκώνεται πλημυρισμένος ἀπὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα: "Ἀκουσε τὴν Ἀφροδίτη νὰ τοῦ μιλά.

Γυρίζω γύρω τῆς. Νὰ ἔνα ἄλλο προφίλον· καὶ παρατηρῶ τὸ πρόσωπο· Τώρα τὸ στόμα τὸ διαγράφει ἡ σκιά, στὸ σχέδιο προστέθηκε τὸ σχῆμα καὶ οἱ ἀβέβαιες γραμμὲς ὀριστήκανε καθαρά. Οἱ ἄκρες τῶν χειλιῶν ἀνθίζουν· σημάδι τῆς νεότητος. Τὸ στόμα εἶνε σχεδιασμένο κανονικὰ, τυπικὰ μὰ πάνω σ' ἔνα ἐπίπεδο ἀντάξι μὲγάλου Κυρίου τῆς τέχνης. Θὰ ἦτο λάθος νὰ ζητήσῃ κανέναν τὴν ἐνωση τῶν χειλιῶν, τὸ πᾶν εἶνε στὸ ἐπίπεδο τῆς κεφαλῆς καὶ στὸ μάγουλο. Αὐτὸ τὸ μάγουλο ποῦ διακρίνω σὲ προφίλον τελειωμένο* αὐτὸ τὸ μάγουλο εἶνε ὅλη ἡ Γλυπτικὴ, ὅπως κάθε ἀρετὴ εἶνε ὅλη ἡ Ἀρετὴ.

Τὶ ἀπλό, τὶ φυσικὸ, τὶ μεγαλόφυχο στόμα! κρατεῖς μέσα σου χιλιάδες χιλιάδες φιλιὰ! ἀδύνατο νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὸ θῆλυτρό σου. Ὁ πῶς ἀνίεος θεατῆς συγκινεῖται. Πῶς φαίνεται καλὰ πῶς ἡ γυναῖκα ἐπόζαρε γιὰ τὴ Θεά!

Ἡ ψυχὴ τῶν μορφῶν ἀναπνέει στὴ βαθειὰ ζωὴ τοῦ σαρταριστοῦ

Σημ. μεταφ.: στὸ κείμενο profil perdu. Δηλαδή τὸ προφίλον τοῦ προσώπου ποῦ διαγράφεται ὅταν ὁ θεατῆς τὸ βλέπει ἀπὸ πίσω κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Προφίλον—τὸ διάγραμμα κάθε σώματος ποῦ τέμνεται διὰ καθέτου ἐπιπέδου πρὸς τὴν ὀραματικὴν ἀκκίαν τοῦ θεατῆ.

αυτοῦ σώματος. Βλέπω ὅλο του τὸν τέλει σκελετόν, ὅπως καταλαβαίνω κι' ὄλες του τίς σκέψεις.

Ἐπὶ αὐτῆς ἡ χάρις κρυμμένη καὶ φανερή, πόσο γερά δένεται!

Πέρα ἀπὸ αὐτὴ τὴ μορφὴ γλυκεῖα σὰν τὸ μέλι ὅπου τὸ μάτι δὲν ταραξεται οὔτε ἀπὸ τὸ φῶς οὔτε ἀπὸ τὸ σκότος, μὰ ὅπου ἡ ζωὴ κυλᾷ ἀδιάκοπα καὶ χωρὶς ἐμπόδια, καθάρια σὰν τὸ τρεχάμενο νερό, αἰσθάνεται ὁ καθένας τὴν ἀντοχὴν τοῦ στερεοῦ καὶ δυνατοῦ δεσμίματος. Στριγγιμένη πάνω στὶς βάσεις της, ποὺ δὲν θὰ γύρουνε ποτέ, βέβαιη στὴ στερεότητά της, ἡ σάρκα ξεπετᾷ μὲ φαιδρότητα, σὰν νὰ θέλει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τίς διπλωμένες σκιὰς ποῦ πυκνώνονται κάτω ἀπὸ τὰ στήθια της γιὰ νὰ ξεπροβάλουν ἐκεῖνα, ἐνῶ ἄπλετο φῶς, νομίζει κανένας, πῶς βγαίνει ἀπὸ τὸ κορμὶ της.

Καὶ ἡ ὑψηλὴ εἰδὴ καλεῖ ὅλους φαιδρὰ στὴ ζωὴ. Οἱ σκιές, — τὸ θεῖο παιγνίδι τῶν σκιῶν πάνω στ' ἀρχαῖα μάρμαρα! Μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας πῶς οἱ σκιὰς ἀγαποῦνε τὰ ἀριστουργήματα. Φωλιάζουν μέσα τους καὶ τὰ στολίζουν. Μόνο στοὺς Γοτθικοὺς καὶ στὸν Rembrandt βρισκόματε τέτοιες ὀρχηστρικές συμφωνίες ἀπὸ σκιές.

Τριγυρίζουν τὴν ὀμορφίαν ἀπὸ μυστήρια, μᾶς ποτίζουν τὴν εἰρήνην, καὶ μᾶς ἀφίνουν ν' ἀκούσουμε χωρὶς φόβο τὴν εὐλογητὴν τῆς σάρκας, ποὺ ὀρμιάζει καὶ ξανοίγει τὸ πνεῦμα.

Αὐτὴ ἡ εὐλογητὴν σκορπίζει ἀπάνω μας τὴν ἀλήθεια διάχυτη σὰν τὸ φῶς. Εἶνε τὸ ἀκτινοβόλημα τῆς εὐθυμίας. Τὶ μυστικιὰ συγκίνησι με συνεπέρνει μπρὸς στὴ σκεπτικὴ χάρι αὐτοῦ τοῦ μοντέλου!

Ἀμύθητες διάβασες ἀπὸ τὸ φῶς στὴ σκιά! Ἀνέφραστη μαγεία στὰ ἡμίτονα! Φωλιές τοῦ ἔρωτα! Πόσα θαύματα ποῦ δὲν ἔχουνε ἀκόμα ὄνομα μέσα στὸ ἱερό της σῶμα!

Venus genitrix! Venus victorum!

Ἐν δόξα ἀφταστη τῆς χάριος καὶ τῆς μεγαλοφυΐας!

Ὁ θαυμασμός μ' ἐκυρίευσε, ὅπως με συνεπέρνει ὁ ὕπνος.

Τὴν Ἀφροδίτῃ τῆς Μήλου καθρεφτίζουν ὄλες οἱ ἄλλες ἢ καθε μιὰ τους ἐκφράζει μιὰν ἰδιαίτερή της ὀμορφίαν. Στὴν μιὰ, ἐλευθερωμένη ἀπ' ὄλες τίς πτυχές, τὸ modelé τῶν σκιῶν ζωντανεύει πῶς ἡδονικὰ τὴ σάρκα: αὐτὸς ὁ μηρός, στήλη τῆς ζωῆς, εἶνε καθαρὸν σαρταριστόν.

Στὴν ἄλλη, τὰ φωτόσκια μέρη τῆς κοιλίας καὶ τῆς κνήμης εἶνε τόσο ἰσορροπημένα, ποῦ πάνω τους περνᾷ ὅλος ὁ ἔρως: ὅλη του ἡ μέθη, καὶ ὅλο του τὸ ἀποκάρωμα. Τὸ πάνω μέρος τοῦ κορμοῦ γέρνει ἐλαφρὰ σὲ μιὰ κλίση ὑπόκλισης: κίνημα τόσο χαριτωμένο ποῦ οἱ Γοτθικοὶ καὶ ἡ Ἀναγέννησις βρισκόματε σ' αὐτὸ τὸ σύμβολόν τους.

Σ' αὐτὴν τὴν ἄλλη τι ἐνστικτο τὴν κάνει νὰ σούβει σὰν τὸξο γεμάτο ἀπὸ χάρι! Μία μόνη καμπύλη, καμωμένη ἀπὸ ὄλες, τῶν ὄμων, τῶν κνημῶν, τῶν μηρῶν, σχεδιάζει τὴ Σκυρμένην Ἀφροδίτην.

Ἐνα μικρὸ ἀριστούργημα ποῦ ἔχω, μ' ἔκανε νὰ παρεκκλίνω ἀπὸ τὸν τρόπον ποῦ ἔβλεπα, ποῦ ἐσκεπτόμουναι καὶ ποῦ καταλάβαινα. Τοῦ ὀφείλω μεγάλη εὐγνωμοσύνη, γιατί μ' ἔκανε πολὺ νὰ σκεφτῶ.

Αὐτὸ τὸ ἄγαλμα εἶναι σύγχρονον τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου· μοῦ δίνει

τὴν ἴδια ἐντύπωση, τοῦ δυνατοῦ καὶ γεμάτου modelé, ἔχει τὴν ἴδια ἐλεύθερη εὐκολίαν στὸ μεγαλεῖο τῶν μορφῶν, ποῦ εἶνε ὁμοῦς, ὕλικῶς, σὲ μικρότερη ἀναλογία. Τὶ ἤρεμη μέθη νομίζει κανένας πῶς ἀναπνέει, καὶ ἐμπνέει, ἢ καλύτερα, τὶ ἡδονή!

Οἱ ὀμορφες σκιὰς ποῦ τὴν χαϊδεύουν, ἔχουν ὄλες τὴν ἴδια διεύθυνση, γυρίζουν ὄλες ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος. Κάνουν νὰ ξεπροβάλλουν — με τὶ τέχνη, με τὶ σοφία! — τὰ στήθη, ὕστερα ξαπλώνονται πάνω στὴ πλατειὰ κοιλία, γιὰ νὰ σχεδιάσουν δυνατὰ τοὺς μηρούς.

Τὸ ἕνα χέρι, πλαγίως καὶ ἀπὸ πίσω, βυθίζεται σ' ἕνα ἡμίφως ἐλαφρό. Με τὸ ἄλλο τεντώνει τίς πτυχές στοὺς μηρούς, γιὰ νὰ μαζέψει στὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας τὴν κατάλληλη σκιά.

Ἡ σκιά αὐτὴ, ποῦ θέλησε ν' ἀποδώσει ὁ τεχνίτης, γνώνει ὅλο τὸ ἄγαλμα σὰν μ' ἕνα χιτῶνα, ποῦ ἄλλα μέρη σκεπάζει, καὶ ἄλλα ἀφίνει στὸ φῶς.

Ὅποιος τὸ παρατηρήσει προσεκτικὰ διακρίνει, ὅτι ὅλοι οἱ διάφοροι τόνοι ὑπογραμμίζονται ἀπὸ μιὰ μόνη μαύρη γραμμὴ, γραμμὴ δύναμης.

Εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς καλῆς γλυπτικῆς, καθὼς καὶ τῆς καλῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ ἐκφραση τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴν ἀτέλειωτη εὐλυγισίαν τῆς πραγματικότητος, δὲν πρέπει ποτέ νὰ σταματᾷ ὀρισμένη. Τὸ μαῦρο λοιπὸν ποῦ δίνει τὸ ἐφέτος, πρέπει νὰ τὸ μεταχειρίζεται μόνο ἐκεῖ ὅπου πρέπει.

Ὅλα τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα βασίζονται πάνω σ' αὐτὸν τὸν κανόνα, καὶ γι' αὐτὸ μᾶς γεννοῦν τὴν ἐντύπωση τοῦ μετρημένου καὶ τῆς διάρκειας.

Τὰ ἐφέτα ἄσχημα μετρημένα, εἶνε ὕβρις στὴ φύση. Δὲν μᾶς λέγουν τίποτα καὶ προξενοῦν τὴν ἐντύπωση τοῦ σκληροῦ καὶ τοῦ ἀδύνατου.

Ἐνὸς τὰ μετρημένα, ἀπὸ μακρὰ, εἶνε τὰ πιὸ δυνατὰ. Ἰδιαίτερος, ἢ Ἀφροδίτῃ τῆς Μήλου, χρωστᾷ σ' αὐτὸ τὸ μέτρο τὴ δύναμη τῆς ἐντύπωσης ποῦ μᾶς γεννᾷ. Πουθενά δὲν προσορροεῖ. Ὅποιος τὴν πλησιάζει βῆμα με βῆμα, νομίζει, πῶς ἐπλάσθη σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὸ συνεχὲς ὄλο τῆς Θάλασσης.

Δὲν εἶνε ἄραγε αὐτό, ποῦ ἠθέλησαν νὰ ποῦν οἱ ἀρχαῖοι ὅταν ἐβεβαίωσαν ὅτι ἡ Ἀφροδίτῃ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῶν νερῶν;

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ

ΜΕΤΑΦΡ. ΓΙΑΝΝΗ ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΥ

ΖΩΗ, ΑΜΕΙΛΙΚΤΗ ΖΩΗ

Ἦταν — πᾶνε μερικοὶ μῆνες — ἕνας νέος, σχεδὸν ἕνα παιδί, ποῦ ἔφυγε γιὰ ἕνα μεγάλο ταξίδι. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ του σήμαινε, ἢ καμπάνα ἐκλάιε, παραπονιαρὰ κουρασμένη, σὰν ἐφίλησε τὴ φτωχὴ γιὰ μὴτέρα του.

Κλάιε, ὦ! κλάιε, ὅλα τὰ δάκρυα τῆς καρδιᾶς σου, σὺ, ἢ μόνη ποῦ τὸν γανούρισες στὰ χέρια σου... Σὲ ξένη γῆ ἀναπαύεται κι' οὔτε ὁ οὐρανός — φιλάργυρος βροχῆς — δὲ θὰ κλάιη πάνω του...

Πῆς νὰ σημάνουν τῆς ἐκκλησιᾶς σας τὴ καμπάνα, Μάννα... Κάμε νὰ προσευχηθοῦν γι' αὐτόν, ἂν ἢ προσευχῆ, μπορεῖ ν' ἀναπάγη τὸν πόνο. Καὶ κλαῖε, ἀλλὰ μὴν καταραστῆς τὴ ζωὴ, τὴν ἀμειλικτὴ ζωὴ. Πρὶν λίγους μῆνες, εἶχες ἀκόμα ἕνα γιό.

Οἱ γραμμὲς αὐτῆς, θὰ σοῦ ῥθουν ἀφοῦ περάσουν, ἀπὸ τόσα ἀνώνυμα χέρια, πόσο ἀδιάφορα, εἶτε, ποιὸς ξέρει, πόσο εὐλαβητικά. Σὺ ποῦ ξῆς ἀκόμα, θὰ ξέρεις. Ἄλλοι ποῦ δὲν τὸν γνώρισαν θὰ σοῦ μιλήσουν γιὰ τὴ

παλληκαριά του, πού γλήγορα την ακολουθήσεν ή τρέλλα. Μην τούς πιστέψης. Κείνος ό ίδιος, στην πανύστατη στιγμή, τρώμαξε τον ίδιο τον έαυτό του. Κι έπειδή στην πρώτη του νιότη, τον είχες κάμει εύλαβητικό και καλό, γι' αυτό αδύνατα μουρμούρισε : «Σκότωσα, δίχως νά τό θέλω, μά σκότωσα... "Έλεος, έλεος...»

Πέρασε ένας μήνας, άφότου οί τάφοι τών δικών μας άνθισαν. "Άλλες γυναίκες, Μάννα, δίχως νά τον ξέρουν, έννοιωσαν μιá θλίψη, γιά τό γιό σου. Πριν τον πόλεμο όνειρευόσουν βέβαια Κείνην, πού μιá μέρα θάταν ή άραβονιαστικά του. Τώρα κλαίς, συλλογιώντας τον...

"Ω! Μάννα! Φύλαξε, φύλαξε τά δάκρυά σου. Δέν κλαίω γιά τούς φίλους του, ούτε γιά την άγαπημένη του, ούτε γι' αυτόν, αλλά γιά σένα πάντá μονάχη, και πού δέ θάχης πειά παιδί.

Θάθελα νά σουλέγα άπ' αυτά τά ήγερá λόγια, πού τώρα τελευταία φαίνονται νά πλέουν μέσα στον άγέρα πού άναπνέω. Θάθελα νά σουλέγα πώς είναι ώραίο, νά δίνη κανείς τή ζωή του. Πώς οικτείρω κείνους, πού ποτέ δέ θά μπορέσουν νά δραπετεύουν άπ' τον έαυτό τους, άπ' τις μικρές χαρές τους, τις φτωχές τους θλίψεις, γιά νά λιγοστεύουν τον μεγάλο, τον παγκόσμιο πόνο.

Μά ξέρεις, πώς κ' έγώ άφησα κεί πέρα στη Γαλλία, μιá μητέρα, όμοια μέ σένα σέ καλωσύνη και θυσία; Και κάθε φορά πού μιλω γι' αυτήν νοιόθω δάκρυα στά μάτια. Μέ τούς άλλους, μπορώ νά όμιλω, νά συζητώ ακόμα γιά ότι δέν πρέπει νά κρίνεται λογικά· αλλά μ' αυτήν, αλλά μέ σένα, μπορώ τίποτ' άλλο, άπ' τό ν' αφήσω τό γιό σου νά μιλήση;

Συχώρα μου τις έξομολογήσεις πού θά σου κάμω· όσοι μου τις μετέδωκαν άμφιβάλλον γιά τό λογικό του. Είσαι μάννα του, και σ' ό μονάχη θά τις νοιώσεις, δίχως νά τις κρίνης. Ποιός ξέρει, αυτά τά λόγια, πού πολλοί θά τά νομίσουν λόγια τρέλλας, άν δέν θά είναι γιά άλλους λόγια παρηγοριάς και συγγνώμης. Πρò πάντων μ' ήν τά κρίνεις. Θυμήσου πώς μέσα στά βιβλία τά ιερά, πού σέβεσαι, γράφει : «Ού φονεύσεις.»

...
"Ετσι έγγραφε ό γιός σου στό άπέραντο νοσοκομείο, όπου, ενάντια στη μαγεία, πού σκορπά στό κάθε τι ό ούρανός του Καίρου, δέν έβλεπε παρά τό θάνατο:

«Ζωή, άμείλικτη ζωή, σ' είσαι πού μ' έκαμες πριν τρία χρόνια ν' αφήσω τό μικρό χωριό μου, κεί πάνω, πολύ μακρινά, στά πόδια τών στακτερών λόφων.

«Μέ τυραννείς ακόμα, μέ πιέζεις. Δέ θέλω νά ξέρω πού βρίσκομαι, μά ό ήλιος μέ βαραινεί, τούτη την ώρα, πού δέν είνε ακόμα, ή ώρα της βαθείας νύχτας. "Ο χαμηλός ούρανός λές άγγίζει τις τεράτσες τών σπιτιών όπου κάπου κάπου, κάποιος θλιμμένος κόρακας τυχαία έρχεται ν' άναπατηή.

«Πριν λίγο πώς βάραινες, άπάνω μου. Μά τό πέταγμα τών γερακιών έκόπασε. Λίγες στιγμές άρκέσανε, γιά νά μου φανής γλυκειά.

«"Ω! μαντεύω τις άλαφρές όμίχλες πού πλένε, πάνω στον ποταμό. "Όλα θολώνουν, όσαμε τις βαρείες οίκοδομές, πού μέ τριγυρνούν, και μου φαίνονται φανταστικές. Τις σκέπασες μέ άνάλαφρους άτμούς.

«Σέ λίγο τό γκριζό τ' ούρανού θά σβύση. Δώ και κεί, κουρέλια φαίνονται ένός χλωμού γαλάζιου, σάν πλυμένον άπό όρθρινή δροσιά. Θάλεγε κανείς τά φύλλα μιās θεόρατης κληματίδας, πού πλέει σέ μιá θάλασσα στακτιά, πού όσο πάει και ιριδιζεται.

«Είσαι σ' είμαι γ'ώ, πού κάμαμε την τελευταία θυσία, ζωή καταραμένη, πού αγαπό ως τόσο... Πές μου, ακόμα τή στιγμή τούτη, πού φεύγεις άπό μένα, πώς τίποτα μάταιο δέν είναι στη γή, και πώς τό π'ό άδιάφορό μας κίνημα, ό π'ό αδύνατος παλμός της καρδιάς μας, δέν είναι προωρισμένος νά χαθή γιά πάντα.

«Πές μου τό. Είχα μιάν άγαπημένη, κεί πέρα στην Τεργέστη όταν φτωχός σπουδαστής, έσερνα ανάμεσα στην Εύρώπη, τις θλίψεις της άνήσυχης καρδιάς μου. Είχα ένα όνειρο: Νά ιδώ τή χώρα του ήλιου. Δέν έχω πειά άγαπημένη, και πεθαίνω άπ' τή σφαίρα, ένός άπ' τούς ανθρώπους, πού πέρσει ένόμιζα σάν όντα ένός είδους σπάνιου, όντα μυστηριώδη, κ' όμως άδερφικά...

«Θεληματικά παρατήθηκα άπ' την άγάπη μου. Πεθαίνω δίχως μιá μου πού μ' αναγκάζει νά π'ό μιá τελευταία φορά, πώς μπορούσα νά ζήσω, άν δέν ήσουν ή άμείλικτη ζωή.

«Σκάω. "Έχω μέσα στό στήθος μου ένα ζεστόν άέρα, πού ξεραίνει τά πνεμόνια μου και μέ καιεί. "Ός τόσο ήταν φτωχά, ήταν δροσερά, τις λέγει τελευταίες μέρες, πού πέρασα κεί πέρα στην Τεργέστη, γιά κείνην... Κ' ήτανε οί ίδιες όμίχλες...

«"Αγνοούσα τά πρώτα στοιχεία της γλώσσας της Φρίντας, τώρα τόσο μισημένης. Γιατί αυτήν μιλούσε εκείνη μαζί μέ όλους, κ' αυτή ήτανε δική της. Κατοικούσα σέ μιá γερμανική Pension, κοντά στην "Αδριατική, πού αγαπώ. Δέν υπέφερα γιατί δέν καταλάβαινα, ότι λέγαν γύρω μου. "Αναπολοούσα τον λίγο σκληρόν ήχο της φωνής της Φρίντας. Κ' ήμουν εύτυχισμένος, δίχως νά τό ξέρω.

«Τό βράδυ όλομόναχος στό μεγάλο παραθύρι της κάμαράς μου άκουα τούς λυγμούς της βαθείας θάλασσας. Τά κύματα σπούσαν στην προκουμιά σέ σκόνη άργυρή, άπ' τό χλωμό φεγγάρι... Μερικά καιία, χανόνταν μακριά μέσα σέ πάχνη λεπτή...

...«"Εσοκλήτουμεν. "Ετσι θά τραβήξη πάντα ή άναυτόμονη ψυχή μου, πάνω στην άπύθμενη ζωή: άπό άνησυχία, σέ άνησυχία, δίχως τίποτα νά μπορώ νά ξέρω ή νά νοιόθω, όσαμε τή μέρα, πού άπό όλχο, ή ίδια ζωή, θά μέ ξαναπαρή... "Η βάρκα πού θάχη γείνη φτωχό ναυάγιο θά πέση σέ κάποιον άκρογιάλι... Κ' ύστερα έγώ, ζωή, τι θ' άπογείνω, ύστερα;...

«"Ω! τά σκεπτόμουνα αυτά, δίχως νά υποφέρω, σάν π'ήγαινα πρòς τή Φρίντα. Είχα δη τόσο ψηλά βουνά, χειμάρρους πού πηδούσαν τόσο γρήγορα όσο κτυπούσε ή καρδιά μου, μέσ στό στήθος μου. Είχα πάει εκεί γιά κείνην, γιά κείνην μόνο... "Αλλοίμονο! Γιατί, στην καρδιά, κάθε άνθρωπίου όντος, υπάρχει ένα βάθος, άνερευήντο «μ ή—κατανοήσεως» γι' αυτό, μέσπρωξες, π'ό μακριά. Στη χώρα του ήλιου.

«Σχεδόν κάθε μέρα, κοντά στη ράδα, φεύγοντας, τό άγαλμα του Μαξιμηλιανού, πού γιά ειρωνία, φαίνεται στημένο εκεί, νά όριξη τή θάλασσα, βλέπαμε τά μεγάλα πλοία, φουνταρισμένα στό λιμάνι, νά τά χαϊδεύη, τό κ'ύμα. Μικροεμπόροι μέ φέσια, έρχόταν και μιās πρόσφεραν φιστίκια και άμύγδαλα. Κάτι μικροί "Ιταλοί, πού πουλούσαν χωνιά-μισκότα, ρίχναν πάνω μου, όλάνοιχτα μάτια. Και σάν ντρεπόμουνα πού βρισκόμουνα εκεί κοντά τους, μαζί τους...

«"Εν' άπόγευμα, όπου οί σταχτιοί γλάροι, σγίζαν τό κ'ύμα μέ τό πέταγμα τους, προσθέτοντας μιá θλιβερή σκιά, στό άσπλο γαλάζιο της θά-

λασας, αποφάσισα να κάμω το προσκύνημα των περιγηγητων: Να πάω να επισκεφθώ το Μιραμάρ.

«Το βαποράκι μας άρχισε να τρέχει. Είχαμεν άρτήσει τη νέα πόλη, τις προκυμαίες της, τους πολύ ισοξυγισμένους δρόμους της, τους εμπόρους της. Σχεδόν κατάκοφα, στο βράχο άπάνω, φάνηκεν άμέσως, ο τραγικός και άφυχος πύργος, που στήθηκεν εκεί, άπ' το καρπίσιο ενός κατακτητή του XIX αιώνα. Η Φρίντα τον εθαίμαζε, λέγοντάς μου, πώς άπ' το ταχυδρομείο του, θάστελνε, κάρτες, στους φίλους και τους γνωστούς της. "Όσο για μένα, δέν ξανάβρισκα εκεί, παρά μίαν οικοδομή, άλλοτινης έποχης, γρισμένη σ' έναν αιώνα, δίχως ιδανικό. Κι' αν μιιά σκέψη, πέρασε την καρδιά μου, δέν ήταν γι' αυτές τις πέτρες τις πελεκημένες σ' ένα γοτθικό ρυθμό, αλλά για την πλάνα ψυχή, εκείνου, που τον Άπριλη του 1864, έφηνε άπ' αυτήν τη φωλιά των γιγάντων, και τράβηξε να κατακτηση το Έλντοράδο... "Υστερ' από τρία χρόνια γύρισε: ανθρώπινο λείψανο. Η "Αδριατική έλαμπε, όταν την άφησε για ώραιότερες θάλασσες. Γελά ακόμα, κάτω άπ' το χάιδι του ουρανού.

«Ένω το βαποράκι, μάς γύριζε πίσω στην Τεργέστη, ή Φρίντα τραγουδούσε. Την άκουα. Η φωνή της, μαζί με το μουρμουρητό των κυμάτων, έμπαινε τόσο βαθειά στην καρδιά μου, που μ' έκαμε να ξεγάσω τις όπταισις αυτές, του θανάτου και της τρέλλας... άγαπούσα ακόμα τη Φρίντα!

«Ήταν ένας μικρός κήπος, σχεδόν στα πόδια του βουνού, ο κήπος της Έλισάβετ, της Ουγγαρίας. Αυτή, που λίγα χρόνια πριν, οι μεγάλοι συγγραφείς μας, όνομάζαν: «Η Αυτοκρατορίσσα της μοναξιάς». Λίγη φτωχή γλόη, κι' αυτή... μεταμορφωμένη σε μέταλλο.

«Από καινούριο μπρούτζο, με σκοτεινή λάμψη, το άγαλμα είχε κάτω το άνώνυμο και το άφυχο. Έμοιαζε με όλα τα έπισημα άγάλματα: όσόνσο την αντιπροσώπευε λιγάκι, κείνην της οποίας ή κατοικία σιάθηκε φιλόξενη στη φτωγή, άηδιασμένη και όδυνηρή ψυχή του Χάινε. Και κει ακόμα, δίχως να το θέλω, είναι, πρέπει να είναι: Αυτοκρατορίσσα. Μπροστά στο θρόνο, ζωμένο με ρόδα, στέχεται όρθια, λίγο αλύγιστη. Καθόλου πολυτελής ή αισθητή της. Άρκετά απλόχωρη, σερνάμενη. Οι όμοι της, που θά τους ήθελα να ναι λίγο γεροί, κάτω από ένα άόρατο βάρος, είναι σκεπασμένοι, από ένα είδος πέπλου, που πέφτει όρθιο μπροστά και πίσω. Δυο γύροι αλεξίδων, στεφανώνουν το κεφάλι της. Τα χέρια της είναι μακρυνά, και λεπτά. Το ένα κρατεί τον πέπλο πάνω στο θρόνο από τις δυο μεριές του άγάλματος, βαρειά άνάγλυφα, όπου παρθένες φαίνονται να χαμογελούν και να χορεύουν άνάμεσα σε άνθη. Και πάντα ψυχρή, ή Αυτοκρατορίσσα με τα δίχως ζωή μάτια της. φαίνεται να κοιτάζει, σ' αν για να νοιώσω, ό,τι περνά από κοντά της, δίχως ν' άγγίξει την καρδιά της.

«Στήν έξοδο μας άπ' το μικρό κήπο, μιιά ζητιάνη, άγγιξε δειά το χέρι μου. Το πρόσωπό της ήτανε σταχτί, όπως το χρώμα μπαγιατίκου σπητίσιου ψωμιού. Τα μικρά της μάτια, σ' αν να χώνονταν, στις κόγχες τους μέσα, στο κάθε της βλέμμα. "Ηθέλα να τρέξω από κοντά της γιατί ντροπέρομωνα τον ίδιο τον έαυτό μου, μπροστά σ' αυτή την άθλιότητα που σιωπούσε. Τότε γλώστρησα στο άσπαστο χέρι της, μικρά νομίσματα, που πήρα τυχαία άπ' τη τζέπη μου." Όμως αυτή άρπαζε το τραμαγμένο μου χέρι, κοιτάζε τις ιδιότροπες γραμμές του, χαμογέλασε από βαθύν οίχτο, και μου είπε δείχνοντας τη Φρίντα: «Δέ θά σε συνοδέψη, άμα ξαναγύρισω... αν ξαναγύρισω...» Πρόσθεσε με φωνή συγκλημένη.

«Τι μ' ένοιαζε τό'αυριο... το άργότερα;. Μήπως μπορούσα να φαντασθώ μίαν άλλη μέρα, μίαν άλλη ώρα; Μου ήταν άραγες δυνατό, να φαντασθώ ένα μισερμό—το μισερμό μου—ένα χωρισμό—το χωρισμό μου;...

«Τι έχουν άπογεινεί, οι δίχως σκέψη και πόνο μέρες, που πλανιόμαστε στην τύχη, μέσα στα στενοδρόμια της συνοικίας των Ίταλών πουλητάδων; Κει, αισθανόμουν τον έαυτό μου, προστάτη της Φρίντας. Θά την υπερασπιζόμουν, ενάντια σε όλους κι' όλα. Και δέν είχα παρά να εύρω την ευκαιρία, να την άπαλλάξω, από την άπλη αυτήν άπάντηση: «αυτό είναι γεραμαγικό μνημείο».

«Όσόνσο, άρχιζα να νοιώθα μέσα μου, δέν ξέρω, τί, εσώφυχη άνάγκη μοναξιάς. Και συνάμα, τί θλίψη, να μη μπορώ να πω, ολοκληρη τη ψυχή μου... Για τη Φρίντα, ήμουν το αισθαντικό και πονεμένο όν, που την άγαπούσε. Ποιός ξέρει, αν στο βάθος της συνείδησής της, δέν μ' έκρινε κατώτερο, από τους όμοφύλους της. Κι' από μιιά ειρωνία των πραγμάτων, ό,τι μέσα της θά όνόμαζε «ο έκφυλισμός μου» αυτό την έθελγε... Νόμιζε πώς έφτανε να με φιλά, να μου λέγη γλυκά έρωτόλογα. Το πιστέψα... κάποια βράδια, όπου μπροστά στη σταχτιά θάλασσα, πάνω στις έρημες προκυμαίες, ένοιωθα να φεύγη από μένα για να τρέξει, κει πέρα, πολύ μακρυνά, προς τις λεπτές πάγες του όρίζοντα, ή άόριστή μου θλίψη...

«Ω! Φρίντα! "Όσο όδυνηρή κι' αν είναι ή εξομολόγηση που θά σου κάμω, συζώρα με. Η ειλίχνεινά μου για σένα, είναι κάτω άπ' την τρυφερότητά μου, το άνθρωπινότερο της τρυφερότητάς μου, για σένα... Αυτήσου... "Υπήρξες για μένα, ή ζωντανή ψυχή της χώρας σου και σε σένα άγάπησα τη ψυχή αυτή. Άλλά, σένα, Φρίντα, σ' άγάπησα άραγες άληθινά;

...«Τά πάντα μάς χώριζαν. Κοινό δέν είχαμε, παρά μόνο τη μελαγχολία μας, τον ειρωνικό μας οίχτο για τους ήλιθίους, τη νιότη μας... Μπορούσες να νομίσης, πώς για σένα, θά'λεγα «χαίρες» για πάντα, στο μικρό χωριό μου, πώς θά ζούσα στην πολιτεία σου, όπου μόνο οι καμπάνες σπούν την μονοτονία, των ήμερών... "Ισως να νόμισες, πώς ήσουν το όνειρο μου... Και σ' εύχαριστώ, γιατί μ' άφινες να πιστέψω, τις τελευταίες στιγμές που πέρασα κοντά σου, πώς σ' άφωνα, δίχως να σε χάσω.

«Χρειάστηκε να σ' αφήσω, γιατί ή ζωή μου, δέν άνήκει μόνο σε μένα, ούτε ή καρδιά μου μόνο σ'ένα όν. Κάποιοι τώρα, θά θελήσουν να βρουν στη θυσία που έκαμα του έρωτα μου, άλλες άφορμές λιγώτερο προσωπικές. Δέν θέλω να τους άπαντήσω Φρίντα! Μόνο σ' αν, θά ξέρεις...

«Εύχαριστώ. Μου άφήξες άνέγγιχτο, όλο μου, το θάρρος. Κι' όταν σου μίλησα, για τους δικούς μου, είχες δάκρυα, ακόμα. Εύχαριστώ.

«Ο μισερμός μου... μακρυνά, πολύ μακρυνά, στη χώρα των ντελικάτων μιναρέδων και των άστεριών που πάντα λάμπουν... "Ο άλησμόνητος μισερμός μου... την τελευταία στιγμή νόμισα, ειλίχνινός το νόμισα, σ' ένα υπέρτατο τέλος, και σούστειλα, τους άτελεισιμένους αυτούς σίχους, του ποιητή, που άγατώ, άνάμεσα σε όλους:

«Για όποιον χάνει τά πάντα ο Θεός μένει ακόμα.

«Ο έν ύψίστοις Θεός, ή παρηγοριά μας έδω κάτω».

«Τότε; αισθανόμουν πώς ήμουν εκείνος, που ένω είχε ένα παίγνιο της ζωής, και ορθώνει όσόνσο, όσαμ την τελευταία στιγμή, να περιγελά τη Μοίρα.

«Ναι, έπίστεψα σε μιιά δύναμη, ός τόσο, μέσα μου, κι' όσω από μένα. Θέλησα να σου δώσω, μιάν έλπίδα, μιιά παρηγοριά. Μά την στιγμή, που οι

τελευταίες στροφές του έλικα τραντάζαν το βαπόρι, πώς έτρεμε ή καρδιά μου... Τά λουλούδια ποδχα κρατήσαι, για σένα τάριξα στο «Φακκίνο»! ο φτωχός άνθρωπος! Θα με πήρε για τρελλό...

«Για να κυτάξω ακόμα τη χώρα σου, που μάκρανε από μένα, πήγα στην πρύμη. Έκλαια μη μπορώντας να ξεκολλήσω τα μάτια μου, απ' το βαθύμακρο αλάκι που έχαραζε το ποδόσταμο του βαποριού. Φρίντα! Έτσι περνούμε μέσα στη ζωή: Λίγη άβυσσος. Κ' ύστερα όλα ξανακλείουν. Στη θάλασσα δε μένει πειά, παρά λίγος άφρός. Και μέσα στην καρδιά μας, λίγη στάχτη...

«Περνούμε. Θα ξαναζήσουμε άργότερα; Άχ! αν δεν υπήρχε θάνατος, μηδαιμότης... Υπάρχει θάνατος;...

«Οί φοβερές, οί τυραννικές εϋθύνες, μ' έμποδίζουν να ζήσω. Δε θέλω να ξέρω που είμαι. Υπάρχει πολύς πόνος γύρω μου, μέσα μου. Κι' αυτά όλα είναι, ή πολυπόθητη διαμονή μου στην Αίγυπτο, το μεγάλο μου όνειρο, να γλυκάνω την αιώνια θλίψη... Άρρώστεια λίγες μέρες ακόμα κι' ύστερα τίποτα πειά...

«Αν δεν ήμουν βέβαιος πως ο θάνατος, είναι μέσα μου, θα λέγα: «Υποφέρω» (άφίνομαι να υποφέρω. Δε μπορώ παρά αυτό: να υποφέρω). Θ' αναπολούσα τις νίκες, τόσο σκληρά ξαγορασμένες. Θα βλεπα στον τόσο καθάριον ουρανό, επάυριον θριάμβων και πένθους. Μα το πραγματικό, επιβάλλεται πολύ δυνατά. Θέλω να ξεχάσω, τί είμαι: ένο πλάσμα πόνου. Δεν φέλω να σκεφτώ πειά, παρά τη φτωχή μητέρα μου, και τη Φρίντα, τόσο μακρυνή...

«Απατηλή ζωή, είναι δυνατό όλα να πεθαίνουν μέσα μας, άμέσως, κι' όλα να μου γείνουνε αδιάφορα, την τελευταία ώρα;

«Ω! δώσε μου το βαθύ μυστικό του πόνου μου, το ζωτικό «γιατί» του θανάτου μου. Έδω στο νοσοκομείο τουτο, σε κανένα δε μπορώ να ζητήσω τίποτα, όξω από σιωπή και μερικές προσευχές...

«Είπα: Έρωτα, δεν έχω πειά... Άραγες, γνώρισα ποτέ τον Έρωτα; Άγαπούσα την άλλαγή των χρωμάτων όλων των ουρανών, τον αϊθέρα των ματιών, τη θλίψη μιās νέας ψυχής, τόσο κοντά της δικής μου...

«Αχάριστος. Τι με νοιάζει ο έρωτας; Η μόνη μου αληθινή συμπάθεια, γλυκειά στην καρδιά μου, εινε ή αγάπη μου για τη φτωχή μητέρα μου. Την έχαταλειψα κι' αυτήν, και δε θα τη φιλήσω ποτέ πειά, ποτέ... Ναι θα προσευχηθώ για την ανάπαυση της ψυχής μου. Μα ποιός θα γείνη, εγώ, κι' αυτήν... και κει πέρα, κάτω απ' τη γή, ποιά θα είναι, κείνη, ή μητέρα μου, για μένα;...

«Μια μόνη πραγματικότητα, δεν είναι δυνατό ν' άρνηθούμε: «Σκότωση, πεθαίνω... Θα υπάρξω άραγες, όχι χαρά, (δεν πίστεψα ποτέ στην εϋτυχία) αλλά κάποιο φώς, κάποια έλπίδα;...

«Να έλπίζω... Να μην έλπίζω... Ω! Ζωή! Πάντα όμίγλες... Πές, για να μου θυμίσης την πατρίδα μου, τις σκόρπισες κει πάνω στα σπίτια, και πάνω στη ψυχή μου; Κ' εισαι, καλή, εσύ, που καταριέμαι. Οί όμίγλες είναι όμορφες, άδερφές του όνειρου, και της χίμαιρας, παρηγορητες κι' απογοητευτικές. Μοιάζουν με σένα που θέλησα να δω, θέλησα να νοιώσω, κι' όμως πάντα ξέφυγες από κοντά μου, ζωή, άμείλικτη ζωή.»

CORAM POPULO !

DE CREATIONE ET SENTENTIA VERA MUNDI

(ΜΥΣΤΗΡΙΟ)

Ο ΑΙΩΝΙΟΣ, άθέατος.— ΘΕΟΣ. Το κακό πνεύμα, άρπαγας, ο Κύριος του κόσμου μας.— ΕΩΣΦΟΡΟΣ. Ο Φωτοδότης ξεθρονισμένος.— ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΙ.— ΑΓΓΕΛΟΙ.— ΑΔΑΜ και ΕΥΑ.

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ

Θεός και Έωσφόρος, ο καθένας στο θρόνο του. Τριγυρισμένοι από τους άγγέλους τους. Ο Θεός εινε γέρος με πρόσωπο σοβαρό, που σχεδόν δείχνει την κακία. Έχει μακρυνά άσπρα γένεια και κερατάκια, όπως ο Μωϋσής του Μιχαηλίγγελου.

Ο Έωσφόρος εινε νέος και όραιοι, σαν κάτι από τον Προμηθέα, τον Απόλλωνα και το Χριστό: το πρόσωπό του ειν' άσπρο και φωτεινό: ή ματιά του σαν άστραπή: τα δόντια του άσπρα. Έπάνω από το κεφάλι του φωτεινό στεφάνι.

ΘΕΟΣ. Η άκνησία μās φθείρει' ως εργασθούμε! Θα ριφοκιν-δυνεύσω μιá έκδήλωση της ζωτικότητός μου, έστω κι' αν την σπαταλώ, έστω κι' αν κινδυνεύω να χαθώ μέσα στο ταπεινό πλήθος.

Έκει κάτω, ανάμεσα στον Άρη και την Άφροδίτη, μένουν άχρησιμοποίητα κάμποσα μυριάμετρα απ' όσα μου άνήκουν. Έκει θα φτιάσω ένα νέο κόσμος: από το Μηδεν θα γεννηθώ και, μιá μέρα, στο Μηδεν θα επιστρέψω. Τα πλάσματα που θα ζούν εκεί θα πιστεύσουν πως εινε σαν εμάς Θεοί, και θα διασκεδάζουμε βλέποντας τους άγώνες τους και της ματαιοδοξίας τους. Τ' όνομά του θάνε: Κόσμος της Τρέλας! Τι λέει γι' αυτά ο άδελφός μου Έωσφόρος, πουναι μαζί μου κύριος των εκτάσεων αυτών κάτω από το Γαλαξία;

ΕΩΣΦΟΡΟΣ. Κύριε, άδελφέ, ή μοθηρή σου θέληση απαιτεί παθήματα και δυστυχίες. Η ιδέα σου μου προξενεί αποτροπισασμό.

ΘΕΟΣ. Τι λένε οί Άγγελοι για την πρότασή μου;

ΑΓΓΕΛΟΙ. Γεννηθήτω το θέλημα του Κυρίου!

ΘΕΟΣ. Γεννηθήτω! Και δυστυχία σ' εκείνους που θα φωτίσουν τους τρελούς για την καταγωγή και την αποστολή τους!

ΕΩΣΦΟΡΟΣ. Δυστυχία σ' εκείνους που λένε κακό το καλό και καλό το κακό, σ' εκείνους που κάνουν φώς το σκοτάδι και σκοτάδι το φώς, που κάνουν γλυκό το πικρό και πικρό το γλυκό! Σ' έχγαλώ στο δικαστήριο του Αιωνίου!

ΘΕΟΣ. Έχω καιρό να περιμένω! Η μήπως βλέπει τον Αίωvio συγχότερα από δέκα μυριάδες χρόνια, όταν έρχεται στα μέρη αυτά;

ΕΩΣΦΟΡΟΣ. Θα πάω να κηρύξω στους ανθρώπους την αλήθεια, για να ματαιωθούν τα σχέδια σου!

ΘΕΟΣ. Καταριμένος νάσαι, Έωσφόρε! Και να μένης κάτω από τον κόσμο της τρέλας, για να βλέπης των ανθρώπων τα παθήματα και για να σ' όνομάσουν Πνεύμα Κακόν οί άνθρωποι.

ΕΩΣΦΟΡΟΣ. Θα νικήσης γιατί είσαι δυνατός όπως το Κακόν. Για τους ανθρώπους θάσαι Θεός, σὺ δὲ συγκοφάντης, Σατανά!

ΘΕΟΣ. Κάτω ὁ ἐπαναστάτης! Ἐμπρός: Μιχαήλ, Ραφαήλ, Γαβριήλ, Οὐριήλ! Πλήξετε: Σαμυήλ, Ἀζαριήλ, Μεχαζαήλ! Πνεύσατε: Ἀνατόλιε, Παύμων, Ἐγύν, Ἀμαίμων!

Ἄνεμοστρόβιλος συνεπαίρνει τὸν Ἐωσφόρο καὶ τὸν γερμίζει στὴν ἄβυσσο.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

Ἄδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ κάτω ἀπὸ τὸ Δέντρο τῆς Γνώσεως. Ἐπειτα ὁ Ἐωσφόρος σὲ μορφή φειδιού.

ΕΥΑ. Δὲν εἶχα προσέξῃ ποτὲ αὐτὸ τὸ δέντρο.

ΑΔΑΜ. Μᾶς εἶνε ἀπαγορευμένο.

ΕΥΑ. Ποιὸς τῶπε αὐτό;

ΑΔΑΜ. Ὁ Θεός.

ΕΩΣΦΟΡΟΣ, μπαινώντας. Ποιὸς Θεός; Εἶνε πολλοί!

ΑΔΑΜ. Ποιὸς μίλησε;

ΕΩΣΦΟΡΟΣ. Ἐγώ, ὁ Ἐωσφόρος, ὁ φωτοδότης ποῦ ποθεῖ τὴν εὐτυχία σας, ποῦ ποφέρει γιὰ τὰ παθήματά σας. Κυτάξετε τὸ νέο ἄστρο τῆς αὐγῆς, ποῦ φέρνει τὸ μήνυμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἡλίου! Εἶνε τὸ ἄστρο μου, κ' ἀπ' ἐπάνω του ὁ καθρέφτης ποῦ μέσα του ἀντιφεγγίζεται τὸ φῶς τῆς Ἀλήθειας. Οἱ ἀχτινές του, ὅταν ἐρθῆ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, θὰ ὀδηγήσουν κάποιους πιστικὸς κάποιος ἐρήμου σὲ μιὰ φάνη ποῦ θὰ γεννηθῆ τὸ παιδί μου, ὁ λυτρωτῆς τοῦ Κόσμου.

Ἄμα φάτε ἀπὸ τὸ δέντρο αὐτὸ, θάχετε συνειδηση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Καὶ τότε θὰ μάθετε πῶς ἡ ζωὴ εἶνε κάτι κακό, πῶς δὲν εἶσθε Θεοί, πῶς τὸ Κακὸ Πνεῦμα σᾶς ἐτύφλωσε καὶ πῶς δὲν ὑπάρχετε γι' ἄλλο τίποτε παρὰ γιὰ νὰ κάνετε τοὺς Θεοὺς νὰ γελοῦν. Φάτε γιὰ νὰ λευθερωθῆτε ἀπὸ τῆς λύπης, γιὰ ν' ἀπολαύσετε τὴν χαρὰ τοῦ θανάτου.

ΕΥΑ. Θέλω νὰ μάθω καὶ νὰ λευθερωθῶ! Φάγε καὶ σὺ, Ἄδὰμ!

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΟΥΡΗΛ. Δυστυχία μας, πάει ἡ χαρὰ μας.

ΘΕΟΣ. Τί συνέβηκε;

ΟΥΡΗΛ. Ὁ Ἐωσφόρος σ' ἐξεσκέπασε στὰ μάτια τῶν κατοίκων τῆς γῆς· ξεύρουν τὸ πᾶν καὶ εἶν' εὐτυχημένοι.

ΘΕΟΣ. Εὐτυχημένοι! δυστυχία τους!...

ΟΥΡΗΛ. Κι' ἀκόμα, τοὺς ἐλευθέρωσε, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν ἀνπαρξία.

ΘΕΟΣ. Θὰ πεθαίνουν!... Καλά! Ἄς αὔξηθοῦν πρὶν πεθάνουν. Ἄς γεννηθῆ ὁ ἔρως!

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΕΩΣΦΟΡΟΣ, δευσιότης. Ἀφύου ἡ ἀγάπη ἦρθε στὸν κόσμο, πάει πειὰ ἡ δύναμή μου. Ὁ Ἄβελ, ποῦ τὸν ἐλευθέρωσαν ὁ Κάλν, ἐτεκνοποίησε μὲ τὴν ἀδερφή του.

Κ' ἐγὼ θὰ τοὺς ἐλευθερώω ὅλους! Νερά, θάλασσες, πηγές, ποταμοί, σεῖς ποῦ ξέρετε νὰ σβῆτε τὴ φλόγα τῆς ζωῆς, φουσκώσατε! ἀφανίσατε!

ΠΕΜΠΤΗ ΠΡΑΞΗ

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ

ΘΕΟΣ καὶ ΟΥΡΗΛ

ΟΥΡΗΛ. Δυστυχία μας! Πάει ἡ χαρὰ μας!

ΘΕΟΣ. Τί συνέβηκε;

ΟΥΡΗΛ. Ὁ Ἐωσφόρος ἐρύσηξε ἀπάνω στὸ νερό κ' ἐκεῖνο ἐφρούσωσε κ' ἐλευθερώνει τοὺς θνητοὺς!

ΘΕΟΣ. Τῶξερα! Ἐσωσα ὅμως δύο ἀπὸ τοὺς λιγώτερο φωτισμένους, ποῦ δὲ θὰ μάθουν ποτὲ τὴ λύση τοῦ αἰνίγματος. Τὸ πλοῖό τους ἐκάθισε στὸ ὄρος Ἀραράτ, κ' ἐκεῖ ἐπρόσφεραν ὀλοκαντώματα.

ΟΥΡΗΛ. Naί, ὁ Ἐωσφόρος ὅμως τοὺς ἔδωκε ἕνα φυτό, ποῦ τὸ λένε ἄμπελο, καὶ ποῦ ὁ χυμὸς του φέρνει τὴν ἐκσταση. Μιὰ σταλιά κραισί, καὶ βλέπουν τὴν ἀλήθεια.

ΘΕΟΣ. Οἱ ἀνόητοι! Δὲν ξέρουν πῶς ἔδωκα στὸ φυτό τους περὶεργες ἰδιότητες: τὴν τρέλα, τὸν ὕπνο καὶ τὴ λησμοσύνη. Μ' αὐτὴν δὲν θὰ θυμοῦνται πειὰ τί εἶδαν τὰ μάτια τους.

ΟΥΡΗΛ. Δυστυχία μας! Τί φτιάχνουν ἐκεῖ κάτω οἱ ἀνόητοι κάτοικοι τῆς γῆς;

ΘΕΟΣ. Χτίζουν ἕνα πύργο γιὰ ν' ἀνεβοῦν στὸν οὐρανό. Χαί! Ὁ Ἐωσφόρος τοὺς ἔμαθε νὰ ρωτοῦν. Ἄς εἶνε! Θὰ συγχύσω τῆς γλώσσες τους ἔτσι ποῦ κάθε ἐρώτησή τους νὰ εἶνε στείρα καὶ νὰ μείνῃ ἄφωνος ὁ ἀδερφός μου Ἐωσφόρος!

ΕΚΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΘΕΟΣ καὶ ΟΥΡΗΛ

ΟΥΡΗΛ. Δυστυχία μας! Ὁ Ἐωσφόρος τοὺς ἔστειλε τὸ μονάκριβο γιό του, ποῦ διδάσκει τὴν ἀλήθεια στοὺς ἀνθρώπους...

ΘΕΟΣ. Τί λέει;

ΟΥΡΗΛ. Ὁ γιὸς αὐτός, ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ μιὰ παρθένα, λέει πῶς ἦρθε νὰ λευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους. Λέει πῶς μὲ τὸ θανάτο του θὰ καταλύσῃ τὸν τρόμο τοῦ θανάτου.

ΘΕΟΣ. Καὶ τί λένε οἱ ἀνθρώποι;

ΟΥΡΗΛ. Ἄλλοι λένε πῶς εἶνε Θεός κ' ἄλλοι πῶς εἶν' ὁ διάβολος.

ΘΕΟΣ. Ποιὸν λένε διάβολο;

ΟΥΡΗΛ. Τὸν Ἐωσφόρο!

ΘΕΟΣ, θυμωμένος. Μετανοῶ ποῦ ἔκαμα τὸν ἀνθρώπο στὴ γῆ· ἔγινε δυνατώτερός μου καὶ δὲν μπορῶ πειὰ νὰ διευθύνω ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν τρελῶν καὶ τῶν ἀνοήτων. Ἀμαίμων, Ἐγύν, Παύμων, Ἀνατόλιε, ἀπαλλάξετέ με ἀπὸ τὸ βίβρος αὐτό· ρίξτε τὴ σφαῖρα στὴν ἄβυσσο! Καταραμένοι οἱ ἐπαναστάτες! Στὸ μέτωπο τοῦ καταραμένου πλανήτη στήσατε τὴν ἀγχόνη, σύμβολο τοῦ ἐγκλήματος, τῆς τιμωρίας καὶ τοῦ μαρτυρίου.

ΕΓΥΝ καὶ ΑΜΑΙΜΩΝ, μπαινώντας

Κύριε, ἡ σκληρότη σου θέληση καὶ ὁ λόγος σου ἔφεραν ἀποτέλεσμα. Ἡ γῆ ἀκολοιθεῖ τὴν τροχιά της· τὰ βουνὰ καταρρέουν, τὰ νερά πλημμυρίζουν τὴ γῆ· ὁ ἄξον διευθύνεται πρὸς τὸ βορρᾶ, πρὸς τὸ ὄρος, πρὸς τὰ σκότη· λοιμοὶ καὶ πείνα θερίζουν τὰ ἔθνη· μίση θανάσιμα τὰ χωρίζουν, ἀντὶ νὰ τὰ ἐνώνῃ ἡ ἀγάπη, κ' ὁ φιλό-

στοργος γιός ἔγινε πατροκτόνος. Οἱ ἄνθρωποι νομίζουν πῶς βρίσκονται στήν κόλαση καί σὺ, Κύριε, ἐξεθρονίσθηρες!

ΘΕΟΣ. Βοήθεια! Μετανοῶ γιατί μετενόησα!

ΑΜΑΙΜΩΝ. Πολὺ ἀργά! "Ὅλα ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο τους ἀφ' ἑσέως ἀπέλυσες τῆς δυνάμεις...

ΘΕΟΣ. Μετανοῶ! Ἐρριξα τῆς σπίθης τῆς ψυχῆς μου σὲ ὄντα μιαν ἀνδρα, ποῦ ὁ ξελεσμός τους μὲ ντροπιάζει, ὅπως ντροπιάζεται ὁ ἄνδρας ὅταν ἡ γυναίκα του ἐκπορνεύεται.

ΕΓΥΝ σὺν **ΑΜΑΙΜΩΝΑ.** Ὁ γέρος παραληρεῖ!

ΘΕΟΣ. Ἡ δύναμή μου λιγοστεύει ὅταν φεύγουν μακριὰ μου ἡ ἀδίκη σκέψη τους μεταδόθηκε καί σὲ μέ' ἡ τρέλα τῶν παιδιῶν μου κατέλαβε κ' ἐμένα. Τί κακὸ ἔκαμα, Αἰώνιες; Λυπήσου με! Αὐτὸς ἀγάπησε τὴν κατάρρα' ἄς εἶνε καταραμένος. Ἐσχάθηκε τὴν εὐχή' ἄς μὴν τὴν ἔχη ποτέ του.

ΕΓΥΝ. Τρέλα!

ΘΕΟΣ, γονατισμένος. Κύριε, Αἰώνιες, κανένας Θεὸς δὲν εἶνε ἄνθρωπος ἐσέ' κανενὸς τὰ ἔργα δὲν φθάνουν τὰ δικά σου. Γιατί σὺ εἶσ' ὁ μεγάλος καί ποιεῖς τὰ θαυμάσια. Ἐσὺ μόνον εἶσαι Θεός, ἐσὺ μόνον!

ΑΜΑΙΜΩΝ. Τρέλα!

ΕΓΥΝ. Αὐτὸς εἶν' ὁ κόσμος: ὅταν οἱ θεοὶ διασκεδάζουν, οἱ θνητοὶ ὠφελοῦνται ἀπὸ τὴν περίστασι!

ΑΛΕΞ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Ρ. Π.

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗ: Η ΔΥΝΑΤΗ ΖΩΗ

"Ὅλοι μας γνωρίζομεν πόσον οἱ διανοούμενοι Ἕλληνας ἀποφεύγουν τὰς φιλοσοφικὰς μελέτας καί πόσον φτώχῃ εἶνε ἡ παραγωγή εἰς ἔργα καθαρῆς σκέψεως.

Αὐτοὶ ἀκόμη, οἱ ἐνδεδεγμένοι διὰ τὴν καλλιέργειαν καί ἀνάπτυξιν αὐτῆς εἰς τὰ ἀνώτερα διδασκῆρια τοῦ Κράτους μῆς ἐσυνήθισαν μὲ τὴν σιωπὴν των καί τὴν παρομιώδη ὀκνηρίαν τῆς σκέψεώς των. Ἀλλὰ καί ἐκεῖνοι ἀκόμη οἱ ὅποιοι ἐσπουδάσαν στήν Εὐρώπην, ἐφοίτησαν σὲ ξένα πανεπιστήμια καί ἐξακολουθοῦν νὰ μένουν στὸ ἐξωτερικόν, ἐκαλλιέργησαν κατὰ προτίμησιν ὅλας τὰς ἐπιστήμας τὴν νεωτέραν ὁμῶς φιλοσοφίαν παρημέλησαν ἢ μᾶλλον ἀπέφυγαν, πλὴν ἐννοητὰ ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων.

Εἶνε ἀλήθεια ὅτι ἡ συστηματικὴ καλλιέργεια τῆς σκέψεως καί ἡ παραγωγή αὐτῆς εἰς μεγάλα μᾶλλον πνευματικὰ κέντρα ἐπιτυγχάνεται. Στὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἐπιτιμῶνται θεόντως αἱ φιλοσοφικαὶ μελέται, ἐλλείπει ἀφ' ἐνὸς κατηρητισμένου κοινοῦ καί ἀνικάνων ὁδηγῶν τῆς σκέψεως ἀφ' ἑτέρου.

Καί ἐὰν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐμφανισθῇ κανὲν φιλοσοφικὸν ἔργον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἴτε ἀναμύσημα ἰδεῶν καί σκέψεων χιλιεστωμένων θὰ εἶνε, εἴτε ἐννοητικῆς ἐργασίας ξένου.

Νὰ θεωρήσωμεν ὁμῶς τὴν προσωρινὴν αὐτὴν στερίωσιν ὡς ἀδυναμίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀδυνατοῦμεν. Νομίζομεν ὅτι μόλις ξεμυδιάσῃ τὸ ἑλληνικὸ μυελὸν, τοῦ δοθῇ ἡ πρώτη γενναία ὠθησις καί ἐνθάρρυνσις, ἐξελισσόμενον θὰ παραγάγῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἔργα τῆς σκέψεως πρωτότυπα, ἄρτια εἰς περιεχόμενον καί μορφὴν.

Τονίζομεν ἐπίσης ὅτι τότε μόνον ὑπάρχει ἐλπίς νὰ δημιουργηθῇ νέος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ὁ ὅποιος νὰ ἐδράζεται ἐπὶ βάσεων στερεῶν, ὅταν τὴν ἑλληνικὴν διανόησιν ἀρχίσῃ νὰ κατευθύνῃ ζωντανὸν φιλοσοφικὸν πνεῦμα τὸ ὅποιον ὁλοῦν νὰ ζωογονητῇ δι' ἐντατικῆς καλλιέργειας γονίμων ἐπιστημονικῶν μεθόδων.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀφομοιωτικαὶ μόνον ἐργασίαι γίνονται τῆς ξένης παραγωγῆς καί τὸ μόνον λείπει εἰς μερικὸς ἐκ τῶν ἡμετέρων σκεπτομένων ὅπως διατυπώσουν τὴν σκέψιν αὐτῶν συστηματικῶς.

Βεβαίως αἱ μεγάλα μεταφυσικαὶ ἔχουν γείνη καί σχεδὸν ὅλοι οἱ νεώτεροι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον περιστρέφονται εἰς αὐτάς. Ἀλλὰ πλείστα προβλήματα τῆς σκέψεως καί τοῦ πνεύματος ἐμελετήθησαν ἀτελῶς καί δέον νὰ ἐρευνηθῶσι ἐκ νέου καί ἐξελεγχθῶσι διὰ τῶν πορισμάτων τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων καί τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων. Πρὸς αὐτὰ ὠφελεῖ νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ τῶν σκεπτομένων ἑλλήνων ἐρευνητῶν: τὴν σκέψιν τῶν ἐπιστημῶν νὰ ξανασχεφθοῦν μὲ τὴν φιλοσοφίαν πλατύτερα βαθύτερα καί γενικότερα.

✱

Ὁ κ. Βρισμιτζάκης, νέος ἀκόμη κατ' ἄρθωσιν νὰ ἀφομοίωσιν μέγα ξένον ὑλικὸν καί τὴν ἰδίαν του σκέψιν νὰ μορφώσῃ.

Μὲ τὴν μελέτην του περὶ «Δυνατῆς Ζωῆς» μᾶς δίδει ἐλπίδας ὅτι εἰς λίαν προσεχῆς μέλλον θὰ μῆς παρουσιάσῃ βιβλία τὰ ὅποια θὰ μᾶς ἀναγκάσουν νὰ τὸν προσέξωμεν καλλίτερα.

Ἡ «Δυνατὴ Ζωή» βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴν ἀτομιστικὴν κίνησιν τῶν εἰκοσι τελευταίων ἐτῶν.

Σήμερον πλείστοι ἐρευνηταὶ μελετοῦν τὸν ἀτομισμὸν εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐκφάνσεις καί δι' αὐτοῦ ἐνίοτε ὑποστήριζον τὰς ἱμπεριαλιστικὰς τάσεις τοῦ σημερινοῦ κρατικοῦ καθεστώτος.

Ὁ ἀτομισμὸς ἐτόνωσεν τὴν φιλολογοίαν, διέπλωσε χαρακτῆρας, διεμόρφωσε σχολὰς. Ἐξ αὐτοῦ ὁ ἀναρχισμὸς, ὁ σοσιαλισμὸς, ὁ συνδικαλισμὸς νέας ἤντησαν δυνάμεις. Αἱ ἐρευνᾶν τῶν διαφόρων κοινωνιολογικῶν ζητημάτων νέαν ἔλαβον κατευθύνσιν. Στηρίζεται οὗτος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον ἐπὶ τῆς ἠθικῆς «τῆς ἐντόνου καί ὑπερχειλιζούσης ζωῆς». Προϋποθέτει ὑπαρξιν πλουσίας ἀτομικότητος. Ἡ ἐκδήλωσις παραστατικῆς δραστηριότητος δὲν εἶνε πάντοτε ἀσφαλὲς τεκμήριον ἐντόνου ζωῆς. Ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ ὑπὸ τὰς ποικύλλας αὐτῆς μορφᾶς ἀποτελεῖ τὴν βάσιν καί τὸ κίνητρον μιᾶς γονίμου δράσεως. Δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ λησμονώμεν καί τὴν θέλησιν, τὸν μεγάλον αὐτὸν συντελεστήν, ὁ ὅποιος διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς του ἰσχυροποιεῖ τὸ ἐγὼ μας καί καθιστᾷ αὐτὸ κύριον καί ρυθμιστὴν τῶν πράξεών μας.

Ἡ θέλησις ἔχει ἀξίαν διότι συντελεῖ εἰς τὴν παραγωγὴν καί τὴν συντήρησιν τῆς προσπαθείας. Ἡ προσπάθεια πράγματι εἶνε αὐτὴ ἡ δρῆσις, ὑπὸ τὴν δυναμικὴν αὐτῆς ἔποψιν, κοχλάζουσα ἐν τῇ ῥοῇ της. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀλήθεια ὅτι ἡ προσπάθεια ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς θελήσεως ἀποτελεῖ τὴν βάσιν κάθε ἀνιούσης ἐξελίξεως καί εἶνε ὁ ἀναγκαῖος παράγων κάθε προόδου. Ὁφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ γονιμότης τῆς προσπαθείας δὲν ἐγκτεῖται μόνον εἰς αὐτὴν τὴν δυνάμιν της: ἐξαρτῆται καί ἐκ τῆς κατευθύνσεως της. Ὅτι ἐνδιαφέρει πρωτίστως εἶνε ἡ ὑπαρξις μιᾶς κεντρικῆς ιδέας ἢ ὅποια ὑποτάσσουσα καί συγκεντρῶνουσα τὰς ἄλλας ιδέας μας, αἰσθήματα μας καί ἐφέσεις μας, νὰ μᾶς ὠθεῖ πρὸς δράσιν. Καθίσταται

ὅμως ἀδύνατος ἢ μελέτη μιᾶς δράσεως ἄνευ τῆς προηγουμένης μελέτης ἐνὸς ιδεώδους, τῆς ψυχῆς κάθε δράσεως.

Καὶ ὡς ιδεώδες προβάλλεται ἢ ὑπὸ ἐνὸς ἀτόμου ἀναπαράστασις εἰς καθορισμένην μορφήν, ἐνὸς τελειοτάτου τύπου, τοῦ ὁποίου ἢ σύλληψις ἐγένετο εἰς ὀρισμένην στιγμήν χρόνου καὶ τοῦ ὁποίου τύπου ἢ προσέγγις ἢ ἢ πραγματοποιήσις ἐπιδιώκεται.

Εἰς τὴν ἀτομικὴν κίνησιν ὑποδείγματα συγκεκριμένου ἢ ἀφρημένου τύπου ὑπερπλεονάζουν καὶ ὑποδεικνύονται μᾶλλον ὡς κιντρίσματα πρὸς δράσιν, ἀδιάφορον ἐὰν οἱ δημιουργοὶ αὐτῶν δὲν ἔζησαν ἀρκούντως τὴν ζωὴν των.

Πραγματικῶς μία ζωὴ δὲν καθορίζεται ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς χαρακτηριστικῆς καὶ ἀναλόγως κρίνεται. Κριτήριον ἀσφαλές δὲν ὑφίσταται. Ἡ κληρονομικότης τὸ περιβάλλον διαπλάττει αὐτὴν ξένοι παράγοντες δίδουν συχνά εἰς αὐτὴν ὀρισμένην κατεύθυνσιν. Μία πολυσύνθετος ὄντοτης ὡς ἡ ζωὴ δύσκολον εἶνε νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς καὶ ἐπιστημονικῶς νὰ διατυπωθῇ. Αἱ κατηγορίαι καὶ αἱ διαβαθμίσεις ποιοῦ καὶ δυναμικῆς εἶναι μᾶλλον συμβατικά καὶ πρὸς κατανόησιν μόνον προβάλλονται. Αἱ λανθάνουσαι ἐξ ἄλλου δυνάμεις διαφεύγουν καὶ τοὺς πλέον προσεκτικὸς παρατηρητὰς. Ὁ χαρακτηρισμὸς μιᾶς ζωῆς ἐπιρροεάζεται ἐπὶ πλέον ὑπὸ τοῦ αἰσθητηρίου, ὑπὸ τῆς ἰδιοσυγγρασίας τοῦ ἐρευνητοῦ.

Ὅθεν μελέται καὶ πορίσματα βιολογικῶν ἐρευνῶν, παρατηρήσεις στηριζόμεναι ἐπὶ ἐπιστημονικῶν μεθόδων δύναται μόνον νὰ μᾶς προσανατολίσῃ καὶ διευκολύνῃ τὴν διατύπωσίν μας.

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Βρισμιτζάκη ἀποτελεῖ κεφάλαιον ἐνὸς συστήματος ἀξιών. Δὲν μᾶς ἀφίνει αὐτὴ νὰ γνωρίσωμεν τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τοῦ συστήματός του καὶ τὰς φιλοσοφικὰς βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται. Ἴσως ἢ μελλοντικὴ ἐργασία τοῦ κ. Βρισμιτζάκη μᾶς ἀποκαλύψει αὐτὰς ἐναργέστερον.

ΑΛΕΞ.

Β. Κ. Π.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ *

I. Η ΖΩΗ ΤΕΙΝΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ:

Ἐπι διακρίνει τὴν ζωὴν εἶνε μία διαρκὴς πάλη ἐναντίον κάθε βίας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης εἶτε ἦττα, εἶτε συμβιβασμὸς, εἶτε πλήρης νίκη εἶνε, ἀπομένει ὡς γεγονὸς ὅτι ἡ ζωὴ τείνει πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

* * *

Ὅνομάζω ζωὴν ἐλευθέραν τὴν ζωὴν τὴν ἀπηλλαγμένην βίας· κάθε βία εἶνε δεσμὸς, σκλαβιά, περιορισμὸς, ὀδύνη.

* * *

Ἡ ζωὴ εἶνε ὀρμη, τάσις. Ἡ ζωὴ εἶνε ὀρμη μὲ τὰσιν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Διαρκῶς ὅμως ἔχει ἀντιμέτωπον τὴν βίαν. Εὐρίσκει δὲ πάντοτε ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ ἀπροόπτου, τοῦ μὴ ἀναμενομένου.

* * *

Συνεπῶς, ἡ ζωὴ εἶνε πάλη σὲ ὅλους τοὺς βαθμοὺς καὶ σὲ ὅλας τὰς κλίμακας. Ἡ ζωὴ εἶνε στοιχεῖον παλαιόν, στοιχεῖον ἀγωνιζόμε-

* Οἱ σελίδες αὐτὲς εἶνε προμηνεῖς ἀπὸ τὸ ἀνεξέδοτο βιβλίον τοῦ κ. Βρισμιτζάκη: Ἡ Δύναμις τῆς Ζωῆς ποῦ θὰ τυπωθῇ πολὺ σύντομα.

νον. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀγόνων αὐτῆς γίνονται ἐν ἀγνοίᾳ μας, τοῦ ὄργανισμοῦ περιλαμβανόντος ἰδιαίτερως λειτουργίας πάλης, ἀμύνης, ἀντοχῆς καὶ ἀντιδράσεως. Εἰς ἄλλους τῶν ἀγόνων τούτων εἶνε παροῦσα ἢ συνειδήσις.

* * *

Ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀπροόπτου, τοῦ μὴ ἀναμενομένου, τοῦ μὴ δοκιμασμένου, τοῦ κατὰ πρόωτην φορὰν ἐμφανιζομένου, δὲν λύεται (ὅταν λύεται) εἰμὴ διὰ πρᾶξις κινήματος. Ἡ ζωὴ σιὰς μεγάλας συγκρούσεις τῆς μὲ τὸ ἀπροόπτου, πρᾶξις κινεῖ.

II. Η ΖΩΗ ΕΙΝΕ Η ΘΕΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΤΟΜΙΚΟΠΟΙΗΣΕΩΣ: Ἡ θέλησις αὐτὴ ἐκδηλώνεται διὰ μέσου τῶν τάσεων τῆς ζωῆς.

* * *

Ἡ ἀτομικοποίησις πρὸς τὴν ὁποίαν βαίνει ἡ ζωὴ ὡς μέσον ἔχει τὸ πάθος, τὸ ὁποῖον εἶνε αὐτὴ ἢ ζωικὴ ὀρμη προσκρούουσα κατ' ἐμποδίων.

* * *

Ἡ φύσις ἀτομοποιεῖ: σχηματίζει, σὲ ὅλας τὰς βαθμίδας, συστήματα περιορισμένα ἄτομα, κύτταρα, ὄργανισμοὺς, οὐράνια σώματα. Ἡ φύσις ἀτομοποιεῖ ἐξελισσομένη, ἐξελλίσσεται ἀτομοποιούσα.

* * *

Τὸ πάθος τὸ ὁποῖον ἐκδηλοῦται μέσα σὲ ὄργανισμοὺς μὲ ἐνότητα καὶ φθασμένους σὲ μεγάλο σημεῖον ἀναπτύξεως ὀδηγεῖ σὲ μιὰ δυνατώτερη, βαθύτερη ἀτομοποίησιν, τὴν ὁποίαν ὅπως ξεχωρίσω ἀπὸ τὴν πρόωτην ἀποκαλῶ ἀτομικοποίησιν.

* * *

Ἐννοῶ μὲ ἀτομοποίησιν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἡ φύσις σχηματίζει ἢ ὀργανώνει συστήματα κλειστά (κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον) κέντρα δράσεως καὶ ἀντιδράσεως.

* * *

Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ κλειστὸν στὴν φύσιν, ἀλλὰ παντοῦ ἀλληλοεπίδρασις, ἐτερόπνοια καὶ ἰσορροπία.

* * *

Ἐννοῶ μὲ ἀτομικοποίησιν ὀλόκληρον τὸν τρόπον ἢ τὸν κύκλον διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἄτομον ἀποκτῆ τὴν πνευματικὴν του ἐλευθερίαν καὶ κατακτῆ τὴν ἐνσυνείδητον προσωπικότητά του.

* * *

Ἡ ἀτομικοποίησις αὐτὴ δὲν ἔχει ἐκδηλώσεις ἐξωτερικὰς. Εἶνε φαινόμενον ἐσωτερικόν, πρᾶξις ἢ καὶ πρᾶξις κινήματος τῆς ἐνσυνείδητου προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου, ἢ ὁποῖα γυρεύει τὴν διαπίστωσιν τῆς. Ὡς ὅλα ὅμως τὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου ὑπόκειται καὶ αὐτὴ στοὺς νόμους τῆς φύσεως. Καὶ ἀφίνει τὸ ἄτομον καθὼς πρὶν τὸ πλάσσει νὰ ὑπόκειται στοὺς νόμους τῆς φύσεως.

III. ΟΡΙΩ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΜΕ ΤΟ ΠΑΘΟΣ: Ὅσον περισσότερον δηλαδὴ μιὰ ζωὴ ἐμπεριέχει ὀρμη, συνεπῶς ὑπόκειται κατ' ἀρχὴν σὲ πάθος (ἢ περισσοτέρως ὀρμη φέρει τὰς περισσοτέρας συγκρούσεις) περισσοτέρως εἶνε ζωὴ. Τὸ πάθος εἶνε ἢ ῥίζα κάθε τάσεως καὶ κάθε ἐπιθυμίας.

IV. Η ΖΩΗ ΕΙΝΕ ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΤΑΣΕΩΝ: Αί τάσεις αἱ ἐκδηλωτικαὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου ὅσον ἂν φαίνονται ἀντίθετοι, συγκρουόμεναι, ἀποκλείουσαι οἱ μὲν τὰς δὲ, ἐκκλίνουσαι ἀκόμη τῆς ζωϊκῆς κατευθύνσεως, πράγματι συνεργάζονται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, δηλαδὴ φέρουν πάντοτε τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, ἀρκεῖ νὰ ἐπέμβῃ ἡ συνήδεις.

Ἡ ζωὴ εἶνε ἡ χάος ἐνεργειῶν ἢ συνέργεια· ἡ μᾶλλον εἶνε συνέργεια ἐκπηγάζουσα ἀπὸ χάος καὶ ὑπὸ τὴν διαρκῆ ἀπειλὴν τοῦ χάους, ρυθμὸς πηγάζων ἐξ ἀρρυθμίας, ἢ ἀπὸ χάος ρυθμῶν κλίματος κατωτέρως: ἡ ζωὴ εἶνε συνέργεια τάσεων.

α) Η ΖΩΗ ΕΙΝΕ ΤΑΣΙΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΘΥΣΙΑΝ: μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν ἐννοῶ τὴν ἄρνησιν τοῦ ἐγωϊσμοῦ ἢ μᾶλλον τὴν προοπτικὴν πρὸς ὑπέρβασιν του. Ἡ πραγματοποίησις τῆς τάσεως αὐτῆς εἶνε συγχρόνως καὶ ἡ ἄρνησις τῆς. Πράγματι, ἐκκληρούμενη ἐξαλείφεται ἡ ἰδία. Ἡ τάσις ἐξαλείφεται καὶ μένει ἡ στάσις ἢ λεγομένη αὐταπάρνησις καὶ αἱ διάφοροι ἐκφράσεις τῆς καὶ μορφές· ποῦ ἔχει ὡς στήριγμα τὴν συνήθειαν καὶ ὡς ὀρίζοντα τὸ ἀσυνείδητον. Ἄλλ' ἡ στάσις εἶνε ἡ ἄρνησις τῆς τάσεως.

β) Η ΖΩΗ ΕΙΝΕ ΤΑΣΙΣ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ: ἡ τάσις αὐτὴ εὐρίσκει τὴν πραγματοποίησίν τῆς (ἄλλ' ἢ πραγματοποίησις αὐτὴ εἶνε συγχρόνως καὶ ἡ ἐξάλειψίς τῆς) στὴν δράσιν μὲ κατεύθυνσιν τὴν καταστροφὴν, τὴν φθοράν.

γ) Η ΖΩΗ ΕΙΝΕ ΤΑΣΙΣ ΠΡΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΠΟΙΗΣΙΝ: Ἡ τάσις αὐτὴ ἐν τῇ ἀγνότῃ τῆς φανερώνεται ἀργότερον ὀλιγότερον ἄμεσα. Αἱ δύο προηγούμεναι τάσεις μὴ ἐκκληρούμεναι καὶ τῇ συμβολῇ τοῦ ἔργου τῆς ἐπιλογῆς τῆς συνειδήσεως καταλήγουν εἰς τάσιν πρὸς ἀτομικοποίησιν.

Ἡ ζωὴ ἐπὶ τέλους—ὑπὸ ὅλως ἐκτάκτους περιστάσεις δύναται νὰ τείνῃ πρὸς ἄρνησιν τῆς ἰδίας αὐτῆς θελήσεως τῆς ζωῆς, τοῦ παλαιότερου στοιχείου ποῦ εἶνε ἡ ζωὴ.

Ἐνῶ ἡ τάσις πρὸς αὐτοθυσίαν δὲν εἶναι μία ἄρνησις τῆς ζωῆς ἀλλ' ἀπλῶς μία ἀντίφασις, ἕνας ἀντιπερισπασμὸς εἰς τὸν ἐγωϊσμόν τῆς. Ὁ τείνων στὴν αὐτοθυσίαν ἐμμένει ἀπλῶς σὲ ἕνα τρόπον ὑπέροχως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ζωὴν.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἀρνήσεως τῆς ζωῆς εἶνε ἡ ἐξατομικοποίησις.

Ἡ ζωὴ στὸν ἀγῶνα τῆς κατὰ τῆς βίας διανοητικοποιεῖται, τὸ πάθος αὐτὸ διανοητικοποιεῖται, ἐνσυνηδοῦται:

Η ΖΩΗ ΕΙΝΑΙ Η ΘΕΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ.

Τὸ ἔργον τῆς συνειδήσεως εἶνε ἔργον ἐπιλογῆς: τὸ ἀνώτατον ἔργον τῆς συνειδήσεως εἶνε ἐκεῖνο τῆς ἐπιλογῆς τῶν τάσεων τῆς ζωῆς: ἡ μελέτη τοῦ πάθους.

·*

Χρειαζεται ὁ ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ ὅπως διαλύσῃ τὸ νέφος, χρειάζεται ὁ σπινθὴρ τῆς συνειδήσεως ὅπως ξεχωρίσῃ τὰς τάσεις ἀπὸ τὰ νεφελώματα τῶν συναισθημάτων ποῦ τὰς σκεπάζουν, πλέον δὲ γενικῶς ἀπὸ τὰ κληρονομικὰ στίγματα

·*

Τὸ πᾶν εἶνε κληρονομικότης στὸν ἄνθρωπο, μὰ δίπλα στὴν κληρονομικότητα ὑπάρχει τὸ κληρονομικὸν στίγμα.

·*

Ἡ συνειδήσις ἐλευθερώνει τὴν τάσιν πρὸς αὐτοθυσίαν ἀπὸ τὰς ιδέας καὶ τὰ μυστικιστικὰ συναισθήματα ποῦ τὴν συνοδεύουν, κληρονομικὰ στίγματα ποῦ ἀφήκων περασμένες νοοτροπίες μυστικοπαθεῖς, ἀπὸ τὰ πλάσματα τῆς φαντασίας καὶ ὑποχρεώνει τὸ ἄτομον νὰ περιβάλλῃ τὴν πραγματικότητα διὰ νέου βλέμματος.

·*

Ἡ συνειδήσις ξεχωρίζει τὴν τάσιν πρὸς καταστροφὴν ἀπὸ τὰς παρορμήσεις καὶ ροπὰς ποῦ τὴν συνοδεύουν, ὑπόλειμα παλαιῶν ἔξεων προερχόμενον ἐκ τῆς πάλης τῶν ζωϊκῶν ὄντων.

·*

Ἡ συνειδήσις ὑπ' αὐτὴν τὴν μορφήν τῆς μᾶς παρουσιάζεται ὡς ὄργανον ἀπελευθερωτικὸν ἀπὸ τὰ κληρονομικὰ στίγματα, ἀπὸ τὰς βίας τῆς κληρονομικότητος.

·*

Ὅταν διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς συνειδήσεως ἐλευθερώσωμεν τὰς τάσεις πρὸς αὐτοθυσίαν καὶ τὴν καταστροφὴν ἀπὸ τὰς παρορμήσεις ποῦ τὰς συνοδεύουν, αἱ τάσεις αὐταί—ἔτσι καθωρισμέναι, ἐνσυνείδητοι πλέον—μετατρέπονται, ἢ μᾶλλον βρίσκουν τὴν συνέχειάν των, τὴν ἐπέκτασίν των, στὴν τάσιν πρὸς ἀτομικοποίησιν.

·*

Ἡ ζωὴ ἐναντιώνεται στὴν ἐκπλήρωσιν τῆς τάσεως πρὸς αὐτοθυσίαν· ἀλλ' εἶναι ἡ ζωὴ αὐτὴ στὴ μεγάλη τῆς σύγκρουσιν πρὸς τὸν ἐγωϊσμόν, στὴ μεγάλη τῆς προσπάθειαν ὅπως ἀνυψώσῃ τὸ ἄτομο πάνω ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμόν του,— τὸν ἐγωϊσμὸν τὸν καθαρῶς συντηρητικόν, καθαρῶς στὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὅτι κληρονομικῶς ἔχομεν—ποῦ καλλιεργεῖ αὐτὴν τὴν τάσιν.

·*

Δὲν εἶνε βέβαια ἡ τάσις πρὸς αὐτοθυσίαν, τάσις αὐτοτελής, οὐδὲ εἶνε καὶ ἡ βαθύτερη τάσις τῆς ζωῆς: εἶνε ὅμως ἡ ἀναγκαιότερα. Ἄδιάφορον ἐὰν συνηθέστερον τὴν βλέπομεν νὰ ἐνδίδει στὰς πλεονεξίας ποῦ τῆς στήνουν αἱ μυστικοειδεῖς ιδέαι νὰ παρασύρῃται στοὺς δαιδάλους τῶν συναισθημάτων. Αὐτὰ εἶνε ἐπεισόδια... Μόνη ἡ τάσις πρὸς ἀτομικοποίησιν ἠμπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ στὴ ζωὴ χωρὶς νὰ φέρῃ στάσιν στὸ ἄτομο καὶ στὴ ζωὴ: αἱ ἄλλαι τάσεις πραγματοποιούμεναι, σταματοῦν, ναρκώνουν τὴ ζωὴ καὶ παραλύουν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὅλου ἀτόμου.

VI. Η ΖΩΗ ΣΤΕΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΜΕ Τὴν πραγματικότητα, στὴν πάλην τῆς μὲ τὸ ἀπρόοπτον, τὸ μὴ ἀναμενόμενον, ΠΡΑΞΙΚΟΠΕΙ.

~

Τὸ πραξικόπημα εἶνε μία δυνατὴ ἀντίδραση αὐτῆς τῆς ἀτομικό-
τητος ἐναντίον τοῦ τυχαίου ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς βίας ἐναντίον τοῦ
μοιραίου ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἀπειθαυαίου: εἶνε τὸ κλείδωμα τοῦ πε-
πρωμένου αὐτοῦ.

~

Ἐπὶ οἵανδήποτε μορφήν εἶνε ἡ ἐμμονὴ καὶ ἐπιδιώξις τῆς θέ-
λησης τῆς ζωῆς.

~

Εἰς τὴν ὄθησιν τοῦ ἀπροόπτου τοῦ μὴ ἀναμενομένου
ἢ ἀτομικότητος ἀντιδρᾶ μὲ δυνατωτέραν ὄθησιν: Ὡθούμενη, ὠθεῖ.

~

Ἡ ζωὴ καθίσταται δυνατωτέρα ὅσον εἶχε νὰ παλαίση περισσό-
τερον, ἐναντίον ἀπροόπτων μὴ ἀναμενομένων ὠθήσεων τοῦ
πεπρωμένου ἀπὸ ταῖς ὁποῖαις ἐβγήκε νικηφόρος. Συνέπεια τῶν ἀγώ-
νων αὐτῶν εἶνε ἡ βαθμιαία δημιουργία μιᾶς λειτουργίας ἰδιαιτέρας
πάλης, κατὰ τοῦ πεπρωμένου.

~

Τὸ πραξικόπημα εἶνε ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς, εἰς τὴν ἀνωτέραν αὐ-
τῆς ἔντασιν καὶ χαρακτηρίζει τὴν στιγμήν τῶν μεταβολῶν τῆς, τῆς
μετάβασης τῆς σὲ ἄλλο γένος.

~

VII. Η ΖΩΗ ΕΙΝΕ ΜΙΑ ΣΥΝΕΧΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ ΣΕ ἌΛΛΟ ΓΕΝΟΣ :

Μία ἀποδοχὴ δραστηρία, κατακτητικὴ καὶ ἀφομοιωτικὴ τῆς πα-
ρούσης καταστάσεως. Τὸ πραξικόπημα ἰδίως εἶνε μιὰ τέτοια ἀπο-
δοχὴ, σὲ στιγμὰς ποῦ τὴν καθιστᾷ δύσκολον ἢ ἐμφάνιση εἰς τὸν ὄρι-
ζοντα τοῦ ἀπροόπτου, τοῦ μὴ ἀναμενομένου.

~

Ἡ δυνατὴ ζωὴ εἶνε μία διαρκὴς ὄθησις κατὰ τοῦ πεπρω-
μένου διὰ μέσου πραξικοπημάτων μεταβιβαζόντων αὐτὴν ἀπὸ γένος
εἰς γένος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

ΝΙΚΟΛΑ ΜΠΩΝΤΟΥΕΝ: Η ΗΡΩΪΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

(NICOLAS BEAUDU'N : L' OFFRANDE HÉROÏQUE)

Σ' ἓνα χαράκιμα τῆς Ἀνατολικῆς Γαλλίας, μέσα στὸ ἀνέμισμα τῶν
ὄβριδων καὶ στὸ χροτάλισμα τῶν μυδραλλιοβόλων, ἓνας νέος σηκώνεται, κρα-
τώντας στὸ χεῖρ ἓνα βιβλίον στίχων. Εἶνε ὁ Νικόλας Μπωντουέν.

Ἐποτρὰ ἀπὸ τὸν μακρόχρονο αὐτὸν πόλεμο δὲν θὰ κακολογοῦν πᾶ
τοὺς ποιητὰς δὲν θὰ κακολογοῦν τὴν φιλολογία. Πολυάριθμοι εἶναι οἱ τά-
φοι ὅπου οἱ καλλίτεροί τους ζοῦνται.

Charles Réguy, Olivier Houffcade, Emile Despax, Alain Fournier,
καὶ οἱ, Louis Pergaud, André Lafon, καὶ χίλιοι δυὸ ἄλλοι, τί γενή-
κατε; Δὲν θὰ μάθῃς ποτέ, Lionel des Rieux, πῶς ἦμον κοντὰ σου, τὸ
γλυκὸ ἐκεῖνο χονοποριάτικο πρῶτ, σ' ἐκεῖνο τὸ διαμέρισμα τῆς δευτέρας θε-

σεως ποῦ μᾶς ἔφερε ἀπὸ τὸ Παρίσι στὴ Βαλάνς. Ἦταν ἡ ἐποχὴ τῶν μεγά-
λων ἐλπίδων σου καὶ ἦσαν σὺν ἓνας μάλιστα ποῦ ἔχτιζε ὄνειρα ἐμπρὸς
στον Jean-Marc Bernard ποῦ σὲ ἄκουε. Θυμᾶμαι τοὺς στίχους τοῦ Paul
Drouot, ἐνὸς ἄλλου κι' αὐτοῦ νεκροῦ:

Souffle qui m' agitez, âme, étrange assemblage
Des plus contraires passions,
Cœur à qui rien ne plaît et dont rien ne soulage
Le doux besoin d' effusions,

Jusqu' à quand ferez-vous que j' ignore moi-même,
Parmi vos coups et vos erreurs,
Quel est l' unique objet que je cherche et que j'aime
Avec cette aveugle fureur ?

Ἀξία ποῦ ἀγνοοῦσε τὴν σημασία τῆς, θάρρους ποῦ ἐζητοῦσε νὰ ἐκδη-
λωθῇ μόνο του, ξεύρομε τί θυσιά γενήκατε!

Ἡ ἴδια πνοὴ ἐμφυζόνει τὸ βιβλίον τοῦ Νικόλα Μπωντουέν: «Ἡ Ἡ-
ρωϊκὴ Προσφορά.» Δὲν ξεύρει κανεὶς διαβάζοντάς το, ἂν ὁ Μπων-
τουέν εἶνε ἀκόμη, ὅπως τοῦ ἄρεσε νὰ αὐτοκαλῆται «Παροξυστής». Βρίσκει
κανεὶς στὶς σελίδες του ἐν τούτοις ἓνα ποιητὴ κι' αὐτὸ εἶνε ἄρκετό. Ὁ πό-
λεμος ἰσοπέδωσε ὅλες τὶς σχολές.

Τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1913 ὁ Μπωντουέν ἔγραφε: «Καλλίτερα μᾶς ἤρεσε
νᾶμαστε οἱ νέοι μὲ μιὰ κατεύθυνση πρὸς ὅτι τρανεύει, πρὸς ἓνα αὔριο πὸ
τρομερό, παρὰ οἱ προβατοειδεῖς ντεκαντὰν καὶ τὰ ξεφουσιτῖδια ξεπεσμένων
φιλολογῶν. Ζωντανοὶ δὲν ὑποτασσόμεστε στὸ θάνατο ἔστω κομψὸν καὶ ἀρω-
ματώδη.»

Ἡ ζωὴ τραγοῦδ ἰ τὴν αἰωνία τῆς ἀνοιξὴ σὲ κάθε στίχο τῆς «Ἡρωϊκῆς
Προσφορᾶς»:

J' imagine une France aimable et toute neuve
Avec des bandes d' hirondelles sur les toits ...

Les hameaux reconstruits auront un air de fête,
L' angelus tintera dans les clochers à jour
De La Bassée à Notre-Dame de Lorette,
De Lassigny à Beauséjour.

Les agneaux bêleront au fond de métairies,
L' aurore sourira sur les bords de l' Yser,
Les fraises pousseront au bois de la Gruerie,
Au bois Le Prêtre, à Saint-Hubert.

Les cloches sonneront comme pour un baptême ;
La Grande Rue de Vic où tant des gens sont morts
Sera toute fleurie, et sur Pargny et Blesmes,
Sur Maurupt et Sermaise où le deuxième Corps

Vit tomber tant des siens, tant de nos camarades,
On entendra, au lieu du bruit sourd des canons,
Du fracas des obus et de la fusillade,
Le chant des coqs et le vol joyeux des pigeons.

Νά ένας συγγραφεύς πού δέν γράφει ἀπό τό γραφεῖο του δίνοντας συμβουλές στήν Κυβέρνηση του. "Ὅλο τό βιβλίο του εἶνε ένας ὕμνος στή Γαλλία:

Tu es ma joie et mon trésor et mon refuge
Et la couronne de mes jours,
Et tu es la colombe et l'arche du déluge
Et la figure de l'amour.

Ἐνακράζει :

Je crois en ta parole, en ton verbe qui dure,
En ton désir d'amour, en ton genie humain,
Aux bienfaits de ta douce et savante culture,
Fille du rêve grec et du geste romain.

"Ὅχι, τό ἔργο τέτοιων ἀνθρώπων δέν θά χαθῆ :

Aujourd'hui nous gardons les tombeaux de nos pères
Et les berceaux de nos enfants.

.....
Tout te sera rendu, ta grâce sans mélange,
Tout prestige sacré, ta grandeur d'autrefois.

*Ἐς παραδεχτοῦμε ὡς οἰονό τά εὐγλωττα αὐτά λόγια πού μῆς δίνει ὁ ἀγνός αὐτός ποιητής τήν στιγμή πού οἱ Γερμανοὶ δοκιμάζουν ξανά στό μῆνα αὐτόν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1916, νά κλονίσουν μέ ὅλες τους τές δυνάμεις, τό ἀδιάτρητο τοῖχος πού ἀνίγειραν ὅλες οἱ γαλλικῆς καρδιές. Καμιά ἀπό τίς καρδιές αὐτές δέν εἶνε ξένη στόν ποιητή :

Je pense à vous, petits paysans, sauvageons
De la terre de France, ô soldats héroïques !
Je pense à vous, ô Vendéens aux yeux épiques,
Gars de Provence, du Guerey, gars du Morvan,
De Touraine ou du Roussillon, fils bien vivants
De la province où vit la vieille âme française.
Et je vous ai tous vus bondir dans la fournaise,
Et je vous ai tous vus vous lancer en avant,
Gars de Provence, du Guerey et du Morvan.
Et je vous revois tous avec dans vos prunelles
Le resplendissement de la France éternelle.

Ἐγώ, σέ βλέπω, Μπικοντουέν, σάν ἓνα χαμπαναριό μέσα στά ἀχνοσύνεφα.

LE MEX 1916
ΜΕΤΑΦΡ. Β. Κ. Π.

ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΤΟΥ
HENRI THUILE

Η ΓΛΑΥΚΑ

Γλανκὸ τὸ Νήρυτον· τὸ δροῦ, θαμπὸν ποῦ γαλανίζει,
Δὲ ρίχνει σκιὰ στὴ θάλασσαν, ἀσάλευτη ἀπὸ κάτου·
Στὴ λίμνη ἀποκαρώσανε, σάν ἄσπροι ἀνθοὶ καὶ οἱ γλάροι.
Μὰ τὸ ξεφτέρι κρέμεται σὲ δυὸ φτερά καὶ τρέμει,
Μὲς τὴ γαλάζιαν ἄβυσσο, πῶς τρέμουνε τὰ φρούδια
Γραμμένα, ἅμα ζυγιάζουνε, μιὰ συλλογὴ παρθένα·
Κ' ἔπνεε Μαγιατικός βοριάς στὸ Ἴόνιον χῆς καὶ ἀκόμα,
Τὸ κῆμα εἶνε σάν κρούσταλλο καὶ ὁ ἄμμος δέν ἀχνίζει,
Καὶ λαγαρὸς καὶ ἀσάλευτος, ὁ ἀγέρας τοῦ ἐλαιῶνα·
Μηδὲ καπνίζουνε, οἱ ἐλιές, μιὰν ἄχνη πρὸς τὸν ἥλιο.
Καὶ λές, ποῦ ἐχύθη ἡ θάλασσα, τὴ νύχτα μὲς τὸν κάμπον,
Ἐπ' τὸν Μαγιατικό βοριά καὶ πάλε πίσω ἐσύρθη,
Τὴν πεταλοῦδα ἐπλάνεψεν, ἀπ' τοὺς ἀφροὺς ἀπάνω·
Καὶ γὼ στὸ κῆμα εἶχα λουστὴ τὴ χαραυγὴν κ' ἐκύλα,
Γλανκὸ στὴ φλέβα τὸ αἷμα μου, σὰ μὲς τὰ δέντρα καὶ ἦταν
Ὁ νοῦς μου, ὡς ἀνθισμένη ἐλιά, ποῦ ἀπ' τὸν καρπὸν ἀλαφρώθη
Καὶ ἀφρίζει ἀνθὸν ἀνάλαφρο, στίς πελαγίστιες αὔρες·
Καὶ ἡ γλαυκομάτα στὸ γιολό, ποῦ ἀργὴ μὲ ἀκολουθοῦσεν,
Ἐρώτησε, γροῖζοντας τὴν κεφαλὴ ἀπ' τὸ κῆμα.

— Ἀλήθεια, ἀναγέλασαν τὴ γλαῦκα οἱ χελιδόνες,
Τὴ γλαῦκαν, ὅπου ἀτόμεινε στὸ μέγα φῶς τῆς μέρας
Καὶ χαμοπέταγε βουβή, ἐπάνω ἀπὸ τ' ἀμπέλια,
Ποῦ καὶ σκυλί, θὰ γαύγιζε, τὸ χαμηλό της ἴσκιο·
Ἐπ' τὴν ἀνάλαφρον τὴ γλαῦκα οἱ χελιδόνες
Μὲ τίς χελιδονίστιες τους χαρές, στίς κρούες τίς αὔρες,
Ἐπὸ μπροστά της διάβαιναν, μὲ τὸ φτεροὶ τὴ γγίζαν,
Καὶ μὲ συρτοὺς κελαιδισμούς, ψηλὰ τὴν ἀναπαίζαν;

Κ' ἐφαίνονταν, λευκὴ ἡ ὄργη, στὸ μέτωπο τῆς Γλαυκῆς,
Τῆς Ἀθηνᾶς, πῶς τὸ ἱερὸ πουλί, καταφρονέθη.

Καὶ γὼ, ποῦ τῶεῖδα, ἀπάντησα τὸν ἀλαφριό μου λόγο.
— Κιᾶν λαχανιάζει ὁ κόρακας, γελάει κ' ἡ χελιδόνα,
Πάντα ἡ ἐλιά θά'νε ἱερὴ—καὶ σὸν αἰῶνα ἡ γλαῦκα,
Μαζὶ μὲ μᾶς, θὰ νὰ κνιτᾶ, στηλά, τίς θεῖες ἐσπέρες.

ΑΠΟ ΤΟΝ "ΑΛΛΗΘΕΙΑΣ" ΤΟΥ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ — Παρακληθήκανε με την παρακάτω ἐγκύκλιο ν' ἀπαντήσουν οἱ ἑξῆς:

Αὐγέρης, Βάρναλης, Βλαστός, Βλαχογιάννης, Γαβριηλίδης, Γκόλφης, Γρυπάρης, Ἐφταλιώτης, Ζερβός, Θεοτόκης, Ίδας, Καμπάνης, Καρβούνης, Μαλακάσης, Μελάς, Μπόμπι, Νιρβάνας, Ξενοπούλος, Παλαμᾶς, Πάλλης, Παπαντωνίου, Ποριώτης, Πορφύρας, Σκίπης, Ταγκόπουλος, Χατζόπουλος, Χρηστουλάκης, Ψηλορείτης, Ψηλορείτη, Ψυχάρης.

Κύριε.....,

Τὰ ΓΡΑΜΜΑΤΑ θεωροῦνε ὅτι τὸ ἔργο ποῦ παρουσιάζει ὁ ποιητὴς ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ μετὰ τὰ καινούργια του βιβλία ἀποτελεῖ μεγάλο γεγονός στὴ φιλολογία μας. Γι' αὐτὸ ἀπευθύνονται σὲ ἐκλεκτοὺς συγγραφεῖς μας καὶ τοὺς ζητοῦν τὴν ἐντύπωσίν τους, ὡς ἀναγνωστῶν, ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ. Ἡ πρόθεσή μας εἶναι νὰ σημειώσουμε πῶς τὸ ἔργο αὐτὸ ἔγινε δεκτὸ ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς Ἑλληνας.

“ΓΡΑΜΜΑΤΑ”

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΠΑΤΑΛΑ: ΑΙΜΑΤΩΝ ΣΤΑΛΑΧΤΙΤΕΣ.— Νὰ ἕνας νέος ποιητὴς ποῦ δὲ χρειάζεται τὴν ἐλαφρυντικὴν περίπτωσιν τῆς λέξεως «πρωτόλεια» γιὰ νὰ μᾶς παρουσιαστῆ, μετὰ τὰ πρῶτα του τραγούδια. Ἐχει ὄρμη καὶ ἀγάπην. Τὰ τραγούδια του τὰ διαπνέει ἕνας ἐνθουσιασμός. Ἐνθουσιασμός θολωμένος ἀκόμα, μὰ πάντα δυνατός καὶ δικαιολογημένος, ὥστε νὰ προημενᾷ κατὰ γερὸ. Εὐλικρινεῖα καὶ φυσικότητα χαρακτηρίζουν τὸ αἶσθημά του.

Ὁ κ. Σπαταλᾶς φαίνεται ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν συμπατριώτη του Μαβίλη, ὅσον ἀφορᾷ κάποια ἀλαφριά μυστικοπάθεια. Συχνὰ μὲς στὸν τραγῆ ρυθμὸ τοῦ στίχου του νομίζεις πῶς ἀκοῦς Βαλαωρίτικο ἀνάκρουσμα. Ἡ «Ὡδὴ στὸν Κόρακα» ἔχει πολὺ ὑψηλὴ τὴν ἔμπνευσιν. Μερικοὶ στίχοι περικλείουν ἀληθινὴ πνοὴν ζωῆς. Πολλοὶ ὅμως ῥέουν ἀκατάσχετοι καὶ παρασύρουν τὸν ποιητὴ σὲ περιγραφικὴ περιττολογία.

Ὅλα φαίνονται πῶς τὸν συγματοῦνε. Τραγουδάει καὶ δὲ διαλέγει. Ἐπιδιώκει καὶ τὴ γραφικότητα μετὰ Κερκυραϊκοὺς γλωσσικοὺς ιδιοτισμοὺς. Μετὰ τὸ καιρὸ βέβαια τὸ αἶσθημά του θὰ κατασταλάξει καὶ ἡ γλῶσσά του θ' ἀπαλυνθεῖ καὶ δὲ θὰ ξαφνιαῖε τόσο μετὰ τοὺς ἀσυνείθιστους ιδιοτισμοὺς.

JEAN MORÉAS: ΟΙ ΣΤΡΟΦΕΣ.— [Μετάφραση Κλέωνος Παράσχου]. Ὁ ποιητὴς ποῦ ἔφτιασε ἀπὸ τὴν κοινὴ Τέχνη ἑνὸς αἰῶνα, ν' ἀποστάξει τὴν ποῦ ἄδολη οὐσία της, μέσα στὴν τελειότερη ἔκφραση, θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ν' ἀπατήσῃ τὴν ἀγάπην μας. Μόνον ποῦ ἡ ἀγάπη μας αὐτὴ πρέπει νὰ πηγαίνει εἰς ἐκεῖνον μνημένη σ' ὅλες τὶς λεπτότητες τῆς γλῶσσας του καὶ τῶν ἐκφράσεών του. Πάντα ὅσες φορὲς δοκιμάσουμε νὰ

τὸν κάμουμε νὰ μιλήσῃ ἡ γλῶσσα μας — ποῦ ἦταν καὶ δική του — θ' ἀναγκαστοῦμε νὰ θολώσομε λίγο-πολύ τὴν τέλεια διάφανη ἔκφρασή του.

Ὁ κ. Κλέων Παράσχος, μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν βέβαια τοῦ ἀφρευτοῦ κινδύνου εἶχε τὸ θάρρος νὰ μεταφράσῃ τὸν Μορέας. Ἄς ὁμολογήσομε ἀμέσως πῶς ἐπέτυχε νὰ περικλείσῃ μετὰ στίς ἑλληνικὰς στροφὰς του τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητῆ περισσότερο ἀπ' ὅλους ὅσοι τὸ δοκίμασαν μέχρι σήμερα.

Στὴν ἀμερόληπτη παραβολὴ τῆς μετάφρασης μετὰ τὶς γαλλικὰς Stances, ὁ μεταφραστὴς φαίνεται πιστός, εὐλικρινὴς καὶ εὐφρῆς. Ἡ γλῶσσά του εἶνε ἀρκετὰ πλούσια ἀπὸ λεπτὲς ἀποχρώσεις. Μόνον ποῦ κάποτε — κάποτε ἀποδίνει τὶς ἀνέκφραστες λεπτότητες τοῦ Μορέας μετὰ ὄχι τόσο ἐπιτυχημένα σύνθετα ὅπως: μυστηριώδη, γλυκαυροφιλημένα, μαυροχεῖμνα. Καὶ ἄλλοῦ, λιγοστὲς φορὲς βέβαια, δὲν κατορθώνει νὰ ὑπερπιδίῃσῃ τὶς δυσκολίας καὶ χαλᾷ τὴν ἰσορροπία τῆς λιτότητος μετὰ πρόσθετα στολίδια ὅπως, στὴν 9 στροφὴ τοῦ II μέρους, (παλλαδικὰ ἐλλοκλάδια) στὴν 8 τοῦ III (τὰ δάσπερα σου ρημάδια) στὴ 2 τοῦ IV (Γλυκὲ). Καὶ κάπου, πολὺ σπάνια εὐτυχῶς, συναντῶνται λέξεις ἔξω ἀπὸ τὴν κυριολεξία τους (ἀπαυγάξει) ἢ ἀχαρκτηρίστες (ἀνηξεριά, ἀεροπερῶ).

Καὶ ὅμως! Ὑπάρχουν μετάφρασμένους πάνω ἀπὸ 10 στροφὰς ποῦ δὲν θὰ τὶς ἔγραφε τελειότερα στὰ ἑλληνικὰ ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς.

Γενικὰ ἡ μετάφραση φιλοτεχνημένη μετὰ ἀγάπην. Ἡ Μοῦσα τοῦ Μορέας σὲ πολλοὺς ἑλληνικοὺς στίχους τοῦ κ. Παράσχου, ἀνακρούει μετὰ τὴν ἴδια ἀνετότητα τὴ σοφὴ καὶ τραγικὴ λύρα της.

ΝΙΚΟΥ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ: ΤΑ ΣΟΝΝΕΤΑ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΝΑΣ.— Ἐνθουσιασμένους ἀπὸ τὴ τέχνη τῆς «θεατρίας», τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη, ὁ κ. Κυπαρίσσης ἔρχεται νὰ μᾶς τραγουδήσῃ τὰ μάγια της καὶ τὰ μυστικὰ τῆς ἠθοποιίας της, μετὰ ἀφοσίωσιν καὶ εὐλάβειαν παιδιοῦ. Τὸ θαυμασμὸς του τὸν ἄφησε ἐλεύτερον καὶ ἀβασάνιστον νὰ ὑμνήσῃ τὴν τέχνην τοῦ εἰδώλου του. Μιὰ διαύγεια καὶ μιὰ σαφήνεια εἶνε οἱ ἀρετὲς τῶν στίχων του. Θὰ ἔφθανεν ὅμως ἕνα σοννέτο, ἴσως, καλοδομημένον καὶ περιεκτικόν, γιὰ νὰ περικλείσῃ ὅλη τὴ λατρεία του.

Τὰ σοννέτα ποῦ περιλαμβάνονται στὸ πρῶτον μέρος τῆς «Τέχνης της» εἶνε πολὺ καλλίτερα σὲ ἔμπνευσιν ἀπὸ τὰ σοννέτα «τῶν Θεοράμβων της».

ΤΥΜΦΡΗΣΤΟΥ: ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗΑ.— ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ.— Σταματοῦμε στὸ ξώφυλλον: Ἐνα ἐρωτόπουλον (τὶ ὄμορφο μεταβάπτισμα τοῦ «ἐρωτιδέως» — ἀπὸ τὸν κ. Γρυπάρην, νομίζομε) μετὰ μιὰ σάλπιγγα καὶ γύρω του ἄνθη, πουλιά, περιστέρια — ρωμαντικὴ ἢ εἰσοδος. Μέσα, θ' ἀκούσομε μετὰ τὴν ἀφέλεια λαϊκοῦ ποιητῆ τραγούδια λατρείας στὸ Βασιλεῖον Κωνσταντῖνον καὶ παραξικάριδες ἐρωτικὰς ἐκδηλώσεις. Καλὴ ἐποχὴ ποῦ πέρασε!

ΤΑΣΟΥ ΠΙΤΣΑ ΓΙΑ ΤΟ ΨΩΜΙ.— Δρᾶμα σοσιαλιστικόν. Μὰ γιὰ τὸ σοσιαλιστικὸν σκοπὸν, διατριβὲς καὶ ἄρθρα θὰ ἦταν πολὺ ἀποτελεσματικότερα — θαρροῦμε ..

ΓΙΑ ἘΝΑ ΝΕΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΦΥΛΛΟ.— Εἶνε συνήθεια, ἡ ἔκδοσις νέου περιοδικοῦ νὰ συνοδεύεται ἀπὸ συγχαρητήρια καὶ εὐχὰς. Ὑπάρχουν ὅμως

μερικές παρουσιάσεις περιοδικών που απαγορεύουν άγρίως κάθε φιλοφρόνηση.

Είπε και άλλη ευήθεια: Λένε πως ένα περιοδικό καθρέφτιζε μία κίνηση πνευματική που γίνεται γύρω του. "Αν, από το καθρέφτισμα που μας δίνει ένα νέο περιοδικό στο Κάιρο, ο «Φοίνικας», φανταστούμε την πνευματική κίνηση ή κατάσταση των έκδοτών του, θά ήτο δύσκολο πιά όχι πως να τους φιλοφρονήσουμε, αλλά πως να μην αγανακτήσουμε.

Στις πολλές «έθνικές αμαρτίες» έχουμε και τη μανία της έκδοσης περιοδικού μόλις νοιώσουμε μέσα μας το νεοσσο κάποιας ύποπτης σκέψης και τον ίσαιο κάποιου δάνειου αισθήματος.

"Όσο και αν θά θέλαμε για πολλούς ευνόητους λόγους να μην έχουμε παρά καλά λόγια για τους εκδότες του «Φοίνικα», όμως είναι τέτοια τὰ χάλια με τὰ όποια τολμήσανε να εμφανιστούν που να μη μας επιτρέπεται οδδὲ στίς ἐλπίδες για τὸ μέλλον τουλάχιστο να στηρίζουμε τὴν ἐπιείκειά μας. Είναι μερικές ἀρχές που αποκλείουν κάθε ύποφερτὴ συνέχεια.

"Υστερ' από ένα φαντασιώδικο πρόλογο, ἀκολουθοῦνε παιδαριώδεια στιχουργήματα ἀεροκοπανολογίας ἢ ἀφελούς φρικαλεότητας. Κριτική πρωτότυπης ἀνοησίας προηγείται ἀπὸ θρηνώδικο νεκρώσιμα ὅπου μαζί με τους ἐκλιπόντας φίλους πρέπει να κλαιγεται και ἡ Γαλλικὴ πρωτεύουσα που καταδικάστηκε να στενέψει τὴν πνευματικὴ της ἀριστοκρατία σὲ δυὸ καλοὺς μας ποιητές—χωρὶς να θέλουμε να βροῦνε τὸ μετὰ τους αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Τὰ συντακτικὰ και τὰ γλωσσικὰ ἔκτροπα πλέκουν δυσκόλειετο περιδέραιο ἀπὸ μαργαριτάρια—πλούσιο σὺν τὸ Κάιρο. Τὰ μόνα καλά: ἡ ἐκτύπωση και ὁ τίτλος.

ΣΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ.— Στὸ «Mercure de France» ἀνάμεσα στὰ τόσα πολιτικὰ ἄρθρα που τὸν κατακλύζουν τώρα με τὸν πόλεμο, εἶδαμε και μιὰ διατριβὴ τοῦ τεχνοκρίτη Peladan, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε, σὲ τρεῖς τέσσερες σελίδες, ν' ἀποδείξει τὴν ὀλωσδιόλου κατώτερην ἀξία τῆς γερμανικῆς φιλολογίας και τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας. "Αν και ἀμέσως, συμπατριώτης τοῦ κ. Peladan, διαμαρτυρήθηκε στὸ ἴδιο περιοδικό—γιατί δὲν ἔπαψαν βέβαια να ὑπάρχουν στὴ Γαλλία λογικοὶ ἄνθρωποι—ὁμως δὲ μπορούμε να μὴ κάνουμε τὸ συλλογισμόν αὐτό: πόσο δύσκολη θά εἶνε ἡ θέση τῆς Γαλλίας για να μεταχειρίζονται οἱ Γάλλοι τέτοια ὄλα...

ΠΡΟΟΔΟΣ.— "Ο ποιητὴς κ. Μαλακάσης στὰ «Χρόνια του και τὰ Χαρτιά του» που δημοσίευσεν σὲ σειρά στὸ Νουμᾶ, θέλησε, με μερικές γραμμές, να διαγράψει τὸν Γάλλο συγγραφέα Remy de Gourmont, εἰδοποιώντας μας πως εἴμεθα κακῶς πληροφορημένοι για τὴν ἀξία του—ἐμεῖς οἱ "Ανατολίτες—και πως στὴ Γαλλία δὲν ἔχει πέραση.

Κατὰ σύμπτωση, ὁ χαλκέντερος συγγραφεὺς πέθανε πρὶν λίγους μῆνες. Στὸ ἄλλο φυλλάδιο θά δημοσιέψουμε μελέτη τοῦ δικοῦ μας κ. Β. Κ. Πασχαλίδου σχετικὰ με τὸ βίον του και με τὸ ἔργο του, που, ἀκόμα λίγο, ἔτσι ἄσπλαχνα, θέλησε να ξεγράψει ὁ "Ελληνας ποιητής...

—Και για τὸ «Μαρτύριο τοῦ Ἁγ. Σεβαστιανοῦ» τοῦ Ντανούντσιου ὁ κ. Μαλακάσης ἔγραψε μερικὰ ἀποκαλυπτικὰ πρὸ πάντων για τὴ γλώσσά του, τὴ Γαλλικὴ. Ἐπακολούθησε ἕνας μικρὸς καινῆς με τὸν κ. Κωστὴ Παλαμᾶ,

ὁ ὁποῖος γενικεύοντας τὸ ζήτημα, μίλησε μ' ἐνθουσιασμό για τὸ μεγάλο Λατίνου ποιητή.

"Ἐτσι ἀρχίζουμε σιγά-σιγά να ἐνδιαφερόμεθα και για γενικὰ προβλήματα και για ξένες φιλολογίες...

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ.— Κάποιος πολὺ γνωστὸς λιβελλογράφος, στὴν πόλη μας, που πολλές φορὲς ἐμφανίστηκε στὰ περιοδικὰ μας με τὴ μάσκα τοῦ ψευδωνύμου, ἔστειλε ἕνα φιλολογικὸ λιβέλλο σὲ καθημερινὴ ἔφημερίδα ἐναντιὸ κάποιου δικοῦ μας. Τὶ ἔπαθεν ὁμοῦς ὁ φτωχὸς λιβελλογράφος! Ἡ μάσκα τοῦ ψευδωνύμου τὸν ἐπρόδωκε. Γιατί ἀντὶ να τὸν προφυλάξει ἀπὸ κάθε ἀπεικταῖο, ἔδωκε τὴν εὐκαιρία να ξετιναχθεῖ ὁ ἀπόμαχος αὐτὸς τῆς φιλολογίας και να ἀκούσει ὅσα βέβαια δὲ θ' ἀκουε ἀν δὲν τὸν ἔκρυβε τὸ ψευδώνυμο.

ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΑ.— Στις ἔφημερίδες τῆς πόλης μας «Ταχυδρόμο» και «Τὰ Νέα» διαβάσαμε με πολὺ ἐνδιαφέρον μιὰ συζήτηση που ἀνοίξανε ὁ φίλος μας κ. Ἀποστολόπουλος και ὁ συντάκτης μας κ. Μ. Περίδης, για τὸν ἐρασιτεχνισμό που χαρακτηρίζει τὴ φιλολογικὴν ἐκδήλωση τῆς πόλης μας. Τὴν ὑποδεέστερη αὐτὴ στάση τῆς φιλολογικῆς κίνησης τῆς πόλης μας πρῶτοι ἐμεῖς ἀναγνωρίζουμε και εἴπαμε ἐλεύθερα τὴ γνώμη μας ὅταν μᾶς ζητήθηκε. "Ο ἐρασιτεχνικὸς διλλεταντισμὸς δὲν εἶνε δυστυχῶς μερικὸ φαινόμενο—ἔδω μόνο. Ὑπάρχει στὸ βάθος κάθε ἐκδήλωσης τῆς ζωῆς μας, ἀπὸ τὴν ὁποία λείπουν ἡ ἄδολη εὐλακρῖνεια, ὁ ἐνθουσιασμός, που πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐπίγνωση μᾶς ἀποστολῆς, και πάνω ἀπὸ ὅλα, ἡ συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Μιὰ μελέτη για τὸν Ἐρασιτεχνισμό πολλῶν ζωϊκῶν ἐκδηλώσεών μας θά ἦταν ἡ ἱστορία τῶν πνευματικῶν και κοινωνικῶν φαινομένων τῆς ζωῆς μας μέχρι σήμερα.

ΜΙΑ ΕΞΗΓΗΣΗ.— Πολλοὶ παραξενευτήκανε για τὴ δημοσίευση που κάναμε τοῦ ἱμπρεσιονιστικοῦ ποιήματος «Rendez-vous» στὸ περασμένο φυλλάδιο. Νομίσανε πως πρόκειται να κηδεμονεύσουμε τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ ἱμπρεσιονισμοῦ. Ἀπλούστατα, τὴ στιγμή που ἡ τεχντροπία αὐτὴ ἔχει πέραση σὲ πολλοὺς κύκλους στὴν Εὐρώπη, δὲν θάχαν τὴν περιέργεια οἱ ἀναγνώστῆς μας να διαβάσουν ἕνα δείγμα τῆς αἴρεσης αὐτῆς; Κι' ἀφοῦ βρέθηκε ἕνας "Ελληνας για να τὴ μιμηθεῖ ὄχι ἄσχημα, δὲ θά ἔπρεπε, ἕνα περιοδικὸ που εἶνε και καθρέφτης τῆς κίνησης που γίνεται γύρω μας να μᾶς παρουσιάσει τὸ δείγμα αὐτὸ μᾶς καινούργιας τεχντροπίας;

Ο "ΟΜΙΛΟΣ" ΜΑΣ.— Ἀκόμα λίγο και θά ἄρχιζε μιὰ πνευματικὴ ἐκδήλωση που ἡ πόλη μας δὲν εἶδε ἀκόμα. Τὸ περιοδικὸ μας μᾶζεψε γύρω του ὅλους ἐκεῖνους: που μᾶς δινανε μιὰν ἐλπίδα ὅτι θά μπορούσαμε να στηριχτοῦμε ἀπάνω τους για μιὰ καλὴ ἀρχή, κ' ἐπρότεινε τὴ σύμπληξη ἐνὸς ὁμίλου, ξεχωριστοῦ ἀπ' τὴ Συντακτικὴ ἐπιτροπή, που θά εἶχαν ὡς σκοπὸ μιὰν εὐρύτερη πνευματικὴ ἐκδήλωση με διαλέξεις, μελέτες, δημοσιεύσεις και, με τὴ δύναμη που δίνει ἡ ἐνομένη προσιτάθεια, θ' ἀντιμετώπιζε τὴ φιλολογικὴ κίνηση τῆς πόλης μας με γρηὴ και ἀδέκαστη ἀντίληψη.

Ἐνῶς ἐγένετο ἡ σύλληψη ὄλων αὐτῶν τῶν καλῶν προθέσεων, ἦρθε ἡ ἐπι-
στράτευση γιὰ νὰ ρίξει καθένα μας χωριστά, σὲ ἄλλες φροντίδες.

Σημειώνουμε αὐτὰ ἐδῶ γιὰ νὰ τὰ ὑπενθυμίσουμε στοὺς φίλους μας,
ὅταν περάσει τὸ κακό.

π.

Ο ΒΕΛΜΟΣ (ἀπὸ ἀφορμὴ τοῦ «Ἐρωτόπαθον τραγουδιστῆ» καὶ τοῦ «Πιστοῦ τῆς ἀπελευθέρωσης», - πεζογράφου).—Ὁ Ν. Βέλμος εἶνε ἓνα σῆμα ὀξίμορο· ἀκριβῶς: μιὰ φράση ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀντίθετες ἐννοιες. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ βιβλία του. Καί, καθὼς τὸ ἄτομό του ὑποβάλλει τὸν καθένα ποῦ τὸν πλησιάζει στὴ δυσκολώτατη ἀναζήτησι: ποιά εἶνε ἡ καθ' αὐτὸ ἐννοία του, ἔτσι καὶ τὸ ἔργο του ρίχνει τὸν ἀναγνώστη στὴ δυσκολώτερη ἐρευνα ποῦ μπορεῖ νὰ σπρώξει τὸ βιβλίον.

Ἐπιπέσει τὰ βιβλία του εἶνε ἡ ἀνανάκλαση μιᾶς ἐσωτερικῆς ζωῆς—μιᾶς παράξενης ψυχῆς κλεισμένης στὸν ἑαυτὸ της—καὶ ὅτι ὁ Βέλμος εἶνε ἓνας ἄρρωστος δὲν μένει ἀμφιβολία· τὸ δύσκολο εἶνε νὰ ὀριστῆ ἡ ποιότης τῆς ζωῆς αὐτῆς καὶ νὰ καταταχθῆ ἡ ἀρρώστια του ποῦ εἶνε συχισμένη μὲ πλῆθος ψυχικῆς ἀσθένειας, ἐργασία ποῦ εἶνε ἀκόμα πολὺ δυσκολώτερη, γιὰ τὸ Βέλμος οἰκειοποιεῖται ὅλη τὴν ἀθλιότητα καὶ ὅλη τὴν ταπεινότητα.

Ἔτσι :

«Μ' ἔρριξε ἡ δυστυχία τόσο ποῦ νὰ σηκώσω τὰ μάτια στοὺς ἐχθρούς σου δὲ θὰ μπορέσω πειὰ» λέει. Κι' ἄλλοῦ: «Ἡ ὑπαρξί μου πειὰ τόσο βαρετὴ καὶ γελοία σὲ μένα, κι' ἄχ οὔτε γι' αὐτὴ νὰ θρηνηῶ μπορῶ...» Κι' ἄλλοῦ πάλι: «Τόσο εἶμαι δυστυχισμένος ποῦ ὅποιος μὲ κυτᾶει θαρρῶ πῶς εἶσαι σὺ καὶ μὲ βλέπεις μὲ περιφρόνησι...» Ζητώντας κάτι λίγο—κάτι πολὺ, ἐπιζαλεῖται τὸν οἶχτο, καὶ ζητᾶει βοήθεια γιὰ νὰ διώξῃ τὴν πλῆξι, τὴν ἀνία ποῦ τὸν κυριεύει. «Ἐ ἔλα! ἔλα, ξεχάσα πῶς ὑπάρχουν κι' ἄλλα συναισθήματα ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀνία, ξεχάσα πῶς σβύνει μιὰ ἐλπίδα μὲ μίαν ἄλλη, καὶ δὲν ξέρω, παρὰ μιὰ ἀπελπισία χωρὶς δάκρυα καὶ πόνο, μασκαρεμένη ὡς ἐλπίδα κι' ἓνα ἄχρηστο τραγοῦδι, γιὰ τὸ δὲ θὰ διαβαστεῖ ἀπὸ σένα».

Ναί ;

Συχνά ἐκεῖ ποῦ πῆς νὰ πιστέψῃς πῶς εἶνε ἓνας ἀθλιός ποῦ μιλεῖ μὲ ἀνταρρέσκεια γιὰ τὴν κατάστασί του, ὁμολογώντας ὅτι ἡ ψυχὴ του ἀπὸ προ-
τίμησι διατρίβει εἰς τὸ ταπεινότερο μέρος τοῦ ἐρωτικοῦ συναισθήματος, τὸν ἀκοῦς νὰ λέει:

«Δέχομαι τὴν ταπεινότητά γιὰ ἔργο νὰ τὴ δείχνω καὶ δέχομαι νὰ ξεψυχῶ τὸ πάθος συγκρατῶντας καὶ τὴ στιγμὴ ποῦ θὰ μοῦ λές : «Γιὰ νὰ εὐθυμίσω γέλα.»—
Μὰ νὰ μ' ἀφίνεις μιὰ στιγμὴ τίς νύχτες ἀπὸ λύπη τὴν ἀδικη ταπεινότητά μὲ δάκρυα νὰ ξεγαντζῶ.»

Καὶ ἄλλοῦ πάλι :

«Πῆς στοὺς ἐχθρούς σου, ποῦ θ' εἶ σὲ εἰρωνευθοῦν πῶς σ' ἔχει ὁ ἐρωτᾶς μου φτάσει στὸν οὐρανόν. Μὰ σὰν τὴν ἐχθρα πάφουν, μὴν ἔρθῃς νὰ μὲ βρῆς, μπορεῖ τὸν κόσμο ὅλο, πάλι νὰ βρῆς κακό.»

Ὁ Βέλμος δὲν ἔχει ποτὲ ἐμπνεύσεις, ἔχει μόνον αἰσθήματα, —ψυχὴ γε-
μάτη ἀπὸ ἀντιθέσεις—καὶ τὴ στιγμὴ ποῦ κάθεται νὰ τοὺς δώσῃ μορφὴ, δὲ
προσπαθεῖ νὰ τὰ συμβιβᾷ. Ἀφίνει στὰ πεζὰ του τραγοῦδια τὰ αἰσθη-
ματὰ του νὰ εἶναι μεταξὺ τῶν ἀδιάλλαχτα, ἔτσι καθὼς εἶνε καί στὴ ψυχὴ του.
Τοὺς εἶνε πιστὸς καὶ γράφει ἄφοβα καὶ μὲ εὐκιρύνεια, καὶ γιὰ τοῦτο ὁ
Βέλμος καὶ τὰ βιβλία του εἶνε ἓνα χάος. Ἄν εἶχε τὴν κυριολεξία τῆς
ἐκφράσεως ποῦ τοῦ λείπει δυστυχῶς—θὰ μποροῦσε μάλιστα κανεὶς νὰ πῆ
πῶς τοῦ λείπει ὁλόκληρὴ ἡ ἐκφραση—καὶ ἂν εἶχε λίγη τάξι, θὰ φαινότανε μέσα
σ' αὐτὸ τὸ χάος ἡ ποῦ ὄραία ἠθικὴ καὶ ἡ ἀδολερὴ ποίηση ποῦ τώρα μόνον
ὑπνοεῖται.

Νά, καὶ λίγες γραμμὲς ποῦ θὰ τίς ὑπογράμμω καὶ ὁ Verlaine.

«Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ, Χριστέ μου, σ' ὄλες τίς ἀνθρώπινες ψυχὲς ζητᾶω
νὰ βρῶ τὴ δική σου, μὰ τοῦ κάκου δὲν ὑπάρχει, καὶ τὰ δάκρυα πίνω τὴ
δική μου, κι' αὐτὴ μαλακώνει, μαλακώνει ἔτσι, ποῦ θαρρῶ, πῶς μονίχα ἐγὼ
ἔχω ψυχὴ».

«Ταπεινώθηκα, δὲ βαστῶ πειὰ μοῦ φαίνεται,
σὰ νᾶνε ὅλος ὁ κόσμος κύριός μου καὶ ξεχνῶ ἑσένα ἑσένα.
Πῆρε τὴ μορφὴ τῆς κι' ἔλα μὲ τὴν ψυχὴ σου...
Στὴν ἐφτυχία τὴν πίστη σου προσκυνῶ.
Στὴν ἁμαρτία ἄφισέ με καὶ σῶσε με.
Μὴ μὲ ρίξεις στὴν κόλασι τοῦ καλοῦ...»

Σημειῶνω ἀκόμη λίγες γραμμὲς ποῦ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τίς ἀπο-
δώσει στοὺς ἄγνωστους ἄραβες ποιητῆς, καὶ λησμονῶ ὅτι ἄλλο ὑπάρχει στὰ
δύο του βιβλία.

—«Ὅ,τι μοῦ λέει ἓνα ῥόδο, δὲ μοῦ τὸ λέει ἄνθρωπος, ποῦ ἀγνοεῖ
τὸ νομᾶ σου...»

—«Ἄν ὁ κόσμος ὄνομα δὲν εἶχε κι' ἦμον ὀνομαστὴς του ἐγὼ, τὸ δικὸ
σο: θὰ τοῦδινα...»

—«Πόσο γλυκὰ παραπονιέμαι! λές κι' εἶσαι μέσα μου καὶ μὲ λυπᾶσαι...»

—«Ὅ,τι βλέπει τὸ μάτι ἐδῶ στὴν ἐρημιᾶ, τὸ λυποῦμαι. Κι' ἀφτὴ τὴ σε-
λήνη ποῦ βούτηξε στὸ βυθὸ τοῦ ἐρημου πηγαδιοῦ κι' ἡσυχάζει, στεφανομένη
ἓνα κομμάτι τ' οὐρανοῦ, καὶ τὰ μάτια σου ποῦ φαίνονται πάντα σὰ νὰ πεν-
θοῦν τὴν ἀπόλεια τῆς ψυχῆς σου, καὶ σένα καὶ σένα ποῦ μὲ λυτεῖς, καὶ ποῦ
εἶσαι αἰτία νὰ λυποῦμαι τὸν κόσμο...»

ΛΕΩΝ. ΡΑΖΕΛΟΥ: ΘΡΥΛΛΟΙ. — Δὲ ξέρω ἂν ὑπάρχει τολμηρότερη
προσπάθεια ἀπὸ τοῦ νὰ βάζει κανεὶς χέρι ἀπάνω στὰ δημοτικὰ τραγοῦδια,
στοὺς θρύλλους, καὶ στὰ παραμῦθια, μὲ σκοπὸ νὰ τὰ βαθύνει, νὰ τὰ
πλατύνει.

Ἐπιπέσει τὸ δούλεμα ἀπάνω σὲ ἀρχαία ἀνάγνωστα παρουσιάζει λιγό-
τερη δυσκολία.

Ἔτσι τοῦ κ. Ραζέλου τὸ ἔργον — πενήντα τριῶν σελίδων ὁμοιοκατά-
ληκτων δεκαπεντασύλλαβων, ποῦ μέσα τους προσπαθεῖ μάταια ν' ἀπλώσει τοὺς
λαϊκοὺς θρύλλους «Γοργόνα» καὶ «Καβαλλάρης» — δὲν εἶνε παρὰ ἡ δου-
λειὰ τοῦ ἀσυνειδήτου μαρμιπέρη ποῦ θέλοντας ν' ἀξήσει τὴ λίγη καλὴ μυ-
ρωδιά ποῦ ἔχει, τὸ κάνει, προσθέτοντας νερὸ καὶ νερὸ.

ΔΥΣΣΗ ΜΑΡΜΑΡΗ : ΣΤΕΦΑΝΑΓΚΑΘΑ. — Η πρώτη και γενική εντύπωση, ή φτωχολαξωνία. Αμέσως από τον τίτλο και τις υποδιακρίσεις του εις Άχνολαλήματα και Τετράφυλλα (τά τετράστιχα) και με το ψευδώνυμο του άκόμα προσπαθεί να επιτύχει μιάν υποβολή.

Το κάθε ποίημα δεν είναι παρά μιá σκηνοθεσία από «αίματογδαρμένα βράχια» και «θαμπολαλημένες πηγές» κι' ανάμεσα κάποιος ύπονοϊσμός κι' ένφ περιμένεις κάτι να παιχθεί σοβαρό, «βγαίνουν ν' ανασάνουν ψυχές άρρανεμένες. «Πρί να φανεί ανοιγοκλείνει το μάτι του έν άστρο» και... «άπό μέσ' άπ' το μαντρί ξεφώνησε του δαμαλιού ή μητέρα». Έννοείται ότι δεν γίνεται λόγος για το παιδί της άγελάδας, τόσο που θυμίζει τη λαϊκή φράση :... «σαν τον πατέρα του μουλιαριού».

ΙΩΝΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΥ : ΖΩΗ ΚΙ ΑΓΑΠΗ (βιβλίο τέταρτο).—Είχα γράψει στο προηγούμενο φυλλάδιο για την άξιαγάπητη απλότητα των τραγουδιών του κ. Ραφτόπουλου. Τώρα με την έκδοση του τέταρτου βιβλίου (σειρά όλογοσέλιδων βιβλίων) έχω την εύκαιρία να σημειώσω την μεγάλην εξέλιξη του τραγουδιού του, που είναι όλοφάνερη τόσο στην έξωτερική μορφή όσο και στην ούσία :

Στίχοι άβιαστοι, αμόδημοι όπως τ' άταλά συναισθήματα που έξωτερικεύουν, με μιá μουσικότητα τραγουδιού από παιδικό λαρόγγι, και που ύπόσχονται, άν όχι τίποτε άλλο, ότι ό ποιητής τους δεν θα πέσει στην έξήτηση και στα παραλόγια.

ΙΩΑΝ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ : ΠΟΛΕΜΙΚΑ, 1915. — Άν ό κ. Μουρέλλος είναι νέος και τά διηγήματά του πρωτόλεια καθώς λέμε, τά ξεχωρίζει ένα προσεχτικό γράψιμο που τά κάμνει συμπαθητικά στο διάβασμα μ' όλον που είναι πολύ παιδικά στη σύλληψη και στη συνθεσή τους.

Ένας λοχαγός, το ένα, ψευτοπαλληκαρο που δεν πάει να βαρυνγομά όντας μακριά από τη δράση άποδειχεται δειλός όταν τον καλέσανε στη φροιά. Στη μάχη ξεσκαπόζεται και πεθαίνει από τη ντροπή του υπό τον οίχτο του συνταγματάρχου του.

Ένας στρατιώτης, τ' άλλο, π' άπαντίζει να νυχτώσει για να ψάξει το σκοτωμένο και τη στιγμή που του πέρνει το πορτιμόνι άντιλαμβάνεται ένα αφηγηδισμό και γίνεται αϊτία να σωθεί ό λόχος. Ό λοχαγός του τον έπαινά και του ύπόσχεται να κάμει, «άναφορά στο Σύνταγμα για να ανταμοιφθει προς παραδειγματισμό.» Ό στρατιώτης λίγο από τη φωνή της συνείδησης του που είχε ξεπνήσει, πολύ από φόβο μη και φανερωθει και τον πουνε πλαστοκόλογο, κάνει τη χειρονομία : πετά το πορτιμόνι στο βάραθρο.

Και το τρίτο — Allons chauffeur — φαίνεται γραμμένο με άξιώσεις διηγήματος με thèse.

ΝΙΚ. ΝΙΚ.

GUSTAVE COQUIOT : RODIN.— Στη μεγάλη σειρά των μελετών που έχουν γραφεί, των βιβλίων που έχουν τυπωθεί για τον Άνθρωπο ή το έργο του Rodin, προστέθηκε και το τελευταίο, σε ύπέροχη και μεγαλόπρεπη έκδοση, ανάλογη «του πιο μεγάλου δημιουργού του αιώνα» που έφιλοτέχνησε ό έκδοτικός οίκος : Bernheim-Jeune.

Όπως ό ίδιος Rodin γράφει σε γράμμα εύχαριστήριο, που τυπώθηκε άντι προλόγου, ό τόμος αυτός συμφωνεί με την έπιθυμία, του να δει μιá έκδοση, όπου τά έργα του να είναι παρμένα με τέτοιο τρόπο, που να μπορούν να παρουσιάσουν τον χαρακτήρα κάθε νέας φάσης του σταδίου του. Οί φωτογραφικές αναπαραστάσεις των έργων του, παρμένες με την έγκρισή του, κατόρθωσαν να άποφύγουν, όσο τό δυνατό, το θαμπό και άκαθόριστο της φωτογραφίας. Για τη μελέτη δέ του Gustave Coquiот ό Rodin γράφει ότι μ' αυτή «κατόρθωσε να βιογραφηθει με τη πιο δυνατή άκρίβεια».

Το έργο του Rodin καθαρώς πρωτότυπο, με καινούργια αντίληψη της γλυπτικής και γενικά της τέχνης, ύστερα από τόσο χρονών μελέτη και σπουδή πάνω στη φύση, στην ιστορία της τέχνης, στα μουσεια, που άκόμα και σήμερα—γέρος πιά, μα τόσο μεγάλος γέρος! — γυρνά ζητώντας την αλήθεια, γιατί: «μόνο άπ' την αλήθεια γεννιέται ή παντοδυναμία», το έργο του μόνο με το έργο των Γοθικών μπορεί να συγκριθει. Έχει την ίδια μεγάλη παραγωγή, όπως την ίδια πρωτοτυπία.

Η μεγάλη σειρά, των μελετών και κριτικών που δημοσιεύθηκαν, μες παρουσιάζει τον μεγάλο Τεχνίτη σαν μάγο, σαν θαυματουργό, σαν προφήτη, σαν συμβολιστή! Μα όπως νομίζει ό Coquiот, ή σοβαρή κριτική μελέτη—πολύ βαρειά—για το έργο του τότε μόνο θα είναι άκριβης και πραγματική, όταν ό Rodin επιτρέψει να γίνουν γνωστές, οι σκέψεις του για τη τέχνη, και ό μεγάλως αριθμός των σχεδίων και τά σκίτσα του που κρατεί κλεισμένα μόνο για τον έαυτό του, κρατώντας μαζί και το κλειδί της τέχνης και της μεγάλης του αντίληψης.

Ό Coquiот άρνείται κάθε σύγκριση ή καλλιτέρα κάθε μίμηση από τον Μιχαήλ Άγγελο. Η πρωτοτυπία του είναι ολοκάθαρη. Οί άρχαιοι, ό Μιχαήλ Άγγελος, ό Ρυγεί, βλέπουν πιο πλατειά, τά συμπλέγματά τους είναι πιο ύποβλητικά, μα ό Rodin είναι περισσότερο «γήινος».

Για το σύμπλεγμα του Les Bourgeois de Calais ό ίδιος εξήτησε άλλοτε, να τοποθετηθεί σε καμιά πλατεία, χωρίς άνάβαθρο, κίτω στο δρόμο, μέσα στο πλήθος. Οί Μπροντζίνοι του άνθρωποι θα περπατούσαν, μέσα στο πλήθος, με τους άνθρώπους από άργιλλο!

Ό Rodin είναι ό δημιουργός της κίνησης, της χειρονομίας—ή μεγάλη του δύναμη.

Το γυμνό τό ύπέβαλε σ' όλες τις πόζες, στις πιο πρωτότυπες μα και στις πιο παράξενες, στα σχέδια του ξεπέρασε κάθε πραγματικό, κάθε φυσικό. Τα σχέδια του θα μένουν αινίγματα. Και όμως τά έργα του, έργα από μαρμαρο, έργα από γύψο, έργα από μπροντζο, κόσμος πάλλευκος, κόσμος μετάλλινος, κόσμος της μυθολογίας, αϊτιμοι, νύμφες, πίνες, μ' όλο τους τον ήδονισμό, μ' όλη τους την άγωνία, την άπελπισία, μ' όλο τους το μυστήριο, όλοι αυτοί οι κόσμοι ζούν. Είναι όλη ή ζωή.

Στις προτομές του ό Rodin μες παρουσιάζει τη ψυχή, το χαρακτήρα του μοντέλλου του.

Τι άν αυτοί δεν τον κατάλαβαν ή δεν μπόρεσαν να δούν, μέσα από το μάρμαρο, μέσα από τον μπροντζο την ίδια τους μορφή. Ό τεχνίτης τις άπέδωσε με δύναμη, μ' ένα modelé πρωτόφαντο για τη γλυπτική, μακριά από τη μίμηση τη γλυμμένη, τη νεκρή.

«Άν μπορούσαν να τον έβλεπαν όσοι λένε πως είναι έχθροί του, άν κατόρθωναν να τον δούν, τον μεγάλο Γλύπτη, τόσο μεθυσμένο πάντα ύστερα

ἀπὸ τῆ δουλιᾶ του, τόσο ἐρωτευμένο πάντα με τὴ τέχνη του, χωρίς τίποτα νὰ ξεύρει ἀπ' ὅτι γίνεται ἔξω στὸ κόσμῳ· ἂν τὸν ἔβλεπαν ἀλόνητο, σταθερό, ὄρθιο, ἤρεμο νὰ περνᾷ τὶς βραδυνὲς μέσα στὰ ἐργαστήρια, στὸ μέγαρο Βίγον ποῦ μόνο κεριὰ φωτίζουν τὶς μεγάλες σάλλες, κάτω ἀπὸ τὶς φανταστικιᾶς σκιᾶς, ποῦ ρίχνουν τὰ γύψινα συμπλέγματά του, ἂν τὸν ἔβλεπαν μονάχο του, νὰ σκέπτεται, νὰ βλέπει σὰν σὲ ὀπιασίης τὶς καινούργιες μορφᾶς ποῦ θὰ δημιουργήσῃ, τί, ἀξιολύπητη λύσσα θὰ τοὺς ἐτάραζε ! »

Τὶς ὥραιες σελίδες τοῦ Gustave Coquiot, ποῦ πραγματεύονται τὸ Ἔργο τοῦ Rodin, γεμάτες παρατηρητικότη, καὶ δύναμη ποῦ ρέουν ἀθόρμητα ἀπὸ τὸ θαυμασμὸ ποῦ ἔννοιωσε γιὰ τὸ μεγάλο δημιουργὸ θὰ ἀναλάβομε νὰ μεταφράσομε γιὰ τὸ ἐρχόμενο φυλλάδιο τῶν «Γραμμάτων».

Γ. ΚΕΦ.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΜΠΕΡΞΩΝ.— «Πρέπει νὰ εἶναι πράγματι ἔξυπνος ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἔχῃ ἀποβλακώση ὀλόκληρη γενεὰ», ἔχει ἀποφανθῆ περὶ τοῦ κ. Μπέρξων, ὁ δάσκαλος τῆς εἰρωνίας, ὁ Anatole France.

Ἡ «δημιουργικὴ ἐξέλιξις» τοῦ κ. Μπέρξων, θαυμάσιον παράδειγμα φαντασίας δημιουργικῆς.

«Ἡ ζωὴ procède par insinuation» ἔχει πῆ ὁ κ. Μπέρξων.

Ἄλλοι φιλόσοφοι εἶδαν στὴν ζωὴν τὴν θέλησιν, τὴν δύναμιν, τὴν γονιμότητα, κ.λ.π. Ὁ κ. Μπέρξων εἶδε στὴ ζωὴ τὴν πονηρίαν καὶ τὴν μειλιχίτητα. Ἡ ζωὴ εἶναι πονηρὴ· ὁ κ. Μπέρξων εἶναι ἐβραῖος. Ἡ ζωὴ εἶναι μειλιχίος· ὁ κ. Μπέρξων εἶναι καθηγητὴς καὶ κοσμητὸς.

Μὰ τί ζωὴ εἶναι αὐτή ;

Διὰ τὸν κ. Μπέρξων τὰ γεννητικὰ στοιχεῖα (σπερματοζωάρια καὶ ὠάρια) κατέχουν τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς ζωῆς. Διὰ τὸν Félix Le Dantec, ὁ ὁποῖος ἔχει τόσον ἀσχοληθῆ με τὰ γεννητήσια προβλήματα, τὰ γεννητικὰ στοιχεῖα, οὐδὲ κἄν ζοῦν. Εἶναι συμπλήρωμα τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου ἀλλὰ δὲν ζοῦν ἀπολύτως.

Ἄφ' ἑνὸς ὁμιλεῖ εἰς φρασεολόγος ὁ ὁποῖος ρίχνει μιὰ λέξη ποῦ δὲν λέγει τίποτε (τὸ ἀνώτατον ὄριον ζωῆς τί θὰ πῆ αὐτὸ) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς βιολόγος χωρίς μυστικιστικὰς προκαταλήψεις.

Διὰ νὰ ἀναιρέτῃ κανεὶς τὸν κ. Μπέρξωνα ἀρκεῖ νὰ τὸν συνοψίσῃ.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου ποῦ πιστεύει περισσότερο στὴν ἐπιστήμην εἶναι ὁ κ. Μπέρξων.

Τίποτε τὸ ὀλιγώτερον διαισθητικὸ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ κ. Μπέρξων, ἀπὸ αὐτὸ τὸ κρῦον μωσαϊκόν, ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ φιλολογικὸν ὕψος.

Ὁ κ. Μπέρξων ἀρέσκειται νὰ θέτῃ εἰς ἀντίθεσιν τὴν διάνοιαν με τὴν διαίσθησιν. Καὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ διαίσθησις (ὑπὸ τὴν εὐγενῆ σημασίαν τῆς λέ-

ξεως καὶ ὄχι ὑπὸ ἐκείνην τῆς πονηρίας) παρὰ τὸ ἀκρότατον τῆς διανοίας. Οἱ διανοητικώτεροι τῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ οἱ πλέον διαισθητικοί.

Εἰς ἀληθῆς ἐπιστήμων δὲν ἵμπορεῖ νὰ εἶναι μπερξωνιστής. Ἀπολύτως τὸ ἴδιον ἓνας ἀληθῆς καλλιτέχνης.

Ὁ κ. Μπέρξων πιστεύει τόσον στὴν ἐπιστήμην ὥστε φοβεῖται νὰ τὴν δυσφημήσῃ. Καὶ πολλοὶ ἀφελεῖς ἀποροῦν πῶς ὁ κ. Μπέρξων δὲν δημοσιεύει κμμια ἐγκύκλιον ἢ κανένα Syllabus ἐναντίον τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ Πάπας καὶ ὁ κ. Μπέρξων πιστεύουν πολὺ στὴν ἐπιστήμην.

Ὁ κ. Μπέρξων δὲν ἔχει τίποτε τοῦ ἀληθινοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ φυσικοῦ καὶ ὁ ἴ. γινόνταν ἓνας τέλειος ἐντομολόγος, μυρηκολόγος κ.λ.π. Ἡ μέθοδος του δείχνει μιὰ ἀνεξάντλητη ὑπομονή. Καὶ μετὴν λέξιν διαίσθησις συχνὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν μεγάλην ὑπομονήν. Ὡς ἐπιστήμων θὰ ἦτο εἰς συλλέκτης, εἰς παρατηρητὴς καθὼς τὸν Fabre τὸν ἐντομολόγον.

Εἴμεθα ἐλεύθεροι, λέγει ὁ κ. Μπέρξων, σὲ μερικὰς σπάνιες στιγμῆς πάθους, ὅποτε δρωμεν σύμφωνα μετὰ τὸ βᾶθύ μας ἐγώ. Πόσον ἓνας τέτοιος ὀρισμὸς τῆς ἐλευθερίας, θὰ θέλγῃ τὰς κυρίας τοῦ καλοῦ κόσμου !

Ὁ κ. Μπέρξων λέγουν εἶναι ὁ φιλόσοφος ποῦ ἐπιζητεῖ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ὡραίων κυριῶν. Ἡ φιλοσοφία του εἶναι μιὰ φιλοσοφία à l'usage des belles dames. Φαντάζομαι ὅτι ὁ κ. Μπέρξων θὰ ἐφθανε ἀκόμη καὶ μέχρι σκαιότητος πρὸς τὸ ὡραῖον φύλον γιὰ νὰ μὴ τοῦ ἐπιρριπίττειται πλέον αὐτὸ ὡς μομφή.

Μετὰ τὸ σύστημα τοῦ κ. Μπέρξων μπαίνει καὶ ὁ τσαρλαταναρισμὸς στὴν φιλοσοφία. Τὸν ἔκανε formulé !

ΝΕΟΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.—Ὁ ἐκλεκτὸς φίλος τῶν «Γραμμάτων» Λορέντζο Βιάνι γιὰ τὸν ὁποῖον πολλὰς φορὰς ὡς τὰ τώρα μίλησε τὸ περιοδικὸ μας ἀπέστειλε στὸ φίλο καὶ συνεργάτη μας κ. Γ. Βρισμιτζάκη, τὸ παρακάτω γράμμα, στὸ ὁποῖο ὑποθέτομε ὅτι θὰ βροῦν μιὰ μεγάλη δύναμη, ὅσοι ἀγωνίζονται τὸν ὡραῖον ἀγῶνα τοῦ πνεύματος. Τὸ γράμμα ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Φίλιπτε, σοῦ ἀναγγέλλω ὅτι ἐκπληρώθηκε ἐκεῖνο, ποῦ σεῖς οἱ φίλοι εἶχατε προείπει, ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τῶν ἔργων μου.

Οἱ ἐφημερίδες με ἀποκαλοῦν τὸν πιὸ δυνατό καὶ πρωτότυπο σύγχρονον ζωγράφον. Ὁ μεγάλος μου πίνακας «Ἡ ἐπιδημία» ἀγοράστηκε ἀπὸ τὸ Μουσεῖο Τέχνης τοῦ Μιλάνου. Ἀπὸ σήμερον θὰ εἶμαι κοντὰ στὸ Τζοβάνι Σεγκαντίνι, Μενιέ, Μιλιέ. Εἶνε ἀφορμὴ χαρὰ γιὰ σὺς ποῦ ἐπροφητέψατε αὐτὴ τὴν ὥρα. Σοῦ δίδω ἐπίσης τὴν ευχάριστη εἰδηση ὅτι γιὰ λίγα χρόνια μπορῶ νὰ ζήσω καὶ νὰ ἐργασθῶ ἔχω κερδίσει ὀλίγα χρήματα. Θορίαμβος ἀπόλυτος. Ἔχω ἐκθέσει ἐπίσης καὶ δύο δικὰς σου προσωπογραφίαις.»

LORENZO VIANI

Στὸ γράμμα τοῦ Βιάνι ὁ κ. Βρισμιτζάκης ἀπάντησε μετὰ τοῦτο τὸ τηλεγράφημα. «Συγχαρητήρια. Ὁ προμηθεὴς ἐνίκησε.»

Ἀργότερα τὰ «Γράμματα» θὰ δημοσιεύουν μελέτη τοῦ κ. Βρισμιτζάκη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ καλλιτέχνη, καθὼς καὶ τὴ μετάφραση Ἡμερολογίου τοῦ Βιάνι, κι ἴσως καὶ τὴν ἴδια αὐτοβιογραφία ποὺ τὸ περασμένο ἔτος ἐσόζεψε νὰ γράφει καὶ νὰ στείλει ἀποκλειστικά γιὰ τὰ «Γράμματα».

ΔΥΟ ΠΑΛΗΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΟΥ ΒΙΑΝΙ. — Οἱ ἀκόλουθες δύο σελίδες τοῦ Λορέντζου Βιάνι ποὺ δημοσιεύουμε ἔχουν γραφῆ εἰς δὴ καὶ δέκα χρόνια, στὸ Παρίσι, ὅπου ὁ καλλιτέχνης ἐγνώρισε καὶ τὴν πιὸ μαύρη φτώχεια. Ἡ νοσταλγία τῆς γλυκειᾶς του γῆς, τῆς Ἄπουας, μὲ τὶς ἱστορικές, εἴτε γραφικὲς πολιτίες τῆς, τῆς Λουκάς, τῆς Σεραβέτσας, τῆς Μάσα Ρόζα, τῆς Πίζας, τῆς Καράρας, τοῦ Βιαρέτσιου, ἦρθε τότε νὰ χύσει ὀλίγο βάλαμο στὴν πληγὴν του ἀλλὰ καὶ αἴτησε σύγχρονα τὸν πόνον του.

I

«Κόσμος χαμένος, ἀληθινὴ κόλαση, ἡ πολιτεία αὐτή, τὸ βλέπω ἀπὸ τὰ μάτια τους ποὺ δὲν προσέχουν τὴν ἀληθινὴ ζωὴ. Δὲν ἔχουσαν ποτὲ μὲ τὴ δύναμη τῶν χειρῶν τους μιὰ σοῦπα στὴ μοσχοβολισμένη γῆς, παρμένη ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀργατῆ μὲ τὸ καλοκάγαθο μάτι, δὲν ἔπιαν νερὸ τρεχούμενο γιὰ νὰ σβύσουν τὴν δίψα ποὺ ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ τρελλὸ τρέξιμο μέσα στὰ χωράφια πίσω ἀπὸ μιὰ πεταλοῦδα, δὲν τοὺς ἔψησε ποτὲ ὁ ἥλιος! δὲν τοὺς ἐνανούρισε ποτὲ ἡ θάλασσα! Αὐτοὶ κάθονται ἐδῶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ βάλτο, μέσα στὴν πνιχτικὴ ἀποφορὰ τῆς μπενζίνας καὶ τοῦ πετρελίου, τὸ βλέμμα τους εἶνε ἀτονικό, ἠλίθιο, ἀπλανές, ἀρροστημένο.»

II

«Ἐμένα μ' ἄρδεει ἡ ἀπλότητα, ἡ εὐχολὴ ζωὴ, ὁ κρότος τῶν τροχῶν τῶν κάρρων εἰς τοὺς βασιλικούς τῶν κάμπων μας, ἡ σιγανὴ βραδυνὴ κουβέντα μέσα στὶς αὐλές, ὅταν τ' ἀχούρια λαμπυρίζουν στὴ λάμψη τοῦ ἡλίου ποὺ βασιλεύει, τὸ καλὴ σας ὦρα τοῦ ἀπλοῦχοῦ χωριάτη ποὺ γυρίζει ἀπὸ τὸ μεροδοῦλι του μὲ τὸ τσακί του στὸν ὄμο, τὸ ντροπαλὸ χαμόγελο τῆς χωριατοπούλας μὲ τὴ καρδάρια γεμάτη γάλα στὸ κεφάλι, τὸ γυρλίωμα τῶν γουρουνῶν, ἡ μυρουδιά τοῦ σιμυγαλιοῦ στὸ σκαφίδι ποὺ θυμίζει τὸ ψωμί. Μ' ἄρδεει νὰ βλέπω νὰ προβάλλουν τὸ βράδυ τὰ κεφαλοχώριά μας ἀνάμεσα στοὺς ἀτμούς ποὺ ἀναδίδουν τὰ ὑγρά λιβάδια γεμάτα ἀπὸ αὐλάκια ποὺ ἀσπρολογοῦν σὰν ἀσημί. Μ' ἄρδεει ἡ γῆς, μ' ἄρδεει.....»

LORENZO VIANI

Γ. Β.

ANATOLE FRANCE : ΣΚΕΨΕΙΣ. — Μέσα στὴν αἰώνια φαντασιοπληξία ποὺ μᾶς τριγυρνᾷ, ἓνα μόνο πράγμα εἶνε βέβαιο : ὁ πόνος εἶνε τὸ ἀκρογωνιαῖο λιθάρι τῆς ζωῆς. Σ' αὐτὸν πάνω στυλώθηκε σὰν βράχος ἀκλόνητος. Πέρα ἀπ' αὐτὸν τὸ πᾶν εἶνε ἀβεβαιότης. Μοναδικὰ διαπιστώνει μιὰ πραγματικότητα ποὺ μᾶς ξεφεύγει. Ξεύρουμε πῶς ὑποφέρουμε καὶ ἀγνοοῦμε κάθε ἄλλο πράγμα. Ὁ ἄνθρωπος πάνω σ' αὐτὴν τὴ βάση ἔχτισε τὸ πᾶν. Πράγματι πάνω στὸν καυτερὸ γρανίτη τοῦ πόνου, ὁ ἄνθρωπος μὲ ἀκριβεία καθώρισε τὸν ἔρωτα καὶ τὸ θάσος, τὸν ἡρωϊσμό καὶ τὸν οἶκτο, τὸν χορὸ τῶν σεπτῶν νόμων, τὴν χωρεῖαν τῶν ἀσθητικῶν καὶ χιρτωμένων ἀρετῶν. Ἄν ἡ βάση αὐτὴ τοὺς ξεφευγε οἱ ὠραίες αὐτὲς προσωποποιήσεις θὰ βούλιαζαν ὄλες μαζίν στὴν ἄβυσσο τῆς ἀνυπαξίας. Ἡ ἀνθρωπότης ἔχει θολὴ συνείδηση τῆς

ἀναγκαιότητος τοῦ πόνου. Ἐτοποθέτησε τὴν εὐσεβὴ λύπη μεταξὺ τῶν ἀρετῶν τῶν ἀγίων. Εὐτυχισμένοι ἐκείνοι ποὺ ὑποφέρουν καὶ δυστυχισμένοι ἐκείνοι ποὺ εὐτυχοῦν! Μὲ τὸ νὰ ξεπετάξῃ τὴν κραυγὴν αὐτὴν, τὸ Εὐαγγέλιο ἐβασίλευσε δύο χιλιάδες χρόνια πάνω στὴ γῆ!

—*

Δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ γιὰ τὴν ἀγνή σκέψη χειρότερο σκλάβωμα ἀπὸ τὸ σκλάβωμα τῶν ἠθῶν... Ἄς μὴ κακολογίσωμεν τὴν ἐπιστήμη. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἄς μὴ δισπιστοῦμε ἐμπρὸς στὴ σκέψη. Μαζράν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποτάξωμεν αὐτὴν στὴν ἠθικὴ μας ἄς μὴ ὑποτάσσωμεν σ' αὐτὴν ὅτι δὲν τὴν ἀφορᾷ... Ἄς μὴ κατηγοροῦμε γιὰ ἀσέβεια τὴν ἀδολὴ σκέψη. Ἄς μὴ λέμε ποτὲ ὅτι εἶνε ἀνήθικη, γιατί πλανάται αὐτὴ πάνω ἀπ' ὄλες τὶς ἠθικὰς... Νὰ θέλει κανεὶς νὰ ὑποτάξῃ τὴν φιλοσοφία στὴν ἠθικὴ εἶνε σὰν νὰ θέλῃ τὸ θάνατο αὐτῆς τῆς σκέψης, τὴν καταστροφὴν κάθε διανοητικῆς δημιουργίας, τὴν παντοεινὴ σιγὴ τοῦ πνεύματος. Καὶ εἶνε σὰν νὰ θέλῃ νὰ σταματήσῃ ταυτόχρονα καὶ τὴν ἐξέλιξη τῶν ἠθῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ.

—*

Ἐπιμένο νὰ πιστεύω ὅτι ἡ σκέψη ἔχει στὴν ἰδική της σφαῖρα ἀπαράγραπτα δικαιώματα καὶ ὅτι κάθε φιλοσοφικὸ σύστημα ἔμπορεῖ νόμιμα νὰ διατυπωθῇ. Εἶνε δικαίωμα ἢ μᾶλλον καθήκον κάθε σοφοῦ ποὺ ἐσχιδίτισε ἰδέαν περὶ τοῦ κόσμου νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἰδέαν του αὐτὴν ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶνε. Νομίζω ὅτι ὅποιοσδήποτε κατέχει τὴν ἀλήθεια ὀφείλει νὰ τὴν πῇ. Πρόκειται νὰ μὴν ἐκτεθῇ ἡ τιμὴ τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Τὰ δικαιώματα τῆς σκέψης εἶνε ἀνώτερα κάθε ἄλλου πράγματος· δοξάζεται ὁ ἄνθρωπος ὅταν τολμᾷ ν' ἀντικρύσῃ ὄλες τὶς ιδέας. Ὅσο γιὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς δὲν πρέπει νὰ ὑποτάσσεται αὐτὸς στὶς ἐξουσιώτικες θεωρίες τῶν φιλοσόφων. Ὀφείλει νὰ στηρίζεται στὴν πιὸ ἀπλὴ ἠθικὴ.

ΜΕΤΑΦ. Β. Κ. Π.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ.— Στὴν Edinburgh Review σ' ἓνα πολὺ περιεργὸ ἄρθρο ὁ κ. F. A. Wright πραγματεύεται γιὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴ μουσικὴ. Ὅσο βαθιὲς καὶ ἂν εἶναι ἡ μελέτη τοῦ ἀρθρογράφου, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται πῶς κατέχει τὸ θέμα του, ἂν σὲ πολλὰ μέρη δίνει φῶς στὴν ἄγνωστη δοῦρα τῆς τέχνης αὐτῆς τῶν προγόνων μας, ἐν τούτοις πέφτει λιγάκι ὄξω στὶς παρομοιώσεις, τῆς ὁποῖας βρῖσκει καὶ δημιουργεῖ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν μὲ τοὺς τελευταίους μουσικούς τῆς Δύσεως. Ἀρχίζοντας πολὺ δίκαια θέλει μιὰ γιὰ πάντα νὰ καθορίσῃ τὴν ἔννοια «μουσικῆ» : τὸ τί ἐννοοῦσαν μὲ αὐτὴ τὴ λέξι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ σὲ τί σημασία, περιέπεσε ἡ λέξι αὐτὴ στὴς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς μελωδίας.

Μουσικὴ λέγοντας οἱ ἀρχαῖοι ἐννοοῦσαν ὅτι τὸ σχετικὸ μὲ τῆς μουσῆς, καθὼς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν παραγωγή τῆς λέξεως· τόσον ὁ λόγος, ἡ ὄρχησις, ἡ ποιησις καὶ τὸ τραγοῦδι γιὰ τοὺς ἦταν μουσικὴ. Ἀργότερα ἡ λέξις περιορίστηκε σὲ ὀρισμένον κύκλο, ἀφοῦ ἄρχισε νὰ παύῃ ἡ σημασία της ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀριστοτέλη. Στὸν πρῶτον αἰῶνα ὁ Ἀριστοτελεὺς Κοκινυλιανὸς διαίρει τὴν μουσικὴν σὲ πολλὰ μέρη περιλαμβάνοντας τῆς ἔννοιαις τοῦ μέτρου, ρυθμοῦ, ἀρμονίας, μελωδίας, τραγοῦδιου, ἐνορχήσεως καὶ ἀκόμη θεατρικῆς ἐκτελέσεως· στὴ δική μας τὴν ἐποχὴ τὸ κάθε τι ἀπ' αὐτὰ εἶναι καθαρὰ ξέχαστο.

Πέρωντας κατόπι ειδικά τη μουσική στη σημερινή της σημασία γνωματεύει πώς στην κλασική εποχή μάλλον ο ήχος της φωνής παρά ο των οργάνων είχε την κυριότερη θέση, και παραβάλλει τη σχολή των Rossini, Bellini, Donizetti κτλ. Είμαι όμως της ιδέας πώς αν οι άρχαιοι Έλληνες είχαν τη φωνητική μουσική σε υψηλότερο επίπεδο από την ενόργανο, το έκαναν μόνο και μόνο από αισθητικούς λόγους άφ' ενός, και άφ' έτέρου από τη φτώχεια τους σε μουσικά όργανα, άφου δεν είχαν άλλα από τη λύρα και τον αυλό, ένα όργανο Ἀπολλώνιο και ένα Διονυσιακό, με της παραλλαγές τους. Έκτος τούτου ή φωνητική μουσική έπρεπε να είναι σε κυριαρχούν επίπεδο, άφου με τη σημασία την όποιαν έδιναν οι άρχαιοι στη μουσική, όχι μόνον απέκλειαν παρά και αναγκαστικά άπαιτούσαν τά λόγια για τη μουσική. Ο ήχος έρχονταν δεύτερος από τά λόγια που αυτά στη σειρά τους κυριαρχούσαν' ο ποιητής έδειχνε στο μουσικό τό δρόμο του.

Στην Ιταλική σχολή είναι όλως διόλου τό εναντίον ή μουσική, τό μέλος άδιαφορεί για τά λόγια άρκει να άρέσει στο αυτί, έστω και άκόμα στην επιπολαιότερή της μορφή. Τά λόγια, ή ποιήσι δεν είναι τίποτε άλλο παρά «τά ρούχα» της νότας για να μη βγαίνει γυμνή. Βέβαια ο κ. Wright μά άπλή παρομοίωση έξωτερικής φύσεως όλως διόλου θά έκαμε δίχως να έξετάση τό πράγμα από αυτή την έποψη, τοσοούτον μάλλον καθόσον και ο ίδιος παρακάτω έξαίρει τό αισθητικό μέρος στην άρχαία έλληνική μουσική που άπεστρέφετο τους βαρηούς ήχους και τά «τύμπανον», «κόδων» και «σάλπιγξ» έχαρακτηρίζονταν όργανα προελεύσεως βαρβαρικής. Άκόμα δε και αναφέρει την μικρή ποικιλία των μουσικών οργάνων στην έλληνική μουσική που είχαν ρόλο ύποκρουστικό μοναχά, και συνόδευαν τό τραγούδι, άκριβώς όπως στην Ιταλική μουσική. Μόνον όμως σ' αυτό τό άσθενικό σημείο μπορεί να βρεθί ύποφερτή ή παρομοίωσι.

Έξακολουθώντας αναφέρει τους Αίνο, Τέρπανδρο, Πυθαγόρα, Φρόνι, Μελανπιδή, Ίωνα και Τιμόθεο σχετικά με την κιθάρα που στην έποχή του τελευταίου έφτασε στην διπλήν οκτάβα από τρίχορδη που ήταν επί Λίνου. Ο Τέρπανδρος εύρηκε την οκτάβα τη βάση της δυτικής μουσικής που άνάγεται στο άπλό τετράχορδο. Ίδιαίτερα αναφέρει τον Ἀριστόξενο που έγραψε τά «άρμονικά». Βέβαια τά έργα του Ἀριστόξενου έχουν αναμφισβήτητη μουσική άξία και προ πάντων από έπιστημονική έποψη. Πρώτος αυτός έχτύπησε της Πυθαγόρειες θεωρίες πέρωντας την καθαρά θεωρητική μορφή της μουσικής, όρίζοντας την άξία των συλλαβών, που δεν ήταν μονάχα μακράι και βραχεία, παρά είχαν μεγάλη χρονική παραλλαγή, άφου υπήρχαν μακράι πέντε και έξη φορές διαρκέστερες από τη βραχεία.

Ο άρθρογράφος πάντοτε άκριβής στο τεχνικό μέρος που με μεγάλη έμβριθεία έξηγει, πάλι πέφτει έξω στής παρομοιώσεως που κάμει, αν πάντοτε καθώς είπα, αποβλέπουν μόνο στην έξωτερική, έξωτερικώτατη μορφή και δεν δείχνουν τόση σοβαροφάνεια. Φυσικά ο διθύραμβος που πρώτος χειρίστηκε ο Ἀρίων και κατόπιν οι Λάσος, Κινησίος και Μελανπιδής αν διαφέρει από τον τραγικό χορό που τετράχρονος, όντας διπλός τρίχρονος, δεν θά πη πώς έχει καμμιά σχέση με τη σημερινή ouverture, εκτός μόνο αν μια βιαστική ταξινόμική άνάγκη τό επιβάλλει. Τουλάχιστον έτσι νομίζω. Έπίσης εάν ο νόμος έπειδή είχε τά αρχά, κατατροπή, όμφαλός, σφραγίς και επίλογος δεν θά πη πώς σχετίζεται καθόλου με τα σημερινά κοντσέρτο και συμφωνία έπειδή διαροούνται σε andante, al-

legro, adagio, scherzo και finale !!! Σχετικά με τό νόμο αναφέρει πώς ο Τιμόθεος ο Μιλήσιος και ο Φιλόξενος από τά Κήθηρα ήταν οι δυο σπουδαιότεροι συνθέται σ' αυτό τό είδος που γύρεψαν μάλιστα να παραβούν τον Αισχύλο στους «Πέρσεσ» και τον Εύρυπιδη στον «Κύκλωπα». Τό ίδιο και για τον ύμνο που παραβάει με τη σονάτα. Έπειτα τι σχέση έχει τό προσώδιον με τό ύφος του Haendel, και ο παιών με της πολωναίσεως του Chopin ; ;... και ο σέλλος και τό άδωνίδιον ; ;... Μόνον αν ήτο αναγκασμένος να παραβάλλη κανείς, να βρη καλά και σώνει μιάν όμοιότητα με την άρχαία και τωρινή μουσική, δίχως να άφήση τίποτε άπαράβλητο, μόνο τότε θά έστριμώχονταν σε τέτοιες παραβολές. Πράγματα άπαράβλητα μπορούν να παραβληθούν ; ;... Και όμως ή μελέτη του κ. Wright θά ήταν άπαράμιλλη αν έλειπαν αυτές ή παρομοιώσεσι αυτόχημα άντιαισθητικές.

Έξετάζοντας τους μεγάλους τραγικούς μας, τον Ἀριστοφάνη και τον Πίνδαρο αναφέρει πολύ σωστά, πώς τό έργο τους αν και συλλαβή-συλλαβή έξονυχισμένο από τους σοφούς πατροερμηνευτές και σχολιογράφους, εν τούτοις εινε παρθένο όσον άφορά την έξέτασί του από καθαρά μουσική έποψη. Και είναι της ιδέας πώς με τον καιρόν και με έπίμονες μελέτες, πολλά πράγματα θά ήρχονταν εις φώς σχετικά με την άρχαία έλληνική μουσική. Πολύ δίκαια και με μεγάλη κριτική διορατικότητα αποφαινεται πώς ο Ἀλκμάν, ή Σαπφώ και ο Τέρπανδρος δεν μας παρέχουν ύλικό μελετήσιμο από την μικρή έκτασι του σωσμένου έργου τους. Στους προαναφερμένους τραγικούς και στους άλλους ύπάρχει μεγάλο άνοικτό στάδιο για έρευνα. Όταν όμως άρχίζει να παραβάλλη τον Πίνδαρο με τον Bach, τον Αισχύλο με τον Beethoven (!) τον Σοφοκλή με τον Mendelssohn (!!) και τον Εύριπίδη με τον Mozart (!!!) — άφίνω τον Ἀριστοφάνη με τον... Strauss— τότε όρισμένος δείχνει τη μεγάλη άδυναμία του που έγινε αιτία να παρασυρθή από την άκούσια βέβαια παρομοιωτική του τάσι. Έχουν τίποτε κοινό οι στροφές και οι άντιστροφές του Πινδάρου με της φούγκες και τά πρελούνια του Bach ; τί κοινή μουσική σημασία μπορεί να έχη τό ότι ο Αισχύλος ένεπνεύστηκε από τά Περσικά και ο Beethoven από τον Ναπολέοντα ; εάν ύπάρχη πολυμορφία στο έργο του Mozart και του Εύριπίδη, μήπως αυτοί μόνοι έχουν την πολυμορφία άποκλειστικό προνόμιο ; όσο για τον Ἀριστοφάνη και τον... Strauss (δεν μπορώ να μη βάλω τ' άποσιωπητικά) βάζει τέτοια άστήριχτα έπιχειρήματα που ίσως μόνον θά έχρησιμευαν για ένα χτύπημα της άπομακρυντικής προσπάθειας του άρθρογράφου με τον Wagner που άποκαλεί : «a lesser Beethoven endowed with the dramatic gift».

Και όμως ή μελέτη του κ. Wright στο σύνολόν της άξίζει να διαβαστή και να μελετηθί από πολλούς έλληνες μουσικούς που δυστυχώς όλι εκτός από κάποιους—σάν πεταλουδίτσες καίγονται γύρω στη μισοσβυμένη Ιταλική δάδα (άξίζει τον κόπο τέτοια θυσία ;). Δεν θά ήταν καλλίτερα μελετώντας την άρχαία μας μουσική να προετοιμάσωμε ύλικό για τη μουσική έξέτασι της χωριάτικης, «πρόστυγης», νεοέλληνικής ψυχής που αν έχει τόσα διαμάντια στη ποιήσι, τί δεν θά έβγαζε μ' ένα γερό τεχνίτη ; ποιός θ' άναστήση τη λαϊκή έλληνική μουσική ; Η Ελλάδα θά βρη κι' αυτή τον Glinka της ;

MOUNET-SULLY. — Πέθανε ὁ Mounet Sully. Ἐσβυσεν ἡ φλόγα ἐκεῖνη ποῦ ἀναζωπύρησε τῆς Θάλειας τὸ βωμὸν μὲ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Σοφοκλεῖ, ποῦ αἰώνια κάτω ἀπὸ τὴν ψυχρὴν στάχτη ἔσφυζε ζωὴ. Τὸ τί ἦταν Ἀμφιτρώνας, Ἀμιλέτος, Ἐρνάνης γιὰ Ρουί-Μπλάς, μᾶς ἐνδιαφέρει μονάχα σχετικὰ μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ Οἰδίποδα. Σ' αὐτὸ τὸ ρόλο ἂν δὲν ἐφθασε στὴν τελειότητα, πέταξε ὁμως σὲ ὕψη ἀσύγκριτα καὶ μετὰδωκε, μύστης μᾶς ἱερῆς Τέχνης, τὴν τραγικὴ συγκίνηση, τὴν συγκίνηση τῆς ψυχῆς ποῦ δονεῖ τῆς περὶ λεπτεπίλεπτες τοῦ εἶναί μας χορδῆς ποῦ μᾶς κάνει νὰ κοινωνοῦμε μὲ τὴ θεία, τὴν ἱερή, τὴ μεγάλη Τέχνη. Ἀκόμα καὶ τίποτε ἂν ὑποθέσωμε πῶς δὲν ἦταν στοὺς μυθικούς, μεσαιωνικούς καὶ στοὺς ὀλιγώτερους μοντέρνους ρόλους ποῦ ἐνσάρκωσε, φτάνει πῶς μπόρεσε νὰ ὀρθοσταθῇ βράχος ἀκλόνητος, ἕνας Οἰδίποδας ἀρχαῖος, ἕνας Οἰδίποδας ἀρχαῖος, ποῦ μόνο ἀπὸ τὴν ἀμείλιχτη, τὴν ἀδυσώπητη Νέμεση καταθρονοματίζεται σὰν ἄνθρωπος, ὅσο ὑπέροχος κ' ἂν ἦταν οἷος καὶ ἄρχοντας.

Λόγος ἐδῶ γιὰ τοὺς δικούς μας Οἰδίποδες δὲ στέκει. Καμμιά δὲ συλλογίστηκα παραβολή. Κάθε ρόλος μπορεῖ μὲ διάφορες πλοκὲς νὰ φτάσῃ στὸ τέλειο ἐδῶ φτάνει νὰ εἰπωθῇ πῶς αὐτὴ ποῦ διάλεξε ὁ Mounet-Sully τὸν ἔκαμε νὰ φτάσῃ ἴσως τὸ ἰλίγγειο Ἄφταστο, ἂν ὄχι τὸ Ἀπόλυτο.

ΠΑΡΙΣΙ 7· ΙΙΙ· 1916

Μ. ΒΑΣΙΛΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΩΣ. — Ὁ συνεργάτης μας κ. Ψυχάρης, μόλις ἔμαθε πῶς ἡ μελέτη τοῦ «Πρὸς τὸ Φῶς» δημοσιεύεται καὶ στὸ φυλλάδιο τοῦτο, μᾶς ἔστειλε τὴν παρακάτω σημείωση :

Σημεῖωση. Κοντέβουνε δυόμιση χρόνια ποῦ γράφηκε τὸ ἄρθρο μου Πρὸς τὸ φῶς. Ὑστερὸς ἀπὸ τὸν πόλεμο τὸ Βαλκανικὸ, ξέσπασε ὁ πόλεμος ὁ ἐβρωπαϊκός, ὁ ἀληθινὸς ὁ πόλεμος τοῦ πολιτισμοῦ ἐναντίον τῆς βαρβαρίας, μὲ τὴ Γαλλία, τὴ Ρουσία, τὴν Ἀγγλία, τὴν Ἰταλία, τὴν Σερβία, τὸ Βέλγιο ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, ἀπὸ τὸ ἄλλο μὲ τὴ Γερμανία, τὴ Βουλγαρία, τὴν Τουρκία. Καὶ ἡ Ἑλλάδα μᾶς τί ἔκαμε, τί ἀποφάσισε ; Μὲ τί μέρας πῆγε ; Ἡ Ἑλλάδα γύρισε τὴ ράχη, ἔτρεξε ἀκράτητα πρὸς τὸ Σκοτάδι, γιὰ φοβήθηκε τὸ Φῶς.

22 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1916

ΨΥΧΑΡΗΣ

S. GLAGOLEFF: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. Ἀλεξάνδρεια 1915.

P. SUJETLOFF: ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ. Ἀλεξάνδρεια 1915. — Καὶ τὰ δύο αὐτὰ συγγράμματα τῶν σπουδαιότερων Ρώσων Ἀπολογητῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταφράσθησαν στὴν Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὸν διευθυντὴ τοῦ «Ἐκκλ. Φάρου» καὶ τοῦ «Πανταίνου» κ. Γρηγ. Παπαμιχαήλ.

Τὸ πρῶτο ἐξετάζει ἕνα μεγάλο στὴ Χριστιανικὴ Θεολογία ζήτημα : εἶνε κατοικημένα τὰ οὐράνια σώματα ἀπὸ λογικὰ ὄντα ; ἂν ναί, σὲ τί σχέσι μὲ αὐτὰ εὐρίσκειται ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Χριστοῦ ποῦ ἔγινε στὴ γῆ ; καὶ ἂν ὄχι, γιὰ τί σκοπὸν δημιουργήθησαν τὰ οὐράνια σώματα ; Γύρω σ' αὐτὲς τίς ἀπορίες πλέκεται μία πολὺ σοβαρὰ μελέτη ἀστρονομικὴ, φιλοσοφικὴ καὶ θεολογικὴ μὲ βᾶσι τὴν ἐξέτασι κυρίως τοῦ πλανήτου Ἄρεως, ποῦ ἔχει τὴν περὶ μεγάλη ὁμοιότητα μὲ τὴ γῆ. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουν ἡ φιλοσοφικὲς σκέψεις τοῦ συγγραφέως γιὰ τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου στὸ ὅλο πλανητικὸ σύστημα.

Τὸ δεύτερο σύγγραμμα— καὶ αὐτὸ ἀπολογητικὸ—ἀναιρεῖ μὲ πολλή

πειστικότητα τὴν ἰδέα ποῦ κυκλοφορεῖ στὶς ἐπιστημονικὰς τάξεις, ὅτι δὲν συμβιβάζεται ἡ σημερινὴ θετικὴ ἐπιστῆμη μὲ τὴ θρησκεία. Ὁ σ. ὕστερα ἀπὸ μιὰ μεγάλη ἔρευνα τῶν ἐπιστημονικῶν κορυφῶν καὶ τῶν περασμένων χρόνων ὅλου τοῦ κόσμου ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ ἀληθινοὶ ἐπιστήμονες ἦταν θεϊσταί, μερικοὶ δ' ἀπ' αὐτοὺς καὶ πολλοὶ θρησκοί, ὅλοι δὲ σχεδὸν ἔδωκαν τὴ γνώμη πῶς ἡ θετικὴ ἐπιστῆμη ὄχι μόνον συμβιβάζεται μὲ τὴ θρησκεία, ἀλλὰ καὶ δὲ μπορεῖ νὰ εἶνε ἀληθινός, σοβαρὸς καὶ βαθύς ἐπιστήμων ἐκεῖνος ποῦ ἀρνεῖται τὸ Θεό, τὸ θαῦμα καὶ τὴν ἀθανασία.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ πολὺ ἐμβριθῆ ἔργα εἶνε μεταφρασμένα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀνωτέρας μόρφωσης, ποῦ αἰσθάνονται ὡς ἀνάγκη ἐσωτερικὴ νὰ φιλοσοφοῦν ἐπάνω στὰ μεγαλεῖτερα προβλήματα τῆς ζωῆς.

Γ. ΑΓ.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ. — Στὰ «Χρονικά» τῆς Ἀλεξάνδρειας ὁ συνεργάτης μας κ. Ἀποστολόπουλος ἔδωκε τελευταῖα σὲ περίληψη μιὰ σειρά ἄρθρων ἐκλεκτῶν εὐρωπαίων γιὰ τὸν σημερινὸν πόλεμο. Ἐξαίρεση κάνει ἕνα γράμμα τοῦ Ἰηνεν ποῦ γράφηκε στὰ 1870 γιὰ τὸν τότε γαλλογερμανικὸν πόλεμο, μὰ ποῦ ἔδωκε μολαταῦτα ἀφορμὴ τὸρα τελευταῖα νὰ ξανασυζητηθοῦν ἀπὸ τὸ μεταφραστὴ του Comte Prozor στὸ Κάιρο οἱ γνώμες τοῦ νορβηγοῦ ποιητῆ γιὰ τὸν πόλεμο καὶ γιὰ τὸν πολιτισμό.

Δὲν θ' ἀρνηθοῦμε στὴ συλλογὴ τούτη κάποιο χαρακτηρισμό, τὸ χαρακτηριστὴρα ποῦ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους ἡ σουηδέζα κυρία Ellen Key: τὸ νὰ μὴ σκοτώνει ὁ πατριωτισμὸς τὴ ψυχὴ καὶ τὴ συνειδήσιν μας.

Καὶ ἀκριβῶς ἐπειδὴ βρῖσκουμε ἕνα τέτοιον χαρακτηριστὴρα στὸ βᾶθος τῶν ἄρθρων τῶν ἐκλεκτῶν εὐρωπαίων, καθὼς ὁ Ροντέν, ὁ Ρολλάν, ὁ Μαίτερλιγκ, ὁ Λαντέκ (γιὰ νὰ μὴ ἀναφέρουμε τὸν τολμηρὸν καὶ βαθὺν νορβηγὸ ἀτομικιστὴ) παίρνουμε στὶς σελίδες μας κομμάτια ἀπὸ τὴ σειρά τῶν ἄρθρων ποῦ δημοσιεύθηκαν στὰ «Χρονικά». Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ροντέν, ποῦ πρωτοδόθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιον στὸ περιοδικὸν «Τέχνη καὶ Τεχνίτες» τὴν παίρνουμε ὁλόκληρη, γιὰτὶ εἶνε σύντομη, ἀλλὰ πρὸ πάντων γιὰτὶ κάθε γραμμὴ τῆς εἶναι διαμάντι.

ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΒΕΛΓΟΥ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΙΤΕΡΛΙΓΚ Ἡ ΘΕΛΗΣΗ ΤΗΣ ΓΗΣ... — Ἡ σημερινὴ πάλη δὲν εἶνε παρὰ ἀνάληψις τῆς ἰδίας ἐκεῖνης ποῦ δὲν ἔπαυσε νὰ αἰματοκυλίῃ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ὑπάρξεώς της. Τὰ δύο κύρια ἐπεισόδια τῆς εἶνε, ὡς γνωστόν, ἡ εἰσβολὴ τῶν γερμανῶν εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Γαλατίαν (προστιθεμένης καὶ τῆς βορείου Ἰταλίας) καὶ ἡ διπλὴ κατάκτησις τῆς Μεγάλης Βρετανίας ὑπὸ τῶν ἀγγλοσαξόνων καὶ τῶν Νορμανδῶν. Χωρὶς νὰ ἀσχοληθῶμε μὲ τὰ φυλετικὰ ζητήματα, ποῦ εἶνε πάντα πολὺπλοκα, ἀβέβαια καὶ πάντα συζητήσιμα, δυνάμεθα, στρέφοντες τὸ βλέμμα εἰς ἕν ἄλλο σημεῖον, νὰ ἴδωμεν, εἰς τὴν ἐμμονὴν καὶ τὸ λυσοῦδες αὐτῆς τῆς πάλης, τὴν σύγκρουσιν δύο θελήσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑποκύπτουν μία στιγμὴ παρὰ διὰ ν' ἀναφανοῦν μὲ μεγαλύτερον ἐνέργειαν καὶ περισσότερον πείσμα. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εὐρίσκειται ἡ θέλησις τῆς γῆς ἢ τῆς φύσεως, ποῦ καθαρὰ στὸ ἀνθρώπινο γένος καθὼς καὶ εἰς ὅλα τὰλλα, εὐνοεῖ τὴν φυσικὴν καὶ κτηνώδη δύναμιν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ θέλησις τῆς ἀνθρώποτης ἢ τουλάχιστον μέρους αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐπιζητεῖ ὅπως ἐπιτύχῃ καὶ κυβερνήσῃ ἄλλαι ἐνέργειαι λεπτότεραι καὶ ὀλιγότερον ζωώδεις. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ πρώτη θέλησις ὑπερίσχυεν μέχρι τοῦδε. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι δὲν ὑπερίσχυεν παρὰ κατ' ἐπίφασιν καὶ διὰ μίαν βρα-

χειάν μόνον στιγμῆν. Ἡ θέλησις αὐτῆ τῆς γῆς ἐγάθη κανόνικῶς μέσα εἰς τὸν ἴδιον θριάμβόν της. Ἡ Γαλιτία, κατακτημένη καὶ ὑποταγμένη, δὲν ἤργησε ν' ἀφομοιώσῃ τὸν κατακτητὴν, ὅπως ἡ Ἀγγλία δὲν ἤργησε νὰ μεταμορφώσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς ἰδικούς της κατακτητὰς.

Εἶναι δύσκολον νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ Γῆ ἢ ἡ φύσις ἔχει πάντοτε δίκαιον καὶ ὅτι ὅσοι τὴν ἀκολουθοῦν τυφλῶς, εἶνε καταδικασμένοι νὰ χαθοῦν. Ἐμάθαμεν νὰ τὴν παρατηροῦμεν προσεκτικώτερα καὶ ἔχομεν περὶ τὸ δικαίωμα νὰ τὴν κρίνομεν. Ἐπιστοπούησαμεν ὅτι μακρὰν τοῦ νὰ εἶναι ἀλάθητη, δὲν παύει πλανομένη. Δὲν κατέχει αὐτὴ περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν. Τὴν ἀναζητεῖ καθὼς ἡμεῖς καὶ δὲν τὴν εὐρίσκει εὐκολώτερα.

Εἰμεθα διατεθειμένοι ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ θέλησις τῆς γῆς πλανᾶται, ὅτι τὸ δικαίωμα, ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἀνθρώπου εἶνε ὑψηλότερος ἀπὸ ὅ,τι ἐκ τῶν προτέρων αὐτὴ ὥρισεν καὶ ὅτι ξεπέρασεν ἤδη τὰς προβλέψεις της. Θὰ δυνηθῶμεν δὲ νὰ τὴν νικήσωμεν, ἐὰν γνωρίσωμεν νὰ ἐγκατεργασώμεν εἰς τὴν πάλιν. Θὰ χρειασθῇ πολὺς καιρὸς, διότι τὸ ἐπαναλαμβάνω, εἶναι ἀργή, ἀλλ' ὄχι ὀλιγώτερον πείσμων. Θὰ χρειασθῇ πολὺς καιρὸς, διότι πρόκειται περὶ τῆς ἀναστροφῆς τῆς ἱστορίας, διότι πρόκειται περὶ τῆς πλεόν σημαντικῆς νίκης, τὴν ὁποίαν ἤλπισε ποτὲ ὁ Ἀνθρώπος.»

ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΟΥ ΦΕΛΙΞ ΛΕ ΔΑΝΤΕΚ "Ἡ ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ".— «Κανὲν ἔθνος δὲν θὰ εὐρεθῇ πλέον τόσον ἰσχυρὸν ἀφ' ἑαυτοῦ ὥστε νὰ καταφρονήσῃ τὰς ἀποκατεστημένας μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔθνων συμβάσεις. Θὰ γεννηθῇ δὲ μεταξὺ τῶν Κρατῶν μία ἠθικὴ, ἡ ὁποία θὰ προσομοιάσῃ πρὸς τὴν ἀτομικὴν ἠθικὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ ὑπῆρχεν ἤδη κατ' ὄνομα· τὴν ὀνομάζουν «τὸ δίκαιον τῶν ἀνθρώπων».

Διὰ νὰ πιστεύσῃ ἓν ἔθνος ὅτι ἦτο ἰσχυρότερον ὄλων τῶν ἄλλων, ἐποδοπάτησε τὸ δίκαιον τοῦτο τῶν ἀνθρώπων καί, χωρὶς ν' ἀμφιβάλλῃ, ἔδωκεν οὕτω εἰς τὸ πτωχὸν αὐτὸ δίκαιον μίαν ἀξίαν ὀριστικὴν διὰ τὸ μέλλον,

Καὶ ἐὰν μὲν ἐπετίγχανε νὰ ἐκηρδενίσῃ ὄλους τοὺς ἄλλους ἀνθρωπίνους συνασπισμούς, πάει καλὰ! Ἀλλὰ τὸ κτύπημα ἀπέτυχε! Καὶ τώρα, πρέπει νὰ λογαριασθῇ μὲ αὐτοὺς τοὺς ἄλλους. Τώρα πρέπει νὰ ξαναρχίσῃ τὸ παιγνίδι τῶν συμβασιῶν, τῶν διεθνῶν συμβάσεων κτλ. Καὶ διερωτῶμαι πῶς θὰ γίνῃ δυνατόν, μετὰ τὸν πόλεμον, νὰ δεχθοῦν οἱ ἄλλοι εἰς μίαν συνθήκην τὴν ὑπογραφὴν χώρας, ἡ ὁποία καθὼς μόνη ἐδήλωσεν, θεωρεῖ π α λ η ὄ χ α ρ τ α αὐτὰς τὰς ὑποχρεώσεις τῶν συνθηκῶν, ὅταν πιστεύει ἑαυτὴν ἀρκετὰ ἰσχυρὰν διὰ νὰ τὰς παραβιάσῃ ...»

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΡΟΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ "ΕΠΑΝΘ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΑΜΑΧΗ., ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΩΝ ΕΚΛΕΚΤΩΝ : — «Ποτέ, γράφει ὁ Ρομαῖν Ρολλάν, σὲ κανένα καιρὸν ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἔρριψεν εἰς τὴν αἱματηρὰν πάλιν ἔτσι ὅλες της τίς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἐφεδρεῖες, τοὺς ἱερεῖς της, τοὺς σκοπομένους της, τοὺς σοφοὺς της, τοὺς καλλιτέχνας της, ὀλόκληρον τὸ μέλλον τοῦ πνεύματος, χρησιμοποιοῦσα τοῦτο ὡς κρέας κατάλληλον διὰ νὰ στομῶνῃ τὸ πυροβόλον.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶναι γὰτὶ μέγα, ὅταν ἡ πάλιν εἶναι μεγάλη, ὅταν ἓνας λαὸς μάχεται διὰ μίαν αἰωνίαν ὑπόθεσιν. Ὅταν ὁμως ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ εἶναι ἔπιπτος, ἢ εἶναι ρυπαρά, καθὼς κρίνομεν ἡμεῖς διὰ τοὺς ἀντιπάλους μας, ποία νὰ εἶναι τάχα ἢ κατάστασις τῆς ἠθικῶς ἐκλεκτῆς ἐκείνης μερίδος, ἡ ὁποία διετήρησε τὸ θλιβερὸν καὶ ὑψηλὸν προνόμιον τοῦ νὰ ζῇ

κάποιαν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία ἐν τούτοις ὀφείλει νὰ πολεμήσῃ, ν' ἀποθάνῃ, νὰ φρονεῖσῃ χάριν μιᾶς πίστεως διὰ τὴν ὁποίαν ἀμφιβάλλῃ ;

Τὰ ἐμπαθῆ πνεύματα τοῦ τὰ μεθ' ἡ μάχη ἢ τοῦ θεληματικὰ τυφλῶνον αἰ ἀνάγκαι τῆς δράσεως, δὲν ἐνοχλοῦνται ἀπὸ παρόμοια ζητήματα. Ὁ ἐχθρὸς γι' αὐτοὺς εἶναι μία μάζα. Καὶ μόνον αὐτὴν τὴν μάζαν βλέπουν, διότι πρέπει νὰ τὴν συντρίβουν. Εἶναι ὁ ρόλος των, τὸ καθήκον τους!... Ἀλλ' ἐὰν αὐταὶ αἰ πνευματικαὶ μειοψηφίαι δὲν ὑπάρχουν γι' αὐτοὺς τοὺς ἐμπαθεῖς, ὁμως ὑπάρχουν γιὰ μᾶς, τοῦ μὴ μαχόμενοι, ἔχομεν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ καθήκον νὰ βλέπωμεν τὰ πάντα, γιὰ μᾶς τοῦ ἀποτελοῦμεν μέρος τῆς αἰωνίας μειοψηφίας ἐκείνης τοῦ ἦτο, τοῦ εἶναι, τοῦ θὰ εἶναι ἢ αἰωνίως δυναστευομένη ἀλλὰ καὶ αἰωνίως ἀκατανίκητη. Εἰς ἡμᾶς ἐναπόκειται ν' ἀκούσωμεν καὶ ἀποκαλύψωμεν τοὺς ἠθικούς της πόρους. Ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐμπαθεῖς, ἐπαναλαμβάνουν ἢ ἐφευρίσκουν τοὺς φαιδρούς ἀντιπάλους τῆς συγχύσεως! Ἄλλες τώρα φωνῆς ὑψόνονται, τοῦ παραδίδουν εἰς τὴν μάχην τοὺς τραγικούς των τόνους, τὸν τρόπον των τὸν ἅγιον!

Ἀπὸ τὰ βᾶθη τῶν πεδίων τῶν μαχῶν αἰ φωναὶ αὐταὶ τῆς θυσιασθείσης μειοψηφίας, σηκώνονται ὡς καταδίχη ἐκδικήτρια κατὰ τῶν τυράννων. Εἰς τὰς κατηγορίας ἐναντιὸν τῶν Αὐτοκρατοριῶν παρὰ τῶν λαῶν τοῦ ὑπῆρξαν θύματα καὶ παρὰ τῶν μαχομένων, προσθέτω τὴν κραυγὴν τῆς ὀδύνης τῶν εὐγενῶν ψυχῶν τοῦ ἰδιοῦ λαοῦ των. Νὰ θυσιάσῃς τὸ σῶμά σου δὲν εἶναι ὁ βαθέτερος πόρος, ἀλλὰ νὰ θυσιάσῃς μαζῇ, ν' ἀπαρνήσαι καὶ νὰ σκοτώνης τὴν ψυχὴν σου. Ὡ! σεῖς τοῦ πεθαίνετε τουλάχιστον γιὰ μιὰ ὑπόθεσιν δικαίαν καὶ τοῦ, βαρεῖς ἀπὸ πίστιν, πέφτετε καθὼς ἓνας ὄριμος καρπός, ἀλήθεια πόσον γλυκεῖά εἶνε ἡ κλήρα σας στὸ πλάγι αὐτῆς τῆς τιμωρίας! Ὅμως ἡμεῖς θὰ φροντίσωμεν ὥστε οἱ καιμοὶ σας νὰ μὴν πᾶνε χαμένοι. Λότι ἡ συνείδησις τῆς Ἀνθρωπότητος ἀκούει καὶ συνάζει τὸ παράπονό σας. Καὶ τὸ παράπονον αὐτὸ θ' ἀντιταλῆσῃ, ἐπάνω ἀπὸ τὴς δόξης τῶν μαχῶν καὶ θέλοντας καὶ μὴ ἡ ἱστορία θὰ τὸ ἀναφέρῃ. Ἡ ἱστορία θὰ δικάσῃ τοὺς δημίους τῶν λαῶν. Καὶ οἱ λαοὶ θὰ διδαχθοῦν ν' ἀπολυτρωθοῦν ἀπὸ τοὺς δημίους των».

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΡΟΝΤΕΝ : — «Προσφυγτικῆς περιπαθῆς παντὸς ὅ,τι ἡ ἀμπατοῖς τῶν αἰώνων ἀφῆκεν ἀπὸ τὸ Αἰωνίως Καλόν, ἀργοφθάνω, εἰς τὸ τέλος μιᾶς ἐργώδους δράσεως καὶ ἀπέριου ἐκστάσεως σταδιοδρομίας, εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ποτισμένον ἀπὸ τὰ μύρα τοῦ παρελθόντος ἴσκιον τῶν καθεδρικῶν ναῶν μας, τῆς Γαλλίας, ὕστερ' ἀπὸ μακρὰν εὐλαβητικὴν μυσταγωγίαν εἰς τὴν τέχνην τοῦ μεσαιῶνος τοῦ μόνου, στὴν πνευματικὴ τῆς εἰλικρίνεια, (τέξνον τῆς γνώσεως τῆς Οὐσίας καὶ τῆς ἀγάτης τῆς αἰσθαντικῆς ζωῆς) ἐγγύρισε νὰ φθάσῃ τοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τὰς γλυπτικῆς.

Φθάνει νὰ σᾶς πῶ μὲ πόσῃ προθυμίαν ἐχαίρετῃσα τὴν ἰδέα σας τοῦ νὰ παρουσιάσετε ἐμπρὸς στὰ θλιμμένα μάτια μας τὴν πονεμένη συνοδείαν τῶν ληλατημένων πόλεων τῆς τέχνης μας καὶ τῶν παλαιῶν ἐκκλησιῶν μας τῶν κατεστραμμένων καί, στὸ πλάγι τῆς παραστάσεως τοῦ ἀριστοτεχνίου, σ' ὅλη του τὴν ὑψηλὴν ὁμορφιά, σ' ὅλη τὴν ἀνθησιν τῆς δόξης του, νὰ δείξετε τὸ ὀλοκληρωτικὸ γκαρέμισμα καὶ τὴν ἐρημικὴ λύπη τῶν ἐρειπίων...

Μοῦ ζητεῖτε μὲ τόνον τοῦ κλίνει ὑπερβολικὴν ἐμπιστοσύνην στὸ προφητικὸν μου ὄφρον, τί θὰ συμβῇ αἴριον καὶ ἂν πιστεύω σὲ μίαν Ἀναγέννησι τῆς ὥραιας καὶ γλυκεῖας γῆς τῆς Γαλλίας μας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σήμερα περνᾷ μὲ μιὰ μοιραία βία ἡ φοβερώτερη θύελλα.

Ἡ θύελλα θ' ἀφίση νά ξαναγεννηθοῦν τάνθη ; Ἡ μήπως πέσουν γιά πάντα μέ τήν τρελλή κτηνοδία τῆς πνοῆς της ;

Θεός φυλάξει ἀπό τοῦ νά δεχθῶ αὐτήν τήν ὕστερη καί βαθύλυτη ὑπόθεσι.

Ὅχι, δέν θέλω ν' ἀπελιπθῶ, ἔστω κι' ἂν κάποτε, γύρω μου, αἰσθάνομαι νά μέ κυκλῶνῃ ἡ νύκτα.

Ἡ Γαλλία ὑπῆρξε καί θά ὑπάρξῃ, χάρις εἰς τήν ὀρμὴν τοῦ ἐνοστίτου της καί εἰς τήν ἀρμονικὴ διαύγεια τοῦ πνεύματός της, θαναταστή καί πάντα ρέουσα πηγὴ γενναίων ἰδεῶν καί ἀτελευτήτων ἀλμάτων.

Εἰς τὴν συναυλίαν τῶν αἰῶνων, ὁ 19ος αἰὼν, ὡς Τέχνη, εἶναι μία παρτανοία. Εἰς τὸν δρόμον των, ὁ αἰὼν αὐτός εἶναι μία στιγμὴ στάσεως. Θά λογαριασθῇ τοῦτο εἰς τὴν Κρίσιν τοῦ μέλλοντος ;

Ἐν τοῖτοις αἱ μερικαὶ ἐκλείψεις εἰς τὴν προοδεύουσαν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος, δέν εἶναι ἀπαραίτητες διὰ τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς τῆς ἀνθρωπότητος ;

Ὁ Καιρὸς, καθὼς ἡ Γῆ, ἀνέρχεται καί κατέρχεται. Ἦ ἔλλειψίς του σφύρει στὸ ρεῦμα ἐνὸς αἰῶνος τὸν προηγούμενον αἰῶνα πρὸς τὸ καλόν, πρὸς τὸ κικόν πρὸς τὸ φῶς καί πρὸς τὸ σκότος.

Ἀπὸ καιρὸν θά εἶμεθα Θεοί, ἂν ἡ θεωρία τῆς ἀπροδιορίστου προόδου ἦταν ἀληθινή.

Ἄς προσέξωμεν τὰ ἐρεϊτιά μας διὰ μέσου τῶν δακρῶν μας καί ἕς ἐλπίσωμεν.

Ἀκόμη κάτι καλλίτερον : ἐργασθῶμεν.

Δέν πρέπει ἡ Γαλλία, καθὼς ἡ Λουκρητία τοῦ Σαίξπηρ «ν' ἀρχίσῃ τὸ μοιρολόγι τοῦ θανάτου της στὴν κλίνῃ τῶν δακρῶν.» Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἔργον μέσα στὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἀλήθεια, μᾶς ὑψώνει, περὶ μεγάλους ἀπὸ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν ἐρεϊτίων τοῦ κόσμου.

Ὅρεϊλομεν νά μάθωμεν νά γνωρίζωμεν, νά μάθωμεν ν' ἀγαπῶμεν, νά μάθωμεν νά θέλωμεν.

ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ἸΦΕΝ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΝΙΚΗ ΤΟΥ 1870 : — «Ὅπου ἀπέλειπεν ἡ προσωπικότης, ὅπου ἡ μορφή δέν ὑπέκρυπεν οὔτε μῖσος, οὔτε χαράν, οὔτε ὀρμὴν, ὅπου δέν ὑπῆρξαν οὔτε παλμοὶ ζωντανοί, οὔτε ξανθὸν κελκοφοροῦν αἶμα, ἐκεῖ κανένα μεγαλεῖον δέν ἀτόμεινε, ἡ ζωὴ ἀγύριστα ἀφανίσθη, δέν ἀπομένει παρὰ ἓνας στεγνωμένος σκελετός. Τίποτε περὶ ἀνθρώπινον ἀπὸ τὸν Ἄρην πιασμένον μέσα στὰ χρυσὰ τέλια μέ τὴν Ἀφροδίτην.

... Ἀλήθεια ὑπάρχει κάποιο μεγαλεῖον στὴ ζωὴ, ἐμπρὸς στὸ ὅποιον ὁ ζόνημος στέκει μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα. Εἶναι τὸ μεγαλεῖον τοῦ τυφλοῦ πλήθους ποῦ ἐπειφημῆι ἐν χορῷ, θριαμβευτικά τοὺς θεοὺς του. Καί ὅμως, αὐτὸ τὸ μισανοιγμένον στόμα δέν θά διερμηνεύσῃ σὲ λίγο τὴν ἀμφιβολία λέγοντας : «Ἔινε ἀληθινὰ μέγα αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον ;»

Πράγματι, γιατί τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ κάμνει ἓνα ἔργο νά εἶναι μέγα ; Δέν εἶναι, βέβαια, τ' ἀποτελέσματα, ἀλλ' εἶναι ἡ ἰσχυρὰ καί φωτισμένη προσωπικότης ποῦ τὸ ζωντανεύει.

Μολαταῦτα ! Κυττάξτε λοιπὸν αὐτήν τὴν προέλασιν τῶν γερμανῶν πρὸς τὸ Παρίσι. Ποῦ βλέπετε σεῖς μιὰ προσωπικότητα νά προχωρῇ λαμποκοποῦσα, στεφανωμένη μέ τὴ δάφνη—ἐπαθλὸν τῶν ὀλων ; Ποῖ εἶναι τὸ ὄνομα ποῦ τὸ ἀνακηρύττουν τὰ ἑκατομύρια τῶν στομάτων ;

Συντάγματα, τάγματα, ἐπιτελεῖον ἠγούμενον μιᾶς σπείρας κατασκόπων ποῦ ὁσφραίνονται τὰ ἔχνη τοῦ κωνηγίου, νά, ὅ,τι ἀντιλαμβάνομαι. Καί ἰδοῦ

γιατί ὅλη αὐτὴ ἡ δόξα θά πετάξῃ καί δέν θά εἶρη τοὺς ποιητὰς νά τὴν πανηγυρίσουν. Καί μόνον ἐκεῖνο ζεῖ, ποῦ ἐκθειάζεται ἀπὸ τὸ τραγοῦδι τοῦ ποιητοῦ.

Μιὰ τέτοια νίκη, μὲ νικητὰς ἀριθμημένον στρατηγῶν, καθὼς ὁ Φρίτζ, ὁ Μπλούμενταλ καί οἱ ἄλλοι, φέρει στὰ στήθη της τὴν ἡτταν. Τὸ ξίφος τῆς Προσσίας θά καταστήσῃ τὸ μαστίγιον τῶν Πρώσων. Ἐνας μαθηματικὸς ὑπολογισμὸς δέν δημιουργεῖ καμμιά ὀρμὴ. Ὑπάρχει ἓνα τέρμα εἰς τὸν θρίμβρον τοῦ ἀριθμοῦ. Ὁ ἄνεμος θ' ἀλλάξῃ καί καθὼς ὁ ἀνεμοστρόβιλος τῆς ἐρήμου θ' ἀναποδογυρίσῃ ὅλη τὴ σειρά τῶν νέων εἰδώλων. Ὁ Μπίσμαρκ δέ τότε καί οἱ ἄλλοι εὐήθειες τῆς σήμερον, δέν θά μοιάζουν πειὰ παρὰ τοὺς ἀμόρφους ὄγκους τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Μέμνονος. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ ὄγκοι αὐτοὶ δέν θά ἠμνήσουν τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον.»

ΓΡ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ : ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΑΤΡΟ. — Ἀπὸ τὸν περασμένο χρόνον σὲ συνεχῆ τεύχη τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» τῆς πόλης μας δημοσιεύεται μιὰ μεγάλη ἐπιστημονικὴ μελέτη [ποῦ θά γίνῃ σωστὸ ἔργο (σχεδὸν 20 τυπογραφικὰ φύλλα!)] αἰσθητικῆ, ἱστορικῆ καί θεολογικῆ περὶ τῆς σχέσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Τέχνη γενικῶς καί μερικώτερον πρὸς τὸ θέατρο τὸ ἀρχαῖο καί τὸ σύγχρονον.

Ἡ ἀξιόλογη αὐτὴ μελέτη θά βγεῖ καί σὲ ἰδιαίτερον τόμον γιὰ τὸν ὅποιο θά ξαναγράψωμεν in extenso.

ΒΕΡΛΑΙΝ. — Στις 8 τοῦ Γενάρη εἶχαν συμπληρωθεῖ εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὴ μέρα ποῦ πέθανε ὁ γλυκὸς ποιητὴς τῶν Romances sans Paroles, καί τῶν Roèmes saturniens.

Τὴν ἡμέραν αὐτὴ οἱ φίλοι του ποῦ ἀποτελοῦν τὴν «Ἐταιρεία τῶν φίλων τοῦ Βερλαῖν» εἶχε καλέσει τοὺς φίλους καί τοὺς θαυμαστὲς του νά βάλουν ἓνα στεφάνι στὸ μνημεῖο του.

Διακόσια ἀπάνω κάτω πρόσωπα ποῦ ἀντιπροσώπευαν τὴν σκέψη τοῦ Παρισιοῦ, μαζεύτηκαν καί ἄκουσαν τοὺς λόγους ποῦ εἶπαν καί τὰ ποιήματα ποῦ ἀπηγγέλησαν καί ἐσχόρπισαν στὸ μνημεῖο βιολέττες.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ.— Ἐφέτος ὁ σύλλογος τῶν Ἐπιστημόνων «Πτολεμαῖος» ἔδωκε σειρά σαββατιάτικων διαλέξεων.

Ἄν ἦταν νά συζητήσουμε τὸ σύστημά του, βέβαια θά μταίναμε στὸ παιγνίδι καί θά φθάναμε στὴν ὑποχρέωση ν' ἀναγνωρίσωμε ἴσως καί προτερήματα καθὼς καί προσπάθειες. Θά φθάναμε ἀκόμη στὴν ὑποχρέωση νά κάμωμε συγκριτικὸ σημεῖωμα καί νά ξεχωρίσωμε ὅπωςδὴποτε μερικὲς ἀπὸ τίς διαλέξεις ποῦ ἀκούσαμε, πρῶτη βέβαια τὴ διάλεξη τοῦ κ. Παραχειμῶνα γιὰ τὸ βαμβακοσκώληκα, ποῦ εἶχε κάτι πράγματι τὸ ἐπιστημονικόν, γιατί καί ὁ κ. Παραχειμῶνας μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση ἐπιστήμονος, στὴν ἀληθινὴν σημασίᾳ τῆς λέξεως, ἔστω κι' ἂν ὡς τότε τὴν ἐργασίαν του δέν ἠθέλησε νά τὴν παρουσιάσῃ.

Μὰ δέν ἐπιθυμοῦμε νά φθάσωμε στὸ σημεῖο τῆς συζήτησης, γιατί εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δέν ἠμποροῦμε νά δώσωμε θετικὴν σημασίαν στὸ φαινόμενο.

Ἐχομε τὴν πεποιθήσιν πῶς ὅλη αὐτὴ ἡ ὑπόθεσι εἶναι μιὰ ἐκδήλωσις, δὲ θέλωμε νά εἰποῦμε παιδιάτικη, οὔτε ἐπιτόλαιη, μὰ καθολοκληρίαν μπουρξουαζικὴν.

Ἔτσι βλέποντας τὸ ζήτημα παύει νὰ ἴσται δουλειά μας ν' ἀνακατευ-
θοῦμε σ' αὐτό. Οἱ μπουρζουὰ κάμουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ γίνουν πιὸ πολὺ
μπουρζουὰ. Ἄλλοι ν' ἀνέβουν, ἄλλοι νὰ φθάσουν, ἄλλοι νὰ σταθοῦν στὴ
θέση τους, κ' ὅλοι μαζὶ νὰ γλεντήσουν τὸ βδομαδιατικὸ καρναβάλι τους,
πασαλειβόμενοι μὲ διάφορες ἀσήμαντες γνώσεις.

Μὰ δὲν μποροῦμε πάλι ν' ἀφήσουμε χωρὶς νὰ ριζοῦμε τρεῖς γραμ-
μὲς γιὰ μερικὸς ποῦ στὸ «κίνημα» τοῦ Πτολεμαίου» εἶδαν (!) τὴν ἀρχὴ
κάποιας ζωῆς, ἤλπισαν σὲ μιὰν αὐγὴ καὶ λογάρισαν ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως οἱ
διαλέξεις τοῦ «Πτολεμαίου» θὰ γίνουν ἀφορμὴ νὰ συνηθίσῃ ὁ κόσμος νὰ
πηγαίῃ ν' ἀκούη, νὰ ζητῇ ν' ἀκούη, νὰ θέλῃ, ἀλλοίμονο, νὰ θέλῃ ν' ἀ-
κούη! Ἐφαντάσθηκαν μιὰ ἐκλαίκευση, ποῦ θὰ ἴσταν πρόδρομος μιᾶς πεῖο
γεργῆς καὶ βαθειᾶς ἐργασίας!

Ἀλήθεια, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ πλανᾶται κανεὶς, φθάνει νὰ εἶναι
πολὺ εὐκόλος ἄνθρωπος!

Μὰ θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ νοιώθουμε τι εἶνε μαῦρο καὶ τι ἄσπρο καὶ νὰ
μὴν ἔχουμε κάποιο σεβασμὸ στὴν πραγματικότητα, γιὰ νὰ παίρνομε στὰ
σοβαρὰ παρόμοια ἀνόητα κηρύγματα.

Τὸ ζήτημα πάντα μένει τοῦτο: οἱ διαλέξεις τοῦ «Πτολεμαίου» ὅπως
γίνονται, γίνονται γιὰ νὰ περνᾷ ἡ ὥρα τῶν ἀκροατῶν. Νὰ ζαλιζόνται ἐπαρ-
κῶς, νὰ χάνουν τὰ ὄρια λέξεων καὶ νοημάτων καὶ νὰ φεύγουν πρὸ πάντων
εὐχαριστημένοι. Πασάλεμμα. Δὲν πρόκειται νὰ μαθαίνουν τίποτε, οὔτε νὰ
βλέπουν τίποτε πεῖο φωτισμένα, πεῖο ἀληθινά, οὔτε νὰ φεύγουν μὲ προ-
διάθεση γιὰ σκέψη καὶ αἴσθημα.

Μιὰ μικρὴ σαββατιάτικη αἰσθηματολογία, γιὰ ὅλους, γιὰ ὅλα τὰ
γούστα, γιὰ ὅλες τὶς τάσεις, γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες, ποῦ νὰ διατηρῇ τὴν
ψυχικὴ κατάστασὴ μᾶς στὴν ἴδια τῆς θέσι, ἀκίνητη, ἀσήκωτη, μολαταῦτα
κούφια,— ἓνα μικρὸ διάλειμμα ἀπὸ τὶς ἄλλες βιοτικὲς φροντίδες.

Αὐτὸ δὲν θὰ τὸ εἶποῦμε ποτὲ ἐκλαίκευση καὶ δὲν θὰ ἐλπίζουμε ποτὲ
σὲ μιὰ προπόνηση τέτοια γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς συνήθειας τοῦ κόσμου νὰ
ζητῇ καὶ ν' ἀκούη.

Αὐτὸ εἶναι διαστροφή τοῦ γούστου, εἶναι διατήρηση τοῦ ὅ,τι ὑπάρ-
χει, τῆς ἡμιμαθείας καὶ κυριώτερα τῆς ἡμιμαθείας συστηματοποιημένης,
ἀναγνωρισμένης ὡς ἀρετῆς.

Αὐτὸ πρὸ πάντων δὲν εἶναι δική μας ὑπόθεση καὶ κοινὸ ποῦ θὰ
ἐρχόταν ν' ἀκούσῃ ἀπὸ συνήθεια, νὰ ζητήσῃ ὅ,τι συνηθίσεν ἕως τότε,
τέτοιο κοινὸ δὲν θὰ τὸ θέλαμε νὰ μᾶς πλησιάσῃ τὴν ὥρα, ποῦ θ' ἀνοίγαμε
μιὰ πόρτα γιὰ νάμπουν καλά, γερὰ αὐτιά καὶ γερὰ μάτια—ὄχι γιὰ νὰ
περάσουν μιὰ ὄρα εὐχάριστη, ἀλλὰ μιὰ ὄρα ἀνίσχυρη, βαθειά, αἰώνια—
καὶ γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουν ζώντας αὐτὴν τὴν ὄρα σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ....

ΜΕΝΑΚΑΣ

Ο ΒΕΝΕΔΕΤΤΟ CROCE ΚΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ.—Ἵ Ἰταλὸς Benedetto Croce
εἶνε ἀρχετὰ γνωστὸς εἰς τὸν κόσμον τῶν σκεπτομένων τῆς Εὐρώπης. Βαθῶς
κριτικὸς καὶ δεξιὸς ἐρευνητῆς φιλοσοφικῶν, ἱστορικῶν καὶ γραμματολογικῶν
προβλημάτων ἀπὸ ἐτῶν διευθύνει τὸ περισπούδαστον περιοδικὸν *la Critica*
ὅπου δημοσιεύονται σχεδὸν μελέται αὐτοῦ.

Ἵ ἐπίδρασις του εἰς τὴν διανοητικὴν νεότητα τῆς Ἰταλίας ὑπῆρξε ση-
μαντικὴ. Ἵ ἐνηθίσεν πολλοὺς ἐκ τῶν σκεπτομένων εἰς τὴν διεισδυτικὴν ἀνά-
λυσιν ἣτις φθάνει μέχρι αὐτῶν τῶν πρώτων στοιχείων τῶν θεμάτων, ἀνοικο-
δομεῖ αὐτά, θὰ ἐλέγαμεν τεμάχιον πρὸς τεμάχιον, ἐξακριβώνει τὰς λειτουρ-

γίας αὐτῶν, ἀνακαλύπτει τὰς σχέσεις, ὑπογραμμίζει τὰς ἀποχρώσεις τῶν
ἀξιῶν, ἀποκαλύπτει τὰς ὑποκρυπτομένας ιδέας καὶ ξεσκεπάζει ἀλύπητα τὰς
κενάς ἐννοιῶν λέξεις. Ἵ ἐφήρμοσε τὸν ἀκριβῆ καὶ λεπτολόγον μηχανισμόν τῆς
κριτικῆς του εἰς τὰ πλέον ποικίλα φιλοσοφικά, ἱστορικά καὶ κοινωνιολογικά
θέματα ὄχι χωρὶς νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ κενὸν πλείστον φράσεων καὶ τὸ χάος
πλείστον φαντασιοληξίων διὰ τῶν ὁποίων ἐτρέφοντο αἱ προηγουμένα γεν-
ναί.

Ἵ ὁ πόλεμος ἦτο εἰς τὰ πρόθερα, ὁ πόλεμος ἐξεράγη καὶ ὁ Croce ἐξη-
κολούθει νὰ δημοσιεύῃ εἰς τὸ περιοδικὸν του *la Critica* γραμματολογικὰς
μελέτας, ὡς νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε. Οἱ δραστηρίως ἐνεργοῦντες ὑπὲρ τοῦ
πολέμου, οἱ ἐκτροχιασμένοι, ὅλοι ἐκείνοι ποῦ δὲν ἴσαν ἱκανοὶ νὰ ἀσχοληθοῦν
εἰς ἓνα ὀφελίμον ἔργον, τόσον τὰ γεγονότα εἶχον ἐπισκοπήσῃ τὴν διανοίαν
των, ἀποροῦσαν καὶ ἐσανδαλιζόντο διὰ τὴν στάσιν του αὐτῆν. Ἵ Croce
ἀπεφάσισε νὰ λύσῃ τὴν σιωπὴν του καὶ ὅτῳ μορφήν ἀτομικῆς ἀπολογίας τοῦς
ἔδωκε ἓνα σωτήριον μᾶθημα:

«Ἐφάνη εἰς ἡμᾶς ἀναξιοπρεπὲς νὰ σπαταλῶμεν δυνάμεις εἰς ματαιὰς
φαντασιοπληξίας καὶ εἰς ματαιωτέρους λόγους, ὅπως εἶδομεν αὐτὸ νὰ γί-
νεται ὑπὸ πολλῶν, ὄθουμένων ὑπὸ μιᾶς δὴθεν μεγαλοήχου ἀγωνίας διὰ
τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς πατρίδος: διαφαίνεται ἐνίοτε εἰς αὐτοὺς
πραγματικὴ τάσις ὀκνηρίας συγκεκαλυμένης ὑπὸ τὸ πρόσημα τοῦ πολέμου.

«Κατέστη εἰς ἡμᾶς ἀδύνατον νὰ διατυπώσωμεν ἀνέτως τὰς σχέσεις
μας, ὅπως πράττουσιν πολλοὶ ἄλλοι μεταξὺ ἐκείνων ποῦ ὄνειροπολοῦν, ἀνα-
μένοντες τὸ πέρας τοῦ πολέμου ν' ἀνατηδήσῃ μιὰ νέα τέχνη, ἓνα νέον ἦφος
μία νέα ἐπιστήμη, μία νέα φιλοσοφία, μία νέα ἱστοριογραφία. Κατέστη εἰς
ἡμᾶς ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν μιᾶν τοιαύτην ὑπόθεσιν, διότι ἐγνωρί-
ζαμεν ὅτι τὰ πνευματικὰ προϊόντα δὲν εἶνε δῶρα ποῦ πέφτουν ἀπὸ τὸν
οὐρανόν, εἴτε μηχανικὰ ἀποτελέσματα στρατιωτικῶν νικῶν εἴτε πολιτικῶν ἐπα-
ναστάσεων, ἀλλὰ ἔργα τῆς σκέψεως τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν τὴν ἐργασίαν
των, καὶ κυριαρχοῦσι τῶν γεγονότων. Συνεπῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πρὸ τοῦ
πολέμου ἦτο ἀνίκανος εἴτε ἐστερημένος μεθόδου ὅπως ἐργασθῇ καὶ σκεφθῇ
δὲν θὰ καταστῇ ἱκανὸς μετὰ τὸν πόλεμον ὡς ἐκ θαύματος.

«Ἐξ ἄλλου δὲν ἐθεωρήσαμεν ὡς ἐπαινετὸν ὅτι εἶδομεν καὶ βλέπομεν
ἀκόμη νὰ γίνεται ὀλίγον τι παντοῦ (εἰς τὴν Γαλλίαν οὐχὶ ὀλιγότερον τῆς
Γερμανίας) ἀπὸ μερικῶν ἐξόχους σοφῶν: νὰ μεταχειρίζονται δηλ. ἐπιστη-
μονικὰς ιδέας διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν δεῖνα ἢ τὴν τάδε ἐνδεχομένην πολι-
τικὴν θέσιν, εἴτε διὰ νὰ ὑπεραμνηθοῦν ἐνὸς λαοῦ εἴτε νὰ προσβάλλουν αὐτόν:
Ἵ ἀναμφιβόλως φαντάζονται ὅτι οὕτως πράττοντες ἐκτελοῦν τὸ καθήκον τους
ὡς πολῖται, ὡς καλοὶ πατριῶται, καὶ ὡς πιστοὶ θεράποντες τοῦ Κράτους. Ἵ Ἀλλὰ
ὑπεράνω τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν πατρίδα ὑπάρχει τὸ πρὸς τὴν Ἵ Ἀλήθειαν
καθῆκον τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει καὶ δικαιολογεῖ τὸ πρῶτον. Νὰ παραχα-
ράττει κανεὶς τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ αὐτοσχεδιάζει θεωρίας ὡς ἐκεῖνας τὰς
ὁποίας εἶδομεν νὰ διδάσκουν ἐξόχοι ἱστορικοὶ καὶ καθηγηταὶ γερμανοὶ: τὸ
πραγματικὸν Κράτος τοῦ μέλλοντος δὲν θὰ εἶνε τὸ ἐπὶ φυσικῶν βάσεων
Κράτος ἀλλὰ τὸ ὑπερβάν τὸ φυσικὸν στοιχεῖον τῆς ἐθνικότητος καὶ συμπη-
χθὲν ὑπὸ καθαρὰν νομικὴν μορφήν ὡς τῆς Αὐστροουγγαρίας! ἢ ὡς ἡ
ἐφαρμογὴ τὴν ὁποῖαν ὁ Bergson ἔκαμε τῆς θεωρίας αὐτοῦ περὶ μηχαν-
κότητος τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου καὶ ἐκείνης περὶ τῆς ζωικῆς ὀρμῆς τοῦ
γαλλικοῦ ἐπιτελείου. Δι' αὐτῶν δὲν παρέχονται ὑπηρεσίαι ἀλλὰ ἐπικάθηται
αἶσχος εἰς τὴν πατρίδα, ἣτις ὀφείλει νὰ ὀλογοῖξῃ ἐπὶ τοῦ σοβαροῦ τῶν
σοφῶν τῆς ὅπως ἐπὶ τῆς αἰδοῦς τῶν γυναικῶν τῆς.»

B. K. Π.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Τ' ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ. — . . . Η τέχνη εἶνε ἢ πῶς ὑψηλὴ ἀνθρώπινη λειτουργία, ἢ κυριώτερα ἰδιότης τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ σ' αὐτὸν μόνον ἀνήκει καὶ διὰ τὴν ὅποιαν, ἀντὶ νὰ ἐρυθρῶσιν ὀφείλει νὰ ὑπερφαρνεύεται αἰσθανόμενος μέσα του τὴν ἀκράτητὴ δύναμὴ τῆς καὶ τὸ ἀκατάλυτο δικαίωμα τῆς ἐνασχόησός τῆς. Θὰ εἶνε πολὺ μικρὸς ὁ καλλιτέχνης ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἠμποροῦσε, ὅπως ἀνοίγει καὶ κλείνει κανεὶς μὴ βρούς, νὰ κανονίζει τὸ ἀνίβρυσμα τῶν ἐμπνεύσεών του σύμφωνα μὲ τὰς περιστάσεις καὶ θὰ εἶνε ἀνθρώπος μικρὸς ἐκεῖνος ποῦ αἱ περιστάσεις αὐταὶ, ὅσον τρομεραὶ καὶ ἄν εἶνε, ἱκαναὶ εἶναι νὰ τὸν ξετρελλάνουν σὰν παιδί, νὰ τὸν παραλύουν σὰν ἀρρωστο εἶτε νὰ ἐξασθενίσουν τὸ ἠθικόν του μέχρι ἀνανδρίας. Ἐδῶ καὶ χίλια πεντακόσια χροῖα, ἐλυμαίνεται τὸν κόσμον, σ' ἓνα διάστημα εἰκοσι πέντε ἐτῶν, ἓνας ἄλλος ἀδελφοκτόνος πόλεμος, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀγριότερος αὐτός, ὅπου οἱ νικημένοι ἐστραγγαλίζοντο ἢ ἐγένοντο σκλάβοι. Αἱ Ἀθῆναι διέτρεχον τότε τὸν κίνδυνον νὰ ἐκμηδενισθῶν. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν αὐτὸν πόλεμον ὁ Σοφοκλῆς παρήγαγε συμπεριλαμβανόμενον καὶ τοῦ Οἰδίποδος Τυράννον, κάθε δυὸ ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του μίαν τριλογίαν συνοδευομένην ἐνίοτε καὶ ὑπὸ μιᾶς κωμωδίας. Κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἐδημοουργήθη ἐκτὸς τῆς Ἀλκείτιδος καὶ τῆς Μηδείας ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Εὐριπίδου καὶ τὰ δύο τρίτα τοῦ ἔργου τοῦ Ἀριστοφάνους. Καὶ ἀπὸ τὴν βάρβαρον αὐτὴν πάλιν διὰ μίαν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπικράτησιν τί ἀπέμεινε σήμερον, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κυκεῶνα τῶν ἡμερομηνιῶν ὅπου σκοιτίζονται τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου; Δὲν ἀπέμειναν παρὰ τὰ φεγγόβλα ἀριστουργήματα μὴ ἐνδιαφέροντα κατ' ἐπιφάνειαν περιβάλλοντα ὁμως μὲ ἀκτινοῦτὸν τὸ ὄνομα τῆς ἀπολεσθεῖσης πόλεως τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὴν ἀφαστόν τῆς δόξας. Εἰς τὴν κληρονομίαν ἐνὸς λαοῦ πόσαι νίκαι ἰσοφαρίζουν τ' ἀριστουργήματα του; Πολὺ ὀλίγα. . . . Τὶ ἀξίζει τὸ Ἀζενκούρ καὶ τὸ Τραφαλγκάρ ἐμπρὸς σὲ μὴ Μάκμπεθ καὶ σ' ἓνα Ἀμιέτο; τὸ Ροσμπὰς καὶ τὸ Σεντὰν ἐμπρὸς σ' ἓνα Φάουστ καὶ σ' ἓνα Τριστάνο; ἢ Ἰένα, τὸ Οὐαγκράμ καὶ τὸ Ἀουστερλίτς ἐμπρὸς σ' ἓνα Πανταγκρουέλ, σ' ἓνα Καντίντ καὶ σὴ Σαρμέζ ντὲ Πάρμ;

ΜΕΤΑΦΡ. Β. Κ. Π.

JEAN MARNOLD

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΛΕ ΜΠΟΝ. — Πέρασε πιά ἡ ἐποχὴ ποῦ ἓνας ἀνθρώπος ἠμποροῦσε νὰ πῆ, χωρὶς νὰ ψευσθῆ, ὅτι ἐγνώριζε ἢ κατεῖχε τελείως ἢ σχεδὸν ὅλας τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἐπιστήμας τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Λεονάρδος ντὰ Βίντσι ἦτο ζωγράφος, γλύπτης, μηχανικὸς καὶ φιλόσοφος. Ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος ἦτο ἐπὶ πλέον ἀνατόμος καὶ ἐμπειρὸς τῆς στρατιωτικῆς τέχνης.

Ἐνας ἀνώτερος ἀνθρώπος εἰς τοὺς περασμένους ἐκείνους χρόνους ἠμποροῦσε νὰ ἀγκαλιάσῃ εἰς ἓνα χρονικὸν διάστημα βραχύτερον μιᾶς ζωῆς ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Ὑστερα ἀπὸ πεντακόσια ἔτη μὴ ζωὴ ἀνθρώπου ἐξαιρετικὰ προικισμένου δὲν θὰ ἐξαρκῆ ὅπως ἐμβαθύνῃ ἓνα καὶ μόνον κλάδον μιᾶς ἐπιστήμης.

Ἡ συσσώρευσις ἀπειρίας γνώσεων ἐξαναγκάζει σήμερον τὰς διανοίας εἰς τὴν καλλιτέργειαν ἐνὸς ὀρισμένου κύκλου γνώσεων ἢ εἰς τὴν ἐιδίκευσιν μιᾶς καὶ μόνης ἐπιστήμης, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὀλιγοστέου τὸν ἀριθμὸν τῶν γενικῶν πνευματῶν. Ὅλιγοὶ μόνον ἐξαιρετικοὶ ἰσχυροὶ νόες εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀγκαλιάσουν πλείστους κλάδους τῆς διανοητικῆς δραστηριότητος. Διὰ μιᾶς ἀκριβοῦς διαισθήσεως καὶ πειθαρχίας μεθόδου κατορθώνουν νὰ ἀνασκαλίσουν καὶ κοσμοῦσιν τὴν συσσωρευθεῖσαν διανοητικὴν ἐργασίαν, νὰ καταστρώσουν τὸν ἀπολογισμὸν τῆς γνώσεως, νὰ ρίξουν φῶς εἰς τὰ ἕσπογόνα θεμελιώδη στοιχεῖα τῆς, νὰ προσθέσουν κατ' ἰδίον των καὶ νὰ ἀναπλάσσουν οὕτω ἓνα νέον κύκλον πνευματικῆς ζωῆς.

Οἱ γίγαντες αὐτοὶ τοῦ πνεύματος ταράσσουν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὰς συνη-

θείας τῶν ὀκνῶν καὶ ὀστεοποιημένων διανοιῶν. Συνήθως οἱ ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἐπιστήμης καὶ οἱ διανοούμενοι οἱ κατέχοντες ἀξιώματα καὶ οἱ ἀπολαμβάνοντες γοήτρου καὶ τιμῶν ὑποὺς διαβλέπουν τὴν ἐμφάνισιν των καὶ καταπολεμοῦν αὐτούς. Ἡ πραγματικὴ ὁμως δύναμις τοῦ πνεύματος ἀργὰ ἢ γλήγορα μοιραίως θριαμβεύει.

Ὁ Γουσταῦος Λέ Μπὸν εὐρίσκειται σήμερον εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ γενικῶν πνευματῶν.

Αἱ πρωτότυποι αὐτοῦ ἐργασίαι εἰς τὴν φυσικὴν, τὴν ψυχολογίαν, αἱ μελέται αὐτοῦ περὶ τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν φαινομένων ἀνέτρεψαν πλείστας θεωρίας καὶ ἐξέλειψαν ἀρκετὰς προλήψεις.

Τὰ Γαλλικὰ πανεπιστήμια μὲ δύσπιστον ὄμμα παρηκολούθουν κατ' ἀρχὰς τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ ἐργασίας καὶ ἠροῦντο νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀξίαν των. Ἐξέλεγχθεῖσαι ὁμως διὰ πειραμάτων ἐγένοντο κατόπιν ἀσπασταὶ ὑπὸ πολλῶν γάλλων καὶ ξένων σοφῶν.

Διὰ τῶν πορισμάτων τῶν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν τοῦ Γουσταῦου Λέ Μπὸν πλείστα κοινωνικὰ φαινόμενα ἐξηγοῦνται σήμερον.

Ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του ἐκδιδόμενη «Βιβλιοθήκη ἐπιστημονικῆς φιλοσοφίας» ἀποτελεῖ ἀληθῆ ἀποθησαυρισμὸν τῶν συγχρόνων ἐπιστημονικῶν φιλοσοφικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν γνώσεων.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀναλύσωμεν τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Γουσταῦου Λέ Μπὸν(*) εἰς τὸ ἀπλόον αὐτὸ σημείωμα, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ τὸ πράξωμεν ἀργότερον.

Β. Κ. Π.

GUSTAVE LE BON : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ().**—Μεγάλοι κατακλυσμοὶ ἀνέτρεψαν ἤδη τὴν Εὐρώπην. Αἱ γενεαὶ αἱ ὑφιστάμεναι τὰς χινοθυέλλας αὐ-

(*) **ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΓΟΥΣΤΑΥΟΥ ΛΕ ΜΠΟΝ :** ΤΑΞΕΙΔΙΑ· ΙΣΤΟΡΙΑ· ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.— Ταξεῖδι εἰς τὰ ὄρη Τατράς — Ταξεῖδι εἰς τὸ Νεπάλ. — Ὁ ἀνθρώπος καὶ ἡ Κοινωνία, Πηγὰ καὶ ἱστορία αὐτῶν. Τόμος Α': Φυσικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου. Τόμος Β': Ἀνάπτυξις τῶν κοινωνιῶν—Οἱ πρώτοι πολιτισμοὶ τῆς Ἀνατολῆς — Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀράβων—Οἱ πολιτισμοὶ τῶν Ἰνδιῶν—Τὰ Μνημεῖα τῶν Ἰνδιῶν—Οἱ ψυχολογικοὶ νόμοι τῆς ἐξελίξεως τῶν λαῶν—Ἡ ψυχολογία τῶν ὄχλων—Ἡ ψυχολογία τοῦ Σοσιαλισμοῦ—Ἡ ψυχολογία τῆς Ἐκπαιδεύσεως—Πολιτικὴ ψυχολογία—Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ἡ ψυχολογία τῶν ἐπαναστάσεων — Δοξασαί καὶ Γνώμαι. Ἀφορισμοί—Ὁ Βίος τῶν ἀληθειῶν.

ΕΡΓΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ : — Ὁ καπνὸς τοῦ καπνοῦ — Ἡ ζωὴ. Ἀνθρώπινο φυσιολογία—Πειραματικὰ ἔρευνα ἐπὶ τῆς ἀσφυξίας—Ἀνατομικὴ καὶ μαθηματικὴ ἔρευνα ἐπὶ τῶν νόμων τῆς ἀλλαγῆς τῆς χωρτικότητος τοῦ κρανίου—Γραφικὴ μέθοδος καταγραφικῶν μηχανημάτων — Φωτογραφικὴ χαρτογραφία—Ἡ σύγχρονος ἵππασια καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς—Υπομνήματα φυσικῆς (Τὸ μαῦρον φῶς. Ὁ ἀόρατος φωσφορισμὸς. Τὰ Χερζιανὰ κύματα. Ὁ διαχωρισμὸς τῆς ὕλης—)Ἡ ἐξέλιξις τῆς ὕλης—Ἡ ἐξέλιξις τῶν Δυνάμεων.

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ : — Πρῶται σημειώσεις ἐπὶ τοῦ μαύρου φωτός — Φύσις διαφόρων εἰδῶν ἀκτινοβολιῶν ἐκπεμπομένων ὑπὸ τῶν σωμάτων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτός—Ἰδιότητες ἀκτινοβολιῶν ἐκπεμπομένων ὑπὸ τῶν σωμάτων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτός— Τὸ μαῦρον φῶς καὶ αἱ ἰδιότητες μερικῶν ἀκτινοβολιῶν τοῦ φάσματος — Ἡ ἀόρατος φωτοβολία — Διαφάνεια ἀδιαφανῶν σωμάτων διὰ τὰς φωτεινὰς ἀκτινοβολίας, κύματος μεγάλης ἐκτάσεως—Ἡ ἠλεκτρικὴ ἀκτινοβολία καὶ ἡ διαφάνεια τῶν σωμάτων διὰ τῶν χερζιανῶν κυμάτων—Ἡ διαφάνεια τῆς ὕλης καὶ τοῦ μαύρου φῶς— Τὸ οὐράνιον, τὸ ράδιον—Διάφοροι μορφαὶ τοῦ φωσφορισμοῦ.— Τὸ ποικιλότροπον τῶν χημικῶν εἰδῶν — Ὁ διαχωρισμὸς τῆς ὕλης — Ἡ ἐνδοατομικὴ ἐνέργεια — Ἡ ὑλοποίησις τῆς ἐνεργείας. Ἡ ἐξαυλοποίησις τῆς ὕλης. Ὁ μεταξὺ ὕλης καὶ αἰθέρος κόσμος—Ἡ ἐξαυλοποίησις τῆς ὕλης ὡς πηγὴ τῆς ἠλεκτρικῆς θερμότητος καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ—Ὁ παγκόσμιος διαχωρισμὸς τῆς ὕλης.

(**) Δημοσιεύσωμεν ὀλόκληρον τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ ἐκδοθέντος βιβλίου τοῦ Gustave Le Bon — «Enseignements Psychologiques de la Guerre Européenne».

τάς τού θανάτου πιστεύουν προθύμως ότι τὸ πᾶν θὰ τελειώσῃ, ἀλλ' ἐκ τῶν συσσωρευμένων ἐρειπίων ἕνας νέος κόσμος ἀναθρόσκει.

Θὰ ἰδύνατο μάλιστα νὰ πιστευθῇ ὅτι οἱ λαοὶ μόλις φθάσουν εἰς περιόδους τινὸς τῆς ἱστορίας των, δὲν ἠμποροῦν νὰ προοδεύουν ἄνευ τῆς ἐνεργείας τῶν μεγάλων αὐτῶν κρίσεων. Ἰσως εἶναι ἀναγκαῖα ὅπως ἐλευθερώνουν τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὰς πιέσεις ἐνὸς παρελθόντος καταστάτος λίαν βαρέως, ἀπὸ τὰς λίαν στερεοποιηθείσας προλήψεις καὶ συνηθείας.

Ἡ Γερμανία θυσιάζει σήμερον τὰ πλοῦτη της καὶ τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν της χάριν τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἴδῃ τὰ ἔθνη ὑποδουλωμένα εἰς τὸν δεσποτισμὸν της καὶ δικαίως καταρώμεθα αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τοῦ πολέμου αὐτοῦ τὸ τρομερὸν ὄνειρον τῆς πάγκοσμίου ἡγεμονίας βραδέως θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας. Καὶ ὅταν θὰ ἠσθάνοντο οἱ λαοὶ νὰ βαραινῇ αὐτοὺς σκληρῶς ὁ γερμανικὸς δεσποτισμὸς, καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελον ν' ἀποτινάξουν αὐτόν, θὰ ἦτο πλέον ἀργά. Ἡ βιομηχανία, ἡ ἐπιστήμη, τὸ ἐμπόριον καὶ ὅτι ἀποτελεῖ τὸν πλοῦτον τῶν ἐθνῶν θὰ εὕρισκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν γερμανῶν.

Ἡ εἰρήνη πιθανὸν νὰ τοὺς παρέδιδε ὅτι δὲν θὰ δυνήθῃ ἴσως νὰ τοὺς προμηθεύσῃ ἡ γιγαντιώδης αὐτῆ ἀνάφλεξις· τυφλωθέντες ὁμοῦ ὑπὸ τοῦ ὄνειρου των, δὲν τὸ ἠνόησαν καὶ ἐνόμισαν ὅτι τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος ἰδύνατο νὰ ἐπαναληφθῇ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἐνίκον ἑκατὸν μάχας καὶ ἐλεηλάτουσαν ἑκατὸν χώρας, ὁ κόσμος ἔχει μεγάλην ἀνάγκην ἐλευθερίας καὶ ἔχει ἀρκετὰ μέσα ἀμύνης ὥστε ν' ἀντιταχθῇ ἐναντίον ὁποιοῦδήποτε Καίσαρος διανοουμένου τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν εἰς τοὺς νόμους του.

Μὲ τὴν σύγχρονον νοοτροπίαν, τὸ ἰδεῶδες τῆς παγκοσμίου κυριαρχίας τὸ ὁποῖον ἀπασχόλησε τόσοσιν κατακτητὰς δὲν εἶνε πραγματοποιήσιμον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὸ πλεῖστον τῶν λαῶν θὰ προετίμα νὰ χαθῇ παρά νὰ δεχθῇ ἡγεμονίαν ἐπιβληθείσαν διὰ τῆς δυνάμεως. Οἱ λαοὶ ἔχουν σχηματίσει πλέον βαθεῖαν συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ των ὥστε καθίσταται ἀδύνατος ἡ ὑποδούλωσις αὐτῶν.

Αἱ καταληφθεῖσαι χώραι δὲν θ' ἀποφύγουν τὴν καταστροφὴν δὲν ἔχουν ὁμοῦ νὰ φοβηθοῦν τὴν σκλαβίαν.

✱

Ἡ τύχη τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν μᾶς εἶνε ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄγνωστος. Τὸ μέλλον εἶνε γραμμένον εἰς ἕνα βιβλίον τὸ ὅποιον ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἀδυνατεῖ νὰ διαβάσῃ.

Ἐάν δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀποκαλύψωμεν ὅτι θὰ ἴδωμεν δημιουργούμενον ὑπὸ τῆς ἐξελίξεως τοῦ χρόνου, ἠμποροῦμεν ὁμοῦ νὰ διεξέλθωμεν τὴν ἐξελιχθείσαν ἤδη πορείαν. Δημιουργὸς τοῦ παρόντος, τὸ παρελθὸν ἐμπεριέχει τὰς αἰτίας τῶν συγχρόνων γεγονότων καὶ ἐκεῖνων ἀκόμη τὰ ὅποια ἡ μοῖρα μᾶς ἐπιφυλάσσει. Τὰ λάθη ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ὁποίων μικροῦ δεῖν νὰ χαθῶμεν ἔφερον εἰς ἑαυτὰ τὸ σπέρμα των. Τὸ παρὸν δείχνει τ' ἀποτελέσματα. Τὸ παρελθὸν ἀποκαλύπτει τὴν γέννησιν των.

Εἰς ἐκ τῶν λόγων τοῦ μεγαλείου τῶν Ρωμαίων, ὑπὸ τοῦ Μοντεσκιέ σημειωθείς, ὑπῆρξεν ἡ ἀκριβὴς γνώσις καὶ ἀναγνώρισις τῶν προτερημάτων τῶν ἀντιπάλων των καὶ ἡ παραδοχὴ ἐν ἀνάγκῃ αὐτῶν τῶν μεθόδων των. Ὄφείλομεν νὰ συγκρατήσωμεν τὸ μάθημα αὐτὸ καὶ νὰ μελετήσωμεν λεπτομερῶς τὰς στρατιωτικὰς καὶ βιομηχανικὰς μεθόδους τῶν γερμανῶν.

Ὅχι βέβαια ὅτι ἀνάγκη εἶνε ν' ἀντιγράψωμεν αὐτάς, διότι ἡ νοοτροπία των διαφέρει τῆς ἰδικῆς μας ἀλλὰ διότι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ διαφόρων μέσων.

Ὁ σύγχρονος γερμανὸς δὲν εἶνε ὁ ἰδεολόγος ἐκεῖνος ὅπως τὸν ἐφαντάσθη ἡ ματαιοδοξία τῶν ἱστορικῶν του. Κληρονόμος τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους τόσοσιν εὐκόλως ἐνίκησεν ὁ Ναπολεὼν εἰς τὴν Ἰέναν, δὲν ἔχει τίποτε πρᾶγματι ἀνώτερον παρὰ μίαν πολλὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν καὶ μίαν ἀκριβολόγον ὀργάνωσιν φθάνουσαν μέχρι τῶν μικροτέρων λεπτομερειῶν καλῶς προσαρμοζομένην εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Ὁ μυστικισμὸς του δὲν ἐμποδίζει αὐτὸν νὰ ἐπιδιώκῃ ἕνα πολὺ πρακτικὸν σκοπὸν. Δὲν πολεμᾷ ὅπως τὰ στρατεύματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως διὰ τὸν θρίαμβον μᾶς ἰδέας, ἱκανῆς νὰ σαγηνεύσῃ τοὺς ἠττηθέντας, ἀλλὰ διὰ μίαν ὑπεροχὴν ἐπιτρέπουσαν τὴν ἐπαύξεισιν τῶν ἐμπορικῶν του κερδῶν. Δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ὑπεριχθῶμεν εἰς τὸ πεδῖον αὐτό, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ὅπου ἡ παναρχαία ὑπεροχὴ μας εἶνε δυνατόν νὰ διατηρηθῇ.

✱

Ἄν καὶ μετεβλήθῃ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, τὸ πολεμικὸν σχέδιον τῶν γερμανῶν ἀπέβλεπε πάντοτε εἰς τὴν κατάκτησιν χωρῶν: Ἴον ἐκ τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Γαλλίας, πλουσίων καὶ βιομηχανικῶν περιφερειῶν, 2ον ἐκ τῆς Ρωσίας, τὴν Πολωνίαν, τὴν Λιθουανίαν καὶ Κουρλάδην, 3ον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἂν ἦτο δυνατόν τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ καὶ τὴν Αἴγυπτον.

Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ἐπιτυχίας τῆς τελευταίας αὐτῆς ἐπιχειρήσεως, οἱ γερμανοὶ δὲν θὰ ἰδύνατο νὰ θεωρήσουν τὸν πόλεμον ὡς λήξαντα καὶ δὲν θὰ ἐφαντάζοντο ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀπέμενε πλέον παρὰ νὰ φυλάξουν τὰ κτηθέντα ὡς ἔπραξαν ἐν Γαλλίᾳ δι' ἐνὸς συστήματος χαρακωμάτων πρὸς παρεμπόδισιν ἐνδεχομένων ἐπιθέσεων.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ κατακτήσεις οὐδεμιᾶς ὠφελιμότητος θὰ εἶναι δι' αὐτοὺς ἐνόσφῃ ἡ Ἀγγλία θὰ ἐμπόδιζε τὸ ἐμπόριον τῶν θαλασσῶν ἄνευ τοῦ ὁποίου ἡ Γερμανία δὲν θὰ ἰδύνατο νὰ ζήσῃ ἐπὶ μακρόν. Ἄρα θὰ τὸ ἐμποδίξῃ ὅσον ἡ ἀνάγκη παρίσταται ἀφοῦ ὁ στόλος της κυριαρχεῖ τῶν θαλασσῶν.

✱

Ἡ Γαλλία θὰ ἐξέλθῃ πιθανὸν ἐκ τοῦ πολέμου αὐτοῦ σχεδὸν ἐξηντημένη εἰς ἀνδρας καὶ εἰς χρῆμα. Θὰ χάσῃ ὁμοῦ τὰς φαντασιοπληξίας της καὶ δὲν θὰ ἐπαναλάβῃ τὰ λάθη τὰ ὅποια θὰ προεκάλουν ἀφρεύτως τὴν κατάρτισιν της.

Θὰ εὐρεθῶμεν λοιπὸν ἔμπρὸς εἰς ἕνα κοινωνικὸν οἰκοδόμημα τὸ ὁποῖον αἱ πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ διαμάχαι μας τὸ εἶχον τρομερὰ κλονίσῃ. Οἱ λαοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἠθέλησαν νὰ παραιτηθοῦν τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων των ἐχάθησαν ἐκ τῆς ἱστορίας. Οἱ ἔσω ἐχθροὶ καθιστοῦν πάντοτε ἕνα κράτος ἀνίκανον ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἔξω ἐχθρόν.

Θὰ καταβληθῇ μεγάλος κόπος ὅπως παγιωθῇ ἡ διαταραχθεῖσα κοινωνία. Ἀρκετὰ στοιχεῖα τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς μας ζωῆς θὰ ὑποστοῦν σπουδαίαν μεταβολάς.

Εἰς ἐκ τῶν δυσκολωτέρων κόπων θὰ εἶνε: πὼς νὰ ἀπαλλαγθῶμεν ἐκ τῆς καταστρεπτικῆς δυνάμεως τῶν λέξεων. Μὲ μερικοὺς λαϊκοὺς τόπους περὶ προσόδου, εἰρηνισμοῦ, σοσιαλισμοῦ, παγκοσμίου ἀδελφωσύνης ρήτορες ἐπικίνδυνοι ἀπέκρυβον τὰς πραγματικότητας ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ὁποίων ὀλίγου δεῖν νὰ καταποντισθῶμεν.

Θά παραστή ανάγκη ὅπως ἀποκτήσωμεν ἐπίσης τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς εὐθύνης, τὰ ὅποια μᾶς ἔλιπον ὀλίγον τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ μᾶς ἔλιπεν. Ὁ πόλεμος μᾶς ἔδωκε τὰς ιδιότητες αὐτάς. Ἄς προσπαθήσωμεν νὰ διαφυλάξωμεν αὐτάς ἐν τῇ ειρήνῃ.

Οἱ κοινωνικοὶ μας νόμοι καὶ ἡ μόρφωσις μας θά χρειασθοῦν ἄγρυνον ἐκ μέρους μας προσοχὴν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν καταστρεπτικὴν ἐπίδρασιν τὴν ἐξασηθεῖσαν ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν νόμων, παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν «Πολιτικὴν Ψυχολογίαν» μου. Θά ἴδουν ἐκεῖ εἰς ποίας ἀβύσσους μᾶς ὡδηγοῦσαν οἱ νόμοι αὐτοί.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπαίδευσιν, θεμελιώδη βᾶσιν ὄλων τῶν μεταρρυθμίσεων, εἶνε θέμα τὸ ὁποῖον ἀδυνατῶ ἐδῶ νὰ θίξω. Θά περιορισθῶ μόνον νὰ ἀναδημοσιεύσω ἓνα βραχὺ μέρος ἐξ ὧσων ἔγραψα ἐπὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως εἰς τὸ βιβλίον μου: «Ψυχολογία τῆς Ἐκπαιδευσεως» :

«Εἰς τὴν φάσιν αὐτὴν τῆς ἐξελίξεως ὅπου ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ βιομηχανία διεθύνουν τὸν κόσμον, αἱ ιδιότητες τοῦ χαρακτῆρος παίζουσι τὸ πρωτεύον μέρος. Ἡ πρωτοβουλία, ἡ ἐπιμονή, ἡ ἀκρίβεια, ἡ κρίσις, ἡ ἐνέργεια, ἡ θέλησις ἢ αὐτοκυριαρχία, τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος εἶναι δεξιότητες ἄνευ τῶν ὁποίων ὅλα τὰ δῶρα τῆς νοημοσύνης μένουσι ἄχρηστα. Μόνον ἡ ἐκπαίδευσις εἶνε ἱκανὴ νὰ δημιουργήσῃ αὐτάς ἐν μέρει ὅταν ἡ κληρονομικότης δὲν τὰς ἔδωκε».

Τὰς ιδιότητας αὐτάς, ὅχι μόνον τὸ πανεπιστήμιον δὲν τὰς δίδει, ἀλλὰ τὸ βαρὺ τοῦ σύστημα ἀφαιρεῖ αὐτάς ἀπὸ ὄντινα τὰς κατέχει. Τὸ σύστημα τοῦ ὄθεν δέον τελείως ἀλλάχθῃ.

Ἀπὸ τὴν ἐπιφυλασσομένην λύσιν τῷ ἐκπαιδευτικῷ προβλήματι ἐξαρθῆναι τὸ μέλλον μας.

Ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ τελικὴ ἐπιτυχία τῆς Εὐρώπης ἐναντίον τῆς ἀποπειρας τῆς γερμανικῆς ἡγεμονίας, δὲν πρέπει νὰ τὴν θεωρήσωμεν τελειωτικὴν. Τὸ ἰδεώδες τῆς κυριαρχίας ἀποτελεῖ δοξασίαν μυστικιστικῆς μορφῆς τῆς ὁποίας ἡ διάρκειά οὐδέποτε εἶνε ἐφήμερος.

Εἰς λαὸς θεωρῶν ἑαυτὸν ὡς τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Κυρίου ὅπως κατακτήσῃ καὶ ἀναγεννήσῃ τὸν κόσμον δὲν ἐγκαταλείπει εὐκόλως μίαν τοιαύτην ἀποστολήν. Ἡ Γερμανία δὲν θά θελήσῃ νὰ παραιτηθῇ αὐτῆς εἰμὴ κατόπιν πολλῶν ἡττῶν.

Τὰ πολιτισμένα ἔθνη φαίνονται ἐκτεθημένα σήμερον εἰς κινδύνους πλέον φοβεροὺς ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλούτου των καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐπιλέκτων των. Διατρέχουν τὸν κίνδυνον νὰ ἴδουν ἐξαφανιζομένας ἀρετὰς τινὰς βραδέως κηθεύσας, ἀποτελούσας προηγουμένως τὴν δόξαν καὶ τὴν χάριν τοῦ πολιτισμοῦ.

Αἱ ἀρεταὶ αὐταὶ καθιστάμεναι ἐπικίνδυνον διὰ τοὺς κατακτητὰς φαίνονται καταδικασμένα εἰς ἐξαφανισμόν.

Ἡ εὐλικρίνεια, ἡ εὐθύτης τοῦ χαρακτῆρος, ὁ ἀνθρωπισμὸς, ἡ τήρησις τοῦ λόγου καὶ τῶν συνθηκῶν, ἢτοι ὅλαι αἱ μορφαὶ τῆς τιμῆς καθιστάμεναι πηγὰς ἀδυναμίας εἰς μίαν πάλιν ἐναντίον λαῶν μὴ σεβομένων αὐτάς δὲν θά δυνηθοῦν νὰ διατηρηθοῦν. Τὴν ἡμέραν ὅμως καθ' ἣν ὅλαι αὐταὶ

αἱ ιδιότητες θά ἐχάνοντο ὀριστικῶς καὶ τυφλαὶ μόνον δυνάμεις θά ἐβασίλευον ἐπὶ τοῦ κόσμου, τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἡ ἀνθρωπότης θά ἦτο καταδικασμένη εἰς τὰς πλέον βαρβάρους ὀπισθοδρομήσεις καὶ τὰ κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ θά μετετοπίζοντο μοιραίως.

Ὁ πλέον δημοφιλὴς ἐκ τῶν γερμανῶν σοφῶν βεβαιώνει ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀδελφωσύνης, ἐλευθερίας ἰσότητος ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁλοὲν ἐστηρίζοντο αἱ κοινωνίαι δέον τὰ ἀντικατασταθῆναι ὑπὸ τοῦ δαρβινικοῦ τύπου: πάλιν ἄνευ εὐσπλαγγνίας ὡδηγοῦσα εἰς τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ἰσχυροτέρων. Ὅτι οἱ γερμανοὶ ἱστορικοὶ ἀποκαλοῦν βιολογικὴν δικαιοσύνην.

Ἄν καὶ οἱ φυσιολόγοι δὲν ἔχουν ἀκόμη πολὺ περῆσθῃ, ὁ αἰμοχαρὴς αὐτὸς νόμος διέπει ἴσως τὸν κόσμον, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι ὅλαι τῆς ἐπιστήμης ἔτινον νὰ ἀπαλλάξουν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν σκληροτήτων τῆς φύσεως καὶ νὰ προφυλάξουν τὴν ἀδυναμίαν του.

Ὁφείλομεν νὰ παραιτηθῶμεν τῶν κατακτήσεων αὐτῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ βλέπωμεν ἀπαύστως νὰ ἀπαναλαμβάνονται αἱ τρομακτικαὶ αὐταὶ ἐκατόμβαι αἱ ὁποιαὶ θερίζουν τὴν νεότητα ἐνὸς ἔθνους, καταστρέφουσι ὁλοκλήρους ἐπαρχίας καὶ ἐκμηδενίζουσι τὰ πλέον ἀγὰ ἀριστουργήματα τοῦ παρελθόντος; Ἡ ζωὴ βία προώρῃσται νὰ γείνη ὡς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κόσμου; ἢ μόνη κυριαρχὸς τῶν λαῶν; Ὁφείλουσι οἱ λαοὶ νὰ πάρουν τὴν ἀπόφασιν ὅτι θά ὑφίστανται μίαν βαρβαρότητα ἄνευ ἐλέους, καταδικάζουσαν τοὺς ἀδυνάτους εἰς μίαν ἀπέλπιδα σκλαβίαν; Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν αὐτὸ.

Θά ἔπρεπε νὰ ἀπελιπθῇ κανεὶς διὰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἐὰν ὕστερα ἀπὸ τόσους θριάμβους ἐπὶ τῆς φύσεως κατέληγε εἰς ἓνα τοιοῦτον τέλος. Τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου θά ἐφαίνετο πράγματι πολὺ σκοτεινόν, ἐὰν ὅτι καλῶναι τὴν ζωὴν ἀντικαθίστατο ὑπὸ ἀγρίων διαμαχῶν διακοπτομένων μόνον ὑπὸ μίας περιόδου αὐστηρᾶς διαβιώσεως εἰς τὸ βάθος ἀπελιπιστικῶν στρατῶνων.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ φθάσωμεν ἐκεῖ διότι δὲν τὸ θέλομεν. Οἱ φυσικοὶ νόμοι ἀναμφιβόλως εἶνε ἰσχυροὶ, λίαν ἰσχυρὰ ἐπίσης ἡ ἐπιστήμη ἥτις ζητεῖ νὰ κυριαρχήσῃ αὐτῶν.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὁμιλῶμεν πολὺ περὶ τῶν φυσικῶν νόμων, διότι πολὺ ὀλίγον τοὺς γνωρίζομεν. Μένει πλήρης μυστηρίων ἡ τόσον ἐπικαλουμένη αὐτῇ φύσις. Οἱ λόγοι τῆς δὲν εἶναι λόγοι μας καὶ ἀγνοεῖ τὰ μέτρα μας. Γνωρίζομεν τὸ ἐφήμερον, ἀντικρῦζει αὐτὴ τὴν διάρκειαν. Οἱ μεγαλήτεροι μας κατακλυσμοὶ φαίνονται εἰς αὐτὴν ἀναμφιβόλως ὡς ἀνεπαίσθητοι ρυτίδες εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐνὸς ἀτέρμονος ὠκεανοῦ. Κάμνει νὰ ἀνακηδᾷ ἡ ζωὴ ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ δημιουργεῖ μεταβατικὰς μορφὰς μετὰ τὰς αἰωνίους δυνάμεις.

Οἱ σοφοὶ ἐπιστήμονες ἠμποροῦν νὰ ἀρθοῦν ὑπεράνω τῶν φαντασιοληξιών τοῦ ὡδηγοῦν τοὺς λαοὺς, νὰ ἀνακαλύψουν τὰς πραγματικότητας ὑπὸ τὰς ἐξωτερικὰς παραστάσεις, ἀλλὰ κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν εἰσέδουσε ἀκόμη εἰς τὴν ἀγνωστον χώραν ὅπου ἡ φύσις κατεργάζεται τὸν λόγον τῶν πραγμάτων.

Ἄς μὴ παραιτηθῶμεν λοιπὸν ἐλπίδος ὡρῶν ὀλιγότερον ζοφερῶν. Ὁ κόσμος μεταμορφώνεται τόσον γλήγορα σήμερον ὥστε τὸ ἀνέλπιστον ἀνατρέπει συνήθως τὰς συνηθείας μας εἰς μίαν καὶ μόνην ἡμέραν.

Ἡ φιλοσοφικὴ ἀποψὶς τῶν γεγονότων δὲν πρέπει νὰ μᾶς κἀμνη νὰ λημονώμεν τοὺς κινδύνους διὰ τῶν ὁποίων ἡ παροῦσα στιγμή εἶνε συγκεκριμένη. Καθ' ἣν στιγμὴν γράφω τὰς γραμμὰς αὐτὰς αἱ πλουσιώτεραί μας ἐπαρχίαι ἔχουν ἀκαταπαύτως λεηλατηθῆ, αἱ στρατιαὶ τῶν Ρώσων ἔχουν κατασυντριβῆ, ἡ Πολωνία ἐχάθη, αἱ πόλεις τῆς τὰ σπουδαῖα φρούρια τῆς ἐκείσων ἡ ἔπεσαν.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀποτυχίαι θὰ μείνουν ἄνευ ἀποτελέσματος ἐὰν ἡ θέλησίς μας ἐπιμείνῃ ὅπως θριαμβέσῃ. Νὰ κατακτήσῃ κανεὶς τὴν χώραν ἐνὸς λαοῦ δὲν ἀρκεῖ. Διὰ νὰ κυριαρχήσῃ αὐτοῦ πρέπει νὰ νικήσῃ ἀκόμη τὴν ψυχὴν του.

Ὅταν ὁ Ἀννίβας ἐξεμηδένισε εἰς Κάννας τὴν τελευταίαν τῶν Ρωμαίων στρατιάν ἐνόμιζε ὅτι εἶχε τελειωτικῶς νικήσει τὸν ἀντίπαλον τὸν ἐμπνεύσαντα εἰς τὴν παρτίδα του φρόνον, ἀλλὰ ἡ θέλησις τῆς Ρώμης δὲν ἐκάμφθη καὶ ἡ Καρχηδὼν τελειῶς ἐξολήφθη ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου.

Ἡ θέλησις οὐδενὸς ἐκ τῶν κατακτητηθέντων ὑπὸ τῆς Γερμανίας λαῶν ἐξησθένισε. Τῆς ὑποταγῆς προτιμοῦν ὅλοι τὸν θάνατον.

Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ἀρκεῖ. Δὲν ὑπάρχει σήμερον δεσπότης ἀρκετὰ ἰσχυρὸς ὅπως κυριαρχήσῃ ἐνὸς ἔθνους μὴ θέλοντος νὰ ὑπακούσῃ. Ὁ Ναπολεὼν ἔκαμε τὸ πείραμα εἰς τὴν Ἰσπανίαν: Κατέλαβε τὰς πόλεις τῆς, ἐνίκησε τοὺς στρατοὺς τῆς, ἀλλὰ μολονότι ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος στρατηγὸς τῆς ἱστορίας δὲν τὴν ὑπέταξε.

Τὸ μέλλον θὰ ἐξαρτηθῆ πρόπαντός ἐκ τῆς διαρκείας τῆς θελήσεώς μας. Ἡ τηρητέα πορεία τῶν λαῶν τὴν ὑποταγὴν τῶν ὁποίων ζητεῖ ἡ Γερμανία δύναται νὰ συνοψισθῆ εἰς ὀλίγας λέξεις: Νὰ νικήσουν ἢ νὰ χαθοῦν, οὐδέποτε νὰ ὑποχωρήσουν. Τίποτε δὲν ἀνθίσταται εἰς μίαν ἰσχυράν καὶ διαρκῆ θέλησιν. Οὔτε ἡ φύσις, οὔτε οἱ ἄνθρωποι, οὔτε αὐτὸ τὸ μοιραῖον. Τὸ εἶπα καὶ τὸ ξαναεἶπα. Τὸ ἐπαναλαμβάνω ἀκόμη.

ΜΕΤΑΦΡ. Β. Κ. Π.

JOHAN BOJER. — Στὴ Revue de Paris ἐδημοσιεύθηκε τώρα τελευταία ἓνα παράξενο μυθιστόρημα ἐνὸς νορβηγοῦ συγγραφέα, τοῦ Johan Bojer, ἄγνωστου σχεδόν, καὶ ποῦ μόλις ἐδῶ καὶ τρία χρόνια μεταφράσθησαν τὰ πρῶτα ἔργα του στὴ γαλλικῇ.

Ὁ «Χαμαιλέον» εἶνε ἡ ἱστορία—γραμμένη γοργά, χωρὶς ψυχολογικὰς παρατηρήσεις, γιὰ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα ἀποτελοῦν τὴν ψυχολογία τοῦ ἔργου—ἐνὸς νέου ποῦ ἀπὸ μικρὸς ἔχει τὴ μανία νὰ φαίνεται ὅ,τι δὲν εἶνε. Θάταν ἀδύνατον νὰ διηγηθῆ κανεὶς σὲ λίγες γραμμὰς τῆς περιπέτειός του· γιὰτὶ κάθε σελίδα εἶνε μιά περιπέτεια, ἀλλαγμὰ προσωπίδας τοῦ παράξενου προσώπου, ποῦ εἶν' ὡς τόσο ἀληθινὸ καὶ ποῦ τὸ βλέπομε κάθε μέρα, ἀλλὰ ποῦ κανένας δὲν ἐμελέτησε τόσο βαθειὰ τὸ χαρακτήρα του. Ὁ «Χαμαιλέον» ἀλλάζει κάθε μέρα κατὰστασι· καὶ ἡ κάθε νέα του κατὰστασι εἶνε πάντα ψεύτικη· αὐτὸ τὸν ὀδηγεῖ μιά μέρα στὴ φυλακῇ. Καὶ κάποιος φιλόδοξος, ποῦ παρακολούθησε τὸν νέο αὐτό, τοῦ προτείνει νὰ γίνῃ ἡθοποιός, παρέχοντάς του καὶ τὰ μέσα. Ὁ «Χαμαιλέον» χαιρετᾷ τώρα γιὰτὶ μπορεῖ νὰ ξεγελᾷ τὸ κοινόν· κάθε φορὰ τοῦ παρουσιάζεται καινούργιος, ἓνα πρόσωπο ποῦ δὲν εἶν' αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ γρήγορα ἀπογοητεύεται· αὐτὸς δὲν ἐπιθύμησε κάτι τέτοιο· οἱ θεατῆς ξεύρουσαν πῶς δὲν εἶν' ἐκεῖνος ποῦ φαίνεται καὶ πῶς ὑποκρίνεται ἀπάνω στὴ σκηνῇ. Ὁ «Χαμαιλέον» θέλει νὰ γελᾷ ἀληθινὰ τοὺς ἀπέναντί του. Καὶ μιά μέρα ἀφίγει τὴ σκηνῇ καὶ γίνεται πάλι τυχοδιώκτης.

Γραμμένο, ὅπως εἶπαμε, γοργά, τὸ ἔργο χάνει γιὰ τὸν ἀναγνώστη ποῦ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸ συγγραφέα νὰ τοῦ μιλή καθὲ τόσο στοχαστικά. Ἡ ψυχολογία του ὁμως ὑπάρχει μέσα στὴν ἐξέλιξι βαθειὰ, μὲ παρατηρητικότητά πολλή, ἀνυπόκριτη, ἀληθινὴ καὶ ὅταν φαίνεται ὑπερβολικῇ, γιὰτὶ δὲν εἶνε παρὰ μόνο ἡ φυσικὴ ἐξέλιξι τῶν σκέψεων ποῦ δικαιολογεῖ τὸ καθετί, τὴν μετάπτωσι ἀπὸ τὴ μιά κατὰστασι τοῦ ἥρωα τοῦ ἔργου στὴν ἄλλη.

Ὁ Johan Bojer εἶνε, πρὸ παντός, ζωγράφος τῆς ψυχῆς. Ἐνα ἄλλο ἔργο του, «Κάτω ἀπὸ τὸν ἄδειο οὐρανόν», εἶνε λιγώτερο παράδοξο, ἀλλὰ περὶ σχολαστικόν. Εἶνε ἡ ἱστορία ἐνὸς κοινωνιστῆ, ἡ ἱστορία τῆς πάλης ποῦ γίνεται μέσα στὴν ψυχὴ του μπρὸς τῆς καθεμερινῆς ἀπογοητεύσεως. Καλογραμμένο καὶ ψυχολογημένο ἔργο, ἔχει τὴν ξεχωριστὴν σφραγίδα τοῦ σκανδιναυκοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ ἔργα τοῦ Μπόγιερ εἶνε: «Μητρότης», «Ἡ δύναμις τῆς ψευτιάς.»

P. Π.

BENJAMIN DE CASSERES: Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΝΘΡΟΝΙΣΗ. — Οἱ Ἑβραῖοι μᾶς ἔδωκαν τὸν Ἰακωβᾶ, ἓνα φανταστικὸ γέρο, ξεδρώνοντα κερανοῦς καὶ βέργας ἀπὸ ὅλους τοὺς πόρους του, θυμώδη καὶ παιδαριώδη σὰν τὸ βασιλεῦς Λήρ· οἱ Μωαμεθανοὶ μᾶς ἔδωκαν τὸν Ἀλλάχ ποῦ τιμωρεῖ μὲ τὴν φωτιά, ἀμείβει ὁμως μὲ τὴν σάρκα: ἓνα θεὸ εἰρωνικό, «φαλιστάφειον», θερμόαιμο, εἶδος γλεντζέ στὸ οὐράνιο σαράϊ· ὁ χριστιανισμὸς μᾶς ἔφερε τὸ σύμβολον τοῦ Γολγοθᾶ μὲ τὸν ἐθνωριασμένον του θεοῦ, καρφωμένον ἀνάμεσα σὲ δύο κλεφταράδες—θέαμα ποῦ ξεσέρνει τὴν ἀλήθεια αὐτῇ, ὅτι πρῶτα ἔρχεται ὁ νόμος καὶ ἡ τάξις—σημειώσατε το, κλέφτες καὶ θεοὶ ζητιάνοι.

Ὁ Ὀλυμπος ἀποτελοῦσε μίαν ἀριστοκρατίαν· ὑπέροχοι, σκληροὶ, σατανικοὶ καὶ πονετικοὶ—οἱ ὑπεράνθρωποι αὐτοὶ καὶ οἱ ὑπεργυναικῆς αὐτῆς τῆς ἑλληνικῆς φαντασίας, στηρίζονταν πάνω σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ· προσωποποιοῦσαν πάθη καὶ ἐπιθυμίαις πραγματικῆς, φουσαλιδῆς ποῦ ἐσφενδονίζόταν ἀπὸ πῆλινους αἰλούς ἀπὸ ὄντα ποῦ ἀγαποῦσαν τὸν κόσμον, τὴ σάρκα καὶ τὸ ὄρατον. Τὶ ἐνδιαφέρει ἕως ποῦ οἱ φουσαλιδῆς αὐτῆς μπηγόντανε στὸν πύρινον οὐρανόν· ἀντιφάγγιζαν πάντα σ' αὐτὸν τὴ γῆ, τὸν ἐμψυχωτικὸ ἄδη τους, τοὺς ἀπολυτρωτικὸς πόνους, του καὶ τὸ ἀκτινωτὸν τοῦ φύλου—φορεμένο ὄχι σὰν σάβανο, ὅπως στὸν χριστιανικὸ μῦθον, ἀλλὰ σὰν ἔνδυμα δόξης· ὁ Ὀλυμπος ἦταν ἓνα ἐντευκτήριον εὐγενῶν, αἱ Βερσαλλίαι τῆς Φαντασίας καὶ ὄχι ἓνα Βατικανόν—ἄσυλον, ἓνα μανωλεῖον πτωμάτων ἀγιολογημένων εἴτε μίαν μακάριον ὁμήγουρις ἀπαρητηῶν ἀνδρισμῶν.

Ἦταν ἀνοιχτικὸς ὁ κόσμος τοῦ Ὀλύμπου· σκορπιόταν εὐδοκίαν· καθόλου ἀποφορῆς μουχλιασμένων κρανίων ἢ ἀπόπνοιες νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὰ ὄχι ἀερισμένα κρεβάτια τῶν οὐρῶν τοῦ Ἀλλάχ· καθόλου ἄνοστοι ἀγγέλοι, γένους ἀχαρακτηριστοῦ, τῶν ὁποίων ἡ αἰωνιότης περνοῦσε μὲ τὸ νὰ λένε στὸ θεοῦ τί ὄρα εἶνε. Ὑπῆρχε ἀέρας καὶ φῶς στὸν Ὀλυμπο· προήγαγον ἐκεῖ τὴν κοσμολογίαν στὸ ὕψος ἐνὸς ἀθλητισμοῦ· σ' ὅποιαν μεριά καὶ ἂν γύριζαν συναντοῦσαν τὸ Ὄρατον. Ὅλες οἱ πόρτες ποῦ χτυποῦσαν ἄνοιγαν στὸ Ἀπειρον. Κάθε σκαλι ποῦ ἀνέβαιναν σ' αὐτὰ τὰ ὕψη φαινόταν σὰν μιά μαγικὴ ἀνύψωσις.

Μυστηριώδης, ὑποβλητικὴ ἀμφίβολη—περνώντας ἀπὸ τὸν μεγάλο ἑλληνικὸ μῦθον, ἡ Φαντασία ξεχύνει τὶς χρωματιστῆς φλόγες τῆς ἀπὸ τὸ ξενιθὸ στὸ ναδίρ. Τὸ καθετί εἶνε γόνιμο· στὰ ὕψη αὐτὰ· μόνο ὁ θάνατος μένει

ἀσύλληπτος. Ὁ Ὅμηρος ὁμοίως, ὁ Δισχύλος, ὁ Πλάτων, ὁ Σοφοκλῆς ἦταν ἐκεῖ προτιήτερά σας; τί σημασία ἔχει: στὸν κόσμον αὐτὸν κάθε ποιητῆς εἶνε καὶ σκαπανεὺς: τὰ μάτια τῶν θεῶν αὐτῶν δὲν ἐκφράζουν ποτὲ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, γιατί τὸ μυαλό τους ποτὲ δὲν συγκεντρώνεται ἀποκλειστικά σὲ μιὰ ὀρισμένη διεύθυνση.

Γιγάντια μωσαϊκὰ μιᾶς φυλῆς χαμένης! Πόσα ἑκατομμύρια ὄντα συνεργαστήκανε στὴν ἐξέλιξη τῶν ὀνείρων σας; ποῦ πνεῦμα πέρασε τὸν πρῶτο χρωματισμὸ τοῦ ὑπερόχου αὐτοῦ δράματος στὴν παλέττα τῆς Πραγματικότητος; ποῖος ὑπῆρξεν ὁ Ραμπρὰν τοῦ ὁποῖου ὁ ἐγκέφαλος περιεῖχε τὴν μεταμορφωτικὴ νεροστάλλα; ποῖος Φειδίας ἐλάξευσε μὲ τὸ εὐθραστο ὄνειρό του τὸ μέτωπο τοῦ Ἀπόλλωνα; ποῖος Μιχαὴλ Ἀγγελος ἐσεχέδασε σὲ μιὰ ἑκσταση φαντασίωσης αὐτὸν τὸν Ὀλυμπο σκουφωμένο ἀπὸ αἰθέρα, τοῦ ὁποῖου ἡ μυστηριώδης μήτρα ἄφηκε νὰ διαφύγουν θεοὶ καὶ θεῆς ποικισμένοι μὲ μιὰ ζωὴ τόσο μακρὰ ὅση τοῦ πλανήτου ποῦ τοὺς γέννησε;

Ἐναντίον τοῦ μυστηριώδους βάθους τοῦ ἀγνώστου τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος καθ' ὅλους τοὺς χρόνους προσεπάθησε νὰ ξεδουλιάνη μὲ τὴν ἀστραπὴν τῆς σκέψεώς του, ὁ Ὀλυμπος ὀρθοστέκεται μένοντας ἄγγιχτος ἀπὸ τὸν χρόνο, ἀριστοῦργημα μετώπης τῆς ὁποίας τὰ ἀνάγλυφα εἶναι σμιλεμένα ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα: τὰ δάκρυα τοῦ Χριστοῦ, ποῦ τρέχουν ἀπὸ δύο χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τοὺς ἀγνώστους οὐρανοὺς ὅπου ἀνέβηκε, δὲν πνίξαν τὸν κόσμο ποῦ ἐγεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχαία σκέψη.

Ὁ Χριστὸς ζεῖ. Ἡ Ἀφροδίτη βασιλεύει!

Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου δὲν ἀποτελοῦσαν σῶμα τραυματιοφορέων· ὁ Ὀλυμπος δὲν ἦταν ἀστυκλική· ἐὰν ἐφέρετο κανεὶς ἐμπρὸς στὸν Δία ξαπλωμένο σ' ἓνα φορητὸ ἀνάκλιτρο δὲν θὰ ὑποβηθοῦσε αὐτὸ τὸν ἐπισκέπτη ὅπως εἰσχωρήσει εἰς τὴν αἰωνιότητα. Ὁ ἀρχαῖος εἰδωλολατρικὸς κόσμος δὲν ζήτησε νὰ διορθώσει τὴ φύση ἢ νὰ ἐξαγιάσει τὸν Θεὸ· προσωποποιοῦσε τὸ Πραγματικόν. Ἀντικρίζοντας τὴ ζωὴ μὲ ζυπητιές ὅλες τὲς αἰσθήσεις ἔψαλλε ἓνα λυρικό ἀμὴν· πηδῶντας ἀπὸ τοὺς κόλπους μιᾶς μάννας χωρὶς ἡλικία ἔψαλλε ἓνα ὠσαννὰ στὸν ἥλιο.

Ὁ ἀρχαῖος εἰδωλολατρικὸς κόσμος ἦτο δυναμικὸς· ἔκλινε ὑπὲρ τοῦ ἀτόμου τοῦ αἰωνίως παλλομένου ἐναντίον τοῦ παγεροῦ Νιρβάνα· ὁ τάφος ἦταν γι' αὐτὸν εὐκαιρία ὅπως κρούση θριαμβευτικὰ τὰ κύμβαλα· θὰ παραδιδόταν σὲ ὄργια διονυσιακὰ στὸ Γολγοθὰ καὶ γύρω σ' ἐκεῖνον ποῦ καρφωμένος ἦταν στὸν ξύλινο αὐτὸ Καύκασο θὰ ἔπλεξε ἀγριοτριαντάφυλλα· στὸ ἀκάνθινο στεφάνι θὰ ἔρριχνε πέταλα ρόδων. Ἐπαιξε ζάρια μὲ τὴν τύχη ἂν καὶ ἐγνώριζε ὅτι αὐτὴ ἔκλεβε στὸ παιχνίδι: νὰ χάσει ἢ νὰ κερδίσει — ὀλίγο ἐνδιαφερόταν· νὰ ζήσει καὶ νὰ παίξει τὸ ἔργον ὡς τὴν τελευταία πράξη — νὰ ἢ δόξα! Ἡ Δύναμις καὶ ἡ Ὄμορφιά, ἡ Ἐκσταση καὶ τὸ Πάθος, ἓνας γελαστός διαβολισμὸς, τὸ αἰσθημα μιᾶς χαρᾶς ποῦ ἠδονίζεται στὸν ἴδιον ἑαυτὸν τῆς — τέτοια ἦταν ἡ εἰδωλολατρικὴ μεταφυσική.

Φράχτης ἀνάμεσα στὸ χρόνο καὶ στὴν αἰωνιότητα, ὁ ἄνθρωπος δέχεται τὸ ἀντιέγγισμα καὶ τῶν δύο· εἶνε ἡ κορυβαντικὴ φαντασίωση· ἡ ζωὴ του εἶνε παραλήρημα· εἶνε θεὸς μὲ ἐξημμένο μυαλό· τὰ ἔβδομηντα του χρόνια ἀποτελοῦν χροιάλην αἰσθηματος καὶ σκέψεως· ὁ ὀψίπλουτος αὐτὸς κάμνει μιὰν ὑπέροχη χειρονομία ἀκόμη καὶ εἰς τὰς πύλας τοῦ ἄδου· ἡ ζωὴ τοῦ πῶ θαμποῦ ὄντος εἶνε μιὰ ἐποποιία. Ἡ μεγαλοφυΐα εἶνε τρέλλα: τὰ φτερωτὰ σκυλιὰ τῆς Ἐπιθυμίας ἔρριξαν τόσο βαθεῖα τὰ νύχια τους στὲς

ψυχές μας ὥστε γενήκαμε μανιακοί. Ἔτσι ἀντιλαμβάνομαι τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ οἱ θεοὶ ποῦ θρονασμένοι ἦταν στὸν Ὀλυμπο εἶνε ἡ πολλαπλὴ ἐνσάρκωσή της.

✱

Παραβάλλετε τὴν πλουσιοπάροχη αὐτὴν ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ γινώματα ὄνειρα τῶν δικῶν μας ἀερολόγων θαυμαστῶν τῆς θεολογίας: τὰ ἄστρα ποῦ κατοικοῦν στὸν ἐγκέφαλο μου, τ' ἀστροπελέγια ποῦ φυλακισμένα εἶναι στὶς φλέβες μου· τὰ πάθη τὰ κλεισμένα στὸν ἀνδρισμὸ μου—ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ ἄμαρτιες.

Ἡ Δύναμις κείται σ' ἓνα κρεβάτι καὶ πιπιλᾷ ἓνα στερεωμένο μαστό· ἡ ὄμορφιά χτυπᾷ τὴν πόρτα τοῦ Μαρμωνα· τὸ φαρμακεμένο αἷμα τοῦ Χριστοῦ τρέχει ἀπὸ πληγὲς ἀγιάτρευτες! Πράγματι ἄξιζε τὸν κόπο νὰ ἀγναντέψη τὴν ἀναδυομένη Ἀφροδίτη τινάζοντας τὰ ξέπλεχα μαλλιά της στὸν ἄνεμο—νὰ κάμη παρῆα μὲ σατύρους καὶ φάνους, νὰ κυνηγήσει τὴν Ἀρτεμη στὸ τρέξιμο, γιὰ νὰ κλειστῇ σὲ μιὰ φάτινη, νὰ κατακυλιστῇ σ' ἓνα χωνευτήρι εἴτε νὰ τρεμουλιάξει καταίδρωμένος ἀπὸ τὸν φόβο.

Ἀπὸ τὸν ὑπέραστρον Ὀλυμπον πέσαμε σ' ἓνα ἐργαστήρι μαραγκοῦ· ἀντὶ νὰ κουβεντιάσουμε μὲ τοὺς θεοὺς, ἀναγκασμένοι εἴμαστε νὰ ὑπομένωμε τοὺς καυγάδες πανταγκρουελικῶν ἐνοούχων· τὸ σαρακοφαγωμένο κράνος τῆς σωτηρίας ἀντικατέστησε τὸ ἀρχαῖο ἀπὸ δάφνης στεφάνι· τὸ ἄλλοτε γεμάτο ἀμβροσία κύπελλο μεταμορφώθηκε σὲ δισκοπότηρο ὅπου ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ δοκιμάσει κουτσοπίνοντας τὸ αἷμα ἐνὸς ἀποκρύφου θεοῦ. Ὁ Πήγασος ἐγένετο ὁ ὄνος τῆς κυριακῆς τῶν Βαίων. Ὁ σύγχρονος Ἰάσων εἶνε ἓνας ἱεραπόστολος ποῦ στήνει παγίδες στὸς ἀπίστους· προμηθεύεται ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ποῦ κουρεύει ἓνα χρυσόμαλλον δέρας τοῦ ὁποῖου ἡ κατάκτηση δὲν παρουσιάζει κανένα κίνδυνον· οἱ βακχικοὶ ἀμφορεῖς μὲ τὰ καταστόλιστα πλευρά τους ἀπὸ εὐθυμίες καὶ μυστικιστικὰς ἱεροτελεστεῖες ξεθροιστήσαν ἀπὸ ἓνα ἀγιασμένο δοχεῖο ὅπου ἡ Ἀγνοια μουςκεύει τίς ἄκρες τῶν ἀκαθάρτων δαχτυλίων τῆς.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἔκοψε τὴ ζωὴ στὸν ἀφαλὸ τῆς· ἔστρεψε σὲ νερὸ τὸ γάλα τῶν μαστῶν τῆς Ἀφροδίτης· ἐσφράγισε μὲ ἀσκητισμὸ τὸν Ἀπόλλωνα· ἐστεφάνωσε τὸν Πάνα μὲ ἀγκάθια.

✱

Νὰ ὁμοίως ποῦ τὰ χιόνια ἀρχίζουν νὰ λιώνουν στὸν Ὀλυμπο. Στὶς φλέβες τοῦ χρόνου τρέχει τὸ σπέρμα τῶν ἀρχαίων θεῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνσάρκωνονται ἀπὸ καιροῦ σὲ καιρὸ πάνω στὴ γῆ· οἱ θρησκείες εἶναι παροδικὲς ἐπιδημίες, ὁ εἰδωλολατρικὸς κόσμος εἶναι ἀθάνατος ὅπως ἡ Ὑλῆ, ἀκατάστροφος ὅπως τὸ Φύλον, αἰωνίως νόμιμος ὅπως ἡ Αἰσθητικὴ συγκίνηση.

Μέσα ἀπὸ τὰ πορφυροειδῆ κύματα τοῦ μέλλοντος χρόνου, νὰ τὸ προφητικὸ μου βλέμμα διαβλέπει τὴν θεῖα Ἀφροδίτη νὰ παρουσιάζεται· στὰ στήθη τῆς σφίγγει τὸν Ἐρωτα — τὸν Χριστὸ ξαναγεννημένο, ξαναημένο, ἀρχαιοπλασμένο.

Εἶνε ἡ δευτέρα ἐνθρόνισις!

ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ "LES REFRACTAIRES"

ΜΕΤΑΦ. Β. Κ. Π.

Ο DARRELL FIGGIS ΓΙΑ ΤΟΝ ROBERT BROWNING. — Παρατηρήθηκε ανέκαθεν σάν πληγή σχεδόν αναπόφευκτη στην Έγγλέζικη ποίηση ο παραγνωρισμός της αξίας των ποιητών κάθε εποχής από τη σύγχρονή τους κριτική, ακόμα κι' από τα πειδι παλιά ως τα τορινά τα χρόνια. Το ίδιο άστοπο δέν παύει' είναι όμως πάλι ευτύχημα, και γερό αντίσταθμισμα, πώς άνάμεσα στην έκάστοτε χορεία των φωνακλάδων σταυρωτήδων, σάν νάνα τελάληδες στο ζωοπάζαρο, ή ποίηση τραβή το δρόμο της άτάραχη και άργα μέν αλλά πάντα με σιγουράδα θαμπώνει την μιά για την άλλην κατοπινή γεννεά από τέτοιους Προκρούστηδες πατεράδες. Νομίζετε π. χ. πώς ο Shakespeare είχε στην εποχή του την τωρινή του φήμη; Όλος διόλου. Τότες θυμιολογόνταν σάν πάπας ο Ben Jonson. Παραπλήσια συνέπεσαν τότε και έξακουλουθούν τώρα. Έφθασαν σε βαθμόν μάάλιστα οι κριτικοί της εποχής να προτιμούν άντί του μεγάλου Keats το ποιητικό έργο του . . . Dean Quilman του . . . ιστορικού συγγραφέως της 'Ιστορίας των Έβραίων.

Είναι λοιπόν πράγμα δυσθεώρητο άν ο Browning στην εποχή του εκτιμούνταν με το ίδιο μέτρο; Μου φαίνεται πώς το ένάντιο' πράγμα φυσικώτατο' κάτι παραπάνω, και νά ν.

'Εκείνος που σήμερα θεωρείται τριπλαμπρος στην αϊγή της άγνότητος, βρίστηκ' και χαρακτηρίστηκε βλάσφημος και λάγνος' άλλοι τον είπαν στρυφνό και άλλοι άκατανόητο στο ύφος του' τα προσχήματα όμως που βρήκαν για να τον κατηγορήσουν δέν έχουν να κάμουν καθόλου με το γεγονός που σχεδόν πάντα κάθε μεγάλος ποιητής σπάνια τραγουδεί για την εποχή του. (*)

—*—

Ό ίδιος ο Browning μιλώντας για τον Shelley ξεχώρισε τους ποιητές σε δυο διακεκριμένες κατηγορίες' υποκειμενικούς και αντικειμενικούς. Αύτή του ή διάκρισι μας βοηθεί κάπως για να ξεδιαλύνουμε τη δική του ποιητική άτομικότητα' ο Browning δέν είναι ούτε το ένα, ούτε το άλλο' ούτε και τα δυο' είναι κάτι από το ένα και κάτι από το άλλο, είναι κατ' έξοχην υποκειμενικός ποιητής δουλεύοντας αντικειμενικά για την υποκειμενικότητά του. Ένας υποκειμενικός ποιητής βλέπει, ένας αντικειμενικός φτιάχνει' ο Browning μόνος δέ μπορεί να ιδή, θέλει όμως να ιδή, και γιαντό φτιάχνει για να ιδή. Δημιουργεί πρόσωπα για να ιδή με την αντίληψη τους' με άλλους λόγους ουσία κατά βάθος υποκειμενική, γιατί αυτός είναι ο σκοπός της ποιήσεως του, κρυμμένη όμως σε φαινομενική αντικειμενικότητα' το λέγει και ο ίδιος στο «Dramatic Lyrics»

and straight was a patte of gold whim
and the need of the world of men, for me.

'Ετσι λοιπόν ή εργασία του τον δείχνει πέρα-πέρα αντικειμενικό ποιητή, που μοναχά μπορεί να νοιώση την πραγματικότητα με ξένα φώτα—δικά του όμως δημιουργήματα. Βλέπει έμμέσως. Και αυτό δείχνεται ολοκάθαρα στην αντίληπτικότητα του Browning για την Φύσι' δέν την αντικρύ-

(*) 'Αν παραδεχθούμε μια πνευματική εξέλιξι στο ανθρώπινο μυαλό, σιγανή μά άσταμάτητη, δέν μπορούμε να θεωρήσουμε τους μεγάλους ποιητές, τραγουδιστές του μέλλοντος που μπόρεσαν να φθάσουν σε άπώτερο σημείο στον προχαραγμένο δρόμο της ανθρώπινης διάνοιας, άκαταλάβοτο στις σύγχρονες, προσπελαστό όμως στις έρχόμενες γεννεές; Έτσι ο μεγάλος ποιητής δέν είναι ένας πρόδρομος δραματιζόμενος;

ζει με το μάτι του ύστερόβολου ζωγράφου σάν τον Wordsworth' την νοιώθει κάπως βαθύτερα με μια λανθάνουσαν ύποβολή από τα ξένα μάτια των πλασμάτων της φαντασίας του, τα όποια θα τον βοηθήσουν να διειδύση πειδι άποτελεσματικά στο μυστήριο των όντων. «Αγαπώ», έγραφε σ' ένα φίλο του, «τόσο πολυ τα λουλούδια και τα φύλλα που καταλαβαίνω κάθε τόσο πώς λυώνομαι από την άυπομονησία να μη μπορώ να το νοιώσω όλα-τελα, να μεθυστώ από τη θεία τους, να χορτασιώ πέρα πέρα από τη μυρωδιά τους—να τα δαγκάσω σε χίλια κομμάτια». Αύτή του λοιπόν ή άδυναμία καθώς όμολογει είναι εκείνη που δείχνει την πρώτη φαινομενική έντύπωση που κάνει τον Browning να περνά για αντικειμενικός ποιητής. Η υποκειμενική ταυτότης ξελαγαρίζεται' ότι έπλασε είναι μάτια να βλέπη για ότι διψά, ότι ένσάρκωσε είναι αυτιά ν' άκούει για ότι λαχταρή. Μυαλό στο όποιον ή μικρή αντίληπτικότητα παραμερίζει μπροστά στην ύπεροχη δημιουργικότητα, προικισμένη στη σειρά της με τόσην αντίληπτικότητα ώστε άντάξια θ' αντικαθιστά εκείνη την άτομική του ποιητή.

Πουά είναι λοιπόν ή άμηση σχέσι του τεχνίτη προς την τέχνη; Η άδιαφορία του καλλιτέχνη για εύκολους θριάμβους με συνέπεια την τάσι να ίκανοποιήση το μυαλό του με ότι λαχταρούσε, ή προσπάθεια να έξωτερικεύση εκείνο άκριβώς που ήταν πέραν από τα σύνορα της αντίληπτικότητός του, ή πεποίθησι πώς άν δέν τα καταφέρει να αντιμετρηθή σε τέτοιον άγωνα θα απέλγη σε πνευματική του στείρωσι, όλα αυτά δέν είναι παρά από μια πλευρά στον πολυσύνθετο αυτό χαρακτήρα. Όλα όμως φέρδην-μύγδην δείχνουν αύτή τη σχέση με την προσωπικότητα του Browning. Έξεταιζοντας τα διάφορα του δημιουργήματα, προσατενίζομεν εναλλάξ στην κάθε φάσι.

—*—

'Ενας αντικειμενικός ποιητής πάντα θα κνηγήση τη δραματική φόρμα. Και γι' αυτό δέν είναι παράξενο πώς τα πρώτα έργα του Browning είναι έτσι γραμμένα. Δέν είναι δράματα με τη συμβατική σημασία, της λέξεως, επειδή άλλα ζητούν οι δραματικοί ποιηταί, και σ' άλλα άποβλέπει ο Browning. Έκείνοι κνηγούν τη δράσι, τους χαρακτήρας να τους ξετυλίξουν να τους ξεδιπλώσουν στα χίλια δυό τους κάτω' σ' αυτόν όμως ή δράσι και οι χαρακτήρες είναι τυρηνες όλως διόλου έπουσιώδεις για να άπασχολήσουν την τεχνιτοπία του' ότι τον ένδιαφέρει είναι ή άπαρχή, το σπέρμα της δράσεως που καταλήγει σε τέτοια ή άλλα άποτελέσματα. Η ποιητική δύναμη του Browning με αυτόν τον τρόπο πάλι στέκεται ψηλότερα, γιατί ή δραματική φόρμα είναι μοναχά ένα καλοῦπι στην πλάσι της ιδέας του. Μπορούσε να γράφει και σε πρόζα, πάλιν όμως θα ήταν ποιητής άφου ή ουσία είναι ποιητική. Και σάν δικαιολογητική άπολογία στον πρόλογο του «Paracelsus» ο ποιητής έτσι δά έκφράζεται' «Προσπάθησα να γράψω ένα ποίημα, όχι ένα δράμα». Τι σημαίνει ο διάλογος; τίποτε' ντύσιμο, ψευτοφτιασιδίωμα. Μάλιστα έντονότερα καταφαίνεται ή ύπεροχή του στην ποιητική δημιουργία στο «Lordello» που δέν διαφέρει πολυ από το «Paracelsus». Έδω ο μηχανισμός είναι ο διάλογος, εκεί ή άφήγησι συναρμολογει την άλληλουχία. Έχουν σχέση αυτά με την ιδέα καθόλου; υπό οίανδήποτε μορφή και άν την παρουσιάσουμε θα μείνη πάντα μια, άδιαίρετη και άπαράλλαχτη.

Μέσα στους μονολόγους των προσώπων στο δραματικό έργο του Browning, στο περιφρονημένο δηλαδή μέρος της δραματικής τέχνης, έρ-

γάζεται ο ποιητής αναπτύσσοντας την κάθε πολυδαίδαλη πιθανότητα της δράσης των αισθημάτων; κάθε τὸ γραφτὸ στῆς μοῖρες τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἔποψι εἶναι δραματικὸς ὁ Browning. Στὰ κατοπινὰ του ἱστορικὰ δράματα φυσικὰ αὐτὴ του ἢ τεχνολογία ἀναγκαστικῶς εὐρίσκειται σὲ ὕφει, χωρὶς νὰ ἐξαλείφεται ὁλότελα ὅσο γιὰ τὴν λανθάνουσαν ὑποκειμενικότητα τοῦ ποιητῆ στὰ δραματικά του ἔργα, κ' αὐτὴ φαίνεται ἂν καλοξετάσωμε τὸν παραπάνω τρόπο τῆς τέχνης του. Κάθε χαρακτήρας ἔζησε μεσ' τὸν Browning σὰν δικό του πλάσμα, καί γι' αὐτὸ ἡ ὑποκειμενικότητα εἶναι μονάχα στὸν ποιητὴ-δημιουργὸν αἰσθητὴ. Στους ἀπ' ἔξω εἶναι θαμπόσκοτεινη καὶ παρυσιάζεται μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ τῆς ὄψι.

Εἶναι φυσικὸ πῶς προχωρῶντας στὸν Browning ἡ σύλληψι τῆς τεχνολογίας του θὰ εἶχε τὸ μονόλογο τελευταῖο καλοῦσι. Ἡ οὐσία βέβαια μένει ἀναλλοίωτη, γυρφεύει ὁμως πάντα νὰ παρουσιασθῆ μὲ τὴ μορφὴ του τῆς στέκει συμφωνότερα. Στὸ «Dramatis Personae» καταντὰ τὸ κάθε πρόσωπο νὰ εἶναι ξέχωρα αὐτοτελὲς δράμα δίχως νὰ γυρφεύρουν οἱ ἰδιαιτεροὶ μονόλογοι σὲ ὠρισμένο κέντρο. Ἡ τελειότης στὴ γενικὴ ἐργασία στους μονόλογους δείχνει τρανὰ ποῦ ἐκεῖ ἦταν ὁ πόλος τῆς τεχνολογίας τοῦ Browning. Τὰ πορτραῖτα στὸ «Men and women» γιρίζουν ὅλες τῆς φάσεις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Στὸ κατοπινὸ του στάδιον ὁ ποιητὴς μπόρεσε νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ ἐκμεταλλεῖσθῃ διάφορες καινούργιες φάσεις τοῦ μονόλογου περιγράφοντας καὶ μπλέκοντας τοῦ χαρακτήρες σὲ καταπληκτικὸ βαθμὸ περιπτώσεολογίας. Καὶ ἐκεῖ φαίνεται καθαρά πῶς ὅλη αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἀποβλέπει στὸν καθωρισμένο μαγνήτη ποῦ τραβά ὅλη του τὴ σκέψι νὰ δημιουργήσῃ ὅσα θὰ τοῦ χρησιμεύσουν νὰ ἰδῇ ἐκεῖνα ποῦ δύσκολα σωριάζονται στὴν ἀντιληπτικὴ του ἐστία. Ἐκεῖ φαίνεται ἡ τάσι νὰ διῖδῃ πέραν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα.

Εἶναι καὶ παράξενο, ἐπακολουθητικὸν ὁμως πῶς ὅταν μπόρεσε καὶ δραματίστηκεν ἀπ' εὐθείας μὲ τὰ μάτια του, καὶ ὠμολόγησεν ὅτι εἶχε νὰ πει γιὰ τὸ ἄτομό του, δείχτηκε σκοτεινότερος καὶ πειὸ δυσκολονόητος.

Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ στερνὰ του ποιήματα «La Saisiar» ποῦ ἀντιπαραβάλλεται μὲ τὸ «Christmas Eve and Easter Day» ποῦ γράφηκε στὴν πρωτινὴ του δρᾶσι βλέπομε ὅταν μιλεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του—τόσο γιὰ τὸ ἓνα ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἄλλο ποίημα νὰ χάνεται τὸ ἀδνετικὸ τραγοῦδι του ἐκεῖνο ποῦ ψάλλει διαβλέποντας στὴν ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη ποῦ παλεύει νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὠραῖο εἶτε στὴν καρδιά τοῦ μουσικοῦ ποῦ λαχταρεῖ μελωδικὰ ἁρμονίες, ὑψωτικὰς, αἰωνοποιημένους. Στὰ δύο αὐτὰ χρονογραφικῶς ἀντιποδικὰ ἔργα παῖει χρησιμοποιῶντας στερεοτύπως τὰ δημιουργήματά του νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ φάσμα τῆς ἀλήθειας καὶ ἀρκεῖται νὰ ξεκουράζῃ ἐπάνω τους τὰ μάτια του. Εἶναι καὶ τὰ δύο ἀκατανόητα ἴσα-ἴσα ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς—πολυδηρημένη προσωπικότης—δὲ μποροῦσε νὰ συμμαζέψῃ σὲ μιὰ συγκεντρωτικὴ ἐστία ὅλες του τῆς φάσεις· τοῦ χρειάζονταν ἡ ἀπαραίτητος στὸ ἔργο του ἀντικειμενικότης.

✽

Ἦταν ὁ ἀνθρώπος ποῦ ζωγραφίστηκε καλλιτεχνικώτατα στὰ πλάσματα τῆς δημιουργίας του. Ὁ κόσμος του ἐκφράζονταν τὴν ἐκφρασί του καὶ ἦταν ὁ φακὸς του. Ἀγαπώντας τὸ ὠραῖο καὶ βλέποντας τὴν ἀλήθεια, ἄς γίνομε ὁ ἀντίλαλος τοῦ Landar ποῦ εἶπεν ὁ «Browning ἦταν ἓνας μεγάλος ποιητὴς, ἀληθινὰ ἓνας πολὺ μεγάλος ποιητὴς».

ΑΠΟ ΤΗΝ "ENGLISH REVIEW"

ΣΥΜΠΥΣΙ Μ. ΒΑΛΣΑ

Ο ΑΠΑΧΗΣ (ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ LORENZO VIANI). — Εἶν' ἐκεῖ, μπροστά μου, μέσα στὴ λεπτὴ μαῦρη κορνίζα· του.

Ὁ «Ἀπάχης» ἐσκότωσε.

Ἡ γυαλιστερὴ λεπίδα τοῦ αἰχμηροῦ μαχαιριοῦ, νευρικὰ σφιγμένου ἀπὸ δάχτυλα κοκκαλιάρικα, ὑπήκουσε στὴ κίνηση τοῦ μπράτσου του: ἄστραψε, ὑψώθηκε γιὰ νὰ πέσῃ μὲ ὀρμὴ, καὶ ἐτρόπησε μιὰ καρδιά, κατὰστρεψε μιὰ ζωὴ.

Καὶ ἔπειτα, ἐβγήκε ἀπὸ τὴ πληγὴ ὄχι πλιά γυαλιστερὴ, ἀλλὰ κόκκινη, αἰμόσταγῆς.

Τὰ δάχτυλα γαμπὰ ἀόριστα θυμίζον τὰ νύχια τοῦ θηρίου, τὸ πρόσωπο ἀντανακλῶ ὅλα τὰ στίγματα τοῦ γορίλλα.

Εἶναι ἓνας ἐγκληματίας· ἐγκληματίας ἐπικίνδυνος.

Ἐσκότωσε.

Παρατηρεῖ τὸ ἀνοσιούργημά του.

Εἶναι μικροῦ ἀναστήματος, ἀδύνατος, πυγμαῖος σχεδόν.

Ὁ σκοτωμένος εἶναι λιπόσαρκος, ἀλλὰ μεγέθους πολὺ μεγαλειτέρου τοῦ φονηᾶ, καὶ κείμενος κατὰ γῆς φαίνεται ἀκόμη πὸ μακρὺς: μακρύτερος.—Ἐχει τὰ πόδια ὑπέρμετρα, ἴσως νὰ ἦταν ἓνας πλανόδιος ὅστις ὁδοποροῦσε μοναχὸς ἀπάνω στους βασιλικούς δρόμους, γυρφεύοντας πλατεῖς ὀρίζοντες, ἐλεύθερον ἀέρα, μυρωδιὰς καὶ φῶς.

Καὶ ὁ Ἀπάχης—ὁ πυγμαῖος—τὸν ἐπερίμενε στὸ γύρισμα ἑνὸς δρόμου, τοῦ πήδησε στὸ λαιμό, τὸν διαπέρασε, τὸν σκότωσε...

Καὶ ὁ φονηᾶς μὲ τὸ πιθηκοῖδές μοῦτρο, μὲ γαμπσοειδῆ δάχτυλα, σκεπτικὰ παρατηρεῖ τὸν σκοτωμένο.

Πίσω ἀπὸ τὸ στενὸ κούτελό του σὰ νὰ φαίνεται πῶς συγκρούονται χίλιες σκέψεις.

Σὰ σὲ τί λοιπὸν νὰ σκέπτεται; Νά! τὴν Κοινωνία θὰ τὸν τσάκωσῃ στὴν τανάλας τοῦ νόμου τῆς, θὰ τὸν σύρῃ μπροστὰ στους δικαστὰς, θὰ τὸν καταδικάσῃ, καὶ κατόπιν θὰ τοῦ κόψῃ τὸ κεφάλι πάνω στὴ γλοττῖνα ἢ θὰ τὸν κρεμάσῃ, ἢ θὰ τὸν κλείσῃ γιὰ πάντα ἀνάμεσα στους τέσσερες ὑγροὺς τοίχους μιᾶς φυλακῆς.

Ἡ Κοινωνία θὰ ἐκδικηθῇ.

Πίσω ἀπὸ τὸ στενὸ κούτελο τοῦ ἐγκληματία οἱ ἰδέες συγχίζονται.

Ἐσκότωσε καὶ ἔπειτα;

Ὁ νόμος θὰ τὸν τιμωρήσῃ· καὶ γιατί;

Ἐσκότωσε!...

Καὶ ἡ Κοινωνία δὲν σκοτώνει, σχεδὸν καθημερινά;

Καὶ ὁ πόλεμος;

Καὶ ἡ πείνα;

Καὶ ἡ βιοπάλη ποῦ ὠθεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ γινοῦν λύκοι ἀναμεταξὺ των.

Γιατί ἡ Κοινωνία δὲν διορθώνει πρὶν τὴν ἑαυτὴν τῆς;

Ἡ Κοινωνία δὲν ἀποκρίνεται· ἀλλὰ θὰ τιμωρήσῃ τὸν «Ἀπάχην».

Καὶ ὁ «Ἀπάχης» χαμογελᾷ...σαρδονικά, πάλει ἀκόμη τὴ λεπίδα του ὄχι πλιά γυαλιστερὴ ἀλλὰ κόκκινη, αἰμόσταξουσα.

ΑΛΕΞΑΝ.

ΑΠΟ ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ
ΤΟΥ GINO AGLIETTI

Ο ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΚΑΤΩΤΕΡΑ ΖΩΑ. — Τελευταία στον «Πτολεμαίο» ο γεωλόγος κ. Αδαμάντιος Παχουντάκης μίλησε για το «Συνεταιρισμό στα κατώτερα ζώα». Μπορούμε να ειπούμε πως ύστερ' από την πρώτη διάλεξη του κ. Παραχειμώνα, είναι η δεύτερη που ακούσαμε στο σαλόνι του «Πτολεμαίου» με αληθινό επιστημονικό χαρακτήρα, με βιολογικές βάσεις και κάποιο φιλοσοφικό πνεύμα. Είναι ευκαιρία να παρατηρήσουμε μάλιστα κάτι για το περίφημο κοινό των διαλέξεων. Στην πρώτη, του κ. Παραχειμώνα, δύσκολα εύρισκε κενή θέση να σταθεί ὄρθιος. Μή τάχα γιατί οι νοικοκυραίοι μας είχαν διηγάσει για γνώση; Όχι βέβαια. Μά βλέπετε το βαμπάκι, ο ἔθνικὸς χαρακτήρας ποὺ ἐδόθη με θόρυβο στὴ διάλεξη ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες πολλές μέρες πρὶν, με δυὸ λόγια ἢ ρεκλάμα τοῦ τύπου, εἶχε τραβήξει τοὺς πρακτικὸς ἀνθρώπους ποὺ ἤθελαν νὰ ἰδοῦν πὼς θὰ ἠμποροῦσαν νὰ σώσουν τὸ βαμπάκι τους ἀπὸ τὸ βαμβακοσκώληκα καὶ τὶς γυναικούλες ποὺ τρέχουν παντοῦ, φτάνει νὰ ὑπάρχουν φῶτα καὶ μάτια.

Στὴν ὁμιλία τοῦ κ. Παχουντάκη, ποὺ εἶχε θέμα ἕνα μεγάλο φυσικὸ νόμο τῆς ζωῆς ἀνάμεσα στὶς ἄπειρες ποικιλίες του, οὔτε ρεκλάμα, οὔτε ἔθνισμός, οὔτε ἐπίσημοι — κι' ἂν ἔλειπεν ἕνας δημοσιογράφος, ποὺ δὲν ξέριουμε πὼς κουνήθηκε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὸ καφενεῖο του γιὰ νὰ γράφει δυὸ λόγια στὰ «Χρονικά» θὰ περνοῦσε γιὰ πάντα μυστικὸ ἕνα γεγονός ποὺ ἔγινε μολταταῖα γιὰ τὸ κοινὸ καὶ εἶχε ἀγγελθεῖ τέλος πάντων στὸν τύπο ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ «Πτολεμαίου».

Ἡ παρατήρησή μας βγάζει νομίζουμε κάποιο συμπέρασμα χρήσιμο γιὰ κείνους ποὺ εἶδαν τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῆς παροικίας στὶς διαλέξεις τοῦ «Πτολεμαίου».

Εἶπαμε πὼς ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Παχουντάκη ἔγινε γιὰ τὸ κοινὸ. Δὲν σφάλουμε. Ὁ κ. Παχουντάκης ἤθελε νὰ ἐξηγήσει τὸ φυσικὸ νόμο τοῦ Συνεταιρισμοῦ στὰ κατώτερα ζῶα καὶ τὸ ἔκαμε ἀπλῶ καὶ φωτισμένα. Ξεσηκώνοντας τὸν κόσμο τῶν φαινομένων, ἔδειξε με τὰ παραδείγματα του πὼς οἱ φυσικοὶ νόμοι κυβερνοῦν τὴ ζωὴ στὰ κατώτερα ζῶα καθὼς καὶ στ' ἀνώτερα, σύμφωνα με τὴν ἀνάγκη ποὺ παρουσιάζουν οἱ βιολογικοὶ ὄροι τοῦ κάθε εἴδους.

Ὁ κ. Παχουντάκης δὲν ἤλθε νὰ παρουσιάσῃ βέβαια καινούργιους νόμους, οὔτε ἐφευρέσεις, μὰ ἐξηγώντας τὴν αἰώνια ζωὴ ποὺ γυρίζει κάτω ἀπὸ τὰ φαινόμενα, ἔδειξε πὼς πρέπει νὰ βλέπουμε αὐτὴ τὴ ζωὴ καὶ πὼς νὰ παρακολουθοῦμε τὴν ποικιλία τῶν μορφῶν, ποὺ περνοῦν ἐμπρὸς μας καθημερινά, γιὰ νὰχοῦμε τὸ βαθύ νόημα τοῦ κόσμου.

Ίσως ἀπὸ τὸν κ. Παχουντάκη λείπει, ἢ δὲν τὴν φανεροῦνε τουλάχιστον' μὰ γενικότερη φιλοσοφικὴ ἀντίληψη στὴν κοσμοθεορία του, ἀντίληψη ποὺ θὰ τοῦ ἔδινε ἀριώτερη τὴν ἔννοια τῶν αἰνιγμάτων του. Μὰ ὁ κ. Παχουντάκης σήμερα θέλει νὰ μείνει ἐπιστήμων στὴ βιολογία του, στὴν ἐιδικότητά του. Δὲν σημαίνει. Τὸ ζήτημα εἶναι πὼς ἡ ἐπιστημονικὴ του μόρφωση εἶναι γερὴ καὶ πλούσια, ταιριαγμένη δὲ στὰ μέσα ποὺ διαθέτει, εἶναι καὶ γόνιμη.

Ὁ κ. Παχουντάκης ἔρχισε μὴ σειρά ὁμιλιῶν στὸ σπίτι του γιὰ τὸν ὄμιλο τῶν «Γραμμάτων» ποὺ ἐλπίζουμε θὰ ἐξακολουθήσει.

ΜΕΝΑΚΑΣ

— Γιὰ νὰ δόσουμε ὁλόκληρο τὸ δραματικὸ τῆς Vernon Lee, ἀποφασίσαμε νὰ βγάλομε διπλὸ τὸ φυλλάδιον αὐτό. Ἐπροσθέσαμε μάλιστα, στὶς 64 σελίδες ποὺ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ δόσουμε, ἄλλες 16 γιὰ νὰ ὑπάρχει ἡ ἀναγκαῖα ποικιλία τῆς ὕλης.

— Εἰς τὸ ποίημα τοῦ κ. Λιμπεράκη ποὺ ἐδημοσιεύτηκε στὸ προηγούμενο τεῦχος ὑπάρχουν δύο λάθη: στὴ σελίδα 67 μετὰ ἀπὸ τὸ στίχο: πρὸς τοὺς κάμπους τὶς πλαγὲς καὶ τὰ κροβούνια, πρέπει νὰ προστεθεῖ ὁ στίχος: καὶ νὰ σκορποῦν ἀγάπες καὶ λαχτάρεις. Στὴν ἴδια σελίδα ὁ ἕκτος στίχος πρέπει νὰ διορθωθεῖ ἔτσι: Φορῶντας στὰ κυματιστὰ σου τὰ μαλλιά (λείπει τὸ τὰ).

— Ὁ Σύλλογος πρὸς ἐνθάρρυνση τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ποὺ ὑπάρχει στὸ Παρίσι ἔδωκεν ἐφέτος ὁλόκληρο τὸ ἐτήσιο χρηματικὸ βραβεῖο τοῦ σὸν κ. Γιάννη Βλαχογιάννη. Εἶνε μὴ δικαιοῦτα ἰμοιβὴ ποὺ θὰ εὐχαριστοῖται ὅσους ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ λογοτεχνία μας.

— Μὲ ἀληθινὴν εὐχαρίστηση ἐγνωρίσαμε σ' ἕνα περαστικὸ ἀπὸ τὴν πόλη μας ταξεῖται τοῦ τὸν ποιητὴ καὶ συναργάτη μας κ. Μ. Καλυβίτη.

— Ὁ φίλος μας κ. Παῦλος Πετρίδης ἀνεχώρησε γιὰ εὐρύτερες σπουδὲς στὴ Γερμανία. Τὰ «Γράμματα» μαζὺ με τὴν ἐκφραση τῆς ἐκτίμησής των εὐχονται εἰς τὸν ἀγαπητὸ τους φίλο κάθε προκοπὴ.

ΕΛΑΒΑΜΕ:

ΒΙΒΛΙΑ

- ΦΩΤΗ ΦΩΤΙΑΔΗ, Στὴ Φοιτητικὴ Συντροφία, Πόλη.
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ 1909-1910, Ἀθήνα.
ΚΩΝ. ΡΑΛΛΗ, Περί Ἀσουλίας, κατὰ τὸ Δίκαιον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήνα.
ΑΥΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ Μουσικὴ διὰ τῶν αἰώνων, Ἀθήνα φρ. 0,50.
VERNON LEE, Ἡ Ἀριάδνη στὴ Μάντουα, Μετάφραση ἀπὸ τὸ Ἀγγλικὸ Στέφανου Πάργα φρ. 1. — B.P. 1146 Alexandrie.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- ΑΙΣΧΥΛΟΣ. Boulevard Ramlah 28. Alexandrie. Συνδρομὴ φρ. 10.
ΑΣΠΙΣ, Πλατεία Τοπανᾶ Χανιά, Κρήτη. Συνδρομὴ φρ. 8.
ΑΤΛΑΝΤΙΣ. 113-115-117 West 31 Street New York City. Συνδρομὴ φρ. 15.
ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ. Ὀφθαλματρείου, 12. Ἀθήνα. Συν. φρ. 5.
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ. Ὀδὸς Ἀκαδημίας, 50. Ἀθήνα. Συνδρομὴ φρ. 10.
ΜΟΥΣΕΙΟΝ. B. P. 1008. Cairo. Συνδρομὴ φρ. 15.
ΝΕΟΝ ΠΝΕΥΜΑ. Latif Han, ἀρ. 7, Galata, Con)ple. Συνδρομὴ φρ. 15.
ΝΟΥΜΑΣ. Δρόμος Οἰκονόμου 4. Ἀθήνα. Συνδρομὴ φρ. 12 1/2.
ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ. Ὀδὸς Ἀριστοτέλους 35. Ἀθήνα. Συνδρομὴ φρ. 25.
ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ. Ὀδὸς Χαρ. Τρικούπη 22α. Ἀθήνα. Συνδρομὴ φρ. 12.
ΖΩΗ, Voivoda Han 6. Galata, Con)ple, Συνδρομὴ φρ. 6.

ΑΓΓΕΛΟΝΤΑΙ:

- DR. CANDÈZE, Ἡ Πετιροῦλα, Μετάφραση Δδος Νοεμῆς Α. Ζωηροῦ Πασσά.
Α. ΤΟΛΣΤΟΗ, Τὶ εἶναι Τέχνη; Μετάφραση Νίκου Καστρινοῦ, φρ. 3.

Λ. ΑΓΚΙΟΝ & ΣΙΑ

(L. AGHION & Cie)

Ὀδὸς Σερίφ Πασσᾶ Ἀριθ. 12.

Τηλέφωνον Ἀρ. 475.—Ταχυδρομικὸν κιβώτιον Ἀρ. 649.

Τμῆμα Τραπεζικόν:

Προκαταβολαὶ ἐπὶ τίτλων κ' ἐμπορευμάτων.—Διεκπεραίωσις φορτωτικῶν.—Προεξοφλήσεις καὶ τρεχούμενοι λ)σμοί.—Ἐγνήσεις συμβιβασμῶν.—Υποθήκαι.—Διαδοχαί.—Πιστώσεις καὶ ἐν γένει πᾶσαν τραπεζικὴν ἐργασίαν.

Τμῆμα ἐμπορικόν:

ΑΥΓΑ—Ἀποθήκη, χονδρική πώλησις (Τηλ. 26 - 15.)
ΩΡΟΛΟΓΙΑ—Εἰσαγωγή καὶ πώλησις (σύστημα ἀρτίως οἰκονομικόν).

Ἀντιπροσωπεῖται τῶν καλλιτέρων ἰταλικῶν οἴκων.

Μερικὴ Διεύθυνσις διὰ τὴν Αἴγυπτον τῆς Mutuelle Lyonnaise, ἀμοιβαία ἀσφάλεια ζωῆς.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΛΑΚΩΝ

ΕΚ ΤΣΙΜΕΝΤΟΥ

ΠΕΠΙΕΣΜΕΝΟΥ ΔΙ' ΥΔΡΑΥΛΙΚΩΝ ΠΙΕΣΤΗΡΙΩΝ

Ἀποθήκη Οἰκοδομησίων Ὑλῶν

Ε. Χ. ΔΗΛΑΒΕΡΗ & ΣΙΑ

ὑποκατάστημα τῶν μεγάλων ἐν Πειραιεὶ

Ἐργοστασίων Ε. Κ. ΔΗΛΑΒΕΡΗ

ΧΡΥΣΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΙΕΘΝΕΣΙ ΕΚΘΕΣΕΣΙ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ 1897 ΚΑΙ ΙΑΝΙΩΝ 1900

Γραφεῖα: Πλατεία Ἁγίας Αἰκατερίνης Ἀριθ. 5.

Ἐργοστάσιον: Ὀδὸς τεμένους Κόρρα.

Τοιμῆντα Portland Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Βελγίου.—Τοιμῆντα Valentine καὶ Roquefort.—Ὑδραυλικὴ ἄσβερος, Γύψος Κύπρου, Κέραμοι, Σολῆνες, Τοῦβλα καὶ Γῆ ἀλεξίπτουρος, Πλάκες βερνικωταὶ καὶ φαγεντιναί, Τοῦβλα τρυπητὰ κτλ. κτλ.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλαιον ὅλοσχερῶς καταβεβλημένον Δρ. 50.000,000
Ἀποθεματικά Δρ. 10,480,000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ Πειραιεὶ. Πάνραις, Σύρον, Καλάμαις Τριπόλει. Βόλῳ καὶ Λαρίσση
ΕΝ ΚΡΗΤΗ Χανία, Ἡρακλείῳ καὶ Ρεθύμνῳ
ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ Κωνσταντινούπολει (ὑποκατάστημα ἐν Γαλατῇ μετὰ πρακτορίον ἐν
Σταμπούλ) Σαμυρῶντι Τραπεζοῦντι, Κερασοῦντι, Σμύρῃ, Χίῳ, Μερσίνη Ἀδανῶν
Θεσσαλονικῇ, Σέρραϊς, Καβάλλῃ, Σάνθῃ, Δεδιαγάτῃ καὶ Ἰωαννίσις.
ΕΝ ΑἴΓΥΠΤῳ Ἀλεξανδροῦ (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μιδάν) Καῖρω
(μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μοῦσκῶν) Ζαγαζίκ Μανσοῦρα. Μιν- Γάμρ, Τάντα
καὶ Βενί-Σουέφ.

ΕΝ ΔΟΝΑΙΝῳ (N. 22 Fenchurch Street) ἐν Ἀμβούργῳ (Γερμανίας) ΕΝ
ΛΕΜΕΣῳ (Κύπρον καὶ ἐν ΧΑΡΤΟΥΜ (Σουδάν) καὶ ἐν Λιμένι Βαθῆος (Σάμου)

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Σ. Φραγκιάδης Πρόεδρος,
Κ. Βέρουκ,
Ε. Ἐμπειρικός
Δ. Ἐγγενίδης
Δ. Ζαρίφης,
Γ. Ἠλιάσκος
Δ. Ε. Ηλιόπουλος

Ἰω. Μπότσης Ἀντιπρόεδρος,
Σ. Κ. Μάτσας
Ἐμμ. Α. Μπενάκης.
Βαρῶνος δὲ Νεφλιζ
Μαρκήσιος Δὲ Ρεβερωῶ
Μιχ. Σαλβάρος
Διον. Στεφάνου

Γεν. Διευθυντῆς Ζ. Κ. ΜΑΤΣΑΣ

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΑΘΗΝΑΪΚΗ—ATHENOCLES

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐκτελεῖ πᾶσαν τραπεζικὴν ἐργασίαν ἣτοι προκαταβολὰς ἐμπορικῶν γραμματίων καὶ συναλλαγματικῶν, Προκαταβολὰς ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων. Εἰσπράξεις τοκομεριδίων παντὸς εἶδους, χρεωγράφων φορτωτικῶν, συναλλαγματικῶν, γραμματίων ἰσοτερικοῦ καὶ ἑξωτερικοῦ ἐκτελεῖ χρηματιστικὰς ἐπιτολάς ἐκδίδει ἐπιτάγας, πιστωτικὰς ἐπιτολάς καὶ τηλεγραφικὰς ἐπιτολάς πληρωμῶν ἐν τε τῷ ἰσοτερικῷ καὶ ἑξωτερικῷ ἀνοίγει τρέχοντας λογαριασμοὺς ἡγγυημένους, δέχεται καταθέσεις χρεωγράφων πρὸς φύλλαξιν ἀντὶ ἐλαχίστων δικαιωμάτων καὶ ἐνοικιάζει διαμερίσματα χρηματοκιβωτίων διαφόρων διαστάσεων ὑπὸ δρῶνς λίαν εὐοίκους διὰ τὸ κοινὸν

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν δέχεται καταθέσεις εἰς χροσόν, εἰς ἐπιτάγας (chèques) ἐπὶ τοῦ ἑξωτερικοῦ καὶ εἰς τραπεζογραμμάτια ὑπὸ δρῶνς λίαν εὐοίκους.

Αἱ εἰς χροσόν καταθέσεις εἶναι ἀποδοταί, εἰς δὲ νόμιμα ἐνηρηθήσονται αἱ δὲ ἐπιτάγαι (chèques) ὅμως ἀποδίδονται δι' ἐπιτάγων (chèques) τῆς Τραπεζῆς ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ἑξωτερικῷ ἀνταποκριτῶν τῆς οἱ δὲ δεδοσμένοι τόκοι πληρώνονται καθ' ἐξαμηνίαν ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰουλίου ἐκάστον ἔτους.

Ταμιεντήριον μὲ ἰδιαιτέραν ἐπιμερίαν λειτουργεῖ καθ' ἐκάστην.

ὑποκαταστήματα Αἰγύπτου

Προκαταβολαὶ ἐναντὶ διαφόρων ἐμπορευμάτων, βάρβακος, βαμβακοπόρων, παντὸς εἶδους γεννημάτων, καπνῶν, ἀλεύρων κτλ. κτλ. καὶ πώλησιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦς καλλιτέρους ὄρους.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐργατικῶν τάξεως καταθέσεις διὰ τὸ Ταμιεντήριον γίνονται δεκταὶ καὶ κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν 10—12 π. μ.

SIMANDIRIS BROTHERS

NEGOCIANTS - COMMISSIONNAIRES

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΕΞΗΣ ΟΙΚΩΝ :

JOHN A. HUNTER & Co., LIVERPOOL. χοιρομήρια.
BLUE CROSS TEAS, LONDON, τών γνωστών τειών.
JAS. PRUNIER & Co., COGNAC (Γαλλίας) κονιάκ παντός είδους
DITTA FERDINANDO NENCIONI, PISA (Ιταλίας) τών γνωστών
οίνων CHIANTI.
W. D. HARTLEY LIVERPOOL, γλυκά εις φιάλας
MEUNIER FRERES, PARIS-LEVALLOIS, σοκολάτες, κακάο κ.τ.λ.
A. J. LECLUSE, SAUMUR, σαμπάνιαις
JAMES MUNRO & SON Ld., LEITH, ούισκν εκλεκτών ποιότητων

➡ ΑΠΑΙΤΕΙΤΕ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΤΕΪΑ ➡

+ BLUE CROSS +

Διὰ πάσαν πληροφορίαν απευθυντέον : B. P. 761, Τηλ. 2-81.

M. & Γ. ΚΑΣΣΙΡ

M & G. CASSIR

ΟΔΟΣ ΣΕΡΙΦ ΠΑΣΣΑ

Προκαταβολαί επί τίτλων κ' έμπορευμάτων.—Προεξοφλήσεις.— Τρε-
χούμενοι λημοί.—Έγγυήσεις.—Πιστώσεις.—Πωλήσεις λαχειοφόρων Όμο-
λογιών: Credit Foncier Egyptien, Lots Turcs, Έθνηκής Τραπεζης
της Ελλάδος κτλ.—Έκτελούν πάσαν τραπεζικην εργασίαν.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΚΥΤΙΩΝ

ΜΕΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π. ΧΡΥΣΟΧΟΥ

Μεγάλη οδός Άτταριν Νο. 84. Ίδρυθέν τὸ 1901.

ΣΤΟ ΞΩΦΥΛΛΟ

ΔΙΑΦΟΡΑ

Εἰς ὄσους θὰ μᾶς προμηθεύουν τὰ δυὸ τελευταία τεύχη τοῦ πρώτου τόμου τῶν « Γραμμάτων », θὰ τοὺς σταλεῖ δωρεάν ὁλόκληρος ὁ τρίτος τόμος, καὶ εἰς ὄσους θὰ μᾶς στείλουν μόνον τὸ ἓνα τεύχος ἀπὸ τὰ δυὸ, θὰ τοὺς δοθεῖ ὁ μισὸς τρίτος τόμος.

Ὁ πρῶτος κ' ὁ δεύτερος τόμος τῶν « Γραμμάτων » συμπληρωμένοι πωλοῦνται ὁ καθένας χωριστὰ φρ. 50.

Γιὰ ὄσα καινούργια βιβλία ἐλάβαμε σὲ δυὸ ἀντίτυπα θὰ γράψουμε σὸ ἐρχόμενο φυλλάδιο.

ΣΗΜ. — Ἀγγέλλεται ἢ κρίνεται ἓνα βιβλίον ὅταν ἡ Σύνταξη λαβαίνει δυὸ ἀντίτυπα.

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

Μ. Περίδη : Ἀγωνίες		ἀντί	νά γραφεῖ
Σελ.	στίχ.		
165	6	στριφογυρίζοντας	στριφογυρίζαν
»	38	ἴδιας	ἴδιας των
170	19	μπορούσανε	μπορέσανε
»	28	συγκριτές του	συγκριτές τους
»	38	μικτή	μικρή
172	33	ἀπαριάσουν ἀπὸ	ἀπαριάσουν
176	12	ὅλα αὐτὰ	ὅλοι αὐτοὶ
»	39	Ἄδυσώπητος	Ἄδυσώπητα
Ν. Νικολαΐδη : Τὸ μυστικὸ			
193	11	χόρτα	πόρτα
194	28,30,46	ὅλος	οὔλος
196	5	!	:
»	15,19,21	θεία	θειά
198	4	παραπονεμένος	παραπεταμένος
200	32	πλέχτηκε	πνίχτηκε
202	42	ἐλάχενε	ἐλάχαινε
204	14	της	τους

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ πωλοῦνται σὴν ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ στὰ βιβλιο-
πωλεῖα: ΔΑΡΔΑ, Rue Mosquée Attarine καὶ ΝΤΑΦΩΤΗ στὸν ἴδιον
δρόμον. Ἐπίσης σὸυ ΣΑΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Boulevard Ramleh.

Στὴν ΑΘΗΝΑ στὰ βιβλιοπωλεῖα ἘΣΤΙΑΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
& ΜΗΑΡΤ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ΚΟΥΚΛΑΡΑ.

ΠΕΤΡΙΕΣ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΡΙΟ.— "Ας αρχίσουμε με μιὰ γενική σκέψη: Ὑπάρχουν φαινόμενα γιὰ τὰ ὁποῖα θεληματικά παραδεχόμεθα τὴν εἰλικρίνεια στὴν ἐκδήλωσή τους, μετὰ τὸ σκοπὸ ν' ἀποφύγουμε τὴ συζήτηση γιὰ δευτερεύουσας σημασίας συμπεράσματα—ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ σκοπὸ νὰ παρουσιάσουμε ὁλοφάνερες τὴ φτώχεια καὶ τὴν ἀφέλεια τῆς σύλληψής τους. Πρόκειται γιὰ ἕνα τρόπο, γιὰ μιὰ μέθοδο συζήτησης, ποὺ ἔχει καὶ τὸ καλὸ νὰ μὴ παρουσιάζει μεγαλόφρονους στοὺς ἄλλους—χωρὶς νὰ λησμονεῖται ὅτι ἡ ἀναγνώριση τῆς εἰλικρίνειας αὐτῆς στοὺς ἄλλους θὰ εἶνε γι' αὐτοὺς μιὰ παρηγορία—ἔστω καὶ ἡ μόνη.

Πρόκειται γιὰ τὴ κριτικὴ μας, καλλίτερα, γιὰ τοὺς κριτικούς μας, πῶς σωστά, γιὰ μερικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς.

"Ας ἐφαρμόσουμε πρὸς ἄφελός τους τὴ παραπάνω γενικὴ σκέψη μας: Παραδεχόμεθα δηλαδὴ πὼς μερικοὶ κριτικοὶ μας εἶνε εἰλικρινεῖς στὶς κρίσεις τους καὶ στὶς γνώμεις τους.

"Υπάρχει ἀνάγκη νὰ διασαφηνίσουμε τὴν ὑπόθεσή μας αὐτὴ; "Ας τὸ κάνουμε γιὰ χατίρι τῶν μερικῶν αὐτῶν κριτικῶν μας μετὰ τὴν εἰλικρίνεια.

Καθὼς ξεύρετε ἢ ἀρετὴ αὐτῆ, ὅταν ὑπάρχει σὲ ὀρισμένη ἀναλογία καὶ δόση δίνει μιὰ μικρὴ ὑπόψια γιὰ τὴν ἀντίληψη. Λοιπὸν ἄς διασαφηνίσουμε τὴν ὑπόθεσή μας: Πὼς ἐννοοῦμε ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶνε εἰλικρινεῖς; Νὰ! "Ἔχουν νὰ κρίνουν ἕνα ἔργο; Εὐσυνείδητα—εὐσυνείδητα, ἀφοῦ πρῶτα κάμουν τὸ σταυρὸ τους, σὺν τίμιοι ἄνθρωποι, θὰ διατυπώσουν τὴν κρίση τους «ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών τους». Δὲ θ' ἀνακαλύψεις σ' αὐτοὺς καμμιά βιασμένη προσπάθεια νὰ φανοῦν ἀνώτεροι ἀπὸ ὅ,τι εἶνε. Δὲ θ' ἀνεύρεις στὶς γνώμεις τους καμμιά ἐπιδεικτικὴ τάση νὰ ξεπεράσουν τὸν ἑαυτὸν τους. Παραρροιαῖζονται δηλαδὴ ὅπως τοὺς ἔπλασεν ὁ καλὸς Θεός. Ἀπλῆς ἀντίληψης, ἀπλῆ νοήματα. Παρομοιώσεις καὶ παραδείγματα, σὺν κ' αὐτὸ: «Ὁ πλοῦτος κάμνει νὰ γνωρίζει ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔχει». (*) "Ἄλλως τε αὐτὸς δὲν εἶνε καὶ ὁ κλασικὸς ὀρισμὸς τῆς εἰλικρίνειας; Καὶ ἔτσι, χάρι σὲ τέτοια παραδείγματα, δὲν ἀδελφώνονται, χέρι με χέρι ἢ ἀριστοκρατικὴ ντελιζατέντσα καὶ ἡ σοσιαλιστικὴ θρηνοδία;

"Ἀλλὰ μήπως ἡ τέτοια εἰλικρίνεια, δὲν προϋποθέτει καὶ τὴν παιδικὴν ἀφέλεια—τὴν ἀφέλεια ποὺ εἶχαμε ὅταν ἤμασταν πολὺ μικρὰ καὶ ἄθῳα παιδιὰ; "Ἔτσι, τὴ στιγμὴ ποὺ κάνουμε κριτικὴ, γιατί νὰ μὴ μιλήσουμε καὶ γιὰ ψυχολογία; "Ὁ ποιητὴς ποὺ ἔχει συνείδηση τῆς ἀποστολῆς του μπορεῖ νὰ κατεβῆ σὲ παρόμοια μέσα; "Ἀπάντησε λοιπὸν, ψυχολογία, γιὰ νὰ μὴ κάνουμε τὸν κόπο, ἡμεῖς οἱ κριτικοὶ! Εἶνε γνωστὸ πὼς οἱ ἀφελεῖς γνωρίζουν κρυφὰ μονοπάτια γιὰ νὰ ξεφεύγουν—τὰ εὐκόλα. Στὸ ἀναμεταξύ, ἔσώστου δηλαδὴ ἀπαντήσῃ ἡ ψυχολογία, ἄς μὴς ἐπιτρέψει ἡ ἀφέλειά μας ν' ἀναφέρουμε καὶ κατὰ ποῦ θυμούμαστε τώρα ἀπ' τὰ διαβάσματά μας. Τί κ' ἂν εἶνε ἄσχετο μετὰ αὐτὰ ποὺ λέμε; Δὲν θὰ ἤμασταν πραγματικά ἀφελεῖς ἂν δὲν γνωρίζαμε τὸ φυσικὸν αὐτὸ νόμο: ὁ κόσμος εἶνε παρδαλός, λοιπὸν ἄς βροῦμε τὴν εὐκαιρία νὰ παραθέσουμε: «Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ δὲν εἶνε νέα—

μὰ ἀρκεῖ πλέον μετὰ τὶς νέες ἀλήθειαι, τὶς ἰριδόχρωμες αὐτῆς φουκαλίδες, καὶ μετὰ κάθε κούφια ἰδέα προόδου». Δὲν τὰ λέμε ἄραγε μετὰ ἀρκετὸ γούτ;

Βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἕναν ἄνθρωπο πλούσιο καὶ διαπιστώνουμε, ἀφοῦ δὲ μὴ λείπει ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος, ἕνα γεγονός: ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐπαινεῖται. Ὁ ὀρθόδοξος λογικὴ ἕνε συλλογισμὸς ὑπαγορεύει σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν: Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶνε πλούσιος. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς φημί-ζεται. Ἄρα: Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πληροῖται.

Στὸ συμπέρασμα μας, δόξα! Μήπως δὲν «τὸ κατεκτήσαμεν σὰ μιὰ σπάνια γυναῖκα;»

Νὰ πιάσουμε ὁμῶς τὸν ταῦρο ἀπὸ τὰ κέρατα, χωρὶς αἰσθητικὰ λιγώματα τῆς χειροτέρας κοινοτοπίας, νὰ τολμήσουμε νὰ ἐπιτελέσουμε ἔστω καὶ ἔργον Ἡρωστράτου—ἰδοὺ πρῶτα ποὺ δὲ θὰ μπορούσε νὰ καταπιασθεῖ ὁ διλεταντισμὸς μας. Καὶ αὐτὴ ἴσως νὰ εἶνε ἡ μεγαλύτερη εἰλικρίνειά μας.

Οἱ εἰλικρινεῖς αὐτοὶ κριτικοὶ καμμιά φορὰ θυμούνται καὶ ἀγανακτοῦν—καὶ τότε βρίζουν «ἐγκάθετοι—αὐθάδεια». Ἀλλὰ μήπως δὲν ἐθύμωσαν ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ τους; Ἔχει δηλαδὴ ἡ βρισιά τους μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τοὺς συλλογισμοὺς τους; Ἐὐφῆ μ ε ι.

Μιὰ ἀπαίτηση θὰ εἶχε κανεῖς: Οἱ εἰλικρινεῖς αὐτοὶ ἄνθρωποι νὰ μιλοῦσαν πῶς παθαρά. Ἀλλὰ ὑπάρχει εἶδος εἰλικρίνειας ποὺ φοβίται τὴν ἡμέρα: Ἡ εἰλικρίνεια τῶν εὐθῶν.

Νὰ ὑπάρχει ἄραγε πάντα ἐλαφροντικὴ περίπτωσις τῆς εἰλικρίνειας; ἴσως ὄχι. Μὰ ἔτσι ἢ ἄλλοιως, πάντα μένει στὴ διατύπωση μιὰ βασιεστημένη ἔρασιτεχνικὴ ἀφέλεια. Καὶ θὰ θέλαμε, γιὰ παρηγορίαν, νὰ τῆς δόσουμε, ὡς ἐλατήριον, τὴν εἰλικρίνεια.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΩΦΑΡΟΣ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΣΟΦΙΑ.— Τὸ πῶς χαρακτηριστικὸν εἶδος τῆς φιλολογίας μας θὰ εἶνε, χωρὶς ἄλλο, τὸ χρονογράφημα—χαρακτηριστικὸ τῶν ἀντιλήψεων μας, τῶν πεποιθήσεων μας, τῶν ἐπιδόσεων μας καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς μας ἀνατροφῆς. Πουθενά ἴσως, τὸ τυχερῶστα τῶν γνώσεών μας, ὁ ἔρασιτεχνισμὸς ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς μας καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, ἡ κορυφότητά μας, δὲν ἤφρανε τὸν καταλλήλοτερον τρόπο ἐκδήλωσής, παρὰ στὸ χρονογράφημα. Ἀπὸ αὐτὸ ἀρχίζει καὶ σ' αὐτὸ θλιβερὰ καταλήγει ὅλη μας ἡ χρονογραφία. Ἀπὸ αὐτὸ ἀρχίζει καὶ σ' αὐτὸ θλιβερὰ καταλήγει ὅλη μας ἡ χρονογραφία. Τὸ περιεχόμενον τοῦ μυαλοῦ μας ἤφρανε στὸ χρονογράφημα τὸ πῶς καλοπροαίρεστο καλοῦπι, γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ τελειότερα. Καὶ γι' αὐτὸ—γιὰ τὴ μοναδικὰ δηλαδὴ αὐτὴ συγγένεια σκοποῦ καὶ μέσον, τὸ χρονογράφημα διαμορφώθηκε μετὰ τέτοιο τρόπο στὶς ἐφημερίδες μας, ποὺ εἶναι, πρῶτα, ἀσυναγώνιστα πρωτότυπο κ' ἔπειτα, ἀναμφισβήτητα συμβολικὸ τῆς διανοητικότητός μας. Σ' αὐτὸ τὸ εἶδος δὲν ἔχουμε ταίρι. Ξεπερνᾷ καὶ τὴν ἡθογραφία μας στὴ πρωτοτυπία.

Θὰ σκεφτοῦμε, ἕνα λεπτὸ—ὅσο φτάνει γιὰ νὰ συλλάβει, ἡ γόνιμη φαντασία μας, τὸ θέμα. Ἄλλο ἕνα γιὰ νὰ τὸ ἐπεξεργασθεῖ ὁ μεθοδικὸς νοῦς μας, στὶς γενικῆς του γραμμῆς. Ἐπειτα, τὸ χαρτὶ πάνω στὸ γόνατο—καὶ τὴν ἐπαύριον, δυὸ στήλες πυκνῆς, γεμάτης ἀπὸ σκέψης, ἀπὸ παρατήρησης, ἀπὸ αἰσθημα, μετὰ ἕφος ἐπιτιμητῶν τοῦ σύμπαντος καὶ μετὰ περιεχόμενον, ὅμοιο μετὰ τοὺς ἤχους τῶν τενεκῶν, ὅταν τοὺς κρούουμε ὡς ἐπιθανάτιον ἐπὶ τῆς ὑποψηφικότητος τῶν δημάρχων μας. Ἐκεῖνο ποὺ μὴ ἐμψυχώνει σὲ ὅλα αὐτὰ εἶνε τὸ ἀκαταγόνιστο θάρρος μας. Μετὰ τὴ συνοδείαν τοῦ μπορούμε νὰ τολμή-

(*) Βλέπε ἔργα τοῦ κ. Σπύρου Ἀλιμπέρτη, στὸ ἐνδιαφέρον περιοδικὸ «Κριτικὴ καὶ Ποίηση», τόμος V—VI, σελίδα 165. Καὶ γιὰ τὶς λοιπὰς quotations παρατρέπομε στὰ ἴδια κείμενα.

σοιμε τάκατόρθωτα. Τὴν ὄρεξί μας δὲν τὴ κρατοῦνε κανενὸς εἶδους σύνορα. Ὡς πρὸς αὐτό, εἴμεθα εὐδύστεργοι!

Τὰ πράγματα πὸ συγκεκριμένα! Ἐκδίδεται ἓνα ἔργο. Γιὰ νὰ τὸ νοιώσοιμε χρειάζεται δέκα πέντε μερῶν μελέτη τοῦλάχιστον. Εἶνε τόσο ξένο στὸ τρόπο τῆς σκέψης μας. Ἡ ἐπίδοσή μας στὸ ἐπάγγελμα μᾶς εἰδίκευσε τόσο τὸ μυαλό! Τέλος πάντων τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνουμε. Κι' αὐτὴ ἡ αἰσθαντικότητά μας δὲ μῆς ψιθυρίζει τίποτε γι' ὅ,τι δὲ θὰ μπορέσοιμε νὰ καταλάβοιμε. Ἐπειτα δὲ λέχτηκε πῶς πρέπει νὰ χτικιάσοιμε ἐμεῖς. Καὶ στὸ τέλος οἱ πρόγονοί μας καλὰ τὸ εἶπαν: Τὶς σκάφες σκάφες καὶ τὰ σῦκα σῦκα. Ἡ μήπως δὲν ζοῦμε κάτω ἀπὸ τὸ λάνθιστο μειδίωμα τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ ποῦ δὲ μᾶς κρύβει κανένα μυστικό. Κοινὴ ἀλήθεια εἶνε δὲ πῶς τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα εἶνε τὸ πῶ ἀδιάκριτο στὸν κόσμον—ὅλα τὰ λέγει, νά, ἓνα κέντρο κι' ἓνας κύκλος γύρω, γύρω. Στὲ κεσοι στὸ κέντρο—πάτησες τὸν ἀφ' αὐτὸ τῆς γῆς. Ὅλα αὐτὰ τὰ ξέρουμε ἀπ' ἔξω σὰν ἄνθρωποι ποῦ κάνουν τὴ δουλειά τους. Λοιπὸν! Ἐνας ἀπὸ μᾶς, ὁ Πλάτωνας Ροδοκανάκης, γιὰ παράδειγμα, *au demeurant, le meilleur fils du monde*, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸν παλῆ Γάλλο ποιητή, θ' ἀναλάβει στὸ ἀναμεταξὺ δύο χασμουρητῶν νὰ μιλήσει γιὰ τὸ ἔργο αὐτό. Λοιπὸν! Δὲν μιλιεῖς; «Ὁ Πι ε τ ρ ά ρ χ η ς (συγγέει τὴν Λάουρα μὲ τὴν Φέρουσα) ποῦ ἔγραψε τὴν Ἀπελευθερωθεῖσαν Ἱερουσαλήμ... οἱ τρογλοδοῦται πρόγονοί μας, ὁ Γκιζης, ἡ Ἁγία Σοφία, ὁ Μωρεάς, ὁ Μέστροβιτς, κατ' ἀντίθεση τοῦ Μαρινέττη καὶ τῶν κιομπιστ...» Ἐ, πῶς νὰ ποῦμε, τὸ συμπέρασμα εἶνε λίγο δύσκολο (ἄλλο ἓνα χασμουρητό). Ἐπὶ τέλος νὰ το: ἐπέροχον σὲ διατύπωση καὶ σὲ νόημα: «Ὁ βότρυς ποῦ στρογγυλεῖε τὸ κεχριμπάρι ἑκατὸν ρογῶν, μὲ πόσην μαθηματικὴν ἀκρίβειαν δὲν τὰς ἔχει δέσει εἰς τὸ κοσάνι του.» Μάλιστα. Νά ἐνότητα μιὰ φορά! Οὐτὲ ὁ Πετράρχης, σὰν ἔγραψε τὴν Ἀπελευθερωθεῖσα Ἱερουσαλήμ εἶδε μπροστά του τέτοιες στρογγυλότητες. Θαυμάσιε βότρυ, ἱερὲ καρπὲ τοῦ Βάχχου, ποῦ στρογγυλεῖς εἰς τὸ κεχριμπάρι ἑκατὸν ρογῶν! Τί δὲν κατορθώνει κανεὶς μὲ τὴν ἐνότητα τέλος πάντων!

Ἐπὶ τέλος πρέπει νὰ τελειώνει ὁ Πλάτωνας. Τὴν κεντρικὴν ιδέα τὴν ἠύραμε. Ἄς τὴν ἀρτύσοιμε τώρα μὲ ἀττικὸν ἀλατοπίπερον γιὰ νὰ τελειώσοιμε μὲ τὸ στερέωμα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Μῆς περιμένουν οἱ Ἀγνοῦστες στοὺς λουτήρες τῶν γιὰ μερικὰς «μαλιξίεις ἀνανεωτικὰς».

Δὲν ὑπῆρχε λόγος ἀφοῦ τόσο καλὰ ὁ κ. Πλάτωνας ἐξετέλεσε τὸ καθήκον τοῦ πρώτου φορά, νὰ μὴ τοῦ ἀνατεθεῖ τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ μιὰν ἄλλη φορά. Εἴμαστε βέβαιοι πῶς θὰ τὸ φέρει εἰς αἴσιο πέρας καὶ θὰ πάρει δίπλωμα καλῆς διαγωγῆς.

Αὐτὴ τὴν φορά ὁ κ. Πλάτωνας βαρειέται, πνεῦμα δὲν πνέει στὴν ἐξιδρωμένη κεφαλή καὶ γι' αὐτὸ θὰ καθίσει πεισματάρικα, σὰν παιδί, πάνω σὲ μιὰ πέτρα, θὰ σκιαμαχήσει μὲ κάποιους ὑπονοουμένους, βαρυνόμενος καὶ ἀηδιάζοντας στὸ τέλος...

Εὐφρῖνα ὑποπτη, παρδαλὲς γνώσεις, κλασικὲς πανάκειες ποῦ τὶς ἀναμασοῦμε, ὅταν μῆς τροφοδοτοῦν τὰ πάθη μας, τὸ θρᾶσος μας καὶ ἡ κομφόρτητά μας.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΑΧΗΝΑΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

“TENTATIVES D'ART,”

Palais Zizinia Place des Consuls

Ἐπὶ τῆς ἐκδοτικῆς ἐταιρείας «Tentatives d'Art», ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς βιβλία:

Z. Χατζό: Χαρὰ καὶ Ἡδονισμὸς στὴν Ἐπανάστασιν.

» Ἡ «Κλειστὴ Θύρα», δρᾶμα τρίπρακτον, εἰσαγωγὴ Γ. Βραιομιτζάκη.

Γ. Βραιομιτζάκη: «Διαθήκη ἑνὸς φιλοσόφου». Ὁ Ἐνθουσιασμὸς.

» Ἡ «Ἀτομικὴ Ἐπανάστασις».

Ἄ. Ἀποστολοπούλου: Ἡ «Πόλις», πρόλογος Γ. Βραιομιτζάκη.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ:

Γ. Βραιομιτζάκη: Ἡ «Δυνατὴ Ζωή».

Παραθετοῦμε ἐδῶ τοὺς τίτλους τῶν κεφαλαίων.

Ἡ Ζωὴ καὶ αἱ τίσεις τῆς ζωῆς.— Ὁ ἐγωϊσμὸς ἢ ἡ τάσις στὴν συντήρησιν.— Ἡ Ζωὴ ἐν σχέσει μὲ τὸν οἶκτον.— Ἡ Ζωὴ ἐν σχέσει μὲ τὸν ἡρωϊσμόν.— Χαρὰ καὶ πόνος ἐν σχέσει μὲ τὴν διαπίστωσιν τῆς ζωῆς.— Ἡ Ζωὴ καὶ τὸ πάθος.— Ἡ ἀδύνατη Ζωὴ.— Ἡ δυνατὴ Ζωὴ.— Ἡ ζωτικότης τοῦ πνεύματος.— Ἡ πνευματικὴ ἐπανάστασις.— Ἡ ἔμπνευσις.— Ἡ ἄμυνα τοῦ ὀργανισμοῦ.— Ἡ Ζωὴ καὶ αἱ ἐποχαί τῆς.— Τρόποι ζωῆς.— Ἡ Ζωὴ ποῦ ἀνεβαίνει καὶ ἡ Ζωὴ ποῦ κατεβαίνει.— Ἡ πραγματικότης.— Ἡ αἰσθηματικὴ Ζωὴ.— Ἡ λογικὴ Ζωὴ.— Ἡ πάλιν.— Ἡ θέλησις τῆς θεραπείας.— Μέθοδος πρὸς τὴν δυνατὴν Ζωὴν.— Σκέψεις ἐπὶ τῆς δυνατῆς ζωῆς.— Ἡ ἐξωτερικὴ συμβολή.— Ὁ ἐξωτερικὸς ἀγών.

Γ. Βραιομιτζάκη: Οἱ «Ἀπουάνοι».

ARGUS de la PRESSE

Fondé en 1879

Le plus ancien bureau de coupures de journaux.

«Pour être sûr de ne pas laisser échapper un journal que l'aurait nommé, il était abonné à l'Argus de la Presse, qui lit, découpe et traduit tous les journaux du monde, et en fournit des extraits sur n'importe quel sujet.»

Hector Malot (ZUTE, p. 70 et 323)

L'Argus fournit les coupures extraites de plus de 14,000 publications, journaux et Revues de France et de l'Etranger, sur une personnalité ou un sujet, ainsi que les projets de travaux, avis d'adjudication, etc., etc.: simples échos ou articles techniques, à raison de 0.30 par article, à tarifs réduits pour grandes quantités ou à forfait.

Demander détails et autres conditions.

L'Argus de la Presse se charge de toutes les recherches rétrospectives et documentaires qu'on voudra bien lui confier.

L'Argus lit 14,000 journaux par jour.

Écrire 37, Rue Bergère, Faubourg Montmartre, PARIS. Adresse Télégraphique: Achambure-Paris. Téléph. 102-62.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ ΓΛΑΣΤΩΝΟΣ 3

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Th. Zichen (Τσίεν).—Μετ. Ἀνδρ. Δαλεζίου.

ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ ΨΥΧΗ

Ἡ σχέση τοῦ ἐγκεφάλου πρὸς τὴν ψυχὴν ἀπὸ βιολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως μετ' ἐπισκοπήσεως τοῦ τί ἐν τῷ παρελθόντι ἐπιστεύετο ἢ ἐδιδάσκετο περὶ τούτου ὑπὸ τῶν θρησκευτῶν, τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ὑποθέσεων, ἀποτελεῖ τὸ θέμα τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ καταλήγει εἰς θετικὴν τινα ἐπισκόπην τοῦ προβλήματος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νεωτέρας θεωρίας τῆς γνώσεως.

G. Fraubert.—Μετ. Κ. Βάρναλη.

Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τὸ χαρακτηριστικώτερον καὶ φανταστικώτερον ἔργον τοῦ μεγάλου λογογράφου τῆς Γαλλίας. Ἀπὸ τὸ γνωστὸν συναξάρι τῆς χριστιανικῆς παράδοσεως, ποῦ παρουσιάζει τὸν μέγαν ἅγιον ἀσκητὴν τῶν ἀφρικανικῶν ἐρήμων ἐνοχλούμενον σαρκικῶς καὶ ψυχικῶς ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ, ἐδημιούργησεν ὁ συγγραφεὺς γοητευτικὴν, πολὺπλοκον καὶ περιπετειώδη διήγησιν ὅχι μόνον βαθύτατα ψυχολογικὴν καὶ φιλοσοφικὴν, ἀλλὰ καὶ παρέχουσαν ζωηρὰν εἰκόνα τῶν ἔξεων, τῶν ἰδεωδῶν καὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων τῆς Ἀνατολῆς.

Ἰω. Κονδυλάκη.

Ο ΠΑΤΟΥΧΑΣ

Τὸ δυνατόν καὶ συνάμα κλασσικῶς λιτὸν ὕψος τοῦ συγγραφέως, ἡ ἐνάργεια καὶ ἡ παραστατικότης καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς περιγραφῆς, ἡ ἀνεπιτήδευτος ἀλλὰ καὶ βαθεῖα ψυχολογία τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν κατ' ἄτομον ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς, προσόντα διακρίνοντα ἐξαιρετικῶς τὸ συγγραφικὸν ἄλγος τοῦ κ. Ἰ. Κονδυλάκη, συγκεντρῶνται καὶ παρέχονται πλούσια καὶ ἄφθονα εἰς τὸν Πατούχαν. Ὡστε τὸ ἀληθῶς Ἑλληνικὸν τοῦτο ἔργον, ἠθογραφικὸν ἄμα καὶ ψυχολογικόν, νὰ εἶναι ἰσάξιον πρὸς τὰ τελειότερα τοῦ εἴδους του εἰς τὴν ξένην φιλολογοίαν.

Ἰφεν.—Μετ. Μ. Αὐγέρη.

Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΣΟΛΝΕΣ

Τὸ λυρικώτερον ἔργον τοῦ Ἰφεν, βασιζόμενον ἐπὶ θρύλου, εἰς ὃν ἔδωκεν ὁ συγγραφεὺς τὴν ὄψιν μεγάλου φιλοσοφικοῦ συμβόλου. Διὰ τὸν Σόλνεσ εἶχε λεχθῆ ὅτι εἶναι ὑψηλὸν ποίημα φιλοσοφικῆς ἀπαισιοδοξίας.

Ἰφεν.—Μετ. Μ. Αὐγέρη.

Ο ΕΧΘΡΟΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ἀράμα, θέτον ἐν ἀπόψει μὲ λιτὴν πλοκήν, ἀλλ' ἀριστοτεχνικὴν σύνθεσιν ἐν ἀπὸ τὰ γενικώτερα ζητήματα τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν κοινωνιολογικῶν θεωριῶν.

Bernard Shaw.—Μετ. Α. Παλαμά.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΛΑ

Ἐν ἀπὸ τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ καὶ πλέον πρωτότυπα ἔργα τοῦ κορυφαίου τῶν ζώντων θεατρικῶν συγγραφέων. Μία βαθυτάτη καὶ τολμηρὰ ψυχολογία, ὡμῶς ρεαλιστικὴ, μὲ τεχνικωτάτας ἀντιθέσεις, ἕνας δριμείας σατύρας πλαγιασμός ἐναντίον τοῦ νεωτέρου πολέμου καὶ τῶν ἠρωϊσμῶν του, ἐφρημοσμένα πάντα ταῦτα εἰς ὑπόθεσιν διεξαγομένην κατὰ τὸν Σερβο-βουλγαρικὸν πόλεμον καὶ ἀπολήγουσαν εἰς πικρὰς εἰρωνείας κομικοτραγικὴν λύσιν παρουσιάζουσι τὸ ἔργον τοῦτο ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἀξιοσημεῖωτα καὶ ἐνδιαφέροντα τῆς συγχρόνου φιλολογοίης.

M. Maeterlink.—Μετ. Χ. Δαραλέξη.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Τὸ ἄπειρον μυστήριον τοῦ θανάτου, ἡ μεγάλη ἀπορία του ἂν ὑπάρχη μετὰ θάνατον ζωῆ καὶ ὑπάρχουσα ποία τις εἶναι, ἀποτελοῦσι τὸ θέμα τῆς ἐξόχως βαθυστοχάστου καὶ ὑποβλητικῆς μελέτης τοῦ Βέλγου ποιητοῦ φιλοσόφου. Αἱ πίστεις καὶ αἱ ὑποθέσεις τῶν θρησκευτῶν, τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντιλήψεων διερευνῶνται μὲ σαφήνειαν, καθορίζεται δὲ τί ἐξ ὅλων αὐτῶν εἶναι ἄξιον ἀποδοχῆς καὶ τί παρουσιάζεται ὡς δημιουργημα αὐθαίρετου ἠθικῆς σκοπιμότητος. Ἀντὶ ἄλλης περιλήψεως παραθέταμεν τίτλους τινῶν κεφαλαίων: «Ἡ ἀδικία μας πρὸς τὸν θάνατον».—«Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς νεκρούς».—«Ἡ μετενσάρκωσις».—«Δύο ἀπόψεις τοῦ ἀπείρου».

Π. Νεβάνη.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΛΣΟΦΟΥ

ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν περιέλαβεν ὁ συγγραφεὺς τρία συναφεοῦς εἶδους ἔργα του, ἧτοι: Ἴον Λοιοτεχνικοὺς διαλόγους μὲ θέματα φιλοσοφικά, κοινωνικά καὶ αἰσθητικά. 2ον Τῆς «Ὁμιλίης μὲ τὸν ἑαυτό μου», ποῦ ἀποτελοῦν ψυχολογικὴν αὐτοεξομολόγησιν τοῦ ποιητοῦ, καὶ 3ον Τὰ «Γράμματα ἀπὸ τὸ χωριό», μὲ τὰ ὅποια ὁ κύριος Ἄσοφος ὑπὸ τύπον ἐπιστολῶν πρὸς τὸν μαθητὴν του πραγματεύεται ποικίλα θέματα μὲ μίαν ἰδιόρρυθμον φιλοσοφικὴν καὶ ποιητικὴν ἀντίληψιν ὑπὸ τὸ πνεῦμα λεπτῆς εἰρωνείας.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ ΑΡ. 42

Πλουσία συλλογὴ ἀπάντων τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογοικῶν συγγραμάτων.

Ἰδιαίτερον τμήμα ὅλων τῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς.

Κατάλογος στέλλεται δωρεάν.

ΤΥΠΩΝΟΥΝΤΑΙ

ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ: Ἀνθρώπινες καὶ ἄνθρωπινες ζωές (βιβλίον 400 σελίδων).
ΠΗΛΙΟΥ ΖΑΓΡΑ: Βουλγαρισμοί.

“ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΦΑΡΟΣ”

Ἐπιστημονικὸν θεολογικὸν σύγγραμμα
ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα.
ΙΔΡΥΘΗ ΤΩ 1908

Διευθυντής: ΓΡΗΓ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
Συνδρομὴ ἔτησι φρ. 25
Διὰ σπουδαστὰς τῆς Θεολογίας » 12.50
Εἰς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ «Ἐκκλησια-
στικῶν Φάρον» ἀποστέλλεται δωρεάν ὁ

“ΠΑΝΤΑΙΝΟΣ”

Ἐβδομαδιαῖον παράρτημα «Ἐκκλ. Φάρον»
Ἰδρυθῆ τῷ 1909

Ἐπιστολαὶ τῆ Διευθύνσει καὶ Συντάξει:
A la Direction du «Phare Ecclésiasti-
que Alexandrie (Egypte). Rue Sultan
Husseïn Kamel.

“ΜΗΝΙΑΙΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ”

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΣ

Ἐτησίᾳ συνδρομὴ: Ἀμερικῆς Δολλ. 2.00
Ἐξωτερικοῦ Φρ. 15.00
Τὸ τεύχος 20 σέντι. Ἐξωτερικοῦ Φρ. 1.25

MONTHLY ILLUSTRATED NATIONAL HERALD

136-140 West 26th Street
NEW YORK CITY

Annual Subscription:

United states \$ 2.00. Foreign Fr. 15
20 C. per copy

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

(συντροφιὰ τῶν ἐννιά. Κέρκυρα)

Βγαίνει μιὰ φορὰ τὸ μῆνα

Διεύθυνση: ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

Κέρκυρα

Σημ.— Γὰ τὸ περιοδικὸ τοῦτο θάσο-
ληθοῦμε στὸ κατοπινὸ φυλλάδιον.

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Α. ΚΟΥΚΛΑΡΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1889

40 - ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ - 40

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ

Ἰδρύθηκε μὲ σκοπὸ τὰ βοηθήσῃ τὴν ἀνα-
γέννηση τῆς παιδείας στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου
βγαίνει σὲ 250-300 σελίδες τὸ χρόνο.

Τὰ Γραφεῖα τοῦ Ἐκπαιδευτ. Ὀμίλου
εἶναι στὴν οἶκον Λέκα 4.

Ἡ συνδρομὴ γὰ τὸν Ὀμιλὸ εἶναι 5
δρ. τὸ χρόνο γὰ τὰ μέλη στὴν Ἀθήνα
10 δρ. Ἡ συνδρομὴ στὸ Δελτίο εἶναι 5
δρ. τὸ χρόνο. Μιὰ φτηνότερη ἔκδοση
φοιτητῶν καὶ δημοδιδασκάλων 2 δρ.
τὸ χρόνο.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

Βγαίνει κάθε Σάββατο

Ἰδιοκτήτης, Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Γραφεῖα, δρόμος Ἀκαδημίας, ἀρ. 40, Ἀθήνα

Συντροφιὰ χρονιάτικη φρ. χρ. 20

Κανένας δὲ γράφεται συντροφιῆς ἂν δὲ
προσπερῶσει τὴν συντροφιὴν του.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κω-
σκία καὶ στὸ Βιβλιοπωλεῖον Κονκλάρα (Ἀ-
καδημίας 40).

LA VOCE

Rivista d'idealismo militante, di-
retta da G. de Robertis esce il 15 et il
30 d'ogni mese, edita dalla «Libreria
della VOCE». Via Cavour, 48.

Firenze.

ogni anno cinque lire

Ο ΑΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθὲν
γραφεῖον Ἀποκομμάτων (Coupages)
περιοδικῶν, ἑφημερίδων κλπ.

Ἀναγιγνώσκει, ἀποκόπτει καὶ ἀποστέλλει
ἀνθρῶν τὰ τεμάχια τῶν ἐφημερίδων, πε-
ριοδικῶν καὶ λοιπῶν ἐντύπων τ' ἀφορῶντα
τοὺς συνδρομητὰς τὸν ἐφ' οἷονδήποτε εἰδι-
κοῦ ἢ γενικοῦ θέματος.

ΑΘΗΝΑΙ οἶκον Σοφοκλέους

Γίνεται κανεὶς συνδρομητῆς εἰς τὸν
Ἄργον τοῦ τύπου τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ
καταβολῇ δρ. 1 ἐφ' ἅπασι διὰ δικαίωμα
ἐγγραφῆς καὶ τῆ πληρωμῇ 5 λεπτῶν καὶ
ἀπόκομμα (Coupage).

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

VERNON LEE, μετάφρ. Στέφανου Πάργα, Ἡ Ἀριάδνη στὴ Μάντουα, 1911	Φρ. 1.
ANTΩΝΗ ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗ, Ἡ Ἐξαδέλφη, 1912	» 1.
BÜRGER, μετάφρ. Παύλου Γνευτοῦ, Ἐλεονώρα, 1913	» 1.
ΜΑΝΩΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ, Τὰ Εὐαγγέλια καὶ ὁ Ἀτυ- ρισμός, 1913	» 0,25
ΑΥΡΑΣ ΘΕΡΟΥ, Μουσικῆς Μελέτες, 1913	» 0,50
ΙΔΑ, Ἑλληνικὸς Πολιτισμός, 1914	» 0,50
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, Ἑλληνικὸν Μέλλον, 1914	» 0,50
ΜΑΧΑΜΠΧΑΡΑΤΑ, μετάφρ. Λορέντσου Μαβίλη καὶ Κων. Θεοτόκη, Νάλας καὶ Νταμαγάντη, 1914	» 1,25
Θ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ, Δελινὲς Κουβέντες 1914	» 1.
ΓΡΗΓ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ, Ἑλληνικά Προβλήματα, 1915	» 0,50
ΛΟΡΕΝΤΣΟΥ ΜΑΒΙΑΗ, Τὰ ἔργα του, 1915	» 4.
ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ, ὁ Λαγκᾶς καὶ ἄλλα διηγήματα 1915	» 2.
ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΓΝΗ, Ἀπὸ τὰ τραγούδια τῆς Σέμης, 1915	» 0,50
ΑΥΡΑΣ ΘΕΡΟΥ, Μουσικῆς Ὀμιλίαις, 1915	» 2.
ΜΙΧ. ΠΕΡΙΑΗ, Ἀλεξανδρινὴ Λογοτεχνία: Κ. Π. Καβάφης 1915	» 0,50
ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥΛΑΚΗ, Κράτος καὶ Φυλὴ 1915	» 1,25
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΑΜΑ, 13 Σονέττα, 1916	» 1.
ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ, Σονέττα, 1916	» 1.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ἰδῶς 1916	» 0,50
WAGNER, μετάφρ. Μίμη Βάλοια, Μία ἐπίσκεψις στὸ Μπε- τόβεν, 1916	» 0,50

ΤΥΠΩΝΟΥΝΤΑΙ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ, Ποιήματα
ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ,
ΚΩΝ. ΘΕΟΤΟΚΗ, μετάφρ. τῆς «Τρικυμίας» τοῦ Shakespeare
Ν. ΓΙΑΝΝΙΟΥ, Ἀπάντησις στὴν «Ἐρευνά» μας
ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ, Διηγήματα. Δεύτερος τόμος
Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ, Φιλολογικοὶ Λίβελλοι
ΛΑΡΜΕΝΤΟΡΦ, Ὁ Δαίμωνας, μετάφρ. Γώγου Ἀγιάσσου